EDGAR SNOW • ÇİN ÜZERİNDE KIZIL YILDIZ

Edgar Snow

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız

Korkut Boratav'ın "Sunuş"uyla

İngilizceden Çeviren: Enis Esmer

Yordam Kitap

Edgar Snow

Missourili olan Edgar Snow yirmi iki yaşındayken Uzakdoğu'ya gitti. *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'ı yazmadan önce uzun yıllar Çin'de yaşadı, ülkeyi inceledi, Çince öğrendi ve Yencing Üniversitesinde konferanslar verdi. Buradaki dostları arasında bugün Çin'in önderleri arasında bulunan bazı öğrenciler de vardı. Asya'da *Chicago Tribune, The New York Sun, The New York Herald Tribune* ve *London Daily Herald* gazeteleri için çalıştı. İkinci Dünya Savaşı sırasında *Saturday Evening Post*'un başyazar yardımcısı ve savaş muhabiriydi. Savaştan sonra gazetenin tanınmış Çin, Hindistan ve Sovyetler Birliği uzmanı oldu. Çok sayıda kitap yazan Edgar Snow, 1971 yılında hayata veda etti.

Eserin orijinal adı:
Red Star Over China
(Grove Press, New York, 1973)

ÇİN ÜZERİNDE KIZIL YILDIZ

Edgar Snow

İngilizceden Çeviren
Enis Esmer

Yordam Kitap: 245 • Çin Üzerinde Kızıl Yıldız • Edgar Snow • ISBN 978-605-5541-49-1
İngilizceden Çeviren: Enis Esmer • *Kitap Editörü:* Hayri Erdoğan
Düzeltme: Filiz Çomuk • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Ekim 2015
© Lois Wheeler Snow c/o Paul & Peter Fritz AG; © Yordam Kitap, 2015
(Telif hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 10829)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat:3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **Faks:** 0212 528 19 09
W: www. yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap. com
www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

Baskı: Yazın Basın Yayın Matbaacılık Turizm Tic.Ltd.Şti. (Sertifika No: 12028)
İ.O.S.B. Çevre Sanayi Sitesi 8. Blok No:38-40-42-44
Başakşehir - İstanbul
Tel: 0212 5650122

belgesel anlatı

ÇİN ÜZERİNDE KIZIL YILDIZ

Zamanının ötesindeki

Grenville Clark'a

Huzurla yatıyor mezarında,
içinde insanlık umudu
zapt edilememiş hâlâ.

Emerson

İÇİNDEKİLER

Yordam Kitap'ın Notu 13

Sunuş *Korkut Boratav* 15

Yazarın 1944 Basımına Önsözü 19

Gözden Geçirilmiş Basıma Önsöz 23

1971 Basımına Önsöz 27

Çin Devriminin Kronolojisi 29

BİRİNCİ BÖLÜM

KIZIL ÇİN'İ ARARKEN 47

1 Cevapsız Kalan Bazı Sorular 49

2 "Batı Barışı"na Doğru Trenle Ağır İlerleyiş 55

3 Hanlar'a Ait Bazı Tunç Heykeller 62

4 Kızıl Kapılardan Geçiş 72

İKİNCİ BÖLÜM

KIZIL BAŞKENTE GİDEN YOL 81

1 Beyaz Eşkıyalardan Kaçarken 83

2 Asi (1) 90

3 Hı Long Hakkında (1) 100

4 Kızıl Arkadaşlar 106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"SAVUNULAN BARIŞ" ŞEHRİNDE 111

1 Sovyetin Güçlü Adamı 113

2 Temel Komünist Siyasetler 123

3 Japonya'ya Karşı Savaş Üzerine (1) 133

4 Başlarına İki Milyon Dolar 143

5 Kızıl Tiyatro 149

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BİR KOMÜNİSTİN DOĞUŞU 157
1 Çocukluk 159
2 Çangşa'da Geçen Günler 171
3 Devrimin Başlangıcı 184
4 Milliyetçi Dönem 191
5 Sovyet Hareketi 199
6 Kızıl Ordunun Büyümesi 209

BEŞİNCİ BÖLÜM
UZUN YÜRÜYÜŞ (1) 221
1 Beşinci İmha Seferi 223
2 Bir Ulus Göç Ediyor 229
3 Dadu Kahramanları 234
4 Büyük Çayırlarda 242

ALTINCI BÖLÜM
KIZIL YILDIZ KUZEYBATI'DA 251
1 Şensi Sovyetleri: Başlangıç (1) 253
2 Ölüm ve Vergiler 259
3 Sovyet Toplumu 266
4 Paranın Anatomisi 276
5 Hayat Ellisinde Başlar 284

YEDİNCİ BÖLÜM
CEPHE YOLUNDA 291
1 Kızıl Köylülerle Konuşmalar 293
2 Sovyet Sanayileri 299
3 "Çok Fazla Şarkı Söylüyorlar" 304

SEKİZİNCİ BÖLÜM
KIZIL ORDUDA 311
1 "Gerçek" Kızıl Ordu 313
2 Ping Dihuay'dan İzlenimler 321
3 Niçin Bir Kızıl Oldu? 326
4 Partizan Savaşının Taktikleri 333
5 Kızıl Savaşçının Hayatı 340
6 Siyaset Dersi 347

DOKUZUNCU BÖLÜM
KIZIL ORDUDA (DEVAM) 355
1 Şü Haydong, Kızıl Çömlekçi 357
2 Çin'de Sınıf Savaşı 364
3 Dört Büyük At 371
4 Müslüman ve Marksist 379

ONUNCU BÖLÜM
SAVAŞ VE BARIŞ 385
1 Yine Atlar Üzerine 387
2 "Küçük Kızıl Şeytanlar" 391
3 Birleşik Cephe Faaliyette 398
4 Cu Di Hakkında (1) 404

ON BİRİNCİ BÖLÜM
BAO AN'A DÖNÜŞ 413
1 Yoldaki Kayıplar 415
2 Bao An'da Hayat 421
3 Rus Etkisi 426
4 Çin Komünizmi ve Komintern (1) 432
5 Şu Yabancı Beyin Tröstü 437
6 Hoşça Kal Kızıl Çin 441

ON İKİNCİ BÖLÜM
YENİDEN BEYAZ DÜNYA 447
1 İsyana Ön Hazırlık 449
2 Başkomutan Tutuklanıyor 456
3 Çan, Cang ve Kızıllar 463
4 "Kısasa Kısas" 469
5 Eski Güzel Günler 475
6 Kızıl Ufuklar 480
Sonsöz 1944 492

GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ BASIMA NOTLAR 503
Biyografi Notları 527
Dizin 613

Yordam Kitap'ın Notu

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız, Türkçede ilk olarak Koral Yayınları tarafından 1975 yılında (iki cilt halinde) yayınlandı. 40 yıl sonra yapılan bu basımda aynı çeviriyi kullanıyoruz. Çeviri, bu yeni basımda gözden geçirildi, yer yer değişiklikler yapıldı.

Çeviriye yapılan müdahale sınırlı kalsa da Çince isimlerin Türkçe yazılışları büyük ölçüde değiştirildi. Koral Yayınları basımında, Çince isimlerin Türkçe okunuşlarıyla yazılması ilkesi benimsenmişti. Biz de bu ilkeye bağlı kaldık. Ne var ki, Çince isimlerin Türkçe okunuşları Koral basımında çoğunlukla yanlış yazılmıştı. Hatanın bu kitapla sınırlı olduğunu düşünmek yanlış olur. Gerçekte, Çince isimlerin Türkçeye aktarılmasında (bugün de devam eden) bir karışıklık söz konusuydu. Örneğin Çin devriminin önderi Mao'nun küçük adı Türkçe kitapların bazılarında "Zedung", bazılarında ise "Çe-tung" olarak geçmekteydi. Bunun nedeni, Çinçe isimlerin Latin alfabesine aktarılmasında kullanılan Wade-Giles sisteminin iyi bilinmemesi idi. (1979'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin de resmen kabul ettiği Pinyın sistemi, Çince isimlerin doğru okunmasını bir ölçüde kolaylaştırmıştır.)

Kitap boyunca Çince isimler en yakın seslerle Türkçeye aktarıldı. Bu isimlerin çeşitli kaynaklarda farklı şekillerde yazılışlarıyla karşılaşmış okurlara yardımcı olmak için kitabın sonuna özel isimlerin Wade-Giles ve Pinyın sistemlerine göre yazılışları ile Türkçe okunuşlarını içeren bir liste eklendi. Listeyi, Mao Zedong ve Çin Komünist Partisi üzerine çalışmaları bulunan Doç. Dr. Çağdaş Üngör hazırladı. Kendisine yürekten teşekkür ediyoruz.

* * *

Kitabın sonunda, kitapta anılan kimi isimler hakkında ek bilgiler içeren "Biyografi Notları" bulunuyor. İsimlerin yanında bulunan † işareti, o kişi hakkında "Biyografi Notları" bölümünde açıklama olduğunu gösteriyor.

Sunuş

Korkut Boratav

Bu kitabın yazarı Edgar Snow 1905'te Amerika'da, Kansas City'de doğdu. Missouri Üniversitesi'nin gazetecilik bölümünü bitirdi. 1928'de bir dünya gezisi yapmayı karar verdi. Ancak, Şanghay'dan öteye gitmedi; Çin'e yerleşti ve sonraki on üç yılını Çin'de geçirdi. Üniversiteden arkadaşı olan J.B. Powell'in çıkardığı *China Weekly Review*'da çalışmaya başladı. Zamanla Japon-Çin savaşını en yakından izleyen Batılı gazetecilerden biri olarak tanındı. Yencing (sonraki adıyla Beijing [Beycing]) Üniversitesi'nde gazetecilik dersleri verdi.

Edgar Snow'un Çin'e yerleştiği dönem Guomindang ile Çin Komünist Partisi (ÇKP) arasındaki gerilimin arttığı yıllardır. Beijing'deki sosyalist Amerikalılardan Agnes Smedley ve Dr. George Hatem'le tanışır. Marksizme ilgi duymaya başlar. Japonya'nın saldırısına karşı Çan Kayşek'in etkili bir direnmeden kaçınmasına karşı çıkan Japon-karşıtı hareketlerle temas kurar.

1936'da George Hatem'le birlikte gizlice ÇKP yönetimindeki Bao An'a gitti. Üç ay boyunca Mao, ÇKP ve Kızıl Ordu liderleriyle; askerlerle, halkla görüştü. Bu üç ayın ürünü, Beijing'e döndükten sonra kaleme alınan ve ilk baskısı 1937'de yapılan *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız* oldu.

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız, birkaç şeyi birden yapıyor: Bir kere üç ayı kapsayan renkli, heyecanlı bir seyahat ve anı kitabı ile karşılaşıyoruz. İkinci olarak, Çin devriminin ilk aşamalarının ve kritik bir dönüm noktasının strateji, taktik sorunları, devrimin liderlerinin perspektifinden (yazarın merceğinden de geçerek) okuyucuya aktarılıyor. Böylece, 20. yüzyılın ve günümüzün kade-

rini belirleyen büyük bir tarihsel dönüşümü, oluşum aşamalarında gözlüyoruz; sonraki gelişim doğrultularının kimi izlerini, belirtilerini keşfedebiliyoruz. Dahası, ete-kemiğe bürünmüş insan manzaralarını; başta Mao'yu, ÇKP liderlerini, çok sayıda "adsız kahraman"ı ve sıradan emekçi, asker Çinlileri izliyoruz. Okurlar, sanırım, anılar, biyografik öğeler, gazetecilik ile tarihçilik gibi farklı alanları birleştiren parlak bir yapıt ile karşılaştıklarını, ilk sayfadan itibaren fark edeceklerdir.

Sonraki baskılarda (ve bu çeviride) 1937'deki metin hemen hemen tamamen korunmuştur; kitabın sonlarına (güncelleştirme öğeleri içeren) bazı eklentiler yapmakla yetinilmiştir. Değişiklikler, kitabın önsözlerinde yazar tarafından açıklanıyor.

Edgar Snow, 1939'da yeniden "Kızıl Bölgeler"e (Yenan'a) gitti; Mao'yla tekrar görüştü. 1941'de ABD'ye döndü. *Saturday Evening Post*'un savaş muhabiri oldu. Savaşı Rusya'da, Çin'de izledi. Stalingrad savaşını birinci elden Amerikalı okurlara aktaran Batılı gazetecilerden biri oldu. Tarafsız haberciliği ısrarlı ve tutarlı bir anti-faşist konumla birleştirmeye çalıştı. Çin ile İkinci Dünya Savaşı (ve sonrası) üzerine dokuz kitap yazdı.

Siyasi tavırları nedeniyle McCarthy döneminde ABD'de gazetecilik yapması imkânsızlaşacaktı. FBI tarafından sorgulandı. Amerika'yı terk etmek zorunda kaldı. İsviçre'ye yerleşti.

Çin'le bağlarını sonuna kadar sürdürecek; bu ülkeye 1960, 1964, 1970'te yeniden gidecek; Mao Zedong ve Co Enlay ile tekrar görüşecekti. Son görüşmelerinde Mao ve Co, ABD'ye (Snow aracılığıyla ve örtülü bir üslupla) "Başkan Nixon'u bekleriz" mesajını ileteceklerdi. Nixon'un, uluslararası siyasetin akışını değiştirecek olan Beijing ziyareti iki yıl sonra gerçekleşecekti.

Edgar Snow, 1972'de pankreas kanserinden İsviçre'de öldü. Hastalığı öğrenen Co Enlay bir grup Çinli hekimi İsviçre'ye yollamıştı. Hekimlerden biri de 1936'da "Kızıl Bölgeler"e giderken Snow'a refakat etmiş olan, eski arkadaşı, Amerikalı doktor George Hatem idi.

Snow'un dostu George Hatem (sonraları Çinlilerin verdiği adla *Ma Haydı*), *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'ın yazıldığı dönemde ÇKP'yi destekleyen; hatta zamanla "Kızıl Bölgeler"e yerleşerek devrimci

harekete katkı yapan Batılı komünistlerden biriydi. ÇKP'ye üye yapılan ilk Batılı olduğu belirtilmektedir. Hatem, kendisi gibi doktor olan ve İspanya İç Harbi sırasında Cumhuriyetçilerin safında savaş hekimliği üzerinde uzmanlaşan Kanadalı komünist doktor Norman Bethune'un da 1938'de Yenan'a gelmesini ve çalışmasını sağlamıştı. İki yıl sonra yaralanarak Yenan'da ölen Kanadalı doktor için Mao'nun kaleme aldığı "Norman Bethune'un Anısına" başlıklı yazı ünlüdür.

Edgar Snow, Amerikalı dostları George Hatem, Agnes Smedley gibi, Norman Bethune ve (bir başka ünlü Çin dostu olan) Anna Louise Strong gibi hayatını komünizme, devrime adamış bir militan değildi. Ancak sağduyulu, ilerici, anti-faşist bir Çin dostu idi. Çin devriminin de sonuna kadar destekçisi oldu. 1944'te, yani Alman ve Japon faşizminin yenilgileri henüz ufukta görülmemişken; Batı dünyası da, ÇKP'nin "*Doğu Kızıldır*" marşını ciddiye almazken *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'ın yeni baskısının önsözünde Edgar Snow şunları yazıyordu: "*Bu kitapta sözü edilen kadın ve erkeklerin, uğrunda mücadele ettikleri ve pek çoğunun hayatlarını feda ettikleri hayat tarzının Çin'in dört bir yanında hâkim olmayacağını bugün bile kimse iddia edemez.*" Bu uzak görüşlülüğünü, samimi olduğunu düşündüğüm bir alçak gönüllülük ile tamamlanıyor: Kitabının yazılmasına katkı yapan Çin devrimcilerine, yani, "*kendileriyle birlikte yaşama ve bir süre kendimi onlardan biri sayma mutluluğuna eriştiğim yiğit kadın ve erkeklere*" teşekkür ediyor.

Çin devrimcileri, Edgar Snow'u ölümünden sonra da (1936'daki gibi), "*sen de bizlerden birisin*" diye bağırlarına basıyorlar. İkiye bölünen küllerinin yarısını (kırk yıl önce ders verdiği) Beijing Üniversitesi bahçesine gömüyorlar. Üzerinde şu kitabe var: *Edgar Snow'un Anısına: Çin Halkının Amerikalı Bir Dostu*"

Yazarın 1944 Basımına Önsözü

✸

Bu kitabı yazmamın üzerinden yedi yıl geçti. Bu kadar kısa zamanda böylesine önemli olayların meydana gelmesi ve insanlığın kurtuluşu uğruna verilen mücadelenin böylesine gelişmesi görülmüş şey değildir. Modern Library'nin yayıncıları benden metni gözden geçirmemi istediklerinde, bunun zor bir tarafı olduğunu düşündüm ama gene de kabul ettim. Bununla birlikte, kitabı dikkatle yeniden okuduktan sonra, yeniden yazmanın iki bakımdan pratik olmayacağı sonucuna vardım.

Birincisi, 1937'den beri Çin'i ve dünyayı kasıp kavuran felakete rağmen, bu kitapta, tarihî bakımdan eskimiş sayılabilecek pek bir şey bulunmuyor. İşin ilginç yanı şu ki, kitapta belli başlı olguların, yorum ve gözlemlerin birçoğu hâlâ Çin devrimci hareketinin gücünün ve geçerliliğinin kaynaklarını kelimesi kelimesine açıklayacak niteliktedir. Bu kitapta sözü edilen kadın ve erkeklerin, uğrunda mücadele ettikleri ve pek çoğunun hayatlarını feda ettikleri hayat tarzının günün birinde Çin'in dört bir yanında hâkim olmayacağını bugün bile kimse iddia edemez. Bu da ilginç bir olgudur.

İkincisi, *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'da, kasıtlı olmaktan çok tesadüfen ele alınan dönem -bugün daha açık bir şekilde görüleceği gibi- bir dönüm noktası niteliğindeydi; bu bakımdan, en azından bir kuşak boyunca Çin'in kaderini belirleyecek öneme sahipti. Belli bir dönemin ve bu dönemdeki ruh halinin anlatımına, daha yakın dönemin konu dışı olgularını dâhil etmek, orijinal metnin bütünlüğüne zarar verir. Ve şüphesiz okur iki tarihî dönem arasındaki ilişki hakkında yetersiz ve bir bakıma kafa karıştıran bir kavrayış edinir.

Bu nedenle, ufak tefek değişiklikler dışında orijinal metne dokunmadım. Aksine, sonsöz kısmına kısa bir özet bölümü ekleyerek kitabı 1944 yılına kadar getirdim. Bu yeni malzemeyi, 1937-1941 yılları arasında Çin'de savaş muhabiri olarak bulunurken yaptığım çalışmaları esas alarak hazırladım. Bu dönemde ülkenin pek çok yerini gezdim ve halen Çin Komünistlerinin denetiminde bulunan genişletilmiş bölgeleri ikinci defa ziyaret ettim. Pearl Harbor baskınından sonra ABD ordu muhabiri oldum; bu sıfatla, 1942 ve 1943 yıllarında Çin'i tekrar ziyaret ettim ve hem Komünist önderlerle hem de Guomindang önderleriyle görüştüm.

Çin Üzerinde Kızıl YIdız'ın dünyanın dört bir yanında uyandırdığı ilgi beni şaşırttı. Bir edebî şaheser olmadığını biliyordum ve kitabı yazdığım zaman sınırlı bir okur kitlesinin ilgisini çekeceğini sanmıştım. Başta gelen umudum, kitabın pek çok Çinliye yararlı olmasıydı. Çünkü onlar kendi vatandaşlarıyla tanışma fırsatını bulamamışlardı; oysa ben, bazı şartların bir araya gelmesi sayesinde bu fırsatı bulmuştum. Kitabın İngiltere ve ABD'de böylesine sevilmesi ve yüzlerce okurun, bu kitap sayesinde Çinliler hakkında yepyeni bir kavrayış kazandıklarını belirtmeleri beni şaşırttı. Bunun bir sebebi, Çin'in Japonya'ya karşı beklenmedik sertlikte bir direniş gösterdiği ve bunun bütün dünyayı şaşırttığı bir sırada bu kitabın yayınlanması olabilir. *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız* galiba bu "olgu"yu pek çok kimseye açıkladı.

Japonca, Hintçe, Moğolca ve Kazakça da dâhil olmak üzere, kitap pek çok dile çevrildi. Çin'de de pek çok korsan baskısı yapıldı. Çince olarak basılmış on binlerce nüshanın arasında, tamamen gerilla topraklarında basılanlar da vardı. Bilebildiğim kadarıyla, Çin hakkında yazılan ve şimdiki Çin kuşağının siyasi düşüncelerini oldukça etkileyen yabancı dilde yazılmış tek eser budur.

Kızıl Yıldız'ın Hindistan'da, birçok öğrenci tarafından, Hint gençliğini faşizme ve emperyalizme karşı seferber etmede, bir fikir kaynağı olarak kullanıldığını gördüm. Birmanya'da bir Takin'le karşılaştım. O, bana Takin gerillalarının, köylüleri

partizan savaşına örgütlemek için kılavuz olarak sadece bu kitaba sahip olduklarını söyledi. Bir Malayalı, kitabın, Malaya gerillaları tarafından aynı amaçla kullanıldığını belirtti. Rusya'da, liseli gençlerden oluşan ve Smolensk dışında Nazilerle çarpışan bir gerilla müfrezesine mensup üç kızla görüştüm. Başlangıçta birinin askerî tecrübesi yokmuş. Savaşmayı nasıl öğrendiklerini sordum. "*Çin Üzerinde Kızıl Yıldız* adlı bir kitaptan epey fikir edindik," diye karşılık verdiler; kimliğimi bilmiyorlardı.

Bu kitaptan yararlanarak dünyanın dört bir yanında yapılan uygulamaların benim eserim olduğunu söylemek istemiyorum. Göreceğiniz gibi, kitabın büyük kısmı bir kâtiplik işidir. Ben sadece, kendileriyle birlikte yaşama ve bir süre kendimi onlardan biri sayma mutluluğuna eriştiğim yiğit kadın ve erkeklerin bana anlattıklarını kâğıda döktüm. Kendime ayırabileceğim şeref payı ise, olsa olsa onların kendi hikâyelerini bana anlatmalarını isteyecek kadar duyarlı olmamdır. Bugün de bu hikâyenin, eşi görülmemiş bir hikâye olduğu kanısındayım. Bu hikâyenin devamı halen Çin'in dağlarıyla ırmaklarının arasında, gözyaşı ve kanla yazılıyor. Ve o topraklarda bizim Amerikalı mücahitlerimiz hâlâ işgal edilmiş bir vatanın "kurtarıcıları" olarak savaşacaklar.

Edgar Snow
Madison, Connecticut, Ylayss 1944

Gözden Geçirilmiş Basıma Önsöz

✸

Bu kitapta anlatılan seyahat ve olaylar 1936 ve 37 yıllarında meydana geldi. Bu kitabın metni ise, 1937 Temmuz'unda o sırada yaşamakta olduğum Pekin'de, surların ardındaki Japon birliklerinin top atışları arasında tamamlandı. Temmuz ayındaki bu top atışları, İkinci Dünya Savaşı ile birleşen bir Çin-Japon savaşını başlattı. Aynı top atışları Çin'de nihai Komünist zaferin de müjdeleyicisi oldu. Bu zafer, daha önceleri "Komünist kamp" diye adlandırılan kampın gerek içindeki ve gerekse de dışındaki güç dengesini derin bir şekilde değiştirdi.

Zaman ve yer olarak bu rapor, büyük bir felaketin eşiğinde bulunan Batı'dan çok uzak bir bölgede, tecrit edilmiş bir durumda savaşan bir güçle ilgiliydi. Milletler Cemiyeti, 1931-33 yıllarında Japonya'nın Mançurya'yı istilasını önlemeyi başaramayınca dağılmıştı. Batılı "Müttefikler", o sırada hâlâ Napolyon'un kartondan bir kopyası olan Hitler'in, hiç savaşmadan Ren bölgesini işgal etmesine izin verdiler. Mussolini'nin Etiyopya'yı ele geçirmesini ise seyrettiler. Tarafsızlık sahtekârlığı altında İspanya'ya silah ambargosu uyguladılar. Böylece İspanya Cumhuriyeti'ni, ithal edilmiş binlerce Nazi ve Faşist birliğin ve uçaklarının açık desteğine sahip olan Franco yönetimindeki gerici generaller karşısında kendisini savunacak silahtan yoksun bıraktılar. Böylelikle Hitler ile Mussolini'yi, görünüşte Rusya'ya yönelen ama aslında tüm Batı Avrupa'yı ele geçirmeyi amaçlayan bir ittifak için teşvik ettiler. 1938'de Hitler'in Avusturya'yı yutmasına izin verildi. Bundan sonra da Hitler, Chamberlain ve Daladier tarafından "zamanımızın barışı"nın bedeli olarak Çekoslovakya ile ödüllendirildi. Buna karşılık Hitler-Stalin anlaşması ortaya çıktı.

Bu seyahat sırasında Çin'in uluslararası çevresinde durum böyleydi. Dağılmakta olan toplumun içinde bulunduğu şartlar ise kitapta anlatılıyor. 1936 yılında, Çin'de yedi yıldır bulunuyordum. Yabancı bir gazeteci olarak geniş ölçüde seyahat etmiş ve biraz da Çince öğrenmiştim. Bu kitap Çin hakkındaki en uzun röportajımdır. Bu kitabın gazetecileliği aşan bir işlevi olmuşsa, bu da kitabın sadece kısa zamanda önemini kaybedecek bazı haber "atlatmaları" olmayıp, eskimeyecek pek çok tarihî unsuru da kapsaması yüzündendir. Belki kitap, Batılı güçler Çin'den kendi çıkarları doğrultusunda bir mucize umut ettikleri sırada yayınlandığı için de sıcak bir ilgi gördü. Onlar Japonya'yı -gerçek hedefi olan- Batı sömürgelerine yönelemeyecek kadar batağa saplayacak yeni bir milliyetçiliğin doğuşunu umut ediyorlardı. *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*, Çin Komünistlerinin, Japonya'ya karşı etkili bir direnişi gerçekleştirmek için zorunlu olan milli önderliği gerçekten sağlayabileceklerini gösterme eğilimi taşıyordu.

Başka koşullar da bu kitabın yararını artırdı. Mao Zedong ve öteki önderlerle özellikle uygun bir zamanda, uzun savaş yılları arasındaki bir sükûnet döneminde karşılaştım. Bana geniş zaman ayırdılar ve görülmemiş bir açık yüreklilikle, herhangi bir yabancı yazarın tamamen özümseyebileceğinden fazla kişisel ve kişisel olmayan bilgi verdiler. 1939 yılında Mao Zedong'u görmek amacıyla yaptığım ikinci ziyaretten sonra, Kuzeybatı Çin'de bulunan tüm Kızıl üs bölgeleri, artlarından Milliyetçi (Guomindang) birlikleri tarafından kuşatıldı ve gerilla bölgelerinin etrafında bulunan Japon işgali yüzünden de, bu bölgelerle irtibat tamamen kesildi. Beş yıl süreyle hiçbir yabancı gazeteci o sırada Kızıl başkent olan Yenan'a ulaşmayı başaramadı. Böylece bu röportajlar tek kaynak olarak kaldı.

Bu eserin büyük bir bölümü, bir partizanın bakış açısıyla anlatılan tarihtir, ama bu tarih, onu yaratan insanların yaşadığı bir tarihtir. Bu kitap sadece Çinli olmayan okurlara değil, Çinli önderlerin dışında tüm Çin halkına da, Çin Komünist Partisi hakkında ilk gerçek bilgiyi ve Çinlilerin, üç bin yıllık tarihlerinde ortaya çıkan en mükemmel toplumsal devrimi sürdürmek amacıyla yürüttükleri uzun mücadelelerin de ilk bütünsel hikâyesini sağlamıştır.

Kitap Çin'de de pek çok kez basıldı. On binlerce nüshadan bazısı ise tamamen gerilla bölgesinde çoğaltıldı.

Bu kitaptan evrensel nitelikte pek çok ders çıkarılabilir ama kitabı bu derslerle zenginleştirmede benim pek bir payım yok. Ben pek çok sayfa boyunca sadece, 30 yaşında iken kendileri ile birlikte yaşama ayrıcalığına sahip olduğum ve kendilerinden çok şey öğrendiğim (ya da öğrenmek şansına sahip olduğum) olağanüstü erkek ve kadınların bana anlattıklarını olduğu gibi kâğıda geçirdim.

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız ilk kez 1937 yılında İngiltere'de yayınlandığı sırada, kitapta anlatılan materyalin büyük bir bölümü hakkında aşağı yukarı hiçbir belgesel kaynak yoktu. Bugün ise, değişik siyasi görüşlere sahip Çinli akademisyenler tarafından yardım edilen ya da yönlendirilen yabancı Çin uzmanları değişik öneme ve niteliğe sahip çok sayıda inceleme ortaya koymuşlardır. Elimizde bulunan yeni bilgilerin ışığında metindeki eksiklikleri azaltmak amacıyla pek çok düzeltme yapılabilirdi ama bu da kitabın orijinalliğine zarar verebilirdi. Bu yüzden amacım kitabı yazıldığı gibi bırakmak, sadece basım ve imla hataları ile olayların ayrıntılarına ilişkin hataları düzeltmekti. Ancak bu tamamen böyle gerçekleştirilemedi. Yapılan değişiklikler aşağıda açıklanıyor.

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız, savaş koşullarında tamamlandığı için, birinci baskının ilk provalarını ne görmek ne de düzeltmek olanağını bulabildim. Bunu daha sonra da yapamadım. El yazısı notlarım daha önce bilmediğim pek çok ismi kapsıyordu. Bu isimleri her zaman Çince karakterlerle doğru bir şekilde yazamıyordum. Bunların fonetik olarak İngilizce çevirilerinde Wade-Giles standartlarına göre hatalar bulundu. Bu hataların şimdi tamamen düzeltilmiş olduğunu umuyorum.

Bunun dışında, görünürdeki tarih hatalarını ortadan kaldırmak ve hikâyenin çağdaş okurlar için daha anlaşılır olmasını sağlamak amacıyla şimdiki zaman kipiyle yazılmış fiillerin büyük bir bölümünü geçmiş zaman kipine dönüştürdüm. Kitaplardan yapılan alıntılara ve başkalarının anlattıklarına gelince, şimdi elimizde bulunan daha inandırıcı bilgilerle çatışsa bile, eski tarihî materyali değiştirip bozmamak amacıyla bunlar genel olarak orijinal metinde olduğu gibi bırakıldı. Sadece birkaç yerde, bilinen

yanlışları sürdürmemek amacıyla, yanlış olduğu açıkça ortaya çıkan ikinci derecede materyali metinden çıkarttım ya da düzeltim. İki durum için de okurlar, bu baskıyı tamamlamak ya da metne ait olay ve görüşleri değiştirmek için kitaba eklenen "Biyografi Notları"na ya da "Notlar"a başvurabilirler. Şurada burada, aradan geçen zamanla ya da ilk anda bulanık yazılmış olması nedeniyle bana anlaşılmaz görünen bazı cümleleri yeniden yazdım. Ancak kitabın büyük bölümü, bütün olaylar, esas seyahat notları, mülakatlar, Mao Zedong'unki de dâhil olmak üzere biyografiler dokunulmadan kaldı. Artık önemi olmayan bazı meselelere ilişkin sıkıcı açıklamalarda yaptığım kısaltmalar, özetler ya da çıkartmalar, kitaba bir kronoloji, sonsöz, yeni dipnotları, şimdiye kadar yayınlanmamış bazı belgeleri, bölüm açıklamalarını, ilk kez burada tanıtılan gerçekten olağanüstü insanların geçmiş hayat hikâyelerine ilişkin biyografi notları şeklinde anlatılan pek çok büyüleyici tarih derslerini eklememe olanak sağladı. Paragrafların hatta arada sırada tüm sayfaların metinden çıkartılması yeni geçiş pasajları yazmayı gerektirdi.

Eğer birkaç bölümü tümden çıkartsaydım, bu kitap kuşkusuz hiç zarar görmezdi (aksine okur bundan yarar görürdü). Kitabı gözden geçirmek kolay olmadı. Şunu söyleyebilirim ki, konuyla daha az ilgisi olan biri, bu işi benden daha kolay ve okura daha yararlı olacak bir şekilde yapabilirdi.

Böylece, bana yardım eden, anlattıklarını ve fotoğraflarını kullanmama izin veren herkese ve özellikle Mao Zedong'a; kitabı bir kez daha gözden geçiren John Fairbank'a; 1930'larda bizim bilebileceğimizden çok daha derin bir bakış açısıyla geçmişi yeniden değerlendiren Peter J. Seybolt'a; zorlu bir çalışma ile bu kitabı İtalyancaya çeviren ve *Stella rossa sulla Cina*'nın 1965 basımını güncel hale getiren ve böyle bir çalışma için ilham veren Enrica Collotti Pischel'e; genel olarak yardım ve teşvikleri için Mary Heathcote, Trudie Schafer ve Lois Wheeler'e teşekkür ederim.

Edgar Snow
Cenevre, 14 Şubat 1968

1971 Basımına Önsöz

✸

Bu kitabın ilk gözden geçirilmiş ve genişletilmiş basımından sonra (1968), yeniden Çin'e dönme olanağını buldum (Ağustos 1970-Şubat 1971). Böylelikle bu kitaba, esas olarak "Notlar" ve "Ekler" bölümünde bulunabilecek bazı kısıtlı değişiklikler ve ekler yapma olanağı doğdu. Bu arada Büyük Proleter Kültür Devrimi, ilk röportajım sırasında işlediğim dönemle ilgili olan ve büyük bir bölümü henüz değerlendirilememiş zengin bir materyal ortaya çıkardı. Konuyla ve şimdi artık bilinen bir dönemle ilgili her şeyi bu tek cildin içine dâhil etmek olanaksızdı. Ben de kendimi, daha fazla bilgi edinmek isteyen okura yardımcı olabilecek birkaç yeni seçilmiş kaynak belirtmekle sınırladım.

E. S.
Ağustos 1971

Çin Devriminin Kronolojisi

✸

1. MONARŞİNİN SON GÜNLERİ

1840-42 - "Afyon Savaşları" sırasında Büyük Britanya Çin'i, zorla dış ticarete açtı. Bu savaşlardan sonra toprak tavizleri verildi ve yurt içinde nehir ulaşımı ve misyoner faaliyetleri için haklar tanındı. İngilizler Hong Kong'u ele geçirdi.

1860 - Çin, Çarlık Rusya'sının Doğu Sibirya'yı ilhak etmesini kabul etti.

1864 - Tay-ping (Büyük Barış) Ayaklanması neredeyse başarıya ulaştığı bir sırada, Britanya ordusuna mensup düzenli birliklerden ve Avrupa ve Amerikalı paralı askerlerden yardım gören General Cıng Guofan yönetimindeki Çin-Mançu kuvvetleri tarafından ezildi. Böylece Çin devrimi "altmış yıl ertelendi" Fransızların (1862) Çinhindi'ne sızmasından ve burayı ele geçirmesinden sonra, Batılı emperyalistlerin gittikçe artan tacizleri Çin-Mançu İmparatorluğu'nu bir yarısömürge durumuna düşürdü.

1866 - Sun Yatsen (Guomindang ya da Milliyetçi Partinin kurucusu 1912) Guandong eyaletinde doğdu.

1868 - Çarlık Rusyası Buhara'yı ilhak etti ve Çin Türkistan'ına sızmaya başladı.

1869 - Süveyş Kanalı tamamlandı.

1870 - Lenin doğdu.

1874 - Churchill doğdu.

1879 - Çen Duşiyo (Gongçandang ya da Çin Komünist Partisinin ilk genel sekreteri 1921-27) Anhue eyaletinde doğdu. Fransız ve İngiliz sömürge imparatorlukları Afrika'da hızla yayılmaya başladı.

1883-85 - Çin-Fransa savaşı. Çinhindi'nde Çin'in hükümranlık haklarını savunan Çin birlikleri yenilgiye uğradı. Fransa, Çin'de yeni si-

yasi-toprak tavizleri elde etti. İngiltere, Birmanya'daki Çin hükümranlığına son verdi.

1889 - Cecil Rhodes İngiliz Güney Afrika Şirketini kurdu.

1893 - Mao Zedong, Hunan eyaletinde doğdu. Fransa, Çinhindi'ndeki sömürgeci iktidarını Laos ve Kamboçya'ya da yaydı.

1894-95 Çin-Japon Savaşı. Çin, Tayvan'ı (Formoza) Japonya'ya bırakmak zorunda kaldı ve Kore üzerindeki eski hükümdarlık iddialarından vazgeçti.

1898 - İmparator Guang Su yönetimindeki "Yüz Gün Reform"u. Dul İmparatoriçe Zu Si, Guang Su'yu hapsetti ve tekrar iktidara geldi ve (1909 yılında) ölünceye kadar iktidarını sürdürdü. Amerika Birleşik Devletleri İspanya'yı yenilgiye uğrattı ve Filipinler'i ele geçirdi.

1899 - ABD, "Açık Liman" doktrinini ilan etti: yabancı güçlere, Çin'in iktisadi ve ticari "gelişmesinde" "eşit imkân" tanınması.

1900 - Boksör Ayaklanması. Çin'deki yabancıları hedef alan ayaklanma. Birlikte harekete geçen yabancı güçler, kitle katliamları uygulayarak misillemede bulundular. Ezici tazminatlar ve yeni imtiyazlar aldılar. Tiyencin ve Pekin arasındaki yabancı garnizonların varlığı kanunen tanındı vs. Çarlık Rusya, Çin Dalien (Dairen) limanını ele geçirdi, Port Arthur'da deniz üssü kurdu, üç kuzeydoğu Çin eyaletinden (Mançurya) geçen demiryolunun imtiyazını aldı. Mao Zedong ise babasının çiftliğinde çalıştı.

1902 - İngiliz-Japon anlaşması.

1904-05 - Rus-Japon Savaşı. Japonya, Port Arthur ve Dairen'i, Güney Mançurya'daki (Çin) Rus imtiyazlarını ve öteki "haklarını" devraldı. Dr. Sun Yatsen Tokyo'da devrimci Birlik Cemiyeti'ni kurdu.

1905 - Birinci Rus Devrimi.

1911 Cumhuriyet Devrimi (Birinci Devrim) Merkezî ve Güney Çin'de Mançu iktidarına son verdi. Nancing'de Sun Yatsen Birinci Cumhuriyet'in geçici hükümetinin başkanı ilan edildi. Bu sırada öğrenci olan Mao Zedong asi orduya katıldı, altı ay sonra "devrimin sona erdiğini" düşünerek istifa etti.

2. CUMHURİYET VE SAVAŞ AĞALARI (1912-1927)

1912 - Mançu Hanedanı hükümdarları iktidardan resmen feragat ettiler. Sun Yatsen Çin Cumhuriyeti başkanlığından istifa etti ve yerini Yüen Şıkay'a bıraktı. Pekin başkent oldu. Guomindang ilk parlamentoda çoğunluğu sağladı ve hükümeti kurdu. İtalya Libya'yı ele geçirdi.

1912-14 - Militarist Yüen Şıkay geçici anayasayı yürürlükten kaldırdı ve parlamentoyu dağıttı; diktatörlüğünü ilan etti. Japonya, Çin'i, kendi himayesi altına sokacak olan "21 Talep"i kabule zorladı. Yüen Şıkay bu taleplerin çoğunu kabul etti. Hükümet istifa etti. Avrupa savaşı başladı. Japonya, Çin'deki Alman sömürgesi Zindao'yu ele geçirdi. Mao ilk kez Batılı bilimcilerin eserlerini inceledi.

1915 - Çen Duşiyo'nun kurduğu *Yeni Gençlik* dergisinin çevresinde devrimci gençlik toplanmaya başladı. Dergi halkın konuştuğu dili yazı diline uyguluyor ve klasik Konfüçyüs diline son veriyordu. Mao Zedong takma isimle *Yeni Gençlik* dergisine yazılar yazdı. Yüen Şıkay monarşiyi geri getirmeye ve kendisini imparator yapmaya çabaladı.

1916 - İkinci (Cumhuriyet) Devrim: "İmparator" Yüen Şıkay, Zay O tarafından yönetilen "generaller isyanı" hareketiyle devrildi. Yüen'in kabul ettiği Japonya'nın "21 Talep"i reddedildi. Savaş ağaları dönemi başladı.

1917 - Pekin'deki "gölge hükümet" Almanya'ya savaş ilan etti. Kanton'da merkezden ayrı geçici bir hükümetin başına geçen Başkomutan Sun Yatsen de savaş ilan etti. Hunan'da Mao Zedong, ilerici bir gençlik grubu olan "Yeni Halk Çalışma Derneği"nin kurucularından biri oldu. Rusya'da "Ekim Devrimi" başarıya ulaştı.

1918 - Birinci Dünya Savaşı sona erdi. Mao Zedong yirmi beş yaşında Hunan Öğretmen Okulunu bitirdi. Pekin'e giderek Pekin Üniversite kütüphanesinin müdürü Li Dacao'nun yardımcısı oldu. Li Dacao ve Çen Duşiyo Marksist çalışma topluluğunu kurdular, o da katıldı. Daha sonra üçü de Çin Komünist Partisinin kurucularından oldular.

1918-19 - Müttefiklere yardım etmek üzere 175 bin Çinli işçi yurt dışına gönderildi. Aralarında Co Enlay'ın da bulunduğu 400 kadar öğrenci de tercüman olarak gönderildi. Mao Zedong öğrencileri Şanghay'a kadar geçirdi. Hunan'da *Şiyang Nehri Dergisi*'ni kurdu. Dergi, anti-emperyalist, anti-militarist ve Rus devrimi taraftarıydı.

1919 - "4 Mayıs Hareketi" Versailles Antlaşmasıyla, Çin'deki Alman imtiyazlarının Japonya'ya devrini protesto etmek amacıyla ülke çapında öğrenci gösterileri oldu. Çin'de anti-emperyalist mücadelenin başlangıcı olarak kabul edilir. Macaristan'da (Bela Kun) Komünistlerin önderliğindeki toplumsal devrim bastırıldı.

1920 - Mao Zedong, üyeleri arasında Liyo Şaoçi'nin de bulunduğu "Sosyalist Gençlik Müfrezesi"nin Hunan Şubesini örgütledi. Mao, Hunan Öğretmen Okulunda çok saygı duyduğu ahlak öğretmeninin kızı olan Yang Kayhüe ile evlendi. "Kitap Kültür Derneği"nin kurulmasına katkıda bulundu. Milletler Cemiyeti kuruldu.

1921 - Çin Komünist Partisi, Şanghay'daki Birinci Kongrede resmen kuruldu. Buna Mao da katıldı. Komünist Partisinin Hunan Sekreteri seçildi. Co Enlay, Say Hısen ve başkaları Paris'te Komünist Gençlik Birliğini kurdular. Mongolya'da devrim oldu.

1922 - Sun Yatsen, Lenin'in temsilcisiyle, Sovyet yardımını kabul etmek ve Çin Komünist Partisi ile birleşik cephe kurmak üzere anlaşmaya vardı. Komünistler, Sun Yatsen'in yönetimindeki Guomindang'a üye olabildiler. Washington Konferansı Almanya'nın sömürgesini Çin'e geri verdi.

3. MİLLİYETÇİ (YA DA BÜYÜK) DEVRİM GUOMİNDANG-KOMÜNİST BİRLEŞİK CEPHESİ (1923-1927)

1923 - Sun Yatsen, Adolf Joffe ile bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşma, Guomindang-Çin Komünist Partisi-Sovyetler Birliği Komünist Partisi ittifakının temelini meydana getirdi. Mao, Çin Komünist Partisinin Kanton'da yapılan Üçüncü Kongresinde, Merkez Komitesi üyesi ve Örgütlenme Bürosu başkanı seçildi.

1924 - Guomindang'ın Birinci Kongresi, komünistlerin Guomindang'a girmelerini onayladı. Mao Zedong, Guomindang Merkez Yürütme Komitesine yedek üye seçildi. Lenin öldü.

1925 - Mao Hunan'a geri döndü ve milli (kurtuluş) hareketini desteklemeleri için köylüleri örgütledi. Bu arada ilk eseri olan *Çin Toplumunda Sınıfların Tahlili* (1926) yayınlandı. Sun Yatsen öldü. Rus danışmanlar, Çan Kayşek'i başkomutan seçtiler. Japonya'da "genel oy hakkı" tanındı.

1926 - Milli Devrimci Hareket, Çan Kayşek'in komutasında Kanton'dan başladı. Mao, Kanton'da, Guomindang Köylü Bürosu ve Köylü Hareketini Eğitme Enstitüsü başkan yardımcısı oldu; ajitasyon-propaganda şubesini yönetti. Komünist-Guomindang koalisyonu Güney Çin'in büyük bir kısmını yönetimi altına aldı. Komünistlerin önderlik ettiği Endonezya devrimi Hollandalılar tarafından bastırıldı

4. KOMÜNİSTLERLE GUOMİNDANG ARASINDAKİ BİRİNCİ İÇ SAVAŞ DÖNEMİ (1927-1937)

1927 - Stalin, Troçki'ye karşı zafer kazandı. Mart ayında Mao Zedong, *Hunan Köylü Hareketinin İncelenmesi Üzerine Rapor*'unu yayınladı; yoksul köylülerin devrimin "temel gücü" olduğunu söyledi ve toprak ağalarının topraklarına el konulmasını talep etti. Tezi, Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından reddedildi. Nisan'da Çan Kayşek Komünistlere karşı kanlı bir darbe hareketine girişti. Komünist Partisi, üyelerinin beşte dördünü kaybetti. Çen Duşiyo Komünist Partisi Genel Sekreterliği görevinden azledildi. Parti yeraltına geçmek zorunda kaldı. Mao, Ağustos ayında Hunan'da köylü ayaklanmasını yönetti, yenilgiye uğrayınca Cinggangşen dağlarına çekildi. Nançang Ayaklanması da yenilgiye uğradı. Kırsal bölgelere çekildi. Kanton (Komün) Ayaklanması da başarıya ulaşamadı. Ping Pay artakalan kuvvetleri Haylufıng'a götürdü ve Haylufıng Sovyetini kurdu (1927). Sukarno, Milliyetçi Endonezya Partisini kurdu.

1928 - Çan Kayşek, Milli Hükümet (Guomindang, tek parti diktatörlüğü) adı altında, şeklen de olsa, Çin'de merkezî kontrolü ele aldı. Mao Zedong ve Cu Dı, Hunan, Cinggangşen'de kuvvetlerini birleştirdiler ve ilk "Çin Kızıl Ordusu" ve mahalli sovyet kuruldu. Büyük güçler arasında imzalanan Paris Barış Antlaşması, savaşı "milliyetçi siyasetin aracı" diye niteleyerek reddetti.

1929 Mao Zedong ve Cu Dı, Ciyangşi'de Ruecin'in etrafındaki kırsal bölgeleri ele geçirdiler ve bölgede bir Sovyet iktidarı kuruldu. Li Lisan'ın hâkim olduğu Siyasi Büro, yabancıların hâkimiyetinde bulunan Şanghay'da gizlenerek kalıyordu. New York'da borsa iflas etti.

1930 - "Kırsal bölgelerde sovyet hareketini" yaymak taraftarı olan Mao ile şehirdeki ayaklanmalardan yana olan Siyasi Büro Başkanı Li

Lisan arasındaki çatışma büyüdü. Mao ve Pıng Dıhuay tarafından yönetilen Kızıl Ordu, Hunan'ın başkenti olan Çangşa'yı ele geçirdi ama sonra geri çekildi. Çangşa'ya yapılan ikinci saldırı büyük kayıplara yol açtı. Li Lisan Moskova'nın gözünden düştü. Çan Kayşek Kızıllara karşı birinci büyük saldırıya girişti. Mao'nun karısı ve kız kardeşi Çangşa'da idam edildi. Gandhi, Hindistan'da şiddete dayanmayan bir hareket yürüttü.

1931 - İspanya Cumhuriyet ilan etti. Aralık ayında Şanghay'da gizlice toplanan Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Vang Ming'i (Çen Şaoyü) Genel Sekreter ve Parti Başkanı olarak seçti. Ruecin'de toplanan Çin Sovyetleri Bütün-Çin Kongresi, Mao Zedong'u Tüm-Çin Sovyetleri Hükümeti'nin başkanı, Cu Dı'yı da Başkomutan seçti. Eylül ayında Japonya Mançurya'yı istila etmeye başladı; Çan Kayşek Kızıl Orduya karşı üçüncü "imha seferi"ni başlattı. Kuzeybatı Çin'de Büyük Kıtlık sona erdi, tahmin edilen ölü sayısı beş-on milyon. Vang Ming, Moskova'ya gitti. Şanghay Siyasi Bürosunun başına Bo Gu geçti.

1932 - Japonya, 19. Yol Ordusu tarafından korunan Şanghay'a saldırdı. Çan Kayşek bu savunmayı desteklemediği için, ordu Fukien eyaletine çekildi. Çan Kayşek, Çin-Japon düşmanlığına son vermek için Dangku Mütarekesi'ni imzaladı. Ciyangşi Sovyetine karşı yeni bir saldırıya girişti. Kızıllar Japonya'ya savaş ilan ettiler. Şanghay'daki Uluslararası Yerleşimin polisi, Çan Kayşek'e Kızılların yeraltı teşkilatını yok etmesi için yardım etti. Siyasi Büro üyeleri Bo Gu, Luo Fu, Liyo Şaoçi ve Co Enlay, Ciyangşi Sovyetinde Mao'ya katıldılar. Roosevelt, ABD Başkanı seçildi.

1933 - 19. Yol Ordusu isyan ederek, Kızıllarla ittifak yapmak istedi ama bu teklifi reddedildi. Çan Kayşek, 19. Yol Ordusunu dağıttı ve Çin Sovyetine karşı yeni bir saldırıya girişti. Hitler, Alman şansölyesi oldu.

1934 - İkinci Bütün-Çin Sovyetleri Kongresi Mao Zedong'u yeniden başkanlığa seçti ama parti önderliği "Yirmi Sekiz Bolşevik"in eline geçti. Kızıl Ordu taktiklerini değiştirdi; kesin yenilgilere uğradı. Esas güçler ve parti kadroları Batı Çin'e çekildi

1935 - Siyasi Büro Ocak ayında Gueco, Zunyi'de toplandı; Kuzeybatı Çin'e yapılan yürüyüş sırasında Mao Zedong'u parti ve ordu başka-

nı seçti. Temmuz ayında Ciyangşi Kızıl kuvvetleri Sıçuan'a vardı ve Yangzı Nehri'nin [Uzun Nehir] kuzeyindeki Sovyet bölgelerinden sürülmüş olan Siyasi Büro üyesi ve partinin kurucularından Cang Guotao'nun emrindeki birliklerle birleşti. Siyasi Büronun genişletilmiş toplantısında, Cang Guotao, Mao'nun siyasetine ve önderliğine karşı çıktı. Kızıl kuvvetler bölündü; Mao'nun kumandasındaki Ciyangşi'den gelen esas kuvvetler Kuzeybatı Çin'deki yeni üsse doğru yürüyüşe geçti. Ve yürüyüşe başladıkları tarihten bir yıl sonra ve toplam 10.000 kilometre katettikten sonra Kuzeybatı'daki üsse vardılar (Cang Guotao bir yıl sonra onu takip etti). Japonya, Kuzey Çin'in iki eyaletinin "özerk" bölge halinde ayrılmasını talep etti. Japon orduları İç Moğolistan'a girerek, orada sahte "bağımsız" bir devlet kurdu. 9 Aralık'ta Pekin'de meydana gelen öğrenci ayaklanması, Japonya'ya karşı ulusal yurtsever faaliyeti başlattı. İtalya Etiyopya'yı ele geçirdi.

1936 - Yazar Şensi, Bao An'da Mao Zedong'la görüştü, Mao Zedong hayatını ve devrimi anlattı ve Japonya'ya karşı birleşik cephe kurmak için iç savaşa son vermeyi önerdi. Mao, Kızıl Akademi'de konferanslar verdi. *Japon Emperyalizmine Karşı Savaş Taktikleri Üzerine* ve *Çin Devrimci Savaşımının Strateji Meseleleri* adlı eserleri Japonya'ya karşı yeni bir "birleşik cephe"nin temelini oluşturdu. Komünistlerin (ilk defa 1 Ağustos 1935'te) mütareke teklifini reddeden Çan Kayşek, Kuzeybatı'daki Kızıllara karşı "son imha seferi"nin hazırlıklarına başladı. Aralık ayında Şiyen olayı meydana geldi: Çan Kayşek, sürgünde bulunan Mançurya yöneticisi Başkomutan Yardımcısı Cang Şüeliyang tarafından "tutuklandı" Mareşal Cang, Çan Kayşek'i Japonya'ya karşı milli birleşik cepheyi kabul etmesi için zorladı. Çan Kayşek'in serbest bırakılmasından ve iç savaşın sona ermesinden sonra, Guomindang, Çin Komünist Partisi ve onun Şensi, Yenan'da bulunan "Japon aleyhtarı hükümeti"yle müzakerelere başladı.

5. JAPONYA'YA KARŞI "BİRLEŞİK CEPHE": BÜYÜK YURTSEVER YA DA JAPONYA'YA KARŞI SAVAŞ

1937 - Temmuz ayında Japonya, Çin'i büyük ölçüde istila etmeye başladı. Japonya'ya karşı birleşik Milliyetçi-Komünist direniş için anlaşma imzalandı. Çin Sovyet Hükümeti dağıldı ama özerk bölgesel re-

jim olarak varlığını sürdürdü. Kızıl Ordu, görünüşte Çan Kayşek'in komutasında 8. Yol Ordusu ve Yeni 4. Ordu olarak değişti. Mao, *Çelişki Üzerine* ve *Pratik Üzerine* adlı teorik eserlerini yazdı. İtalya, Milletler Cemiyeti'nden ayrıldı.

1938 - Mao Zedong, *Yeni Dönem Üzerine, Uzun Süreli Savaş Üzerine* ve *Japonya'ya Karşı Gerilla Savaşının Stratejisi Meseleleri* adlı eserlerinde, Komünistlerin savaş sırasında siyasi ve askerî amaçlarını ve bunların anlamını ortaya koydu. Çin Komünist Partisinden atılan Cang Guotao, Guomindang bölgelerine sığındı. Mao, partinin tek önderi oldu. Japon orduları Kuzey Çin'i tamamen istila ettiler. Milliyetçiler batıya çekildiler. Komünistler, Japon hatlarının gerisinde partizan kuvvetleri örgütlediler. Nazi Almanyası, Avusturya ve Çekoslovakya'yı ilhak etti.

1939 - Mao, *Yeni Demokrasi Üzerine* adlı eserinde, birleşik cephenin sınıf temelini tahlil etti ve gelecekteki koalisyon hükümetinin yapısını ortaya koydu. Komünist kadrolar ve askerî güç hızla genişledi. Hitler-Stalin anlaşması. Almanya Polonya'ya saldırdı. Avrupa'da savaşın başlamasıyla, Çin'deki savaş, İkinci Dünya Savaşı ile birleşti. Milliyetçi birlikler Yenan'ı kuşattılar.

1940-41 Çan Kayşek'in Yeni 4. Orduya saldırmasıyla, Komünistler ve Milliyetçiler arasındaki işbirliği sona erdi. Çen İ ordunun komutanı oldu. Pearl Harbor baskınından sonra Çan Kayşek Amerikan yardımına dayandı, Komünistler ise gerilla bölgelerini hızla genişlettiler.

1942 - Çin Komünist Partisi, Vang Ming ve Moskova'da eğitim görmüş "dogmatikler"e karşı "temizlik" kampanyasını başlattı. Mao'nun "Çin'e özgü görüşlerinin" önderliği güçlendi.

1943 -(Liyo Şaoçi) Mao Zedong'un "Çin'e ya da Asya'ya ait bir Marksizm yarattığını" açıkladı. *Yeni Demokrasi*'ye karşı köylüler ve aydınlar arasında büyük bir ilgi uyandı. Guomindang'ın moral ve savaşma gücü hızla azalmaya başladı. Co Enlay, nüfusu 100 milyonu aşan "kurtarılmış bölgelerde", 800.000 parti üyesi ve yarım milyon asker ve eğitim görmüş milis bulunduğunu söyledi. İtalya'da faşizm çöktü. Stalin Komintern'i lağvetti.

1944 - Amerikan ordusuna mensup "gözlemciler", Komünist gerilla merkezi olan Yenan'a geldiler. Müttefikler Normandiya'ya çıktı. Roosevelt yeniden başkanlığa seçildi.

1945 - Çin Komünist Partisinin (Nisan) Yedinci Milli Kongresi, üye sayısının 1.200.000, silahlı kuvvetlerin sayısının 900.000 olduğunu açıkladı. Almanya yenilgiye uğradı. Rusya, Uzakdoğu savaşına katıldı; Çan Kayşek hükümeti ile anlaşma imzaladı. Mao, Guomindang diktatörlüğüne son vermek için komünist taleplerinin temelini oluşturan "Koalisyon Hükümeti Üzerine" adlı raporunu sundu. V-E gününden sonra, Komünistlerin yönettiği kuvvetler Kuzey Çin'e ve Mançurya'ya yürüdüler. Amerikalı ve silahlı Milliyetçi kuvvetleri yenilgiye uğrattılar. Amerikan elçisi Hurley, Mao Zedong'u Çan Kayşek ile görüştürmek üzere uçakla Çongçing'e götürdü. Yalta Konferansı Tayvan'ı Çin'e vermeye söz verdi. Roosevelt'in ölümü. Truman, Hiroşima'da atom bombası kullandı. İkinci Dünya Savaşı sona erdi.

6. KOMÜNİSTLER İLE MİLLİYETÇİLER ARASINDAKİ İKİNCİ İÇ SAVAŞ DÖNEMİ

1946 - Komünistler ile Milliyetçiler "koalisyon hükümeti" üzerinde anlaşmaya varamadılar. Haziran'da "İkinci İç Savaş" başladı. Komünistler bu savaşı Kurtuluş Savaşı diye adlandırdılar.

1947 Mao Zedong, "Şimdiki Durum ve Görevlerimiz" adlı makalesinde, Milliyetçilere karşı girişilecek genel bir saldırının stratejik ve taktik planlarını ortaya koydu. Truman Doktrini Yunanistan'da uygulanmaya başlandı.

1948 Aldıkları bütün Amerikan yardımına rağmen, Milliyetçiler, Mançurya'da kesin bir yenilgiye uğradılar. Yugoslavya, savaştan sonra Komintern'in yerine kurulan Kominform'dan çıkarıldı.

1949 - Orduları dağıtılan Çan Kayşek, Tayvan'a kaçtı. Kurtuluş Ordusu bütün Çin'de zafer kazandı. Mart ayında, Mao Zedong'un başında bulunduğu Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Pekin'e geldi. Kuzey Atlantik Paktı (NATO) kuruldu. Amerikan "Beyaz Gazete"si Çan Kayşek'in "gericilerini" "Çin'in kaybedilmesine" sebep olmakla suçladı.

7. ÇİN HALK CUMHURİYETİ (1949 -)

1949 Mao Zedong'un "Demokratik Halk Diktatörlüğü" makalesine dayanarak işçileri, köylüleri, aydınları ve milli burjuvaziyi temsil eden Halk Siyasi Danışma Konferansı toplandı. Çin Halk Hükümeti kuruldu ve Zedong başkan olarak seçildi. 1 Ekim'de Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşu resmen ilan edildi. Mao, dış siyasette "bir yana dayanma" (Sovyetler Birliği'ne) siyasetinin izleneceğini açıkladı. Yeni hükümeti, İngiltere, Sovyetler Birliği, Norveç, Hollanda, İsveç, Finlandiya ve İsviçre tanıdı; ABD, diplomatlarını Çin'den çekti. Mao Zedong Moskova'yı ziyaret etti ve böylelikle ilk defa Çin'den ayrıldı. ABD Komünist Partisi önderleri hükümeti şiddet yoluyla devirmeyi savundukları gerekçesiyle mahkûm oldular.

1950 - Mao, Çin-Sovyet dostluk anlaşmasını imzaladı. Stalin, Çin'e 300.000.000 dolarlık yardımda bulundu. Haziran ayında Kore Savaşı patlak verdi ve (Ekim'de) Çin "gönüllüleri" savaşa katıldılar. Hindistan bağımsızlığını ilan etti.

1951-52 - Sovyetler Birliği'nin yardımıyla, Çin'in Kore'deki direnişi devam etti. Amerika'nın savaşı Çin topraklarına yayma çabası, Birleşmiş Milletler ve Müttefikler tarafından engellendi ve ABD Kore'de Otuz Sekizinci Paralel'de mevziler elde etti. ABD ilk kez hidrojen bombasını denedi (1952).

1953 - Stalin öldü. Kore mütarekesi imzalandı. ABD, Çan Kayşek ile ittifak yaptı ve böylece Tayvan Amerikan himayesine girdi. Pekin, ilk Beş Yıllık Planını ilan etti. Sovyetler Birliği, büyük çapta 156 Çin projesini desteklemeyi üzerine aldı. Moskova, ayrıca Çin-Sovyet ortak işletmelerini dağıtmayı ve bütün birliklerini Çin'den çekmeyi kabul etti. ABD'de, Rosenbergler idam edildi.

1954 - Kruşçev ilk defa Pekin'i ziyaret etti. Toprak reformu (dağıtımı) tamamlandı. Tarım kooperatifleri, kolektifleştirmenin temelini oluşturdu (1957). Millileştirmeye hazırlık olarak, devlet hâlâ varlığını sürdürmekte olan özel işletmelere ortak oldu (1957). Cenevre Antlaşması, Çinhindi'ndeki Fransız iktidarına son verdi ve Vietnam, Laos ve Kamboçya'nın bağımsızlığını tanıdı. Eisenhower idaresi Cenevre Antlaşması'nı sözüm ona "dikkate" aldı ama Dışişleri Bakanı John Foster Dulles etkisiyle Ngo Dinh Diem'i destekleyerek Çinhindi'ne müdahale etmeye başladı.

1955 - Çin, (29 Afrika ve Asya ülkesinin katıldığı) Bandung Konferansında, ABD ve müttefiklerine karşı daha geniş bir anti-emperyalist rol oynamaya çalıştı. Çin'in "dış yardım" programı Sovyetler Birliği'ninkine yakındı. Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa müttefikleri arasında Varşova Paktı imzalandı.

1956 - Kruşçev, Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 20. Kongresinde Stalin'i suçladı, kişiyi putlaştırmanın sona erdiğini ve kolektif önderliğin başladığını iddia etti. "Yüz Çiçek" dönemi, Çin Komünist Partisinden hoşnut olmayan Çinli aydınları eleştiriye davet etti. Macaristan ayaklanması, Çin bastırma hareketini destekledi. Çin'de Mao Zedong'un önemli makalesi Proletarya Diktatörlüğünün Tarihî Tecrübesi Üzerine yayınlandı ve gerek sosyalist devletlerin içinde, gerekse de aralarında "çelişkilerin" yaşanmaya devam ettiğini açıkladı.

1957 - Mao Zedong "Halk İçindeki Çelişkilerin Doğru Bir Şekilde Ele Alınması Üzerine" adlı makalesini yazdı ve partiye ilişkin eleştirilerin sınırlarını belirledi; "sosyalizmin düşmanlarını" tecrit etmek, devlet - parti - "halk" arasındaki "uzlaşmaz olmayan" çelişkileri barış içinde çözmek amacıyla "birlik-eleştiri-birlik" tezini ileri sürdü. Sovyetler Birliği, Çin'e atom bombası vermeyi ve nükleer silahları geliştirmesi için yardım etmeyi kabul etti. Sputnik fırlatıldı. Kasım ayında Moskova toplantısında, Mao bir "dönüm noktası"na gelindiğini ve "Doğu rüzgârının Batı rüzgârını bastırdığını" ileri sürdü. Sosyalist güçlerin kapitalist güçlere üstün geleceğini belirtti. Bu tez, Ruslar tarafından reddedildi. Çin-Sovyet Birliği ittifakı çözülmeye başladı.

1958 - Çin Halk Cumhuriyeti İkinci Beş Yıllık Planı ilan etti. "Büyük İleri Atılım" ve Halk Komünleri Yılı. Pekin'in Tayvan'ı kurtarma tehdidi Çin-Amerikan gerginliğini artırdı. Kruşçev, Çin üzerinde şartsız nükleer himayesinden vazgeçti ve Pekin, Çin kuvvetlerini Sovyet askerî komutasına vermeyi reddetti. Çin-Sovyet anlaşmazlığı büyüdü. ABD ilk uzay aracını fırlattı.

1959 - Mao Zedong, Lusan'da yapılan Partinin Genişletilmiş Toplantısında, Savunma Bakanı Pıng Dıhuay'ın yerine Lin Biyao'yu getirmek için zorlu bir mücadele verdi. Kruşçev, Ekim Devrimi yıl-

dönümü kutlamaları sırasında Pekin'i yeniden ziyaret etti ve "Emperyalist savaş kaçınılmaz değildir," tezini ortaya attı. "Amerikan emperyalizmi" ile "barış içinde bir arada yaşama" tezi Çinliler tarafından şiddetle reddedildi. Kruşçev, Çin'e atom bombası vermedi ve Mao, Kruşçev'e olan güvenini yitirdi. Tibet ayaklanması. Dalay Lama Hindistan'a sığındı. Çin ile Hindistan ve Endonezya arasındaki anlaşmazlık sırasında, Kruşçev bu ülkelere yardım teklif etti. Çin halk komünlerini kötülemeye çalıştı. Küba'da Castro, iktidara geldi. ABD, Güney Vietnam'ı Kuzeyden ayırmayı amaçlayan silahlı müdahaleyi artırırken, Başkan Ho Şi Minh, Güneyde yürütülen Halk Kurtuluş Savaşı'nı destekledi.

1960 - Temmuz ayında, Moskova bütün Rus danışmanlarını Çin'den çekti, 300'den fazla kontratı iptal etti ve teknik yardımı kesti. Moskova'da yapılan Uluslararası Partiler Konferansında (Kasım) Çin-Sovyet "anlaşmazlığı" yoğunlaştı. Çin Kruşçev'i açıkça "revizyonist" olarak niteledi. Rusya, Mao'yu "dünyayı kundaklamaya" çalışmakla suçladı. Çin'de tarım ve sanayi alanında sıkıntı baş gösterdi. Çin-Hindistan sınır anlaşmazlıkları ciddileşti. Kruşçev, Hindistan'a yaptığı iktisadi yardımı sürdürdü. John F. Kennedy ABD Başkanı seçildi.

1961 - Moskova'da yapılan Sovyetler Birliği Komünist Partisinin XXII. Kongresinde, Kruşçev'in Arnavutluk Emek Partisini aforoz etmesi üzerine Co Enlay salonu terk etti. Pekin parti basını, yeni basılmış (1960) Mao Zedong, *Seçme Eserler Dördüncü Cilt*'ten makaleler yayınlayarak anti-revizyonist tezleri, gerçek Marksizm-Leninizmi açıkladı. Arnavutluk'tan çekilen Rus danışmanların yerine Çinli danışmanlar yollandı. Berlin Duvarı inşa edildi.

1962 - Parti ve devlet seviyesinde ortaya çıkan Çin-Sovyet anlaşmazlığı geniş uluslararası ideolojik mücadeleye yol açtı. Kruşçev ve Kennedy arasında Küba nedeniyle çatışma baş gösterdi, Kruşçev, Küba'daki füze rampalarını söktü. Çinliler Kruşçev'i "maceracılık" ve "teslimiyetçilik"le suçladılar. Çin-Hindistan sınır anlaşmazlığı doruğuna ulaştı. Çinliler, Hindistan sınırını geçerek, ülkenin içlerine kadar yürüdüler. Çinli birlikler geri çekildi, "silahtan arınmış bir bölge" kurdular ve barış görüşmeleri için çağrıda bulundular, Birleşmiş Milletler, Kongo'ya müdahale etti.

1960-63 "Büyük İleri Atılım" sırasındaki yer değiştirmeler, Sovyet yardımının kesilmesi ve bir dizi doğal afet yüzünden bozulan Çin ekonomisi, yavaş yavaş yarı-kıtlık şartlarından kurtuldu.

1963 - Pekin'in "Amerikan emperyalizmine karşı" uluslararası militan bir "birleşik cephe" oluşturmak talebine karşı çıkan Moskova, ABD ile nükleer denemelerin yasaklanması üzerine bir anlaşma imzaladı ve "barış içinde bir arada yaşama" ilkesini, Sovyet dış siyasetinin baş amacı haline getirdi. Çin-Sovyet ayrılığı artık bir ülkedeki parti içi ihtilaflara da yansıdı. Karşılıklı suçlamalar, Çin Komünist Partisi ve Sovyetler Birliği Komünist Partisinin geçmiş suçlamaları ve karşı suçlamaları açık bir şekilde yayınlamalarından sonra daha da güçlendi. Pekin, Asya, Afrika ve Latin Amerikalı devrimci güçler arasında ideolojik önderliği sağlamlaştırmak için ortaya çıktı. Moskova Avrupalı partiler arasında takipçiler kazanmaya çalıştı. Başbakan Co Enlay Afrika ülkelerini ziyaret etti. Başkan Mao, "dünya halklarını", Amerikan emperyalizmine karşı birleşmeleri ve siyahların ABD'deki mücadelesini desteklemeye çağıran bildiri yayınladı. Başkan Kennedy suikaste uğradı.

1964 - Sovyet-Çin parti ve devlet ilişkileri aşağı yukarı tamamen koptu. Fransa'nın Çin'i tanımasıyla, Çin ve Sovyetler'in arasındaki ayrılık Avrupa'ya da yansıdı. Çin'in Amerikan emperyalizmine ve Sovyet revizyonizmine iki cephede yoğunlaştırdığı saldırı, bu iki kampı bölmede bazı başarılar elde etti. Üst üste iki yıl alınan iyi mahsul, Avrupa ve Japonya ile kurulan yeni ticari ilişkiler Çin ekonomisini güçlendirdi. Dışişleri Bakanı Çen İ, Çin-Sovyet askerî anlaşması ile ilgili şüphelerini açıkladı: Çin'in artık Sovyet yardımını dikkate alamayacağını söyledi. Mao, Japon sosyalistlerine, Rusya'nın elinde bulunan topraklarını almaları için çağrıda bulundu ve Sovyet "emperyalizmini", Çin topraklarına tecavüz ettiği için eleştirdi.

On beş yıl içinde, Çin devriminin, Çin'i birleştirme ve modernleştirmede elde ettiği başarılar, Çin'in düşmanları tarafından bile geniş ölçüde kabul edildi. Çin, Rusya ile süregelen mücadelesine ve Birleşmiş Milletler'in dışında bırakılmasına rağmen, General de Gaulle'e göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin, Güneydoğu Asya'daki savaşı sona erdirebilmek için müzakerelere girmesi gereken büyük bir güç haline geldi. Mao Zedong, Çin'in bir yüzyıl boyunca zayıf ve geri bir millet olarak hor görülmesinden sonra dünyada belirgin bir et-

kinliğe sahip ilk Asyalı siyasi önder olarak ortaya çıktı. Çin ilk atom bombasını denedi.

ABD tarafından desteklenen Güney Vietnam Hükümeti, Milli Kurtuluş Cephesinin gelişen güçleri tarafından feci bir yenilgiye uğratıldı ve tarafsız ve barışsever unsurların gözünde dağılmanın eşiğine geldi.

1965 - Başkan Johnson, Ocak ayında yapılan göreve başlama töreninden sonra, Saygon'da yapılabilecek tarafsız bir darbeyi önlemek amacıyla Amerikan savaş birliklerini Vietnam'a sevk etti. Şubat ayında Kuzey Vietnam'ın ağır bir şekilde bombalanmasını emretti. Pekin, Başkan Ho Şi Minh isterse, Demokratik Vietnam Cumhuriyeti'ni desteklemek için müdahale etmeye hazır olduğunu bildirdi, ama Başkan Mao, Ocak ayında bu kitabın yazarına verdiği mülakatta, Çin eğer doğrudan saldırıya uğramazsa, ABD'ye karşı savaşa girmeyeceğini açıkladı. Temmuz ayında, Çin Savunma Bakanı Lin Biyao "Yaşasın Halk Savaşının Zaferi" adlı bir bildiri yayınladı ve bu bildiride, "dünyanın kırsal bölgelerine" benzettiği azgelişmiş ülkeleri, "dünyanın şehirlerine" yani Amerikan ve Batı emperyalizmine karşı güçlerini birleştirmeye çağırdı.

Çin ikinci atom bombasını denedi. Birleşmiş Milletler'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler'e kabul edilmesi için yapılan oylama 47-47 sonuçlandı. İngiltere ilk kez Pekin lehine oy kullandı. Daha geniş bir destek sağlanmadığı için oylama başarıya ulaşamadı.

1966 - Vietnam'daki Amerikan askerlerinin sayısı 500.000'e yaklaştı. Amerika, Hanoi ve Hayfong'un iç kesimlerindeki bir iki yer dışında bütün Kuzey Vietnam'ı bombaladı. Rusya, Kuzey Vietnam'a uçak, silah ve teknik personel yolladı, Çin de hafif silahlar ve yiyecek gönderdi. Çin'de, Mao Zedong ve Lin Biyao'nun önderliğinde "Büyük Proleter Kültür Devrimi" başladı. Çin muhtemel bir Amerikan işgaline karşı hazırlandı. Çin Komünist Partisinin içindeki "burjuva" ve "revizyonist" unsurlara karşı görülmemiş bir temizlik harekâtına girişildi. Çin'in tarımı gelişmeye devam etti ve dünyada ilk kez protein (insülin) ve benzin bileşimi elde edildi.

1967 - Büyük Proleter Kültür Devrimi, hükümet başkanı ve eski Parti Birinci Başkan Yardımcısı Liyo Şaoçi'ye ve "Parti içinde kapitalist yolu tutan iktidar sahipleri"ne yöneldi. Derin parti içi mücadele büyüdü.

Büyük Proleter Kültür Devrimi, yabancı siyasi Çin uzmanlarını tam bir şaşkınlığa uğrattı. Çin'in, atom bombası denemesinden 26 ay sonra hidrojen bombasını da denemesi yabancı askerî ve bilimsel çevrelerde büyük bir şaşkınlık yarattı. ABD bu işi ancak yedi yılda gerçekleştirebilmişti, Fransa ise sekiz yıllık bir çalışmadan sonra hâlâ ilk hidrojen bombasını deneme aşamasındaydı.

ABD Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Johnson'un silahlı müdahalesinin ve Vietnam'ı ağır bir şekilde bombalamasının "nükleer silahlarla donanmış bir milyar Çinliyi" zapt edebilmek için gerekli olduğunu söyleyerek dünyanın sempatisini kazanmaya çalıştı ama hiçbir Avrupalı devlet Rusk'a yardım etmedi. Çin'in resmî siyaseti, hâlâ bütün nükleer silahları yok etmek amacıyla uluslararası bir anlaşma yapmak için çağrıda bulunuyordu. ABD bu çağrıyı duymazlıktan geldi. Mao Zedong, 19 Aralık'ta Vietnam Milli Kurtuluş Cephesi Başkanlığına yolladığı bir mesajda şöyle diyordu: "Kardeş Güney Vietnam halkı" "şuna emin olunuz ki mücadeleniz, mücadelemizdir."

1968 - Ocak ayında Amerikan keşif ya da casusluk gemisi Pueblo Kuzey Kore kıyılarında Kuzey Kore donanması tarafından bütün subay ve mürettebatı ile birlikte ele geçirildi. Vietnam savaşına ve Güneydoğu Asya siyasetine karşı gelişen muhalefet bunun bir siyasi yenilgi olduğunu ortaya koydu ve yüksek Amerikalı yönetici çevreler, insan ve madde kaybının, bütün Kuruluşun istikrarını tehlikeye düşürecek seviyeye ulaştığını kabul ettiler. Başkan Johnson başkanlık seçimlerinden adaylığını geri alırken, bu konudaki sorumluluğunu kabul etti. Güneydoğu Asya'daki savaşa Amerikan müdahalesini sona erdirmeye söz veren Richard Nixon başkan seçildi.

1969 - Çin'de Büyük Proleter Kültür Devrimi, hizip çatışmalarına ordunun yaptığı müdahaleden sonra daha sakin bir döneme girdi, Kızıl Muhafız Teşkilatları, fabrikalar, çiftlikler, kamu işletmeleri ve okullarda çalışmak üzere dağıldı. Çin Komünist Partisi Dokuzuncu Parti Kongresini topladı ve yeni bir anayasa kabul edildi. Lin Biyao resmen Mao Zedong'un "en yakın silah arkadaşı ve halefi" ilan edildi. Büyük Proleter Kültür Devrimi ile duraklayan iktisadi üretim yeniden gelişmeye başladı ve bazı başarılar kazandı. Parti kadroları, Mao Zedong Düşüncesi'nin bütün ülke için eylem kılavuzu olarak okutulduğu Yedi Mayıs okullarında yeniden eğitim

gördüler. "Güvenilir parti kadroları, kitle örgütlerinin temsilcileri ve sorumlu askerî önderlerin" üçlü ittifakına dayanan yeni Milli (Kongre) Anayasa'nın uygulanmasına hazırlık olarak yapılan partinin yeniden inşası siyasi hayatı meşgul etti. Sovyet sınır çatışmaları gerginliği artırdı. Çin, Nixon'un Amerika'nın desteklediği Saygonlu militarist ve bürokratlara dayanarak savaşı "Vietnamlılaştırma" çabasını da uyanık bir şekilde izledi. Ho Şi Minh öldü. Çin Kuzey Vietnam'la dayanışmasını yeniledi. Nixon, Güney Vietnam'daki Amerikan savaş makinesini yavaş yavaş tersine döndürürken, Paris barış görüşmeleri devam etti.

1970 Kamboçya ordusunun başkomutanı Lon Nol, Prens Sihanuk iktidarını devirdi ve Prens Sihanuk, Pekin'de bir sürgün hükümeti kurdu. Nixon Vietnam ve Amerikan birliklerini Lon Nol'un yardımına yolladı ama geniş ölçüde eleştirilen Nixon, Amerikan müdahalesini sınırlamak zorunda kaldı. 20 Mayıs'ta Mao Zedong, Amerikan emperyalizmine karşı dünya birleşik cephesinin kurulması için çağrıda bulundu ve Çin'in, Hanoi –Milli Kurtuluş Cephesi (Güney Vietnam)– Kamboçya (Sihanuk) ve Laos'un oluşturduğu yeni ittifakı destekleyeceğini açıkladı. Mao, yeni bir dünya savaşı çıkması tehlikesinin hâlâ var olduğunu ama "dünyada esas akımın devrim olduğunu" açıkladı. Amerika, Paris'te, Hanoi'nin ileri sürdüğü, ABD'nin tamamen ve şartsız olarak geri çekilmesi talebini reddetmeye devam etti. Yıl sonunda Başbakan Co Enlay ile anlaşma imzalayan Kanada ve İtalya Çin'i tanıdı. Bundan sonra, şimdiye kadar ABD'nin etkisiyle Çin'i tanımamış olan yarım düzine ülke de Çin'i tanıdı. Çin Halk Cumhuriyeti'nin, Çin halkının tek temsilcisi olarak Birleşmiş Milletler'e kabul edilmesinin 1972 yılından daha geç kalamayacağı anlaşıldı.

1971 Nixon, Saygon-ABD operasyonlarına karşı direnen Güney Vietnam ve Kamboçya birliklerini destekleyen Kuzey Vietnam birliklerinin kullandığı yolları kesmek amacıyla, ABD lojistik ve hava kuvvetleri tarafından desteklenen Vietnamlı birliklerin Laos'u işgal etmesi için yetki verdi. Bu kuvvetlerin Laos'tan hemen geri püskürtülmesi, iç devrimci güçlerin ilerlemesini durdurmak için uygulanan Vietnamlılaştırma siyasetinin yenilgisini ortaya koydu. Savaşa karşı olanlardan ve Amerikan ve dünya pazarındaki iktisadi ve mali sorunlardan gelen devamlı baskı sonunda, Nixon Amerikan birlik-

lerinin Vietnam'dan geri çekilmesini hızlandırdı. Nixon'un 1970'de uygulamaya başladığı ABD'nin "Çin'i kuşatma" siyasetini adım adım terk etme programı sonucunda, ticaret ambargosu ve Amerikan vatandaşlarının Çin'e giriş çıkışlarındaki kısıtlamalar kaldırıldı. Nisan ayında Çin, Amerikan ping-pong takımını, Pekin'i ziyarete ve maça davet etti. Bu olayı izlemeleri için Amerikalı gazetecilere vize verildi. Mao Zedong yazara verdiği bir mülakatta, Amerika'nın uzlaşıcı tavırlarına karşı, "sol, orta ve merkezden" Amerikalıları Çin'e davet ederek cevap vereceklerini söyledi ve kendisinin Başkan Nixon'un ziyaretinden çok memnun olacağını ilave etti. Amerikan-Çin yakınlaşmasının, Çin'in Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde yerini almasıyla ve Tayvan'ın egemenliğinin Çin'e iadesiyle sonuçlanacağı açıkça ortaya çıktı. Yıl ortasında Kongre Nixon'a baskı yaparak en geç 1972 ortalarına kadar bütün ABD birliklerini Vietnam'dan çekmeye söz vermesini istedi. Yayınlanan Pentagon belgeleriyle açıklananlar –Vietnam macerasının kökeni, nedenleri ve idaresi hakkında hükümetin emrettiği rapor– kamuoyunu görülmemiş derecede öfkelendirdi ve Vietnam felaketinin bütün suçunu görünüşte daha önceki idarelere yükleyerek, Nixon'u bir parça ferahlattı.

BİRİNCİ BÖLÜM

KIZIL ÇİN'İ ARARKEN

1

Cevapsız Kalan Bazı Sorular

✸

Çin'de geçirdiğim yedi yıl boyunca, Çin Kızıl Ordusu, Çin Sovyetleri ve Komünist hareket hakkında yüzlerce soru sorulduğunu duydum. Hevesli sempatizanlar size dağarcıklarından hazır cevaplar verebilirdi ama bu tatmin edici olmuyordu. Sempatizanlar nereden biliyorlardı? Kızıl Çin'de hiç bulunmamışlardı ki.

Dünya milletleri arasında, belki de Kızıl Çin'in hikâyesinden daha büyük bir muamma, daha karmaşık bir destan yoktu. Dünyanın en kalabalık milletinin bağrında savaşan Kutsal Kızıllar, dokuz yıldır, taştan bir kale kadar etkili bir haberleşme ablukası altında tecrit edilmişlerdi. Binlerce düşman askerinden oluşan bir duvar onları sürekli kuşatma altında tutuyordu; yaşadıkları topraklara girmek Tibet'e girmekten daha zordu. 1927 Kasım'ında Güneydoğu Hunan'da ilk Çin sovyetinin kurulmasından bu yana, hiç kimse gönüllü olarak bu duvarın ötesine geçmiş, sonra da geri dönüp yaşadıklarını kâğıda dökmüş değildi.

En basit noktalar bile tartışma konusuydu. Bazıları Kızıl Ordunun varlığını inkâr ediyordu. Sadece binlerce aç eşkıya vardı. Bazıları sovyetlerin varlığını bile inkâr ediyordu. Bütün bunlar Komünist propagandasının uydurmasıydı. Kızıl sempatizanları ise Kızıl Ordu ile sovyetleri, Çin'in tüm hastalıklarından tek kurtuluş yolu olarak övüyorlardı. Gerçeği arayan tarafsız gözlemci, bu propaganda ve karşı-propagandanın ortasında inanılır kanıtlar bulamıyordu. Siyasetle ve Doğu'nun hızla gelişen tarihiyle ilgilenen herkesin kafasını kurcalayan cevapsız kalmış sorulardan bazıları şunlardı:

Çin Kızıl Ordusu, Çin Komünist Partisinin disiplinine, merkezî programına ve birleşik yönetimine bağlı bilinçli Marksist devrimcilerden meydana gelen bir kitle miydi, değil miydi? Eğer böyle bir kitle idiyse, bu program neydi? Komünistler, toprak devrimi, sovyet demokrasisi ve ulusal kurtuluş uğruna ve emperyalizme karşı savaştıklarını iddia ediyorlardı. Nancing ise Kızılların, "aydın eşkıyalar" tarafından yönetilen yeni tip yıkıcılardan, çapulculardan başka bir şey olmadığını söylüyordu. Kim haklıydı? Yoksa her ikisi de mi haksızdı?

Komünist Partisi üyeleri 1927'den önce Guomindang'a alınıyorlardı. Ancak aynı yılın Nisan ayında büyük "temizlik" başladı. Nancing'de "ulusal bir hükümet" kurmak üzere iktidarı ele geçiren sağcı darbecilerin başında bulunan Çan Kayşek, sadece Komünistleri değil, örgütsüz ilerici aydınları ve örgütlü binlerce işçi ve köylüyü de kitleler halinde katletti. O günden sonra, Komünist ya da Komünist sempatizanı olmak ölümle cezalandırılan bir suç oldu ve binlerce insan bu cezayı çekti. Ama daha binlercesi tehlikeleri göğüslemeyi göze aldı. Binlerce işçi, köylü, öğrenci ve asker Nancing rejiminin askerî diktatörlüğüne karşı silahlı mücadele veren Kızıl Orduya katıldı. Neden? Hangi amansız güç onları intihar demek olan bu siyasi düşünceyi desteklemeye itiyordu? Guomindang ile Gongçandang arasındaki temel çatışmalar nelerdi?*

Çinli Komünistler neye benziyordu? Başka yerlerdeki komünistlere ya da sosyalistlere benzeyen ya da onlardan farklı olan yanları nelerdi? Turistler, uzun sakallı olup olmadıklarını, çorba içerken gürültü yapıp yapmadıklarını, çantalarında el bombaları taşıyıp taşımadıklarını soruyorlardı. Daha ciddi olanlar ise, onların "gerçek" Marksistler olup olmadıklarını bilmek istiyorlardı. *Kapital*'i ve Lenin'in eserlerini okumuşlar mıydı? Tam bir sosyalist iktisadi programları var mıydı? Stalinci miydiler, yoksa Troçkist mi? Gerçek enternasyonalistler miydiler? "Moskova'nın

* Dr. Sun Yatsen ve taraftarları tarafından kurulan Guomindang ya da "Milli Halk Partisi" 1923-1927 Büyük Devrim'i sırasında hâkimiyeti elinde tuttu. 1921 yılında kurulan Gongçandang ya da "Üretimi Paylaşma Partisi", bu devrim sırasında Guomindang'ın başlıca müttefikiydi.

masalları" mı? Yoksa esas olarak bağımsız Çin'i kurmak için savaşan milliyetçiler miydiler?

Her düşünceden gözlemcinin, hatta Başkomutan Çan Kayşek'in takipçilerinin dahi gizlice itiraf ettiği gibi, böyle uzun zaman, böylesine şiddetle, yiğitçe savaşan ve yenilmek nedir bilmeyen bu savaşçılar kimlerdi? Böyle savaşmalarının nedeni neydi? Onları böylesine güçlü kılan neydi? Hareketlerinin devrimci temeli neydi? Yüzlerce çarpışmaya, ablukaya, tuz darlığına, kıtlığa, hastalığa, salgına dayanan ve nihayet Çin'in on iki eyaletini geçip binlerce Guomindang askerini yararak sonunda muzaffer bir şekilde Kuzeybatı'da yeni bir üsse ulaştıkları 10 bin kilometrelik tarihî Uzun Yürüyüş'e göğüs geren akıl almaz, inatçı savaşçılar olmalarını sağlayan ümitleri, amaçları ve inançları nelerdi? Çin'in tavizlerle dolu tarihiyle kıyaslanırsa, bu gerçekten akıl almaz bir şeydi.

Önderleri kimlerdi? Bir ülküye, ideolojiye ve öğretiye bağlı kimseler mi? Sosyal peygamberler mi? Yoksa sadece körü körüne yaşama savaşı veren cahil köylüler mi? Nancing'in listesinin en üst sırasındaki "Kızıl eşkıya", ölü ya da diri yakalanması için Çan Kayşek'in başına 250 bin gümüş dolar* koyduğu Mao Zedong nasıl bir insandı?** Bu kadar yüksek paha biçilen bu Doğulu kafanın içinde neler vardı? Yoksa Nancing'in resmen açıkladığı gibi, Mao gerçekten ölmüş müydü? Kızıl Ordunun Başkomutanı ve hayatı Nancing için aynı değerde olan Cu Dı nasıl bir insandı? Peki, emrindeki ünlü Birinci Kızıl Kolordunun yenilgi yüzü görmediği söylenen, yirmi sekiz yaşındaki Kızıl taktik üstadı Lin Biyao† nereden gelmişti? İkide bir ölü oldukları ilan edilen, ardından yine gazetelerde haberleri çıkan ve yeni birliklerinin başında Guomindang'a karşı sapasağlam savaşan öteki Kızıl önderler kimdi?

Kızıl Ordunun dokuz yıl boyunca kendisinden kat kat üstün askerî güçlere inanılmaz bir şekilde karşı koyabilmesi nasıl mümkün olabilmişti? Nancing'in onlara karşı savaşırken kullandığı büyük sanayi merkezleri, büyük toplar, yakıt, uçaklar, para ve modern tekniklerin hiçbirine sahip olmayan Kızıllar nasıl olmuş

* O sıralarda yabancıların "dolar" dediği Çin yuan'ının değeri 35 sent civarındaydı.

** Bkz. Dördüncü Bölüm ve Biyografi Notları (B.N.)

da ayakta kalabilmişler ve taraftarlarının sayısını artırabilmişlerdi? Askerî taktikleri nelerdi? Nasıl eğitiliyorlardı? Kimden akıl alıyorlardı? Aralarında bazı Rus askerî dehalar mı vardı? Sadece üzerlerine gönderilen büyük Guomindang komutanlarını değil, önce General Von Seect ve daha sonra General Von Falkenhausen tarafından yönetilen Çan Kayşek'in kalabalık ve masraflı Alman danışmanlarını da yenilgiye uğratanları kim yönetiyordu?

Çin Sovyeti nasıl bir yerdi? Köylüler destekliyorlar mıydı? Desteklemiyorlarsa, Sovyet nasıl ayakta kalabiliyordu? Kızıllar iktidarlarını sağlamlaştırdıkları bölgelerde "sosyalizm"i ne dereceye kadar uyguluyorlardı? Kızıl Ordu büyük şehirleri neden ele geçirmemişti? Bu, hareketin gerçek bir proletarya hareketi olmadığını, tam tersine temelde bir köylü ayaklanması olarak kaldığını mı gösteriyordu? Nüfusun yüzde 80'inden fazlasının tarımla uğraştığı, sanayileşmenin –çocukluk döneminde kötürüm kalmış olmasa bile– en azından hâlâ çocukluk dönemini yaşadığı Çin'de, "komünizm"den ya da "sosyalizm"den söz etmek nasıl mümkün olabilirdi?

Kızıllar nasıl giyinirdi? Nasıl yemek yer, oynar, sevişir, çalışırlardı? Evlilik kanunları nasıldı? Guomindang propagandacılarının iddia ettiği gibi, kadınlar "kamulaştırılmış" mıydı? Bir Çin "Kızıl fabrikası" nasıl bir yerdi? Bir Kızıl Tiyatro topluluğu neydi? Ekonomilerini nasıl düzenlemişlerdi? Halk sağlığı, eğlence, eğitim, "Kızıl kültür" nasıl şeylerdi?

Kızıl Ordunun gücü neydi? Komintern yayınlarının övgüyle söz ettiği gibi yarım milyon mu? Öyleyse neden hâlâ iktidarı ele geçirmiyordu? Silah ve cephanesini nereden sağlıyordu? Disiplinli bir ordu muydu? Morali nasıldı? Subaylarla erlerin aynı şekilde yaşadıkları doğru muydu? Başkomutan Çan Kayşek'in 1935'te ilan ettiği gibi, Nancing'in "Komünist eşkıyalar tehdidini ezdiği" iddiası doğru idiyse, Kızılların 1937'de Çin'in en stratejik yeri olan Kuzeybatı'da daha öncekilerden çok daha büyük ve bütün bir toprak parçasını ele geçirmeleri nasıl açıklanabilirdi? Kızılların hesabının görüldüğü doğru idiyse, Japonya neden Koki Hirota'nın (Dışişleri Bakanı, 1935-1936) ağzından o ünlü Üçüncü Talebini ileri sürmüş, yani "Asya'nın Bolşevikleşmesini önlemek

amacıyla Tokyo ve Nazi Almanyası ile birlikte Kızıllara karşı bir pakt kurulmasını Nancing'den istemişti? Kızıllar gerçekten "anti-emperyalist" miydi? Japonya ile savaşmak istiyorlar mıydı? Böyle bir savaşta Moskova onları destekler miydi? Yoksa Kızılların bu ateşli Japon aleyhtarı sloganları, Pekin'deki heyecanlı öğrencilerini sinirli sinirli ikna etmeye çalışan saygıdeğer Dr. Hu Şi'nin iddia ettiği gibi, sadece kamuoyunun sempatisini kazanmak için uydurulmuş bir hile ve umutsuz bir çaba, moralman çökmüş hainlerin ve eşkıyaların son çığlıkları mıydı?

Çin Komünist hareketinin askerî ve siyasi hedefleri nelerdi? Tarihî gelişimi neydi? Başarıya ulaşabilir miydi? Böyle bir başarı bizim için ne anlama gelecekti? Ya Japonya için? Bu muazzam değişimin, dünya nüfusunun beşte biri (bazılarına göre dörtte biri) üzerinde ne gibi etkileri olacaktı? Dünya siyasetinde, dünya tarihinde ne gibi değişikliklere yol açacaktı? Çin'deki muazzam İngiliz, Amerikan ve diğer yabancı yatırımlar üzerinde nasıl etkileri olacaktı? Aslında Kızılların "dış siyaset" diye bir şeyleri var mıydı?

Ve nihayet, Komünistlerin Çin'de bir "Milli Birleşik Cephe" kurma ve iç savaşa son verme tekliflerinin anlamı neydi?

Bu sorulara güvenilir, doğru ya da kişisel araştırmalarına dayanan olgularla cevap verebilecek, Komünist olmayan tek bir gözlemcinin bile olmaması, bazılarına gülünç geliyordu. Her geçen gün daha fazla ilgi çeken ve önem kazanan bir hikâyeyle karşı karşıyaydık. Gazete muhabirlerinin, önemsiz haberler iletirken birbirlerine itiraf ettikleri gibi, Çin'in hikâyesi işte buydu. Ama hepimiz bu konuda acınacak kadar bilgisizdik. "Beyaz" bölgelerdeki Komünistlerle temas kurmak ise son derece güçtü.

Tepelerinde ölüm fermanları sallanan Komünistler, kendilerini ne kibar ne de kibar olmayan çevrelerde belli ediyorlardı. Yabancıların yaşadığı mahallelerde bile Nancing, bol parayla beslediği bir muhbirler şebekesi bulunduruyordu. Mesela bu muhbirler arasında, Şanghay'daki Uluslararası Yerleşimin İngiliz polis kuvvetlerinde görevli eski azılı Kızıl avcısı C. Patrik Givens gibi işgüzarlar da vardı. Müfettiş Givens, her yıl –Guomindang yetkilileri tarafından teslim alındıktan sonra tutuklanan ya da öldürülen– çoğunluğu on beş ile yirmi beş yaşları arasında, düzinelerce

komünist zanlısının yakalanmasında başlıca sorumluydu. Patrik Givens ilerici Çinlileri ispiyonlamak ve onları kendi ülkelerinde avlamak için kiralanmış polis hafiyelerinden sadece biriydi.

Kızıl Çin hakkında herhangi bir şey öğrenebilmek için tek yolun oraya gitmek olduğunu hepimiz biliyorduk. Ancak "*Mey yu fa-zu*" –"bu iş olmaz"– diyerek kendimizi mazur gösteriyorduk. Bazıları bu yolu denemiş ama başarılı olamamışlardı. Bunun imkânsız olduğu düşünülüyordu. Hiç kimse, Kızıl bölgeye giren birinin oradan sağ çıkabileceğine inanmıyordu.

Daha sonra, 1936 Haziran'ında yakın bir Çinli dostum bana, Kuzeybatı Çin'de şaşırtıcı bir siyasi durumun ortaya çıktığını haber verdi. Bu durum daha sonra Başkomutan Çan Kayşek'in büyük yankılara yol açan tutuklanmasıyla sonuçlanacak ve Çin tarihinin akışını değiştirecekti. O sırada benim için daha da önemli olan şuydu ki, bu haberle beraber, Kızıl bölgeye girmemi mümkün kılacak bir yol olduğunu da öğrendim. Derhal hareket etmek gerekiyordu. Bu eşsiz bir fırsattı ve kaçırılacak gibi değildi. Fırsatı kaçırmamaya ve dokuz yıllık haberleşme ablukasını yarmaya karar verdim.

Bu işin oldukça tehlikeli olduğu doğruydu, ama daha sonra "Kızıl eşkıyalar tarafından öldürüldüğüm" şeklinde çoğalan haberler de abartılıydı. Ancak yıllardır Çin'deki yabancı basını ve hükümet parasıyla beslenen yerli basını dolduran, Kızılların vahşeti hakkındaki dehşet verici hikâyeler karşısında, yol boyunca cesaret alacak pek fazla şeyim yoktu. Sovyet hükümetinin başkanı Mao Zedong'a hitaben yazılmış bir tavsiye mektubundan başka, gerçekten hiçbir şeyim yoktu. (1) Yapmam gereken tek şey onu bulmaktı. Ne gibi maceralardan sonra? Bilmiyordum. Oysa Guomindang ile Komünistler arasındaki bu savaş yıllarında binlerce hayat feda edilmişti. Bir yabancının kellesi, bütün bunların nedenini keşfetmek pahasına da olsa tehlikeye atılabilir miydi? Tehlikede olan kelleme bağlılığımı fark ettim ama sonunda, ödenecek bedelin pek yüksek olmadığına karar verdim.

İşte bu hazin ruh hali içinde yola koyuldum.

2

"Batı Barışı"na Doğru Trenle Ağır İlerleyiş

✸

Haziran başlarıydı; ilkbaharın yeşil örtüsüyle kaplanan Pekin'de binlerce söğüt ve muhteşem selvi ağacı, Yasak Şehri mucizevi ve büyüleyici bir yer yapmıştı. Serin bahçelerde otururken, ışıldayan saray damlarının ötesinde, Çin'de zorlu bir çalışma, açlık, devrim ve yabancı işgalinin hüküm sürdüğüne inanmak imkânsızdı. Besili yabancılar, büyük şehrin ses geçirmez duvarlarının ardında atan insanlığın nabzından tamamen habersiz, viskisoda, polo, tenis ve dedikodu dolu kendi küçük "yok yoktur" dünyalarında mutlu yaşayabilirlerdi. Nitekim çoğu da öyle yaşıyordu.

Buna rağmen, Pekin vahası bile, geçen yıl boyunca Çin'in dört bir yanını saran mücadele dalgasının istilasına uğramıştı. Japonların işgal tehditleri, halkın, özellikle öfkeli gençliğin büyük gösteriler düzenlemesine yol açmıştı. Birkaç ay önce kurşundan delik deşik haldeki Tatar Duvarı'nın altında durmuş ve jandarmaların coplarına aldırış etmeden, güçlü bir koro halinde "Japonya'ya Karşı Direnin! Japon Emperyalizminin Kuzey Çin'i Güneyden Ayırma Taleplerini Reddedin!" diye bağıran binlerce öğrenci görmüştüm.

Pekin'in bütün surları dahi, Çin Kızıl Ordusunun kaybedilen toprakları yeniden ele geçirmek ve Japonya'yla savaşmak üzere Şensi'den Çin Seddi'ne yürüme çabasının doğurduğu akislerin yayılmasını önleyememişti. Bu bir anlamda maceracı hareket, Başkomutan Çan Kayşek'in muhteşem yeni ordusuna bağlı on bir tümen tarafından aceleyle engellenmişti; ama bu olay dahi, yurtsever öğrencilerin, tutuklanma ve muhtemel ölüm tehlikelerine kulak asmadan sokaklara akarak, "İç Savaşa Son Verin! Japonya'ya Karşı Direnmek İçin Komünistlerle İşbirliği Yapın!

Çin'i Kurtarın!" şeklindeki yasak sloganları haykırmalarını önleyememişti.*

Bir gece yarısı eski bir trene bindim; biraz hasta ama aynı zamanda son derece heyecanlıydım. Heyecanlıydım, çünkü Yasak Şehrin Ortaçağ ihtişamından yüzlerce yıl ve yüzlerce kilometre uzakta bulunan bir toprağa doğru önümde bir keşif yolculuğu uzanıyordu. Kızıl Çin'e gidiyordum. Biraz "hastaydım," çünkü ne kadar aşı varsa hepsinden yaptırmıştım. Kanım mikroskopla incelendiği takdirde, dehşetengiz bir yarış göze çarpabilirdi; ellerim, kollarım, çiçek, tifo, kolera, tifüs ve veba mikroplarıyla doldurulmuştu. Bu hastalıkların beşi de Kuzeybatı'da yaygındı. Üstelik dünyada hıyarcıklı vebanın ender görüldüğü yerlerden biri olan Şensi eyaletinde, bu hastalığın son zamanlarda arttığına dair korkutucu haberler geliyordu.

İlk durağım Şiyenfu idi. Batı Barışı anlamına gelen Şiyenfu, Şensi eyaletinin başkentidir. Şiyenfu'ya varmak için, Pekin'in güneybatısına doğru trenle iki yorucu gün yol almak gerekir; Longhay demiryolunun batıdaki son durağı burasıdır. Oradan kuzeye yönelmeyi ve Da Sibey'in –Çin'in Büyük Kuzeybatısı– tam ortasında bulunan sovyet bölgelerine girmeyi tasarladım. Şiyenfu'nun aşağı yukarı 625 kilometre kuzeyinde bulunan Luocüen kasabası o sıralarda Şensi eyaletindeki Kızıl bölgelerin başladığı yerdi. Ana yolların her iki yanında şerit halinde uzanan topraklar ve daha sonra sözünü edeceğim bazı noktalar dışında, Luocüen'in kuzeyinde kalan her yer Kızıla boyanmıştı. Şensi'de Kızılların denetimi altında bulunan bölgeler, güneyde kabaca Luocüen'den, kuzeyde Çin Seddi'ne kadar uzanıyordu; Sarı Nehir, doğu ve batı sınırlarını meydana getiriyordu. Tibet'in eteklerinden gelen çamurlu ırmak, Gansu ve Ningşiya arasından kuzeye akar ve Çin Seddi'ni aşarak İç Moğolistan'daki Sueyüen eyaletine ulaşır. Doğuya doğru gelişigüzel bir yol izledikten sonra, tekrar güneye kıvrılarak, Çin Seddi'ni aşar ve Şensi ile Şenşi eyaletleri arasında sınır çizer.

* 9 Aralık 1935'teki öğrenci gösterisi Komünistlerin lehinde bir dönüm noktası oldu. Önderleri arasında Huang Cing ve Huang Hua da vardı. Bkz. Biyografi Notları [B. N.]

Sovyetler o zamanlar Çin'in bu en tehlikeli ırmağının kıvrımı içinde, Kuzey Şensi'de, Kuzeydoğu Gansu'da ve Güneydoğu Ningşiya'da faaliyet gösteriyorlardı. Garip bir tarihî tesadüf eseri, Çin'in doğuşu da gene aşağı yukarı bu bölgede olmuştu. Çinliler binlerce yıl önce ilk defa burada ortaya çıktılar ve bir araya gelerek bir halk haline geldiler.

Ertesi sabah yol arkadaşlarımı inceledim. Bir gençle, acı çayını yudumlayan, çenesinde bir tutam gri sakal olan yakışıklı bir ihtiyar gözüme takıldı. Genç az sonra, önce havadan sudan, daha sonra kaçınılmaz olarak siyasetten söz ederek benimle konuşmaya başladı. Karısının amcasının bir demiryolu memuru olduğunu, pasoyla seyahat ettiğini öğrendim. Yedi yıl önce terk ettiği memleketi Sıçuan'a geri dönüyordu. Ancak doğduğu kasabayı ziyaret edebileceğinden kuşkuluydu; oralarda eşkıyaların kol gezdiği söyleniyordu.

"Yani Kızılları mı kastediyorsun?"

"Yok, hayır, Kızılları değil. Sıçuan'da Kızıllar da var ama ben eşkıyaları kastettim."

Merakımdan, "Peki Kızıllar da eşkıya değil mi?" diye sordum. "Gazeteler onlardan her zaman Kızıl eşkıyalar ya da Komünist eşkıyalar diye söz ediyor."

"Bilmiyor musunuz, Nancing böyle emrettiği için yazarlar onlardan eşkıyalar diye söz etmek zorundalar," diye açıkladı genç adam. "Onlara komünist ya da devrimci deseler, bu, kendilerinin de komünist olduğunu gösterir."

"Peki, Sıçuan'da insanlar eşkıyalardan korktukları kadar Kızıllardan korkmuyorlar mı?"

"Valla, bu duruma bağlı. Zenginler korkuyor onlardan; toprak ağaları, yöneticiler ve tahsildarlar korkuyor, evet. Ama köylüler korkmuyor. Bazen onlara kucak açıyorlar." Genç daha sonra, dinlemiyormuş gibi yapan ama aslında dikkat kesilmiş olan ihtiyara korkuyla bir göz attı. Ve devam etti: "Köylüler, Kızılların kendilerini kullanmak istediklerini anlamayacak kadar cahiller. Kızılların gerçekten sözünün eri olduğunu sanıyorlar."

"Peki değiller mi?"

"Babam bana Kızılların Sunban'da (Sıçuan) faizi ve esrarı ortadan kaldırdıklarını, oradaki toprakları yeniden dağıttıklarını yazdı. Gördüğünüz gibi tam da eşkıya değil bunlar. Elbette onların da ilkeleri var. Ama kötü insanlar bunlar, çok adam öldürüyorlar."

Derken aksakallı ihtiyar sevimli başını kaldırdı ve büyük bir sükûnet içinde akıl almaz bir laf etti. "*Sa bu gu*!" dedi. "Yeteri kadar öldürmüyorlar!" İkimiz de neredeyse hayretimizden küçük dilimizi yutacaktık.

Ne yazık ki tren Cıngcou'ya yaklaşıyordu; buradan Longhay hattına aktarma yapacaktım. Bu yüzden tartışmayı kesmek zorunda kaldım. Ama o günden beri, Konfüçyüs'e benzeyen ihtiyarın bu hayret verici iddiasını ne gibi somut delillerle savunabileceğini merak ettim durdum, ertesi gün boyunca, yeni ve daha konforlu trenim, Hunan ile arasındaki garip görünümlü tepeleri tırmanıp inerken ve yeni yapılmış şirin Şiyenfu istasyonuna girinceye kadar hep bunu düşündüm.

Şiyenfu'ya varır varmaz, Şensi eyaleti Güvenlik Komiseri General Yang† Huçing'i† aradım. Daha birkaç yıl öncesine kadar General Yang, Şensi'nin Kızıllar tarafından denetlenmeyen kesimlerinin tartışma götürmez hükümdarı idi. Eski bir eşkıya olan General Yang, Çin'in en becerikli yöneticilerini mevki sahibi eden yoldan iktidara gelmişti. Aynı yolla muazzam bir servet yaptığı söylenir. Ancak son zamanlarda iktidarını Kuzeybatı'daki diğer hükümdarlarla paylaşmak zorunda kalmıştı. Çünkü 1935 yılında eski Mançurya yöneticisi "Genç Mareşal" Cang Şüeliyang† Dongbey (Mançurya) ordusunu Şensi'ye getirdi. Bu bölgenin en yüksek rütbeli Kızıl avcısı –Eşkıyaları Bastırma Milli Komisyonu Başkomutan Yardımcısı– olarak Şiyenfu'da göreve başladı. Ardından Genç Mareşal'i denetlemek üzere, Başkomutan Çan Kayşek'in başka bir hizmetkârı, Şao Lizu† da geldi. Saygıdeğer Şao, Şensi valisiydi.

Bu kişiler ve daha birçokları arasında nazik bir güç dengesi kurulmuştu. Hepsini perde arkasından oynatan ise dehşetengiz Başkomutan Çan Kayşek'ten başkası değildi. Çan Kayşek diktatörlüğünü Kuzeybatı'ya kadar genişletmeyi ve hepsini birbirine kırdırtmak gibi basit bir yöntemle sadece Komünistlerin yönettiği

devrimi değil, aynı zamanda ihtiyar Yang Huçıng ile genç Cang Şüeliyang'ın ordularını da yok etmeyi amaçlıyordu. En sonunda Çan Kayşek, bu üç perdelik parlak siyasi-askerî dramın esas stratejisini, kendinden başka kimsenin anlamadığına inandı. İşte bu hesap hatası -amaca ulaşmada biraz fazla acelecilik, düşmanlarının aptallığına biraz fazla güvenmek- Çan Kayşek'i birkaç ay içinde Şiyenfu'da, her üçünün de insafına terk edilmiş bir tutuklu haline getirecekti!

General Yang'ı† yeni tamamlanan ve 50 bin dolara mal olan taş bir konakta buldum. General, Güvenlik Komiserinin resmî ikametgâhı olan bu çok odalı mahzende bekâr yaşıyordu. Bu geçiş döneminde pek çok Çinlininki gibi, Yang Huçıng'ın aile hayatı da mutsuzluklarla doluydu. İki karısı vardı. Birincisi, gençliğinde Bucing'de ailesi tarafından kendisine nikâhlanan küçük ayaklı karısıydı. İkincisi ise kendisinin seçtiği ve Bayan Çan Kayşek kadar şen ve cesur, söylendiğine göre eskiden komünist olan modern ve ilerici, beş çocuğunun annesi, oldukça genç bir kadındı. Misyonerlerin dediğine bakılırsa, Yang yeni evini yaptırdıktan sonra her iki karısı da aynı küçük istekte bulunmuştu. İkisi de birbirinden nefret ediyordu; ikisi de ona oğullar doğurmuştu ve onun meşru karısı olmak haklarıydı. Her iki karısı da, diğeri evde olduğu sürece taş konağa yerleşmeyi kesinlikle reddediyordu.

Bir yabancı için mesele basitti; en kolay çözüm yolu boşanmak ya da üçüncü bir kadınla evlenmekti. Ancak General Yang henüz kararını verememişti; bu yüzden hâlâ tek başına yaşıyordu. İçine düştüğü açmaz, çağdaş Çin'de sıradan bir olaydı. Zengin, Amerika'da eğitim görmüş ve bir Metodist olarak çok karılı evliliğe razı olmayan Song Meyling'le evlendiği zaman Çan Kayşek de buna benzer bir meseleyle karşılaşmıştı. Çan sonunda (Cıng Guo† adlı oğlunun annesi olan) ilk karısını boşamış ve her iki odalığını da, aylık bağlayarak başından defetmişti. Bu kararı çok olumlu karşılayan misyonerler o günden beri bu yeni çözümün ruhu için dua ederler. Bununla beraber, bu yeni çözüm yolu -Batı'dan ithal edilen bu yeni moda fikir- birçok Çinli tarafından hâlâ hoş karşılanmıyordu. Halktan gelme biri olan ihtiyar Yang, muhtemelen vicdanını temize çıkarmaktan çok, atalarının geleneklerine ilgi duyuyordu.

Yang'ın eskiden eşkıya olmasının yöneticiliğine sekte vuracağı sanılmasın. Çin'de bu gibi varsayımlar yapılamaz, çünkü bu ülkede, gençlik yıllarında eşkıyalık yapmış olmak çoğu zaman o kimsenin kuvvetli bir kişiliğe ve iradeye sahip olduğunu gösterir. Çin tarihini incelediğimiz zaman, Çin'in en yetenekli yurtseverlerinden bir bölümünün şu ya da bu dönemde tescilli eşkıyalar olduklarını görürüz. En rezil hergelelerin, serserilerin ve hainlerin birçoğunun ise saygınlık, Konfüçyüsçülüğün kokuşmuş ikiyüzlülüğü ve Çin klasiklerinin dinselliği paravanasının ardına gizlenerek iktidar sahibi oldukları da bir gerçektir, gerçi böyle yaparken, sık sık güçlü bir eşkıyanın desteğinden de yararlanmışlardır!

General Yang'ın devrimci geçmişi, bir zamanlar kendi dünyasında büyük değişiklikler yapmayı hayal eden ancak iktidar sahibi olunca boşu boşuna bir çıkış yolu arayan ve çevresinde toplanan paralı askerlerin öğütlerine kulak verdikçe usanç getiren ve kafası karışan sert bir köylüyü hatırlatıyor. Ama bu gibi hayalleri vardıysa da bunları bana anlatmadı. Siyasi meseleleri tartışmaya da yanaşmadı ve bana şehri gezdirmesi için nazikçe sekreterlerinden birini görevlendirdi. Ayrıca kendisini gördüğümde şiddetli bir baş ağrısı ve romatizmadan muzdaripti. Bir sürü dertle uğraşırken, birtakım sıkıcı sorularla başını ağrıtmak istemedim. Tam tersine içinde bulunduğu durum nedeniyle ona büyük bir yakınlık duydum. Bu yüzden de kısa bir mülakattan sonra yanından sessizce ayrıldım. Saygıdeğer Vali Şao Lizu'dan bazı cevaplar almaya çalıştım.

Vali Şao beni, tozlu Şiyen sokaklarının yakıcı sıcağından sonra, son derece serin ve dinlendirici gelen geniş konağının bahçesinde karşıladı. Onu en son altı yıl önce Çan Kayşek'in özel sekreteriyken görmüştüm; Başkomutanla yaptığım mülakat sırasında bana yardımcı olmuştu. O günden sonra Guomindang içinde hızla yükseldi. Yetenekli, iyi eğitim görmüş bir insandı. Başkomutan şimdi de onu valilik payesiyle donatmıştı. Ancak, birçok sivil vali gibi zavallı Şao'nun da, eyalet başkentinin gri duvarlarının ötesinde herhangi bir yetkisi yoktu; çünkü geriye kalan her yer General Yang ile Genç Mareşal arasında bölüşülmüştü.

Saygıdeğer Şao'nun kendisi de vaktiyle bir "Komünist eşkıya" idi. Çin Komünist Partisinin kurulmasına öncülük etmişti. O

günlerde Komünist olmak modaydı. Ancak bütün zeki gençlerin Komünist olmasının dışında, hiç kimse Komünist olmanın ne anlama geldiğini bilmiyordu. Şao daha sonra döneklik etti, çünkü 1927'den sonra Komünist olmanın ne anlama geldiği açıkça ortaya çıktı. Komünist olduğunuz için başınız bile uçurulabilirdi. Şao sadık bir Budist oldu ve daha sonra Budizme karşı inançsızlık sayılabilecek hiçbir davranışına rastlanmadı. Çin'in en cana yakın efendilerinden biriydi. (1)

"Kızılların durumu nasıl?" diye sordum.

"Pek kimse kalmadı. Şensi'dekiler de artakalanlar."

"Şu halde savaş hâlâ devam ediyor, değil mi?"

"Hayır, şimdi Kuzey Şensi'de çok az çarpışma oluyor. Kızıllar Gansu Ningşiya'ya doğru ilerliyorlar. Dış Moğolistan ile birleşmek istiyorlar galiba."

Lafı Güneybatı'daki duruma getirdi. Burada asi generaller Japonya'ya karşı bir hareket düzenlenmesini istiyorlardı. Çin'in Japonya ile savaşması gerektiğini düşünüp düşünmediğini sordum. "Savaşabilir miyiz ki?" dedi. Ve ardından Budist Vali de, o dönemde her Guomindang yetkilisinin, size Japonya hakkındaki görüşlerini açıklayacağı biçimde yani yayınlanmamak şartıyla, bana Japonya hakkındaki bütün görüşlerini açıkladı.

Bu mülakattan birkaç ay sonra, zavallı Şao, bu Japonya ile savaş meselesi yüzünden, Mareşal Cang Şüeliyang'ın ordusundaki bazı asi gençler tarafından Başkomutanla beraber tutuklanacaktı. Bu asi subaylar mantıklı olmayı reddediyor ve "belki bir gün"ü artık cevap olarak kabul etmiyorlardı. Şao'nun, Moskova'dan geri dönmüş bir öğrenci ve eskiden komünist olan ufak tefek karısı da bazı asiler tarafından kıstırılacak ve tutuklanmamak için cesur bir savaş verecekti.

Ancak Şao konuşmamız sırasında böyle bir kuşkusu olduğundan hiç söz etmedi. Görüşlerimizi aktarmak bizi tehlikeli bir şekilde anlaşma noktasına getirince, ayrılma zamanı geldi. Şao Lizu'dan öğrenmek istediğimi öğrenmiştim. Şao Lizu, Pekin'deyken bana Kuzey Şensi'de çarpışmaların geçici olarak durduğunu bildiren şahsın sözlerini doğrulamıştı. İşler yolunda giderse cepheye ulaşmam mümkündü.

3

Hanlar'a Ait Bazı Tunç Heykeller

✹

Şiyenfu'ya gelişimden altı ay kadar sonra, hiç kimsenin önceden kestiremediği bir şekilde Kuzeybatı'da kriz patlak verecekti. Komünistleri Bastırma Kuvvetleri Başkomutan Yardımcısı olarak, kendisine eşkıyaları imha etme görevi verilen Mareşal Cang Şüeliyang'ın güçlü ordusu ile "eşkıyalar" arasında, şaşırtıcı bir ittifak kurulduğu haberi bir anda bütün dünyaya yayılacaktı. Ancak 1936 Haziran'ında dış dünya bu garip gelişmelerden tamamen habersizdi. Hatta Şiyenfu polisini ellerinde tutan Çan Kayşek'in Mavi Gömlekli jandarmalarının karargâhında bile hiç kimse tam olarak ne olup bittiğini bilmiyordu. Şehrin tutukevinde üç yüzün üstünde Komünist vardı ve Mavi Gömlekler daha birçoğunun peşindeydiler. Hava son derece gergindi. Her yer casuslar ve karşı-casuslarla kaynıyordu.

O sırada gizli yanları bana güvenle anlatılan bu heyecan dolu günleri açıklamamam için bugün hiçbir neden kalmadı. Burada bütün bu olayları anlatabilirim artık.

Şiyenfu'ya gelmeden önce, tek bir Kızıl Ordu mensubu görmüş değildim. Pekin'de benim için Mao Zedong'a hitaben görünmez mürekkeple mektup yazan şahsın bir Kızıl Komutan olduğunu biliyordum, ama kendisini görmemiştim. Mektup bana eski bir dostum olan üçüncü bir şahıs tarafından iletilmişti. Bu mektup dışında, Kuzeybatı'da temas kurabilmemi sağlayacak bir ümidim daha vardı: Bana sadece Şiyenfu'da bir otel odası kiralamam ve kendisini Vang olarak tanıtacak bir beyi beklemem talimatı ve-

rilmişti. Vang hakkında başkaca bir şey bilmiyordum. Hiçbir şey! Sadece Cang Şüeliyang'ın özel uçağına binip Kızıl bölgelere girmemi sağlayacaktı, hepsi bu!

Otele yerleşmemden birkaç gün sonra, iri kıyım, sıhhatli ve şişmanca, güçlü kuvvetli ve saygıdeğer, sırtında uzun, gri ipek pelerin bulunan bir Çinli odama girdi ve kusursuz bir İngilizceyle beni selamladı. Hali vakti yerinde bir tüccara benziyordu. Oysa kendini Vang olarak tanıttı. Pekin'deki arkadaşının adını verdi; böylece, kendisinin beklediğim şahıs olduğunu belli etti.

Ertesi hafta, sadece Vang ile tanışmak için bile Şiyenfu'ya gelmeye değeceğini fark ettim. Her gün dört-beş saat, anlattığı hikâyeleri, hatıralarını, siyasi durum hakkındaki ciddi açıklamalarını dinliyordum. Hayret verici bir adamdı. Şanghay'da misyoner okulunda yetişmiş olan Vang, Hristiyan topluluğunun bir mensubu olarak biliniyordu. Bir zamanlar kendisine ait bir kilisesi varmış ve (daha sonra öğreneceğim gibi) Komünistler arasında Vang Muşı (Papaz Vang) olarak tanınırmış, Şanghay'daki başarılı Hristiyanların çoğu gibi Papaz Vang da Çing Bang'ın† üyesiymiş.

Bu cemiyetin üyelerinden olan Çan Kayşek'ten tutun da, Çing Bang'ın şefi Du Yüeşıng'e kadar bütün üyeleri tanıyordu. Bir zamanlar Guomindang'da üst kademede bir memurmuş ama bugün bile Papaz Vang'ın gerçek kimliğini açıklayamam. (1)

Bir süreden beri cemaatini ve resmî görevlerini terk etmiş olan Papaz Vang, Komünistlerle beraber çalışıyordu. Ne zamandan beri çalıştığını bilmiyorum. Papaz Vang, "Japonya'ya karşı milli cephe" örneklerini desteklemelerini sağlamak için Komünistlerin kendi saflarına kazanmaya çalıştıkları çeşitli askerî şahsiyetler ve yüksek memurlar arasında görev yapan bir çeşit gizli ve resmî olmayan elçi durumundaydı. En azından Cang Şüeliyang üzerinde başarılı olmuştu. Bu dönemde sağlanan gizli anlaşmanın hangi temellere dayandığını aydınlatabilmek için bazı ön bilgiler gerekiyor.

Popüler, kumarbaz, modern görüşlü, golf meraklısı, esrarkeş ve kafası birbirine zıt fikirlerle dolu olan Cang Şüeliyang, 1931 yılına kadar 30 milyon nüfuslu Mançurya'nın savaş ağası

ve diktatörüydü. Eski bir eşkıya olan babası Cang Zuolin'den devraldığı bu görev, Nancing'deki Guomindang hükümeti tarafından onaylanmış; kendisine ayrıca Çin Silahlı Kuvvetleri Başkomutan Yardımcısı unvanı da verilmişti. Japonya 1931 Eylül'ünde Kuzeydoğuyu işgal etmeye başladı; bu, aynı zamanda Cang'ın felaketlerinin de başlangıcı oldu. İşgal başladığı sırada, Genç Mareşal Cang, Pekin Birlik Hastanesinde tifodan yatıyordu. Nekahet dönemindeydi ama bu buhranı tek başına omuzlayabilecek durumda değildi. Bu nedenle, büyük ölçüde Nancing'e ve kan kardeşi, "abisi" Başkomutan Çan Kayşek'e dayanmak zorunda kaldı. Ancak hem Japonlara hem de Kızıllara karşı aynı zamanda savaşacak gücü olmayan Çan Kayşek, onu Milletler Cemiyeti'ne dayanmaya zorladı. Cang Şüeliyang, Başkomutanın öğüdünü ve Nancing'in emirlerini dinledi. Neticede, geri çekilen askerlerinin göstermelik bir direnişinden sonra, Cang vatanı Mançurya'yı kaybetti. Bu arada Nancing'in propagandası, Japonlara karşı direnmeme siyasetini Genç Mareşal'in fikri olarak gösterdi. Oysa belgeler, bunun hükümetin kesin emri olduğunu gösteriyordu. Bu fedakârlık sayesinde, Başkomutan Çan Kayşek sallantıda olan rejimini ayakta tutabildi ve Kızıllara karşı yeni bir imha seferini başlattı.

Çin'de Dongbey ordusu (Dongbey "Kuzeydoğulu" anlamına gelir) olarak bilinen Mançurya birliklerinin büyük bölümü, Çin Seddi'nin güneyine işte böyle nakledildi. Japonya Jehol'u işgal ettiği zaman da aynı şey oldu. Cang Şüeliyang o zaman hastanede değildi; ama keşke olsaydı. Nancing kendisine hiçbir yardımda bulunmadı ve savunma için hiçbir hazırlık yapmadı. Başkomutan Japonlarla savaşmamak için, Jehol'un da onların eline geçmesine razıydı. Nitekim öyle oldu. Tabii suç yine Cang Şüeliyang'a yüklendi. Öfkeli halkı yatıştırmak için birisinin istifa etmesi gerekince, Cang uysallıkla kurbanlık koyun rolünü oynadı. Ya Çan ya da Cang gidecekti; Cang boyun eğdi ve ayrıldı. Bir yıl için Avrupa'ya "tetkik gezisine" çıktı.

Avrupa'da bulunduğu sürece, Cang'ın başına gelen en önemli şey ne Hitler ve Mussolini'yi görmesi, ne de Ramsay Mac Donald ile tanışmasıydı. En önemlisi yıllar sonra ilk defa esrar bağım-

lılığından kurtulup sağlıklı bir insan haline gelmesiydi. Birçok Çinli generalin savaşlar arasında yaptığı gibi, birkaç yıl önce o da afyon kullanmaya başlamıştı. Bu alışkanlıktan kurtulmak kolay da değildi. Doktoru, kendisini iğneyle tedavi edebileceğine ikna etmişti. Cang sonunda gerçekten de afyon alışkanlığından kurtuldu ama tedavi bittiğinde Genç Mareşal bu sefer de morfinman olmuştu!

Cang ile ilk defa 1929 yılında Mukden'de karşılaştığımda, dünyanın en genç diktatörüydü ve oldukça iyi görünüyordu. Zayıftı, yüzü buruşmuş ve sararmıştı ama kafası hızlı çalışıyordu ve hareketli bir insandı. Açık bir Japon düşmanıydı. Japonya'yı Çin'den kovmak ve Mançurya'yı modernleştirmek için mucizeler yaratmaya istekliydi. Yıllar sonra sağlığı çok daha kötüleşmişti. Pekin'deki doktorlarından biri bana, günde iki yüz dolar "ilaç" -teorik olarak dozu gittikçe azaltılması gereken özel bir morfin- parası harcadığını anlatmıştı.

Ancak daha Avrupa'ya hareketinden hemen önce, Cang Şüeliyang Şanghay'dayken "ilaç" alışkanlığından kurtulmaya başlamıştı. 1934 yılında Çin'e geri döndüğünde dostları mutlu ve şaşkındılar. Kilo almış ve kuvvetlenmişti; yüzüne renk gelmiş, on yıl gençleşmişti. İnsanlar onun şahsında yine gençliğindeki parlak önderin izlerini buldular. Her zaman çabuk karar veren gerçekçi bir insandı; şimdi bu yeteneklerini geliştirecekti. Hankov'da Kızıllarla savaşmak için Merkezî Çin'e gönderilmiş olan Dongbey Ordusunun başına geçti. Sevilen bir yönetici olması nedeniyle, geçmişteki hatalarına rağmen ordusu geri dönüşünü coşkuyla karşıladı.

Cang günlük programını yeniden düzenledi. Sabahları altıda kalkıyor, jimnastik ve talim yapıyor, çalışıyor, doğru besleniyor, hâlâ yüz kırk bin mevcudu olan ordusunun gerek erleriyle gerekse subaylarıyla doğrudan temas kuruyordu. Yepyeni bir Dongbey ordusu ortaya çıkmaya başladı. Şüpheciler giderek anladılar ki, Genç Mareşal yeniden, dikkate değer bir insan haline gelmişti ve döndükten sonra verdiği sözü ciddiye alıyordu: Hayatını Mançurya'nın tamamen kurtarılmasına adayacaktı.

Bu arada Cang Başkomutana olan inancını hâlâ yitirmemişti. Bütün ilişkileri boyunca Cang, ihtiyara olan sadakatinde asla tereddüt göstermedi. İhtiyarın rejimini üç defa çöküşten kurtarmıştı; onun yargılarına ve samimiyetine sonsuz bir güveni vardı. Çan Kayşek Mançurya'yı geri almaya hazırlandığını söylediği zaman, Cang'ın ona inandığı açıktı. Japon militaristleri 1935 yılında da saldırılarını sürdürdüler. Doğu Hıbey'de kukla bir hükümet kuruldu, Cahar'ın bir kısmı ilhak edildi; Kuzey Çin'in Güneyden ayrılması için taleplerde bulunuldu. Nancing bunları kısmen kabul etti. Japon saldırısına karşı tek bir kurşun sıkılmazken, özellikle Genç Mareşal'in birliklerinin hiç kimse tarafından desteklenmeyen bir iç savaşı sürdürmek için Kuzeybatı'ya nakledilmesi üzerine, bu birliklerde subaylar ve erler arasında tehlikeli bir hoşnutsuzluk baş gösterdi.

Güneyde aylarca Kızıllarla çarpıştıktan sonra, Genç Mareşal ile bazı subayları birtakım önemli gerçekleri kavradılar: Çarpıştıkları "eşkıyalar" aslında yetenekli, yurtsever, Japon düşmanı komutanlarca yönetiliyorlardı. "Komünistleri imha" hareketi daha yıllarca sürebilirdi. Kızıllarla savaş devam ettiği sürece Japonya'ya karşı direnmek imkânsızdı. Bütün bunlar olup biterken, Dongbey Ordusu, kendisi için artık hiçbir anlamı kalmayan çarpışmalarla hızla azalıyor ve dağılıyordu.

Bununla beraber, Cang karargâhını Kuzeybatı'ya nakledince, Kızıllara karşı şiddetli bir harekâta girişti. Bir süre bazı başarılar kazandı ama 1935 Ekim-Kasım aylarında Dongbey Ordusu ciddi yenilgilere uğradı. İki tümen tamamen (101. ve 109. tümenler) ve bir tümen (110. tümen) kısmen imha edildi. Binlerce Dongbey askerî Kızıl Ordu "saflarına geçti" Birçok subay esir düştü ve bir süre için "Japon aleyhtarlığı" eğitimi gördüler.

Bu subaylar serbest bırakılıp Şiyen'e döndüklerinde, Genç Mareşal'e Sovyet bölgelerinin morali ve örgütlenmesi ve özellikle Kızıl Ordunun iç savaşa son vermek, barışçı demokratik yöntemlerle Çin'i birleştirmek ve Japon emperyalizmine karşı birleşmek konusunda samimi olduğu hakkında parlak haberler getirdiler. Cang bunlardan etkilendi. Onu daha da etkileyen, tümenlerinden gelen raporlardı. Bütün orduda, Kızıllara karşı yürütülen savaş

aleyhinde bir görüş belirmişti: Kızılların "Çin, Çinliye karşı savaşmamalıdır!", "Bizimle birleşin ve Mançurya'yı geri almak için savaşın!" şeklindeki sloganları bütün Dongbey Ordusunu tepeden tırnağa etkilemişti.

Bu arada Cang da kuvvetli bir şekilde solun etkisi altında kaldı. Dongbey Üniversitesindeki öğrencilerden birçoğu Şiyen'e gelmiş, onunla beraber çalışıyorlardı. Bu öğrenciler arasında Komünistler de vardı. Japonların 1935 Aralık'ında Pekin'de ileri sürdükleri taleplerden sonra, Cang, Kuzey'e haber gönderdi ve siyasi inançları ne olursa olsun, Japonya'ya karşı olan bütün öğrencilerin Şiyenfu'ya sığınabileceklerini bildirdi. Japonya'ya karşı ajitasyon yapanlar Çin'in dört bir yanında Nancing ajanlarınca tutuklanırken, Şensi'de teşvik ediliyor ve korunuyorlardı. Cang'ın emrindeki genç subaylardan bazıları da bu öğrencilerden büyük ölçüde etkilenmişlerdi. Esir subaylar Kızıl bölgelerden dönüp de, bu bölgelerde Japonya'ya karşı açık kitle örgütlerinin kurulduğunu, Kızılların halk arasında nasıl yurtsever propaganda yaptıklarını anlattıklarında, Cang gitgide Kızılların düşmandan çok, doğal müttefik olduklarını düşünmeye başladı.

Papaz Vang'ın bana anlattığına göre, bu sıralarda, yani 1936'nın başlarında bir gün Vang, Cang Şüeliyang'a gitmiş ve konuşmasına şu sözlerle başlamış: "Kızıl bölgelere gitmek için uçağınızı ödünç almaya geldim."

Cang ayağa fırlayıp şaşkın şaşkın Papazın suratına bakmış, "Ne? Buraya gelip, benden böyle bir şey istemeye nasıl cüret edebiliyorsun? Bu yüzden kurşuna dizilebileceğinin farkında mısın?"

Papaz konuyu açmış, Komünistlerle temasta olduğunu, Cang'ın öğrenmesi gereken bilgilere sahip olduğunu söylemiş. Kızılların değişen siyasetlerini, Japonya'ya karşı direnmek için birleşik bir Çin'in zorunlu olduğuna inandıklarını, bu siyaseti tek başlarına uygulayamayacaklarını kavradıklarını uzun uzun açıklamış. Cang ile bazı Kızıl önderler arasında bu meselenin tekrar tartışılmasını sağlamak için gerekli hazırlıkları yapmayı önermiş. Cang ilk şaşkınlığı geçince, bütün bunları dikkatle dinlemiş. Bir süredir o da zaten Kızıllardan yararlanabileceğini düşünüyordu. Herhalde onlar da kendisinden yararlanabileceklerini düşünü-

yorlardı. Çok iyi, belki, iç savaşa son verme ve Japonya'ya karşı direniş gibi ortak talepler temelinde birbirlerinden yararlanabilirlerdi.

Papaz sonunda gerçekten de Genç Mareşal'in özel uçağıyla Yenan'a gitti. Çin Sovyetine girdi ve bir görüşme önerisiyle geri geldi. Kısa bir süre sonra da bizzat Cang Şüeliyang Yenan'a gitti ve Co Enlay ile buluştu. Vang'ın anlattığına göre Co Enlay ile uzun ve ayrıntılı tartışmalar yaptıktan sonra Kızılların samimi, birleşik cephe konusundaki önerilerinin ise akla yakın ve uygulanabilir olduğuna inandı.

Dongbey-Komünist anlaşmasının uygulanmasının ilk adımları olarak, Şensi'deki düşmanlıkların sona ermesi de vardı. Taraflardan hiçbiri, diğerine haber vermeden hareket etmeyecekti. Kızıllar Şiyenfu'ya pek çok temsilci gönderdiler. Bunlar Dongbey üniformaları giydiler, Cang Şüeliyang'ın kurmayına dâhil oldular ve Cang'ın ordusunun siyasi eğitim yöntemlerinin yeniden örgütlenmesine yardım ettiler. Vang Çusün'da yeni bir okul açıldı. Burada, Cang'ın alt kademedeki subayları yoğun bir siyaset, iktisat, sosyal bilimler eğitimine tabi tutuldular. Japonya'nın Mançurya'yı nasıl işgal ettiği ve Çin'in bundan ne zarar gördüğü hakkında ayrıntılı, istatistiklere dayanan incelemeler yaptılar. Yüzlerce ilerici öğrenci Şiyen'e geldi ve Genç Mareşal'in de sık sık konferanslar verdiği başka bir Japon aleyhtarı siyasi eğitim okuluna girdiler. Dongbey Ordusunda, Sovyet Rusya'da ve Çin Kızıl Ordusunda kullanılan siyasi komiserliğe benzer bir yöntem benimsendi. Mançurya günlerinden artakalan feodal zihniyette bazı yüksek rütbeli ihtiyar subaylar tasfiye edildi. Cang Şüeliyang onların yerine, terfi ettirdiği genç ilerici subayları getirdi. Bunlara şimdi yeni bir ordu inşa etmede, temel dayanağı olarak bakıyordu. Havailik yıllarında etrafını saran yoz dalkavukların çoğuna kapıyı gösterdi, yerlerine Dongbey Üniversitesinden ciddi öğrenciler aldı.

Bu değişiklikler büyük bir gizlilik içinde yürütüldü. Cang'ın bir eyalet savaş ağası olarak sahip olduğu yarı özerklik buna imkân sağlıyordu! Dongbey orduları artık Kızıllarla savaşmadıkları halde Şenşi-Şensi sınırında, Gansu ve Ningşiya'da bazı Nan-

cing birlikleri vardı ve buralarda bazı çatışmalar devam ediyordu. Cang ile Komünistler arasındaki ateşkes hakkında basına hiçbir haber sızdırılmadı. Çan Kayşek'in casusları Şiyen'da bir şeyler döndüğünü sezdikleri halde, gelişmelerin gerçek niteliği ile ilgili pek az ayrıntılı bilgi edinebiliyorlardı. Şiyen'e arada sırada Kızıl yolcular taşıyan kamyonlar geliyordu ama kamyonların görünümünden bir şey anlamak imkânsızdı; yolcuların hepsinin sırtında Dongbey üniformaları vardı. Yine arada sırada Şiyen'den Kızıl bölgelere hareket eden kamyonlar da hiç şüphe uyandırmıyordu, çünkü cepheye giden diğer Dongbey kamyonlarından farkları yoktu.

Şiyen'e gelmemden az sonra, Papaz Vang benim de böyle bir kamyonla cepheye gideceğimi bildirdi. Uçakla gitmem söz konusu değildi. Genç Mareşal çok kötü bir duruma düşebilirdi. Çünkü bir yabancı cepheye bırakılıp da geri dönmediği takdirde, Cang'ın Amerikalı pilotları dillerini tutamayabilirlerdi.

Bir sabah Papaz bir Dongbey subayıyla –ya da her nasılsa sırtında Dongbey subayı üniforması taşıyan bir gençle– yanıma geldi. Şiyen'in dışındaki eski Han şehrine bir araba gezisi yapmamızı teklif etti. Pencereleri perdeyle örtülü bir araba otelin önünde bizi bekliyordu. Arabaya bindik. Köşede gözünde siyah gözlük, sırtında Guomindang subaylarına özgü *Cung Şan* üniforması taşıyan biri oturuyordu. Han sülalesine† ait eski sarayın bulunduğu yere gittik. Ünlü Han Vudi'nin bir zaomanlar Taht Odasında oturup, dünyayı yönettiği yüksek toprak parçasının bulunduğu yere yürüdük. Burada, 2000 yıl öncesinden kalma kocaman damlardan düşen çini parçalarını bugün de toplayabilirsiniz.

Papaz Vang ile Dongbey subayı bir köşede bir şeyler konuştular. Uzun, tozlu araba yolculuğu boyunca tek kelime konuşmamış olan Guomindang subayı, yanıma yaklaştı ve siyah gözlükleriyle beyaz şapkasını çıkardı. Oldukça genç olduğunu fark ettim. Gür, parlak saçlarının altından etkili gözlerini üzerimde hissettim. Güneşten yanmış yüzünü bir gülümseme kapladı. Gözünde gözlük yokken kendisine bir baktınız mı, üstündeki üniformanın sadece bir tebdili kıyafet olduğunu, onun bir masa başı bürokratı değil, bir eylem adamı olduğunu fark ederdiniz.

Orta boyluydu ve pek güçlü kuvvetli görünmüyordu. Bu yüzden de yanıma yaklaşıp aniden kolumu sıktığı zaman hayretler içinde gözlerimi kırpıştırdım. Daha sonra fark ettim ki, hareketlerinde bir panter zarafeti, elbisesinin kaba kıvrımları altında yine bir panter kıvraklığı vardı.

Yüzünü yüzüme yaklaştırdı, gülümsedi. Keskin, ateşli bakışlarını yüzüme dikti; her iki kolumu sımsıkı yakaladı. Sonra başını salladı, ağzını komik bir şekilde büzdü ve göz kırptı. Baklayı ağzından çıkarmaya hazırlanan bir çocuğun sevinciyle, "Bana bak!" diye fısıldadı, "Bana bak! Bak bana! Beni tanıdın mı?"

Hakkında ne düşüneceğini bilemedim. Öylesine kıpır kıpırdı ki, heyecanı bana da geçti. Ona söyleyecek bir şey bulamadığım için kendimi pek aptal hissettim. Onu tanımak mı? Onun gibi bir Çinliye hayatımda hiç rastlamamıştım! Özür dilercesine başımı salladım.

Ellerinden birini çekti ve parmağıyla göğsünü işaret etti. "Bir yerlerde resmimi görmüş olabileceğini sanmıştım," dedi. "Neyse, ben Dıng Fa'yım," diye devam etti. "Dıng Fa!"† Başını geri çekti ve patlattığı bombanın etkisini incelemeye koyuldu.

Dıng Fa mı? Dıng Fa... Tabii, tabii. Dıng Fa, Çin Kızıl Ordusu Güvenlik Polisi Başkanıydı. Üstelik başına elli bin dolar ödül konmuştu!

Kimliğini açıklayan Dıng keyiften yerinde duramaz haldeydi; bu durum onu pek neşelendirmişti. Ünlü "Komünist eşkıya", düşman kampının göbeğinde yaşayan ve dört bir yanı dolduran casuslara nanik yapan Dıng... Üstelik beni görmek onu son derece sevindirmişti; ikide bir kucaklıyordu. Gönüllü olarak "eşkıya" bölgelerine giden bir Amerikalıydım. Her şeyini bana vermeyi teklif etti. Atını ister miydim? Ah, öyle bir atı vardı ki. Kızıl Çin'in en güzel atıydı! Resimlerini görmek ister miydim? Enfes bir albümü vardı ve hepsi benim olabilirdi. Ya günlüğünü? Bütün bunları bana vermesi için, halen Sovyet bölgelerinde yaşayan karısına talimat verecekti. Sözünde de durdu.

Amma Çinli! Amma da Kızıl eşkıya!

Kanton'da doğan Dıng Fa, bir işçinin oğluydu. Bir zamanlar Kanton-Hong Kong seferini yapan bir gemide aşçılık yapmıştı.

Hong Kong gemicilerinin büyük grevine önderlik edenlerdendi. Gösterilerden hoşlanmayan bir İngiliz komiserinden göğsüne yediği cop darbeleriyle bazı kaburgaları kırılmıştı. Ardından Komünist olmuş, Vamboa'ya girmiş, Milliyetçi Devrimde yer almış, 1927'den sonra da Ciyangşi'de Kızıl Orduya katılmıştı.

O tepenin üstünde bir saatten fazla kaldık. Sohbet ettik, imparatorluk şehrinin yeşilliklerle kaplı mezarını seyrettik. Komünistlerin, dördümüzün emniyet içinde buluşabileceği tek emin yer olarak burayı seçmeleri ne kadar anlamsız, aynı zamanda da ne kadar mantıklıydı. Evet, bundan iki bin yıl önce, Han Vudi tam buradan birleşik Çin'i yönetmişti. Ve birbirleriyle savaşan devletler kargaşalığı içinde, bütün bir halkı ve kültürü sağlamlaştırmayı öylesine başarmıştı ki onların torunları, o günden beri kendilerine Hanların Çocukları denilmesinden çok memnun kalıyorlardı.

Dıng işte burada bana Kızıl bölgelere kiminle gideceğimi, nasıl seyahat edeceğimi, Kızıl Çin'de nasıl yaşayacağımı anlattı ve beni hararetle karşılayacaklarına dair teminat verdi.

Şehre dönerken, "Kelleni kaybetmekten korkmuyor musun?" diye sordum.

"Cang Şüeliyang ne kadar korkuyorsa, ben de o kadar korkuyorum," dedi, "onunla beraber yaşıyorum."

4

Kızıl Kapılardan Geçiş

✸

Şiyenfu'dan şafaktan önce ayrıldık. Bir zamanki "altın şehir"in yüksek tahta kapıları, askerî geçiş iznimizin sihriyle, zincirlerini şangırdatarak açıldı. Şafağın ilk ışıklarıyla, büyük ordu kamyonları, Kızıl hatlar üzerinde keşif uçuşları yapmak ve oraları bombalamak için her gün uçakların havalandığı pistin yanından geçti.

Çinli bir yolcu için, Şiyenfu'dan kuzeye giden bu yolun her kilometresi, halkının zengin ve renkli, muhteşem anılarıyla doludur. Çin'deki son tarihî değişiklik olan Komünist hareketin, kendine bir gelecek çizmek için yer olarak burayı seçmesi, hiç de akıl dışı bir şey değildir. Bir saat sonra Vey Irmağı'nı geçiyorduk. Bu ırmağın zengin vadisinde, Konfüçyüs'ün ataları† pirinç ekimini geliştirdiler ve bugünkü Çin'in kırsal bölgelerinde halk efsanelerinden kaynaklanan ve hâlâ etkinliğini sürdüren gelenekleri yerleştirdiler. Öğleye doğru Sün Bu'ya geldik. Çin'i ilk defa birleştiren o heybetli, korkunç insan –İmparator Çin Şı Huangdi– 2000 yıl önce surlarla çevrili bu şehrin yakınlarında doğmuştu. İmparator Çin, ülkesinin bütün eski sınır duvarlarını sağlamlaştırdı ve bugün dünya üzerindeki en şaşırtıcı duvar –Büyük Çin Seddi– meydana getirildi.

Yeni tamamlanmış karayolu boyunca, toplanmaya hazır haşhaş tomurcukları, şişkin başlarını eğip duruyorlardı. Yol sel çukurları ve tekerlek izleriyle doluydu. Öyle ki, altı tonluk Dodge kamyonumuz bile zaman zaman zor ilerliyordu. Şensi, uzun zamandan beri ünlü bir haşhaş eyaletidir. Amerikan Kızılhaç müfettişleri, üç milyon insanın hayatına mal olan birkaç yıl önceki büyük Kuzeybatı kıtlığının esas nedenini haşhaş ekimine bağladılar. Köylüler açgözlü toprak ağalarının denetimindeki

eyalet tekelleri tarafından, haşhaş ekimine zorlanıyordu. En verimli topraklar haşhaş ekimine ayrıldığı için kuraklık yıllarında Kuzeybatı'da ciddi bir darı, buğday ve mısır kıtlığı oluyordu. Bunlar bölgenin başlıca tahıl ürünleriydi.

Geceyi Luocüen'de pis bir kulübede, kilden bir *kang** üzerinde geçirdim. Yandaki odada domuzlar ve eşekler vardı, benim odada ise fareler. Ama hepimizin çok az uyuduğuna eminim. Ertesi gün şehrin biraz dışına çıktığımız zaman, ince topraktan oluşan teraslar daha da yüksek ve etkileyiciydi. Arazi acayip bir değişikliğe uğramıştı.

Gansu, Şensi, Ningşiya ve Şenşi eyaletlerinin büyük kısmını kaplayan bu topraklar (yağmur yağdığı zaman) bölgeyi son derece verimli yapar. Çünkü bu ince toprak beş altı metre derinliğinde, gözenekli, bitmez tükenmez bir toprak tabakası meydana getirir. Jeologlara göre, bu cins toprak Orta Asya'dan yükselen güçlü rüzgârların, yüzyıllar boyunca Moğolistan'dan ve batıdan buraya taşıdıklarından oluşuyor. Sonuç, dev bir el tarafından birbirinden koparılmış silsileler; tuhaf, inanılmaz hatta bazen ürkütücü şekiller; çılgın bir tanrı tarafından yaratılmış bir dünya sanki. Ama bazen garip, gerçek üstü bir güzelliğe sahip bir dünya.

Her yerde tarlalar, ekili topraklar bulunmasına rağmen, evlere ender rastlanır. Köylüler de bu ince topraktan oluşan tepelere sıkışmışlardır. Kuzeybatı'nın dört bir yanında insanlar, yüzyılların getirdiği bir alışkanlıkla sert, alaca renkli kayalara oydukları evlerde –Çinliler bunlara *yao fan*, "mağara evler" derler– otururlar. Ancak bunlar Batı'daki mağaralara benzemez. Yazın serin, kışın sıcaktır. Kolayca inşa edilir, kolayca temizlenir. En zengin toprak ağaları bile kimi zaman evlerini bu tepelere oydururlar. Bunlardan bazıları çok odalı, güzel döşenmiş, süslü yapılardır. Taştan duvarları ve yüksek tavanlı odaları vardır. Odalar, toprak duvarlara açılan ve pirinç kâğıdıyla (çeltik sapından yapılmış kâğıt) kaplı pencerelerden içeri vuran ışıkla aydınlanır. Kapılar yüksektir ve siyah cilalıdır.

Kang, Çin evlerinde, topraktan yapılma yüksekçe bir platformdur ve bir ucunda bir ocak vardır. Baca platfortmun altına bir labirent gibi inşa edilmiştir ve istenildiği zaman kilden platformu ısıtabilir.

Tangır tungur ilerleyen kamyonda yanımda oturan genç bir Dongbey subayı, bana Luocüen yakınlarında bir mağara-köy gösterdi. Mağara-köy, derin bir derenin ötesinde, karayolundan bir buçuk kilometre kadar uzaktaydı.

"Bunlar Kızıldır" dedi. "Birkaç hafta önce müfrezelerimizden biri oraya darı satın almaya gönderilmişti. Köylüler bir gram darı bile satmayı reddetmişler. Aptal askerler darıyı zorla almışlar. Geri dönerlerken köylüler üzerlerine ateş açmış." Kollarını açtı ve her iki yanını içine alan bir daire çizdi. Yolun her iki yanında, dikkatle korunan ve Guomindang askerlerinin başında beklediği tepelere yerleştirilmiş düzinelerle makineli yuvaları vardı. Dongbey subayı "*Hun-fey*," dedi, "orada her yer Kızıl eşkıya toprağıdır."

Gösterdiği yerlere daha büyük bir dikkatle baktım. Çünkü birkaç saat sonra, bilinmeyen tepelerden ve yüksek araziden meydana gelen o ufka doğru gitmeye niyetliydim.

Yolda hepsi Mançuryalı olan Yenan'dan Luocüen'e dönen 105. Tümenin bir bölümüne rastladık. Bunlar zayıf fakat dayanıklı gençlerdi ve çoğu ortalama Çinli askerden daha uzun boyluydu. Yol üzerindeki bir handa çay molası verdik. Ben de gidip dinlenen askerlerin yanına oturdum. Kuzey'e Şensi'deki Va Yabao'dan henüz dönüyorlardı. Orda Kızıllarla çatışmışlar. Aralarında konuşuyorlardı. Kulak kabarttım, Kızıllardan söz ediyorlardı.

"Bizden çok daha iyi yemek yiyorlar," diyordu biri.

"Evet, *lao-bay-sing*'in* etini yiyorlar!" diye karşılık verdi diğeri.

"Aldırma birkaç toprak ağası: Üstelik de iyi bir şey. Va Yabao'ya geldik diye bize kim teşekkür etti? Toprak ağaları! Doğru değil mi? Neden bu zenginler için birbirimizi öldürelim."

"Bizim Dongbeylilerden üç binden fazlası şimdi onlarla berabermiş diyorlar..."

"Bu da onların lehine. Neden kendi halkımıza karşı savaşalım? Japonlardan başka kimseyle savaşmak istemiyoruz."

Sözlük anlamı "eski yüz isim" olan *lao-bay-sing* taşra insanları için kullanılan bir deyimdi.

Bir subay yaklaştı ve bu umut verici konuşma kesildi. Subay hareket etmelerini emretti. Tüfeklerini aldılar, yola koyuldular. Az sonra biz de hareket ettik.

İkinci gün, öğleden sonra erken saatlerde Yenan'a vardık. Kuzey Şensi'nin motorlu taşıt ulaşımına elverişli tek yolu burada, Çin Seddi'nin 400 *li** kadar güneyinde sona erer. Yenan, tarihî bir nehirdir. Yüzyıllar önce, kuzeyden gelen göçebe akıncılar buradan geçmişlerdi. Şiyenfu'ya doğru fetih seferine çıkan Cengiz Han'ın ünlü Moğol süvarileri de buradan geçmişti.

Yenan savunma bakımından ideal bir konumdaydı. Yüksek, kayalık tepelerle çevrili olan şehrin büyük duvarları ta tepelere kadar uzanır. Bu duvarlara şimdi, eşek arısı yuvasına benzeyen, yeni inşa edilmiş tahkimatlar eklenmişti. Bu tahkimatlara, yakınlardaki Kızıllara çevrilmiş makineliler yerleştirilmişti. O dönemde bu yol ve çevresi Dongbey birliklerinin elindeydi. Ancak yakın zamana kadar Yenan tamamen tecrit edilmiş bir haldeydi. Çan Kayşek'in uyguladığı ablukayı kıran Kızıllar, şimdi bu ablukayı düşmana uyguluyorlardı; yüzlerce insan açlıktan kırılmıştı.

Buraya gelmeden birkaç hafta önce, Kızıllar uzun bir süre devam eden Yenan kuşatmasını** kaldırmışlardı. Yine de, aç insanların yüzlerinden, rafları boş ya da kepenkleri kapalı dükkânlardan, kuşatmanın belirtileri hâlâ okunuyordu. Çok az yiyecek bulunabiliyordu ve fiyatlar ateş pahasıydı. Satın alınabilen şeylerin hepsi, Kızıl partizanlarla yapılan geçici barış sayesinde sağlanabilmişti. Sovyet bölgelerine karşı bu cephede saldırıya geçmeyeceklerini taahhüt etmelerine karşılık, sovyet köylüleri aç kalan Kızıl aleyhtarı birliklere şimdi tahıl ve sebze satıyorlardı.

Cepheye gitmemi sağlayacak tavsiye mektuplarım vardı. Ertesi sabah erkenden şehirden ayrılmayı ve birliklerin sadece mevzilerini koruyup ilerlemeye niyetli olmadıkları "Beyaz" hatlara doğru yola çıkmayı tasarlıyordum. Sonra dağ silsilelerinden birine sapacaktım. Bana söylendiğine göre, tüccarlar mallarını buralardan gizlice sovyet bölgelerine sokuyor ve oradan yeni mal alıp dönüyorlarmış.

---

* Bir Çin *li*'si bir İngiliz milinin üçte biri kadardır (aşağı yukarı 500 m.).

** Yenan daha sonra Kızıl Ordu tarafından alındı ve geçici Kızıl başkent oldu.

Son nöbetçi karakolunu tam da ümit ettiğim gibi geçerek tarafsız bölgelere nasıl girdiğimi burada kelimesi kelimesine anlatmam, yol boyunca bana yardımcı olan Guomindang taraftarları için ciddi tehlikelere yol açabilir. Benim tecrübem, Çin usulü yapıldığı takdirde Çin'de her şeyin mümkün olduğunu ispat etmiştir. Nitekim gerçekten ertesi sabah saat yedide son Guomindang makinelisini geride bırakmış, Kızıl ile Beyazı ayıran ince toprak parçası boyunca ilerliyordum.

Tek yol arkadaşım, Yenan'da Mançuryalı bir albay tarafından tutulan bir katırcıydı. Battaniye, biraz yiyecek, iki fotoğraf makinesi ve yirmi dört adet filmden oluşan birkaç parça eşyamı ilk Kızıl partizan karakoluna kadar taşıyacaktı. Kendisinin Kızıl eşkıya mı, yoksa Beyaz eşkıya mı olduğunu bilmiyordum; yalnız tam anlamıyla bir eşkıyaya benziyordu. Bu topraklar yıllardır art arda her iki renkten ordunun denetimi altına girip durduğundan, herhangi birine ya da her ikisine de mensup olması mümkündü.

Dört saat boyunca küçük bir suyun kıvrımlarını takip ettik ve tek bir hayat belirtisine bile rastlamadık. Yüksek kayalık duvarlar arasından hızla akan suyun yatağı dışında, yol namına bir şey yoktu. Irmak yatağının üstünde ise ince topraktan oluşan tepeler uzanıyordu. Aşırı meraklı bir yabancı şeytanı ortadan kaldırmak için bulunmaz bir yerdi burası. Katırcının ikide bir sığır derisi ayakkabılarıma duyduğu hayranlığı dile getirmesi de oldukça endişe verici bir olaydı.

Sonunda, kayalık duvarlar geçit verdi, yolumuz taze başakların yeşile boyandığı dar bir ovaya açıldı. Tam bu sırada katırcı "*Dao-la*" diye bağırdı. "Geldik!"

Derin bir nefes alarak, bakışlarımı katırcının ilerisine yönelttim ve tepenin yamacında bir köy bulunduğunu fark ettim. Uçurumun yamaçlarının tam karşısında, uzun, kil bacalardan mavi dumanlar yükseliyordu. Birkaç dakika sonra oraya vardık.

Başında beyaz havlu bezinden bir sarık, belinde tabancası, genç bir köylü çıkageldi ve şaşkın şaşkın beni süzdü. Kimdim ve ne istiyordum?

Papaz Vang'ın talimatına uygun olarak, "Amerikalı bir gazeteciyim," dedim. "Yoksul Halk Birliğinin mahalli başkanını görmek istiyorum."

Donuk bakışlarla beni süzdü ve "*Hay pa*!" diye karşılık verdi.

Bildiğim Çincede *hay pa*'nın bir tek anlamı vardı: "Korkuyorum!"

İçimden, sen korkuyorsan acaba ben ne yapayım, diye geçirdim. Ancak dış görünüşü bu söylediklerini tamamen yalanlıyordu. Kendinden emin bir hali vardı. Lofu'ya döndü ve kim olduğumu sordu.

Katırcı, birkaç şey de kendinden ekleyerek söylediklerimi tekrarladı. Genç köylünün yüzünün yumuşadığını görünce rahat bir nefes aldım. Sonra fark ettim ki, aslında tunçlaşmış bir derisi ve inci gibi dişleri olan, yakışıklı bir gençti. Çin'in başka yerlerinde karşılaştığım utangaç köylülere hiç benzemiyordu. Parlak güleç gözlerinde bir meydan okuma, belli bir kabadayılık vardı. Elini ağır ağır tabancasının kabzasından çekti ve gülümsedi.

"Aradığınız adam benim," dedi. "Başkan benim. İçeri girin de sıcak bir çay için."

Bu dağlı Şensililerin, açık saçık tabirlerle dolu, özel bir lehçeleri vardır. Ama Bay-hua ya da mandarin Çincesinden anlarlar. Onların lehçesini de bir yabancı çoğunlukla anlayabilir. Konuşmak istediğimi biraz çaba sarf ederek kendisine anlatınca, anlayış gösterdi ve oldukça ilerleme kaydettik. Ama ben bir süre, neden korktuğunu soramayacak kadar şaşkındım. Sonunda meseleyi açınca, Şensi dağlıların lehçesinde *hay-pa*'nın, mandarin *bu cidao*'nun karşılığı olduğunu öğrendim. Sadece "anlamıyorum" anlamına geliyordu. Bunu öğrenmek beni son derece rahatlattı.

Keçe kaplı bir *kang*'da oturduk; kendim ve yapmak istediklerim hakkında ev sahibine bilgi verdim. Kısa sürede güveni gelmiş gibiydi. Sovyet başkanı Mao Zedong'un orada bulunduğunu düşündüğüm, hükümet merkezi An Zay'a gitmek istediğimi söyledim. Bana bir rehberle bir katırcı verebilir miydi?

Tabii, tabii, yalnız her yer sıcaktan kavrulurken yola çıkmam için bir sebep yoktu. Güneş şimdi tepedeydi, hava gerçekten çok sıcaktı; yorgun görünüyordum; üstelik yemek yemiş miydim?

Aslını sorarsanız, feci şekilde acıkmıştım. Daha fazla merasime lüzum görmeden, bir "Kızıl eşkıya" ile yiyeceğim ilk yemek davetini kabul ettim. Katırcım, Yenan'a dönmeye can atıyordu. Parasını ödedim ve teşekkür etti. Beyaz dünyayla olan son bağıma da, uzun bir süre için güle güle demiştim. Artık Kızıl hududa geçmiş bulunuyordum.

Şimdi Bay Liyo Longhuo'nun -Ejderha Ateşi Liyo'nun- yani bu genç köylünün insafına terk edilmiştim. Üstelik yakındaki *yao-fang*'dan gelen sert görünüşlü yoldaşlarının da insafına terk edilmiştim. Tek tip giysileri ve silahlarıyla, bu şahıslar beni merakla süzüyor ve anlaşılmaz Çinceme gülüyorlardı.

Liyo bana tütün, şarap ve çay ikram etti; sayısız sorularla beni yordu. O ve arkadaşları, yakın bir ilgiyle, arada bir de beğendiklerini gösteren sesler çıkararak, fotoğraf makinemi, ayakkabılarımı, yün çoraplarımı, pamuklu pantolonumun kumaşını ve haki renkli gömleğimin fermuarını uzun uzun incelediler. Genel izlenimleri şuydu ki, ne derece gülünç görünürlerse görünsünler, hepsi de işe yarar şeylerdi. Bu insanlar için "komünizm"in pratikte ne anlama geldiğini bilmiyordum ama eşyalarımın hızla "yeniden dağıtılacağına" kendimi hazırlamıştım. Ama tahminlerimin tam aksine yabancı konuk muamelesi gördüm.

Bir saat kadar sonra büyük bir sini içinde sahanda yumurta geldi; yanında küçük ekmekler, haşlanmış darı, biraz lahana, biraz da kızarmış domuz eti vardı. Ev sahibim yemeğin sadeliğinden dolayı özür diledi, bense çok fazla iştahlı oluşum için özür diledim. Aslında bu son söylediklerim biraz yersiz kaçıyordu çünkü Yoksul Halk Birliğinin iyi insanlarına yetişebilmek için çubuklarımı oldukça iyi kullanmak zorundaydım.

Ejderha Ateşi, An Zay'ın "birkaç adım ötede" olduğuna beni ikna etti. Aslında diken üzerinde oturuyordum ama onun da dediği gibi, beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Nihayet, yanında bir katırcıyla genç bir rehber çıkageldi; saat öğleden sonra dördü çoktan geçmişti. Ayrılmadan önce, Bay Liyo'ya yemeğin parasını ödemeye kalktım. Çok kızdı ve reddetti.

"Yabancı bir konuksun," diye açıkladı. "Üstelik Başkanımız Mao ile işin var. Hem senin paran ne işe yarar." Kendisine uzat-

tığım paraya bakarak, "Yanında hiç Sovyet parası yok mu?" diye sordu. Olumsuz cevap verince, bana bir dolar karşılığı Sovyet kâğıt parası uzattı. "Al, yolda ihtiyacın olur."

Bay Liyo, karşılık olarak Guomindang dolarını kabul etti. Kendisine tekrar teşekkür ettim ve rehberimle katırcımın ardından yola koyuldum.

Ancak, bir süre sonra başıma bir kaçma olayı ve bir kaza gelecekti. Sonradan, bunlara dayanılarak, eşkıyalar tarafından kaçırılıp öldürüldüğüm söylentisi çıkarıldı. Aslını sorarsanız, o ince topraktan oluşan sessiz tepelerin arasından, Kızıl eşkıyalar değil ama Beyaz eşkıyalar beni çoktan takip etmeye başlamışlardı.

İKİNCİ BÖLÜM

KIZIL BAŞKENTE GİDEN YOL

1

Beyaz Eşkıyalardan Kaçarken

"Kahrolsun iliğimizi kemiğimizi sömüren toprak ağaları!"
"Kahrolsun kanımızı içen militaristler"
"Kahrolsun Çin'i Japonya'ya satan hainler!"
"Yaşasın bütün Japon aleyhtarı orduların Birleşik Cephesi!"
"Yaşasın Çin Devrimi!"
"Yaşasın Çin Kızıl Ordusu!"

Kızıl topraklarda ilk gecemi işte iri siyah harflerle yazılmış ve bir bakıma rahatsız edici bu sözler arasında geçirecektim.

Heyhat! Ne An Zay'daydım ne de Kızıl askerlerin himayesinde. Çünkü korktuğum başıma gelmiş, o gün An Zay'a ulaşamamıştım. Güneş battığında, bir nehrin kıvrımları arasında kurulmuş olan küçük bir köye vardık. Her taraf engebeliydi. Nehrin kenarından yukarı doğru, sıra sıra dizilmiş siyah mermer damlı evler vardı ve yukarıdaki sözler evlerin kerpiç duvarlarına yazılmıştı. Bir tek eşekten oluşan kervanımı karşılamak üzere elli-altmış köylü ve merakla bakan çocuklar ortaya çıktı.

Yoksul Halk Birliğinden beri bana refakat eden genç rehberim beni burada bırakmaya karar verdi. İneklerinden biri yeni buzağılamıştı; çevrede kurtlar geziyordu ve işinin başına dönmek zorundaydı. An Zay'a daha on beş kilometre vardı; karanlıkta oraya kolay gidemezdik. Beni Yoksul Halk Birliğinin mahalli şube başkanına teslim etti. Gerek rehberim gerekse de katırcı, hizmetlerine karşılık ne Beyaz ne de Kızıl parası almayı kabul ettiler. Başkan yirmi yaşlarında bir gençti. Esmer, temiz yüzlüydü. Sırtında soluk mavi bir ceket ve beyaz pantolon vardı; ayakları çıp-

laktı. Beni karşıladı ve çok nazik davrandı. Bana köyün toplantı binasında bir oda tahsis etti, sıcak su ve bir tas sıcak darı getirtti. Ama ben karanlık, ürkütücü odayı istemedim ve iki adet sökülmüş kapı getirmesini söyledim. Bunları sıraların üstüne koydum, battaniyelerimi de üzerine yerleştirdim ve böylelikle açık hava yatağımı hazırladım. Enfes bir geceydi; gök kuzey yıldızlarıyla pul pul olmuştu. Aşağıda küçük bir çağlayanın sularından yükselen ses, sanki barış ve huzur mırıldanıyordu kulaklarıma. Uzun yürüyüşten yorgun düştüğüm için derhal uykuya daldım.

Gözlerimi açtığımda tan yeri henüz ağarıyordu. Başkan üzerime eğilmiş, omuzlarımdan sarsıyordu.

"Ne oluyor?" diye sordum.

"Yola biraz erken çıksan iyi edersin. Buralarda eşkıyalar var; en kısa zamanda An Zay'a ulaşman gerekiyor."

"Eşkıyalar mı?"

"Tabii, tabii."

Kızıllardan değil, Beyaz eşkıyalardan söz ediyordu. Daha fazla söz söylemesine gerek bırakmadan kalktım. Kızıl Çin'de, Beyaz eşkıyalar tarafından kaçırılmak gibi gülünç bir olayın başıma gelmesini istemiyordum.

Guomindang'ın terminolojisinde Beyaz eşkıyalara *Min tuan* ya da "halk gücü" adı verilirdi; nasıl ki, Kızıl eşkıyalara Sovyet terminolojisinde *Yu-ci-duy* ya da "Kızıl partizanlar" deniyorsa. Köylü ayaklanmalarıyla başa çıkabilmek için Guomindang her geçen gün daha çok sayıda *Min tuan* örgütlüyordu. Bunlar *baociya* sisteminin organik bir parçası olarak faaliyette bulunuyorlardı. Bu *baociya* sistemi, köylülüğü denetlemek için bugün gerek Çin'de Guomindang, gerekse Mancuguo'da (Mançurya) Japonlar tarafından yaygın olarak kullanılan eski bir yöntemdi.

Baociya'nın sözlük anlamı "garanti edilmiş silah"tır. Bir *cia* aşağı yukarı 10 aileden meydana geliyordu. Başkanının seçimle gelmesi gerekirken genellikle mahalli idareciler tarafından atanıyordu. Bu sisteme göre, her on köylü ailesinin bir reisi olmalıdır; aileler mahalli idareciler karşısında bu reis sayesinde itibar sahibi olabilirler. Bu bir çeşit karşılıklı garanti sistemidir. Öyle ki, bir *baociya* üyesinin işlediği suçtan, bütün grup ya da bir kısmı so-

rumlu tutulur. Moğollar ile Mançular da Çin'i bu yöntemle yönetmişlerdi.

Köylü muhalefetinin örgütlenmesini önlemek için bulunmaz bir yöntemdir bu. *Baociya*'ların reisleri hemen hemen daima zengin köylüler, toprak ağaları, tefeciler ve faizciler olduğu için, bunların, asi bir ruha sahip kiracıya ya da borçlu köylüye "garanti verme"ye yanaşmayacakları açıktır. Ne var ki, birine "garanti verilmemesi" ciddi bir meseledir. Garantisi olmayan bir kimse, "şüpheli şahıs" olarak herhangi bir gerekçeyle hapse atılabilir.

Aslında bu, bütün köylülerin, istediği zaman garanti vermeyi reddederek bir insanı mahvedebilen eşrafın insafına terk edilmiş olduğunu gösterir. *Baociya*'nın en önemli görevlerinden biri, *Min tuan* ya da milisler için vergi toplamaktır. *Min tuan* mensupları toprak ağaları ve eşraf tarafından seçilir, örgütlenir ve yönetilirdi. Görevlerinin başında komünizmle mücadele etmek, kira ve ortakçı borçlarının toplanmasına yardım etmek, borç ve faizleri toplamak ve mahalli devlet yöneticisinin vergi toplama işlerine yardım etmek gelirdi.

Dolayısıyla, Kızıl Ordu bir yeri ele geçirdiği zaman, ilk ve son düşmanı *Min tuan* oluyordu. Çünkü *Min tuan*'ın, kendilerini besleyen toprak ağaları dışında bir üssü yoktu. Kızıllar geldiği zaman tabiatıyla bu üssü kaybediyorlardı.

Çin'de sınıf savaşı en açık şekliyle *Min tuan* ile Kızıl partizanlar arasındaki mücadelede görülüyordu. Çoğu zaman toprak ağalarıyla onların eski kiracıları ve borçluları arasında doğrudan doğruya silahlı çatışmalar söz konusuydu. *Min tuan* paralı askerlerinin sayısı yüz binlere ulaşıyordu ve bunlar, iki milyon civarındaki Kızıl aleyhtarı birliklerin en önemli desteğiydi.

Bu cephede, şimdi Kızıl Ordu ile Guomindang Ordusu arasında barış olmasına rağmen, *Min tuan* ardı arkası kesilmeden Kızıl partizan tugaylarına saldırıyordu. Şiyen, Luocüen ve Yenan'da, bu şehirlere kaçan birçok toprak ağasının, Sovyet sınır bölgelerinde faaliyet gösteren Beyaz eşkıyalara para verdiklerini ya da onları bizzat yönettiklerini duymuştum. Esas Kızıl kuvvetlerin yokluğundan yararlanarak, sık sık Kızıl topraklara baskınlar düzenliyor, köyleri yakıp yıkıyor ve köylüleri öldürüyorlardı. Kızıl ön-

derler yakalanırsa Beyaz bölgelere götürülüyordu. Böyle önemli Kızıl esirler için toprak ağalarıyla Beyaz subaylara büyük ödüller veriyorlardı.

Sadece öç almaya bakan ve maceraları karşılığında aldıkları para dışında pek bir şeyle ilgilenmeyen *Min tuan*, Kızıl-Beyaz savaşları sırasında en yıkıcı işleri yapıyordu. Her ne olursa olsun, Beyaz eşkıyaların "dış siyaset"lerini üzerimde denemeye niyetim yoktu. Çok az eşyam vardı ama yanımdaki biraz para, elbiselerim ve fotoğraf makinemin, bunları elde etmek için sadece tek başına gezen bir yabancı şeytanın ortadan kaldırılması yetecekse, Beyaz eşkıyalar için pek de öyle göz ardı edilecek bir ganimet olmayacağından korkuyordum.

Aceleyle bir sıcak çay ve buğday kekini mideme indirdikten sonra, başkanın sağladığı başka bir rehber ve katırcıyla yola koyuldum. Bir saat kadar ırmağın yatağını takip ettik. Arada sırada küçük mağara köylerden geçiyorduk. Bol tüylü köpekler tehditler savurarak havlıyor, nöbetçi çocuklar geçiş iznimizi sormaya geliyorlardı. Daha sonra, büyük kayaların içine oyulmuş, tabii bir havzanın içinde, sakin sakin duran küçük bir gölcüğe ulaştık ve orada ilk defa bir Kızıl savaşçıyla karşılaştım.

Kızıl savaşçının yanında sadece beyaz bir tay vardı. Hayvan suyun kenarında otluyordu ve sırtında açık mavi renkli bir eyer bezi, bunun üstünde de sarı bir yıldız vardı. Genç adam gölde yıkanıyordu. Yaklaştığımızı görür görmez hızla sudan çıktı, gök mavisi ceketini sırtına geçirdi. Başına koyduğu beyaz havlu bezinden sarığın üstünde Kızıl bir yıldız parlıyordu. Kalçasında bir mavzer asılıydı ve kılıfından kırmızı bir püskül sarkıyordu. Eli silahında, yaklaşmamızı bekledi. Sonra rehberimden ne yapmaya geldiğimizi sordu.

"Mao Zedong ile mülakat yapmaya geldim," dedim. "An Zay'da olduğunu sanıyorum. Daha ne kadar yol gideceğiz?"

"Başkan Mao mu?" diye sordu ağır ağır. "Hayır, kendisi An Zay'da bulunmuyor." Sonra ardımız sıra baktı ve yalnız olup olmadığımı sordu. Kendisini yalnız olduğuma ikna etmem üzerine, çekingenliği geçti, gizli bir şeyin tadını çıkarıyormuş gibi gülüm-

sedi ve şöyle dedi: "Ben An Zay'a gidiyorum. Bölge yönetimine birlikte gidelim."

Tay yanımız sıra yürüyordu. Daha çok kendimden söz ettim; bu arada genç savaşçı hakkında da daha fazla bilgi edinmeye çalıştım. Siyasi Savunma Şubesine mensup olduğunu ve sınır boyunca devriye nöbetine çıktığını öğrendim. Ya atı? Ha, o mu? Genç Mareşal Cang Şüeliyang'ın "hediyesi"ydi. Kuzey Şensi'de yapılan son savaşlarda, Kızılların Cang'ın ordularından binden fazla at ele geçirdiğini söyledi. Ayrıca adının Yao olduğunu, yirmi iki yaşında ve altı yıldır Kızıl olduğunu öğrendim.

Birkaç saat içinde An Zay'a ulaştık. Burası Sarı Nehir'in kollarından biri olan Fu Ho'nun karşısındaydı. Haritada oldukça büyük gözüken An Zay aslında küçük fakat şirin bir kasabaydı. Sokaklar tamamen terk edilmişti. Kasaba bir harabeden farksızdı.

Yao, "Kasaba on yıl kadar önce büyük bir sel sonucu tamamen yıkıldı," diye açıkladı. "Bütün kasaba sanki yüzüyordu."

An Zay'lılar kasabayı yeniden inşa etmemişler. Kasaba duvarlarının az ötesinde, büyük bir tepenin yamacında, *yao-fang*'larla dolu bir yerde yaşıyorlardı. Kasabaya vardığımız zaman, burada mevzilenmiş olan Kızıl Ordu müfrezesinin eşkıya takibine gittiğini öğrendik. Bölge Sovyetinin üyeleri ise yakınlardaki Bay Ciyaping adlı küçük bir köyde bulunan bölge komiserine rapor vermeye gitmişlerdi. Yao beni Bay Ciyaping'e –"Yüz Aile Barışı"na– götürmeyi teklif etti. Oraya güneş batarken vardık.

Bir buçuk gündür Sovyet topraklarındaydım. Ama savaş döneminin alışılagelmiş üzücü manzaralarının kırıntısına bile rastlamamıştım. Bir tek Kızıl askerle ve her yerde büyük bir rahatlıkla günlük tarım işlerini yürüten bir insan topluluğuyla karşılaşmıştım. Yine de görünüşe aldanmamak gerekiyordu. 1932'de Şanghay'daki Çin-Japon savaşı sırasında, görünüşte ilgisiz köylülerin, çarpışmaların tam ortasında tarlalarını sürmeye nasıl devam ettiklerini hatırladım. Bu yüzden de "Yüz Aile Barışı"na girmek üzere bir köşeyi döndüğümüz sırada, tepemde kan ve ateş kokan haykırmalar duyduğum zaman, pek de gafil avlanmamıştım.

Vahşi savaş naralarının geldiği yana baktım. Yolun üst tarafında barakaya benzer bir sıra evin önünde, bir çıkıntının üstüne

çıkmış on kadar köylü gözüme ilişti. Ellerinde mızraklar, kargılar ve birkaç silahla şekilden şekle giriyorlardı; hem de en düşmanca şekillere. Anlaşılan, ablukayı yaran biri olarak, az sonra kaderim belli olacaktı: ya emperyalist olarak idam mangasının önüne çıkarılacaktım ya da samimi bir meraklı olarak karşılanacaktım.

Yüzümde garip bir ifade belirmiş olmalı ki, Yao katıla katıla gülmeye başladı. "*Bu pa*!" diye kıkırdadı. "Korkma. Bunlar sadece talim yapan partizanlar. Burada bir Kızıl partizan okulu var. Paniğe kapılma!"

Daha sonra, Mao Zedong'un en sevdiği kitaplardan biri olan *Şüe Hucuan** (Bütün İnsanlar Kardeştir) adlı kitapta tasvir edilen feodal turnuvaların yapıldığı günlerde olduğu gibi eski Çin savaş naralarının provasının yapılmasının da, partizanlar için uygulanan ders programına dâhil olduğunu öğrendim. Bu ürpertici tecrübeyi etinde kemiğinde tatmış bir insan olarak sizi temin ederim ki, bu naralar düşmanı korkutmada gerçekten etkili bir silaha benziyordu.

Henüz oturmuş ve Yao'nun Bay Ciyaping'de bana tanıştırdığı bir Sovyet yetkilisiyle görüşüyordum. Bu sırada belinde bir Sam Browne kayışı asılı olan bir komutan çıkageldi. Ağzından köpükler saçılan atının üzerinde şöyle bir sallandı, sonra aşağı atladı. Merakla beni süzdü. Maceramın bütün ayrıntılarını ondan öğrendim.

Yeni gelenin adı Biyen idi ve An Zay Kızıl Muhafız Birliğinin komutanıydı. Yüz kadar *Min tuan* ile yaptıkları bir çatışmadan henüz döndüğünü söyledi. Küçük bir köylü çocuğu bir "Genç Öncü" *Min tuan*'ın bölgeyi istila ettiğini haber vermek için kilometrelerce yolu koşarak gelmiş ve bitkin bir halde An Zay'a ulaşmış. *Min tuan*'ın eşkıya şefi gerçekten beyazmış, bir yabancı şeytanmış. Yani benmişim!

Biyen, "Bir süvari müfrezesiyle dağdaki kestirme yola saptım. Bir saat içinde eşkıyaları gördük," diye devam etti. Eliyle beni işaret ederek devam etti, "Seni takip ediyorlardı, sadece bir ki-

* *Su Kenarı*, 16. yüzyıla ait meşhur bir Çin Romanıdır. Pearl Buck, bu romanı "Bütün İnsanlar Kardeştir" adıyla tercüme etmiştir.

lometre gerideydiler. Ama biz onları kuşattık. Bir ovada üzerlerine saldırdık ve şeflerinden ikisi ile birçok at dâhil olmak üzere bazılarını yakaladık. Diğerleri sınıra doğru kaçtılar." O bu kısa raporunu verirken, emrindekilerden bazıları yeni ele geçirdikleri hayvanlarla avluda sıralanıyorlardı.

Acaba gerçekten *Min tuan*'ı benim mi yönettiğimi sanıyor, diye içimden geçirmeye başladım. Kızıllar tarafından yakalanıp Beyaz olmakla suçlanmak için mi Beyazlardan kaçmıştım? Beyazlar beni tarafsız bölgede yakalasalar, hiç kuşkusuz Kızıl olmakla suçlayacaklardı.

Derken, ince yapılı genç bir subay çıkageldi. Çinlilerde pek rastlanmayan gür bir siyah sakalı vardı. Yanıma yaklaştı, yumuşak ve olgun bir sesle şöyle dedi bana: "Merhaba, birini mi arıyordunuz?"

İngilizce konuşmuştu!..

Az sonra bu şahsın ünlü Co Enlay olduğunu öğrendim.

2

Asi (1)

✹

Co Enlay ile birkaç dakika görüştükten ve kendisine kim olduğumu anlattıktan sonra, geceyi Bay Ciyaping'de geçirmem için gerekli hazırlıkları yaptırdı. Ertesi sabah komşu bir köyde bulunan karargâhına gelmemi istedi.

Burada mevzilenmiş olan Haberleşme Dairesinden bazı yetkililerle akşam yemeği yedim ve Bay Ciyaping'de konaklayan birçok gençle tanıştım. Bazıları partizan okulunda öğretmendi; biri radyo operatörü, diğerleri ise Kızıl Ordu subayıydı. Yemeğimiz haşlanmış piliç, birer somun buğday ekmeği, lahana, darı ve patatesten ibaretti ve hepsini iştahla yedim. Ancak, her zaman olduğu gibi sıcak sudan başka içecek bir şey yoktu ve ben de bunu ağzıma koyamazdım. Susuzluktan ölüyordum.

Yemek servisi iki genç çocuk tarafından yapıldı, daha doğrusu ortaya getirildi. Her ikisinin sırtında boylarından çok büyük üniformalar vardı; başlarına kenarlı Kızıl şapkaları geçirmişlerdi. Şapkaları başlarına büyük geldiği için gözlerinin üstüne düşüyordu. Başlangıçta bana ters ters bakıyorlardı. Ancak birkaç dakika sonra içlerinden birinden dostça bir tebessüm koparmayı başardım. Bundan cesaretlenerek, yanımızdan geçerken kendisini çağırdım.

"*Vey* (Hey)!" dedim, "Bize biraz soğuk su getirsene." Genç beni duymazlıktan geldi. Birkaç dakika sonra ötekini denedim; sonuç aynıydı.

Derken, Haberleşme Dairesi şefi Li Kınong'un† kalın camlı gözlüklerinin ardından halime güldüğünü fark ettim. Kolumu çekti. "Ona 'küçük şeytan' diyebilirsin" diye öğütledi. "Ya da 'yol-

daş' diyebilirsin. Ama ona *vey* diyemezsin! Burada herkes yoldaştır. Bu çocuklar Genç Öncülerdir. Devrimci oldukları için buradalar ve bize yardım etmek istiyorlar. Onlar hizmetkâr değildir. Geleceğin Kızıl savaşçılarıdır onlar."

Bu sırada (kaynatılmış) soğuk su geldi. Özür dileyerek, "Teşekkür ederim 'yoldaş'," dedim. Genç Öncü cesur bakışlarıyla beni süzdü. "Önemi yok," dedi. "Böyle önemsiz şeyler için yoldaşına teşekkür etmen gerekmez!"

Hiçbir Çin gencinde böylesi bir vakar görmemiştim. Bu ilk olay, Genç Öncülerin bana hazırlayacakları bir dizi sürprizin sadece başlangıcıydı. Çünkü Sovyet bölgelerinin daha içlerine doğru ilerledikçe gördüm ki, bu kırmızı yanaklı, şen, enerjik ve sadık "küçük Kızıl şeytanlar", akıl almaz bir gençlik savaşçılığının canlı ruhunu temsil ediyorlardı.

Ertesi sabah Co Enlay'ın karargâhına, bu "Lenin'in Evlatları"ndan birinin eşliğinde gittim. Bombaya karşı korunmuş bir kulübeydi burası ve çevresindeki kulübelerden farksızdı. Bu kulübelerde, savaş meydanında yaşamalarını ve Doğu Cephesi Kızıl Komutanının aralarında bulunmasını olağan karşılayan köylüler yaşıyordu. Çevreye birkaç birliğin yerleştirilmesi, burasının bir köy olduğu gerçeğini asla değiştirmemişti.

Çan Kayşek'in, başına seksen bin dolar ödül koyduğu Co Enlay'ın karargâhını sadece bir tek nöbetçi bekliyordu.

İçerisinin temiz, ancak son derece basit döşenmiş olduğunu fark ettim. Görülebilen tek lüks eşya, kilden *kang*'ın üzerinde asılı duran bir cibinlikti. Bunun altında, demirden birkaç evrak kutusu duruyordu. Küçük bir tahta masa da çalışma masası olarak kullanılıyordu. Nöbetçi kendisine geldiğimi bildirdiğinde, Co masanın üzerine eğilmiş, radyo mesajlarını okuyordu.

"Güvenilir bir gazeteci ve Çin halkına dost olduğunuz, gerçekleri söyleyeceğinize güvenebileceğimiz hakkında elimde bir rapor var," dedi Co. "Bütün bilmek istediğimiz buydu zaten. Komünist olmamanız bizim için önemli değil. Sovyet bölgelerini görmeye gelen her gazeteciyi hoş karşılarız. Buna engel olan biz değil, Guomindang'dır. Gördüğünüz her şeyi anlatabilirsiniz. Sovyet bölgelerini incelemeniz için size her türlü yardım yapılacaktır."

Hakkımdaki "rapor" Komünistlerin Şiyen'deki gizli karargâhından gönderilmişti. Komünistlerin, Şanghay, Hankov, Nancing ve Tiyencin dâhil, bütün önemli şehirlerle radyo bağlantıları vardı. Beyaz şehirlerdeki Kızıl radyo vericileri sık sık ele geçirilmesine rağmen, Guomindang, Komünistlerin Kızıl bölgelerle şehirler arasındaki radyo haberleşmesini engellemeyi hiçbir zaman başaramamıştı. Co'nun anlattığına göre, Beyaz ordulardan ele geçirdikleri teçhizatla ilk radyo dairesini kurmalarından beri, Guomindang Kızıl Ordunun şifrelerini çözememişti.

Co'nun vericisi, karargâhından biraz ötedeydi. Bu verici sayesinde, Co, Sovyet bölgelerindeki bütün önemli mevzilerle ve her cepheyle temas halindeydi. Hatta kuvvetleri o zamanlar yüzlerce kilometre güneybatıda, Sıçuan-Tibet sınırında bulunan Başkomutan Cu Dı ile de doğrudan temas halindeydi.

Kuzeybatı'daki geçici Sovyet başkenti Bao An'da bir radyo okulu vardı. Burada doksan kadar öğrenci radyo mühendisi olarak eğitiliyordu. Bu öğrenciler Nancing, Şanghay ve Tokyo'dan yapılan günlük yayınları dinliyor ve Çin Sovyeti basınına haber sağlıyorlardı.

Co küçük masasının önünde bağdaş kurdu ve radyo mesajlarını bir kenara koydu. Bu mesajların çoğu, Şensi eyaletinin karşısında, Kızılların "Doğu Cephesi" olarak adlandırılan Sarı Nehir boyunca sıralanmış çeşitli noktalarda mevzilenmiş birliklerinden geliyordu. Co benim için bir gezi programı hazırlamaya başladı. Bitirdiğinde, bana doksan iki günlük bir geziyi kapsayan bir program verdi.

"Benim önerim bu," dedi, "ama uyup uymamakta serbestsiniz. Böyle bir geziyi ilginç bulacağınızı sanıyorum."

Doksan iki gün! Aşağı yukarı yarısı da sadece yolculukla geçecek! Görülecek ne vardı ki? Kızıl bölgeler bu kadar geniş miydi? Oysa Co'nun önerdiğinden çok daha uzun bir zaman geçirecek ve sonunda, çok az yer görebildiğim için istemeye istemeye ayrılacaktım.

Co, üç günlük yoldaki Bao An'a beni at sırtında göndereceğine söz verdi. Ertesi sabah hareket etmem için gereken hazırlıkları yaptırdı. Geçici başkente dönen bir haberleşme takımıyla birlikte

gidecektim. Mao Zedong ile diğer Sovyet yöneticileri oradalardı. Co başkente, geleceğimi haber veren bir radyo mesajı göndermeyi kabul etti.

Konuşmamız sırasında Co'yu derin bir ilgiyle inceliyordum. Çünkü birçok Kızıl önder gibi, Co da insan olduğu kadar bir efsaneydi. Orta boylu, ince yapılıydı; dayanıklı bir vücuda sahipti. Uzun siyah sakalına rağmen çocuksu bir görünümü ve kocaman, sevecen ve derin gözleri vardı. Ondaki çekicilik, cana yakınlık ile yönetme yeteneğinin bileşiminden oluşuyordu. İngilizcesi iyi değildi ama anlaşılıyordu. Bana beş yıldır İngilizce konuşmadığını söyledi. Aşağıda anlatacaklarım o sırada yaptığımız konuşmada aldığım notlara dayanıyor.

Co 1899'da Hayyüen, Ciyangsu'da, kendi deyimiyle "iflas etmiş bir mandarin aile"sinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Annesi, Cıciyang eyaletinde Şaosing yerlilerindendi. Co, dört aylıkken, babasının küçük kardeşinin ailesinin yanına verildi. Amca, ardında ismini sürdürecek bir kimse bırakmadan ölmek üzereydi. Co'nun babası ona, aileye bir erkek evlat sağlamak için kendi oğlu gibi yetiştirsin diye Co Enlay'ı verdi.

"Bebekken, yengem benim gerçek annem oldu," dedi Co. "On yaşıma kadar ondan bir gün dahi ayrılmadım. O sırada hem yengem hem de öz annem, ikisi birden öldü."

Co'nun baba tarafından dedesi, Mançu Hanedanı sırasında, Kuzey Ciyangsu'da Hayyüen ilçesinde hâkimlik yapmış bir bilgindi. Co'nun çocukluğu işte burada geçti. Bu sırada babası Co Yünliyang, imparatorluk sınavlarını kazanmış, bir hâkimlik görevi alabilmek için boşu boşuna bekliyordu. Babası, Co daha çocukken öldü. Üvey annesi (Co ona anne diyordu) oldukça okumuş bir kadındı; bu da memur hanımları arasında sık rastlanır bir durum değildi. Daha da olağanüstü olan, onun romanları ve geçmiş isyanlara ait "yasak"* hikâyeleri sevmesiydi. Co'ya daha çocukken bunları okuması için veriyordu. Co ilk eğitimini aile okulunda gördü. Özel bir öğretmen ona klasik edebiyat ve felsefe

* Böylece Co Enlay da çocukken Mao Zedong'u etkilemiş olan heyecanlı kitapların çoğunu okudu. Bkz. Bölüm 4, Kısım 1, 2.

öğretiyor, böylece onu memurluğa hazırlıyordu. "İki annesi" de öldükten sonra, başka bir yenge ve amcanın yanına gönderildi. Babasının ağabeyi olan bu amca da Fıngtiyen (Mukden, Şenyang) Mançurya'da memurdu. Bu sırada Co, Liang Çiçao gibi reformcular tarafından yazılmış ya da telkin edilmiş yasak kitapları ve yazıları okumaya başladı.

Co on dört yaşındayken Tiyencin'de Nangay Ortaokuluna girdi. Bu sırada monarşi devrilmiş, Co da Dr. Sun Yatsen tarafından kurulmuş olan Milliyetçi Partinin ya da "Guomindang'ın etkisi altına girmişti." Japonya, monarşiye karşı yürüttüğü mücadele sırasında Sun Yatsen'e karşı misafirperver davranmıştı. Sun, cumhuriyeti ele geçiren yoz savaş ağalarını devirmek için hazırlanmak üzere yine oraya sığındı. 1917'de, Nangay Ortaokulundan mezun olduğu yıl, Co, Japonya'ya gitti. Tokyo'da Vaseda Üniversitesinde ve Kyoto Üniversitesinde "misafir öğrenci" oldu; bu sırada Japonca öğrendi. Japonya'da kaldığı on sekiz ay içinde orada bulunan devrimci fikirli Çinli öğrencilerle tanıştı. Mektuplar yoluyla ve okuyarak Pekin'le bağını sürdürdü.

1919 yılında Nangay Ortaokulunun eski müdürü Cang Boling, yeniden örgütlenen Tiyencin Nangay Üniversitesinin başkanı oldu. Co, Cang'ın daveti üzerine bu üniversiteye kaydolmak için Japonya'dan ayrıldı. Bu arada, kendi deyişiyle, "bir müsrifler grubu" olan akrabaları o kadar yoksullaşmışlardı ki, onun üniversite planlarına herhangi bir destek sağlayacak durumları yoktu. Cang Boling, Co'ya taksit, pansiyon ve kitap masraflarını karşılayacak bir iş verdi. "Nangay Ortaokulunda son iki yıl ailemden hiçbir yardım almadım. Sınıfımın en iyi öğrencisi olarak kazandığım bir bursla yaşadım. Japonya'da arkadaşlarımdan borç alarak geçindim. Nangay Üniversitesinde Öğrenci Birliği Gazetesi'nin yazı işleri müdürü oldum. Bu da bazı masraflarımı karşılamama yardımcı oldu." Co, 4 Mayıs hareketinden doğan Nangay öğrenci hareketinin önderi olarak 1919 yılında tutuklandı. Hapiste kaldığı beş ay süresince de derginin yazı işlerini sürdürmeyi başardı.

Bu dönemde Co, Uyanan Toplum'un kurulmasına yardım etti. Bu, üyeleri sonradan anarşist, milliyetçi ve komünist olan ilerici bir gruptu. (Üyelerinden biri, Co ile 1925 yılında evlenen Dıng

İngçao'ydu.† "Uyanan Toplum" 1920'ye kadar varlığını sürdürdü; bu sırada kurucularından dördü, Co'nun önderliğinde, Çen Duşiyo ve Fransa'ya sempatisi olan Çinliler tarafından örgütlenen, Çalışma-İnceleme Programının bir parçası olarak Fransa'ya gittiler.

Co, şöyle devam etti: "Fransa'ya gitmeden önce *Komünist Manifesto*; Kautski'nin *Sınıf Mücadelesi ve Ekim Devrimi*'nin çevirilerini okudum. Bu kitaplar Çen Duşiyo'nun çıkardığı *Yeni Gençlik* dergisinin nezaretinde basılıyordu. Daha sonra Komünist Partisini kuracak olan Çen Duşiyo ve Li Dacao'yla† tanıştım." (Co bu dönemde Mao Zedong'la karşılaşmış olduğuna dair hiçbir şey söylemedi.)

"1920 Ekim'inde gemiyle Fransa'ya hareket ettim. Yolda birçok Hunanlı öğrenciyle karşılaştım; bunlar Mao Zedong'un örgütlediği Sin Min Sueh Hui'nin (Yeni Halk Çalışma Derneği) üyeleriydi. Aralarında Fransa'da 1921'de ilk Çin Sosyalist Gençlik Müfrezesini örgütleyen Say Hısen† ve Say Çang† vardı. 1922'de (Çin) Komünist Gençlik Birliğinin* kurucu üyesi oldum ve bütün gün bu örgüt için çalışmaya başladım. İki yıl sonra Londra'ya gittim ve iki buçuk ay kaldım. Londra'yı sevmedim. Daha sonra Almanya'ya geçtim ve orada da bir yıl örgütleme faaliyetinde bulundum.** Komünist Gençlik Birliğimiz 1922'de Şanghay'a delegeler yolladı ve bir yıl önce kurulmuş olan partiye katılmak istedi. İstediğimiz kabul edilince, Komünist Gençlik Birliği resmen partinin bir şubesi haline geldi ve ben de böylece komünist oldum. Fransa'da Komünist Gençlik Birliğinin kurucu üyelerinden bu şekilde parti üyesi olanlar Say Hısen, Say Çang, Cao Şıyen, Li Fuçün,† Li Lisan,† Vang Rıfey ve Çen Duşiyo'nun iki oğlu, Çen Yenniyen ve Çen Çiyaoniyen'di. Çen Yenniyen, daha sonra çekçek arabası sürücülerini örgütlemek amacıyla çekçek sürücüsü oldu. Karşı-devrim sırasında yakalandı ve öldürülmeden önce çok ağır işkence gördü. Kardeşi de bir yıl sonra, 1928'de idam edildi.

Komünist Gençlik Birliği, Sosyalist Gençlik Müfrezesinin gelişmesiyle ortaya çıktı.

** Co Enlay, Cu Dı'nın komünist olmasına yardım etmiştir.

"Fransa'daki Çinli Öğrenci Birliği üyeleri arasında, dört yüzden fazlası Komünist Gençlik Birliğine, yüz üyeden azı ise anarşistlere katıldı. Yüz civarında üye de Milliyetçi oldu.

"Çin-Fransız Eğitim Derneği, Zay Yüenpey ve Li Şızıng, Fransa'daki Çinli öğrencilere mali destek sağlıyordu. Pek çok yaşlı yurtsever özel olarak biz öğrencilere yardım etti. Bunların hiçbir kişisel siyasi amaçları yoktu," (2) dedi Co. Avrupa'dayken Co'nun kendi mali destekçisi Nangay Üniversitesinin kurucularından biri olan Yen Şiyo'ydu. Öteki Çinli öğrencilerden farklı olarak Co, Fransa'da bir işte çalışmadı; sadece işçi örgütlenmesini incelerken kısa bir dönem Renault'da çalıştı. Bir yıl boyunca özel bir öğretmenle Fransızca öğrenmek için yaptığı çalışma dışında, bütün zamanını siyasete adadı. Co şöyle devam etti: "Daha sonra arkadaşlar benim komünist olmak için Yen Şiyo'nun parasını kullandığını söylediklerinde, Yen bir Çin atasözüyle cevap verdi, 'Her akıllı adamın kendi amacı vardır.'"

Co Fransa, Londra ve Almanya'da üç yıl kaldı. Çin'e dönerken talimat almak üzere kısa bir süre Moskova'ya uğradı. 1924 sonunda Kanton'a geldi. Vamboa Akademisi Siyasi Dairesinde Çan Kayşek'in müdür yardımcısı oldu. (Co daha Paris'deyken Guomindang Merkez Yürütme Komitesine seçilmişti. Kanton'da Komünist Partisinin Guandong Eyalet sekreterliğine de seçildi –Garip bir ittifakın çelişkisi!–). Vamboa'da Co'nun gerçek şefi, Kanton'da Galin olarak tanınan Rus danışman General Vasiliy **Blyuher**'di.†

Co, Galin ve Rus baş siyasi danışmanı Mihail Borodin'in hünerli rehberliğinde Askerî Gençlik Birliği olarak bilinen bir askerî öğrenci çevresi oluşturdu; bunların arasında Lin Biyao ve Kızıl Ordunun gelecekteki başka generalleri de vardı. 1925'te Milliyetçilerin birinci bölüğünün siyasi komiseri olduğu zaman Co'nun etkisi daha da artmıştı. Birinci bölük Svadov yakınındaki ayaklanmayı bastırdığı sırada, Co bu fırsatı o limanda işçi birlikleri örgütlemek için kullandı. 1926 Mart'ındaki Guomindang-Komünist gerginliği, Çan Kayşek'in ilk anti-komünist darbesiyle sonuçlandı ve iki parti üyeliği uygulamasını durdurmayı başardı. Bir-

çok komünisti Vamboa'daki görevlerinden uzaklaştırdı. Bununla beraber Co, Çan Kayşek'in emriyle görevinde kaldı.

1926 yılında, Guomindang ile Komünistlerin birlikte seçtikleri Çan Kayşek'in Başkomutanlığında, Kuzey Seferi sürdürülüyordu. Co Enlay'a bir ayaklanma örgütlemesi ve Milliyetçi Ordunun Şanghay'ı ele geçirmesine yardım etmesi emredildi. Komünist parti üç ay içinde 600 bin işçiyi örgütledi ve genel greve gitmeye hazırdı ama başarısızlığa uğradı. Silahsız ve eğitimsiz işçiler "şehri ele geçirme işini" nasıl gerçekleştirebileceklerini bilememişlerdi.

Birinci ve ikinci grevlerin önemini küçümseyen eski kuzeyli savaş ağaları birkaç kelle uçurdular ama işçi hareketini durdurmayı başaramadılar. Bu arada Co Enlay, pratikte "bir ayaklanmanın nasıl yönetileceğini" öğrendi. Co Enlay ile Cao Zıyen, Gu Şüncang ve Luo İming gibi Şanghaylı işçi önderleri, şimdi 50 bin göstericiyi örgütlediler. Şehre gizlice mavzerler sokuldu ve 300 nişancıdan oluşan bir "demir çete" kuruldu. Şanghay işçilerinin silahlı gücü bundan ibaretti.

Devrimciler 21 Mart 1927'de genel grev çağrısı yaptılar. Bu çağrı sonucu, Şanghay'da bütün sanayi durdu. İlkin polis karakollarını, ardından cephaneliği, sonra garnizonu ele geçirdiler ve ondan sonra zafere ulaştılar. Beş bin işçi silahlandırıldı, altı devrimci taburu kuruldu. Savaş ağalarının orduları geri çekildi ve bir "işçi hükümeti" kuruldu. "İki gün içinde" dedi Co, "yabancılara ait bölgelerin dışında her yeri ele geçirdik."

Üçüncü ayaklanma sırasında (İngiltere, ABD ve Japonya tarafından ortaklaşa denetlenen) Uluslararası Yerleşime ve onun yanındaki Fransızlara ait bölgeye hiç saldırılmadı: Bu halde tam zafer kazanılacaktı; ama kısa süreli. General Bay Congşi tarafından yönetilen Milli Ordu şehirde işçi milisleri tarafından karşılandı. Daha sonra 12 Nisan'da Milliyetçi-Komünist koalisyonu aniden sona erdi: Çan Kayşek Nancing'de ayrı bir hükümet kurdu ve tarihin klasik karşı-devrimlerinden birini tezgâhladı.

Çan'ın elçileri, yabancı güçlerin temsilcileriyle Fransızlara ait bölgede ve Uluslararası Yerleşimde gizlice müzakerelere başladılar. Çinli Komünistlere ve -o zamana kadar Çan Kayşek'in de

müttefikleri olan– onların Rus müttefiklerine karşı işbirliği yapmak için anlaşmalara vardılar. Şanghaylı bankerler Çan'a büyük para yardımları yaptılar; yabancı yetkililer de takdisleriyle birlikte silah ve zırhlı araç verdiler. Çan'a ayrıca Fransız Bölgesinin ve Uluslararası Yerleşimin yeraltı şefleri de yardım etti. Yüzlerce profesyonel gangsteri harekete geçirdiler. Yabancıların zırhlı araçlarına bindirilen gangsterlere, Milliyetçi üniformaları giydirildi. Çan Kayşek'in birlikleriyle işbirliği halinde arka ve yan cenahlardan saldırarak, gece hareketini yürüttüler. Dost bildikleri birlikler tarafından tamamen gafil avlanan milisler katledildi ve "işçi hükümeti" kanla boğuldu.

Son derece şanslı bir kaçıştan sonra, Co Enlay'ın önünde bundan böyle, bir kaçak ve sonunda Çin'de Kızıl bayrağı yükselten devrimin önderlerinden biri olarak yeni bir hayat uzanıyordu.

Şanghay ayaklanmasında, Co Enlay'a yardım eden onlarca çalışma arkadaşı yakalandı ve idam edildi. Co, "Şanghay katliamı"nın beş bin insanın hayatına mal olduğunu hesaplamıştı. (3) Kendisi de Çan Kayşek'in 2. Tümeni tarafından yakalandı ve (daha sonra Guanşi'nin yöneticisi olan) General Bay Congşi idam edilmesini emretti. Ne var ki, tümen komutanının kardeşi Vamboa'da Co'nun öğrencisiydi ve kaçmasını sağladı.

Asi önce Vuhan'a,* oradan da Nançang'a kaçtı. Nançang'da ünlü "1 Ağustos Ayaklanması"nı örgütledi. O sırada Siyasi Büro üyesi olan Co, bu ayaklanmayı yöneten Cephe Komitesinin Sekreteriydi. Ayaklanma yenilgiye uğradı. Co Svatov'a gitti ve limanı on gün süreyle hem yabancı hücumbotların, hem de yerli militaristlerin saldırılarına karşı savundu. Kanton Komününün yenilgiye uğraması üzerine, Co yeraltına geçmek zorunda kaldı. 1931 yılında "ablukayı yararak" Ciyangşi ve Fukien Sovyet bölgelerine girmeyi başardı. Orada Kızıl Ordu Başkomutanı Cu Dı'nın siyasi komiseri oldu. Daha sonra Devrimci Askerî Konsey başkan yardımcısı oldu. Kendisiyle tanıştığımda hâlâ bu görevde bulunuyordu. Güneyde çetin mücadelelerle dolu yıllar geçmişti ve sonra

---

* Vuhan-Han ve Yangzı nehirlerinin birleştiği yerde bulunan üç şehrin; Hanyang-Hankov-Vucang'ın ortak ismidir.

Uzun Yürüyüş... Ama Co'nun hayat hikâyesi ve burada anlatılan sahne ve olaylar hakkında daha fazla bilgiyi ve daha geniş olarak kısa zaman sonra Mao Zedong ve diğerlerinden öğrenecektim.

Co bende sakin, mantıklı ve pratik zekâlı bir insan izlenimi bıraktı. (Bir sınıf arkadaşından duydum) Nangay günlerinde okul piyeslerinde sık sık kadın rollerine çıkarmış. Bay Ciya Ping'de karşılaştığım sert, sakallı ve mantıklı askerin hiç de kadınsı bir yanı yoktu. Ama onda cazibe vardı. Bu ise Co'yu Kızıl Çin'in bir numaralı diplomatı yapacak karışık bileşimin niteliklerinden biriydi.

3

Hi Long Hakkında (1)

✸

Ertesi sabah, Bao An'a mal götüren bir kervana refakat eden haberleşme müfrezesine mensup kırk kadar gençle yola çıktım.

Sadece ben, Kızılların "Dış İşleri Dairesi" habercisi Fu Cingüe ve bir Kızıl komutan olan Li Ciyanglin ata binmiştik. "Ata binmiştik" sözü tam anlamıyla açıklayıcı olmayabilir. Şöyle ki: Fu'ya güçlü kuvvetli, fakat oldukça yüklü bir katıra binme imtiyazı tanınmıştı. Li Ciyanglin yine oldukça yüklü bir eşeğe binmişti. Geriye kalan atın sırtına ise ben binmiştim. Atın varlığı ile yokluğu pek belli olmuyordu.

Atımın sırtı kamburdu ve deve hızıyla ilerliyordu. İncecik ayakları titriyordu; öyle ki her an çökmesini ve son nefesini vermesini bekliyordum. Takip ettiğimiz ırmak yatağından yukarı doğru yükselen dik yamaçların kenarında uzanan dar patikadan ilerlediğimiz sırada, at daha da endişe verici bir biçimde ilerlemeye başladı. Bana öyle geliyordu ki, en ufak bir hareket yapsam, hayvanın dengesi bozulacak ve ikimiz birlikte aşağıdaki kayalık uçuruma yuvarlanacaktık.

Eşeğine yüklenen tepeleme yükün üstünden, Li Ciyanglin rahatsız halime gülerek, "Çok güzel bir eyer üstünde oturuyorsun, *dongcih* [yoldaş] yalnız altında ne var?" dedi.

Bu alaycı sözler karşısında daha fazla dayanamadım. "Bana söyler misin, Li Ciyanglin, bunun gibi köpeklerin sırtında nasıl savaşıyorsunuz? Yoksa sizin Kızıl süvariler de mi bunlara biniyor?"

"*Bu-şih*" Hayır, hayır, göreceksin! Altındaki at *huay-la* mı?* Bunun gibi kötüleri cephe gerisinde tuttuğumuz için, süvarimiz cephede yenilmez bir kuvvettir! Şöyle şişman, koşabilen bir at bul, Mao Zedong bile onun cepheye gönderilmesini engelleyemez! Sadece ihtiyar köpekleri cephe gerisinde kullanıyoruz. Her şeyde durum böyle: Silah, yiyecek, elbise, at, katır, deve, koyun; en iyileri Kızıl savaşçılarımıza tahsis edilir! İstediğin atsa eğer *dongcih*, cepheye git!"

Ya insanlar? Li "İyi bir adamı cepheye göndermeyebilirsin, ama iyi bir atı cepheye göndermemek çok daha zordur," diye cevapladı.

Komutan Li iyi bir insandı. İyi bir Bolşevik ve iyi bir hikâyeciydi. On yıldır Kızıldı ve ünlü Nançang Ayaklanması'na katılmıştı. Komünizm Çin'de ilk defa bu ayaklanma sırasında bağımsız bir güç olarak ortaya çıkmıştı. Ben at sırtında, yürüyerek, soluyarak, susuzluktan bitkin düşerek Şensi tepelerini bir tırmanır bir inerken, yanımda yürüyen Komutan Li ardı arkası kesilmeden olaylar, fıkralar anlatıyor, bazen sıkıştırdığımda, kendinden söz ettiği bile oluyordu.

Li Ciyanglin Hunanlıydı. Guomindang'a girdiği ve Büyük Devrim'e katıldığı sırada ortaokul öğrencisiydi. Komünist Partisine 1920'lerin başında girmiş olmalıydı. 1922'de gemicilerin büyük grevi sırasında, Hong Kong'da Dıng Fa ile birlikte işçileri örgütledi. 1925 yılında Komünistlerin önderliğindeki bir heyetle, daha o sırada bir eşkıya şefi olarak ün yapmış olan Hı Long'u† görmek üzere gönderildiğini söyledi. Li'nin anıları burada Kızıl Ordu efsanesinin bir parçası olarak anlatılıyor.

Bir gün küçük bir ırmağın kenarında ağaçların altında oturmuş dinleniyorduk. "Hı Long'un adamları o zaman bile eşkıya değillerdi," dedi bana, "Babası Gı Laohüe'nin** şeflerinden biriymiş. Hı Long babasının itibarını devralmış. Öyle ki, henüz genç

---

* *Huay-la* "işe yaramaz", "bozuk"

Ağabey Cemiyeti: Mançulara karşı savaşan eski bir gizli örgüt. Sun Yatsen'e yararı dokunmuştur. Yapısı bakımından, Çin Komünist Partisinin yeraltında uyguladığı hücre sistemini çok andırıyordu.

bir delikanlıyken Hunan'ın dört bir yanına nam salmış. Hunanlılar onun gençken yaptığı kahramanlıklar hakkında birçok hikâye anlatırlar.

"Babası Çin Hanedanı sırasında subaymış. Bir gün subay arkadaşları tarafından yemeğe davet edilmiş. Oğlu Hı Long'u da beraber götürmüş. Yemek sırasında oğlunun hiçbir şeyden korkmadığından söz etmiş. Bunun üzerine misafirlerden biri Hı Long'u sınamaya kalkmış. Masanın altından bir el ateş etmiş. Hı Long'un gözünü bile kırpmadığını söylerler!

"Biz kendisiyle karşılaştığımızda eyalet ordusunda görevliydi. Denetlediği bölge Yünnan'dan Hankov'a giden zengin afyon kervanlarının geçtiği yolu da içine alıyordu.

"Hı Long bu kervanları vergiye bağlayarak geçiniyordu ama halkı soymazdı. Birçok savaş ağası ordusuna mensup askerin aksine, Hı Long'un adamları ırza geçmez, içki âlemleri yapmazlardı. Afyon çekmelerine de izin vermezdi. Tüfeklerini temiz tutarlardı. Ancak orada misafire afyon ikram etmek gelenektendi. Hı Long kendisi de afyon kullanmazdı, ama biz yanına gittiğimizde afyon pipolarını ve afyonu *Kang*'ın üstünde hazır bulduk ve işte bunların yanında devrimden söz ettik!

"Propaganda komitemizin başkanı, Hı Long'la uzaktan akraba olan Co Yicong idi. Co komünistti, Hı Long ile üç hafta görüştük. Askerî işler dışında pek eğitimi yoktu ama cahil biri de değildi.

"Hı Long'un ordusunda bir parti eğitim okulu kurduk. Okulun sorumlusu daha sonra öldürülen Co Yicong idi. Okul bir Guomindang Milliyetçi okulu olmasına rağmen, propagandacıların çoğu komünistti. Okula pek çok öğrenci girdi ve sonradan siyasi önderler oldular. Bu okul, Hı Long'un ordusunun yanı sıra o zamanlar Sol Yol Ordusunun komutanı olan Yüen Zuoming'in emrindeki 3. Tümene de siyasi komiserler yetiştiriyordu. Yüen Zuoming, Tang Şıngcı'nın ajanları tarafından öldürüldü; 3. Tümen Hı Long'un emrine verildi. Bu yeni birliklerle beraber Hı Long'un bütün ordusuna "20. Ordu" adı verildi. Bu ordu da, Sol Kanat Gu-

omindang Generali Cang Fugüe'nin komutasındaki 4. Ordular Grubunun* bir parçası haline geldi."

"Peki, Nançang Ayaklanması'ndan sonra Hı Long'a ne oldu?"

"Kuvvetleri yenildi. Hı Long ile Cu Dı bunun üzerine Svadov'a geçtiler. Orada da yenildiler. Ordusundan arta kalanlar, içlere doğru gittiler ama Hı Long Hong Kong'a kaçtı. Daha sonra gizlice Şanghay'a girdi, ardından tebdili kıyafetle Hunan'a döndü.

"Hı Long'un Hunan'da tek bir bıçakla bir Sovyet bölgesi kurduğu söylenir. Bu olay 1928'in başlarında olmuş. Hı Long bir köyde saklanıyormuş. Birtakım Guomindang vergi tahsildarlarının köye geldiğini öğrenince, bazı Gı Laohüe üyeleriyle beraber bir plan hazırlamış. Birkaç köylüyle birlikte vergi tahsildarlarına saldırmış, kendi bıçağıyla onları öldürmüş. Tahsildarların muhafızının, silahını elinden almış. Bu maceradan sonra, ilk köylü ordusunu silahlandıracak kadar tabanca ve tüfek ele geçirmiş.

"Hı Long'un Ağabey Cemiyeti içindeki ünü bütün Çin'e yayılmıştır. Kızıllar, Hı Long'un elini kolunu sallayarak istediği köye gidebileceğini, Ağabey Cemiyetine kendini tanıtacağını ve oracıkta bir ordu kurabileceğini söylüyorlar. Bu cemiyetin kendine özgü ayinlerini ve dilini öğrenmek çok zor. Ancak Hı Long bu dili çok iyi konuşuyor ve söylenildiğine göre, birçok defa bütün bir Gı Laohüe kolunu Kızıl Ordu saflarına geçirmiş. Guomindang onun ne müthiş bir hatip olduğunu iyi biliyor. Li, Hı Long'un, konuştuğu zaman "ölüleri ayağa kaldırıp savaşa sokabileceğini" söyledi.

"Hı Long'un 2. Cephe Kızıl Ordusu 1935'te Hunan Sovyet bölgesinden çekildiği zaman kırk binden fazla tüfeği varmış. Ordusu, Ciyangşi'den gelen ana kuvvetlere kıyasla kendi Uzun Yürüyüş'ü sırasında çok daha büyük güçlüklerle karşılaştı. Binlerce askeri karlı dağlarda öldü, binlercesi açlıktan kırıldı ya da Nancing bombaları altında öldü. Ama Hı Long öylesine büyük bir çekiciliğe ve Çin'in kırsal bölgelerinin dört bir yanında öyle bir etkiye sahipti ki, askerlerinin çoğu kendisini terk etmek yerine yanında kaldılar ve yollarda öldüler. Binlerce yoksul in-

* Eyalet savaş ağalarına ve Pekin hükümetine karşı yürütülen Milliyetçi Komünist Kuzey Seferinin (1926-27) bir bölümü.

san, düşenlerin yerini almak üzere yürüyüşe katıldı. Hı Long sonunda Doğu Tibet'e ulaştı ve hemen hemen yirmi bin kadar askeriyle Cu Dı ile buluştu. Adamlarının çoğu yarı aç, çıplak ve bitkindiler. Aylarca dinlendikten sonra, bu birlikler şimdi Gansu'ya doğru ilerliyorlar. Birkaç hafta içinde orada olmaları bekleniyor."

"Hı Long nasıl biri?" diye sordum Li'ye.

"Kocaman bir adam ve kaplan kadar kuvvetli. Yorulmak nedir bilmez. Yürüyüş sırasında yaralı adamlarından çoğunu sırtında taşıdığı söylenir. Guomindang generali olduğu günlerde bile adamları gibi basit bir hayat yaşardı. At dışında sahip olmak istediği hiçbir şey yoktur. Atları delice sever. Bir zamanlar çok sevdiği güzel bir atı varmış. Düşman ele geçirmiş. Hı Long sırf bu atı geri almak için çarpışmaya girmiş ve almış da.

"Tez canlı olmasına rağmen, Hı Long çok alçakgönüllüdür. Komünistlerin safına geçtiğinden beri partiye sadık kaldı ve parti disiplinini asla ihlal etmedi. Daima eleştirilmesini ister ve öğütlere kulak kabartır. Kız kardeşi de kendisine benzer. Onun gibi koca koca ayakları olan kocaman bir kadındır. Kızıl birliklere çarpışmalarda komutanlık yapmıştır. Sırtında yaralı askerleri taşımıştır. Hı Long'un karısı da böyledir."

Hı Long'un zenginlere duyduğu nefret Çin'de efsaneleşmiştir. Söylendiğine göre, Hı Long'un daha iki yüz *li* uzakta olduğu haberi gelir gelmez, toprak ağaları ve eşraf –Nancing birlikleri tarafından çok iyi korunan yerlerden bile– artlarına bakmadan kaçarlarmış. Çünkü Hı Long çok çabuk hareket etmekle ün salmış.

Bir defasında Hı Long, Bosshard adında bir İsviçreli misyoneri yakalıyor. Askerî bir mahkeme misyoneri casusluk iddiasıyla on sekiz ay hapse "mahkûm ediyor." Hı Long "Uzun Yürüyüş"e başladığında. Peder Bosshard'in cezası bitmemiş, bu nedenle kendileriyle beraber gitmesi emredilmiş. Cezası yürüyüş sırasında bitmiş. Yünnanfu'ya gidiş masrafları kendisine verilerek salıverilmiş. Peder Bosshard, çok kimseyi şaşırtarak, Hı Long hakkında hemen hemen kötü hiçbir şey söylemiyor. Tam aksine, dönüşün-

de, "Köylüler komünistlerin neye benzediklerini bilseler, hiçbiri kaçmaz"* dediği söyleniyor.

Öğle molası verilmişti. Soğuk, davetkâr ırmakta yıkanmaya karar verdik. Irmağın sığ suları üstümüzden aşarken, biz uzun, yassı bir kaya parçasının üzerine uzandık. İleriden bazı köylüler geçti; büyük bir koyun sürüsünü önlerine katmış yürüyorlardı. Tepede gök mavi ve berraktı. Burada her şey güzel, her şey sakindi. Dünyanın yüzyıllardan beri aynı olduğu o öğle anını yaşıyorduk: Sessizlik, güzellik ve memnuniyet vardı çevremizde.

Birden Li Ciyanglin'e evli olup olmadığını sordum.

Ağır ağır, "Evliydim," diye karşılık verdi. "Karım güneyde Guomindang tarafından katledildi."

* Bu olay, Bosshard Yünnanfu'ya geldikten sonra kendisiyle görüşen Dr. Joseph F. Rock tarafından bana nakledildi.

4

Kızıl Arkadaşlar

✸

Yünnan'ın batısı dışında, gezdiğim yerler arasında Çin'in en yoksul bölgelerinden biri de Kuzey Şensi idi. Gerçekten toprak miktarı yetersiz değildi ama birçok yerde iyi cins toprak yoktu; en azından gerçek ekilebilir arazi sıkıntısı vardı. Şensi'de bir köylü yüz *mu** toprağa sahip olabilir ama yine de yoksul köylüdür. Burada toprak ağası olabilmesi için bir insanın en azından birkaç yüz *mu* toprağı olmalıdır. O zaman bile Çin çapında zengin sayılmaz; meğerki sahip olduğu topraklar, pirinç ve diğer değerli ürünlerin yetiştirildiği sınırlı ve verimli ova toprakları içinde bulunsun.

Şensi'deki tarlalar eğimli, hatta kaygandır, çünkü sık sık toprak kayması olur. Tarlalar, yarıklarla küçük sular arasında sıkışmış arazide yama gibi durur. Toprak birçok yerde zenginmiş gibi görünür ama yetiştirilen ürünler miktar ve nitelik bakımından tamamen irtifaya bağlıdır. Gerçek anlamda dağ sayısı oldukça azdır; daha çok, sonu gelmeyen kırık tepelere rastlanır. Gölge ile ışık, güneşin hareketine bağlı olarak mucizevi renklere girer; güneş batarken, karşınızda mor tepeleriyle eşsiz bir tepecikler denizi bulursunuz; koyu renk kadife tabakalar, bir mandarin gömleğinin kıvrımları gibi, dipsiz derelere doğru hızla kayar.

İlk günden sonra atıma ender bindim. Yükün altında ezilen hayvana acıdığımdan değil de, herkes yürüdüğü için. Li Ciyanglin müfrezenin en yaşlı savaşçısıydı. Diğerlerinin çoğu, henüz çocuk denecek yaşta gençlerdi. Bunlardan birinin takma adı "Lao

* Bir mu, 6 arlık bir yüzey ölçüsüdür.

Gu" yani İhtiyar Köpekti. Yanında yürürken neden Kızıllara katıldığını sordum.

Güneyliydi; Kızıl Ordunun Uzun Yürüyüş'ü sırasında ta Fukien Sovyetinden gelmişti. Kızıl Ordunun bu harekâtını yabancı askerî uzmanlar inanılmaz bir şey olarak nitelemişlerdi. On yedi yaşındaki İhtiyar Köpek yanımdaydı işte, oysa en çok on dördünde gösteriyordu. Bu yürüyüşe katılmış ve hiç yorulmamıştı. Kızıl Ordu yürürse, birlikte yirmi beş bin *li* daha yürüyebileceğini söyledi.

İhtiyar Köpek'in yanında Mahalli Yeğen takma adında başka bir genç vardı. O da Ciyangşi'den yürüyerek gelmişti; on altı yaşındaydı.

Kızıl Orduyu sevip sevmediklerini sordum. Bu sorum karşısında gerçekten hayretler içinde kaldılar. Bir insanın Kızıl Orduyu sevemeyeceği bugüne kadar akıllarının ucundan bile geçmemişti.

"Kızıl Ordu bana okuma yazma öğretti" dedi, İhtiyar Köpek. "Kızıl Orduda radyo çalıştırmasını, tüfekle doğru dürüst nişan almasını öğrendim. Kızıl Ordu yoksullara yardım eder."

"Hepsi bu kadar mı?"

"Bize iyi davranıyor ve bizi dövmüyor," diye ekledi Mahalli Yeğen. "Burada herkes birdir. Burası yoksul insanların, toprak ağalarıyla Guomindang'ın köleleri oldukları Beyaz bölgelere benzemez. Burada herkes yoksullara yardım etmek ve Çin'i kurtarmak uğruna savaşıyor. Kızıl Ordu toprak ağaları ve Beyaz eşkıyalarla çarpışıyor ve Japonya'ya karşıdır. Böyle bir ordu sevilmez mi?"

Kızıllara Sıçuan'da katılan bir köylü çocuğu vardı. Neden katıldığını sordum. Ailesinin yoksul köylü olduğunu, dört *mu* kadar (on altı dönüm) toprakları bulunduğunu ve bu kadar toprağın kendisini ve iki kız kardeşini beslemeye yetmediğini söyledi. Kızıllar köylerine geldikleri zaman, bütün köylülerin onları hararetle karşıladıklarını, onlara sıcak çay ikram ettiklerini ve tatlı pişirdiklerini söyledi. Kızıl tiyatrocular piyes oynamışlar. Herkes mutluymuş. Sadece toprak ağaları kaçmışlar. Toprak yeniden dağıtıldığı zaman, ailesine de hissesine düşen toprak verilmiş. Bu yüzden de, yoksul halkın ordusuna katıldığı zaman, ailesi üzülmemiş, aksine çok memnun olmuş.

Aşağı yukarı on dokuz yaşlarında başka bir genç de, bir zamanlar Hunan'da bir demircinin yanında çıraklık yapıyormuş. Takma adı "Tie Lao-hu", yani Demir Kaplan idi. Kızıllar bulunduğu yere gelince, körüğünü, tavasını, çıraklığını fırlatmış atmış bir kenara; ayağında bir çift çarık ve bir pantolon, onlara katılmış. Neden? Çünkü çıraklarını açlıktan öldüren efendilere ve ailesini yağmalayan toprak ağalarına karşı çarpışmak istiyormuş. Yoksul halkı özgürlüğe kavuşturacak olan devrim için savaşıyordu. Kızıl Ordu insanlara iyi davranıyor, Beyaz orduların yaptığı gibi onları yağmalamıyor ya da dövmüyordu. Pantolonunun paçasını yukarı sıyırdı ve savaş hatırasını, uzun beyaz bir yarayı gösterdi.

Fukien'den başka bir genç. Cıciyang'dan bir genç, Ciyangşi'den ve Sıçuan'dan daha birçokları vardı ama gençlerin çoğu Şensi ve Gansu'nun yerlilerindendi. Bazıları Genç Öncülerden "mezun olmuşlardı" ve (çocuk denecek yaşta görünmelerine rağmen) Kızıllara katılalı yıllar oluyordu.

Bazıları Kızıl Orduya Japonya'ya karşı savaşmak, ikisi kölelikten kurtulmak için katılmış,* üçü Guomindang birliklerinden kaçmıştı. Ama büyük bir bölümü Kızıl Orduya katılmıştı, "çünkü Kızıl Ordu devrimci bir orduydu; toprak ağalarına ve emperyalizme karşı savaşıyordu."

Yirmi dört yaşında daha yaşlı biriyle, bir manga komutanıyla görüştüm. 1931'den beri Kızıl Ordudaydı. O yıl bir Nancing bombardıman uçağı Ciyangşi'de anasıyla babasını öldürmüş, evini de yıkmıştı. Tarladan eve dönüp de anasıyla babasının ölüleriyle karşılaşınca çapasını fırlatıp atmış, karısına veda etmiş ve Komünistlere katılmıştı. Bir Kızıl partizan olan kardeşlerinden biri 1935'te Ciyangşi'de vurulmuştu.

Topluluk son derece karmaşık ama genellikle eyaletlere göre dikkatlice bölünmüş sıradan Çin ordularına kıyasla çok daha gerçek "milli" bir topluluktu. Farklı eyaletlerden gelmeleri ve farklı lehçeleri konuşmaları onları bölmemişti, tam tersine aralarında sürekli olarak sevimli takılmalara yol açıyordu. Aralarında ciddi bir tartışmaya rastlamadım. Aslını sorarsanız, Kızıl bölgelere

* Kontratlı çalışma, bu yörelerde kölelik anlamına geliyor.

yaptığım bütün gezi boyunca, Kızıl askerler arasında tek bir yumruklaşmaya dahi rastlamadım. Bunun gençler için çok iyi bir şey olduğunu düşündüm.

Hemen hemen hepsinin hayatı acılarla dolu olmasına rağmen, kedere kapılmayacak kadar gençtiler. Bana oldukça mutlu gibi geldiler. Bu, belki de bilinçli olarak mutlu görünen rastladığım ilk Çinli proleter grubuydu. Çin'de en çok sessiz bir memnuniyet görülür, oysa yaşamaktan duyulan mutluluğa ender rastlanır.

Bütün gün yol boyunca şarkı söylediler. Bitmek tükenmek bilmeyen bir şarkı dağarcıkları vardı. Yönetilerek değil, kendiliğinden söylüyorlardı ve güzel söylüyorlardı. İçlerinden biri ne zaman duygulansa ya da aklına uygun bir şarkı gelse hemen başlıyor, komutanlarla erler de derhal katılıyorlardı. Gece de şarkı söylediler. Şensi gitarlarını getiren köylülerden yeni halk şarkıları öğrendiler.

Sahip oldukları disiplin tamamen kişinin kendi kendine uyguladığı disiplindi. Sözgelimi, tepelerde yabani bir kayısı ağacının yanından geçtiğimiz zaman, birden dağılıyorlar, herkes ceplerini dolduruyor, içlerinden biri mutlaka bana da bir avuç dolusu kayısı getiriyordu. Sonra sanki korkunç bir boranın hışmına uğramış gibi dalları çıplaklaşan ağaçlardan ayrılıp sıraya giriyor, arayı kapatmak için çaba harcıyorlardı. Ne var ki, özel yemiş bahçelerinden geçtiğimiz zaman, hiç kimse meyvelere dokunmuyordu. Köylerde tükettiğimiz tahılla sebzenin parası da kuruşu kuruşuna ödeniyordu.

Görebildiğim kadarıyla, köylüler Kızıl arkadaşlarına karşı husumet beslemiyorlardı. Bazıları Kızıllara çok yakın ve sadıktılar. Bu son zamanlarda yapılan yeni bir toprak dağıtımı ve vergilerin kaldırılması ile ilgili olabilir. Ellerindeki yiyecekleri serbestçe bizlere sunuyor ve hiç tereddütsüz Sovyet parasını kabul ediyorlardı. Öğleyin ya da güneş batarken bir köye vardığımız zaman, mahalli sovyetin başkanı bize yatacak yer sağlıyor ve kullanmamız için ocak veriyordu. Köylü kadınların ya da kızların sık sık ocağımızın ateşini körüklemeye gönüllü olduklarını, özellikle Şensili kadınların oldukça serbest bir şekilde Kızıl savaşçılarla gülüşüp şakalaştıklarına tanık oldum.

Son gün yeşil bir vadide bulunan bir köyde öğle molası verdik. Bütün çocuklar, hayatlarında ilk defa gördükleri yabancı şeytanı incelemek için koşup geldiler. Kendilerine ayrıntılı sorular sormaya karar verdim.

"Komünist kimdir?" diye sordum.

Dokuz-on yaşlarında bir çocuk, "Kızıl Ordunun, Beyaz eşkıyalarla ve Japonlarla savaşmasına yardımcı olan yurttaştır" diye karşılık verdi.

"Daha başka?"

"Toprak ağalarıyla kapitalistlere karşı savaşa yardım eder!"

"Peki, kapitalist ne demektir?" Bu, içlerinden birinin susmasına sebep oldu, ama bir diğeri devam etti: "Kendisi çalışmayan, ama başkalarını kendisi için çalıştıran adama kapitalist derler." Çok basitleştirilmiş bir tanımdı bu belki ama ben devam ettim:

"Peki, burada hiç toprak ağası ya da kapitalist var mı?"

Hep beraber "Hayır!" diye bağırdılar. "Hepsi kaçtılar!"

"Kaçtılar mı? Kimden?"

"Bizim KIZIL ORDUMUZdan!"

"Bizim" ordumuz; bir köylü çocuğu "kendi" ordusundan söz etsin, haa? Galiba Çin değildi burası; peki neresiydi? Onlara bütün bunları kim öğretmiş olabilirdi?

Daha sonra, Kızıl Çin'in ders kitaplarını incelediğim zaman bunun kim olduğunu keşfettim: Bu, bir zamanlar Hunan'da bir öğretmen okulunda müdürlük yapan, şimdi ise Sovyet Eğitim Komiseri olan ihtiyar Noel Baba Şü Tıli'den[†] başkası değildi.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

"SAVUNULAN BARIŞ" ŞEHRİNDE

1

Sovyetin Güçlü Adamı

✸

Kuzeybatı'da sayısız küçük köy vardır ama boyutları ne olursa olsun kasabalara ender rastlanır. Kuzeybatı'da Kızıllarla başlayan sanayiler dışında, tamamen tarım ve bazı yerlerde de yarı-çobanlık hâkimdir. Bu bakımdan, tepeleri aştıktan sonra, aniden karşımıza çıkan yemyeşil ovada "Savunulan Barış" anlamına gelen Bao An'ın eski duvarlarıyla karşılaşınca oldukça şaşırdım.*

Bao An bir zamanlar, Tang ve Çin sülaleleri tarafından, kuzeyden gelen göçebe istilacılara karşı kullanılan bir sınır kalesiydi. Dar geçidin her iki yanında, öğleden sonra güneş ışınlarıyla kıpkırmızı kesilen bu kalenin kalıntılarına rastlanır. Bir zamanlar, Moğol istila lejyonları bu geçitten geçerek ovaya girerlerdi. İç şehir hâlâ duruyor, garnizonlar bir zamanlar burada konaklardı. Daha sonra Kızıllar tarafından onarılan yüksek savunma duvarlarıyla çevrili alan 1,5 kilometrekare kadardır. Kasaba şimdi bu alanın içinde bulunuyor.

İşte nihayet burada, Nancing'in on yıldır savaşmakta olduğu Kızıl önderi -yakın zamanda kabul edilen resmî unvanıyla "Çin Halk Sovyet Cumhuriyeti"nin başkanı- Mao Zedong'u buldum. Kızıllar "Birleşik Cephe" kurmak amacıyla yeni bir siyaset benimseyince, eskiden kullanılan "Çin İşçi ve Köylü Sovyet Cumhuriyeti" adını bırakmışlardı.

Co Enlay'ın radyo mesajı buraya ulaşmıştı; beni bekliyorlardı. Bana "Dışişleri Dairesi"nde bir oda ayrıldı ve geçici olarak, Sovyet devletinin misafiri oldum. Kasabaya gelişimle, Bao An'ın yabancı

* Kızıllar 1936 Aralık'ında Kuzey Şensi'de bulunan Yenan'ı (Fuşi) ele geçirdiler ve başkent buraya nakledildi.

nüfusunda kayda değer bir artış oldu. Burada yaşayan öteki Batılı şahıs, Li Dı Tungcih (1) adıyla bilinen "faziletli Yoldaş Li", Almandı. Kızıl Ordunun tek yabancı askerî danışmanıydı. Kendisinden daha sonra söz edeceğim.

Bao An'a geldikten sonra Mao ile tanıştım. İnce bir vücudu, hafif kambur, bir Çinli için ortanın üzerinde sayılan bir boyu, çok uzun gür siyah saçları, fıldır fıldır bakan kocaman gözleri, kemerli bir burnu ve çıkık elmacık kemikli bir yüzü vardı. İlk bakışta Mao'nun çok zeki bir insan olduğu izlenimi edindim; ancak günlerce bunu doğrulayacak bir fırsat geçmedi elime. İkinci defa kendisiyle karşılaştığımda, akşam karanlığında, başı açık sokakta yürüyor, yanındaki iki genç köylüyle konuşuyordu. Konuşurken samimi el kol hareketleri yapıyordu. Biri bana gösterene kadar tanımadım kendisini. Sokakta herkes gibi rahatça dolaşıyordu, oysa Nancing başına 250 bin dolar ödül koymuştu.

Sırf Mao Zedong hakkında bir kitap yazabilirim. Pek çok gece boyunca çok değişik konular üzerinde kendisiyle konuştum ve askerlerle komünistlerden onun hakkında düzinelerce hikâye dinledim. Onunla yaptığım yazılı mülakatlar yirmi bin kelimeyi buluyor. Bana çocukluğunu ve gençliğini, nasıl Guomindang'ın ve Milliyetçi Devrimin önderlerinden biri olduğunu, neden komünist olduğunu, Kızıl Ordunun nasıl geliştiğini anlattı. Kuzeybatı'ya yapılan Uzun Yürüyüş'ten de söz etti ve benim için bu yürüyüş hakkında klasik dille bir de şiir yazdı. Cu Dı'dan, Sovyet hükümetinin arşivlerinin bulunduğu iki demir kasayı 10 bin kilometrelik yol boyunca sırtlarında taşıyan gençlere kadar pek çok ünlü Kızılın hikâyesini de anlattı.

Mao'nun hayat hikâyesi, bütün bir Çinli kuşağın zengin bir kesiti, Çin'deki gelişmenin özünü kavramak için önemli bir rehberdir. İleride bu hayat hikâyesini, bana anlattığı şekilde, kelimesi kelimesine size aktaracağım. Yalnız burada bazı şahsi izlenimlerimi anlatmak isterim.

Çin'in hiçbir zaman tek bir "kurtarıcısı" olmayacaktır. Ama Mao'nun şahsında inkâr edilmez bir kader kuvveti sezilmektedir. Bu kuvvet, hızlı ya da ansızın gelip geçen bir şey değil, aksine somut, temel bir canlılıktır. Mao'yu olağanüstü bir insan yapan

şey, milyonlarca Çinlinin, özellikle köylülüğün acil taleplerinin sentezini yapması ve dile getirmesidir. Eğer bu "talepler" ve onların gerçekleştirilmesi uğruna yürütülen mücadele, Çin'e yeniden hayat verecek, onu ileri doğru götürecek güç ise, bu tarihî anlamda, Mao Zedong muhtemelen büyük bir insan olacaktır. Bu arada şunu da belirteyim ki Mao siyasi hayatı dışında, kişi olarak da ilgi konusuydu. Birçok Çinli, Çan Kayşek kadar onun adını da duymuştu ama kişiliği hakkında çok az şey biliniyordu ve hakkında çeşit çeşit acayip efsane dolaşıyordu. Onunla konuşan ilk yabancı gazeteci ben oldum.

Mao sihirli bir hayatı olmakla ün yapmıştı. Düşmanları tarafından sık sık öldüğü haberi yayılır ama birkaç gün sonra eskisinden daha canlı bir şekilde haber sütunlarında yer alırdı. Guomindang Cu Dı'yı da pek çok defa resmen "öldürmüş" ve gömmüştü; bu haberler gaipten haber veren misyonerler tarafından da zaman zaman doğrulandı. Ne var ki, iki ünlü adamın pek çok defa ölmesi, onların Uzun Yürüyüş de dâhil olmak üzere birçok muazzam olayda yer almalarına engel olmadı. Kızıl Çin'i ziyaret ettiğim sırada, gazetelere göre Mao yine ölmüştü. Oysa ben kendisini son derece canlı buldum. Aslında sihirli bir hayatı olduğu şeklindeki efsanenin bir dayanağı vardı. Çünkü şu da bir gerçek ki, birçok savaşa katılmış, bir keresinde düşman birlikleri tarafından yakalandıktan sonra kaçmış ve başına yeryüzündeki en yüksek ödül konmuş olmasına rağmen bunca yıl tek bir yara dahi almamıştı.

Bir gece evindeydim; işinin ehli, Avrupa'da eğitim görmüş bir Kızıl doktor kendisini tepeden tırnağa muayene etti (2) ve sağlığının mükemmel olduğunu bildirdi. Bazı romantik seyyahların yaydıkları söylentilerin aksine, Mao hiçbir zaman deva bulmaz bir hastalığa ya da vereme yakalanmamıştı. Pek çok Kızıl komutandan farklı olarak çok sigara içmesine rağmen ciğerleri çok sağlamdı. Uzun Yürüyüş sırasında, Mao ve Li Dı tütünün yerini alacak yapraklar üzerinde ilginç botanik araştırmalar yapmışlardı.

Eski bir öğretmen ve komünist teşkilatçı olan Mao'nun ikinci karısı Hı Suçen kocası kadar şanslı çıkmamıştı. (3) Bir uçak bombardımanı sırasında birçok yerinden yaralanmıştı ama yaraları hafifti. Ben Bao An'dan ayrılmadan önce bir kız çocukla-

rı oldu. Mao'nun, ünlü bir Çin profesörünün kızı olan ilk karısı Yang Kayhüe'den† de iki çocuğu olmuştu. İlk karısı 1930 yılında Çangşa'da Hunan eyaletinin savaş ağası General Hı Ciyen'in emriyle katledilmişti.

1936 yılında kendisiyle karşılaştığımda Mao kırk üç yaşındaydı. O zamanlar Kızıl kanunlar altında yaşayan aşağı yukarı dokuz milyon insanı temsil eden delegelerin katıldığı İkinci Bütün-Çin Sovyetleri Kongresinde, geçici Merkezî Sovyet Hükümeti başkanlığına seçilmişti. Sırası gelmişken, burada, Mao Zedong'un 1934 yılında doğrudan doğruya Merkezî Sovyet Hükümeti'nin denetimi altında bulunan çeşitli bölgelerin azami nüfusu hakkında verdiği rakamlara değinelim: Ciyangşi Sovyeti, üç milyon; Hubey-Anhue-Hınan Sovyeti, iki milyon; Hunan-Ciyangşi-Hubey Sovyeti, bir milyon; Ciyangşi-Hunan Sovyeti, bir milyon; Cıciyang-Fukien Sovyeti, bir milyon; Hunan-Hubey Sovyeti, bir milyon. Toplam: Dokuz milyon. Kızıl Ordunun ya da Kızıl partizanların faaliyette bulunduğu söylenen her bölgenin nüfusunu da ekleyerek, yukarıdaki rakamların on katına varan akıl almaz rakamlar ortaya atılıyordu. Çin Sovyetlerinde "seksen milyon" kişinin yaşadığından bahsedildiğini söylediğim zaman Mao gülmeye başladı, bu kadar büyük bir alana sahip oldukları zaman devrimin pratikte gerçekleştirilmiş olacağını söyledi. Ama Kızıl partizanların faaliyette bulunduğu bölgelerde milyonlarca insanın yaşadığı da bir gerçekti.

Mao Zedong, Çin Komünist dünyasında muhtemelen herkesten çok etki sahibiydi. Hemen hemen her şeyin üyesiydi: Devrimci Askerî Komite, Merkez Komitesi Siyasi Bürosu, Mali Komisyon, Örgütlenme Komitesi, Kamu Sağlığı Komisyonu ve başkaları. Mao'nun esas etkisi; parti, hükümet ve ordunun siyasetinde kesin söz sahibi olan Siyasi Büroya hâkim olmasından ileri geliyordu. Herkesin onu tanımasına ve saymasına rağmen, en azından şimdilik etrafında inşa edilen bir kişiye tapma durumu söz konusu değildi. "Büyük önderimiz" gibi sözleri ağzında sakız yapan bir tek Kızıl Çinliye rastlamadım; Mao'nun adının Çin halkıyla eş anlamda kullanıldığını da duymadım. Ama –herkesin kullandığı deyimle– "Başkan"ı sevmeyen ve ona hayranlık duymayan tek bir

insana da rastlamadım. Mao'nun kişiliği, bu hareket içinde açıkça muazzam bir etkiye sahipti.

Mao bana çok ilginç ve karmaşık bir insan olarak göründü. Çin köylüsünün sadeliğine ve doğallığına sahipti. Son derece şakacıydı ve köylüler gibi gülmeye bayılırdı. Kendisinin ya da Sovyetlerin zayıf yanlarından söz edildiği zaman dahi bu kahkahası eksik olmazdı. Ancak bu bir anlamda çocukça gülüş, onun amacına olan inancını asla sarsmamıştır. Konuşması basitti, basit bir hayat yaşıyordu. Bu yüzden bazı kimseler onu kaba ve sıradan bir insan olarak değerlendirebilirler. Oysa Mao, saf insanların o garip özellikleriyle, en keskin zekâyı ve dünyevi olgunluğu kişiliğinde birleştirmişti.

Sanırım çok zeki bir insan olduğu hakkındaki ilk izlenimim, muhtemelen doğru bir izlenimdi. Mao, ayrıca başarılı bir Çin klasik bilgini, doymak bilmez bir okur, derin bir felsefe ve tarih meraklısı, iyi bir konuşmacı, fevkalade bir hafızaya ve zihnini bir konu üzerinde toplamada olağanüstü güce sahip bir insan, yetenekli bir yazar, şahsi alışkanlıklarında ve kendi görünüşünde son derece dikkatsiz, ancak görevlerin ayrıntılarında şaşılacak derecede kılı kırk yaran biri, bitmek tükenmek bilmeyen bir enerjiye sahip, siyasi ve askerî stratejide deha sayılabilecek bir insandı. Birçok Japonun ona yaşayan en yetenekli Çin strateji uzmanı gözüyle bakması ilginçtir.

Kızıllar Bao An'da bazı yeni binalar inşa ediyorlardı. Ancak benim orada bulunduğum sırada imkânlar oldukça ilkeldi. Mao karısıyla birlikte, çıplak duvarları haritalarla kaplı, iki odalı bir *yao-fang*'da oturuyordu. Daha kötü şartlarda olduğu kadar, Hunan'da "zengin" bir köylünün oğlu olarak daha iyi şartlarda da yaşamıştı. Tek lüks eşyası, Co Enlay'ınki gibi bir cibinlikti. Bunun dışında Mao tıpkı Kızıl Ordu askerleri gibi yaşıyordu. Kızıllara on yıldır önderlik yaptığı sürede, yüzlerce toprak ağası, yönetici ve vergi tahsildarının mallarına el konduğu halde, Mao'nun sadece battaniyeleri ve pamuklu iki üniforması dâhil birkaç parça şahsi eşyası vardı. Kızıl Ordunun bir komutanı, aynı zamanda da başkan olmasına rağmen, ceketinin yakasında, sıradan Kızıl askerlerin işareti olan iki Kızıl şeritten başka bir şey yoktu.

Birçok kez Mao ile beraber köylülerin ve Kızıl askerî öğrencilerin kitle toplantılarına ve Kızıl tiyatroya gittim. Mao gelişigüzel bir şekilde kalabalığın arasına oturur ve bundan büyük zevk duyardı. Hatırladığıma göre, bir defasında Japon Aleyhtarı Tiyatro'da bir oyun seyrediyorduk; iki perde arasında Mao Zedong ile Lin Biyao'nun beraber şarkı söylemeleri için genel bir istek belirdi. Bu istek üzerine Lin Biyao bir öğrenci gibi kızardı ve bu "zoraki gösteriden", güzel bir söylev vererek ve kadın komünistlerin şarkı söylemelerini rica ederek kendilerini kurtardı.

Mao herkesin yediğinden yerdi. Ancak Hunanlı olduğu için, güneylilerin *ay-la*'sı, yani "biber sevgisi" onda da vardı. Ekmeğine bile biber koydururdu. Bu tutkusu dışında ne yediğine hemen hemen hiç önem vermezdi. Bir gece yemekte, bol biber yiyen halkların devrimci oldukları hakkında bir teori geliştirdiğine tanık oldum. Önce kendi eyaleti Hunan'dan söz etti, eyaletin yetiştirdiği devrimcilerle ün yaptığını söyledi. Ardından bu iddiasını desteklemek için İspanya, Meksika, Rusya ve Fransa'yı örnek gösterdi. Ama Mao'nun bu teorisini çürütmek için birisi, İtalyanların biber ve sarımsağa olan tutkusundan söz edince, gülerek yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. "Eşkıyaların" en neşeli şarkılarından biri, "Acı Kırmızı Biber" adlı bir mani idi. Manide, biberin kendi anlamsız sebze yaşamından nefret etmesi anlatılır. Biber her an yenmeyi bekler. Lahanaların, ıspanakların ve fasulyelerin kendi omurgasız yaşantılarından duydukları memnuniyeti alaya alır ve sonunda bir sebze ayaklanması örgütler. Başkan Mao'nun en sevdiği şarkılardan biri de işte bu "Acı Kırmızı Biber" idi.

Mao, büyüklük kuruntusu denen illetin arazlarından hiç etkilenmemişti, ama şahsi vakarına büyük önem verirdi. Ve gerekli gördüğü zaman en acımasız kararları alabilecek güce sahipti. Kızdığını hiç görmedim ama başkalarından, kimi zaman korkunç bir öfkeye kapıldığını ve bu öfkesinin bir süre sonra geçtiğini duydum. Böyle durumlarda, karşısındakini haşlama ve hicvetmede klasik ve öldürücü bir ustalığa sahip olduğu söyleniyor.

Günümüz dünya siyaseti hakkında şaşılacak kadar bilgi sahibiydi. Öyle görünüyor ki, Kızıllar, Uzun Yürüyüş sırasında bile radyo ile haber yayınlarını dinliyorlardı. Kuzeybatı'da da kendi

gazetelerini yayınladılar. Mao dünya tarihi hakkında fevkalade bilgi sahibiydi. Avrupa'nın sosyal ve siyasi şartları hakkında gerçekçi bir kavrayışı vardı. İngiliz İşçi Partisiyle yakından ilgileniyordu. Partinin hâlihazırdaki siyaseti hakkında bana çeşitli sorular sordu ve sınırlı bilgilerimi kısa zamanda tüketti. Bana öyle geliyor ki, işçilerin oy hakkına sahip oldukları bir ülkede, nasıl olup da hâlâ bir işçi hükümetinin kurulmayışını anlamakta güçlük çekiyordu. Korkarım ki, verdiğim cevaplar kendisini tatmin etmedi. Ramsay Mac Donald'a karşı derin bir nefret besliyordu. Onu *han-cian* İngiliz halkının baş haini olarak niteledi.

Başkan Roosevelt hakkında oldukça ilginç bir görüşü vardı. Onun anti-faşist olduğuna, Çin'in böyle bir insanla işbirliği yapabileceğine inanıyordu. Roosevelt'in dış siyaseti hakkında sayısız soru sordu. Sorduğu sorulardan onun amaçları hakkında son derece açık bir kavrayışa sahip olduğunu anladım. Mussolini ile Hitler'in şarlatan olduklarını söyledi. Ancak Mussolini'nin entelektüel bakımdan daha yetenekli biri, gerçek bir Makyavelist ve tarih bilgisine sahip bir kimse olduğunu belirtti. Hitler ise sadece gerici kapitalistlerin iradesiz kuklalarından biriydi.

Mao, Hindistan üzerine birtakım kitaplar okumuştu ve bu ülke hakkında bazı kesin görüşleri vardı. Bunların arasında en önemlisi, Hindistan'ın toprak devrimini tamamlamadan bağımsızlığına kavuşamayacağı görüşüydü. Bana Gandhi, Javalharlal, Nehru, Suhasini, Cattopadhyaya ve tanıdığım başka Hint önderleri hakkında sorular sordu. Amerika'daki zenci meselesi hakkında da bilgi sahibiydi. Amerikalı zencilere ve yerlilere karşı takınılan tutumu, Sovyetler Birliği'nde milli azınlıklara karşı uygulanan siyasetle karşılaştırdı. Bununla beraber, Amerikalı zencilerle Rusya'daki azınlık ırkları arasında tarihî geçmişleri bakımından bazı önemli farklar bulunduğunu belirtınem üzerine, bunları ilgi ile dinledi.

Mao ateşli bir felsefe öğrencisiydi. Komünizmin tarihi hakkında, geceleri kendisiyle mülakat yaparken, bir ziyaretçi yeni felsefe kitapları getirdi. Bunun üzerine, Mao benden konuşmalarımızı ertelememizi istedi. Üç, dört gece yoğun bir okumayla bu kitapları hatmetti ve bu süre içinde her şeye kayıtsız kaldı. Sadece

Marksist filozofları değil, eski Yunanlıları, Spinoza'yı, Kant, Goethe, Hegel, Rousseau ve diğerlerini de okumuştu.

Mao'nun kuvvet, şiddet ve "öldürme zorunluluğu" meselelerinde nasıl bir sorumluluk duygusuna sahip olduğunu sık sık kendi kendime sorardım. Gençliğinde oldukça liberal ve hümanist eğilimlere sahipti. İdealizmden gerçekçiliğe geçişi ancak felsefi yoldan olmuştu. Köy kökenli olmasına rağmen, birçok Kızılın aksine, gençliğinde toprak ağalarının baskısından şahsen pek zarar görmemişti. Düşüncesinin özünün Marksizm olmasına rağmen sınıf kininin, onun için, temel bir eylem içgüdüsü olmaktan çok, muhtemelen felsefe yoluyla elde edilmiş bir şey olduğu sonucuna vardım.

Onda din duygusu denilebilecek hiçbir şey yok gibiydi. Temel anlamda bir komünistti. İnsanın, insan sorunlarını çözümleyebilme yeteneğine inanırdı. İşte bu yüzden, Komünist hareket içinde hayatla ölümün söz konusu olduğu her yerde, Mao'nun ılımlı bir etkisinin olduğunu sanıyorum.

Mao, günde on üç, on dört saat çalışıyordu. Bu çalışma çoğu zaman gecenin geç saatlerine kadar sürüyor ve ikide, üçte yatıyordu. Demir gibi bir yapıya sahipti. Bunu, babasının çiftliğinde güç çalışma şartları altında geçen bir gençliğe ve okul yıllarında bazı yoldaşlarıyla beraber bir çeşit Sparta kulübü kurarak yaşadığı çok sade bir döneme bağlıyordu. Spartalılar gibi yaşadıkları günlerde, Güney Çin'in ormanlık tepelerinde uzun yürüyüşler yapar, buz gibi suda yüzer, yağmur ve kar altında göğsü bağrı çıplak yürürlermiş. Bütün bunların nedeni kendilerini sağlamlaştırmakmış. Önsezileri onlara, önlerinde uzanan yılların kendilerinden, büyük acılara ve güçlüklere göğüs germe yeteneğine sahip insanlar olmalarını beklediğini kavratmıştı. Mao bir keresinde bütün bir yazı, kendi eyaleti Hunan'ı baştan başa gezerek geçirmişti. Bir çiftlikten diğerine giderek çalışmış ve ekmek parasını çıkarmıştı. Bazen de dilenmişti. Günlerce fasulye ve sudan başka bir şey koymamıştı ağzına; bu da midesini "sağlamlaştırmak" içindi. Bu gezileri sırasında edindiği dostluklar kendisi için çok değerliydi. Çünkü on yıl sonra, 1927'de Guomindang, Komünistlerden ayrıldıktan sonra, Mao binlerce Hunan köylüsünü, ilk Sovyet üsleri

haline dönüşen ünlü köylü birlikleri halinde örgütlerken, bu dostluklarının kendisine çok yararı dokunmuştu.

Mao bende son derece duygulu bir insan izlenimi bıraktı. Ölmüş yoldaşlarından söz ederken birkaç defa gözlerinin nemlendiğini gördüm. Ya da gençliğinden, Hunan'daki pirinç ayaklanmaları ve kıtlıklar döneminden, bu olaylar sırasında açlıktan kırılan köylülerin hükümet konağının önünde ekmek dilendikleri için katledildiklerinden bahsederken yine gözleri yaşarmıştı. Bir asker bana Mao'nun, cephede yaralanan bir askere sırtındaki ceketi verdiğini anlattı. Kızıl savaşçıların ayaklarında ayakkabı olmadığı zaman, kendisinin de ayakkabı giymeyi reddettiğini söylediler.

Ama yine de Mao'nun esas olarak olağanüstü bir kafa yapısına sahip olduğu için değil de, köylü alışkanlıklarına sahip olması nedeniyle, Çin'in seçkin aydınları arasında büyük bir saygı uyandırabileceğinden çok kuşkuluyum. Pareto'nun Çinli müritleri, Mao'yu kaba saba bulabilirler. Hatırlıyorum da bir konuşmamız sırasında, Mao dalgın bir tavırla pantolonunun kayışını çözmüş, sonra da bit var mı diye araştırınıştı –çok mümkündür ki, Pareto da aynı şartlarda yaşasaydı, o da böyle küçük bir araştırma yapardı. Ama şuna eminim ki Pareto, Kızıl Akademi başkanının huzurunda pantolonunu asla çıkarmazdı. Oysa bir defasında ben Lin Biyao ile mülakat yaparken Mao böyle yaptı. Küçük mağaranın içinde bunaltıcı bir sıcak vardı. Mao yatağa uzandı, pantolonunu çıkardı ve yirmi dakika kadar, duvardaki haritayı inceledi. Arada bir Lin Biyao müdahale ediyor, kendisinden bazı tarihleri ve adları doğrulamasını istiyor, Mao ise bunları eksiksiz biliyordu. Kayıtsız tavırları, şahsi görünüşüne karşı duyduğu sonsuz ilgisizlikle tam bir uyum içindeydi. Oysa kendisini daha etkileyici gösterebilecek pek çok imkâna sahipti.

Birkaç haftalık hastalığı dışında, 10 bin kilometrelik Uzun Yürüyüş'ün tamamını askerlerle beraber yürümüştü. Guomindang'a "hizmet ederek" yüksek bir mevkiye ve paraya sahip olabilirdi; Kızıl komutanların çoğu için de bu imkân söz konusuydu. Çin'de öteki asilerin satın alındığı "şekere bulanmış mermiler"in tarihini bilmediğiniz takdirde, bu Komünistlerin on

yıldır nasıl bir sağlamlıkla ilkelerine sıkı sıkıya bağlı kaldıklarını tam olarak değerlendiremezsiniz.

İddialarının pek çoğunu kontrol etme imkânına sahiptim; her zaman olduğu gibi doğruydu söyledikleri. Bana sınırlı miktarda propaganda yaptı ama bu, "eşkıya olmayan" bölgelerde karşılaştığım propagandanın yanında devede kulak kalıyordu. Üstelik ne yazdıklarımı ne de çektiğim resimleri hiç mi hiç sansüre tabi tutmadı. Bu bakımdan kendisine müteşekkirim. Sovyet hayatının çeşitli yönlerini açıklayan bilgileri edinmem için elinden geleni yaptı.

2

Temel Komünist Siyasetler

✹

Çin Komünistlerinin temel siyasetleri nelerdir? Bu mesele üzerinde Mao Zedong ve başka komünist önderlerle on küsur görüşme yaptım. Ancak bu siyasetleri incelemeden önce, Komünistlerle Nancing arasındaki uzun mücadelenin niteliği hakkında belli bir kavrayışa sahip olmak zorunludur. Hatta Kızıllaşan Kuzeybatı'daki son olayları anlamak istiyorsak, önce Çin Komünistlerinin gözünden bazı tarihî olaylara bakmamız gerekiyor.

Aşağıda Luo Fu'nun (Cang Vıntiyen)† yorumlarını kısmen açıklayarak aktardım. Luo Fu, Komünist Partisi Siyasi Bürosunun genel sekreteridir. İngilizce konuşur. Kendisiyle Bao An'da mülakat yapmıştım.

Çin Komünist Partisi 1921 yılında kuruldu. 1923'e kadar hızla gelişti. 1923'te Dr. Sun Yatsen'in Guomindang'ıyla (genellikle Milliyetçi Parti olarak adlandırılır) ilk parti ittifakını yaptı. Dr. Sun Yatsen, kendisine siyasi ve maddi yardımda bulunan Lenin'in önderliğindeki Rus Komünist Partisiyle de bağımsız olarak bir ittifak yaptı. Bu sırada ne Gongçandang (Çin Komünist Partisi) ne de Guomindang iktidardaydı, ama Güney Çin'deki eyalet savaş ağaları Sun Yatsen'i destekliyorlardı. Bunlar, bir grup Kuzeyli savaş ağasının desteklediği ve yabancı devletlerin tanıdığı Pekin hükümetine karşı, Sun Yatsen'in Kanton'da geçici bir Bütün-Çin hükümeti kurmasına izin verdiler. Guomindang, 1923'ten sonra Rus siyasi danışmanlarının yardımıyla, Lenin'in partisinin esaslarına uygun olarak yeniden örgütlendi. Sun Yatsen'in işbirliğiyle, genç Çin Komünist Partisinin bazı üyeleri de Guomindang'a katıldılar. Sun Yatsen, milliyetçi bir yurtseverdi. Amacı Çin'in tam

bağımsızlığını kazanmaktı. Ayrıca onun sosyal devrim kavramları (*Üç Halk İlkesi*'nde ifade edildiği gibi), reformcu kapitalizmin ve sosyalizmin belirsiz bir karışımıydı. Komünistler Sun'un milli bağımsızlık isteklerini destekliyorlardı ama onlar nihai olarak proletarya diktatörlüğünü kurmayı amaçlıyorlardı.

Moskova, Uzakdoğu'daki Rus devrimci menfaatlerini önce (1918-22) Pekin savaş ağalarıyla çalışarak ilerletmeyi denedi. 1921-22'de Komintern temsilcisi Hendricus Sneevliet, Dr. Sun Yatsen'in geleceği hakkında lehte raporlarla dönünce, Komintern, Çin'deki muhtemel müttefiklerini yeniden değerlendirdi. Dr. Sun, "Çin'in uluslararası gelişmesi" hakkındaki planlarının 1921-22'de Washington Konferansında Batılılar tarafından reddedilmesinden sonra tamamen hayal kırıklığına uğramıştı ve o sırada Komintern görevlisi Adolf Joffe yoluyla uzatılan Rus yardım tekliflerini memnuniyetle karşıladı. Sun-Joffe anlaşmasıyla beraber, Sovyet siyasetinde tam bir yeniden düzenleme başladı. Üç Büyük İttifak'ın (Guomindang-Çin Komünist Partisi ve Sovyet Rusya) temeli haline gelen Sun-Joffe ortak bildirisinde: "Burada (Çin'de) komünizmin ya da sosyalizmin başarılı bir şekilde kurulması şartlarının bulunmadığı", "Çin'in ilk ve en acil amacının, milli birlik ve bağımsızlığın kazanılması olduğu" ve bu uğurda yürütülen mücadelede Çinlilerin "Rus yardımına güvenebileceği" kabul ediliyordu. Mihail Borodin, 1922 sonlarında Sun'un danışmanı ve Sovyet heyetinin başkanı olarak Kanton'a geldi. O sırada Sovyet Siyasi Bürosunun delegesi ve Komintern delegesi olarak ikili bir görevi vardı. (Rus milli menfaatleri ile Çin Komünist Partisinin menfaatleri arasındaki hiçbir zaman çözülemeyen uyuşmazlıklar baştan beri mevcuttu.)

Çin Komünistleri açısından Guomindang ile ittifakın sürebilmesi, Guomindang'ın iki temel ilkeyi kabul etmesine bağlıydı. Birinci ilke, anti-emperyalist bir siyaseti zorunlu görüyordu. Bu siyaset, devrimci eylem yoluyla ülkenin siyasi, iktisadi ve toprak egemenliğinin tam olarak yeniden kazanılmasıydı. İkinci ilke ise içeride anti-feodal ve anti-militarist bir siyaset izlenmesini istiyordu. Bu siyaset, toprak ağalarının ve savaş ağalarının devrilmesini ve sosyal, iktisadi ve siyasi hayatın yeni şekiller altında inşası-

nı kapsıyordu. Gerek Komünistler ve gerekse Guomindang bunun "demokratik" bir nitelik taşıması gerektiğini kabul ediyorlardı.

"Demokratik" kelimesi, Dr. Sun'un, kendi babacan devrim anlayışını ifade etmek amacıyla kullandığı bir kelimeydi; Dr. Sun'a göre, "halk" ya da kitleler onun Milliyetçi Partisinin "vasiliği" altında "modernleşecekti". Komünistlere gelince, onlar için bu kavram kendi partilerinin "hegemonyası" altında aşamalar yoluyla sosyalizme doğru yöneltilecek "burjuva demokratik" devrim anlamına geliyordu. Kanton'da kurulan iki-parti hükümeti, sadece Guomindang Merkez Yürütme Komitesi üyelerinden oluşuyordu. Bu komitede 1924-27 arasında Komünistler de vardı. Ancak bu hükümet kendi organik yapısından daha "yasal" ya da "demokratik" değildi. Guomindang merkez organlarında, Komünistlerin üyeliği, toplam üyeliğin üçte biriyle sınırlanmıştı.

Tabiatıyla Komünistler Dr. Sun'un "burjuva demokratik" devriminin başarıyla tamamlanmasını, daha sonra kurulabilecek olan sosyalist toplumun zorunlu ön şartlarından biri olarak kabul ediyorlardı. Bu bakımdan, "demokratik bağımsızlık ve kurtuluş" hareketini desteklemeleri mantıklı bir tavırdı.

Ne yazık ki, Dr. Sun Yatsen, devrim tamamlanmadan, 1925 yılında öldü. Guomindang ile Gongçandang arasındaki işbirliği 1927 yılında sona erdi. Komünistler açısından Milliyetçi Devrimin de o zaman sona erdiği söylenebilirdi. Guomindang'ın sağ kanadı yeni militarizmin hâkimiyeti altındaydı ve bazı yabancı devletler ile açık liman* bankerleri ve toprak ağaları tarafından destekleniyordu. Guomindang'ın sağ kanadı, Guomindang'ın sol kanadının Hankov hükümetinden çekildi. Nancing'de Çan Kayşek yönetiminde bir hükümet kuruldu. Komünistler ve o zamanki Guomindang'ın büyük çoğunluğu bu hükümeti "karşı-devrimci" yani "burjuva demokratik devrime karşı" bir hükümet olarak ilan etti.

Ancak Guomindang kısa bir süre sonra Nancing darbecileriyle** uzlaştı ve komünizm ölümle cezalandırılan bir suç oldu.

---

* Kıyıdaki ve içerideki Çin limanları, Afyon Savaşı sırasında ve daha sonra kabul ettirilen anlaşmalarla dış ticarete açıldı.

** Bayan Sun Yatsen'in (Song Çingling) kişiliğiyle simgelenen sol kanat unsurlar bu darbeye katılmadı. Bkz. B. N.

Kızılların, Milliyetçiliğin iki temel unsuru olarak kabul ettikleri; anti-emperyalist mücadele ve demokratik devrim pratikte terk edildi. Ardından militaristler arasında iç savaşlar ve daha sonra da yükselen toprak devrimine karşı şiddetli bir iç savaş başladı. Binlerce komünist ile eski köylü birliği ve işçi önderi katledildi. Birlikler kapatıldı. "Aydın diktatörlük" her çeşit muhalefete karşı savaş açtı. Buna rağmen birçok komünist orduda kalmayı başardı ve parti vahşi terör döneminde ayakta kaldı. 1937 yılında, kendilerine karşı iç savaşta milyarlarca dolar harcanmasına rağmen, Kızıl Ordu birlikleri Kuzeybatı'da, o güne kadar denetimleri altındaki en büyük –nüfusun seyrek olmasına rağmen– toprak parçasını ellerinde tutuyorlardı.

Tabiatıyla Kızıllar 1927'yi izleyen on yılın tarihinin, içte toprak devrimi, dışta ise anti-emperyalist bir siyaset izlenmedikçe, (Guomindang'ın da amaçları olarak tespit ettiği) milli bağımsızlık ve demokrasinin gerçekleştirilemeyeceği hakkındaki tezlerini doğruladığına inanıyorlardı. Komünizmin, özellikle yurtsever gençlik arasında her geçen gün neden daha çok taraftar topladığını; neden şu anda tarih sahnesine, Doğu'da meydana gelen büyük ayaklanmaların ve değişikliklerin görünümlerini yansıttığını anlamak için, onun belli başlı iddialarını ele almalıyız. Bunlar nelerdir?

Nancing, devrimin aktif kuvvetlerini böldükten sonra, Çin hızla mevzi kaybetti diyorlardı Kızıllar. Uzlaşmalar birbirini kovaladı. Toprak devriminin gerçekleştirilmemesi, ülkenin pek çok yerinde köylü nüfus arasında yaygın bir hoşnutsuzluk yarattı ve ayaklanmalar başladı. Köylü nüfusun içinde yaşadığı genel yoksulluk şartları ve çektiği acılar katmerlendi. Çin şimdi bazı iyi karayollarına, muhteşem bir uçak filosuna ve Yeni Hayat* akımına sahipti, ama her gün artık gündelik olay sayılan felaket haberleri gelip duruyordu. Şu satırları yazdığım sırada bile Basın Merkezi, Batı Çin hakkında şu tüyler ürpertici haberleri veriyor:

"Hınan, Anhue, Şensi, Gansu, Sıçuan ve Gueco'da kıtlık şartlarının devam ettiği bildiriliyor. Şüphesiz ülke yıllardır gördüğü en ciddi kıtlıklardan birini yaşıyor ve daha şimdiden binlerce insan

* Konfüçyüs'ün öğretilerine dayanan kişisel davranışların bazı kurallarını diriltmek için Çan Kayşek tarafından yürütülen girişim.

öldü. Sıçuan Kıtlık Yardım Komisyonunun geçenlerde yaptığı bir incelemeye göre, bu eyalette halen otuz milyon insan kıtlık bölgesi içinde bulunuyor; on binlerce insan ağaç kabuğu ve toprak yiyerek yaşıyor. Şensi'de dört yüz bin, Gansu'da bir milyon, Hınan'da yedi milyon, Gueco'da üç milyon insanın kıtlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bildiriliyor. Gueco'da kıtlığın, eyaletin altmış bölgesini etkisi altına alan ve son yüz yıldır görülen en ciddi kıtlık olduğu resmî haber merkezi tarafından itiraf edildi." (1)

Sıçuan, vergilerin en az altmış yıl öncesinden toplandığı, on binlerce dönüm arazinin, kirayı ve son derece yüksek olan faizi ödeyemeyen köylüler tarafından terk edildiği eyaletlerden biridir. Dosyalarımda, altı yıllık bir dönemi kapsayan ve başka eyaletlerdeki aynı derecede kötü olan durumu gösteren bilgiler var. Bu felaketlerin azaldığı yönünde hiçbir kayıt bulunmuyor.

Köylü nüfus hızla iflasa giderken, bağımsız tarım gerilerken, toprak ve zenginlikler bir avuç toprak ağası ve toprak sahibi tefecinin elinde birikiyordu. Sir Frederick Leith-Ross'un, Çin'de orta sınıf bulunmadığını, sadece son derece yoksullarla, son derece zenginlerin bulunduğunu söylediği ileri sürülüyor. Muazzam vergiler, ürün-rant yöntemi ve Dr. Karl August Wittfogal tarafından "Asya tipi üretim tarzı" olarak tanımlanan sosyal, siyasi ve iktisadi ilişkiler bütününün meydana getirdiği tarihî sistem, topraksız köylülerin sürekli olarak ağır borç altında yaşamasına yol açıyordu. Köylülerin parası yoktu. Kuraklık, kıtlık ve sel gibi felaketlere göğüs gerebilmekten tamamen acizdiler.

Mao Zedong 1926 yılında, Guomindang Köylü Hareketi Komitesi sekreteri olarak (o sırada Mao, Guomindang Merkez Yürütme Komitesi için aday gösterilmişti)* yirmi bir eyalette, toprak istatistiklerinin toplanmasını denetlemişti. Mao şunu doğrulamıştı: Araştırmaya göre, yerleşik toprak ağaları, zengin köylüler, memurlar, yerlerinde bulunmayan toprak ağaları ve tefeciler, yani toplam köy nüfusunun aşağı yukarı yüzde 10'u, Çin'deki ekilebilir arazinin yüzde 70'inden fazlasına sahipti. Toprağın aşağı

* Mao aynı zamanda Guomindang propaganda şubesinin başkan yardımcısı ve Köylü Hareketi Eğitim Enstitüsünün müdür yardımcısıydı. Burada konferans verdiği pek çok kadro daha sonra Kızıl Ordunun kurulmasında ona katıldı.

yukarı yüzde 15'ine de orta köylüler sahipti. Buna karşılık köylü nüfusun yüzde 65'inden fazlası, yani yoksul köylüler, kiracılar ve tarım işçileri ekilebilir arazinin ancak yüzde 10-15'ine sahipti. (2)

Mao'nun dediğine göre "bu istatistikler karşı-devrimden sonra ortadan kaldırıldı." "Şimdi, aradan on yıl geçmiş olmasına rağmen, Nancing'den Çin'de toprak dağılımı hakkında herhangi bir bilgi edinmek imkânsızdır."

Komünistlere göre, kırsal bölgelerdeki iflas, anti-emperyalist mücadelenin terk edilmesinin getirdiği feci sonuçlar yüzünden hızlanmıştı. Bu anti-emperyalist mücadele Çinlilerin çoğu için özellikle "Japonya'ya karşı mücadele" anlamına geliyordu. Nancing, Japonya'ya karşı uyguladığı "savaşmama siyaseti" sonunda, Çin topraklarının hemen hemen beşte birini, demiryollarının yüzde 40'tan fazlasını, boş arazilerin yüzde 85'ini, kömürün büyük bir kısmını, demir cevherinin yüzde 80'ini, en iyi ormanlık arazinin yüzde 37'sini ve milli dış ticaretin aşağı yukarı yüzde 40'ını Japon işgalcilerine terk etmişti. Japonya şimdi, Çin'in ayakta kalan toplam dökme ve demir madeni işletmelerinin yüzde 75'inden fazlasını ve tekstil sanayisinin yarısından fazlasını kontrol ediyordu. Mançurya'nın işgali, Çin'i en iyi pazarından ve en kolay elde edilen hammaddelerden de yoksun bıraktı. 1931 yılında Mançurya toplam ithalatının yüzde 27'sinden fazlasını diğer Çin eyaletlerinden sağlıyordu. Oysa 1935 yılında bu miktar yüzde 4'e düştü. Burası Çin'in sınai gelişmeye en elverişli bölgesiydi. Mançurya'nın işgali, Japonya'nın bu gelişmeyi önlemesini ve buradaki hammaddeleri kendi sanayilerine akıtmasını sağladı. Burası Japonya'nın kıtadaki üssüydü. Buradan Çin'in başka yerlerine saldırmaya devam edebilirdi. Bunlar öyle değişikliklerdi ki, Çin'in geri kalan kısmına hiç dokunulmasa bile, Nancing'in yaptığını iddia edebileceği bütün reformların yararlarını tamamen silip götürmüştü.

Üstelik Nancing dokuz yıldır Kızıllara karşı savaşarak ne kazanmıştı? Bir süre önce Kuzeybatı'daki cunta Kızıllara karşı altıncı "nihai imha" seferinin hazırlanmasına karşı çıkan bir manifes-

to yayınlayarak, bu sonuçları özetledi.* Manifesto: Mançurya'nın bir "nihai imha" seferi sırasında Japonya'nın eline geçtiğini, bir ikincisinde Şanghay'ın, bir üçüncüsünde Jehol'un, bir dördüncüsünde Doğu Hıbey'in kaybedildiğini, beşinci "arta kalan eşkıyaların imhası" seferi sırasında da Hıbey ve Cahar eyaletlerinin egemenliğinin büyük ölçüde ortadan kalktığını hatırlatıyordu.

Tabii ki, Kızıllar hükümeti zor yoluyla devirmeye çalıştıkları sürece, Nancing iç savaşı durduramazdı. 1932 Nisan'ında Çin Sovyet Cumhuriyeti, Japonya'ya savaş ilan ettiği zaman, Japon aleyhtarı unsurlara birleşmeyi teklif etti. Yine Ocak 1933'te "herhangi bir silahlı güçle" "tabandan bir birleşik cephe"de birleşmeyi önerdiler. Bununla beraber Çan Kayşek'le (3) uzlaşmak için ortada hiçbir gerçek teklif yoktu. 1936 yılının ortalarında Komünistler (ve Komintern) tavırlarını köklü bir şekilde değiştirdi. Geniş bir milli birlik sağlamak amacıyla buna Guomindang ve hatta Çan Kayşek'i bile dâhil ettiler. Guomindang'ın, demokratik temsilî hükümetin kurulmasını, Japonya'ya karşı direnilmesini, halka oy hakkı tanınmasını, kitlelere medeni haklar sağlanmasını kabul etmesi şartıyla, Çin Komünist Partisi, sovyet bölgelerini ve Kızıl Ordusunu, Guomindang Merkezî Hükümeti'nin egemenliği altında Guomindang'la birleştirmeye sözverdi.** Başka bir deyişle, Guomindang anti-emperyalist ve anti-feodal "burjuva milliyetçi" programa döndüğü takdirde, Kızıllar Guomindang ile "yeniden evlenmeye" hazırdı. Komünistler, bu iki hedeften, milli kurtuluş mücadelesinin esas olduğunu; bu mücadelenin, toprak meselesiyle ilgili iç mücadelenin değiştirilmesi pahasına da olsa yürütülmesi gerektiğini kavramışlardı. Sınıf çatışmaları Japonya'ya karşı mücadelenin başarıyla tamamlanması için bir kenara itilebilirdi. Çünkü Japonya'ya karşı mücadelede başarı kazanılmadan bu çatışmalar giderilemezdi.

Mülakatım sırasında Mao Zedong'un bu konuda söylediklerini aktaralım:

Şiyen olayı sırasında "Birleşik Japon Aleyhtarı Konsey" tarafından yayınlanan bir bildiriden alınmıştır.

Bana açıkladığı gibi Mao'nun, ne Komünistlerin elinde bulunan bölgelerin ne de partisinin bağımsızlığını Başkomutana teslim etmeye hiç niyeti yoktu.

"Bugün Çin halkının önündeki temel mesele Japon emperyalizmine karşı mücadeledir. Bizim siyasetimizi kesinlikle bu mücadele belirler. Japon savaş ağaları, Çin'i boyunduruk altına almayı ve Çin halkını köleleştirmeyi umuyorlar. Japon işgaline karşı mücadele etmek, Japonya'nın iktisadi ve askerî işgaline karşı mücadele etmek: Sovyet siyasetlerini tahlil ederken akılda tutulması gereken ana görevler bunlardır.

"Japon emperyalizmi sadece Çin'in değil, barış isteyen tüm dünya halklarının da düşmanıdır. Japon emperyalizmi özellikle Pasifik Okyanusu'nda menfaatleri olan halkların, yani Amerikan, İngiliz, Fransız ve Sovyet Rus milletlerinin düşmanıdır. Japonya'nın kara ve deniz politikası sadece Çin'e değil, aynı zamanda bu ülkelere de yönelmiştir.

"Biz yabancı devletlerden ne bekliyoruz? Biz dost milletlerin en azından Japon emperyalizmine yardım etmemelerini, taraf-sız kalmalarını bekliyoruz. İstila ve işgale karşı koyabilmesi için Çin'i aktif olarak destekleyeceklerini umuyoruz."

Komünistler şimdi "emperyalist" kelimesini kullanırken, dost olan ve saldırgan olmayan demokratik kapitalist devletlerle, Japonya'yı kesin olarak birbirinden ayırıyorlardı. Mao Zedong bunu şöyle açıkladı:

"Genel olarak emperyalizm meselesine gelince, büyük devletlerden bazılarının yeni bir dünya savaşına istekli olmadıklarını, bazılarının Japonya'nın Çin'i işgal etmesine hazır olmadıklarını gözlüyoruz. Bunlar Amerika, İngiltere, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerdir. Sonra, sürekli olarak saldırgan devletlerin tehdidi altında bulunan ülkeler var; sözgelimi, Tayland, Filipinler, Orta Amerika ülkeleri, Kanada, Hindistan, Avustralya, Hollanda Antilleri gibi. Bunlar da aşağı yukarı Japonya'nın doğrudan tehdidi altındalar. Biz bunları dost kabul ediyor ve kendilerini bizimle işbirliği yapmaya çağırıyoruz.

"Dolayısıyla, Japonya ile Japon emperyalizmine yardım eden ülkeler dışında, yukarıda sözünü ettiğimiz ülkeler, savaş ve saldırı aleyhtarı, anti-faşist dünya ittifakı içinde örgütlendirilebilirler. Geçmişte Nancing; Amerika, İngiltere ve başka ülkelerden çok yardım aldı. Bu paraların ve malzemenin büyük kısmı iç savaşta

kullanıldı. Nancing öldürdüğü her Kızıl askere nazaran çok daha fazla sayıda işçi ve köylüyü katletti. Cang Nayçi adlı bir bankerin son zamanlarda yazdığı bir makaleye göre, Nancing'in öldürdüğü her Kızıl asker Çin halkına hemen hemen 80 bin dolara mal oldu.* Dolayısıyla kanımızca bu yardım Çin halkına yapılmış bir yardım değildir.

"Nancing iç savaşa son verip, Japon emperyalizmine karşı savaşmaya karar verdiği, demokratik milli savunma hükümetinin kurulması için halk devrimiyle birleştiği takdirde, böyle bir yardım Çin milletine gerçekten yararlı olabilir."

Mao'ya Çin Sovyetlerinin, eşit olmayan anlaşmaları feshetmekten yana olup olmadıklarını sordum. Mao, bu eşit olmayan anlaşmaların çoğunun, özellikle Mançurya'nın durumunda olduğu gibi, Japonlar tarafından çoktan feshedilmiş olduğunu belirtti. Temsilî bir Çin hükümetinin gelecekte ne tavır alacağı konusunda şöyle dedi:

"Bağımsızlık ve kurtuluş savaşında Çin'e yardım eden ya da ona karşı çıkmayan devletler, Çin ile yakın dostluk ilişkileri kurmaya çağrılmalıdır. Japonya'yı aktif olarak destekleyen devletlere ise tabiatıyla aynı şekilde davranılmayacaktır; sözgelimi Almanya ve İtalya'ya karşı. Bu iki devlet Mancuguo ile zaten özel birtakım ilişkiler kurmuş bulunuyor. Bu yüzden bunları Çin halkına dost devletler olarak göremeyiz.

"Çin dost devletlerle karşılıklı yarar temeline dayanan anlaşmalar yapmak amacıyla barışçı müzakerelerde bulunacaktır. Çin, öteki ülkelerle daha geniş bir işbirliği sürdürmeye hazırdır. Japonya'ya gelince, Çin kurtuluş savaşı yoluyla, eşit olmayan bütün anlaşmaları feshetmeli, Japon emperyalistlerinin bütün mallarına el koymalı ve Japonya'nın bu ülkedeki bütün özel imtiyazlarına, haklarına ve nüfuzuna son vermelidir. Diğer ülkelerle aramızdaki ilişkilere gelince, biz Komünistler, Japon emperyalizmine karşı mücadelesinde Çin'in dünya üzerindeki durumunu kötüleştirecek herhangi bir tedbiri savunmuyoruz.

---

* Düzenli Kızıl askerlerden çok fazla sayıda sivil ve "partizan" öldürüldü. Bay Cang'ın tahmini, gerçek askerî harcamaların yanı sıra kaybedilen emek masrafını, hububat miktarını, tahrip olan köy, kasaba ve çiftliklerin değerini de içeriyordu.

"Çin gerçek bağımsızlığını kazandığı zaman, diğer ülkelerin meşru ticari menfaatlerine daha fazla imkân tanıyacaktır. 450 milyon insanın üretim ve tüketim gücü sadece Çin'in menfaatlerini ilgilendiren bir mesele olarak kalamaz, tam tersine birçok milleti ilgilendirir. Milyonlarca insanımız bir defa kurtuldu mu, her sahada yaratıcı faaliyette bulunmasını sağlayacak, gizli kalmış bütün üretici yetenekleri ortaya çıkacağından, gerek dünya ekonomisinin geliştirilmesine, gerekse dünya kültürünün seviyesinin yükseltilmesine yardımcı olacaktır. Oysa Çin halkının üretici yetenekleri geçmişte pek ender değerlendirilmişti. Aksine hem yerli militaristler hem de Japon emperyalizmi tarafından bastırılmıştı."

Nihayet şu soruyu sordum: "Çin'in demokratik kapitalist devletlerle anti-emperyalist ittifaklar kurması mümkün müdür?"

Mao şöyle cevap verdi: "Anti-emperyalist ve anti-faşist ittifaklar, barışçı ittifakların temelinde vardır ve bunlar savaş kışkırtıcısı milletlere karşı ortak savunma için yapılır. Çin'in kapitalist demokrasilerle anti-faşist bir pakt kurması tamamen mümkündür ve istenilen bir şeydir. Kendini savunmak için anti-faşist cepheye katılmak bu ülkelerin yararınadır.

"Eğer Çin tamamen sömürge haline gelirse, bu bir dizi korkunç ve anlamsız savaşın başlangıcı olacaktır. Bir tercih yapılmalıdır. Çin halkı kendi açısından, kendini ezenlere karşı mücadele yolunu seçmiştir. Yabancı milletlerin devlet adamlarıyla halklarının da bizimle aynı yolda ilerleyeceklerini, emperyalizmin kanlı tarihinin önlerine sürdüğü karanlık yolda ilerlemeyeceklerini umarız."

"Japonya'ya başarıyla karşı koymak için, Çin başka devletlerden yardım almaya çalışmalıdır. *Bununla beraber bu, yabancı yardım olmadan Çin'in Japonya'ya karşı savaşamayacağı anlamına gelmez!* Çin Komünist Partisi, Sovyet hükümeti, Kızıl Ordu ve Çin halkı, bu savaşın süresini kısaltmak için her devletle birleşmeye hazırdır. Ama hiç kimse bizimle birleşmezse, savaşa tek başımıza devam etmeye kararlıyız!"

Yoksa Kızıllar Çin'in Japonya'nın güçlü savaş makinelerini yenebileceğini mi hayal ediyorlar? Bana sorarsanız evet. Peki, bu zafer varsayımını hangi özel mantık üzerine inşa ediyorlardı? Mao Zedong'a sorduğum sorulardan biri de buydu.

3

Japonya'ya Karşı Savaş Üzerine (1)

✸

16 Temmuz 1936. Mao Zedong'un evinde dört köşe, arkalığı olmayan bir sandalyede oturuyordum. Saat gecenin dokuzuydu. Yat borusu çalmıştı ve hemen her yer karanlıktı. Mao'nun evinin duvarları ve tavanı sağlam kayadandı. Altımızda ise tuğladan bir döşeme vardı. Gene taştan yapılmış pencereler yarıya kadar pamuklu kumaşla kaplıydı. Tertemiz kırmızı keçe örtüyle örtülü dört köşe, boyasız masanın üstünde mum yanıyordu. Bayan Mao bitişik odada, manavdan satın aldığı yabani şeftalilerle komposto pişiriyordu. Mao, kayaya oyulmuş bir rafın üstüne oturmuş, bacak bacak üstüne atmış Cien Men marka sigarasını tüttürüyordu

Vu Liyanping† yanımda oturuyordu. Kendisi, Mao Zedong ile yaptığım "resmî" mülakatlarda tercümanlık yapan genç bir Sovyet "memuru" idi. Ben Mao'nun sorularıma verdiği cevapları İngilizce olarak kaleme alıyordum. Bunlar Çinceye çevriliyor ve Mao tarafından düzeltiliyordu. Mao daima ayrıntıların doğruluğunda ısrar etmesiyle tanınır. Bay Vu'nun yardımıyla mülakatlar tekrar İngilizceye çevriliyordu. Böylesine özen gösterildiği için, bu sayfalarda çok az hata olduğuna inanıyorum. Tabii ki bunlar, Çin Komünistlerinin önderinin tam anlamıyla partizan görüşleriydi. Bu görüşler Batı dünyasına ilk kez tanıtılıyordu.

Malzeme toplamamda yaptığı yardımlardan ötürü kendisine gerçekten çok şey borçlu olduğum Vu Liyanping, Çan Kayşek'in doğum yeri olan Cıciyang Fınghua yöresinde zengin bir toprak ağasının oğludur. Muhteris bir kasabalı olan babası kendisini Başkomutanın bir akrabasıyla evlendirmek isteyince, yıllar önce

oradan kaçmıştı. Şanghay'daki Da Sia Üniversitesinden mezundu. Vu, burada Uluslararası Yerleşim'in İngiliz denetimindeki polis teşkilatının şefi Patrik Givens tarafından tutuklanmıştı. Komünist faaliyette bulunmakla suçlanan Vu, iki yıl tutuklu kalmış. Vu, Fransa, İngiltere ve Rusya'da öğrenim görmüş. Yirmi altı yaşında. Bir komünist olarak yaptığı parlak çalışmalar karşılığında kendisine bir üniforma, yatacak yer ve yemek veriliyor. Yemeği esas olarak darı ve şehriyeden oluşuyor.

Mao konuşmasına, Japonya'ya karşı uygulanan komünist siyaset hakkındaki şu sorumu cevaplandırarak başladı: "Japonya yenilgiye uğratıldığı ve Çin'den kovulduğu zaman, sizce emperyalizm meselesi genel olarak halledilmiş sayılabilir mi?"

"Evet. Diğer emperyalist ülkeler Japonya gibi davranmadıkları ve Çin, Japonya'yı yenilgiye uğrattığı takdirde, bu Çin halk kitlelerinin uyandığı, seferber edildiği ve bağımsızlıklarını kazandıkları anlamına gelecektir. Dolayısıyla, ana mesele olan emperyalizm meselesi halledilmiş olacaktır."

"Çin halkının Japonya'yı yenmesi ve gücünü kırması için gereken şartlar sizce nelerdir?" diye sordum.

Şu karşılığı verdi: "Başarımızın teminatı şu üç şarttır: Birincisi, Çin'de Japon emperyalizmine karşı Milli Birleşik Cephenin kurulması; ikincisi, Dünya Anti-Japon Birleşik Cephesinin kurulması; üçüncüsü, halen Japon emperyalizminin boyunduruğu altında ezilen halkların devrimci mücadelesi. Bu üç şart arasında, başta gelen şart Çin halkının kendi birliğidir."

Soru: "Böyle bir savaşın ne kadar süreceğini tahmin ediyorsunuz?"

Cevap: "Bu, Çin Halk Cephesinin gücüne, Çin ile Japonya'da birçok tayin edici şarta, Çin'e yapılan uluslararası yardımın derecesine ve Japonya'daki devrimci gelişmenin hızına bağlıdır. Eğer Çin Halk Cephesi güçlü bir bileşime sahipse, yatay ve dikey olarak etkili bir şekilde örgütlenmişse; eğer Japon emperyalizminin kendi menfaatlerini de tehdit ettiğini anlayan hükümetler, Çin'e önemli ölçüde uluslararası yardım yaparlarsa, eğer Japonya'da

devrim hızla gerçekleşirse, o zaman savaş* kısa sürecek ve hızla zafer kazanılacaktır. Ancak, bu şartlar gerçekleşmediği takdirde savaş çok uzayacaktır. Ama sonunda, ne olursa olsun, Japonya yine yenilecektir. Yalnız bu durumda daha muazzam fedakârlıklar yapmak gerekecek ve bu dönem bütün dünya için acılarla dolu bir dönem olacaktır."

Soru: "Siyasi ve askerî bakımdan böyle bir savaşın muhtemel gelişme seyri sizce nedir?"

Cevap: "Burada iki meseleyle karşı karşıyayız: Yabancı devletlerin siyaseti ve Çin ordularının stratejisi.

"Japonya'nın kıtayla ilgili politikası zaten tespit edilmiştir ve çok iyi bilinmektedir. Çin'in egemenliğinden daha fazla fedakârlık yaparak, iktisadi, siyasi uzlaşmalar, toprak uzlaşmaları yaparak, yeni imtiyazlar tanıyarak Japonya'nın ilerlemesinin durdurulabileceğini sananlar sadece ütopyacı hayaller peşinde koşmaktadırlar. Nancing geçmişte bu stratejiye dayanan hatalı siyasetler benimsemişti. Sadece Doğu Asya'nın haritasına bir göz atmak bile, sonuçları kestirmemize yetecektir.

"Ancak biz çok iyi biliyoruz ki, Japonya'nın kıta ile ilgili programına sadece Kuzey Çin değil, Aşağı Yangzı Ovası ve güneydeki limanlar da çoktan dâhil edilmiştir. Üstelik şu da açıkça bilinmektedir ki, Japon Deniz Kuvvetlerinin emeli Çin denizlerini abluka altına almak ve Filipinler, Tayland, Hindiçini, Malaya ve Hollanda Doğu Antillerini ele geçirmektir. Savaş olduğu takdirde, Japonya buraları kendi stratejik üsleri yapmaya çalışacak, İngiltere, Fransa ve Amerika'yı Çin'den tecrit edecek ve Güney Pasifik sularını tekeline alacaktır. Bütün bu hareketler Japonya'nın deniz stratejisi planlarında mevcuttur, biz bu stratejinin kopyalarını gördük ve bu deniz stratejisi Japonya'nın kara stratejisiyle ahenk içinde yürütülecektir.

"Bazıları, Japonya, Çin kıyılarındaki bazı stratejik noktaları ele geçirdikten ve abluka uygulamaya başladıktan sonra, Çin'in Japonya'ya karşı savaşı sürdürmesinin imkânsız olduğunu düşü-

---

Çin Sovyet hükümeti, 1932'nin başlarında Ciyangşi'de yayınladığı bir bildiride böyle bir savaş ilanı yapmış olduğu için, aslında Komünistler Japonya ile "resmen" savaş halindeydiler. (Bkz. *Kızıl Çin Başkan Mao Zedong'un Raporları*, s. 6)

nüyorlar. Bu saçmadır. Bu düşünceyi çürütmek için sadece Kızıl Ordunun tarihine bir göz atmamız yeter. Bazı dönemlerde, Guomindang birlikleri, birliklerimizden on ya da yirmi misli daha kuvvetliydi ve teçhizat bakımından da üstündü. Bizimkini çok çok aşan iktisadi kaynakları vardı ve dışarıdan maddi yardım alıyorlardı. Öyleyse nasıl oldu da Kızıl Ordu, Beyaz birliklere karşı zafer üstüne zafer kazandı ve bugün sadece varlığını sürdürmekle kalmadı, gücünü de artırdı?

"Bunun izahı şudur: Kızıl Ordu ve Sovyet hükümeti, kendi bölgelerinde yaşayan bütün halklar arasında çelik gibi bir birlik kurdu. Çünkü Sovyetlerde yaşayan herkes, kendisini ezenlere karşı hükümeti için savaşmaya hazırdı; çünkü herkes gönüllü ve bilinçli olarak kendi menfaatleri için ve haklı olduğuna inandığı bir şey uğruna savaşıyordu. İkincisi, Sovyetlerin mücadelesinde halka yetenekli, güçlü ve kararlı insanlar, durumlarının stratejik, siyasi, iktisadi ve askerî ihtiyaçlarını derinden kavramış insanlar önderlik etti. Kararlı devrimcilerin elindeki birkaç tüfekle işe başlayan Kızıl Ordu, zafer üstüne zafer kazandı, çünkü onun halk içindeki sağlam temelleri, sivil halk içinden olduğu kadar Beyaz birlikler ve diğer birliklerden saflarına yeni dostlar çekmesini sağladı. Düşman, askerî bakımından bizden kat kat üstündü ama siyasi bakımdan kımıldayamaz hale gelmişti.

"Japon aleyhtarı savaşta Çin halkı, Kızıl Ordunun Guomindang'a karşı mücadelesi sırasında faydalandığından daha büyük imkânlara sahip olacaktır. Çin çok büyük bir ülkedir; bu ülkenin her karış toprağı işgalcilerin süngüsü altına girmeden, Çin'in işgal edildiğinden söz etmek mümkün değildir. Japonya Çin'in çok daha büyük bir kısmını işgal etmeyi başarsa, yüz milyon, hatta iki yüz milyon insanın yaşadığı büyüklükte bir toprak parçasını ele geçirse bile, yenilgimiz hâlâ çok uzak olacaktır. Hâlâ elimizde Japon savaş ağalarına karşı mücadele etmeye yetecek kadar büyük bir güç kalmış olacaktır. Üstelik Japon savaş ağaları, bütün savaş boyunca, ağır ve sürekli bir cephe gerisi savaşı da vermek zorunda kalacaklardır.

"Cephane meselesine gelince, Japonlar bizim ülkenin içlerindeki cephaneliklerimizi ele geçirmemize de engel olamazlar. Kızıl

Ordu şimdiki silahlarını Guomindang'dan, yukarıda sözünü ettiğim yolla elde etti. Dokuz yıldır onlar bizim "cephane taşıyıcılığımızı" yapıyorlar. Bütün Çin halkı Japonya'ya karşı birleştiği takdirde, düşünün, bize silah kazandıran bu gibi taktiklerin uygulanmasında, bizim için ne sınırsız imkânlar doğacaktır?

"Çin iktisadi bakımdan elbette birleşmiş değildir. Ancak, Çin ekonomisinin eşit olmayan gelişmesi, Japon ekonomisinin son derece merkezileşmiş ve yoğunlaşmış ekonomisine karşı savaşta birtakım avantajlar sağlayacaktır. Sözgelimi, Şanghay'ın Çin'in geri kalan kısmından tecrit edilmesi, mesela New York'un ABD'nin geri kalan kısmından tecrit edilmesi kadar feci bir sonuç doğurmaz. Üstelik Japonya'nın bütün Çin'i tecrit etmesi mümkün değildir. Kıta açısından, hâlâ bir deniz kuvveti olan Japonya, Çin'in kuzeybatısını, güneybatısını ve batısını ablukaya alamaz.

"Dolayısıyla, meselenin odak noktası bir kere daha, bütün Çin halkının seferber edilmesi ve birleştirilmesi ve bir Birleşik Cephenin kurulmasıdır. Komünist Partisinin 1932'den beri savunduğu da budur."

Soru: "Bir Çin-Japon savaşı durumunda, Japonya'da devrim olacağını düşünüyor musunuz?"

Cevap: "Japon devrimi bir ihtimal değil, bir kesinlik taşır. Bu devrim kaçınılmazdır ve Japon Ordusu ilk ciddi yenilgiyi almaya başladıktan sonra hızla vuku bulacaktır."

Soru: "Size göre, Sovyet Rusya ve Dış Moğolistan bu savaşa katılacaklar mı ve Çin'in yardımına koşacaklar mı? Bu hangi şartlarda mümkün olabilir?"

Cevap: "Elbette Sovyetler Birliği de tek başına yaşayan bir ülke değildir. Uzakdoğu'da meydana gelen olaylara kayıtsız kalamaz. Pasif bir tutum takınamaz. Sovyetler Birliği Japonya'nın bütün Çin'i fethedip burasını SSCB'ye saldırmak için stratejik bir üs olarak kullanmasına gönül rahatlığı içinde seyirci mi kalacak? Yoksa Çin halkının Japon saldırganlarına karşı koymasına, bağımsızlığını kazanmasına ve Rus halkıyla dostane ilişkiler kurmasına yardım mı edecektir? Kanımızca Rusya ikinci yolu seçecektir.

"İnancımız odur ki, Çin halkı bir kere kendi hükümetine sahip oldu mu, direnişi başlattı mı, SSCB ve diğer dost devletlerle dostane ilişkiler kurmayı istedi mi, elimizi sıkmak isteyenlerin en önünde Sovyetler Birliği yer alacaktır. Japon emperyalizmine karşı mücadele etmek dünya çapında bir görevdir. Nasıl ki İngiltere ya da ABD tarafsız kalmıyorsa, Sovyetler Birliği de, bu dünyanın bir parçası olarak, artık tarafsız kalamaz."

Soru: "Çin halkının acil görevi, Japon emperyalizminin eline geçen bütün toprakları geri almak mıdır; yoksa Japonya'yı Kuzey Çin'den ve Çin Seddi'nin kuzeyinde kalan bütün Çin topraklarından kovmak mıdır?"

Cevap: "Çin'in acil görevi sadece Çin Seddi'nin güneyinde egemenliğimizi savunmak değil, kaybettiğimiz bütün toprakları tekrar ele geçirmektir. Bu, Mançurya'nın da tekrar geri alınması demektir. Bununla beraber, eskiden Çin'in sömürgesi* olan Kore'yi hariç tutuyoruz. Çin'in kaybedilmiş topraklarının bağımsızlığını yeniden kazandığımız zaman ve eğer Koreliler Japon emperyalizminin zincirlerinden kopmak isterlerse, bağımsızlık mücadelelerinde kendilerine en hararetli yardımlarımızı yapacağız. Tayvan (Formoza) (2) için de aynı şey geçerlidir. İç Moğolistan'a gelince, burada hem Çinliler hem de Moğollar yaşamaktadır. Japonya'yı buradan çıkarmak için de mücadele edeceğiz ve İç Moğolistan'ın özerk bir devlet kurmasına yardımcı olacağız."**

Soru: "Pratikte, Sovyet hükümeti ve Kızıl Ordu, Japonya'ya karşı savaşta Guomindang ordularıyla nasıl işbirliği yapabilir? Bir dış savaş durumunda, bütün Çin ordularının merkezî bir komuta altında bulunması gerekecektir. Bir yüksek savaş konseyinde temsil edilmesine izin verildiği takdirde Kızıl Ordu, askerî ve siyasi bakımdan bu konseyin kararlarına uymaya yanaşacak mıdır?"

---

* Gerçek bir Çin sömürgesi değildi ama Çin'in 1895'te Japonya'ya yenilmeden önce hükümranlık iddiasında bulunduğu bir komşu ülkeydi.

** Başka bir konuşma sırasında Dış Moğolistan'la ilgili bir soruyu Mao Zedong şöyle cevapladı: "Dış Moğolistan ile Sovyetler Birliği arasındaki ilişki geçmişte olduğu gibi, bugün de tam eşitlik ilkesine dayanıyor. Çin'de halk devrimi başarıya ulaştığı zaman, Dış Moğolistan Cumhuriyeti, kendi isteğiyle otomatik olarak Çin Federasyonunun bir parçası olacaktır. Aynı şekilde Müslüman ve Tibetli halklar da Çin Federasyonuna bağlı özerk cumhuriyetler oluşturacaklardır.

Cevap: "Evet. Gerçekten Japonya'ya karşı direnmesi şartıyla, hükümetimiz böyle bir konseyin kararlarına bütün samimiyetiyle uyacaktır."

Soru: "Yüksek savaş konseyinin onayı ya da emri dışında, Kızıl Ordu, birliklerini Guomindang ordularının denetimindeki bölgelere karşı ya da bu bölgelerin içinde kullanmamayı kabul edecek midir?"

Cevap: "Evet. Birliklerimizi, şüphesiz, Japon aleyhtarı orduların elinde bulunan hiçbir bölgeye karşı kullanmayacağız; zaten bir süredir böyle bir şey yapmadık. Kızıl Ordu herhangi bir savaş hali durumunu, oportünist bir tarzda kullanmayacaktır."

Soru: "Böyle bir işbirliğine karşılık, Komünist Partisi ne gibi taleplerde bulunacaktır?"

Cevap: "Komünist Partisi, Japon saldırısına karşı kesin ve nihai zafere kadar sürecek bir savaş verilmesinde ısrar edecektir. Buna ek olarak demokratik cumhuriyet ve milli savunma hükümeti kurulması hakkında yapılan çağrılarda ileri sürülen hususlara uyulmasını talep edecektir."*

Soru: "Böyle bir savaşa katılmak için halk en iyi nasıl silahlandırılabilir, örgütlenebilir ve eğitilebilir?"

Cevap: "*Halka örgütlenme ve silahlanma hakkı tanınmalıdır.* Bu hürriyeti Çan Kayşek geçmişte halka vermeyi reddetti. Ama yaptığı baskı, örneğin Kızıl Ordunun durumunda olduğu gibi, bütünüyle başarılı olmadı. Üstelik Pekin, Şanghay ve başka yerlerde muazzam baskılar uygulanmasına rağmen, öğrenciler örgütlenmeye başlamış ve kendilerini şimdiden siyasi olarak hazırlamışlardır. Ancak, öğrenciler ve Japon aleyhtarı devrimci kitleler hâlâ özgürlüklerine kavuşmadılar, hâlâ harekete geçirilemiyorlar, hâlâ eğitilemiyor ve silahlanamıyorlar. Bunun aksi söz konusu olduğu zaman, kitlelere iktisadi, sosyal ve siyasi özgürlükler tanındığı zaman, güçleri yüz misli artacak ve milletin gerçek gücü ortaya çıkacaktır.

"Kızıl Ordu mücadelesi sayesinde militaristlerden özgürlüğünü söke söke aldı ve yenilmez bir güç haline geldi. Anti-Japon

* Sovyet hükümeti ve Kızıl Ordu tarafından 1935-1936 yıllarında Guomindang'a hitaben yayınlanan çeşitli bildirilerde ele alınmıştır.

gönüllüler, Japon saldırganlarından hareket serbestisi kazandılar ve aynı şekilde silahlandılar. Çin halkı da eğitilir, silahlanır ve örgütlenirse, o da yenilmez bir güç haline gelecektir."

Soru: "Sizce, bu 'kurtuluş savaşı'nda izlenmesi gereken esas strateji ve taktikler nelerdir?"

Cevap: "Strateji, yaygın, değişen ve süresiz bir cephede verilecek olan manevra savaşı olmalıdır. Bu stratejinin başarısı, zor arazide büyük bir hareket yeteneğine sahip olunmasına bağlıdır; özellikleri de ani saldırı ve çekilme, ani toplanma ve dağılmadır. Yaygın siperlerin, yoğun hatların ve kuvvetli tahkimatların bulunduğu basit cephe savaşından çok, büyük çaplı bir manevra savaşı olacaktır. Stratejimizi ve taktiklerimizi, savaşın vuku bulacağı saha belirleyecektir; bu da, manevra savaşını zorunlu kılmaktadır.

"Bu, hayati öneme sahip stratejik noktaların terk edilmesi anlamına gelmez. Yarar sağladığı sürece, bu gibi noktalar cephe savaşıyla korunabilir. Ancak stratejinin esası manevra savaşı olmalı ve önemli ölçüde gerilla ve partizan taktiklerine dayanmalıdır. Tahkim edilmiş savaş da kullanılmalı ancak bu yardımcı ve tali stratejik öneme sahip olmalıdır.

"Burada şunu da belirtelim, bu strateji komünist olmayan Çinli askerî önderler arasında da yaygın olarak desteklenmektedir. Nancing'in tamamen dışarıdan ithal edilen hava kuvvetleri ülke içinde güçlü, fakat çok masraflı bir polis kuvveti görevi görmektedir, ama bir dış savaş durumunda, uzun sürede herhangi bir değeri olacağı konusunda çok az uzman iyimserdir. Gerek hava kuvvetleri, gerekse merkezî ordu, çok kimse tarafından masraflı oyuncaklar olarak görülmektedir. Bunlar ilk birkaç haftadan sonra inisiyatifi ellerinde tutamayacaklardır. Çünkü Çin, bir hava kuvvetini veya modern savaşın herhangi bir başka son derece teknik dalını besleyebilecek, bakımını sağlayacak temel savaş sanayilerine hemen hemen hiç sahip değildir.

"Bay Congşi, Li Zongrın,† Han-Fucu, Hu Zongnan, Cen Cang, Cang Şüeliyang, Fıng Yüşiyang ve Say Tingkay, Mao'nun şu görüşlerini paylaşan önde gelen Milliyetçi generaller arasındadır:

Çin'in Japonya'ya karşı zafer kazanabilmesi, sonuçta, seyyar birimlere bölünmüş büyük birliklerin üstün manevra yeteneğine ve geniş partizan bölgelerinde uzun süreli bir savunmayı sürdürebilme yeteneğine bağlı olacaktır."

Mao Zedong şöyle devam etti:

"Coğrafi olarak, savaş alanı öylesine geniş ki, Japonya'nınki gibi, şiddetli cephe gerisi faaliyeti karşısında dikkatle ilerleyen ve yavaş hareket eden bir savaş mekanizmasına karşı azami verimle ve büyük bir etkiyle manevra savaşı sürdürmek mümkündür. Bir noktada yoğunlaşmak ve dar bir cephede hayati öneme sahip bir ya da iki mevziyi sonuna kadar savunmak, coğrafyamızın ve iktisadi örgütlenmemizin sağladığı bütün taktik avantajları bir kenara atmak ve Habeşlilerin hatasını tekrarlamak olur. Stratejimiz ve taktiklerimiz, savaşın ilk aşamalarında büyük kesin çarpışmalardan kaçınmayı, düşmanın canlı güçlerinin moralini, savaşma azmini ve askerî verimliliğini tedricen kırmayı hedef almalıdır.

"Düzenli Çin birliklerinin yanı sıra, köylüler arasında çok sayıda partizan ve gerilla müfrezeleri kurmalı, yönetmeli, bunları siyasi ve askerî bakımdan donatmalıyız. Bu tür anti-Japon gönüllü birliklerinin Mançurya'da elde ettikleri başarılar, bütün Çin'deki devrimci köylülere dayanarak seferber edilebilecek gizli kalmış direnme gücünün sadece küçük bir örneğidir. Böyle birlikler doğru olarak yönetildiği ve örgütlendiği takdirde, Japonları yirmi dört saat meşgul edebilir ve onları korkudan öldürebilir.

"Unutmamak gerekir ki, bu savaş Çin'de yapılacaktır. Bu demektir ki, Japonlar tamamen kendilerine düşman bir Çin halkıyla kuşatılmış olacaklardır. Japonlar bütün ikmallerini ülkelerinden getirmek ve bunları korumak, bütün haberleşme hatları boyunca birlik bulundurmak, Mançurya ile Japonya'daki üslerini kuvvetle tahkim etmek zorunda kalacaklardır.

"Savaşın seyri, Çin'e, birçok Japonu esir alma, silah, cephane, savaş aracı vb. ele geçirme imkânını verecektir. Öyle bir zaman gelecek ki, Japon ordularına karşı cephe savaşı vermek, tahkimatlar ve derin siperler kullanmak daha fazla mümkün olacaktır. Çünkü savaş ilerledikçe, Japon aleyhtarı kuvvetlerin teknik araç-

ları büyük ölçüde gelişecek ve *önemli miktarda dış yardım sayesinde sağlamlaşacaktır.* Çin'in uzun süre ve masraflı bir şekilde işgal edilmesinin ağır yükü altında, Japon ekonomisi çatlayacak, sayısız, fakat kesin olmayan savaşlar sonucu Japon birliklerinin morali tükenecektir. Japon emperyalizminin yükselen dalgaları Çin direnişinin gizli kayalıklarında paramparça olduktan çok sonra bile devrimci Çin halkının geniş insan kaynakları cepheye, özgürlükleri için savaşmaya hazır insanlar dökecektir!

"Bütün bunlar ve daha başka unsurlar savaşın şartlarını oluşturacak ve bizim Japon tahkimatlarına ve stratejik üslerine son ve kesin saldırılarda bulunmamızı ve Japonya'nın işgal ordusunu Çin'den sürüp atmamızı sağlayacaktır.

"Esir alacağımız ve silahsızlandıracağımız Japon subay ve askerleri iyi karşılanacak ve onlara iyi davranılacaktır. Öldürülmeyeceklerdir. Onlara kardeşçe davranılacaktır. Kendileri ile hiçbir kavgamız olmayan Japon proleter askerlerinin, kendi faşist zalimlerine karşı ayağa kalkmaları ve onlara karşı direnmeleri için her yöntem uygulanacaktır. Sloganımız: "Birleşin ve ortak zalimlere, faşist yöneticilere karşı koyun" olacaktır. Anti-faşist Japon birlikleri bizim dostlarımızdır ve amaçlarımız arasında herhangi bir zıtlık yoktur."

Saat sabahın ikisini geçiyordu; ben tükenmiştim ama Mao'nun düşünceli yüzünde herhangi bir yorgunluk işaretine rastlayamıyordum. Vu çevirip ben yazarken, aralarda o, iki küçük odanın arasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, oturuyor, yatıyor, masaya yaslanıyor ve rapor okuyordu. Bayan Mao da hâlâ uyanıktı. Aniden ikisi birden eğildi ve mumun yanı başında cansız yatan bir pervane karşısında hayranlık çığlığı attılar. Böcek gerçekten de çok güzeldi. Kanatları zarif bir elma yeşiliydi ve üzerinde gökkuşağını andıran pembe ile portakal rengi çizgiler vardı. Mao bir kitap açtı ve bu renkli kelebeği kitabın sayfaları arasına koydu.

Böyle insanlar gerçekten, ciddi ciddi savaş düşünüyor olabilirler miydi?

4

Başlarına İki Milyon Dolar

✸

Kızıl Akademinin kendine mahsus pek çok özelliği vardı.

Akademi Başkanının yirmi sekiz yaşında bir ordu komutanı olması bunlardan biriydi. Komünistler onun hiçbir savaştan yenik çıkmadığını söylerlerdi. Kızıl Akademinin sınıflarından birinde, ortalama yaşları yirmi yedi olan ve her birinin payına sekiz yıllık savaş tecrübesi ile üç yara düşen eski savaşçılar vardı. Derslerde, kâğıt skıntısı yüzünden not defteri yerine düşmanın propaganda broşürlerinin boş arka sayfaları kullanılan, her öğrencisinin yiyecek, giyecek ve bütün kurum giderleri de dâhil olmak üzere aylık masrafı 15 gümüş doların altında olan, muhtelif ünlü öğrencilerinin başlarına konan para ödülü 2 milyon doları aşan başka bir okul daha var mıdır?

Nihayet burası dünyadaki "yüksek okullar" arasında muhtemelen, dershaneleri mağara oyuğu olan, sıra ve sandalyelerini taş ve tuğlaların meydana getirdiği, kara tahta yerine kil ve kireç taşı kullanılan ve binaları aynı zamanda bombalara karşı sığınak mahiyetinde olan yegâne örnektir.

Şensi ve Gansu'da, normal evlerin yanı sıra, yüzlerce yıl önce oyulmuş büyük barınaklar, mağara şeklinde tapınaklar ve muhkem siperler de vardır. Varlıklı devlet memurları ve toprak ağaları bu garip binaları bin yıl önce kendilerini su baskını, düşman istilası ve kıtlığa karşı korumak amacıyla yaptırmışlardı. Kötü günleri atlatmak için burada tahıl biriktirirlerdi. Löslü toprağa ve masif kayaya oyulmuş, tavanları kemerli bu odalar, birinci sınıf sığınak görevi görüyordu. Bazı odalar birkaç yüz kişiyi barındıracak büyüklükteydi. Kızıl Ordu Akademisi, bu eski yapılarda kendisine garip ama emin bir sığınak bulmuştu.

Akademinin Başkanı Lin Biyao ile oraya varışımdan hemen sonra tanıştım. Benden Akademi öğrencilerine hitaben bir konuşma yapmamı istedi. Teklif ettiği konu şuydu: "Çin'e karşı Amerikan ve İngiliz siyasetleri." Bu vesileyle benim için bir de "makarna şöleni" tertipleyince, dayanamadım. Boyun eğdim.

Lin Biyao, Hubey eyaletinden, bir fabrikatörün oğluydu. 1908'de doğmuştu. İnsafsız vergiler yüzünden babası bütün servetini kaybetmişti. Ama Lin hazırlık okuluna gitmeyi başardı ve Kanton'daki ünlü Vamboa Askerî Akademisine girdi. Buradaki öğrencilik yılları parlak başarılarla doluydu. Çan Kayşek ve onun başdanışmanı Rus generali Bluecher'in yönetiminde yoğun bir siyasi ve askerî öğrenim gördü. Mezuniyetinin hemen ardından Kuzey Seferi başladı ve Lin Biyao yüzbaşılığa terfi etti. 1927'de yirmi yaşındayken, ünlü 4. Guomindang Ordusunda albaydı. Komutanı Cang Fugüe idi. Nancing'deki sağcı hükümet darbesinden sonra Nançang Ayaklanması sırasında, alayıyla Hı Long ve Ye Ting'in† komutasındaki 20. Orduyla birleşti. Bu ayaklanma, Komünistlerin silahlı iktidar mücadelesinin başlangıcı oldu.

Mao Zedong gibi, Lin Biyao da hiç yaralanmayan ender Kızıl Komutanlardan birifdir. Yüzden fazla çatışmaya cephede katılmasına, on yıldan fazla bir süredir savaş alanlarında bulunmasına, askerleriyle birlikte her türlü zorluğa katlanmasına ve başına 100.000 dolar ödül konmasına rağmen hiç yaralanmamıştı.

1932 yılında Lin Biyao'ya 1. Kızıl Kolordu Komutanlığı verildi. O tarihte bu kolorduda 20 bin tüfek vardı. Kızıl Ordu subayları arasındaki yaygın kanaate göre bu kolordu Lin'in olağanüstü bir taktisyen oluşu nedeniyle, Kızıl Ordunun "en korkulan gücü" haline gelmişti. Söylendiğine göre, Kızıl Ordunun 1. Kolordusuyla savaştığını fark etmesi bile zaman zaman bir Nancing ordusunun geri çekilmesi için yeterli olmaktaydı.

Birçok yetenekli Kızıl komutan gibi Lin de Çin'den dışarı hiç çıkmamıştı ve Çinceden başka dil bilmiyordu. Buna rağmen daha otuz yaşına gelmeden Kızıl çevrelerin dışında da kendisini tanıtmıştı. *Mücadele* ve *Savaş ve İhtilal* adlı Kızıl askerî dergilerinde çıkan makaleleri, Nancing askerî gazetelerinde hatta Japonya ve Rusya'da bile yayınlandı, üzerinde durulup eleştirildi. Lin, Ge-

neral Fıng Yüşiyang'ın da hakkında eleştiri getirdiği "kısa süreli saldırı" taktiğinin yaratıcısı olarak bilindi. Kızılların, "kısa süreli saldırı" maharetlerinin kazandırdığı birçok zafer, 1. Kolordunun geçtiği yerlerde izler bıraktığının bir göstergesi.

Bir sabah ben de komutan Lin ve öğrencileriyle beraber Bao An'ın surlarına kısa bir mesafede olan Kızıl Ordu Akademisine gittim. Dinlenme saatinde oraya vardık. Bazı öğrenciler basketbol, bazıları ise Bao An'ın eteklerini sulayan Sarı Nehir'in kıyısındaki çimenlerin üzerinde tenis oynuyorlardı. Öğrencilerin bir kısmı ise vaktini masa tenisi oynamak, yazı yazmak, yeni kitap ve dergileri okumak ya da basit kulüp odasında ders çalışmakla geçiriyorlardı.

Burası Akademinin 200 öğrencili Birinci Bölümüydü. Sovyet bölgelerinde Hong Da adıyla bilinen bu okulun dört bölümünde 800'den fazla öğrenci vardı. Bao An yakınlarında, ayrıca eğitim komisyonunun denetimi altında radyo, binicilik, tarım ve tıbbi tedavi okulları, bir Komünist Partisi eğitim okulu* ve bir de kitle eğitim merkezi vardı.

200'den fazla öğrenci "Amerikan ve İngiliz siyasetleri" hakkında söyleyeceklerimi dinlemek üzere toplanmıştı. Amerikan ve İngiliz görüşlerini ana hatlarıyla anlatıp, daha çok sorularını cevapladım. Çok geçmeden bunun ne büyük bir hata olduğunu anladım ve şaşkınlığımı ancak makarna ziyafeti telafi edebildi.

"Japon yanlısı Hıbey-Cahar konseyinin kurulmasına ve Japon kuvvetlerinin Kuzey Çin'i işgal etmesine karşı İngiliz hükümetinin tavrı nedir?"

"Amerika'daki 'Milli Yardım İdaresi' siyasetinin sonuçları nedir? İşçi sınıfına ne yararı dokunmuştur?"

"Çin-Japon savaşı başlarsa, Almanya ve İtalya Japonya'ya yardım eder mi?"

"Başka ülkeler yardım etmediği takdirde, Japonya'nın Çin'e karşı büyük bir savaşı ne kadar zaman sürdürebileceğini düşünüyorsunuz?"

---

* Dong Bivu, bu parti okulunun müdürüydü (Daha sonra bu göreve Li Veyhan ve Kang Şıng getirildi). Şiye Fucı bu okulun öğrencilerinden biriydi. Bkz. B. N.

"Milletler Cemiyeti neden başarısızlığa uğradı?"

"İngiltere ve Amerika'da legal komünist partiler olduğu halde ikisinde de neden işçi hükümeti yok?"

"Anti-faşist cephenin kurulması için ABD ve İngiltere'de ne gibi ilerlemeler kaydediliyor?"

"Merkezi Paris'te olan uluslararası öğrenci hareketinin geleceği nedir?"

"Sizce Leith Ross'un Japonya ziyareti, Çin'e karşı bir İngiliz-Japon ittifakıyla sonuçlanabilir mi?"

"Çin Japonya'ya karşı direnişe başlayınca, ABD ve İngiltere Çin'e mi yoksa Japonya'ya mı yardım edecek?"

"Lütfen bize söyler misiniz, ABD ve İngiltere Çin'in dostuysa, silahlı kuvvetlerini ve donanmalarını neden Çin'de bulunduruyorlar?"

"Amerikalı ve İngiliz işçiler, Sovyetler Birliği hakkında ne düşünüyorlar?"

İki saatlik bir konuşma için bu kadar soru pek de az sayılmaz! Sadece iki saatle kalmadı tabii. Sabah onda başlayıp, akşamüstü geç vakte kadar sürdü

Daha sonra sınıfları dolaşıp, Lin Biyao ve öğrencileriyle konuştum. Bana, bu okula kaydolma şartlarını anlattılar ve binlerce kopyası gizlice bütün Çin'de dağıtılan derslere ait notları gösterdiler. Akademinin dört bölümü de "sınıf, sosyal ve siyasi ayrım gözetmeksizin, Japon emperyalizmine karşı savaşmayı kendine görev bilen ve kendini milli devrime adamış herkesi" Akademiye çağırıyordu. Yaş haddi on altı ile yirmi sekiz arasıydı ve "cinsiyet ayrımı gözetilmiyordu". Adaylar bedenen sağlam, salgın hastalığı ve bir de pek sadık kalınmamakla beraber "kötü alışkanlıkları olmayan" kimseler olmalıydı.

Birinci Bölüm öğrencilerinin çoğunun pratikte ya tabur, alay, tümen komutanı ya da Kızıl Ordunun siyasi komiserleri olduğunu anladım. Hepsi de ileri derecede askerî ve siyasi öğrenim görmüşlerdi. Kızıl Ordunun kurallarına göre her faal komutan ya da komiserin her iki yılının en az dört ayını bu akademide geçirmesi gerekiyordu. İkinci ve Üçüncü Bölümler, müfreze, bölük, takım komutanları, Kızıl Orduda çarpışmış tecrübeli savaşçılar, "orta ve

benzeri okul mezunları, işsiz öğretmen ve memurlar, anti-Japon gönüllü müfrezelerinden kadrolar, anti-Japon partizan önderleri ve işçi hareketleri düzenleyen işçiler" arasından seçilmiş askerlerdi. Altmıştan fazla ortaokul mezunu, Şenşi'ye yapılan sefer sırasında Kızıllara katılmıştı.

İkinci ve Üçüncü Bölümdeki sınıflar altı ay eğitim görüyordu. Dördüncü Bölüm tamamen mühendislerin, süvarilerin ve topçu birliklerinin eğitimine ayrılmıştı. Burada bazı eski makinist ve çıraklara rastladım. Daha sonra Kızıl Çin'den ayrılırken, Şanghay ve Pekin'den sekiz kamyon acemi askerin "Eşkıya Üniversitesine" geldiğini gördüm. Lin Biyao, Çin'in her tarafından 2000'den fazla öğrencinin okula girmek için sırada beklediğini, bu sırada en önemli sorunun ulaşım olduğunu, çünkü öğrencilerin gizlice taşınması gerektiğini söyledi.

Hong Da'da okutulan dersler bölümlere göre değişmekteydi. Birinci Bölümde siyasi dersler arasında şunlar vardı: Siyasal Bilimler, Çin İhtilalinin Meseleleri, Ekonomi Politik, Parti İnşası, Cumhuriyetin Taktik Meseleleri, Leninizm ve Demokrasinin Tarihî Temelleri, Japonya'nın Siyasi ve Sosyal Güçleri. Askerî dersler arasında: Japonya ile Savaşta Strateji Meseleleri, (Japonya'ya karşı) Seyyar Savaş, Japon Aleyhtarı Savaşta Partizan Savaşının Gelişmeleri vardı.

Bu sınıfların bazıları için özel ders kitapları hazırlanmıştı. (Bana söylendiğine göre) bu kitapların bir kısmı, 800'den fazla işçinin çalıştığı Ciyangşi'deki Sovyet matbaasında basılıyordu. Diğer derslerde ise Kızıl Ordu komutanlarının ve parti önderlerinin Rus ve Çin devrimlerinin tarihî tecrübelerini anlatan konuşmaları ya da ele geçirilen hükümet dosya, belge ve istatistiklerinden edinilen bilgiler kullanılıyordu.

"Kızıllar Japonya ile savaşmaya gerçekten niyetli mi?" sorusunu, Hong Da'da okutulan bu dersler belki biraz cevaplamış olur. Bunlar, Kızılların, Japonya'ya karşı bağımsızlık savaşını nasıl öngördüklerini ve aktif olarak planladıklarını göstermeye de yeterliydi. Japonya, Nippon askerî mabudunu bir mucize sonucu Çin'in geniş topraklarından çekmedikçe, Kızıllar bu savaşı kaçınılmaz görüyorlardı.

Kızılların sonuna kadar savaşmaya kararlı oldukları ve savaş başlar başlamaz kendilerini cephenin ön saflarında bulacaklarına olan inançları, sadece önderlerinin heyecanlı sözleri, ordudaki ciddi pratik eğitim ya da on yıllık düşmanları Guomindang ile "Birleşik Cephe" kurma önerilerinden değil, Sovyet hâkimiyetindeki bölgelerde görülen yoğun propagandadan da anlaşılıyordu.

Bu propagandanın önderleri, Anti-Japon Halk Tiyatro Topluluğu olarak bilinen çok sayıda gençlik birliğiydi. Bu gençler Kızıl bölgeler arasında hiç durmadan gidip gelerek, direniş ruhunu ve köylülüğün içindeki yurtseverliği uyandırmayı başardılar.

Kızıl Akademiyi ilk ziyaretimden sonra bu hayret verici çocukların bir tiyatro gösterisine gittim.

5

Kızıl Tiyatro

✸

Beni Kızıl Tiyatroya davet eden idareciyle birlikte yola koyulduğumuzda, herkes eski bir tapınaktan bozma açık hava tiyatrosuna gidiyordu. Cumartesi günüydü ve güneşin batmasına daha 2-3 saat vardı. Bütün Bao An sanki buraya akıyordu.

Askerî öğrenciler, katırcılar, üniforma ve ayakkabı fabrikalarında çalışan kadın ve kız işçiler, kooperatiflerden çıraklar, Sovyet posta örgütünden memurlar, askerler, marangozlar, peşlerinde çocuklarıyla köylüler, oyunun sahnelendiği nehrin kıyısındaki büyük çayıra doğru akınaya başladılar. Bundan daha demokratik bir toplantı hayal etmek güçtür.

Hiç bilet satılmamıştı, "kıyafet mecburiyeti" yoktu ve kimse için özel yer ayrılmamıştı. Hatta pek uzak olmayan tenis sahasında keçiler otluyordu. Merkez Komitesi Siyasi Bürosu Genel Sekreteri Luo Fu, Lin Biyao, Maliye Müdürü Lin Bocu, Başkan Mao Zedong, diğer yöneticiler ve karıları kalabalığın içine dağılmış, herkes gibi çimlerin üzerine oturmuşlardı. Gösteri başladıktan sonra onlarla pek kimse ilgilenmedi.

Sahnede pembe ipekten bir perde asılıydı. Üstünde Çince olarak Çin harfleriyle, bir de Kızılların kitle eğitimini hızlandırmak için ortaya sürdüğü Latin harfleriyle "Anti-Japon Halk Tiyatro Topluluğu" yazılıydı. Program, üç saat kadar sürecekti. Skeç, dans, şarkı ve pandomimden oluşan program bir çeşit gösteri ya da vodvil niteliğindeydi. Gösterinin iki temel konusu vardı, Japonya'ya karşı mücadele ve devrim. Açık propagandayla doluydu ve dekorları ilkeldi. Ama zil vurmak, gayritabii sesler çıkartmak, günlük olaylar yerine eski Çin entrikalarını konu edinmek alışkanlığındaki Çin operasından kendini kurtarması olumlu bir yöndü. (1)

Sonuç olarak, incelik ve zarafet eksikliğini güçlü bir canlılık, ışık saçan bir mizah ve oyuncu ile seyirci arasındaki bir çeşit yakınlık ile kapatıyordu. Kızıl Tiyatrodaki konuklar gerçekten ne denildiğini dinliyordu. Çünkü Çin'de operaya gidenler genellikle çok sıkılır, meyve, kabak çekirdeği yer, dedikodu yapar, sıcak havluları değiş tokuş eder, tiyatronun bir bölümünden diğerine geçer durur ve sahneye de arada bir laf olsun diye bakarlar.

İlk skecin adı *İşgal* idi. Sahne, 1931'de Mançurya köylerine girip, "direnmeyen" Çin askerlerini önlerine katarak kovalayan Japonlarla açılıyordu. İkinci bölümde ise, Japon subayları kendilerine bir köylünün evinde ziyafet verirken Çinli erkekleri iskemle olarak, kadınları ise sarhoş olduktan sonra sevişmek için kullandıkları gösteriliyordu. Başka bir bölüm ise Japon uyuşturucu madde satıcılarının her köylüyü bir miktar morfin veya eroin almaya zorlayışlarını sergiliyordu. Satın almayı reddeden bir genç sorguya götürülüyordu.

"Morfin almıyorsun, Mancuaguo sağlık kurallarına karşı geliyorsun. 'Kutsal' imparatorun Pu İ'yi[†] sevmiyorsun" diye işkencecileri karar veriyor. "Sen artık bir işe yaramazsın. Anti-Japon bir eşkıyasın!" Ve genç hemen öldürülüyor.

Köyün pazar yerindeki sahne sakin bir şekilde mallarını satan küçük tüccarları gösteriyordu. Birden başka "Anti-Japon eşkıyalar" arayan Japon askerleri gelir. Derhal pasaportlarını göstermelerini isterler. Gösteremeyenler hemen vurulur. Seyyar satıcının sattığı domuz etine saldıran iki Japon subayı tıka basa yemeğe başlarlar. Satıcı parasını isteyince hayretle adama bakarlar. "Karşılığını mı istiyorsun? Çan Kayşek beş kuruş istemeden bize Mançurya, Jehol, Cahar, Dangu Barışı, Ho-Umezzu Anlaşması ve Hıbey-Cahar Konseyini verdi. Ve sen bizim yediğimiz şu kadarcık domuz etinin karşılığını istiyorsun!" Tabii, satıcının bu hareketi, "eşkıya" diye kazığa çakılarak öldürülmesine sebep olur.

Sonunda, köy halkına bu kadarı fazla gelir. Satıcılar sergilerinin sopalarını, şemsiyelerini, çiftçiler mızraklarını, kadınlar, çocuklar bıçaklarını kapıp *Yib-ben-guy* (Japon şeytanlarına) karşı ölünceye dek savaşmaya yemin ederler.

Küçük oyunun bazı yerlerine mizah ve yöresel deyimler serpiştirilmişti. Kahkaha tufanlarının yerini zaman zaman Japonlara karşı tiksinti ve nefreti belirten küfürler alıyordu. Seyirciler oldukça heyecanlanmıştı. Onlar için gördükleri, siyasi propaganda ya da gözyaşına boğan melodram değil, gerçeğin ta kendisiydi. Oyuncuların çoğunlukla çok genç çocuklar ve Şenşili olmaları, seyirciler için artık önemli değildi. Sergilenen fikirlere kapılıp gitmişlerdi.

Gülünç bir oyunun altında yatan acı gerçek, her ne kadar zekâ oyunları ve mizah içinde verilse de, oradaki tek bir genç askeri bile yanıltmış değildi. O sırada genç bir asker ayağa kalkarak, heyecan dolu bir sesle bağırdı: "Japon haydutlarına ölüm! Kahrolsun Çin halkının katilleri! Evlerimizi geri almak için savaşalım!" Bütün seyirciler bu sloganları coşkuyla tekrarladılar. Daha sonra bu delikanlının, ailesi Japonlar tarafından katledilen Mançuryalı bir genç olduğunu öğrendim.

Bu sırada gerilen sinirler, ortalıkta dolaşan keçiler tarafından gevşetildi. Birinin çözmeyi unuttuğu tenis ağını kayıtsızca yedikleri anlaşıldı. Birkaç öğrenci suçluları uzaklaştırıp dinlenme bölümünün bu kıymetli malını kurtarırken, kalabalıktan yüksek bir kahkaha koptu.

Programdaki ikinci gösteri hasat dansıydı ve Tiyatro Topluluğundan bir düzine kız tarafından zarif bir şekilde oynandı. Çıplak ayakla üstlerinde köylülerin giydiği pantolon ve ceket, süslü yelekler ve başlarında ipek mendiller olduğu halde büyük bir uyum ve zarafet içinde oynadılar. Öğrendiğimize göre bu kızlardan ikisi Ruecin'de Kızıl Tiyatro Okulunda öğrendikleri bu dansları yapmak için ta Ciyangşi'den yürüyerek gelmişlerdi. İkisi de son derece yetenekliydi

Başka bir şaşırtıcı gösteri ise "Birleşik Cephe Dansı"ydı ve Çin'in Japonya'ya karşı direniş için seferber oluşunu yansıtıyordu. El çabukluğuyla bir grup gencin hemen kıyafet değiştirip beyaz pantolon, gömlek ve kepli bahriyeliler oluşuna şaştık. Bu gençler önce süvari, sonra havacı ve piyade, en sonunda da donanma erlerini temsil ettiler. Çinlilerin sanatçı olarak doğduklarını gösteren pandomim ve jestler, dansın ruhunu gerçekten yansıtıyordu.

Sonra. "Kızıl Makinelerin Dansı" diye bir gösteri başladı. Ses ve hareketlerle, kolların, bacakların ve başların birbirine yaklaşıp açılmasıyla, küçük dansçılar harikulade bir şekilde pistonların gidip gelişini, dişlilerin ve tekerleklerin dönüşünü, dinamoların hırıltısını taklit ettiler ve makine devrine girmiş, gelecekteki Çin'i gözler önüne serdiler.

Sahne aralarında halk arasından şarkı söyleme istekleri yükseldi. Halkın isteği üzerine altı Şensili işçi kız, o bölgeye ait bir halk türküsünü Şensili bir köylünün el yapımı gitarının eşliğinde söyledi. Başka bir "istek" üzerine, askerî öğrencilerden biri armonika çaldı ve başka biri de güneyin en sevilen şarkılarından birini söyledi. Sonra beni dehşet içinde bırakan bir başka istek ortaya çıktı; *Vay-guo sin-ven ci-ce*, "yabancı gazeteci de ciğerlerini kendince şişirsin" isteği idi bu.

Peşimi bir türlü bırakmadılar. Benimse aklıma fokstrot, valsler, La Boheme ve Ave Maria'dan başka bir şey gelmiyordu. Bunların tümü de bu topluluğa hiç uymayacak şeylerdi. Marseillaise'i bile hatırlayamıyordum. Israr devam ediyordu. Büyük bir şaşkınlıkla sonunda isteklerini yerine getirdim. "Uçan Trapezdeki Adam"ı söyledim. Çok kibar davrandılar. Bir tane daha isteyen olmadı.

Yeni bir sahne için perdenin açıldığını görünce derin bir nefes aldım. Bu, devrimci toplumsal bir oyundu. Toprak ağasının karısına aşık olan bir muhasebeciyi anlatıyordu. Sonra bir parça daha; "Yaşayan Gazete" adıyla güneybatıdaki yeni olaylara değiniliyor ve daha sonra çocuklar korosu "Enternasyonal"i söylüyordu. Burada genç oyuncuların etrafında döndüğü direklere birkaç milletin bayrağı çekildi. Enternasyonal söylenirken hepsi yavaşça ayağa kalktı ve marş biterken sıkılmış yumruklar havaya yükseldi.

Tiyatro bitmişti, ama benim merakım daha tatmin olmamıştı. Ve böylece ertesi gün Anti-Japon Halk Tiyatro Topluluğunun yöneticisi Bayan Vey Gongcı ile mülakat yapmaya gittim.

Bayan Vey 1907'de Hınan'da doğmuş ve on yıl önce Kızıl olmuştu. "Hristiyan General" Fıng Yüşiyang'ın ordusunda, Guomincün siyasi eğitim okulunun (müdürü Dıng Şiyaoping† idi), propaganda grubuna katılmış ama 1927'de Fıng, Nancing darbesiyle uzlaşınca birçok genç öğrenciyle birlikte oradan ayrıl-

mış ve Hankov'da komünist olmuştu. 1929'da Komünist Partisi tarafından Avrupa'ya yollanmış, bir süre Fransa'da, sonra da Moskova'da eğitim görmüştü. Bir yıl sonra Çin'e dönüp, Kızıl Çin çevresindeki Guomindang ablukasını yarmış ve Ruecin'de çalışmaya başlamıştı.

Bana Kızıl Tiyatronun tarihi hakkında birkaç şey söyledi. İlk tiyatro grupları 1931'de Ciyangşi'de kurulmuştu. Bayan Vey'in söylediklerine göre, Ruecin'deki ünlü Gorki okulunda Ye Ciyenying'in† teknik direktörlüğünde, Sovyet bölgelerinden gelen 1000'den fazla acemi öğrenciden, Kızılların eğitimi sayesinde 60 tiyatro grubu oluşturulmuştu. Bunlar köylerde ve cephelerde dolaştılar. Her grubun Sovyet köylerinden istek listeleri vardı. Kültüre susamış köylüler yaşantılarına bir değişiklik getirecek bu kimselerin ulaşımını, kalacağı yer ve yiyeceğini gönüllü olarak sağlamaktaydılar.

Güneyde Bayan Vey yönetici yardımcısıydı ama Kuzeybatı'da bütün tiyatro örgütünün yönetimini eline aldı. Ciyangşi'den Uzun Yürüyüş'e katıldı. Bu yürüyüşte sonuna kadar dayanan pek az kadından biriydi. Şensi Sovyetinde, daha Güney ordusu Kuzeybatı'ya varmadan tiyatro grupları doğmuştu ama Ciyangşi'den gelen yeni kabiliyet tiyatro sanatına hakiki bir canlılık kazandırdı. Bayan Vey şimdi orada otuz kadar bu türden gezici tiyatro grubu bulunduğunu ve diğerlerinin Gansu'da olduğunu söyledi. Yolculuklarım sırasında bunlardan daha pek çoğuna rastlayacaktım.

"Aşağı yukarı her bölgenin olduğu gibi her ordunun da kendi tiyatro grubu var" diye devam etti. "Oyuncular çoğunlukla mahalli olarak sağlanıyor. Güneyden gelen tecrübeli oyuncularımızın çoğu şimdi yönetici durumundalar."

Bazı genç öncü kol elemanları, yani Uzun Yürüyüş'ün eski askerleriyle karşılaştım. Bunlar, çeşitli köylerdeki çocukların tiyatro topluluklarını örgütleme ve eğitme görevini üstlenen on beş-on altı yaşında gençlerdi.

Bayan Vey'in bana gururla ilettiğine göre "köylüler Kızıl Tiyatroya çok uzak yerlerden geliyorlar"dı. "Bazen Beyaz sınıra yaklaştığımızda, Guomindang askerleri gizlice oyuncularımıza haber yollar ve sınır bölgelerinde pazar yeri olan kasabalara gelmelerini isterler. Bunu yaptığımızda hem Kızıl hem de Beyaz askerler

silahlarını geride bırakarak pazar yerine gösterimizi seyretmeye gelirler, ama Guomindang'ın ileri gelen subayları bunu bilseler dünyada izin vermezler. Çünkü bir kez oyuncularımızı seyreden Guomindang askerlerinden çoğu bir daha Kızıl Ordumuza karşı savaşmıyorlar!"

Bu tiyatro "kulüpleri" konusunda beni en çok şaşırtan şey, bu kadar az olanakla, toplumun gerçek ihtiyaçlarını karşılayabilmeleriydi. Kıt kanaat imkânları, kostümleriyle ve ilkel araçlarıyla dikkate değer bir tiyatro görünümünü sağlamayı başarıyorlardı. Oyuncular sadece yiyecek, giyecek, yetecek kadar harçlık alıyor, her gün okuyorlar. Bütün komünistler gibi Çin ve Çin halkı için çalıştıklarına inanıyorlardı. Her yerde uyur, sağlanabilen her şeyi neşeyle yer ve köyler arasındaki uzun mesafeleri yürüyerek katederlerdi. Dünyada maddi bakımdan onlar kadar kötü durumda olan tiyatrocu yoktur, buna rağmen onlar kadar mutlusunu da hiç görmedim.

Kızıllar hemen hemen bütün oyunlarını ve şarkılarını kendileri yazarlar. Bunları hazırlayanların bir kısmı çok yönlü yöneticilerdi. Ama çoğu hikâye yazarları ve propaganda servisinde çalışan sanatçılar tarafından hazırlanıyordu. Birkaç hiciv, üç yıl önce Kızıllara katılan büyük edebiyat eleştirmeni Çıng Fangvu tarafından yazılmıştı. Bu ünlü Hunanlı yazarın, 1933'te Ciyangşi Sovyetine katılması Şanghay'ı telaşlandırmıştı. Yakın zamanlarda ise Çin'in en önde gelen kadın yazarlarından Ding Ling† de Kızıl Tiyatroya katıldı.

Kızılların Komünist hareketinde, tiyatro gruplarından daha etkin bir propaganda silahları ve bundan daha ustalıkla idare ettikleri bir şey olmadı. Sürekli program değişiklikleriyle, "Yaşayan Gazete" sahnesindeki hemen hemen günlük değişikliklerle yeni askerî, siyasi, iktisadi ve toplumsal meseleler tiyatronun hamuru haline geldi; şüpheler ve sorular, şüpheci köylülerin anlayabileceği bir şekilde mizahla cevaplandırıldı. Kızıllar yeni yerler ele geçirdiğinde, halkın korkularını dindiren, onlara Kızıl program hakkında temel fikirleri veren, devrimci görüşleri yayan ve halkın güvenini kazanmada baş etken gene Kızıl Tiyatroydu. Kızılların yakın zamanda Şenşi'ye yaptıkları sefer sırasında yüzlerce köylü ordudaki Kızıl Tiyatroyu duyarak onları seyretmek için doluşmuştu.

Son derece önemli bir şey vardı. O da "sanatla propaganda" idi. Ve bazıları sanatı bu işe niçin katalım diye sorabilir. Gene de en kaba anlamda bile bu sanattır. Çünkü seyircilerine hayattan görüntüler verir. Ve bunun yalın bir sanat olmasının nedeni, onu yoğuran canlı maddenin ve hitap ettiği insanların hayatın sorunlarına olan yalın yaklaşımlarıdır. Çin'deki halk kitleleri için sanat ve propaganda arasında kesin bir ayrım yoktur. Sadece insan tecrübesinde anlaşılabilir olanla olmayan arasındaki fark vardır.

Çin Komünist hareketinin bütün tarihini, büyük bir propaganda türü ve bazı fikirlerin mutlak doğruluğunun savunulmasından çok, bu fikirlerin var olma hakkının savunulması olarak düşünebilirsiniz. Bu tiyatrolar sonunda yenilip parçalansalar bile, bunun onların Kızıllara en kalıcı hizmeti göstermediğini ispat edeceğinden emin değilim. Şimdi binlercesi olmuş olsa da bu sakalsız gençlerin ağzından Marksist gerçekleri dinlemiş olan milyonlarca genç köylü üzerinde, eski Çin kültürünün cinleri defetme duaları bir daha eskisi kadar etkili olamayacaktı. Kızılların, önüne geçilmez göçebe kaderleri onları nereye taşıdıysa köylülerin başka hiçbir yolla öğrenemeyecekleri büyük toplumsal değişiklikleri de birlikte götürdüler ve yoksulların ve ezilenlerin harekete geçmesi için yeni bir inanç yarattılar.

Ara sıra kötü hatalar yapmış olsalar da, aşırılıkları bazen kötü sonuçlar doğurmuş olsa da, bazı konuların üzerinde abartarak durmuş olsalar da, onların samimi ve açıkça hissedilen keskin propaganda amaçları, milyonlarca Çin köylüsünü toplumdaki sorumlulukların bilincine vardırmak için sarsmak, uyandırmak, insan haklarına inandırmak; çekingenlik, pasiflik, Taoizm ve Konfüçyüs felsefesinin kaderciliğine karşı mücadele etmek; Çin kırsal bölgeleri için yeni bir görüş olan "halk iktidarını" kurmak amacıyla mücadele etmeleri için onları eğitmek, ikna etmek ve hatta sırasında zorlamak; Komünistlerin öngördüğü gibi adalet, eşitlik, özgürlük ve insan haysiyetine dayanan bir hayat kurmaları için onları mücadeleye sevk etmekti.

Bu topraklar üzerindeki büyük değişiklikleri gerçekleştirecek olan güç, Nancing'de alınan bütün kutsal ama amaçsız kararlar-

dan çok, iki bin yıllık bir uykudan sonra gittikçe daha bilinçli bir şekilde ayağa kalkan köylülüğün artan baskısıydı. (2)

"Komünizmin" vardığı nokta bir anlamda şuydu: Tarihte ilk defa, eğitim görmüş binlerce genç, birdenbire içine düştükleri bilimsel bir dünyanın kendilerinde yarattığı büyük inançlarla, "halka döndüler"; kültür bakımından el değmemiş kırsal bölgelere, karanlıkta yaşayan köylülere yeni öğrendikleri bilgileri aktarabilmek için ülkelerinin en uzak köşelerine gittiler ve "daha verimli bir yaşamı" gerçekleştirmek için köylüleri de saflara katılmaya çağırdılar. Daha iyi bir dünyanın gerçekleştirilebileceği ve bunu sadece kendilerinin yapabileceği inancıyla dolu, komün idealini halkın kabul ve desteğine sundular. Ve bunda oldukça büyük başarı gösterdiler. Propaganda ve eylemle, devlet, toplum ve kişi kavramları konusunda milyonlara yepyeni bir anlayış götürdüler.

Kızılların arasındayken, sık sık, sanki tarihin garip bir cilvesi sonunda şiddet hayatının, futbol maçlarından, ders kitaplarından, aşktan ve genel olarak başka ülkelerdeki yaşıtlarını ilgilendiren konulardan çok daha önemli olduğunu kavramaları yüzünden böyle bir hayatın içine girmiş olan okul çocuklarının arasındaymışım gibi garip bir hisse kapılıyordum. Zaman zaman, Nancing'in bütün ordularına karşı on yıldır bir kitle mücadelesini yönetmiş olanların, yalnızca fikirle donanmış bu kararlı gençlik topluluğu olduğuna zorlukla inanabiliyordum. Bu inanılmaz dostluk nasıl doğdu? Bu bağlılık, bu birlik ve bu güç nereden geliyor? Ve belki de, niçin hâlâ olgunlaşamadı, hâlâ esas olarak bir gösteri, gençlerin bir Haçlı Seferi gibi gözüküyor? Bir insan, böyle bir şeyi hiç görmemiş olanlara, bunu nasıl anlatabilir?

Sonra Mao Zedong bana özgeçimini anlatmaya başladı. Ve her gece anlattıklarını yazdıkça anladım ki, bu sadece onun hayat hikâyesi değildir. Bu, komünizmin nasıl geliştiğini ve neden binlerce genç kadın ve erkeğin bağlılık ve desteğini kazandığını anlatan bir açıklamadır. Bu, daha sonra birçok başka Kızıl önderin hayat hikâyesinin içinde de zengin değişikliklerle dinleyeceğim bir hikâyeydi. Herkesin okumak isteyeceği bir hikâyedir diye düşündüm. Ve işte yazdım.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BİR KOMÜNİSTİN DOĞUŞU

1

Çocukluk

✸

Mao'ya kendisi hakkında sorularla dolu uzun bir liste hazırlayıp verdim. Çeşitli konuları kapsayan beş-altı grup soru üzerinde, kendisinden hemen hemen hiç söz etmeden ve yaşadığı olaylardaki rolüne değinmeden on-on iki gece konuştu. Yavaş yavaş kişisel ayrıntılardan söz etmesini beklememin hayal olacağını düşünmeye başlamıştım. Kişinin rolüne çok az önem verdiği anlaşılıyordu. Karşılaştığım öteki Kızıllar gibi o da, sadece komiteler, örgütler, ordular, kararlar, savaşlar, taktikler, tedbirler vb. hakkında konuşuyor, nadiren kişisel tecrübelerinden söz ediyordu.

Bir süre kişisel meseleleri açmaktan ve yoldaşlarının kahramanlıklarını anlatmaktan kaçınmalarını ya alçak gönüllülüklerine bağladım veya benden korkmuş, şüphelenmiş olmalarına yahut da bu insanların çoğunun başına epeyce paha biçilmiş olmasına verdim. Ama daha sonra bu saydıklarımın rol oynamadığını, bu kimselerin gerçekten kişisel ayrıntıları unutmuş olduklarını keşfettim. Biyografilerini toplamaya başladıktan sonra, Komünistlerin gençliklerinde başlarından geçen her şeyi hatırladıklarını, ama Kızıl Ordunun bir parçası haline geldikleri andan itibaren, kendilerini bir yerde kaybettiklerini ve üst üste aynı şeyi sormadıkça, kendileri hakkında hiçbir şey, ama Ordu, Sovyetler ya da parti hakkında pek çok hikâye dinleyebileceğimi anladım. Bu insanlar, tarihler, savaş şartları ve binlerce adı duyulmamış yere ve binlerce yerden yapılan harekâtlar hakkında saatlerce konuşabilirlerdi, ama onlar için bu olayların kolektif olmasından, Kızıl Ordunun orada bulunmasından ve bunların gerisinde, uğrunda

mücadele ettikleri ideolojinin bütün organik gücünün yatmasındandı. Bu ilginç keşfimi sizlere iletmem oldukça güç.

Bir gece Mao, bütün öteki soruları cevapladıktan sonra "Hayat Hikâyesi" başlığı altında topladığım listeye baktı. "Kaç kere evlendiniz?" sorusuna gülümsedi. Daha sonra, Mao'ya kaç karısı olduğunu sorduğum söylentisi yayıldı. Mao, bir otobiyografinin gerekli olduğundan şüphe ediyordu. Ben de bunun başka konularda bilgi vermekten daha önemli olduğunu savundum. "Yazdıklarınızı okuyanlar nasıl bir insan olduğunuzu bilmek istiyorlar, üstelik hakkınızda dolaşan pek çok asılsız söylentiyi de düzeltmeniz gerekir," dedim. Öldüğü hakkında çeşitli haberler yayıldığını, bazı kimselerin, onun kusursuz Fransızca konuştuğuna inandıklarını, bazılarının ise, kara cahil bir köylü olduğunu söylediklerini, yarı ölü bir tüberkülozlu olduğuna dair söylentiler dolaştığını, bu arada bazılarının da zır deli olduğunu ileri sürdüklerini söyledim. İnsanların kendisi hakkında nasıl bu kadar vakit harcadıklarına şaşırdı kaldı. Bu tür haberlerin düzeltilmesi gerektiğini kabul etti. Yazdığım soruları bir daha gözden geçirdi.

"İsterseniz" dedi, "sizin soruları bir yana bırakalım ve ben hayatımın ana hatlarını sıralayıvereyim. Bunun daha anlaşılır olacağını sanıyorum. Hem sonunda, sorduğunuz sorular da cevaplandırılmış olacak."

Bunu takip eden geceler boyunca, mağaranın içinde, kırmızı örtülü bir masanın başında, aramızda titreyen mum ışığının altında otururken, baş başa vermiş suikast tertipçilerine benziyorduk. Uyuyakalana dek yazıyordum. Vu Liyanping yanıma oturuyor, Mao'nun yumuşak güneyli lehçesi ile anlattıklarını bana çeviriyordu. Kuzeyliler tavuğa *ci* derken, güneyliler romantik bir şekilde *gü* diyor, *Hunan*'ı *Funan* yapıyor, *ca*, *za* haline geliyor ve daha birçok acayip farklar meydana çıkıyordu. Mao her şeyi hafızasına dayanarak anlatıyor, o konuştukça ben de yazıyordum. Daha önce de söylediğim gibi yazdıklarım yeniden Çinceye çevrildi ve düzeltildi. Vu'nun söz diziminde yaptığı gerekli değişiklik dışında üslup açısından üzerinde durulmadı.

"1893 yılında Hunan eyaletine bağlı Şiyang Tan *sien*'inin* Şao Şen köyünde doğmuşum. (1) Babamın adı Mao Rınşing, annemin genç kızlık ismi ise Vın Çimey'di.

"Babam yoksul bir köylüydü, daha çok gençken ağır borçlar altına girdiğinden orduya girmek zorunda kalmıştı. Uzun yıllar orduda kaldı. Daha sonra benim doğmuş olduğum köye döndü. Sıkı bir tasarruf yaparak küçük ticaret ve diğer işler yoluyla biraz para biriktirerek toprağını geri almayı başardı.

"Orta köylü olan ailem o sırada 15 *mou*'luk** araziye sahipti. Bu topraklar üzerinde her yıl altmış *tan**** pirinç yetiştirebiliyorlardı. Ailemin beş ferdi otuz beş *tan* (yani adam başına yedi *tan*) pirinç tüketiyordu. Bu da geriye yıllık yirmi beş *tan* artı ürün bırakıyordu. Bu artı ürünü kullanan babam bir miktar sermaye biriktirdi ve yedi *mou* toprak daha satın alarak aileyi "zengin" köylü sınıfına soktu. Böylece, artık her yıl seksen dört *tan* pirinç yetiştirebiliyorduk.

"Ben on yaşındayken; annem, babam, büyükbabam, küçük kardeşim ve benden oluşan ailemin sadece on beş *mou* toprağı vardı. Yedi *mou*'luk toprağı aldığımız sırada dedem öldü ama yeni bir kardeşim doğdu; gene de her yıl fazladan kırk dokuz *tan* pirincimiz oluyordu. Babam devamlı zenginleşiyordu.

"Babam orta halli bir çiftçi olduğu sıralarda tahıl nakliyatı ve satışıyla uğraşmaya başlamış ve böylece biraz para kazanmıştı. 'Zengin' köylü olduktan sonra da vaktinin çoğunu bu işe ayırdı. Bütün çocuklarını ve karısını tarlada çalıştırdığı gibi, bir de tüm gün çalışan tarım işçisi tutuyordu. Altı yaşındayken tarlada çalışmaya başlamıştım. Babamın işini yürüttüğü bir dükkânı yoktu. Sadece yoksul çiftçilerden gidip tahıl satın alır, sonra bunu şehir tüccarlarına satarak daha fazla para kazanırdı. Kışın, pirincin öğütüldüğü mevsimde babam bir işçi daha kiralardı ve evde bes-

---

* *Sien*: İlçe merkezi. Merkezî hükümetin yönetimi altında en küçük idari birimdi ve bir hâkim tarafından yönetilirdi.

Mou: 6 Ar'lık bir yüzey ölçüsüdür. 15 Mou bir hektar kadardır.

*** *Tan*: 59.630 gramlık bir ağırlık birimi. 60 tan pirinç aşağı yukarı 3581 kilogram tutuyor.

lenecek boğaz sayısı yediye çıkardı. Yemek yemede tutumluyduk ama herkese her zaman doyacak kadar yiyecek vardı.

"Sekiz yaşındayken civardaki ilkokula başladım ve on üç yaşıma kadar bu okula devam ettim. Sabahın erken saatlerinde ve akşamları tarlada çalışırdım. Gündüzleri Konfüçyüs'ün *Seçme Eserleri*'ni ve 'Dört Klasik'i okurdum. Çince öğretmenim öğrencilere sert davranma taraflısıydı. Sert ve haşindi, öğrencilerini sık sık döverdi. Bu yüzden on yaşındayken okuldan kaçtım. Evde de dayak yiyeceğimden korkarak geri dönemedim ve vadide bir yerde olacağını düşünerek şehrin yolunu tuttum. Ailem tarafından bulunana dek üç gün kadar orada burada dolaştım. Daha sonra yolculuğum boyunca hep aynı yerin etrafında dönüp durduğumu ve evimden sadece sekiz *li** uzaklaştığımı öğrendim.

"Eve döndükten sonra şartlar umduğumun aksine bir parça iyileşti. Babam biraz daha düşünceli, öğretmenim ise bir parça daha yumuşaktı. Protesto hareketimin sonuçları beni pek etkiledi. Başarılı bir 'grev' olmuştu bu.

"Babam, birkaç şey öğrenir öğrenmez ailenin hesaplarını tutmamı istedi. Hesap tahtasını kullanmayı öğrenmemi de istiyordu. Babam bu konuda inat edince ben de geceleri hesaplarla uğraşmaya başladım. Acımasız bir işadamıydı o. Beni boş görmekten nefret ederdi, tutulacak defter yoksa çiftlik işleriyle uğraşmaya zorlardı. Sinirli bir adamdı, beni ve küçük kardeşlerimi sık sık döverdi. Size para filan ödemez, yemeğin de en kötüsünü verirdi. Her ayın on beşinde büyük bir fedakârlık yaparak işçilerine yumurta ve pirinç verir ama hiç et vermezdi. Bana ise ne yumurta ne de et verirdi.

"Annem, iyi yürekli, cömert, sempatik bir kadındı ve her zaman nesi varsa paylaşmaya hazırdı. Yoksullara acır ve kıtlık zamanlarında ondan pirinç isteyen yoksulların çoğunu eli boş döndürmezdi. Ama babamın yanında yapamazdı bunu. Babam merhameti hoş görmezdi. Evde bu konu yüzünden sık sık kavga çıkardı.

---

* 8 *Li*: aşağı yukarı 4,5 km.

"Evin içinde iki 'taraf' vardı, biri iktidar olan babamındı. Muhalefet ise ben, annem, erkek kardeşim ve bazen de işçiden oluşurdu. Ama Muhalefetin "Birleşik Cephe"sinde gene de görüş ayrılıkları vardı. Annem dolaylı saldırı siyasetinden yanaydı; benim hislerimi açıkça gösterınemi ve iktidara karşı açık isyan çabalarımı eleştirirdi, 'Çinlilerin yolu bu olamaz' derdi.

"Ama on yaşına geldiğimde babamla tartışmak için elime güçlü bir silah geçirdim: Klasiklerden alıntı yapmak. Babamın genellikle bana yönelttiği suçlamalar, evlada yakışmaz hareketler ve tembellikti. Buna karşılık ben de yaşlının iyi ve şefkatli olması gerektiğini klasiklerden aktardım. Tembelliğimi öne sürmesine karşılık, yaşlılar gençlerden daha çok çalışmalılar tezini ortaya attım ve babama benden üç misli daha yaşlı olduğunu hatırlatarak benden çok daha fazla çalışması gerektiğini söyledim. Ve onun yaşına geldiğimde, ondan daha enerjik olacağımı bildirdim.

"Babam sermaye biriktirmeye devam etti ve köyümüze göre büyük bir servet sahibi oldu. Artık toprak almıyor, başkalarının tarlalarının ipotek senetlerini topluyordu. Sermayesi 2-3 bin Çin dolarını* buldu.

"Benim hoşnutsuzluğum artıyor, aile içindeki diyalektik mücadele sürekli büyüyordu;** özellikle hatırladığım bir olay vardır. On üç yaşındayken, babam bir gün birçok konuğu eve davet etmişti. Onların önünde ikimizin arasında bir tartışma çıktı. Babam, herkesin önünde, tembel ve işe yaramaz diyerek beni aşağıladı. Bu beni çılgına döndürdü. Ona küfrettim ve evi terk ettim. Annem arkamdan koştu ve beni eve döndürmek için ikna etmeye çalıştı. Babam da peşimden gelerek küfürle eve dönmemi buyurdu. Küçük bir gölün kıyısına kadar koşmayı başardım ve daha fazla yaklaşırsa kendimi göle atacağımı söyledim. Bu sırada iç savaşın durdurulması için talepler ve karşı talepler ileri sürülüyordu. Babam özür dilememde ve itaat işareti olarak

---

* Yuan: Para birimi. Bugün de çoğunlukla "Çin doları" olarak kullanılır, 1900'lerde 3000 yuan Çin'in kırsal bölgeleri için yüksek bir meblağdı.

** Mao bu tür siyasi terimleri açıklamalarında mizahi bir amaçla kullanıyor ve bu olayları hatırladıkça bol bol gülüyordu.

*kou tou** yapmamda diretiyordu. Beni dövmemeye söz verirse, tek dizle *kou tou* yapacağımı söyledim. Böylece savaş sona erdi. Bundan sonra anladım ki, açık isyan ederek haklarımı savunursam babam yumuşak davranıyor, ama sessiz durup boyun eğersem küfredip, daha çok dövüyordu.

"Sanırım babamın sonunda yenilmesine sebep olan şey onun sertliğiydi. Ondan nefret etmesini öğrendim ve babama karşı gerçek bir 'birleşik cephe' kurduk. Bu olayın ayrıca bana yararı bile dokundu. Çalışmamda daha titiz olmamı; beni eleştirecek nokta bulamasın diye defterleri daha dikkatli tutmamı sağladı.

"Babam iki yıl kadar okula gitmişti ve defter tutabilecek kadar okuyup yazabilirdi. Annem tam anlamıyla cahildi. Her ikisi de köylü ailelerden geliyordu. Ben ailenin 'bilgini'ydim. Klasikleri bilirdim ama hiç hoşlanmazdım. Buna karşılık eski Çin romanları ve özellikle isyan hikâyelerini severdim. Çok genç iken *Yo Fey Cuan* (Yo Fey Tarihi), Şüe Hucuan (Su Kenarı), *Fan Tang* (Tang'a Karşı İsyan), *San Guo* (Üç Krallık) ve *Si Yu Ci*'yi (Batı'ya Seyahat, Şüen Zang'ın 7. yüzyılda Hindistan'a yaptığı yarı efsanevi göçün hikâyesi) okudum. Hem de bu kanun dışı kitaplardan nefret eden ve onlara murdar diyen yaşlı öğretmenimin uyanıklığına rağmen okudum. Bu kitapları sınıfta okur ve öğretmen geçerken bir lastiğin altına sallardım. Orada arkadaşlarımın çoğu da böyle yapardı. Hikâyelerin çoğunu hemen hemen ezbere bilir ve bunları tekrar tekrar tartışırdık. Köyde bu hikâyeleri bizim gibi çok seven ve bizimle paylaşan yaşlılar vardı. Ancak biz bu hikâyeleri onlardan daha iyi bilirdik. Bu kitaplardan çok etkilendiğimi sanıyorum. Onları okuduğumda tam etkilenecek çağdaydım.

"Sonunda on üç yaşımdayken okulu bıraktım. Uzun saatler boyu tarlada çalışmaya başladım. Gündüz tam gün çalışan ücretli işçiye yardım ediyor, akşamları ise evde defter tutuyordum. Buna rağmen klasikler dışında bulduğum her şeyi okumaya devam ettim. Bu durum, klasikler üstünde büyük bilgi sahibi olmamı isteyen babamın canını sıkıyordu. Çünkü düşmanlarından

* *kou tau:* Dizüstü çökerek ve başı yere değdirerek selamlama. Bu, itaatin ifadesiydi. İmparator ve babalar böyle selamlanırdı.

biri mahkemede klasiklerden yaptığı bir alıntı sayesinde davayı kazanmıştı. Akşamları babam ışığını görmesin diye penceremi sıkı sıkı örterdim. *Şen Şih Veyyen* (Uyarıcı Sözler) adlı çok sevdiğim kitabı* böyle okudum. Kitabın yazarı eski reformculardan biriydi. Çin'in zayıflığını, demiryolu, telefon, telgraf, buharlı gemi gibi Batı'nın teknik gelişmelerinden yoksun oluşuna bağlıyordu. Bu gelişmelerin ülkeye getirilmesini istiyordu. Babam bu tür kitapların zaman kaybına sebep olduğuna inanırdı. Pratikte yararı dokunacak, ona davalarını kazandıracak şeyleri, mesela klasikleri okumamı isterdi.

"Ben gene eski Çin masallarını ve romanlarını okumaya devam ettim. Bir gün bu hikâyelerin garip bir özelliği olduğunu fark ettim. Bu kitaplarda toprağı işleyen köylüler yoktu. Bütün kahramanlar, savaşçı, memur ya da bilgindi ve hiçbirinde köylü kahraman yoktu. İki yıl boyunca bunu düşündüm ve sonunda hikâyelerin içeriğini tahlil ettim. Bu kitaplarda göklere çıkarılan savaşçıların, halkı yönetenlerin toprakta çalışmaya ihtiyaçları yoktu. Çünkü toprağa onlar sahipti ve açıkça kendileri için köylüleri çalıştırıyorlardı.

"Babam gençken de orta yaşlılığında da tanrıya inanmayan bir insandı ama annem Buda'ya tam anlamıyla tapardı. Çocuklarına dinî kuralları öğretirdi ve hepimiz babamız dinsiz olduğu için üzülürdük. Dokuz yaşıma geldiğimde babamın inançsızlığını annemle ciddi bir şekilde tartıştım. Bundan sonra uzun süre onu değiştirmeye çalıştık ama başaramadık. Sadece bize küfredip üstümüze saldırdı, biz de yeni planlar hazırlamak üzere geri çekildik. Ama onun tanrılarla hiçbir alışverişi yoktu.

"Bu arada okuduklarım beni daha çok etkilemeye başladı, ben de gün geçtikçe daha şüpheci oluyordum. Annem benim için üzülmeye başladı. Dinin şartlarını yerine getirmedeki ilgisizliğim yüzünden beni azarlıyordu ama babam bu konuda tek kelime söylemiyordu. Daha sonra bir gün babam para toplamak için yola

---

* Bu kitap, parlamentoya dayalı bir hükümet, modern eğitim ve konuşma yöntemleri de dahil olmak üzere pek çok demokratik reformu savunan Cong Guangying tarafından yazılmıştı. 1898 yılında Yüz Gün reformlarının kabul edildiği bir sırada yayınlandığı zaman geniş bir etki yaratmıştı.

çıktığı sırada, bir kaplana rastlamış. Bu ani karşılaşmadan şaşıran kaplan hemen arkasını dönüp kaçmış ama bu karşılaşmadan şaşkına dönen babam, bu mucizevi kaçış üstünde uzun uzun düşündü. Tanrıları gücendirip gücendirmediğini merak etmeye başladı. Bundan böyle, Budizm'e daha fazla saygı gösterir oldu ve zaman zaman Buda'nın ruhuna öd ağacı yaktı. Gene de benim dine karşı gittikçe ilgisizleşmeme hiç karışmadı. Zaten kendisi de ancak başı darda kalınca tanrılara dua ederdi.

"*Uyarıcı Sözler* kitabı bende yeniden öğrenimime devam etme isteğini uyandırdı. Çiftlikteki işimden iyice sıkılmıştım zaten. Babam doğal olarak bana karşı çıktı. Bu konuda kavga ettik ve sonunda evden kaçtım. İşsiz bir hukuk öğrencisinin yanına sığındım ve orada altı ay kalarak okudum. Daha sonra yaşlı bir Çinli bilginin yanında klasikleri inceledim, ayrıca birçok günlük makale ve kitap okudum.

"Bu sırada Hunan'da tüm yaşantımı etkileyen bir olay oldu. Okuduğum küçük Çin okulunun dışında, biz öğrenciler bazı fasulye tüccarlarının Çangşa'dan toplu halde geri döndüklerini gördük. Niçin döndüklerini sorduk. Onlar da bize şehirdeki büyük ayaklanmadan söz ettiler.

"O yıl büyük bir kıtlık olmuştu ve Çangşa'da binlerce insan aç kalmıştı. Açlıktan ölmek üzere olanlar, aralarından seçtikleri bir grup temsilciyi şehrin valisine yollamışlar ve onları kurtarması için yalvarmışlardı. Ama adam pek yüksekten atmış, 'Niçin yiyecek bir şeyiniz yok? Şehir bolluk içinde. Ben her zaman kendime yetecek kadar yiyecek buluyorum,' demişti. Valinin cevabını duyan halk çok öfkelenmişti. Toplu halde mitingler yapıp bir gösteri düzenlemişlerdi. Daha sonra Mançu konağına hücum ederek hükümet dairesinin sembolü olan bayrak direğini kırmışlar ve valiyi kovmuşlardı. Bu olaylardan sonra Cang isminde bir yetkili at sırtında geldi ve halka, devletin onlara yardım edeceğini söyledi. Aslında Cang verdiği sözde samimiydi ama İmparator onu sevmiyordu ve Cang'ı 'ayak takımı'yla sıkı ilişkileri olduğu için suçladı. Cang azledildi. Yeni bir vali geldi ve derhal ayaklanmanın tüm önderlerinin tutuklanmasını emretti. Çoğunun kafası kesildi ve

gelecekteki 'isyancılar'a ibret olsun diye başları kazıklara geçirilip gösterildi.

"Bu olay okulda günlerce tartışıldı. Benim üzerimde derin bir etki yarattı. Öğrencilerin çoğu 'isyancılar'dan yanaydı, ama olaya sadece tarafsız bir gözlemci olarak bakıyorlardı. Bunun doğrudan doğruya kendi hayatlarıyla da ilişkili olduğunu bir türlü kavrayamıyorlardı. Yalnız heyecanlı bir olay olduğu için ilgileniyorlardı. Oysa ben bu olayı hiç unutmadım. İsyancıların arasında benim ailem gibi sıradan insanların bulunduğunu düşünüyor ve onlara uygulanan haksız davranışlara şiddetle karşı çıkıyordum.

"Çok geçmeden Şao Şen'da, Gı Laohüe† adlı gizli cemiyetin üyeleriyle yörenin büyük toprak ağası arasında anlaşmazlık çıktı. Adam onlara dava açtı ve güçlü bir toprak ağası olduğu için davayı kolaylıkla kazandı. Gı Laohüe üyeleri mahkûm oldular. Ama bu karara boyun eğmediler ve toprak ağasına ve hükümete karşı ayaklandılar. O yöredeki Liyo Şen Dağı'na çıkarak kendilerine bir kale inşa ettiler. Üzerlerine taburlarla asker yollandı. Bu arada toprak ağası, isyan bayrağını çektikleri gün bir çocuğu kurban ettikleri söylentisini yaydı. Asilerin başı değirmentaşı ustası Pang diye tanınan birisiydi. Ayaklanma sonunda bastırıldı ve Pang kaçmak zorunda kaldı. Yakalandı ve başı uçuruldu. Ama öğrencilerin gözünde bir kahraman olmuştu. Çünkü herkes ayaklanmadan yanaydı.

"Ertesi yıl yeni pirinç hasadı kaldırılmadan, kış pirinci tükendi ve bölgemizde yiyecek kıtlığı baş gösterdi. Yoksullar, zengin çiftçilerden yardım istediler ve 'Pirinç yemeli, para ödememeli' adlı bir hareket başlattılar.* Pirinç tüccarı olan babam kıtlığa rağmen bölgemizden şehre bol miktarda tahıl sevk ediyordu. Yoksul köylüler gönderdiği malların bir kısmına el koydular. Babam bu olaya müthiş öfkelendi. Ona hiç acımadım. Ancak köylülerin yöntemini de doğru bulmadım.

"Bu dönemde beni etkileyen başka bir neden de, bulunduğumuz yerin ilkokulunda 'ilerici' bir öğretmenin bulunmasıydı.

"Büyük evden" yani toprak ağasının zahire ambarından "yiyelim" anlamına geliyordu.

'İlerici'ydi çünkü Budizme karşıydı ve yakasını tanrılardan kurtarmak istiyordu. Halkı, tapınakları okula çevirmeye ikna etmeye çalışıyordu. Herkesin hakkında çok konuştuğu bir insandı. Ona hayranlık duyuyor ve görüşlerine katılıyordum.

"Peş peşe gelen bu olaylar o sırada zaten isyankâr olan genç beynimde derin izler bıraktı. Bu dönemde bir parça siyasi bilinç sahibi olmaya başladım. Özellikle, Çin'in parçalanmasını anlatan bir broşür okuduktan sonra, bu daha çok ortaya çıktı. Bugün bile broşürün şu cümleyle başladığını hatırlıyorum: 'Heyhat, Çin boyunduruk altına girecek.' Japonya'nın Kore ve Tayvan'ı işgal ettiğini, Çinhindi ve Burma hükümdarlığının elden gittiğini anlatıyordu. Bunu okuduktan sonra ülkemin geleceği konusunda üzülmeye ve onu kurtarmanın bütün halkın görevi olduğunu düşünmeye başladım.

"Babam, Şiyan Tan'da iş ilişkileri olan bir pirinç dükkânında çırak olmamı istedi. İlgi çekici bir şey olacağını düşünerek ilk ağızda karşı gelmedim. Ancak bu sırada çok değişik bir okulun varlığından söz edildiğini duydum. Babamın karşı koymasına rağmen oraya gitmeye karar verdim. Bu okul annemin ailesinin yaşadığı Şiyang Şiyang ilçesindeydi. Kuzenlerimden biri bu okula gidiyordu ve bana yeni okulu ve 'modern eğitim'in değişik koşullarını anlattı. Klasiklere daha az önem veriliyor ve genellikle Batı'nın 'yeni bilim'leri öğretiliyordu. Eğitim yöntemleri de 'radikal'di.

"Kuzenimle birlikte okula gidip kaydoldum. Okulun sadece Şiyang Şiyanglılara açık olduğunu sandığımdan Şiyang Şiyanglı olduğumu söyledim. Daha sonra okulun herkese açık olduğunu öğrenince yeniden Şiyang Tanlı oldum. Bu okula, yatılı ücreti ve bütün ders araçları için beş aylığına 1400 'metelik' ödedim. Babam sonunda okula gitmemi kabul etti. Dostları ona, bu 'ileri' eğitimin para kazanma gücümü artıracağını söylemişlerdi. Evden ilk kez elli *li* uzaklaşıyordum. On altı yaşındaydım.

"Yeni okulda doğa bilimleri ve Batı'da okutulan dersleri çalışıyordum. Dikkat çekici başka bir nokta ise öğretmenlerden birinin Japonya'dan dönmüş bir öğrenci olmasıydı. Takma saç örgüsü vardı. Herkes onunla alay ediyor ve 'Sahte Yabancı Şeytan' diyorlardı.

"Ömrümde bu kadar çocuğu bir arada görmemiştim. Çoğu şık elbiseler giyebilen toprak ağası çocuklarıydı ve ancak birkaç köylünün çocuğunu böyle bir okula yollayacak parası vardı. Ben öteki çocuklardan çok daha yoksul giyimliydim. Sadece bir tane doğru dürüst pantolon ceket takımım vardı. Öğretmenlerden başka kimse geleneksel elbise giymezdi ve 'yabancı şeytan'lardan başka kimse de modern elbiseler içinde dolaşmazdı. Zengin öğrencilerin çoğu, sık sık eskimiş ceket ve pantolonumu giydiğim için beni hor görüyorlardı. Buna rağmen onların arasında arkadaşlarım vardı, özellikle iki tanesi çok iyi yoldaşlarımdı. Onlardan biri şimdi yazardır; Rusya'da yaşıyor.

"Şiyang Şiyang asıllı olmadığım için de sevilmiyordum. Şiyang Şiyang asıllı olmak, özellikle Şiyang Şiyang'ın belli bir bölgesinden olmak çok önemliydi. Aşağı, yukarı ve orta Şiyang Şiyang vardı; aşağı ve yukarı Şiyang Şiyanglılar coğrafi nedenlerle birbirleriyle sürekli çatışma halindeydiler. Biri diğerinin varlığına razı olamıyordu. Ben bu savaşta tarafsız kaldım, çünkü oranın yerlisi bile değildim. Bu yüzden üç hizip de beni hor görüyordu. Moral çöküntüsü içindeydim.

"Bu okulda oldukça başarı sağladım. Öğretmenlerim beni sevdi. Özellikle klasikleri öğretenler, bu tarzda çok iyi denemeler yazdığım için beni daha çok sevdiler. Ama benim aklım klasiklerde değildi. Kuzenimin yolladığı, Kang Yüvey'in Reform hareketini anlatan iki kitabını okudum. Birinin adı *Sin Min Cung Bao* (Yeni Halkın Gazetesi) idi ve Liang Çiçao† tarafından hazırlanmıştı. Bunları ezbere öğrenene kadar tekrar tekrar okudum. Kang Yüvey ve Liang Çiçao'ya adeta tapıyor ve o sırada çok ilerici bulduğum kuzenime minnet duyuyordum. Ama sonradan karşıdevrimci hareketin bir parçası oldu ve 1925-1927 arasında Büyük Devrim sırasında gericilere katıldı.

"Öğrencilerin çoğu takma saç örgüsü nedeniyle 'Sahte Yabancı Şeytan'ı sevmezlerdi ama ben onun Japonya hakkında konuşmalarını dinlemekten çok hoşlanırdım. Müzik ve İngilizce öğretirdi. Şarkılarından biri Japoncaydı ve adı 'Sarı Denizde Savaş' idi. Hâlâ o şarkının bazı sözlerini hatırlıyorum.

Serçe şarkı söyler, bülbül dans eder,
Ve yeşil topraklar baharda nefis olur.
Nar çiçekleri kızarır,
Ve karşınıza yeni bir tablo gelir.

O günlerde Japonya'nın güzelliğini biliyor ve duyuyordum. Rusya'ya karşı kazandıkları zaferin verdiği gurur ve kuvvet bu şarkıda hissediliyordu.* Barbar bir Japonya'nın da var olabileceğini düşünemiyordum; örneğin bugün bizim tanıdığımız Japonya'nın!

"Sahte Yabancı Şeytan'dan öğrendiklerimin hepsi buydu.

"Bu sırada İmparator ve dul İmparatoriçe Co Şin'in öldüğünü, yeni İmparator Şüen Zang'un iki yıldır ülkeyi yönettiğini ilk defa duyduğumu hatırlıyorum. O zamanlar henüz monarşiye karşı bir insan değildim. Üstelik İmparator'un, bütün öteki yönetici kadrolar gibi dürüst, iyi ve akıllı bir adam olacağını düşünüyordum. Sadece Kang Yüvey'in reformlarına ihtiyaçları vardı. Eski Çin'in hükümdarları Yao ve Şun, Çin Şı Huangdi ve Han Vudi'nin yaptıklarına hayran kaldım ve onlar hakkında pek çok kitap okudum.** Bu arada biraz yabancı ülkelerin tarihini ve coğrafyasını öğrendim. Amerikan İhtilali'ni anlatan bir makalede ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nin adını duydum. Şöyle bir cümle vardı o yazıda: 'Sekiz yıl süren zorlu bir savaştan sonra, Washington zafere ulaştı ve ülkesini yeniden inşa etti.' *Büyük Dünya Kahramanları* adlı bir kitapta Napolyon, Çariçe Katerina, Büyük Petro, Wellington, Gladstone, Rousseau, Montesquieu ve Lincoln hakkında yazılar okudum."

---

* Şiir, Portsmouth anlaşması ve Rus-Japon savaşının bitmesinden sonra yapılan bahar festivaline ve Japonya'daki büyük sevince değiniyordu.

** Yao ve Şun, Çin'in yarı-efsane niteliği de taşıyan ilk imparatorlarıdır. (MÖ 3000-2205) Vey Nehri ve Sarı Nehir'in vadilerinde ilk Çin toplumunu kurdukları ve kanallarla, bentlerle selleri önledikleri söylenir. Çin Şı Huangdi (MÖ 259-222) imparatorluğu birleştirdi ve Çin Seddi'ni tamamladı; Han Vu Hanedanı'nın temellerini pekiştirdi. Han Hanedanı, Çin ile iktidara geldi. (Son Han da dahil olmak üzere) 426 yıl iktidarını sürdürdü.

2

Çangşa'da Geçen Günler

✸

Mao Zedong devam etti:

"Evimizden 120 *li* uzaktaki büyük eyalet başkenti Çangşa'ya gitme arzusuyla yanıp tutuşuyordum. Bu şehrin çok büyük olduğu, çok sayıda insan, sayısız okul ve hükümet konağı bulunduğunu söylüyorlardı. Harikulade bir yerdi! Buraya gitmeyi ve Şiyang Şiyanglıların alındığı ortaokula girmeyi çok istiyordum. O kış yüksek ilkokuldaki öğretmenlerimin birinden beni bu okula tavsiye etmesini istedim. Öğretmen kabul etti; son derece heyecanlı, kabul edilmeyeceğim endişesiyle dolu ve bu okulun öğrencisi olmayı hayal etmeye bile çekinerek, Çangşa yollarına koyuldum. Hayretime rağmen zorluk çıkarılmadan okula kabul edildim. Ancak siyasi olaylar hızla gelişiyordu. Ben de burada sadece altı ay kalabilecektim.

"Çangşa'da ömrümde ilk kez gazete okudum. *Halkın Gücü* (*Min Li Bao*) milli devrimci bir gazeteydi; Mançu Hanedanı'na karşı Kanton ayaklanmasını ve Huang Şing adlı Hunanlının yönettiği yetmiş iki yiğidin ölümünü anlatıyordu. Bu hikâye beni çok etkiledi. Ve *Min Li Bao*'nun insanı cesaretlendiren yazılarla dolu olduğunu düşündüm. Bu gazete, ileride Guomindang'ın ünlü önderlerinden biri olacak Yü Yürın tarafından yayınlanıyordu. Burada Sun Yatsen ve Tong Mınghüe'nin programı* hakkında bazı şeyler öğrendim. Memleket, birinci devriminin eşiğinde

* Tong Mınghüe Dr. Sun Yatsen tarafından kurulan gizli devrimci bir dernek; Guomindang'ın çekirdeğini oluşturdu. Üyelerinin çoğu Japonya'da sürgünde yaşıyordu; oradan "reformcu monarşist" partisinin liderleri olan Liang Çiçao ve Kang Yüvey'e karşı mücadeleyi "kalem savaşı"yla (yayın yoluyla) yürütmüşlerdi.

bulunuyordu. O kadar heyecanlanmıştım ki, bir yazı yazarak okulun duvarına astım. Siyasi fikirlerimi ilk defa açıklıyordum; makale biraz karışıktı. Kang Yüvey ve Liang Çiçao'ya olan hayranlığımı henüz yitirmemiştim. Sun Yatsen'le aralarındaki ayrılığı daha doğru dürüst anlayamıyordum. Bu yüzden yazımda Sun Yatsen'in Japonya'dan çağrılarak yeni hükümetin başkanı yapılmasını, Kang Yüvey'in başbakanlığa, Liang Çiçao'nun Dışişleri Bakanlığına getirilmesini savunuyordum.*

"Bu sırada Sıçuan-Hankov demiryolunun yapımına başlanmasına bağlı olarak, yabancı sermayeye karşı bir hareket başladı ve bir parlamento kurulması isteği yaygınlaştı. Buna cevap olarak İmparator bir Danışma Konseyinin kurulmasını emretti. Okulumdaki çocukların heyecanı gittikçe artıyordu. Mançu Hanedanı'na karşı antipatilerini, atkuyruğuna karşı isyan ederek gösterdiler.** Bir arkadaşım ve ben atkuyruklarımızı kestik ama böyle yapacaklarını söyleyenlerin çoğu, sözlerinde durmadılar. Bu yüzden arkadaşım ve ben onlara şiddetle ve gizli bir şekilde karşılık verdik ve saç örgülerini zorla ortadan kaldırdık. Ondan fazla kişi makasımızın kurbanı oldu. Kısa süre içinde Sahte Yabancı Şeytan'ın takma saç örgüsünü aşağılamaktan başlayarak, bütün örgülerin ortadan kaldırılmasını talep etmeye başladım. Siyasi bir fikir, bakış açısını nasıl da değiştirebiliyordu!

"Hukukta okuyan bir arkadaşımla atkuyruğu meselesini tartıştık, bu konuda karşı teorilerimizi geliştirdik. Hukuktaki arkadaşım beden, tırnak, ten, saç gibi şeylerin ailemizden miras kaldığını ve bunları yok etmemek gerektiğini söylüyor ve klasiklerden yaptığı bir alıntıyla görüşünü kuvvetlendiriyordu. Ama ben ve atkuyruğuna karşı olan başka arkadaşlarım, Mançu düşmanı bir siyasi temele dayanan karşı bir teori geliştirdik ve onu tam anlamıyla susturduk.

---

* Bu son derece saçma bir koalisyondu, çünkü Kang ve Liang o sırada monarşisttiler, Sun Yatsen ise Cumhuriyetçiydi.

** Bu, Mançu aleyhtarı bir davranıştan çok Konfüçyüs'e karşı yapılan bir hareketti. Bazı katı Konfüçyüsçüler, insanın tabiata müdahale etmemesi gerektiğini ileri sürüyor, saç ve tırnakların kesilmemesini istiyorlardı.

"Li Yüenhong'un yönettiği Vuhan ayaklanmasından* sonra Hunan'da sıkıyönetim ilan edildi. Siyasi ortam hızla değişti. Bir gün okula bir devrimci geldi ve okul müdürünün izniyle harekete geçirici bir konuşma yaptı. Yedi-sekiz öğrenci toplantı yerinde ayağa kalkarak, Mançulara karşı büyük bir nefretle, konuşmacıyı destekledi ve Cumhuriyetin kurulması için harekete geçme çağrısında bulundu. Herkes büyük bir dikkatle dinledi. Li Yüenhong'un adamı olan bu devrimci hatip heyecanlı öğrenciler önünde konuşurken çıt çıkmıyordu.

"Bu konuşmayı dinledikten dört-beş gün sonra, Li Yüenhong'un devrimci ordusuna katılmaya karar verdim. Birkaç arkadaşla beraber Hankov'a gitmeyi kararlaştırdık ve sınıftaki diğer arkadaşlardan para topladık. Hankov sokaklarının hep ıslak olduğunu ve yağınura dayanacak ayakkabılar gerektiğini duyunca, şehrin dışında karargâh kurmuş olan ordudaki bir arkadaşımdan ödünç istemeye gittim. Garnizon nöbetçileri tarafından durduruldum. Burası çok hareketlenmişti, askerler ilk defa silahlanmışlar ve sokaklara dökülüyorlardı.

"Asiler, Kanton-Hankov demiryolu boyunca şehre yaklaşıyorlardı; çarpışmalar başlamıştı. Çangşa'nın surları dışında büyük bir çatışma olmuştu. Şehrin içinde de ayaklanma sürüyordu. Çinli işçiler şehrin kapılarına hücum edip ele geçirmişlerdi. Kapıların birinden tekrar şehre girdim. Sonra yüksek bir yerde durup hükümet konağına Han** bayrağı çekilene dek çatışmayı izledim. Beyaz bir sancak üstünde Han işareti vardı. Okula döndüğümde oranın da askerî muhafaza altında olduğunu gördüm.

1911'de Mançu sülalesini deviren devrimin başlangıcı.

** Han jen "Hanlılardan" gelen etkin nesiller anlamına gelmektedir. Han sülalesi uzun bir süre yaşamıştır. (MÖ 206-MS 220) Avrupalılar "Çin" ve "Çinli" adlarını Han sülalesinin hemen arkasından iktidara gelen Çin sülalesine atfen vermektedirler. Çin, Han jen'liler tarafından Cung-guo, "Merkezî Ülke" ya da "Orta Krallık" olarak biliniyordu, resmî terminolojide herkese, Hanlı olmayanlar da dahil olmak üzere *Cung-guo-jen* ya da "Merkezî Ülke Halkı" deniyordu. Böylece Mançular da (Man-çu-jen) Cung-guo-jen idi (Çinli) ama Han jen değildi.

"Ertesi gün *tutu** hükümeti kuruldu. Gı Laohüe'nin (Ağabey Cemiyeti) ileri gelen üyeleri *tutu* ve *tutu* yardımcısı oldular. Bunlar Cao Dafeng ve Cen Zuoşing idi. Yeni hükümet Eyalet Danışma Konseyinin eski binasında göreve başladı. Eski başkan Tan Yenkay görevden azledildi. Konsey de kendi kendini lağvetti. Devrimcilerin bulduğu Mançu belgeleri arasında parlamentonun açılmasını isteyen bir dilekçenin kopyaları vardı. Bunun orijinali, şimdi Sovyet hükümetinde Eğitim Müdürü olan Şü Tılı tarafından kanla yazılmıştı. Şü, samimiyetini ve kararlılığını göstermek için parmağının ucunu kesmişti ve dilekçesi şöyle başlıyordu: 'Parlamentonun açılmasını isterken (Pekin'e giden eyalet delegelerine) parmağımı keserek veda ediyorum.'

"Yeni *tutu* ve yardımcısı yerlerinde uzun süre kalamadılar. Kötü adamlar değildiler ve bazı devrimci yönleri vardı; onlar da yoksuldu ve ezilen insanların çıkarlarını temsil ediyorlardı. Toprak ağaları ve tüccarlar onlardan memnun kalmadılar. Birkaç gün geçmeden, bir arkadaşı aramaya gittiğimde sokakta serili cesetlerini gördüm. Hunan toprak ağaları ve militaristlerinin temsilcisi olan Tan Yenkay, onlara karşı bir isyan düzenlemişti.

"Şimdi pek çok öğrenci orduya katılıyordu. Bir öğrenci ordusu kurulmuştu ve bu öğrenciler arasında Tang Şıngcı** da vardı. Öğrenci ordusundan pek hoşlanmadım; temelinin çok karışık olduğunu düşünüyordum. Düzenli orduya katılıp devrimin tamamlanması için çalışmaya karar verdim. İmparator Çing, hâlâ yerinden vazgeçmiyordu ve bir mücadele dönemi daha olacaktı.

"Harçlığım ayda yedi yuan'dı –şimdi Kızıl Orduda aldığımdan daha fazla–, bunun iki yuan'ını yiyeceğime harcıyordum. Su da almam gerekiyordu, askerlerin suyu şehir dışından taşımaları gerekiyordu, ama bir öğrenci olarak ben su taşımaya tenezzül etmiyor ve suculardan satın alıyordum. Ücretimin gerisini gazete almaya harcıyordum, çünkü artık hırslı bir okur olmuştum. İhtilalden bahseden gazeteler arasında *Şiyang Nehri Günlük Haber-*

---

* *tutu*, askerî vali anlamına geliyordu.

** Tang Şıngcı, daha sonra 1927'de Vang Cingvey'in Vuhan hükümetine bağlı Milliyetçi ordularına kumandan oldu. (Bkz. B.N.) Hem Vang'a hem de Kızıllara ihanet etti ve Hunan'da "köylü katliamı"nı başlattı.

ler (*Şiyang Ciang Cih Bao*) gazetesi vardı. Bu gazetede sosyalizm tartışılıyor ve ben bu terimi ilk kez bu gazetenin sütunlarında görüyordum. Ben de diğer öğrenciler ve askerlerle sosyalizmi tartıştım, ama bu gerçekte sosyal-reformizmdi. Ciyang Kanghu'nun 'Sosyalizm ve Sosyalizmin İlkeleri' üzerine yazdığı bazı broşürleri okudum. Sınıf arkadaşlarımdan birçoğuna heyecanla yazdım bunları ama sadece bir tanesi benim düşüncelerime uyan bir cevap verdi

"Benim bulunduğum takımda bir Hunanlı madenci, bir de nalbant vardı. İkisini de çok seviyordum; diğerleri vasat, bir tanesi ise müzevirin tekiydi. İki öğrencinin daha orduya katılmasına önayak oldum ve müfreze komutanı ve askerlerin çoğuyla dostça bir ilişki kurdum. Yazabiliyordum, kitaplar hakkında bazı şeyler biliyordum. Benim 'Büyük Bilgime' saygı duyuyorlardı. Onlara, mektup yazarak ya da başka şekillerde yardım edebiliyordum.

"Devrimin sonucu henüz belli olmamıştı. Çing henüz iktidardan tamamen vazgeçmemişti ve Guomindang içinde önderlik meselesi yüzünden anlaşmazlık vardı. Hunan'da savaşın büyümesinin kaçınılmaz olduğu söyleniyordu. Mançulara ve Yüen Şıkay'a* karşı birkaç ordu hazırlanmıştı. Bunların arasında Hunan ordusu da vardı. Ama tam Hunanlılar harekete geçeceği sırada Sun Yatsen ve Yüen Şıkay anlaştılar, planlanan savaş iptal edildi. Kuzey ve Güney 'birleşti' ve Nancing hükümeti dağıtıldı. Devrimin sona erdiğini düşünerek ordudan istifa ettim ve kitaplarımın başına dönmeye karar verdim. Altı ay kadar askerlik yapmıştım.

"Gazetelerdeki ilanları okumaya koyuldum. O sırada birçok okul açılmıştı ve gazetelere ilan vererek öğrenci çekmeye çalışıyorlardı. Okulları değerlendirecek özel bir bilgim yoktu; ayrıca ne

---

Yüen Şıkay; Mançu yöneticilerinin başkomutanı. Onları 1911'de tahttan inmeye zorladı. "Cumhuriyet'in Babası" diye nitelenen Sun Yatsen Çin'e geri döndü, Nancing'de yapılan merasimde takipçileri tarafından başkan seçildi. Bununla beraber ülkenin çoğu yerinde askerî kontrol Yüen'in elindeydi. Yüen Şıkay, anayasa yapmaya ve bir parlamento kurmaya söz verince, Sun Yatsen istifa etti. Yüen askerî diktatör olarak iktidarını sürdürdü ve 1915'te imparatorluğunu ilan etti. Bunun üzerine baş destekçisi olan savaş ağaları onu terk etti. İlan birkaç ay sonra iptal edildi. Yüen öldü, (anayasal hükümet olmasa bile) Cumhuriyet devam etti ve eyalet savaş ağaları ve milli bölünme dönemine girdi.

yapmak istediğimi de tam anlamıyla bilmiyordum. Bir polis okulunun ilanı dikkatimi çekti ve bu okula kayıt yaptırdım. Daha bu okulun giriş sınavı yapılmadan, sabunculuk okulunun ilanını gördüm. Öğrenim için ücret gerekmiyor, yatacak yer ve yiyecek veriliyor ve küçük bir harçlık da vadediliyordu. Kısacası çekici ve insana ilham veren bir ilandı. Sabun imalatının büyük sosyal yararlarından söz ediyor, bu işin memleketi ve halkı nasıl zengin edeceğini anlatıyordu. Polis okuluna girmekten vazgeçip, sabun imalatçısı olmaya karar verdim. Buraya da bir dolar kayıt ücreti ödedim.

"Bu arada bir arkadaşım hukuk okuluna girmişti; beni de o okula girmem için zorluyordu. Bu okulun da güzel şeyler vadeden cazip ilanını okudum. Öğrencilere üç yıl içinde bütün hukukun öğretileceği ve bu okulu bitirenlerin hemen askerî ya da mülki yüksek bir memur (mandarin) olabileceği garanti ediliyordu. Arkadaşım bana okulu övüp duruyordu. Sonunda ben de ilandaki bütün vaatleri aileme yazıp, okul taksiti için para istedim. Onlara ileride bir jüri üyesi ve mandarin olacağını gösteren parlak bir tablo çizdim. Sonra hukuk okuluna kayıt olmak için bir dolar ödeyip ailemden cevap bekledim.

"Kader bu sefer de ticari bir okulun ilanı şeklinde araya girdi. Bir arkadaşım, memleketin iktisadi savaş içinde olduğunu, ülkeye gereken şeyin, memleketin ekonomisini inşa edecek iktisatçılar olduğunu söyledi. Söyledikleriyle beni ikna etti ve ticaret ortaokuluna kayıt olmak için bir yuan daha harcadım. Oraya gerçekten yazıldım ve kabul edildim. Bu arada ben, gene de okul ilanlarını okumaya devam ettim ve bir gün herkese açık daha yüksek bir ticaret okulunun en çekici taraflarını dile getiren ilanını gördüm. Devlete bağlıydı, müfredatı oldukça genişti; öğretmenlerinin bu işi bilen insanlar olduğunu duydum. Burada ticaret uzmanı olmanın daha iyi olacağını düşünerek doları verdim ve kaydoldum, sonra da kararımı babama yazdım. Sevindi. Babam ticaret kafasının sağladığı yararlara çok değer veriyordu. Bu okula girdim ama sadece bir ay kaldım.

"Yeni okulumda en büyük sıkıntı birçok dersin İngilizce okutulmasıydı. Üstelik hemen hemen bütün öğrenciler gibi ben de çok az İngilizce biliyordum; alfabeden başka pek az şey. Başka bir

güçlük ise, okulda İngilizce öğretmeninin olmayışıydı. Bu durum karşısında sıkılarak, bir ay sonra kaydımı sildirdim ve yeniden ilanları okumaya devam ettim.

"Bundan sonraki okul maceram Birinci Eyalet Ortaokulunda oldu. Bir dolara kaydoldum, giriş sınavına girdim, bütün adayları geçerek listenin en başında yer aldım. Birçok öğrencisi ve birçok mezunu olan büyük bir okuldu. Burada, edebiyata olan yatkınlığımdan hoşlanan bir Çince öğretmeni, bana çok yardım etti. Bu öğretmen bana *İmparatorluk Deyişleri Tarihi* (*Yü Bi Tung Cien*) adlı kitabı verdi. Bu kitap Çiyen Long'un imparatorluğa yönelik eleştiri ve açıklamalarını kapsıyordu.*

"Bu sıralarda Çangşa'da hükümete ait cephane deposunda bomba patladı. Korkunç bir yangın çıktı. Biz öğrenciler bunu çok ilgi çekici bulduk. Tonlarca kurşun ve mermi patladı ve bariyumdan yoğun bir rüzgâr oluştu. Doğrusu bu patlamalar, havai fişeklerden daha güzeldi. O sırada cumhuriyetin siyaset makinesini kontrol etmekte olan Yüen Şikay, bir ay içinde Tan Yenkay'ı yerinden uzaklaştırdı.

"Tang Şiyangming, Tan Yenkay'ın yerine geçti ve Yüen'in tahta çıkması için çalışmaya koyuldu. (Bu monarşinin geri getirilmesi çabasıydı ve kısa zamanda yenilgiye uğradı)"

"Birinci Ortaokulu sevmemiştim. Müfredatı kısıtlı ve kuralları karşı gelmeyi gerektiren cinstendi. *İmparatorluk Deyişleri Tarihi*'ni okuduktan sonra kendi kendime okuyup çalışmamın daha iyi olacağına karar verdim. Altı ay sonra okuldan ayrıldım ve eğitimim için kendime göre bir program düzenledim. Programım her gün Hunan Eyalet Kitaplığı'nda okumaktan ibaretti. Bu konuda çok düzenli ve dürüsttüm. Bu şekilde geçirdiğim altı ayın benim için çok yararlı olduğunu sanıyorum. Kütüphaneye sabah açılır açılmaz gidiyordum. Öğlenleri sadece iki tane pirinç çöreği alıp yiyecek kadar ara veriyordum. Bu benim günlük öğle yemeğimdi. Sonra her gün kapanana kadar kütüphanede kalıp okuyordum.

---

* Çiyen Long: Mançu ya da Çin sülalesinin dördüncü imparatoru, 1736'da tahta çıktı.

"Kendi kendimi eğitme döneminde pek çok kitap okudum, dünya coğrafyasını ve tarihini inceledim. Ömrümde ilk defa bir dünya haritası gördüm ve büyük bir ilgiyle inceledim. Adam Smith'in *Milletlerin Zenginliği*'ni, Darwin'in *Türlerin Kökeni*'ni ve John Stuart Mill'in ahlak üzerine yazdığı bir kitabını okudum. Rousseau'nun eserlerini, Spencer'ın *Mantık*'ını ve hukuk hakkında Montesquieu tarafından yazılmış bir kitap okudum. Rusya, Amerika, İngiltere, Fransa ve diğer ülkelerin tarih ve coğrafyasını incelemek için yaptığım ciddi çalışmalar arasında şiir, roman ve antik Yunan mitolojisi okuyordum.

"O sırada Şiyang Şiyanglılara açık olan bir yardımseverin evinde kalıyordum. Burada pek çok asker, bölgesinden ayrılmış ya da atılmış birçok insan vardı; bunların işi yoktu, paraları da çok azdı. Bu evin içinde öğrencilerle askerler sürekli münakaşa ederlerdi. Aralarındaki anlaşmazlık bir gece şiddete dönüştü. Askerler saldırdı ve öğrencileri öldürmeye çalıştılar. Tuvalete kaçarak kurtuldum ve kavga bitene kadar orada saklandım.

"O sırada hiç param kalmamıştı, çünkü ailem okula gitmedikçe bana para göndermeyi reddediyordu. Artık evde daha fazla kalamayacağıma göre, yatacak yeni bir yer aramaya başladım. Bu arada seçeceğim mesleğin ne olacağını ciddi bir şekilde düşünüyor ve öğretmenliğin bana en uygun meslek olduğuna karar veriyordum. Gazetelerdeki ilanları yeniden okumaya başladım. Hunan Öğretmen Okulunun cazip bir ilanı dikkatimi çekti. Sağladığı şartları ilgiyle okudum: Okul taksiti almıyorlardı, yemek ve yatak çok ucuzdu. Arkadaşlarımdan ikisi bu okula girmem için ısrar ediyordu. Giriş kompozisyonlarını yazınada benden yardım istediler. Niyetimi aileme yazdım ve onların onayını aldım. Her iki arkadaşım için birer kompozisyon hazırladım, sonra bir tane de kendim için yazdım. Hepsi kabul edildi. Bu şekilde aslında ben üç kere kabul edilmiş oldum. O tarihte arkadaşlarımın yerine yazmanın ahlaka aykırı bir şey olacağını düşünemiyordum. Bu sadece dostluk meselesiydi.

"Öğretmen Okulunda beş yıl kaldım ve bu süre içinde bütün çekici ilanların çağrılarına karşı koymayı başardım. (1) Sonunda diplomamı aldım. Hunan Eyalet Birinci Öğretmen Okulunda ba-

şımdan birçok olay geçti ve siyasi fikirlerim bu dönemde şekillenmeye başladı. Toplumsal mücadeledeki ilk tecrübelerimi de gene burada kazandım.

"Okulda pek çok kural vardı ve ben bunlardan pek azını doğru buluyordum. Örneğin, fen bilimleri derslerinin herkes için zorunlu olmasına karşıydım. Ben sosyal bilimlerde derinleşmek istiyordum. Fen bilimleri beni ilgilendirmiyordu. Bu derslere hiç çalışmıyor ve hep kötü notlar alıyordum. En fazla da natürmort çizmeyi zorunlu kılan dersten nefret ediyordum. Bunu son derece aptalca buluyordum. Çizebileceğim en basit nesneleri buluyor, hemen bitirip sınıftan ayrılıyordum. Bir defasında 'yarı güneş, yarı kaya'* olması gereken bir resmi düz bir çizgi üzerine bir yarım daire ile çizdiğimi hatırlıyorum. Başka bir sefer ise resim sınavında bir oval çizmekle yetindim. Buna yumurta dedim. Tabii zayıf aldım ve kaldım. Neyse ki sosyal bilimlerden aldığım notlar pekiyi olduğu için diğer derslerdeki kırık notlarımı dengeliyordu.

"Buradaki öğrencilerin 'Büyük Sakallı Yüen' adını taktığı Çince öğretmeni, benim yazılarımla alay etti ve üslubumun gazeteci üslubu olduğunu söyledi. Kendime örnek aldığım Liang Çiçao'yu küçümsüyor, onu yarı cahil buluyordu. Bu yüzden üslubumu değiştirmek zorunda kaldım. Han Jü'nün yazılarını inceledim ve eski klasik cümle düzenini iyice öğrendim. Büyük Sakallı Yüen sayesinde bugün bile gerekirse klasik tarzda deneme yazabilirim.

"İngiltere'de öğrenim gören Yang Çangci (2) üzerimde en kuvvetli etkisi olan öğretmendi. Daha sonra onunla daha da yakın ilişkilere girecektim. Ahlak dersine geliyordu. Bir idealist, iyi ahlaklı bir insandı. Ahlaka sonuna kadar inanıyor ve öğrencilerine adil, ahlaklı, vicdanlı ve topluma yararlı olmalarını aşılamaya çalışıyordu. Onun etkisiyle Zay Yüenpey'in tercüme ettiği ahlak üzerine bir kitap okudum ve 'Zekânın Enerjisi' adını verdiğim bir yazımın ilhamını bu kitaptan aldım. O zaman ben de bir idealisttim ve Profesör Yang Çangci kendi idealist açısından benim denememi çok övdü. Bundan bana 100 vermişti.

* Li Taybo'nun meşhur bir şiirinin bir mısrasından alıntı.

"Tang adında bir öğretmen bana *Min Bao*'nun (Halkın Gazetesi) eski sayılarından verir, ben de büyük bir ilgiyle okurdum. Bundan, Tong Mınghüe'nin faaliyetlerini ve programını öğrendim. Bir gün *Min Bao*'da, Çin'i boydan boya geçip, Tibet'in eteklerinde Daciyenlü'ye varan Çinli öğrencilere ait bir yazı okudum. Bu beni çok etkiledi. Ben de onları örnek almak istedim, ama param yoktu, ilk önce Hunan'da seyahat etmeyi denemem gerektiğini düşünüyordum.

"Ertesi yaz yürüyerek bu eyaleti dolaştım ve beş ilçeyi gördüm. Şiyao Yü (3) adlı bir öğrenci de bana arkadaşlık ediyordu. Bu beş ilçede tek kuruş harcamadan dolaştık. Köylüler bizi beslediler ve yatacak yer verdiler, gittiğimiz her yerde bize iyi davranıldı, güler yüzle karşılandık. Benimle seyahat eden arkadaşım Şiyao Yü daha sonra Nancing'de Guomindang subayı oldu ve o sırada Hunan Öğretmen Okulunun müdürü olan İ Beyçi'nin (4) emrine girdi. İ Beyçi, Nancing'de yüksek bir mevkiye geldi. Şiyao Yü'yü Pekin Sarayı Müzesi Müdürlüğüne atadı. Şiyao, müzenin en değerli hazinelerini sattı ve 1934'te parayı alarak kaçtı. (5)

"Kendimi pek zengin ve birkaç samimi arkadaştan yoksun hissederek bir gün Çangşa gazetesine bir ilan verdim. Yurtsever görev yapmak isteyenlerin bana başvurmalarını istedim. Aradığım gençleri, memleketi için kendini feda etmeye hazır, kararlı ve güçlü kimseler olarak tanımlamıştım. Bu ilana üç buçuk tane cevap aldım. Biri, daha sonra Komünist Partisine katılıp, sonra da ihanet eden Lu Ciyanglung idi. Diğer ikisi, sonradan aşırı sağcı olan iki gençti. Yarım cevap ise, Li Lisan adlı tarafsız bir gençten geldi. Li, söylediklerimin hepsini dinledi, hiçbir öneride bulunmadan gitti ve arkadaşlığımız asla gelişmedi.*

"Ama yavaş yavaş etrafımda öğrencilerden bir grup oluşturmaya başladım. Bu çekirdek, ileride Çin'in kaderinde ve gelecekteki olaylarda yaygın bir etkiye sahip olacak bir derneğe** dönüşecekti. Bu, ciddi, küçük bir erkekler grubuydu, asla önemsiz meseleleri

---

* Li Lisan daha sonra ÇKP'nin içinde Mao'nun şiddetle eleştirdiği Li Lisan çizgisinin sorumlusudur. İlerde Mao, Li'nin Kızıl Orduyla çatışmasını ve bunun sonuçlarını anlatıyor.

** Sin Min Süeh Hui-Yeni Halk Çalışma Derneği.

tartışacak vakitleri yoktu. Aşka ya da romantizme ayıracak vakitleri yoktu; zamanın çok kritik olduğunu kabul ediyor, öğrenmeye duyulan ihtiyacın, kadınları ya da şahsi meseleleri tartışmaktan çok daha önemli olduğunu düşünüyorlardı. Kadınlara karşı hiç ilgim yoktu. Ailem on dört yaşındayken beni yirmi yaşında bir kızla evlendirmişti, ama ne o zaman, ne de daha sonra onunla beraber yaşadım. Onu karım olarak kabul etmiyor ve aklıma bile getirmiyordum. Benim arkadaşlarım, o yaşta pek çok delikanlının yaşamında büyük rol oynamasına rağmen, değil kadınların çekiciliği, günlük doğal olaylardan söz etmeye bile karşıydılar. Başımdan geçen bir olayı hatırlıyorum: Bir gün genç bir çocuğun evine gitmiştim. Bana uzun uzun, yemek için alacağı etten söz etti. Uşağını çağırıp, benim yanımda onunla da bu konuyu uzunca bir süre konuştuktan sonra uşağa, gidip eti almasını emretti. Çok sıkılmıştım; bu genci bir daha ziyaret etmedim. Arkadaşlarım ve ben daha büyük konuları konuşmayı tercih ederdik. İnsan tabiatı, insan toplumu, Çin, dünya ve de evren!

"Ateşli kültürfizikçiler olmuştuk. Kış tatillerinde tarlalar arasında, dağlardan aşağı ve yukarı, şehir surları boyunca, dereler ve nehirler aşarak yürürdük. Eğer yağmur yağarsa, gömleklerimizi çıkartıp yağmur banyosu yaptığımızı söylerdik. Eğer güneş çıkmışsa, gene gömleklerimizi çıkartıp güneş banyosu yaptığımızı söylerdik. Bahar rüzgârlarıyla birlikte ise yeni bir spora başladığımızı haykırırdık. Bu da rüzgâr banyosuydu. Kırağı düşmeye başladığı zaman bile açık havada uyur, kasım ayında soğuk nehirlerde yüzerdik. Bütün bu çalışmalar 'beden eğitimi' adı altında yapılıyordu. Belki de bu, daha sonra, Güney Çin'deki birçok yürüyüşlerim ve Ciyangşi'den Kuzey Çin'e yaptığımız Uzun Yürüyüş sırasında son derece ihtiyacını duyacak olduğum yapıya sahip olmama yardım etti. **(6)**

"Öteki kasaba ve şehirlerde bulunan pek çok öğrenci ve arkadaş ile yaygın bir mektuplaşma ağı kurdum. Yavaş yavaş daha sıkı kenetlenmiş bir örgütün zorunluluğunu duymaya başladım. 1917'de bazı arkadaşlarla birlikte Sin Min Süeh Hui'nin (Yeni Halk Çalışma Derneği) kurulmasına yardım ettim. Yetmiş-seksen üyesi vardı ve bunların çoğu sonradan Çin komünizmi ve Çin

devrim tarihinin ünlü isimleri oldular. Sin Min Süeh Hui'deki ünlü komünistler şunlardı: Lu Man şimdi Parti Örgütlenme Komitesi sekreteri; Şiya Şi,† şimdi Kızıl Ordu ikinci cephesinde; Hı Şuhıng, Merkezî Sovyet Bölgeleri Yüksek Mahkemesinde hâkim oldu ve sonradan Çan Kayşek tarafından öldürüldü (1935); Guo Liyang, tanınmış işçi örgütleyicisi, 1930'da General Hı Ciyen tarafından öldürüldü; Şiyao Cucang† Sovyet Rusya'da bir yazar; Say Hısen, Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi, Çan Kayşek tarafından 1927'de öldürüldü; Teh Liyün, Merkez Komitesi üyesi ve sonradan ihanet ederek Guomindang'a katıldı ve kapitalist bir sendikacı oldu; Şiyao Cen, önemli bir parti önderi, partinin kuruluş bildirgesini imzalayan altı kişiden biri, ama kısa bir süre önce hastalıktan öldü. Sin Süeh Hui'nin üyelerinin çoğu 1927'de karşıdevrim sırasında öldürüldüler.*

"Bu sırada Sin Min Süeh Hui'ye benzeyen başka bir dernek daha kuruldu; o da 'Hubey Sosyal Refah Derneği idi. Bu derneğin üyelerinin çoğu sonradan komünist oldular. Bunların arasında Çan Kayşek'in karşı-devrimi sırasında öldürülen Yün Dayying de vardı. Şimdi Kızıl Ordu Akademisinin başkanı olan Lin Biyao da derneğin bir üyesiydi. Cang Hav da öyle, şimdi (Kızıllar tarafından esir alınan) Beyaz birlikler arasında çalışıyor. Pekin'de de Hu Şı adlı bir dernek vardı, onun da bazı üyeleri sonradan Kızıl oldular. Çin'in başka yerlerinde, özellikle Şanghay, Hangcov, Hankov ve Tiyencin'de** militan gençlik tarafından ilerici dernekler kuruluyor ve Çin siyasetini etkilemeye başlıyorlardı.

"Bu derneklerin çoğu az ya da çok Çen Duşiyo'nun yayınladığı, edebiyatta yeniden doğuşun dergisi *Yeni Gençlik*'in (*Sin Çing Nien*) etkisi altında kurulmuştu. (7) Ben de bu dergiyi Öğretmen

---

* Öteki üyeler arasında Liyo Şaoçi, Rın Bişı, Li Fuçün, Van Jofey, Tıng Dayyüen, Li Veyhan, Şiyao Cingguang ve bir kadın üye, Say Hısen'in kızkardeşi Zay Cang da vardı. Bunların tümü ÇKP içinde sorumlu görevlere geldiler. Mao'nun gözde öğretmeni ve gelecekteki kayınpederi Yang Çangci ile Mao'nun Öğretmen Okulundaki öğretmeni Şü Tıli de kurucular arasındaydı.

** Tiyencin'de Cüevu Şı ya da "Uyanan Toplum" ilerici gençliğin örgütlenmesini sağlıyordu. Co Enlay kurucularından biriydi. Diğer üyeleri: Dıng İngçao (Bayan Co Enlay); Ma Cün, 1927'de Pekin'de idam edildi ve Sun Şiyaoçing, şimdi Guomindang Kanton Komitesi sekreteri.

Okulundayken okur ve Hu Şı ve Çen Duşiyo'nun makalelerini çok beğenirdim. Bu kimseler, artık tasfiye ettiğim Liyang Çiçao ve Kang Yüvey hayranlığının yerini alarak bir süre bana örnek oldular.

"Bu sırada düşünce ve görüşlerim liberalizm, demokratik reformizm ve ütopyacı sosyalizmin garip bir karışımıydı. 'On dokuzuncu yüzyıl demokrasisi', ütopyacılık ve modası geçmiş liberalizme az da olsa bir düşkünlüğüm vardı, ama kesin olarak antimilitarist ve anti-emperyalisttim.

"1912'de Öğretmen Okuluna girdim, 1918'de mezun oldum."

3

Devrimin Başlangıcı

✸

Mao'nun anılarını en az benim kadar ilgiyle dinleyen biri daha vardı, karısı Hı Suçen. Kendisi ve Komünist hareket hakkında anlattıklarının çoğunu ne karısı, ne de Bao An'daki yoldaşları şimdiye kadar duymuştu. Daha sonra başka Kızıl önderlerin hayat hikâyelerini toplarken de, yoldaşları anlatanın etrafını alıp ilk defa duydukları bu hikâyeleri can kulağıyla dinlerlerdi. Yıllarca bir arada savaşmalarına rağmen, genellikle birbirlerinin komünist olmadan önceki dönemleri hakkında pek bir şey bilmiyorlardı. Hayatlarının bu kısımlarını Karanlık Çağlar olarak görmeye eğilimliydiler ve gerçek hayatın sadece komünist olduktan sonra başladığına inanmışlardı.

Başka bir akşam Mao, bacak bacak üstüne atmış, iki eşya kutusuna dayanmıştı. Bir sigara yaktı ve bir gece önce bıraktığı yerden devam etti:

"Çangşa'daki öğretmen okuluna devam ederken sadece 160 dolar harcadım. Buna sayısız kayıt ücretlerim de dâhildir. Bu miktarın üçte birini gazetelere harcamış olmalıyım, çünkü normal abonelere ayda bir dolar ödüyordum ve genellikle gazete bayilerinden de kitap ve gazete alıyordum. Babam bu israfımdan dolayı bana küfrederdi. Buna, israf edilmiş kâğıtlara, israf edilen para derdi. Ama ben gazete okuma alışkanlığı edinmiştim bir kere ve 1911'den 1927'ye Cinggangşen'e tırmanıncaya kadar Pekin, Şanghay ve Hunan'ın günlük gazetelerini okumaya hiçbir zaman ara vermedim.

"Son sınıftayken annem öldü ve ben eve dönme isteğimi büsbütün yitirdim. O yaz Pekin'e gitmeye karar verdim. Hunan'daki

öğrencilerin çoğu Fransızlar tarafından düzenlenen 'çalışma ve inceleme' programı çerçevesinde okumak için Fransa'ya gitmeye hazırlanıyorlardı. Fransa 1. Dünya Savaşı sırasında Çinli gençleri kendi tarafına kazanmaya çalışıyordu. Bu öğrenciler, Fransa'ya gitmeden önce, Pekin'de Fransızca çalışmaya niyetliydiler. Bu hareketin örgütlenmesine yardım ettim; yurt dışına çıkacak öğrenciler arasında çoğu sonradan ünlü ilerici kimseler olacak Hunan Öğretmen Okulundan öğrenciler de vardı. Şü Tıli de bu hareketin etkisi altında kaldı ve kırkını aştıktan sonra Hunan Öğretmen Koleji'ndeki kürsüsünü terk edip Fransa'ya gitti. Bununla beraber 1927'ye kadar komünist olmadı.

"Bazı Hunanlı öğrencilerle birlikte Pekin'e kadar gittim. Bu hareketin düzenlenmesine yardım etmeme ve Sin Min Süeh Hui'nin de bu hareketi desteklemesine rağmen ben Avrupa'ya gitmek istemedim. Kendi memleketimi yeterince bilmediğim inancındaydım ve zamanımı Çin'de daha yararlı bir şekilde değerlendirebilirim diye düşünüyordum. Fransa'ya gitmeye karar veren öğrenciler Cong-fa (Çin-Fransız) Üniversitesi Müdürü Li Şihsun'dan Fransızca öğrendiler, ama ben öğrenmedim. Benim başka planlarım vardı.

"Pekin'deki hayat bana pek pahalı gelmişti. Başkente arkadaşlardan borç para alarak gelmiştim ve Pekin'e varır varmaz bir iş bulmam gerekti. Yang Çangci, öğretmen okulundaki eski ahlak öğretmenim, Pekin Ulusal Üniversitesinde profesör olmuştu. Bana bir iş bulması için ona başvurdum, o da beni üniversitesinin kütüphanecisiyle tanıştırdı. Bu kütüphaneci daha sonra Çin Komünist Partisinin kurucularından olan ve Cang Zuolin* tarafından asılan Li Dacao idi. Li Dacao bana kütüphane yardımcılığı görevini verdi ve bu iş için bana ayda sekiz dolar gibi bol bir para ödeniyordu.

"İşim o kadar önemsizdi ki, insanlar beni görmeden geçiyordu. Görevlerimden biri, gazete okumaya gelenlerin adlarını kaydetmekti, ama çoğu oradaki varlığını fark etmiyordu bile. Oku-

* Mançurya'nın askerî diktatörü olan eski bir eşkıya, Mareşal Cang, Milliyetçiler gelinceye kadar Pekin'de iktidarı elinde tuttu. Japonlar tarafından 1928'de öldürüldü. Yerine "Genç Mareşal" olarak bilinen oğlu Cang Şüeliyang geçti.

maya gelenlerin arasında Rönesans hareketinin meşhur liderlerinden olan ve beni çok ilgilendiren isimler arasında Fu Sıniyen, Lo Caylun ve başkaları vardı. Onlarla siyasi ve kültürel konularda sohbet etmeye çalıştım, ama onlar çok meşgul insanlardı. Güneyli şivesiyle konuşan bir kütüphane görevlisini dinleyecek zamanları yoktu.

"Ancak cesaretim kırılmadı. Üniversitedeki derslere devam edebilmek için Felsefe Derneğine ve Gazetecilik Derneğine girdim. Gazetecilik Derneğinde bazı öğrenci arkadaşlar edindim. Şimdi Nancing'de (1) önemli bir görevde olan Çen Gongbo; sonradan komünist olup şimdi de sözüm ona 'üçüncü parti'nin üyesi olan Tan Pingşen; bana özellikle çok yardımı dokunan Şao Piyaoping gibi. Şao, Gazetecilik Derneğinin konuşmacısı, liberal, ateşli bir idealist ve iyi karakterli bir insandı. 1927'da Cang Zuolin tarafından öldürüldü.

"Kitaplıkta çalışırken, şimdi Sovyet hükümetinin başkan yardımcısı olan Cang Guotao;† daha sonra Kaliforniya'da Ku Klux Klan'a katılan Kang Peyçen; şimdi Nancing'de Eğitim Bakanı yardımcısı olan Duan Şiping ile tanıştım. Ve gene burada Yang Kayhüe'ye rastladım ve ona âşık oldum. Eski ahlak öğretmenim Yang Çangci'nin kızıydı. Bu öğretmen gençliğimde beni çok etkilemiş ve sonradan Pekin'deyken yakın arkadaşım olmuştu.

"Siyasete karşı ilgim gittikçe arttı ve daha köklü çözümlere yönelmeye başladım. Bu gelişmenin nedenlerini daha önce anlattım. Ama o sırada fikirlerim hâlâ karışıktı. Bir çıkış yolu arıyordum diyebilirim. Anarşizm üzerine bazı broşürler okudum ve fazlasıyla etkilendim. Bana gidip gelen Cu Şünpey adlı bir öğrenciyle anarşizm ve Çin'de gerçekleşme olanakları üzerine sık sık tartıştık. O sırada anarşizmin önerdiği birçok şeyi benimsiyordum.

"Pekin'deki şartların oldukça kötüydü, eski başkentin güzelliğiyle canlı ve yaşayan bir zıtlık meydana getiriyordu. Üç Gözlü Kuyu (San Yencing) adında bir yerde kalıyordum. Küçücük odamda benden başka yedi kişi daha kalıyordu. *Kang*'ın üstüne sıralandığımızda nefes alacak yer bile kalmıyordu. Yatakta dönmek istediğim zaman iki yanımda yatanı da önceden uyarırdım. Ama parklarda ve eski saray topraklarında erken gelen Kuzey baharla-

rını yaşadım. Daha Kuzey Denizi'ndeki buzlar erimemişken erik ağaçlarının beyaz çiçek açtığını, Bey Hay* üstündeki söğütlerden buz parçacıklarının sarktığını gördüm ve Tang şairi Cen Cang'ın, kışın süslediği Bey Hay ağaçları için yazdıklarını, bunları 'on bin şeftali ağacının çiçek açmasına' benzettiğini hatırlıyorum. Pekin'in sayısız ağaçları bende merak ve hayranlık uyandırırdı.

"1919 yılı başında Fransa'ya gidecek öğrencilerle birlikte Şanghay'a gittim. Tiyencin'e kadar biletim vardı ve daha öteye nasıl gidebileceğimi bilmiyordum. Ama Çin atasözünün dediği gibi 'cennet, yolcuyu yolundan alıkoymaz.' Pekin'deki August Comte Okulundan para alan bir arkadaş bana on dolar borç verdi. Bu yardım, beni Pu kuo'ya götürecek bir bilet almamı sağladı. Nancing yolunda Çu Fu'da durdum ve Konfüçyüs'ün mezarını ziyaret ettim. Konfüçyüs'ün müritlerinin ayaklarını yıkadığı küçük akarsuyu ve bu bilginin çocukken yaşadığı kasabayı gördüm. Ona adanmış tarihî tapınağın yanında onun diktiği söylenen ünlü ağacı gördüm. Konfüçyüs'ün tanınmış müritlerinden Yen Şiyo'nun bir zamanlar yaşadığı yerde durdum, Mençiyüs'ün doğduğu yeri gördüm. Şendong'un kutsal dağı, General Fıng Yüşiyang'ın istifa ettiği ve kahramanlıklarla dolu yazılarını yazdığı Tay şen'e tırmandım.

"Ama Pu kuo'ya vardığımda gene beş parasız ve biletsiz kalmıştım. Çevremde bana borç verecek hiç kimse yoktu; bu kasabadan nasıl çıkıp gideceğimi bilemiyordum. Ancak asıl trajedi, hırsızın biri yegâne ayakkabılarımı çalınca başladı! Allah! Ne yapacaktım şimdi? Ama tabii 'Cennet yolcuyu yolundan alıkoyamaz' ve şans yüzüme gülüverdi. İstasyonun dışında Hunan'dan eski bir arkadaşıma rastladım ve bu eski dost benim 'iyilik meleğim' olduğunu ispatladı ve bir çift ayakkabı ve Şanghay'a gidecek kadar bilet parası verdi. Yeni ayakkabılarından gözümü ayırmadan emin bir şekilde yolculuğumu bitirdim. Şanghay'da Fransa'ya gidecek öğrencilere yardım diye biriken para büyük bir meblağ tutmuştu ve Hunan'a dönecek kadar harçlık alabildim. Arkadaşlarımı gemiye kadar uğurladım ve Çangşa'ya hareket ettim.

* Bey Hay ve öteki 'denizler', eski Yasak Şehir'deki suni göllerdi.

"Kuzeye yaptığım ilk yolculuk sırasında aklımda kaldığına göre şu gezintileri yapmıştım:

"Bey Hay körfezinin buzları üzerinde yürüdüm. Tong Ting gölünün etrafını dolaştım ve Baodingfu'nun duvarlarını ziyaret ettim. San Guo'daki (Üç Krallık) ünlü Zucu duvarı çevresinde dolaştım ve tarihte meşhur Nancing surlarını ziyaret ettim. Bunlar, maceralarıma ve Hunan'daki yürüyüşlerime ekleyecek kadar önemli gözüküyordu bana.

"Çangşa'ya döndüğümde siyasete daha doğrudan katıldım. 4 Mayıs Hareketinden* sonra zamanının büyük bir kısmını siyasi öğrenci faaliyetlerine ayırdım. Güney Çin'deki öğrenci hareketleri üzerinde büyük etkisi olan, Hunanlı öğrencilerin gazetesi *Şiyang Nehri Dergisi*'nin başyazarı oldum. Venhua Şu Hui'nin (Kültürel Kitaplar Derneği) kurulmasına yardım ettim. Bu derneğin amacı, modern siyaset ve kültür eğilimlerini incelemekti. Bu dernek ve daha çok Sin Min Süeh Hui, o sırada Hunan askerî valisi ve sefih bir adam olan Cang Cingyao'ya karşı şiddetli bir muhalefet yürütüyordu. Cang'a karşı bir öğrenci hareketi düzenleyerek, onun görevden alınmasını talep ettik ve ona karşı kamuoyu yaratabilmek için Pekin'e ve o sırada Sun Yatsen'in faal olduğu güneybatıya delegeler gönderdik. Öğrencilerin bu hareketine karşılık Cang Cingyao, *Şiyang Nehri Dergisi*'ne baskı yaptı.

"Bundan sonra Yeni Halk Çalışma Derneğinin temsilcisi olarak Pekin'e gittim ve orada anti-militarist bir hareket düzenledim. Dernek, Cang Cingyao'ya karşı mücadelesini genişleterek bunu genel bir anti-militarist ajitasyona dönüştürdü ve ben de bu çalışmayı geliştirmek amacıyla bir haber ajansının başına geçtim. Hunan'da hareket bazı başarılar kazanmıştı. Cang Cingyao, Tan Yenkay tarafından devrildi ve Çangşa'da yeni bir yönetim kuruldu. Bu sırada Yeni Halk Çalışma Derneği sağ ve sol kanat olarak iki gruba bölünmeye başladı. Sol kanat, toplumsal, iktisadi ve siyasi bakımdan uzun vadeli değişiklikleri öngören bir program üzerinde duruyordu.

* 4 Mayıs Hareketi: İkinci İhtilalin ve modern Çin Milliyetçiliğinin başlangıcı sayılır.

"1919 yılında Şanghay'a ikinci defa gittim. Orada Çen Duşiyo'yu bir kez daha gördüm.* Onu ilk defa Pekin Ulusal Üniversitesindeyken görmüştüm ve belki de beni herkesten çok etkileyen o olmuştur. O sırada, Hunan öğrenci hareketinde desteğini sağlamak için Hu Şi ile de görüşmüştüm. Şanghay'da Çen Duşiyo ile Hunan'ı Yeniden Kurma Birliği hakkındaki planları konuştuk. Sonra Çangşa'ya döndüm ve Birliği örgütlemeye başladım. Orada öğretmenlik görevine başladım. Bu arada Yeni Halk Çalışma Derneğindeki çalışmalarımı sürdürüyordum. O sırada derneğin Hunan'ın bağımsızlığını amaçlayan bir programı vardı. Bu gerçekten, özerklik anlamına geliyordu. Kuzey hükümetinden gına geldiğinden ve Pekin'le olan bağlarını koparırsa Hunan'ın çok daha çabuk gelişeceğine inanan grubumuz, Pekin'den ayrılmak için çalışıyordu. Ben, o sırada ABD'nin Monroe Doktrini ve Açık Liman siyasetinin ateşli destekçisiydim.

"Tan Yenkay, 'Hunan Bağımsızlık' hareketinden kendi amaçları için yararlanan Cao Hıngti adında bir militarist tarafından Hunan'dan sürüldü. Cao Hıngti bizi destekler görünüyor, Birleşmiş Özerk Çin Devleti fikrini savunuyordu, ama iktidarı eline geçirir geçirmez bütün gücüyle demokratik hareketi bastırdı. Bizim grubumuz, kadın ve erkek eşitliğini, temsilî hükümeti, genel anlamda bir burjuva demokrasisini hoş görecek bir düzen istiyordu. Gazetemiz *Yeni Hunan*'da bu reformları açıkça savunuyorduk. Bu arada üyelerinin çoğu militaristlerin atadığı toprak ağaları ve mütegallibe olan eyalet parlamentosuna karşı amansız bir saldırı yönelttik. Bu mücadelemiz manasız ve abartılı sözlerle dolu fermanları ve sancakları indirmemizle sona erdi.

"Parlamentoya yöneltilen bu saldırı Hunan'da büyük bir olay olarak değerlendirildi ve yöneticileri korkuttu. Cao Hıngti yönetimi ele geçirince savunduğu bütün fikirlere ihanet etti ve bizzat kendisi bütün demokratik talepleri şiddetle bastırdı. Bunun üze-

* Çen Duşiyo 1879'da Anhue'de doğdu, önemli bir yazar oldu. Yıllarca Edebi Rönesansın beşiği olan Pekin Ulusal Üniversitesinin edebiyat bölümünün başında bulundu. *Yeni Gençlik* dergisinde "ölü" *venyen* ya da Klasik dilin yerine, *bay-hua* ya da ana dilin Çin'in milli dili olmasını isteyen bir akımı başlattı. Li Dacao ile birlikte Çin'de Marksizmin incelenmesini başlattı. Çin Komünist Partisinin kurucularındandır. Bkz. B. N.

rine derneğimiz mücadeleyi ona yöneltti. 1920'de meydana gelen bir olayı hatırlıyorum. O yıl, Sin Min Süeh Hui'nin Rus Ekim Devrimi'nin üçüncü yıldönümünü kutlamak için hazırladığı gösteri, polis tarafından bastırıldı. Göstericilerin bir kısmı mitingde Kızıl Bayrak çekmeye kalktığında polis bunu engelledi. Göstericiler o günkü anayasanın 12. maddesine göre halkın toplanma, konuşma ve örgütlenme hürriyeti olduğunu hatırlattıklarında, polisler buna hiç aldırmadılar. Buraya anayasa dersi almaya değil, valinin yani Cao Hıngti'nin emirlerini yerine getirmeye geldiklerini söylediler. O günden itibaren, dinamik reformların sadece kitle hareketiyle sağlanabileceğine, kitlelerin siyasi gücüyle gerçekleştirilebileceğine daha çok ikna oldum.*

"1920 kışında ilk defa olarak işçileri siyasi planda örgütlemeye başladım ve bunu yapmak için Marksist teoriyi ve Rus devrim tarihini kendime rehber edindim. Pekin'e ikinci gidişim sırasında Rusya'daki olaylar hakkında epeyce şey okudum ve o sırada Çin'de çok az olan komünist eserlerden ne varsa ilgiyle aradım. Özellikle üç kitap bende derin izler bıraktı. Marksizme olan inancımı pekiştiren bu kitapların, tarihi doğru bir şekilde yorumladığını kabul ettim ve bundan sonra da bu inancım sarsılmadı. Bu kitaplardan biri, *Komünist Manifesto,* Çen Vangdao tarafından çevrilmişti ve Çince basılmış ilk Marksist kitaptı. Diğerleriyse, Kautsky'nin *Sınıf Mücadelesi* ve Kirkup'un *Sosyalizmin Tarihi* idi. 1920 yazında teoride ve bir ölçüde de eylemde Marksist olmuştum ve o zamandan bu yana kendimi bir Marksist saydım. Aynı yıl Yang Kayhüe ile evlendim."**

---

* 1920 Ekim ayında, Mao, Çangşa'da Sosyalist Gençlik Müfrezesinin bir kolunu örgütledi ve Hunan'da işçi sendikalarını örgütlemek üzere Lin Zuhan ile birlikte çalışmaya başladı.

** Mao, idam edildiğini açıklaması dışında Kayhüe ile olan yaşantısından bir daha hiç söz etmedi. Yang Kayhüe, Pekin Ulusal Üniversitesinde bir öğrenciydi, daha sonra Büyük Devrim sırasında bir gençlik önderi oldu. Faal kadın komünistlerden biriydi. Evlilikleri Hunan'daki ilerici gençlik arasında "ideal aşk" olarak görülmüştü.

4

Milliyetçi Dönem

✸

Mao artık bir Marksist idi, ancak komünist değildi. Çünkü henüz Çin'de örgütlü bir Komünist Partisi kurulmamıştı. Li Dacao gibi Çen Duşiyo daha 1919'da Pekin'de oturan Ruslar yoluyla Komintern'le ilişki kurmuştu. Ancak 1920 baharında Komünist Enternasyonal'in yetkili bir temsilcisi olan Gregori Voytinski, Pekin'e gelmişti, Rus Komünist Partisinin bir üyesi olan Yang Mingcay da onlarla birlikte gelmişti, ona tercümanlık yapıyordu. Li Dacao ile konuştular ve Li'nin Marksist teoriyi inceleme cemiyeti üyeleriyle tanışmış olması da muhtemeldir. Aynı yıl 3. Enternasyonal'in enerjik ve ikna edici Hollandalı üyesi Jahn Hendricus Sneevliet (1), Çin'deki ciddi Marksistlerle ilişkisi olan Çen Duşiyo ile konuşmak amacıyla Şanghay'a geldi. Mayıs 1920'de komünist bir çekirdek oluşturan bir konferans toplanmıştı. Bunun üyelerinden bazıları (Pekin'de Li Dacao'nun grubu, Kanton'da Çen tarafından kurulan bir başka grup, Şendong ve Hubey'deki gruplar ve Mao'nun Hunan grubuyla birlikte) ertesi yıl (Voytinski'nin yardımıyla), Çin Komünist Partisinin Birinci Kongresini hazırlayan Şanghay konferansının toplayıcıları oldular.

Eğer 1937'de Çin Komünist Partisinin hâlâ gençlik yıllarında olduğu hatırlanırsa başarıları yabana atılamaz. Rusya hariç dünyanın en kuvvetli Komünist Partisi ve gene Rusya dışında kendine ait bir orduya sahip olmakla övünebilecek tek partiydi.

Bir başka akşam Mao gene anlatmaya devam etti:

"1921 Mayıs'ında Komünist Partisinin kuruluş toplantısına katılmak üzere Şanghay'a gittim. Partinin örgütlenmesine Çin'in en parlak aydın önderlerinden Çen Duşiyo ve Li Dacao önayak

olmuştu. Li Dacao'nun yanında Pekin Ulusal Üniversitesinde kütüphanede çalışırken Marksizmi hızla öğrendim. Çen Duşiyo, ilgimin bu yönde gelişmesinde çok etkili olmuştu. Şanghay'a ikinci ziyaretim sırasında, okuduğum Marksist kitapları Çen'le tartıştım; Çen'in fikirleri hayatımın bu kritik döneminde beni çok etkilemişti.

"Şanghay'da yapılan bu tarihî toplantıda (partinin 1. Milli Kongresinde) sadece bir Hunanlı* daha vardı. Diğer katılımcılar Cang Guotao, şimdi Kızıl Ordu Askerî Konsey Başkan Yardımcısı; Bao Hüeşıng ve Co Fuhay (2) idi. Hep birlikte on iki kişi ediyorduk. Şanghay'da Parti Merkez Komitesine seçilenler, Çen Duşiyo, Cang Guotao, Şı Zıngdong (şimdi Nancing görevlisi), Sun Yüenli, Li Hancün (1927'de Vuhan'da öldürüldü),** Di Dail, Li Sün'dü (daha sonra idam edildi). Ekim'de Komünist Partisinin ilk eyalet kolu Hunan'da kuruldu ve ben de üyesi oldum. O sırada başka eyaletlerde ve şehirlerde de teşkilatlar kuruldu. Hubey'deki üyeler arasında Dong Bivu† (şimdi Bao An'daki Komünist Parti Okulunun başkanı), Şü Bayhav ve Şi Yang (1923'te idam edildi) vardı. Şensi Parti Şubesinde Gao Congyü (Gao Gang) ve bazı tanınmış öğrenci önderleri vardı. Pekin'de Li Dacao (1927'de 19 Pekinli komünistle birlikte idam edildi), Dıng Congşiya (1934'te Çan Kayşek tarafından öldürüldü), Luo Conglün, Liyo Rıncing (şimdi Troçkist) ve başkaları vardı. Kanton'da Lin Bocu (Lin Zuhan), şimdi Sovyet hükümetinde Maliye Müdürü ile Pıng Pay† (1927'de idam edildi) vardı. Vang Cünmey ve Dıng Inming, Şendong şubesinin kurucularındandır.

"Bu arada, Fransa'da pek çok işçi ve öğrenci tarafından bir Çin Komünist Partisi*** kurulmuştu ve bu kuruluş aşağı yukarı

---

* Hı Şuhıng: Mao'nun eski bir arkadaşı ve Yeni Halk Çalışma Derneğinin kurucularından. 1935 yılında Guomindang tarafından idam edildi.

** "Öldürüldükleri" ya da "idam edildikleri" belirtilen kişiler 1927'den önce savaş ağaları hükümeti tarafından 1927 Mart'ından sonra ise Guomindang generalleri tarafından katledilmişlerdir.

*** Sosyalist Gençlik Müfrezesi olarak kurulan Komünist Gençlik Birliği kastediliyor. Üyeleri arasında Dıng İngçao, Li Fuçün ve karısı Say Çang da vardı. Bkz. B.N.

Çin'deki örgütlenme ile aynı zamana rastlamıştı. Partinin (Komünist Gençlik Birliğinin) kurucuları arasında Co Enlay, Li Lisan ve Say Hısen'in karısı Şiyang Cingvu vardı. Lu Man (Li Veyhan) ve Say Hısen de Fransız şubesinin kurucularındandı. Aynı şekilde Almanya'da da bir Çin Komünist Partisi kuruldu. Bunun kurucuları arasında, Gao Yühan, Cu Dı (şimdi Kızıl Ordunun Başkomutanı) ve Cang Şıngfu (şimdi Zigua Üniversitesinde profesör) sayılabilir. Moskova'daki parti kurucuları Çu Çiyopay† ve diğerleri, Japonya'da ise Co Fuhay idi.

"1922 Mayıs'ında benim o sırada sekreterliğini* yaptığım Hunan parti şubesi madenciler, demiryolu işçileri, belediye memurları, matbaa ve darphane işçileri arasında yirmiden fazla sendikayı örgütlemişti bile. O kış güçlü bir işçi hareketi başladı. Komünist Partisinin o sıralardaki faaliyetleri daha çok öğrenciler ve işçiler üzerinde toplanmıştı. Köylüler arasında pek az çalışma yapılıyordu. Büyük madenlerin çoğu ve öğrencilerin hemen hepsi örgütlenmişti. Öğrenci ve işçi cephelerinde sayısız çatışma oluyordu. 1922 kışında Hunan'ın sivil valisi Cao Hıngti, iki Hunanlı işçi, Huang Ay ve Bang Yüençing'in idamını emretti. Bu emir üzerine ona karşı yaygın bir ajitasyon başladı. Öldürülen işçilerden biri olan Huang Ay, tabanı teknik okul öğrencilerinden oluşan sağ kanat işçi hareketinin önderlerinden biriydi ve bize karşı çıkıyordu. Ama bu olayda ve daha birçok mücadelede onları destekledik. O sırada anarşistler de Hunan İşçileri Genel Sendikası adı altında birleşmiş olan sendikalar arasında etkiliydi. Ama biz uzlaşarak ve tartışma yoluyla onların pek çok aceleci ve yararsız hareketlerini önledik.

"Cao Hıngti'ye karşı örgütlenen harekete yardım etmek üzere Şanghay'a gönderildim. Partinin İkinci Kongresi o kış (1922) Şanghay'da yapılacaktı ve ben de katılmaya niyetliydim, ama top-

* Mao aynı zamanda eyalet Guomindang'ının önder üyelerinden biriydi. Sun Yatsen, Adolf Joffe ile iki-parti ittifakı anlaşmasına vardıktan sonra, Guomindang içindeki anti-komünist unsurları temizlemeye başlamıştı. Sun Yatsen, Hunan'da eski bir çalışma arkadaşı olan Zuhan'a, Mao Zedong ve Şiya Şi ile birlikte partiyi (Guomindang) yeniden örgütlemesi için yetki vermişti. 1923 Ocak'ına kadar geçen zamanda Hunan Guomindang'ını solun elinde ilerici bir araç haline dönüştürdüler.

lantının yapılacağı yerin adresini unuttum, bilen arkadaşlardan hiçbirini bulamadım ve böylece bu toplantıyı kaçırdım. Hunan'a döndüm ve sendikalar arasında hummalı bir çalışmaya giriştim. Baharda, daha yüksek ücret, daha iyi şartlar ve sendikaların tanınması amacını güden birçok grev yapıldı. Grevlerin çoğu başarı ile sonuçlandı. 1 Mayıs'ta Hunan'da genel grev ilan edildi ve bu hareket Çin'deki işçi hareketinin görülmemiş derecede güçlenmiş olduğunu gösterdi.

"Komünist Partisinin Üçüncü Kongresi 1923'te Kanton'da toplandı. Bu toplantıda Guomindang'a katılmak, onunla işbirliği yapmak ve Kuzey militaristlerine karşı bir Birleşik Cephe kurmak gibi tarihî kararlar alındı. (3) Şanghay'a giderek Parti Merkez Komitesinde çalıştım. Ertesi bahar (1924) Kanton'a gittim ve Guomindang'ın Birinci Milli Kongresine katıldım. Martta Şanghay'a döndüm ve Komünist Partisi Yürütme Komitesindeki (Merkez Komitesi) çalışmamı, Şanghay'daki Guomindang'ın Yürütme Komitesi üyeliği (Merkez Komitesi) ile birlikte yürüttüm. Bu komitenin diğer üyeleri, sonradan Nancing'de başbakan olan Vang Cingvey ve birlikte Komünist Partisi ile Guomindang arasında koordinasyon sağladığımız Hu Hanmin idi. O yaz Vamboa Askerî Akademisi kuruldu. Galen okulun danışmanı oldu. Rusya'dan başka Sovyet danışmanları da geldi ve Guomindang-Komünist Parti birliği ülke çapında devrimci bir hareket haline gelmeye başladı. Ertesi kış bir parça dinlenmek üzere Hunan'a döndüm. (4) Şanghay'da hastalanmıştım, ama Hunan'dayken bu eyaletin en büyük köylü hareketinin çekirdeğini örgütledim.

"Daha önce kırsal kesimdeki sınıf mücadelesinin ne önemde olduğunu tam olarak fark edememiştim, ama 30 Mayıs olayından† (1926) sonra ve bunun arkasından büyük bir dalga halinde yükselen siyasi canlılık sırasında Hunanlı köylüler çok militan nitelik kazandılar. Dinlenmekte olduğum evden ayrıldım ve kırsal bölgelerde örgütlenme kampanyasına giriştim. Birkaç ay içinde yirmiden fazla köylü birliği kurduk; benim tutuklanmamı isteyerek toprak ağaları da son derece öfkelendiler. Cao Hıngti peşimden birlikler yolladı ve ben Kanton'a kaçtım. Oraya tam,

Vamboa öğrencileri Yünnan militaristi Yang Şiming'i ve Guanşi militaristi Lu Zongvay'ı yendikleri, şehri ve Guomindang'ı büyük bir iyimserlik havası sardığı bir sırada vardım. Sun Yatsen'in Pekin'de ölümünden sonra Çan Kayşek 1. Ordu komutanı, Vang Cingvey hükümet başkanı olmuştu.

"Ben de Vang Cingvey'in başkanlığındaki Guomindang'ın propaganda şubesinin yayın organı olan *Siyasi Haftalık*'ın başına geçtim. Bu dergi, daha sonra Day Citao tarafından yönetilen Guomindang'ın sağ kanadına saldırarak, onu gözden düşürmede büyük rol oynadı. Bu arada köylü hareketi örgütleyicilerini eğitme görevine de (Köylü Hareketi Eğitim Enstitüsü) getirildim. Bu amaçla yirmi bir farklı eyalet temsilcisinin katıldığı bir kurs açtım. Kursa İç Moğolistan'dan öğrenciler de katılıyordu. Kanton'a gelişimden kısa süre sonra Guomindang'ın ajitasyon-propaganda dairesinin başkanı oldum ve Merkez Komitesine aday gösterildim. O sırada Lin Zuhan Guomindang'ın köylü dairesinin başındaydı ve başka bir komünist, Tan Pingşen, işçi dairesinin başındaydı.

"Gün geçtikçe daha çok yazıyor ve Komünist Partisinin köylü çalışmalarında özel sorumluluklar alıyordum. Hunan köylü hareketini örgütleme çalışmalarıma ve orada yaptığım incelemeye dayanarak iki broşür yazdım, birinin adı *Çin Toplumunda Sınıfların Tahlili*, diğerinin adı ise *Cao Hıngti'nin Sınıf Temeli ve Önümüzdeki Görevler.* (5) Çen Duşiyo, birinci broşürde anlattığım fikirlere karşı çıktı. Burada, Komünist Partisinin önderliğinde köklü bir toprak siyasetini ve köylülüğün güçlü bir şekilde örgütlenmesini savunuyordum. Ayrıca, Çen broşürün Komünist merkez organları tarafından basılmasını reddetti. Bu yazım daha sonra Kanton'daki *Çin Köylüsü* ve *Çin Gençliği* dergilerinde yayınlandı. İkinci tez Hunan'da broşür olarak basıldı. Bu sırada Çen Duşiyo'nun sağ oportünist siyaseti ile çatışmaya başladım ve birbirimizden gittikçe uzaklaştık ama aramızdaki çatışma ancak 1927'de doruğuna ulaştı."

"Çan Kayşek 1926 Mart'ında ilk hükümet darbesine girişene kadar Kanton'da Guomindang'da çalışmaya devam ettim. Guomindang'ın sağ ve sol kanadının uzlaşması ve Guomin-

dang-Komünist dayanışmasının yeniden kurulmasından sonra 1926 baharında Şanghay'a gittim. Guomindang'ın İkinci Kongresi o yıl Mayıs ayında Çan Kayşek'in yönetimi altında yapıldı.* Şanghay'da Komünist Partisinin köylü şubesini yönettim,** köylü hareketini denetlemek üzere Hunan'a gönderildim. Bu arada, Guomindang ile Komünist Partisinin Birleşik Cephesi, 1926 sonbaharında tarihî Kuzey Seferine başladı.

"Hunan'da Çangşa, Li Ling, Şiyang Tan, Hong Şen ve Şiyang Şiyang'daki köylü örgütlerini ve siyasi şartları inceledim ve raporumu Merkez Komitesine sundum (*Hunan Köylü Hareketi İncelemesi Üzerine Rapor*). (6) Köylü hareketinde yeni bir çizginin uygulanması için ısrar ettim. Ertesi bahar Vuhan'a vardığımda köylülerin bölgelerarası toplantısı yapılıyordu. Ben de katıldım ve tezimdeki önerileri anlatarak, toprakların yeniden yaygın bir şekilde dağıtılınasını savundum. Bu toplantıda Pıng Pay, Fang Cımin,† York ve Volen adında iki Rus komünisti de vardı. Önerimin, Komünist Partisinin Beşinci Kongresine götürülmesi kararı alındı. Ancak Merkez Komitesi bu öneriyi kabul etmedi.

"1927 Mayıs'ında Partinin Beşinci Kongresi Vuhan'da toplandığı sırada parti hâlâ Çen Duşiyo'nun hâkimiyeti altında bulunuyordu. Karşı-devrimi yöneten Çan Kayşek, Şanghay ve Nancing'de Komünist Partisine karşı saldırılara giriştiği halde, Çen hâlâ Vuhan Guomindang'ına taviz vermekten ve ılımlı davranmaktan yanaydı. Bütün muhalefeti göz ardı ederek sağ oportünist küçük burjuva bir siyaset güdüyordu. Partinin bu sıradaki siyasetinden, özellikle köylü hareketlerine karşı izlediği siyasetten hiç memnun değildim. Eğer köylü hareketi daha güçlü bir şekilde örgütlenmiş ve toprak ağalarına karşı sınıf mücadelesi için gerektiği gibi silahlandırılmış olsaydı, sovyetlerin bütün ülke çapında çok daha erken ve daha güçlü bir şekilde gelişmiş olacağını düşünüyorum.

Mao, İkinci Guomindang Kongresine katıldı ve Merkez Yürütme Komitesine yeniden yedek üye seçildi. Guomindang Merkez Yürütme Komitesinde komünist üyelerin sayısı o sırada hâlâ toplam üye sayısının üçte biriydi.

** Kuruluşundan itibaren Guomindang Köylü Dairesi Komünistler tarafından yönetilmişti. Mao bunların beşincisiydi. Mao, o sırada kurulan (Mayıs-Ekim 1926) Çin Komünist Partisi Köylü Şubesinin de ilk başkanı oldu.

"Ama Çen Duşiyo buna şiddetle karşı çıktı.* Köylünün devrimdeki rolünü anlamıyor ve köylülüğün o sıradaki gücünü büyük ölçüde küçümsüyordu. Buna bağlı olarak da Büyük Devrim'in arifesinde toplanan Beşinci Kongrede yeterli bir toprak programı kabul edilemedi. Toprak mücadelesinin hızla yoğunlaştırılmasını öneren görüşlerim tartışılmadı bile. Çünkü Çen Duşiyo'nun hâkim olduğu Merkez Komitesi bunların gündeme alınmasını reddetti. Kongre toprak meselesini, toprak ağasını '500 *mou*'dan fazla toprağa sahip köylü' diye tanımlayarak kapattı.** Bu ise sınıf mücadelesinin gelişmesine hiç uygun düşmeyen ve pratik olmayan bir temeldi ve Çin'deki toprak ekonomisinin özel karakterini göz önüne alınıyordu. Buna rağmen Kongrenin ardından Bütün-Çin Köylü Birliği kuruldu ve ben de ilk başkanı oldum.

"1927 baharında Hubey, Ciyangşi, Fukien ve özellikle Hunan'da ortaya çıkan köylü hareketi, Komünist Partisinin ılımlı tavrına ve Guomindang'ın korkusuna rağmen büyük bir militan nitelik kazanmaya başladı. Yüksek görevliler ve ordu komutanları, Köylü Birliğini "serseriler birliği" diye nitelendirerek faaliyet ve taleplerini aşırı bularak bastırılmasını istediler. Çen Duşiyo Hunan'dan çekilmişti. Oradaki bazı olaylardan beni sorumlu tutuyor ve görüşlerime şiddetle karşı çıkıyordu.***

"Nisan'da Nancing ve Şanghay'da karşı-devrim hareketi başladı ve Çan Kayşek'in yönetiminde, örgütlü işçilere karşı genel bir katliama girişildi. Aynı katliam Kanton'da da yapıldı. 21 Mayıs'ta Hunan'da Şü Kuoşiyang ayaklanması oldu. Pek çok köylü ve işçi, gericiler tarafından öldürüldü. Çok geçmeden Vuhan'daki 'Sol' Guomindang, Komünistlerle olan anlaşmasını bozdu ve

Buna Stalin de karşıydı. Beşinci Kongrenin, Mao'nun hazır bulunmadığı kapanış oturumlarında Stalin'in direktiflerine uygun olarak, topraklara el konulması sadece 'halkın düşmanı' olan büyük toprak ağalarının topraklarına el konulmasıyla sınırlandırıldı ve bu yolda bir karar alındı.

33 Hektar kadar ya da her çiftçinin sahip olabileceği ekilebilir toprak miktarının aşağı yukarı yüz katı.

*** Mao, Hunan Köylü Birliğinin bütün büyük topraklara el konulmasını talep eden kararlarını destekledi.

Guomindang'dan ve hükümetten attı. Hükümet kısa sürede ortadan kalktı.

"Parti Komünist önderlerin çoğuna, Rusya, Şanghay ya da başka emin yerlere gitmelerini bildirdi. Benim Sıçuan'a gitmem söylendi. Çen Duşiyo'yu beni Hunan'a Eyalet Komitesi Sekreteri olarak göndermesi için ikna ettim ama on gün sonra derhal geri dönmemi istedi. O sırada Vuhan komutanı Dang Sengcih'e karşı ayaklanma düzenlediğim iddiasıyla suçladı. Partinin çalışmaları artık karmakarışık bir durumdaydı. Hemen hemen herkes Çen Duşiyo yönetimine ve onun oportünist çizgisine karşıydı. Vuhan'daki anlaşmanın çökmesi çok geçmeden onun da düşüşünü getirdi."

5

Sovyet Hareketi

✸

Mao Zedong'la yaptığım, 1927 baharının son derece tartışmalı olaylarına ilişkin görüşmeyi buraya aktaracak kadar ilgi çekici buluyorum. Kendisinin de belirttiği gibi bu olaylar otobiyografisine ait bir bölüm değildi ama her Çinli komünistin yaşantısında bir dönüm noktası olan bu tecrübe hakkındaki kişisel görüşünü açıklamak gerektiğine inanıyordu.

Mao'ya 1927'de Komünist Partisinin uğradığı yenilginin, Koalisyon Hükümeti'nin bozulmasının ve Nancing diktatörlüğünün tam bir zafer kazanmasının en ağır sorumlusu olarak kimi gördüğünü sordum. Mao en büyük suçu Çen Duşiyo'da buluyordu. Çen'in "yalpalayan oportünizminin, daha fazla taviz vermenin felaket anlamına geleceği bir sırada partiyi sağlam bir önderlikten ve düzgün bir çizgiden yoksun bıraktığını" düşünüyordu.

Çen'den sonra yenilginin ikinci sorumlusu olarak gördüğü kimse, doğrudan doğruya Sovyet Siyasi Bürosuna karşı sorumlu olan Rus siyasi başdanışmanı Mihail Markoviç Borodin idi. Mao, Borodin'in 1926'da köklü bir toprak dağıtımını savunduğu halde, 1927'de hiçbir mantıklı kanıt göstermeksizin bu görüşlere şiddetle karşı çıkarak tamamen saf değiştirdiğini söyledi. "Borodin, Çen Duşiyo'nun biraz sağındaydı ve burjuvaziyi memnun etmek için her şeyi yapmaya hazırdı. Nitekim sonunda işçilerin silahsızlandırılmasını dahi emretti." "Komintern'in Hintli delegesi M. L. Roy, gerek Çen'in gerekse Borodin'in biraz solunda duruyordu, ama sadece duruyordu." Mao'ya göre Roy "konuşmasını biliyordu, üstelik hiçbir gerçekleştirme yöntemi önermeden bol bol ko-

nuşuyordu." Mao, objektif olarak, Roy'un bir aptal, Borodin'in bir şaşkın ve Çen'in bilinçsiz bir hain olduğunu düşünüyordu.

"Çen işçilerden ve özellikle silahlı köylülerden gerçekten korkuyordu. Sonunda silahlı devrim gerçeğiyle yüz yüze gelince kendini tamamen kaybetti. Bundan sonra ne olup bittiğini açık seçik göremedi. Küçük burjuva içgüdüleri onu paniğe ve yenilgiye götürdü."

Mao, Çen'in o sırada Çin Komünist Partisinin mutlak diktatörü olduğunu ve Merkez Komitesine bile danışmadan en önemli kararları aldığını anlattı: "Partinin öteki önderlerine, ne Komintern'in emirlerini gösteriyor ne de onları bizimle tartışıyordu. (1) Ama sonunda Guomindang'la ilişkilerin bozulmasına sebep olan Roy oldu. Komintern, Borodin'e bir mesaj yollayarak partinin toprak ağalarının topraklarına sınırlı bir şekilde el koymasını emretti. Roy bu mesajın bir kopyasını elde ederek derhal o zamanki Vuhan Sol Guomindang hükümetinin başkanı Vang Cingvey'e gösterdi. Bu kaprisin (2) sonucu pek iyi bilinir. Komünistler Vuhan rejimi tarafından Guomindang'dan atıldılar ve çok geçmeden Çan Kayşek'le uzlaşma yolunu arayan bölgesel savaş ağalarının desteğini kaybederek gücünü yitiren Vuhan rejimi yıkıldı. Borodin ve diğer Komintern görevlileri Rusya'ya kaçtılar. O sırada Rusya'da muhalefet bastırılmış, Troçki'nin 'sürekli devrimi' gözden düşmüş ve Stalin 'tek ülkede sosyalizmin inşasına' koyulmuştu."

Bununla beraber Mao, eğer Komünist Partisi topraklara el koymada daha atılgan bir siyaset izlemiş ve Guomindang'dan ayrılmadan önce, işçi ve köylülerden Komünist ordular kurmuş olsaydı bile, 1927'de karşı-devrimin alt edilebileceğini düşünmüyordu. "Ama güneyde derhal sovyetlerin kurulmasına başlanabilir ve böylece bir daha yıkılmayacak bir temel kurulmuş olurdu..." diyordu.

Mao, hayat hikâyesini anlatırken, devrimin enkazı üzerinde yükselen ve yenilgiden bir zafer inşa etmeye çalışan sovyetlerin kuruluşuna gelmişti. Devam etti:

"Hı Long ve Yen Ting'in komutasındaki 20. Ordu Co Enlay'la birlikte 1 Ağustos 1927'de Nançang Ayaklanması'nı başlattı ve böylece Kızıl Ordunun tohumları atıldı. Bir hafta sonra Merkez

Komitesi 7 Ağustos'ta Olağanüstü Konferans toplayarak Çen Duşiyo'yu parti sekreterliğinden azletti. Ben, 1924'te Kanton'da yapılan Üçüncü Konferanstan beri Siyasi Büro üyesiydim ve bu kararın alınmasında faal bir rol oynadım. Toplantıda bulunan diğer on üye arasında Say Hısen, Pıng Pay, Çu Çiyopay* ve Cang Guotao vardı. Parti yeni bir çizgi kabul etti ve o an için Guomindang ile her türlü işbirliği ümidi ortadan kalktı. Çünkü Guomindang o sırada iflah olmaz bir şekilde emperyalizmin aleti olmuştu ve demokratik devrimin sorumluluklarını yürütecek durumda değildi. Uzun ve açık iktidar kavgası böylece başladı.

"Daha sonra Güz Hasadı Ayaklanması denilen hareketi örgütlemek üzere Çangşa'ya gönderildim. Programım şu beş noktanın gerçekleştirilmesini kapsıyordu: 1- Eyalet partisinin Guomindang'dan tamamen ayrılmasını sağlamak, 2- Devrimci işçi-köylü ordusu kurmak, 3- Büyük toprak ağalarının olduğu kadar küçük ve orta toprak ağalarının da topraklarına el koymak, 4- Hunan'da Guomindang'dan bağımsız olarak Komünist Partisinin iktidarını kurmak, 5- Sovyetleri örgütlemek. Beşinci nokta o sırada Komintern tarafından kabul edilmiyordu ve uzun süre Komintern tarafından slogan olarak benimsenmedi.

"Eylül'de Hunan köylü birlikleri yoluyla yaygın bir ayaklanma örgütlemeyi başarmıştık. İşçi-köylü ordusunun ilk birlikleri oluşturuldu. Acemi askerler başlıca üç kaynaktan geliyordu: köylüler, Hanyang madencileri ve Guomindang'a başkaldıran birlikler. Devrimin ilk kurulan bu askerî gücüne '1. İşçi ve Köylü Ordusu 1. Tümeni' denildi. Birinci alay Hanyang madencileri tarafından oluşturuldu.** İkincisi, Ping Ciyang, Liyo Yang, Li Ling ve Hunan'ın iki ilçesinin köylü muhafızları, bir üçüncüsü

Çu Çiyopay bu konferansta, "sağcılık"la suçlanan ve Siyasi Bürodan atılan Çen Duşiyo'nun yerine Siyasi Büro Genel Sekreteri seçildi.

** Bu madenciler Mao, Liyo Şaoçi ve Çen Yün tarafından örgütlendi. Mao, İşçi-Köylü Ordusunu, asker sovyetlerini ve halk konseylerini kurarken, Merkez Komitesinden bağımsız hareket ediyordu ve bunun için suçlandı. İlk asker sovyetlerini kurduğu sırada, Komintern'in siyaseti yeniden değişmişti, 1927 Kasım'ında Merkez Komitesi, Mao'yu sağcılıkla suçlayarak Siyasi Bürodan çıkardı. O kış Cinggangşen'de sürdürdüğü tüm çalışmalar bu yüzden "illegaldi" Ancak Mao'nun birkaç ay bu durumdan haberi olmadı. 1928 Haziran'ında yeniden Siyasi Büroya alındı.

Vang Cingvey'e karşı ayaklanan Vuhan garnizon kuvvetlerinin bir kısmından oluştu. Bu ordu Hunan Eyalet Komitesinin isteği üzerine örgütlendi, ancak Hunan komitesinin ve ordumuzun genel programı Merkez Komitesi tarafından reddediliyordu. Bununla beraber aktif bir muhalefet yerine bekle-gör politikası uyguluyorlardı.

"Ordunun örgütlenmesi için Hanyang madencileriyle köylü muhafızlar arasında geziler yaptığım sırada Guomindang'ın hizmetindeki *Min tuan* tarafından yakalandım. O sıralarda Guomindang'ın uyguladığı terör almış yürümüş ve Kızıl olduğundan şüphe edilen yüzlerce kişi kurşuna dizilmişti. Benim de öldürülmek üzere *Min tuan* karargâhına götürülmem emredildi. Bir yoldaştan muhafızlara rüşvet verip kaçmak için 20-30 dolar borç aldım. Erler ücretli askerlerdi. Öldürülmemde hiçbir kişisel çıkarları yoktu. Beni salıvermeye razı oldular ama başlarındaki çavuş buna izin vermedi. O zaman kaçmaya karar verdim, ama *Min tuan* karargâhına iki yüz metre kalana dek böyle bir imkân doğmadı. Tam bu sırada kendimi çözerek arazinin içinde koşmaya başladım.

"Etrafta yüksek otlarla çevrili bir su birikintisinin bulunduğu yüksekçe bir yere vardım ve bu otların arasında güneş batana dek saklandım. Askerler peşime düştüler ve bazı köylüleri beni aramaya zorladılar. Birçok defa iyice yakınıma kadar geldiler, öyle ki elimi uzatsam onlara değebilirdim. Beş altı kere tüm umudumu kaybedip yeniden yakalanacağımı sandığım halde görülmekten kurtuldum. Sonunda hava kararınca aramaktan vazgeçtiler. Derhal dağlara giden bir yola koyuldum ve bütün gece yürüdüm. Ayakkabım yoktu ve ayaklarım fena halde sıyrılmıştı. Yolda bana arkadaşlık eden, sığınacak yer veren ve sonra öteki bölgeye kadar beni götüren bir köylüyle karşılaştım. Üzerimde yedi dolar vardı ve bununla kendime bir çift ayakkabı, şemsiye ve yiyecek aldım. Köylü muhafızların yanına vardığımda cebimde sadece iki kuruş kalmıştı.

"Yeni tümen kurulunca, Parti Cephe Komitesi başkanlığına getirildim. Vuhan'daki garnizon birliklerinin komutanı Yü Şatov 1. Ordu Komutanı oldu. Fakat Yü, askerlerinin baskısıyla bu görevi

almaya zorlanmıştı. Kısa bir süre sonra ayrılarak Guomindang'a katıldı. Şu sırada Nancing'de Çan Kayşek hesabına çalışıyor.

"Köylü ayaklanmasını yöneten küçük ordu Hunan'ı boydan boya geçerek güneye doğru ilerledi. Yolu binlerce Guomindang birliği tarafından kesiliyor ve sayısız çarpışmalara girişiyor, pek çok defa geri çekilmek zorunda kalıyordu. Disiplini zayıf, siyasi eğitim seviyesi düşüktü. Askerler ve subaylar arasında kararsız pek çok unsur vardı. Pek çok kimse terk edip gitti. Yü Şatov kaçtıktan sonra, ordu Ningdu'ya varınca yeniden örgütlendi. Ceng Hao, aşağı yukarı bir alay kadar kalan birliklerin komutanlığına getirildi, o da sonra 'ihanet etti.' Ancak bu ilk gruba mensup olan pek çok kişi sonuna kadar sadık kaldı. Örneğin, şimdi hâlâ Kızıl Orduda bulunan ve 1. Ordu Müfrezeleri Siyasi Komiseri Luo Runghuan† ve şimdi bir ordu komutanı olan Yang Lisan. Küçük takım Cinggangşen'e (4) tırmandığında sadece bin kişi kalmıştı.

"Güz Hasadı Ayaklanmasının, programı Merkez Komitesi tarafından tasdik edilmediği, 1. Ordu ciddi kayıplara uğradığı için ve şehirler açısından bakıldığı zaman hareketin başarısızlığa mahkûm görünmesi yüzünden, Merkez Komitesi beni kesin olarak reddetti.* Siyasi Bürodan ve Parti (genel) Cephe Komitesinden atılmıştım. Hunan Eyalet Komitesi de 'yarma harekâtı' diyerek bize karşı saldırıya geçti. Biz her şeye rağmen doğru çizgiyi izlediğimizden ve gelecek olayların ne kadar haklı olduğumuzu göstereceğinden emin olarak, ordumuzu Cinggangşen'de bir arada tuttuk. Yeni acemi askerler katıldı ve tümen yeniden tamamlandı. Ben de tümenin komutanı oldum.

"1927 kışından 1928 sonbaharına kadar 1. Tümen Cinggangşen'deki üssü elinde tuttu. İlk sovyet, Kasım 1927'de, Hunan sınırı üzerinde bulunan Zalin'de (Çaling) kuruldu ve ilk Sovyet hükümeti seçildi.** Başkanı Du Congbin'di. Bu sovyette yavaş ama dengeli bir gelişme temelinde, ılımlı bir siyaset güden demokratik bir program uyguladık. Bu siyaset, morallerini boz-

---

* Mao, Merkez Komitesi tarafından üç kez cezalandırılmış ve üç kez MK'dan çıkarılmıştı. Bkz. Cang Guotao B.N.

Aynı ay içinde Haylufıng'da Pıng Pay tarafından bir sovyet kuruldu ama hemen yıkıldı.

mak amacıyla toprak ağalarını öldürmek ve mallarını yakmak gibi terörist bir talan siyaseti izlenmesini isteyen parti içindeki darbeci takımın Cinggangşen'den şikâyet etmesine yol açtı. 1. Ordu Cephe Komitesi bu tür taktikleri uygulamayı reddetti. Bu yüzden bu öfkeli adamlarca 'reformistler' olarak damgalandılar. Daha radikal bir siyaset izlemediğim için onların şiddetli saldırılarına hedef oldum.

"Cinggangşen yakınlarında, Vang Zo ve Yüen Vınsay adlı iki eşkıya reisi 1927 kışında Kızıl Orduya katıldı. Bu katılma askerî gücümüzü üç alay kadar artırdı. Vang ve Yüen alay komutanı oldular, ben ise ordunun komutanıydım. Eski birer eşkıya olmalarına rağmen bu iki adam kuvvetlerini Milliyetçi Devrime adamışlardı. Şimdi ise gericiliğe karşı savaşmaya hazırdılar. Ben Cinggangşen'de kaldığım süre içinde sadık komünistler olduklarını gösterdiler ve partinin emirlerini yerine getirdiler. Ama daha sonra Cinggangşen'de yalnız başlarına kalınca, tekrar eşkıyalık alışkanlıklarına döndüler. Bir süre sonra da, örgütlenen, sovyetlerini kuran, aynı zamanda kendi kendilerini savunacak duruma gelen köylüler tarafından öldürüldüler.

"1928 Mayıs'ında Cu Dı, Cinggangşen'e geldi ve kuvvetlerimiz birleşti. Altı ilçeyi kapsayan bir sovyet bölgesi kurmak için birlikte bir plan yaptık. Hunan Ciyangşi-Guandong sınır bölgelerinde Komünist iktidarı giderek sağlamlaştırmak ve burasını üs olarak alıp daha geniş bölgelere yayılmak amacını güdüyorduk (Birinci Maobing Konferansı).* Bu tür bir strateji partinin görüşlerine aykırıydı. Çünkü onlar hızlı bir gelişmeden yanaydılar. Ordunun içinde Cu Dı ve ben iki eğilime karşı mücadele etmek zorunda kaldık: Birincisi, derhal Çangşa'ya (Hunan'ın başkenti) ilerlemeyi amaçlayan eğilim. Biz bunu maceracılık olarak nitelendirdik. İkincisi ise, teslimiyetçilik olarak nitelendirdiğimiz, Guandong sınırının güneyine çekilme isteği. O sırada bize göre iki temel

* Bu konferans sırasında, Mao Zedong ile Cu Dı; Lin Biyao, Çen İ, Cang Vınbing, Şiyao Ke, Hı Canggong, Tan Cenlin, Şiya Şi ile, Komintern'in desteklediği Siyasi Büro Başkanı Li Lisan ve daha sonra "Yirmi Sekiz Bolşevik" diye anılan Moskova'dan geri dönmüş öğrenciler tarafından uygulanan tüm baskılara karşı duran bir ittifak kurdular. Bkz. B. N.

görev vardı: Toprağı bölüştürmek ve sovyetleri kurmak. Bu süreci hızlandırmak için kitleleri silahlandırmak istiyorduk. Siyasetimiz, (Beyaz bölgelerle) serbest ticareti, esir alınmış düşman askerlerine iyi davranmayı ve genel olarak ılımlı bir demokratik yönetimi öngörüyordu.

"1928 sonbaharında Cinggangşen'de bir temsilciler toplantısı yapıldı. Toplantıya (2. Maobing Konferansı) Cinggangşen'in kuzeyinde bulunan sovyet bölgelerinin delegeleri katıldılar. Sovyet bölgelerinden gelen parti temsilcileri arasında, yukarıda değinilen konular üzerinde görüş birliği hâlâ sağlanamamıştı ve bu toplantıda ayrılıklar iyice su yüzüne çıktı. Azınlıkta kalan bir grup, tuttuğumuz yolda ilerleme şansının son derece sınırlı olduğunu öne sürmüştü. Ancak çoğunluk, yürütülen siyasetin doğru olduğuna yürekten inanıyordu. Sovyet hareketinin zafere ulaşacağını açıklayan bir karar tasarısı teklifi yapılınca bu kolayca çoğunluğun desteğini sağladı ve bir güçlük çıkmaksızın kabul edildi. Öte yandan Parti Merkez Komitesi henüz hareketi onaylamamıştı. Bu onay 1928 yılının kışına kadar alınamadı. Ancak Moskova'da toplanan Çin Komünist Partisinin Altıncı Kongresine ilişkin tutanaklar Cinggangşen'e ulaştıktan sonra bu onay alınabildi.

"Bu kongrede kabul edilen yeni çizgi ile ilgili olarak Cu Dı ve ben tam bir görüş birliği içindeydik. (5) Bu tarihten itibaren Parti önderleri ile kırsal bölgelerdeki sovyet hareketinin önderleri arasındaki görüş ayrılıkları tamamen ortadan kalktı. Parti içinde yeniden uyum sağlandı.

"Altıncı Kongre kararları 1925-1927 devriminin ve Nançang, Kanton ve Güz Hasadı Ayaklanmaları tecrübelerini özetledi ve kırsal bölgelerdeki harekete önem verilmesini onayladı. Bu sıralarda Kızıl Ordular Çin'in başka bölgelerinde de ortaya çıkmaya başladı. Hubey'in batısı ve doğusunda 1927 yılının kışında ayaklanmalar oldu. Bu ayaklanmalar, yeni sovyet bölgelerinin kurulmasına olanak sağladı. Batıda Hı Long, doğuda Şü Haydong† kendi işçi-köylü ordularını kurmaya koyuldular. Şü Haydong'un hareket alanı Oyuvan Sovyetinin çekirdeğini oluşturdu ve bir süre sonra buraya, Şü Şiyangçiyen† ve Cang Guotao gitti. 1927 kışında Fang Cımin ve Şiyao Şıbing de Ciyangşi'nin kuzeydoğu cephesin-

de, Fukien'in hemen yanı başında, bir başka harekâta giriştiler. Bir süre sonra burada da güçlü bir sovyet merkezi gelişti. Kanton ayaklanması yenilgisinden sonra Pıng Pay kendisine sadık kalan birliklerin bir bölümüyle Haylufıng'a gitti. Burada kurduğu sovyet, darbeci bir siyaset izlediğinden, kısa bir süre sonra tamamen yok edildi. Bununla beraber bu ordunun bir bölümü Gu Dacen'in† komutası altında bu bölgeden çıkabildi, Cu Dı ve benimle de ilişki kurduktan bir süre sonra 11. Kızıl Ordunun çekirdeği haline geldi.

"1928 ilkbaharında, Li Vınlong ve Li Şaozu komutasındaki partizanlar Ciyangşi'deki Çinghua ve Dongu bölgelerinde eyleme geçtiler. Bu hareketin merkezi Ciyen'deydi. Partizanlar bir süre sonra 3. Ordunun çekirdeğini oluşturdular. Bölge ise Merkezî Sovyet Hükümeti'nin merkezi haline geldi. Batı Fukien Sovyetleri Cang Dingçıng,* Dıng Zuhüe† ve sonradan sosyal demokrat olan Hu Beydı tarafından kuruldu.

"'Maceracılığa karşı mücadele' dönemi sırasında 1. Ordu, Beyaz birliklerin Cinggangşen'i tekrar ele geçirmek için giriştikleri iki saldırıyı püskürttü. Böylece Cinggangşen'in kurmakta olduğumuz hareketli bir ordu için fevkalade yeterli bir üs olacağı da anlaşıldı. Doğal savunma olanaklarına sahipti ve küçük bir orduyu besleyebilecek kadar ürün alınabiliyordu. Çevresi 500 li, çapı da 800 *li* kadardı. Burası, bölge halkınca Büyük Küçük Beş Kuyu diye biliniyordu. Asıl Cinggangşen, çok önceden terk edilmiş, yakındaki bir dağın adıydı ve adını çevresindeki beş kuyudan almıştı. Büyük, küçük, yukarı, aşağı ve orta kuyular. Dağdaki beş köye bu kuyuların isimleri verilmişti.

"Birliklerimiz Cinggangşen'de toplandıktan sonra ordumuz yeniden örgütlendi. Ünlü 4. Kızıl Ordu kuruldu. Cu Dı ordunun komutanı oldu. Ben de ordunun Siyasi Komiseri olarak atandım. Hı Ciyen'in ordusundaki isyan ve ayaklanmalardan sonra 1928 kışında Cinggangşen'e yeni birlikler geldi ve bu birliklerden 5. Kızıl Ordu doğdu. Komutanlığına ise Pıng Dıhuay† getirildi. Pıng'ın

---

* Cang'ın mücadeleye kazandığı kişilerden birisi de Ceng-vu'ydu. Yazar onunla 1936'da Kuzey Şensi'de karşılaştı. Her ikisi için Bkz. B. N.

yanı sıra bu orduda, Uzun Yürüyüş sırasında Gueco'da, Zunyi'de öldürülen Dıng Ping, 1931 yılında Guanşi'de öldürülen Huang Guonü ve Tiyen Dıyüen görev almışlardı.

"Bu kadar çok birliğin gelmesinden sonra dağdaki koşullar iyice kötüleşmeye başladı. Birliklerin kışlık üniformaları yoktu. Yiyecek çok azdı. Aylar boyunca yalnız kabak yiyerek yaşadık. Askerler kendi buldukları sloganları bağırıyorlardı: 'Kahrolsun kapitalizm ve kabak yiyiniz!' –Onlar için kapitalizm, toprak ağaları ve toprak ağalarının kabağı anlamına geliyordu. Pıng Dıhuay'ı Cinggangşen'de bırakan Cu Dı, Beyaz birliklerin kuşatmasını yardı. 1929 yılının Ocak ayında, savaş içinde bulunan dağdaki ilk ikametimiz sona erdi.

"Bu sırada 4. Ordu Güney Ciyangşi'de hızla ve başarıyla gelişen bir harekât başlatmıştı. Dongu'da bir sovyet kurduk ve orada mahalli Kızıl birliklerle karşılaşıp birleştik. Güçlerimizi bölerek, Yongding, Şanghıng ve Long Yen'e doğru ilerledik. Bu ilçelerde yeni sovyetler kurduk. Buralarda militan kitle hareketlerinin Kızıl Ordu gelmeden önce başlamış bulunması, başarıya ulaşmamızı sağladı. Sovyet iktidarının istikrarlı bir temelde sağlamlaşmasına yardımcı oldu. Kızıl Ordunun etkisi, kitlelerin toprak mücadelesi ve partizanların yardımıyla, diğer birçok ilçeye yayıldı. Ama bu yerlerde Komünistlerin iktidarı tamamen ele geçirmeleri ancak bir süre sonra gerçekleşebildi.

"Kızıl Ordunun gerek maddi gerekse de siyasi şartları düzelmeye başladı. Ancak hâlâ pek çok kötü eğilim görülüyordu. Örneğin, 'partizanlık', disiplin eksikliği, aşırı demokrasi ve örgütlenme gevşekliği biçiminde ortaya çıkıyordu. Terk edilmesi gereken başka bir eğilim ise 'gezginci asi çeteler arayışı' ('serserilik') idi. Ciddi hükümet görevlerini üstlenme isteksizliği, hareket ve değişiklik isteği, yeni deney ve olaylar yaşama tutkusu. Ayrıca, kötü eğilimler arasında bazı komutanların askerlerine kötü muamele etmesi ve hatta dövmesi, sırf kişisel nedenlerle sevdiklerini gözetip sevmediklerine yüklenmesi gibi bazı militarizm kalıntıları da görülüyordu.

"4. Kızıl Ordunun 1929 yılı Aralık ayında Batı Fukien'de (Gutiyen'de) **(6)** toplanan Dokuzuncu Parti Kongresinde bu za-

yıflıkların birçoğunun üstesinden gelindi. Hataları yenme ile ilgili görüşler tartışıldı. Birçok anlaşmazlık törpülendi. Kızıl Ordu içinde yüksek düzeyde bir ideolojik önderliğin kurulmasına ilişkin ilkeleri de içeren yeni planlar kabul edildi. Bu kongre toplanıncaya kadar daha önce tarif edilen eğilimler çok ciddiydi. Parti ve askerî önderlik içindeki Troçkist bir hizip tarafından, hareketin gücünü zayıflatmak için kullanılıyordu. Bunlara karşı çok canlı bir mücadele başladı. Birçoğu parti ve ordudaki görevlerinden alındı. Bunların aralarında, bir ordu komutanı olan Liyo İnkang, en tipik örnekti. Düşmanla savaş sırasında Kızıl Orduyu en güç çarpışma durumlarına sevk ederek birliklerimizi yok etmek istedikleri öğrenildi. Birkaç başarısız deneyden sonra da planları bütün açıklığıyla ortaya çıktı. Programımıza ve bütün önerilerimize saldırdılar. Deneyler onların hatalarını gösterdiğinden, sorumlu görevlerden uzaklaştırıldılar ve Fukien Kongresinden sonra da etkilerini yitirdiler.

"Bu konferans, Ciyangşi'de sovyet iktidarının kurulması yolunu açtı. Ertesi yıl bazı parlak başarılar kazanıldı. Güney Ciyangşi'nin hemen hemen tamamı Kızıl Ordunun eline geçti. Merkezî Sovyet bölgelerinin temeli kuruldu.

"Sovyetlerin ileriye dönük programlarını tartışmak üzere, 7 Şubat 1930'da Mahalli Parti Konferansı yapıldı. Bu konferansa parti, ordu ve hükümetin mahalli temsilcileri katıldı. Toplantıda toprak siyaseti uzun uzun tartışıldı. Toprak dağıtımına karşı çıkanların başını çektiği oportünizme karşı mücadele başarıyla sonuçlandı. Toprak dağıtımının sürdürülmesi ve sovyetlerin kurulmasının hızlandırılması kararlaştırıldı. O zamana kadar Kızıl Ordu sadece mahalli ve bölge sovyetleri kurmuştu. Bu konferansta Ciyangşi'de bir Eyalet Sovyet hükümetinin kurulması kararlaştırıldı. Yeni programı köylüler coşkuyla ve heyecanla desteklediler. Bu destek, bunu izleyen aylarda, Guomindang ordusunun giriştiği imha seferlerinin yenilgiye uğratılmasında yardımcı oldu."

6

Kızıl Ordunun Büyümesi

✸

Mao Zedong'un anlattıkları "hayat hikâyesi"ni aşmaya başlamıştı. Bu büyük hareketin içinde çok önemli görevler yüklenmiş olmasına rağmen, anlattıklarının arasında kendi kişiliğini berrak bir şekilde görmek imkânsızlaşmıştı. Artık "ben" değil, fakat "biz" vardı; Mao Zedong değil, Kızıl Ordu vardı. Tek bir insanın hayatının deneylerinden doğan öznel izlenimler değil, fakat tarihin gelişmesi içinde tüm insanlığın toplu kaderini ilgilendiren değişimlerin bir gözlemci tarafından somut bir biçimde aktarılması vardı. Anlattıklarının sonuna yaklaşırken, ona kendisiyle ilgili soruları daha sık sormak gereğini duydum. O sıralarda o ne yapıyordu? Nasıl bir görevin sorumluluğunu yükleniyordu? Onun şu veya bu durumda aldığı tavır neydi? Anlattıklarının son bölümünde kendisiyle ilgili bazı bilgilerin bulunması sorduğum sorularla sağlanmıştır.

"Kızıl Ordunun kitle çalışması yavaş yavaş gelişti, disiplin kuvvetlendi ve yeni bir örgütlenme tekniği geliştirildi. Köylüler her tarafta gönüllü bir şekilde devrime yardım etmeye başladılar. Daha Cinggangşen'de, Kızıl Ordu savaşçılarına üç basit disiplin kuralı kabul ettirilmişti. Bu kurallar şunlardı: emirlere tam itaat, yoksul köylüden hiçbir şeyin gasp edilmemesi, toprak ağalarından alınan her türlü eşyanın dağıtılmak üzere hemen hükümete teslim edilmesi. 1928 Konferansından (2. Maobing Konferansı) sonra köylülerin güven ve desteğini sağlamak amacıyla daha fazla gayret sarf edildi. Yukarıda belirtilen üç kurala sekiz kural eklendi. Bu kurallar şunlardı:

1. Bir evi terk ederken bütün kapıları yerine takın.*
2. Üzerinde uyuduğunuz hasırı, toparladıktan sonra geri verin.
3. Halka karşı güler yüzlü ve saygılı davranın ve elinizden geldiği kadar onlara yardım edin.
4. Ödünç aldığınız her şeyi geri verin.
5. Bozulan her şeyin yerine yenisini verin.
6. Köylülerle yaptığınız bütün alışverişlerde namuslu olun.
7. Satın aldığınız her şeyin parasını ödeyin.
8. Sağlık kurallarına dikkat edin ve özellikle tuvaletleri evlerden iyice uzağa kurun.

Bu son iki kural, Lin Biyao tarafından eklendi. Bu sekiz kural her seferinde daha büyük bir başarıyla uygulandı. Bugün hâlâ bu kurallar Kızıl Askerin düsturudur, ezberler ve sık sık tekrarlar.** Kızıl Orduya çok önemli üç görev daha öğretilmiştir: Birincisi, düşmanla ölünceye kadar savaşmak; ikincisi, kitleleri silahlandırmak; üçüncüsü, savaşı sürdürebilmek için para toplamak.

"1929'da, Li Vınlong ve Li Şaozu önderliğinde birçok partizan grubu 3. Kızıl Orduyu kurmak için yeniden örgütlendiler. Ordu komutanı Vang Gonglü, siyasi komiser ise Çen İ idi. O sıralarda Cu Beydeh'in *Min tuan*'larının bir kısmı isyan ederek Kızıl Orduya katılmıştı. Bunlar Komünist kampına, bir Guomindang komutanı olan Luo Pinghüe† tarafından getirildiler. Luo Pinghüe Goumindang'a güvenini yitirmiş ve Kızıl Orduya katılmak istemişti. Şimdi, 2. Cephe ordularından 32. Kızıl Orduyu komuta ediyor. Fukien partizanları ve düzenli Kızıl birliklerin ana unsurlarından 12. Kızıl Ordu Komutanlığı Vu Conghav'a, siyasi komiserliği de Tan Cenlin'e verildi. Bir süre sonra Vu bir savaşta ölünce, yerini Luo Pinghüe aldı.

"1. Kolordunun kurulması da bu zamana rastlar. Komutanlığına Cu Dı getirildi, siyasi komiserlik görevi de bana verildi. Bu Kolordu; 3. Ordu, Lin Biyao'nun komuta ettiği 4. Ordu, Luo

---

* Bu sanıldığı gibi anlaşılmaz bir sorun değildir. Çin evlerinin tahta kapıları yerlerinden kolayca çıkartılabilir. Genellikle akşamları çıkarılır, tahta destekler üzerine yerleştirilir ve yatacak yer olarak kullanılır.

** Bu sözler Kızıl Ordunun her gün söylediği bir marşın sözleri arasında da yer almıştır.

Pinghüe'nin komuta ettiği 12. Ordudan oluşuyordu. Parti önderliği cephe komitesine verilmişti. Ben de komitede başkandım. O sıralarda 1. Kolorduda 10.000'i aşkın asker vardı ve on tümene ayrılmıştı. Bu temel kuvvetten başka, birçok mahalli ve bağımsız alay, Kızıl Muhafızlar ve partizanlar vardı.

"Kızıl taktiklerimiz, hareketin siyasi temelinin yanı sıra, askerî başarılarımızın büyük bir bölümünü de açıklar. Cinggangşen'de dört slogan kabul edilmişti. Bunlar partizan savaşının kullandığı yöntemler hakkında bir ipucu verebilir. Kızıl Ordu da bu savaş içinde doğmuştur. Sloganlar şöyleydi:

1. Düşman ilerlerken, biz geri çekiliriz!
2. Düşman durduğu ve konakladığı zaman, biz onları tedirgin ederiz!
3. Düşman savaştan kaçınma yollarını ararken, biz saldırırız!
4. Düşman kaçarken, biz onu takip ederiz!

"Bu sloganlar (dörder karakterli ve hepsi Çince) başlangıçta birçok tecrübeli askerin itirazıyla karşılaştı. Bu askerler savunulan taktiklerin doğru olduğu görüşünü paylaşmıyorlardı. Ancak daha sonra kazanılan deneyler bu taktiklerin doğruluğunu ispatladı. Kızıl Ordu bu ilkelerden uzaklaştığı zamanlarda genel olarak başarı kazanamadı. Düşman kuvvetleri bizden on ile yirmi kat fazlaydı, bizim gücümüz ise daha azdı. Kaynaklarımız ve savaş malzemelerimiz sınırlıydı. Ancak hareket kabiliyeti ile gerilla savaşını ustalıkla birleştirdiğimiz takdirde Guomindang'a karşı yürüttüğümüz savaşta başarı kazanabilirdik. Guomindang sırtını çok zengin ve üstün güçlere dayamıştı.

"Kızıl Ordunun en önemli taktiği, hücum sırasında esas kuvvetlerini bir yerde toplayabilmek ve sonra bunları büyük bir hızla bölmek ve dağıtmak idi. Bu, cephe savaşından kaçınmayı, düşman kuvvetlerine hareket halinde iken saldırınayı ve yok etmeyi içeriyordu. Kızıl Ordunun çevik ama çok güçlü 'kısa süreli saldırıları' bu taktikler temelinde gelişti.*

"Kızıl Ordunun genel olarak sovyet bölgelerini genişletme programı, dalgalar halinde ilerlemeyi ya da gel-git şeklindeki bir

* Ayıntılar için bkz. Lin Biyao. B. N.

genişlemeyi savunuyordu. 'Sıçrama' veya 'atlama' yoluyla kazanılan, düzensiz bir ilerlemeyi benimsemiyordu. Ele geçirilen yerlerde derinlemesine pekiştirme sürecinin tamamlanmasını savunuyordu. Uygulanan siyaset, daha önce tanımlanan taktikler gibi, pragmatik bir siyasetti ve elbette yıllar boyu yürütülen kolektif askerî ve siyasi tecrübelerin ürünüydü. Bu taktikler Li Lisan tarafından sert bir şekilde eleştiriliyordu. Kendisi tüm silahların Kızıl Ordunun elinde toplanmasını ve partizan gruplarının dağıtılmasını istiyordu. Li Lisan, bir yerde yeterince sağlamlaşmak yerine, sürekli olarak saldırıya geçmeyi; geri hatları güvenlik altına almaksızın ilerlemeyi savunuyordu. Ayaklanmalar, aşırılıklar ve büyük kentlere heyecan verici saldırılara girişmek istiyordu. O zamanlar sovyet bölgeleri dışında, Li Lisan çizgisi partiye hâkimdi. Bu çizgi kıta komutanlarının verdiği karara rağmen Kızıl Ordu içinde bir ölçüye kadar etkili olmaya başlamıştı. Çangşa'ya düzenlenen saldırı bunun sonucuydu. Nançang'a doğru ilerleyiş de ikinci örnektir. Fakat bu maceralar sırasında Kızıl Ordu partizan gruplarını dağıtınayı ve geri hatlarını düşmana açık bırakınayı reddetti.

"1929 sonbaharında Kızıl Ordu Kuzey Ciyangşi'ye yürüyüşe geçti. Birçok şehre saldırdı ve bu şehirleri işgal etti. Guomindang ordularına önemli kayıplar verdirildi. Nançang'a yaklaşıldığında, 1. Kolordu batıya doğru keskin bir dönüş yaparak Çangşa'ya ilerledi. Bu dönüş sırasında Pıng Dıhuay'ın kuvvetleriyle karşılaşıp birleşti. Pıng Dıhuay'ın kuvvetleriyle Çangşa'yı daha önce işgal etmişlerdi. Fakat çok güçlü düşman kuvvetleri tarafından kuşatılmamak için geri çekilmişlerdi. Pıng, Cinggangşen'den 1929 Nisan'ında ayrılmak zorunda kalmıştı. Güney Ciyangşi'de sürdürdüğü hareket, birliklerinin çok sayıda artmasıyla sonuçlanmıştı. Nisan 1930'da yeniden Cu Dı ve Kızıl Ordunun ana kuvvetleriyle Ruecin'de birleşti. Yapılan bir toplantıda Pıng'ın yönetimindeki 3. Ordunun Ciyangşi-Hunan sınırında hareket yürütmesi, Cu Dı ve benim de Fukien'e gitmemiz kararlaştırıldı. Haziran 1930'da 3. Ordu ve 1. Kolordu yeniden birleşip, Çangşa'ya karşı ikinci saldırıya geçtiler. 1. ve 3. Ordu müfrezeleri birleşerek, 1. Cephe Ordusunu oluşturdular. Başkomutanlığına Cu Dı, siyasi komiserliğine

de ben getirildik. Bu önderliğin yönetiminde Çangşa surlarının önüne geldik

"Çin İhtilalci İşçi ve Köylü Komitesi hemen hemen bu sıralarda kuruldu ve ben de başkan seçildim. Kızıl Ordunun Hunan'daki etkisi en az Ciyangşi'deki kadar yaygındı. Hunan köylüleri benim ismimi de yaygın bir şekilde biliyorlardı. Cu Dı ve öteki Kızıllar gibi beni de yakalayıp ölümü veya dirimi getireceklere büyük ödüller vaat edilmişti. Guomindang Şiyang Tan'daki topraklarımı* gasp etmişti. Karım ve kız kardeşim, ayrıca iki erkek kardeşim, Mao Zımin ve Mao Zıtan'ın† karıları ve benim öz oğlum, hepsi Hı Ciyen (savaş ağası vali) tarafından tutuklanmıştı. Karım (Kayhüe) ve küçük kız kardeşim (Ze Hung) idam edilmişti. (1) Diğerleri bir süre sonra serbest bırakılmıştı. Kızıl Ordunun ünü benim köyüme, Şiyang Tan'a kadar ulaşmıştı. Çevredeki köylülerin, benim yakında köyüme döneceğime inandıklarını duymuştum. Bir gün başları üzerinden uçan bir uçak gördüklerinde, içinde benim olduğumu sanmışlar. O sırada benim toprağıını işleyen adama gidip, eski çiftliğime bir göz atmak üzere döndüğümü, tek bir ağacını bile kesilip kesilmediğini görmek istediğimi söylemişler. Tabii, kesik ağaç varsa Çan Kayşek'ten mutlaka bir tazminat isteyeceğimi de hatırlatmışlar.

"Çangşa'ya düzenlenen ikinci saldırı başarısızlıkla sonuçlandı. Şehre büyük takviye kuvvetleri gönderilmişti. Ayrıca şehir çok iyi korunuyordu. Öte yandan Kızıl Orduya saldırmak üzere, Eylül ayında Hunan'a sürekli yeni birlikler akın ediyordu. Kuşatma sırasında önemli bir çarpışma oldu. Kızıl Ordu bu çarpışma sırasında düşman birliklerinden iki tugayı saf dışı etti. Ancak Çangşa'yı ele geçiremedi ve birkaç hafta sonra da Ciyangşi'ye çekildi. (2)

"Bu başarısızlık Li Lisan çizgisinin yıkılmasına yardım etti. Kızıl Orduyu, o sıralarda Li'nin istediği ve muhtemelen bir felaketle sonuçlanacak Vuhan saldırısından kurtardı. O dönemde Kızıl Ordunun başlıca görevleri, yeni birlikler yaratmak, yeni kırsal bölgeleri sovyetleştirmek ve hepsinden önemlisi, Kızıl Ordunun

---

* Bu topraklardan elde ettiği kirayı, Mao daha önce, Hunan köylü hareketi için kullanmıştı.

eline geçmiş bulunan yerlerde sovyet iktidarı yoluyla bu bölgeleri sağlamlaştırmaktı. Böyle bir programın başarıya ulaşması için Çangşa'ya saldırı gerekmiyordu. Bu saldırının içinde maceracılık unsuru ağır basıyordu. Eğer ilk işgal geçici bir eylem olarak yürütülseydi, yani, şehri elde tutup orada bir iktidar kurma eğilimi olmasaydı, çok daha yararlı etkileri olabilirdi, çünkü milli devrimci hareket üzerinde yarattığı tepki çok büyüktü. Çangşa'yı bir üs yapmayı düşünmek taktik ve stratejik bir hataydı. Çünkü Çangşa'nın gerisinde sovyet iktidarı henüz sağlamlaştırılmıştı."

Eğer Mao'nun öyküsünü kısa bir süre için kesmeme izin verilirse burada Li Lisan hakkında biraz bilgi verebilirim. Hunanlı olan Li, Fransa'da eğitim gördükten sonra ülkesine dönmüştü. Zamanının büyük kısmını Komünist Partisinin bir "yeraltı" karargâhının bulunduğu Şanghay ile Hankov arasında geçirmişti. Merkez Komitesi sovyet bölgelerine ancak 1930 yılında nakledilebildi. Li, 1929'dan 1930'a kadar ÇKP'ye hâkim oldu. Bu hâkimiyet kendisinin Siyasi Büro tarafından görevden alınmasına ve Moskova'ya gönderilmesine kadar sürdü. Çen Duşiyo gibi Li Lisan da kırsal bölgelerdeki sovyetlere güvenmiyordu. Çangşa, Vuhan ve Nançang gibi yüksek stratejik önemi olan büyük merkezlere güçlü saldırı taktiklerinin uygulanmasında ısrar ediyordu. Mütegallibenin moralini bozmak için köylerde "terör" uygulanmasını istiyordu. Düşmanı kendi üslerinde hareketsiz bırakmak için işçilerin şehirlerde "güçlü bir saldırı"ya girişmelerini, ayaklanmalar ve grevler yapmalarını bekliyordu. Kuzeyde, Dış Moğolistan'da ve Mançurya'da, Sovyetler Birliği birliklerince de desteklenecek "cephe saldırıları" yapılmasını istiyordu.*

Devam edelim:

"Ancak Li Lisan gerek Kızıl Ordunun o dönemdeki askerî gücünü, gerekse milli siyaset sahnesindeki devrimci unsurları olduğundan daha fazla değerlendirmişti. Li, devrimin zafere yaklaştığına ve kısa sürede bütün ülkede iktidarı ele geçireceğine inanıyordu. Bu görüş, o sıralarda Fıng Yüşiyang ve Çan Kayşek arasında sürüp giden ve Çan Kayşek'in kuvvetlerini tüketen

* Li Lisan hakkında daha fazla bilgi için Bkz. 6. Kısma ait 3. not ve B. N.

iç savaştan kaynaklanıyordu. Bu durum Li Lisan'ın ortamı çok elverişli görmesine yol açtı. Oysa Kızıl Ordu durumu tamamen farklı değerlendiriyordu. Kızıl Orduya göre, düşman iç savaş biter bitmez sovyetlere yapacağı büyük bir saldırının hazırlıkları içindeydi. Muhtemelen felaketle sonuçlanacak maceralara atılmanın ve bir darbe teşebbüsüne girişmenin zamanı değildi. Bu görüşün tamamen doğru olduğu ortaya çıktı

"Hunan olayları, Kızıl Ordunun Ciyangşi'ye dönüşü ve özellikle Ciyen'in ele geçirilmesinden sonra, ordu içindeki 'Li Lisancılık' sona erdi. Li, hataya düştüğü anlaşıldıktan kısa bir süre sonra parti içindeki etkisini de kaybetti. Bununla beraber 'Li Lisancılık' tamamen yok olmadan önce ordu tehlikeli bir dönem yaşadı. 3. Kolorduya ait bazı birlikler, Li'nin çizgisini izlemekten yanaydılar. Bunlar 3. Kolordunun ordudan ayrılmasını bile talep ettiler. Pıng Dıhuay bu eğilime şiddetle karşı çıktı. Kendisine bağlı kuvvetlerin birliğini korudu ve yüksek komutaya sadık kalmalarını sağladı. Fakat Liyo Dıçao yönetimindeki 20. Ordu açıkça isyan etti. Ciyangşi Sovyetinin başkanını ve birçok subay ve memuru tutukladı ve Li Lisan çizgisi temelinde bizim siyasi görüşümüze saldırdı. (3) Bu olay Fu Tiyen'de meydana geldi. Bunun için de Fu Tiyen Olayı olarak bilinir. Olay, o sırada sovyet bölgelerinin merkezi olan ve Fu Tiyen yakınında bulunan Ciyen'de büyük bir heyecan yaratmıştı. Birçok kişi devrimin kaderinin bu mücadelenin sonucuna bağlı olduğunu düşünüyor olmalıydı. Ancak, 3. Ordunun sadakati, parti ve Kızıl birliklerin üstün dayanışması ve köylülerin desteği sayesinde ayaklanma kısa sürede bastırıldı. Liyo Dıçao tutuklandı. Öteki asiler silahsızlandırıldı ve tasfiye edildiler. Çizgimizin doğruluğu bir kere daha ispatlandı. 'Li Lisancılık' akımı tamamen bastırıldı. Sonuç olarak sovyet hareketi büyük kazançlar sağladı.

"Bu arada Nancing, sovyetlerin Ciyangşi'deki devrimci gücünden büyük bir endişe duymaya başlamıştı. Nitekim 1930 yılının sonuna doğru Kızıl Orduya karşı Birinci İmha Seferi'ne*

* Bu İmha Seferi, Yang Ciyen tarafından *The Communist Situation in China*'da (*Komünistlerin Çin'deki Durumu)* (Nancing, 1931) ilginç ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

girişmişti. Sayıları yüz bini aşan düşman kuvvetleri, Lu Tiping komutasında ve beş ayrı koldan Kızıl bölgeleri kuşatmaya başladı. Kızıl Ordu o dönemde, bu düşmana karşı ancak kırk bin kişilik bir güç seferber edebildi. Hareketli savaşı ustalıkla kullanarak Birinci İmha Seferi'nin üstesinden geldik ve büyük zaferler kazandık. Hızla toplanma ve hızla dağılma taktiklerini uygulayarak ve esas güçlerimizi kullanarak, her birliğe ayrı ayrı hücum ettik. Düşman birliklerinin sovyet bölgelerinin iyice içine girmesine izin verdik. Böylece birbirlerinden kopan Guomindang birliklerine, üstün kuvvetlerle ani ve yoğun saldırılarda bulunduk. Hareket kabiliyetimiz sayesinde düşmanı kuşatabildik ve düşmanın sayıca üstün oluşunun ona sağladığı genel strateji üstünlüğünü kendi lehimize çevirdik.

"Ocak 1931'de, bu Birinci İmha Seferi tamamen yenilgiye uğratılmıştı. Eğer Kızıl Ordu harekâta başlamadan önce şu üç şartı yerine getirmeseydi, sanırım bu başarıyı kazanamazdı: Birinci olarak, 1. ve 3. Kolordunun merkezî komutanlık altında birleştirilmesi; ikinci olarak, Li Lisan çizgisinin tasfiye edilmesi; üçüncü olarak, partinin anti-Bolşevik Liyo Dıçao hizbine karşı, gerek Kızıl Ordu içindeki gerekse sovyet bölgelerindeki aktif karşı-devrimcilere karşı kazandığı zafer.

"Nancing sadece dört aylık bir aradan sonra İkinci İmha Seferi'ne girişti. İkinci İmha Seferi'ni, şimdi Savaş Bakanı olan Hı Yingçin yönetiyordu. Yönettiği kuvvetlerin mevcudu 200 binden fazlaydı. Bu birlikler Kızıl bölgelerde yedi ayrı koldan ilerlediler. O sıralarda durumun Kızıl Ordu için çok tehlikeli olduğu düşünülüyordu. Sovyet iktidarının hâkim olduğu bölge hayli küçüktü. Kaynakları sınırlı, alet ve gereçleri yetersizdi. Düşmanın maddi gücü ise Kızıl Ordunun gücünü her yönden kat kat aşıyordu. Kızıl Ordu bu saldırıya karşı koymak için bugüne kadar daima başarılı sonuçlar sağlamış bulunan aynı taktiklere sarıldı. Düşman birliklerinin Kızıl bölgelerin iyice içine girmesine izin verdikten sonra, esas güçlerimiz aniden düşmanın ikinci koluna karşı toplu saldırıya geçerek, birçok düşman alayını yenilgiye uğrattı ve onların saldırı gücünü imha etti. Hemen sonra birbirlerini izleyen kısa aralarla önce üçüncü kola, sonra altıncı ve yedinci kollara sal-

dırarak, hepsini sırayla yenilgiye uğrattık. Dördüncü kol savaşa girmeden geri çekildi. Beşinci kol ise kısmen imha edildi. on dört gün içinde Kızıl Ordu altı çarpışmaya girmiş, sekiz gün yürümüş ve sonunda kesin bir zafer kazanmıştı. Bu altı kolun dağılması veya geri çekilmesi üzerine Ciyang Guangnay ve Say Tingkay komutasındaki 1. Yol Ordusu hiçbir ciddi çarpışmaya girişmeden geri çekildi.

"Bir ay sonra Çan Kayşek, 'Kızıl Eşkıyaları' tamamen imha etmek üzere 300 bin kişilik bir ordunun komutasını eline aldı. Kendisine en yetenekli komutanları yardım ediyordu: Cen Mingşiyo, Hı Yingçin ve Cu Şaoliyang. Bu komutanların her biri bir esas yürüyüş kolunun yönetiminden sorumluydu. Çan Kayşek, Kızıl bölgeleri, 'Kızıl eşkıyalar'ı hızla 'silip süpürecek' bir fırtına harekâtıyla ele geçirmeyi umuyordu. Ordularını günde 80 *li*'lik bir hızla sovyet bölgelerinin içine doğru yürüterek işe başladı. Tabii bu, Kızıl Ordunun en iyi savaşabildiği şartların ortaya çıkmasını sağladı. Kısa zamanda Çan Kayşek'in taktiklerinin çok yanlış olduğu ortaya çıktı. Ordumuz sadece 30 bin kişilik bir temel kuvvetle ve birbirinden daha parlak manevralarla, beş günde beş ayrı yönden saldırdı. İlk çarpışmada Kızıl Ordu, birçok düşman birliğiyle birlikte, silah, cephane ve malzeme ele geçirdi. Eylül ayında, Üçüncü İmha Seferi'nin de başarısızlığa uğradığı açıkça anlaşıldı ve Çan Kayşek Ekim ayında birliklerini geri çekti.

"Bundan sonra Kızıl Ordu nispi bir barış ve büyüme dönemine girdi. Hızla genişledi. (Birinci) Sovyet Kongresi 11 Aralık 1931'de toplandı. Merkezî Sovyet Hükümeti kuruldu. Ben de hükümet başkanlığına getirildim. Cu Dı Kızıl Ordunun Başkomutanı seçildi. Aynı ayın içinde ünlü Ningdu Ayaklanması oldu. Guomindang'ın 28. Yol Ordusundan yirmi binden fazla asker isyan etti ve Kızıl Orduya katıldı. İsyancıları Dong Centang ve Cao Boşeng yönetiyordu. Cao, daha sonra Ciyangşi'de bir çarpışmada öldürüldü. Fakat Dong bugün hâlâ 5. Kızıl Ordunun komutanıdır. 5. Kolordu, Ningdu Ayaklanması'ndan sonra Kızıl Orduya katılan birliklerle kurulmuştu.

"Kızıl Ordu da saldırıya geçti. 1932 yılında Fukien'deki Cangcov'da büyük bir çarpışmaya girişti ve şehri ele geçirdi. Gü-

neyde Nan Şiyang'daki Çen Çitang'a saldırdı ve Çan Kayşek'in cephesinden Luo An, Li Cüen, Ciyen Ning ve Tan Ning'i sürekli saldırılarla yıprattı. Gancov'a saldırdı, fakat ele geçiremedi. 1935 Ekim'inde Kuzeybatı'ya doğru Uzun Yürüyüş başlayıncaya kadar, ben zamanımın hemen hemen tamamını Sovyet hükümetinin işlerine ayırmış, askerî işlerin komutanlığını Cu Dı ve diğerlerine bırakmıştım.

"1933 Nisan'ında belki de Nancing için en fecisi olan Dördüncü İmha Seferi başladı.*

"Bu harekâtın ilk çarpışmasında iki tümen etkisiz hale getirildi ve iki tümen komutanı da esir alındı. 59. Tümen kısmen, 52. Tümen ise tamamen yok edildi. Luo An'a bağlı Da Longping ve Cao Huy'daki bu tek savaşta on üç bin kişi esir alındı. O sıralarda Çan Kayşek'in gözbebeği olan Guomindang'ın 11. Tümeni, hemen hemen tamamen etkisiz hale getirilerek saf dışı bırakıldı ve komutanı da ciddi bir şekilde yaralandı. Bu çarpışmalar dönüm noktası oldu ve Dördüncü İmha Seferi de kısa bir süre sonra sona erdi. Çan Kayşek, o sıralarda, komutanı Çeng Çıng'a yazdığı bir mektupta, bu yenilgiyi hayatında yediği "en kötü darbe" olarak nitelendiriyordu. Çen Çıng imha seferini daha fazla uzatma taraflısı değildi. Çevresindeki bazı kişilere Kızıllara karşı savaşmayı 'ömür boyu sürecek bir iş' ve bir çeşit 'müebbet hapis' olarak gördüğünü açıklamıştı. Bu sözler Çan Kayşek'in kulağına gidince, Çen Çıng'ı yüksek komutanlık görevinden azletti.

---

* Kızıl aleyhtarı savaşlarla ilgili olarak sovyet bölgelerine karşı yürütülen belli başlı harekâtların sayısı hakkında yazılanlar, önemsenecek ölçüde karışıklıklarla doludur. Bazı yazarlar sekize yakın "yok etme" ya da "imha" seferinden sözederler, Kızıl Ordu komutanları ise belli başlı beş Kızıl aleyhtarı seferden söz eder. Bu imha seferlerini, her birine katılan Nancing birliklerinin tahmini gücüyle birlikte, şöyle sıralamak mümkün: 1. Aralık 1930'dan Ocak 1931'e kadar, yüz bin; 2. Mayıs'tan Haziran 1931'e kadar iki yüz bin; 3. Temmuz'dan Ekim 1931'e kadar üç yüz bin; 4. Nisan'dan Ekim 1933'e kadar iki yüz elli bin; 5. 1933 Ekim'inden 1934 Ekim'ine kadar dört yüz bin (belli başlı üç ana sovyet bölgesine karşı dokuz yüz bini aşkın asker harekete geçirilmişti). 1932 yılında Nancing hiçbir önemli harekâta girişmemişti. Bu tarihlerde Çan Kayşek beş yüz binden fazla birliği Kızıl bölgelerin etrafına savunma durumunda yerleştirmişti. Tam aksine 1932 yılı Kızılların saldırıya geçtiği yıldı. "Kızıl aleyhtarı seferler" olarak propagandası yapılan, Nancing'in yürüttüğü 1932 savunma harekâtları, birçok yazar tarafından esas harekât olarak düşünüldü.

"Beşinci ve son imha seferi için Çan Kayşek yaklaşık olarak bir milyona yakın askerî seferber etti ve bu sefer sırasında yeni taktik ve stratejiler uyguladı. Çan Kayşek, daha Dördüncü İmha Seferi sırasında, Alman danışmanlarının öğütleri üzerine gözetleme kulesi ve tahkimat sistemini kullanmaya başlamıştı. Beşinci İmha Seferi sırasında tamamen bu sisteme dayandı.

"Bu dönemde iki önemli hata yaptık. Bu hataların birincisi, 1933 yılında Fukien Ayaklanması sırasında bize katılan Say Tingkay'ın ordusuyla birleşmemekti. İkincisi ise, daha önceki manevra taktiğimizi bir yana bırakıp, bizim için hatalı bir strateji olan salt savunma stratejisini benimsememizdi. Bizden çok üstün durumda olan Nancing kuvvetleriyle, cephe savaşına girmemiz bir hataydı. Çünkü Kızıl Ordu bu tür bir savaşa ne moral ne de teknik yönden hazırdı. (4)

"Bu hataların ve Çan Kayşek'in bu imha seferi sırasında uyguladığı yeni taktik ve stratejinin sonuçları, Guomindang kuvvetlerinin ezici sayı ve teknik üstünlüğü ile birleşince 1934 yılında Kızıl Ordu, Ciyangşi'de varlığını sürdürebilmek için gerekli olan -giderek kötüleşen- şartları değiştirmenin yollarını aramak zorunda kaldı. İkinci olarak ülke çapında siyasi durum, belli başlı harekât alanının Kuzeybatı'ya kaydırılması kararını etkiledi. (5) Japonya'nın Mançurya'yı ve Şanghay'ı istilasından hemen sonra, daha Şubat 1932'de, Çin Sovyet hükümeti, Japonya'ya resmen savaş ilan etmişti. Bu savaş ilanı uygulamaya konulamadı. Çünkü Guomindang birlikleri Çin Sovyet topraklarına girmiş ve Sovyetleri ablukaya almıştı. Japonya'ya savaş ilan ettikten hemen sonra yayınladığımız bildiriyle, tüm Çin askerî kuvvetlerini Japon emperyalizmine karşı direnmek üzere Birleşik Cephe altında toplanmaya çağırdık. 1933 yılının başlarında Sovyet hükümeti, herhangi bir Beyaz orduyla işbirliği yapabileceğini ilan etti. Bu işbirliğinin gerçekleşmesi için, iç savaşın durdurulması, Sovyetlere ve Kızıl Orduya karşı sürdürülen saldırılara son verilmesi, kitlelere yasal özgürlüklerin ve demokratik hakların garanti edilmesi ve halkın Japonlara karşı verilecek savaş için silahlandırılması isteniyordu. (6)

"Beşinci İmha Seferi, 1933 Ekim'inde başladı. Ocak 1934'te İkinci Bütün-Çin Sovyetleri Kongresi, Sovyetlerin başkenti

Ruecin'de toplandı. Devrimin başarılarına ilişkin gözlemler tartışıldı. Bu kongreye uzun bir rapor sundum. Bu kongrede, aynen bugünkü üyeleriyle, Merkezî Sovyet Hükümeti seçildi. Bundan kısa bir süre sonra da Uzun Yürüyüş için gerekli hazırlıklar yapıldı. Uzun Yürüyüş, 1934 Ekim'inde Çan Kayşek'in son imha seferine girişmesinden tam bir yıl sonra başladı. Bu bir yıl genellikle sürekli çarpışma ve mücadele içinde geçmişti ve iki taraf da çok büyük kayıplar vermişti.

"Ocak 1935'te Kızıl Ordunun esas güçleri Gueco'daki Zunyi'ye vardı.* Bunu izleyen dört aylık süre içinde, ordu sürekli hareket halindeydi. Bu arada hareketli çarpışma ve savaşlar cereyan etti. Kızıl Ordu, 1935 Ekim'inde pek çok güçlüğü yenerek, Çin'in en derin, en uzun ve en tehlikeli nehirlerinden, en yüksek ve en aşılmaz dağ geçitlerinden, vahşi yerlilerin ülkesinden, boş arazilerden yürüyerek, dondurucu soğuklar ve boğucu sıcaklara katlanarak, kar ve fırtınalara dayanarak, Beyaz Çin ordularının en az yarısından fazlası tarafından takip edilerek, bütün bu doğal engelleri aşarak ve Guandong, Hunan, Guanşi, Gueco, Yünnan, Şiciyang, Sıçuan, Gansu ve Şensi'nin kuzeyine ulaştı. Böylece Kuzeybatı Çin'deki varlığını güçlendirdi.

"Kızıl Ordunun başarılı yürüyüşü, hayatta kalan birlikleriyle Gansu ve Şensi'ye muzaffer bir şekilde girişi, önce Komünist Partisinin doğru önderliği, sonra da Sovyet halkının temel kadrolarının üstün yetenek, cesaret, kararlılık ve hemen hemen insanüstü dayanıklılığı ve devrimci heyecanı sayesinde gerçekleşmişti. Çin Komünist Partisi Marksist-Leninist ilkelere her zaman bağlı kalmıştır, bağlıdır ve bağlı kalacaktır ve her türden oportünist eğilime karşı mücadele etmeye devam edecektir. Bu kararlılıkta, yenilmezliğinin ve nihai zaferin kaçınılmaz oluşunun nedenlerinden biri yatmaktadır." (7)

---

* Mao, anlattıkları sırasında, Zunyi'de toplanan ve kendisini Başkan seçen Merkez Komitesinin önemli toplantısına hiç değinmedi. Beşinci sefer ve Zunyi Konferansı hakkında daha geniş bilgi için bu bölümle ilgili 3. nota ve Li Dı ile ilgili Biyografi Notu'na bakınız.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UZUN YÜRÜYÜŞ (1)

1

Beşinci İmha Seferi

✸

Şimdiye kadar anlattıklarımla, Çin'deki sovyetlerin henüz ancak bölük pörçük yazılmış olan altı yıllık zengin tarihinin ana hatlarını bile özetleyemedim. Oysa bu dönem Uzun Yürüyüş destanının başlangıcı olacaktı. Mao Zedong, sovyetlerin gelişimini ve Kızıl Ordunun doğuşunu kısaca anlattı. Komünistlerin iki-üç yüz yarı aç, yarı çıplak, ancak genç ve kararlı devrimciden, on binlerce kişilik işçi ve köylü ordusunu nasıl kurduklarını ve bunların 1930 yılında iktidar için ciddi bir tehlike olduğunu anlar anlamaz Nancing'in nasıl geniş çapta bir saldırıya girişmek zorunda kaldığını dile getirdi. Birinci, İkinci, Üçüncü, Dördüncü "İmha Seferleri" Nancing'in kesin yenilgisiyle sonuçlandı. Bütün bu seferlerde Kızıllar, Guomindang birliklerinden birçok alay ve tümeni yok edip silah ve cephane elde ettiler, yeni savaşçılar kazandılar ve sınırlarını genişlettiler. Bu arada girilemeyen sınırların ardında Kızıl gerillalar nasıl bir yaşam sürdürüyorlardı? Çağımızın en ilginç gerçeklerinden biri, sovyetler Güney Çin'de var olduğu sürece, Sovyetler Birliği'nden başka dünyada Komünistlerin iktidarda olduğu tek ülke olan bu Kızıl bölgesine "dışarıdan" tek bir yabancı gözlemcinin girmemiş olmasıdır. Dolayısıyla Güney Sovyetleri hakkında yabancılar tarafından yazılmış olanların hepsi ikinci elden derlenen verilere dayanır. Ama şimdi, birkaç göze çarpan nokta, dost düşman bütün kaynaklarca doğrulanmaktadır. Bu kayıtlar Kızıl Ordunun nereden destek aldığını açıkça göstermektedir. Toprak yeniden dağıtılmış ve vergiler azaltılmıştı. Kolektif işletmeler geniş çapta kurulmuştu; 1933 yılında yalnız Ciyangşi'de 1000'i aşkın sovyet kooperatifi mevcuttu.

İşsizlik, esrar, kadın ticareti, çocuk köleliği ve zoraki evliliğe son verilmiş, barış bölgelerindeki işçi ve köylülerin yaşama şartları hayli düzelmişti. Düzenli sovyet bölgelerinde kitle eğitimi önemli gelişmeler kaydetmişti. Eski Çin'in ancak asırlar sonunda ulaştığı okuryazar oranını, bazı bölgelerde Kızıllar üç veya dört yılda aşabilmişlerdi. Çingdao örnek Komünist ilçesinde, nüfusun aşağı yukarı % 80'inin okuryazar olduğu söyleniyordu.

Mao Zedong, "devrim, bir çay partisi değildir" diyordu. "Kızıl" şiddet yöntemlerinin –tutuklanan, toprağı elinden alınan, "halk mahkemelerinde" yargılanan ve bazen idam edilen– toprak ağalarına ve öteki sınıf düşmanlarına karşı geniş bir şekilde uygulandığı doğruydu; Komünistlerin kendi raporları da bunu doğruluyordu. (2) Ancak bu davranışlar zulüm olarak mı nitelendirilecekti, yoksa zenginlerin silahlara sahip oldukları sırada işledikleri "Beyaz" şiddet suçlarını cezalandırmak amacıyla silahlı yoksullar tarafından yerine getirilen "halkın adaleti" olarak mı görülecekti? Ciyangşi Sovyetini hiç görmemiş olduğum için anlatacaklarımla, sadece bu konuya ait ikinci elden bilgilerin değerlendirilmesine ya da geniş ölçüde gözleme dayanan bu kitabın yararlılığına çok az katkıda bulunabilirim. Bu yüzden Ciyangşi Sovyeti ile ilgili bazı mülakatları kitaptan çıkarmaya karar verdim. Çünkü bunları bağımsız verilerle destekleyecek olanağa sahip değilim. (3) Güney Sovyetlerine ilişkin teorik düşünceler artık esas olarak akademik ilgi konusudur. Ekim sonlarında Nancing, Kızıllara karşı beşinci ve en güçlü harekâta girişti. Bir yıl sonra da Kızıllar genel olarak geri çekilmek zorunda kaldılar.

O sıralarda hemen hemen herkes bunun artık Kızıl Ordunun sonu ve cenaze yürüyüşü olduğunu düşünüyordu. Böyle düşünenlerin ne kadar feci şekilde yanıldıkları, aradan ancak iki yıl geçtikten sonra anlaşılabilecek ve tarihte eşine ender rastlanan bir geri dönüş, kendi yarattığı "komünizm belasını yok ettiği" palavrasına bir müddet için gerçekten kendisi de inanan Başkomutan Çan Kayşek'in hayatını, Komünistlerin insafına terk edecek olan olayların akışıyla doruğuna ulaşacaktı.

Çan Kayşek, Kızılları yok etmek için giriştiği savaşın yedinci yılına kadar, kayda değer bir başarı elde edemedi. O sıralarda Kı-

zıllar, Ciyangşi'nin önemli bir bölümünü ve Fukien ile Hunan'ın geniş alanlarını idari yönden fiilen kontrol ediyorlardı. Ciyangşi bölgesi ile maddi bağları olmamasına rağmen, Hunan, Hubey, Hınan, Anhue, Sıçuan ve Şensi eyaletlerinde başka sovyet bölgeleri de mevcuttu.

Çan Kayşek Beşinci İmha Seferi sırasında Kızıllara karşı 900.000 kişilik bir orduyu harekete geçirdi. Bunlardan belki 400.000'i -tahminen 360 alay- fiilen Ciyangşi-Fukien bölgesindeki savaşta ve Anhue-Hınan-Hubey (Oyuvan) dolaylarında Kızıl Orduya karşı görev aldı. Ama Ciyangşi bütün seferlerin merkeziydi. Burada Kızıl Ordu toplam olarak 180.000 kişilik bir gücü harekete geçirebilmişti. Bu kuvvete yedek tümenler de dâhildi. Ayrıca belki 200.000 kadar partizan ve Kızıl Muhafız da vardı. Fakat harekete geçirebileceği ateş gücü, 100.000 tüfek civarındaydı. Ağır topu yoktu. Çok az sayıda el bombası, mermi ve cephaneye sahipti. Bütün bunlar şimdi Ruecin'deki Kızıllara ait silah fabrikasında imal ediliyordu.

Çan Kayşek, sahip olduğu üstün kaynaklar, teknik ekipman, (Kızılların faydalanamadığı) dış dünyanın sınırsız imkânları, yaklaşık 400 savaş uçağından oluşan bir hava filosunun da içinde bulunduğu motorlu savaş araçlarından azami faydayı sağlayacak yeni bir strateji uygulamaya başladı. Kızıllar, Çan Kayşek'in uçaklarından birkaçını ele geçirmişlerdi. Üç veya dört pilotları vardı. Fakat yakıt, bomba ve teknisyenleri yoktu. Çan Kayşek, şimdi birliklerinin büyük bölümünü, geçmişte fecaatle sonuçlanan Kızıl bölgelerin istilası ve üstün kuvvetlerin fırtına harekâtıyla ele geçirilmesi teşebbüsü yerine, "eşkıyaları" kuşatmak ve onları sıkı bir iktisadi ablukaya almak amacıyla kullanıyordu.

Bu, Çan Kayşek'e çok pahalıya mal oldu. Kilometrelerce askerî yol ve binlerce uçak tahkimat yaptırmıştı. Tahkimatlar makineli tüfek veya top ateşiyle birbirini koruyabiliyordu. Savunma-saldırı strateji ve taktikleri, Kızılların manevra üstünlüğünü azaltmak ve ayrıca onların az sayıdaki insan gücü ve kaynak eksikliği gibi yetersizliklerinden de yararlanma amacını güdüyordu.

Çan Kayşek, kurnazlıkla, büyük birliklerin yol şebekesi ve tahkimatların dışında ortaya çıkmasına tamamen engel oldu. Sa-

dece topçu ateşi ve uçaklarla desteklendikleri zaman ilerlediler. Ciyangşi, Fukien, Hunan, Guandong ve Guanşi eyaletleri boyunca yayılmış tahkimatların birkaç yüz metre ötesine nadiren geçtiler. Açık bir savaşta düşmanlarını tuzağa, pusuya düşürme veya ters manevra ile şaşırtma olanaklarından tamamen yoksun kalan Kızıllar, esas olarak cephe savaşına dayanmak zorunda kaldılar. Bu hatalı karar ve karara yol açan nedenlere ileride değinilecektir.

Beşinci İmha Seferi'nin büyük ölçüde Çan Kayşek'in Alman danışmanlarınca, özellikle Başkomutanın başdanışmanı olan Alman Ordusundan General Von Falkenhausen tarafından planlandığı söylenir.

Yeni taktikler mükemmeldi, ama ağır işliyor ve pahalıya mal oluyordu. Harekâtın aylarca sürmesine rağmen Nancing düşmanın esas kuvvetlerine bir türlü öldürücü darbeyi vuramamıştı, öte yandan ablukanın etkileri, Kızıl bölgelerde ciddi bir şekilde hissediliyordu. Özellikle tuz yokluğu çok etkili oluyordu. Küçük Kızıl üs, uygulanan birleşik askerî ve iktisadi baskıya dayanmakta giderek daha fazla zorluk çekiyordu.

Bu harekât sırasında bir yıllık inanılmaz baskıya dayanmak için köylülerin önemli ölçüde sömürüldüğünü sanıyorum. Ancak, Kızıl savaşçıların yeni kazanılmış toprakların sahibi köylülerden oluştuğu unutulmamalıdır. Sadece toprak için, Çin köylülerinin çoğu ölünceye kadar savaştı. Ciyangşi halkı Guomindang'ın geri gelmesinin, toprak ağalarının dönmesi anlamına geldiğini çok iyi biliyordu.

Nancing, topyekûn imha çabalarının başarıya ulaşmak üzere olduğuna inanıyordu. Düşman kıstırılmıştı ve artık kaçamazdı. Günlük hava bombardımanı ve makineli tüfek ateşi sırasında binlerce köylü öldürülmüştü. Ayrıca Guomindang yeniden ele geçirdiği bölgelerde harekâtı yürütüyordu. Bizzat Kızıl Ordu, Co Enlay'ın ifadesine göre, bu tek kuşatmada 60.000'den fazla kayıp vermişti. Bütün bölgeler boşaltılmıştı. Bu, bazen insanların toplu göçe zorlanması, bazen de daha kolay yoldan, kitle katliamı ile gerçekleşiyordu. Ciyangşi Sovyetini yok etmek için girişilen eylem sırasında 1.000.000 insanı silahla veya aç bırakarak öldürdüğünü Guomindang bizzat itiraf etmiştir.

Bütün bunlara rağmen Beşinci İmha Seferi'nden istenen sonuç alınamadı. Kızıl Ordunun "canlı güçlerini"* yok etmeyi başaramadılar.

Ruecin'de Kızıl Askerî Konferans toplandı. Toplantıda esas Kızıl güçleri yeni bir üsse transfer etme ve bu amaçla geri çekilme kararı alındı.

Ciyangşi'den geri çekilme harekâtı öylesine seri ve gizli olarak yönetildi ki, Kızıl birliklerin tahminen 90.000 kişilik esas kuvvetlerinin yürüyüşe geçtiğinden, düşman genelkurmayının ancak günlerce sonra haberi olmuştu. Kızıllar Kuzey cephesindeki düzenli birliklerinin çoğunu geri çekip bunların yerine partizanları göndererek, Güney Ciyangşi'de harekâta başlamışlardı. Bu harekâtlar her zaman geceleri yapılıyordu. Aşağı yukarı Kızıl Ordunun tamamı Güney Ciyangşi'de Yüdu yakınlarında toplanınca, 16 Ekim 1934'te Uzun Yürüyüş'ün başlaması için emir verildi.

Kızıllar üç gece peş peşe iki kol halinde batıya ve güneye doğru ilerlediler. Dördüncü gece hiç beklenmedik bir anda Hunan ve Guandong'daki tahkimat hatlarına aniden saldırdılar. Şiddetle hücum edip bunları ele geçirdiler. Şaşıran düşman kaçtı. Kızıllar Güney Cephesini kuşatma altında tutan tahkimat ve siper kuşağının tamamını ele geçirinceye kadar da durmadılar. Böylece güneye ve batıya gidebilme olanağı doğdu. Bu olanaktan yararlanan öncüler, heyecan dolu uzun yolculuğa başladılar.

Ordunun esas kuvvetlerinin yanında bu yürüyüşe komünist olan, olmayan, genç, ihtiyar, kadın, erkek, çocuk binlerce Kızıl köylü katıldı. Silah deposu tamamen boşaltıldı. Fabrikalar söküldü. Makineler katır ve eşeklere yüklendi. Taşınabilen ve değerli olan her şey bu garip atlılar alayı ile birlikte yola koyuldu. Yürüyüş uzadıkça yükün önemli bir bölümü elden çıkarıldı. Kızıllar bana, binlerce tüfek, makineli tüfek, birçok makine dolu cephane, ayrıca bol miktarda gümüşün güneyden gelen bu yolda hâlâ gömülü olduğunu anlattılar. Şimdi binlerce polis birliği tarafından kuşatılmış bulunan Kızıl köylülerin, ileride bir gün toprağı kazıp

* Kızılların kullandığı bir terim. Esas savaşçı güçler anlamına geliyor.

bunları yine ortaya çıkaracağını söylediler. Köylüler sadece işaret bekliyorlardı ve Japonlarla savaş, bu beklenen işaret olabilirdi.

Kızıl Ordunun esas kuvvetleri Ciyangşi'yi terk ettikten ancak haftalar sonra, Nancing birlikleri belli başlı Kızıl üslerini ele geçirmeyi başardılar. Binlerce köylü Kızıl muhafız, gerilla savaşına devam etti. Kızıl Ordu onları yönetmek için Çen İ, Su Yü,† Tan Cenlin, Şiyang Ying, Fang Cımin, Liyo Şiyao,† Dıng Zuhüe, Çu Çiyopay, Hı Şuhıng ve Cang Dingçıng gibi bazı en yetenekli komutanlarını geride bırakmıştı. Bununla beraber savaşabilecek sadece 6.000 kişilik düzenli birliğe sahiptiler ve 20.000 yaralı, köylülerin arasında saklanıyordu. (4) Binlercesi yakalandı ve idam edildi, ama Çan Kayşek'in yürüyüşe geçenleri kuşatmak ve yok etmek üzere yeterli sayıda birliği seferber etmesine mani olmak amacıyla onlar, artçılık görevini yüklenerek esas kuvvetlerin hayli yol almasına yardımcı oldular. 1937 yılında bile, Ciyangşi, Fukien ve Gueco'da bazı bölgeler, Kızıl Ordunun bu bölümleri tarafından savunuluyordu. Aynı yılın ilkbaharında, Hükümet, Fukien'de Kızıllara karşı bir "son temizlik" harekâtına girişildiğini ilan etti. (5)

2

Bir Ulus Göç Ediyor

✸

İlk tahkimat hattını başarıyla yarıp geçtikten sonra, Kızıl Ordu batıya ve kuzeye doğru bir yıl devam eden tarihî yürüyüşüne başladı. Hayli renkli ve çok olaylı geçen yürüyüş burada ancak kısaca anlatılabilir. Komünistler, şimdi Uzun Yürüyüş'ün hikâyesinin kolektif bir şekilde kaleme alındığını söylediler. Eser daha şimdiden 300.000 kelimeyi bulmuş. (1) Macera, araştırma, keşif, cesaret ve korkaklık, coşku ve başarı, acı çekme, fedakârlık ve bağlılık ve bütün bunların yanı sıra, bu sönmeyen ateş, bu ölmeyen umut ve ne insan, ne tabiat, ne tanrı, ne de ölüm hiçbirinin önünde yenilgiyi kabul etmeyen binlerce gencin akıl almaz devrimci iyimserliği. Bütün bunlar ve daha fazlası, çağımızda eşi benzeri olmayan yeni bir Odysseia destanında bir bütün olarak toplanmaktadır.

Bizzat Kızıllar genellikle bundan "25.000 *li*'lik Yürüyüş" diye söz ediyorlar. Bütün kıvrımlarıyla, dönüş ve karşı-yürüyüşleriyle, Fukien'in en uzak noktasından Kuzeybatı Şensi'nin en ucundaki yolun bitimine kadar, yürüyenlerin bir bölümü şüphesiz bu mesafe kadar ve belki de daha fazlasını katetmişlerdir. 1. Kolordunun hazırladığı güvenilir Yürüyüş Günlüğü'nde, 18.088 *li* veya 10.000 kilometrelik bir mesafenin -Amerika kıtasının genişliğinin hemen hemen iki katı- baştan başa kat edildiği anlatılmaktadır.*

Bu rakam esas kuvvetlerin katettiği ortalama mesafe olarak kabul edilebilir. Yürüyüş boyunca tekerlekli araç trafiği için katiyen elverişli olmayan dünyanın en zor patikalarından, Asya'nın

Uzun Yürüyüş'ün Bir Muhasebesi, 1. Kolordu (Yü Vangbao, Ağustos 1936).

karlı yüksek dağlarından ve en büyük nehirlerinden geçtiler. Bu yürüyüş başından sonuna kadar uzun bir savaştı.

Güneybatı Çin'deki sovyet bölgeleri makineli tüfek yuvaları ve gözetleme kuleleriyle desteklenen dört ana savunma hattıyla çevrilmişti. Abluka altında olmayan batı bölgelerine ulaşabilmek için, Kızılların bunları muhakkak yerle bir etmesi gerekiyordu. Ciyangşi'deki ilk hat 21 Ekim 1934'te yarıldı; Hunan'daki ikinci hat 3 Kasım'da ele geçirildi, bir hafta sonra, yine Hunan'daki üçüncü hat, kanlı bir savaştan sonra Kızılların eline geçti. Guanşi ve Hunan birlikleri dördüncü ve son hattı, 29 Kasım'da teslim ettiler. Bunun üzerine Kızıllar, Hunan'ın kuzeyine doğru dönüp, Sıçuan'a varmak üzere bir doğru hat halinde yürüyüşe geçtiler. Sıçuan'da sovyet bölgelerine girmek ve Şü Şiyangçiyen komutasındaki 4. Cephe Ordusuyla birleşmeyi planlamışlardı. Yukarıda sözü edilen tarihler arasında dokuz çarpışmaya girilmişti. Bu çarpışmalarda Nancing ile Çen Çitang, Hı Ciyen ve Bay Congşi gibi, eyalet savaş ağaları tarafından birleşik olarak 110 alay harekete geçirilmişti.

Kızıllar, Ciyangşi, Guandong, Guanşi ve Hunan'a yapılan yürüyüş sırasında çok ağır kayıplar verdi. Gueco eyaletinin sınırına ulaştıkları zaman mevcutlarının üçte birini kaybetmişlerdi. Büyük miktarda eşyayı nakletmenin yarattığı engel, bu kayıpların önemli sebeplerinden biridir. Yalnız nakliye işiyle 10.000 kişi meşgul oluyordu. Öncü kuvvet gecikmek zorunda kalıyordu. Düşman çoğu kez yürüyüş yolu üzerinde inceden inceye düşünülmüş engelleri hazırlamak için yeterli zamanı kazanabiliyordu. İkincisi, Ciyangşi'den itibaren, Kuzeybatı istikametinde tutulan düz yol, Kızıl Ordunun yapacağı hareketlerin, Nancing tarafından önceden tahmin edilmesine yol açıyordu.

Bu hataların sonucu verilen ağır kayıplar Kızılların Gueco'da yeni taktikler benimsemesine yol açtı. Bir ok gibi dümdüz ilerlemek yerine, bir dizi şaşırtıcı manevraya başladılar. Böylece, Nancing uçakları, esas kuvvetlerin günlük amacını ortaya çıkarmakta zorluk çekiyordu. İki, bazen de dört kol, ana yürüyüş kolunun yanlarında şaşırtıcı manevralara girişiyordu. Öncüler ise çelik gibi bir ön saf meydana getirmişlerdi. Yalnız en gerekli ve yükte

hafif ihtiyaç malzemesi alıkondu. Yükü hafifletilmiş nakliye taburları gündüzleri hava akınlarına hedef olduğundan, yürüyüş gece yapılmaya başlandı.

Çan Kayşek, Kızılların Sıçuan'a gitmek için Yangzı Nehri'ni geçmeye teşebbüs edeceklerini düşünerek binlerce askerini Hubey, Anhue ve Ciyangşi'den geri çekerek, bunları aceleyle Kızıl Ordunun yürüyüşünü kuzeyden kesmek amacıyla batıya doğru sevk etti. Bütün geçitler gayet esaslı tahkim edilmiş; vapurların hepsi nehrin kuzey kıyısına çekilmiş; yolların tümü kapatılmış; büyük bölgelerdeki hububat başka yerlere taşınmıştı. Binlerce Nancing birliği, savaş ağası Vang Ciyaliye'nin esrar içinde yüzen şehirlerini takviye etmek amacıyla Gueco'ya akın ediyordu. Ama bunlara rağmen Kızıllar sonunda savaş ağasının ordusunu hareket edemeyecek hale getirmişlerdi. Ayrıca, başka birlikler de barikat kurmak için Yünnan sınırına gönderilmişti. Bu nedenle Gueco'da Kızılları birkaç yüz bin askerden oluşan bir karşılama komitesi bekliyordu. Kızılların takip ettikleri yolun her bir yanına engeller yerleştirilmişti. Bu durum eyalet boyunca iki büyük ters yönlü yürüyüş yapılmasını ve başkent etrafında geniş bir daire çizilmesini gerektirdi.

Gueco'daki manevralar Kızılların dört ayını aldı. Bu arada beş düşman tümenini yok ettiler, Vali Vang'ın karargâhını ele geçirdiler ve onun Zunyi'deki yabancı mimari tarzında yapılmış sarayını işgal ettiler; 20.000 kişiyi askere aldılar, eyaletin birçok kasaba ve köyünü ziyaret ettiler; kitle toplantılar düzenleyip gençler arasından komünist kadroları örgütlediler. Verdikleri kayıp önemsizdi, fakat hâlâ Yangzı Nehri'ni geçmek sorunu ile karşı karşıyaydılar.

Çan Kayşek, kuvvetlerini seri bir şekilde Gueco-Sıçuan sınırında toplayarak, büyük nehre giden kısa ve dolaysız yolları ustalıkla kapatmıştı. Şimdi Kızılları yok etme umudunu, onların herhangi bir noktadan nehri geçişlerini engellemeye bağlamıştı. Böylece onları güneybatıya veya Tibet'in çorak arazilerine sürebileceğini umuyordu. Muhtelif komutanlarına ve eyaletlerdeki savaş ağalarına çektiği telgrafta şöyle diyordu: "Ulusun ve Partinin kaderi, Yangzı Nehri'nin güneyinde, Kızılların çanına ot tıkamamıza bağlıdır."

Kızıllar, 1935 yılı Mayıs ayı başlarında, aniden güneye döndüler ve Çin'in Birmanya ve Çinhindi ile sınır komşusu olan Yünnan eyaletine girdiler. Dört gün süren olağanüstü bir yürüyüşle başkent Yünnanfu'nun on mil yakınına geldiler. Bu durumda savaş ağası Long Yün (Ejderha Bulut) mevcut tüm birliklerini savunma için harekete geçirdi. Bu arada Gueco'dan beri Kızılları takip eden Çan Kayşek'in takviye birlikleri de geldi. Yünnanfu'da bulunan Çan Kayşek ve karısı, telaşla Fransızlar tarafından yapılan ve Çinhindi'ne giden demiryolunu tamir ettirdiler. Nancing'in büyük bir uçak filosu Kızılların üzerine sürekli bomba yağdırdı, fakat etkisi olmadı. Nihayet panik sona erdi. Yünnanfu'ya doğru yürüyüşün birkaç birlik tarafından yapılan bir şaşırtma hareketi olduğu anlaşıldı. Asıl Kızıl güçler batıya doğru ilerliyorlardı. Açıkça, niyetleri, yukarı Yangzı'da geçişe elverişli noktalardan biri olan Linggay'da nehri geçmekti.

Yangzı Nehri Yünnan bölgesinin vahşi dağlarının arasından, uçsuz bucaksız boğazlardan, bazı yerlerde kilometrelerce veya daha fazla uzanan, dimdik kayaları, hemen hemen her iki yanda da dikey olarak yükselen güçlü doruklar arasından derin ve kıvrak bir şekilde akar gider. Geçit veren birkaç yer, çok daha önceden hükümet birlikleri tarafından kontrol altına alınmıştı. Çan Kayşek çok keyiflenmişti. Bütün teknelerin nehrin kuzey kıyısına çekilmesini ve yakılmasını emretti. Daha sonra kendi birliklerini ve Long Yün'ünkileri harekete geçirdi. Kızıl Orduyu, bu tarihî ve kalleş suyun kıyılarında ebediyen yok etme hülyası içinde bir kuşatma harekâtına girişti.

Kızıllar kendilerini bekleyen akıbetten habersiz görünerek hızla batıya, Linggay'a doğru üç koldan ilerlemeye devam ettiler. Oradaki tekneler yakılmıştı ve Nancing pilotları, Kızıl öncülerin bambudan bir köprü yapmaya başladıklarını bildirdiler. Çan Kayşek'in kendine güveni arttı. Bu köprünün inşası haftalar alacaktı. Fakat Kızıl taburlardan biri bir akşamüstü pek göze çarpmadan aniden yönünü değiştirdi. Akıl almayacak bir hızla, bir gün bir gecede 140 kilometre yol katetti. Ertesi gün öğleden sonra geç saatlerde, bölgede vapurların geçiş yapabileceği diğer tek noktaya, Coping iskelesine ulaştı. Tabur, ele geçirilmiş Nancing

üniformalarını giydikten sonra, akşam karanlığında fazla dikkat çekmeden kasabaya girdi ve sessizce garnizonu etkisiz hale getirdi. Tekneler nehrin kuzey kıyısına çekilmiş, ancak imha edilmemişti. Hükümet birlikleri, Kızıllar yüzlerce *li* uzaktayken ve buralara nasıl olsa gelemeyecekken, gemilere niye zarar verilsin diye düşünmüş olmalıydı. Fakat güney kıyısına bir tekne nasıl getirilecekti? Karanlık basınca Kızıllar köyün resmî temsilcisiyle birlikte kıyıya gittiler. Bu temsilciye, karşı sahildeki nöbetçilere, bazı hükümet birliklerinin geldiğini ve bir tekne istediğini söylemeye zorladılar. Hiçbir şeyden şüphe edilmeden bir tekne gönderildi. İçine bu "Nancing" askerlerinden seçilenler doluştular ve kısa sürede kuzey kıyısına –çok şükür Sıçuan'a– ayak bastılar. Garnizon kışlasına gayet soğukkanlı girdiler ve birlikleri oyun masasında sakin sakin *Mah-jong* oynarken gafil avladılar. Duvarda asılı duran silahları hiçbir çarpışma olmadan ele geçirdiler.

Bu arada Kızıl Ordunun esas kuvvetleri geniş bir ters yürüyüşü tamamlamış ve ertesi gün öğle vakti öncü kuvvet iskeleye ulaşmıştı. Nehrin bir yakasından diğerine geçiş, artık basit bir meseleydi. Altı büyük tekne dokuz gün sürekli çalıştı. Ordunun tamamı Sıçuan'a tek bir kayıp bile verilmeden nakledildi. Kızıllar harekâtı tamamladıktan sonra tekneleri derhal imha ederek, uykuya yattılar. İki gün sonra Çan Kayşek kuvvetleri nehrin güney kıyısına vardıklarında, Kızılların nöbetçisi nehrin kuzey kıyısından neşe içinde onlara, bu kıyıya gelmeleri için seslendi; ne de olsa yüzmek zevkli olurdu. Hükümet birlikleri, en yakın geçiş noktasına varmak için en az 120 kilometrelik mesafe katetmek zorundaydılar.

Kızıllar böylece onları atlatmıştı. Öfkeden küplere binen Başkomutan Çan Kayşek, hemen Sıçuan'a uçtu. Orada, bu yürüyen insan selinin yolu üzerine çıkaracağı yeni kuvvetleri harekete geçirdi. Başka bir stratejik nehir olan büyük Dadu'da, onlara engel olabileceğini umuyordu.

3

Dadu Kahramanları

✸

Dadu Irmağı'nın geçilmesi Uzun Yürüyüş'ün en tehlikeli olayıydı. Kızıl Ordu orada başarısızlığa uğrasaydı, büyük bir ihtimalle yok edilecekti. Kaldı ki, tarihte böyle bir bozgunun örneği de vardı. Issız Dadu Irmağı'nın kıyılarında *Üç Krallık*'ın yiğitleri ve o zamandan bu yana pek çok savaşçı yenilgiye uğramış ve gene bu kıyılarda Prens Şı Dakay komutasında son Tayping asilerinden meydana gelen 100 bin kişilik bir ordu on dokuzuncu yüzyılda ünlü Zeng Guofan komutasındaki Mançu kuvvetleri tarafından kuşatılmış ve tamamen yok edilmişti. Bu sefer de Başkomutan Çan, Sıçuan'daki müttefikleri olan Liyo Şiyang ve Liyo Vınhüe adlı savaş ağalarına ve hükümet işlerini yürütmekle görevli kendi generallerine bir telgraf çekerek tarihte Taypinglerin başına gelenin tekrarlanmasını istiyordu.

Ama Şı Dakay'ın başına gelenleri ve yenilgisinin kendisine çok pahalıya mal olan bir gecikmeden ileri geldiğini Kızıllar da biliyorlardı. Dadu Irmağı'nın kıyılarına varan Prens Şı, soylu bir prens olan oğlunun doğumunu kutlamak amacıyla orada üç gün konaklamıştı. Bu dinlenme günleri düşmana kuvvetlerini toplama fırsatını tanımış ve düşman, Prens Şı'nın kuvvetlerinin gerisine hızla ilerleyerek onun geri çekilme hattını kesmişti. Hatasını fark eden Prens Şı, düşman kuşatmasını kırmaya çalışmış, fakat kayalıklar arasındaki o dar geçitlerde hareket etmek imkânsız olduğundan kuvvetleri haritadan silinip gitmişti.

Kızıllar, onun hatasını tekrarlamamaya kararlıydılar. Altın Kum Irmağı'ndan (bugün Yangzı adıyla biliniyor) Sıçuan'a doğru hızla kuzey yönünde ilerleyerek savaşçı yerlilerin kabile toprak-

larına, Beyaz ve Siyah Lololaların Bağımsız Lolo ülkesine girdiler. Çevrelerinde yaşayan Çinliler tarafından hiçbir zaman fethedilmemiş ve eğitilmemiş olan bu kavgacı Lololar, Sıçuan'ın sınırında Tibet'in hemen doğusunda Yangzı'nın güneye doğru çizdiği büyük kavisle belirlenen çıkıntıda, sık ormanlarla ve dağlarla kaplı bölgede yüzyıllardır oturmaktaydılar. Çan Kayşek, kendinden emin bir şekilde Kızılların orada epeyce gecikeceklerini ve zayıf düşeceklerini, böylece kendisinin de kuvvetlerini Dadu'nun kuzeyinde toplayabileceğini hesap ediyordu. Çünkü Lololaların Çinlilere karşı duydukları nefretin çok uzun bir geçmişi vardı ve ağır kayıp vermeden ya da yok olmadan Lololaların sınırlarını aşabilen pek az Çin ordusu görülmüştü.

Ama Kızıllar, daha önce Gueco ve Yünnan'ın yerlileri olan Miyao ve Şan halklarının kabile topraklarından güven içinde geçmiş ve onların dostluklarını kazanmış ve hatta kabile üyelerinden bazılarını ordularına almışlardı. Bu defa da, Lololarla konuşmak üzere önceden bazı elçiler gönderdiler. Yolda, Bağımsız Lolo ülkesinin sınır boylarında ele geçirdikleri birçok kasabada, Çinli eyalet savaş ağaları tarafından rehine alınarak zindana atılan bazı Lolo reislerine rastladılar. Hemen serbest bırakılan ve halklarının arasına gönderilen bu reisler, doğal olarak Kızılları övdüler.

Kızıl Ordudan gönderilen öncülerin başında, bir zamanlar Sıçuan'daki bir savaş ağasının ordusunda subay olan Komutan Liyo Boçıng† bulunuyordu. Liyo kabile halkını yakından tanıyor, onların iç çekişmelerini ve hoşnutsuzluklarını yakından biliyordu. Özellikle Çinlilerden ne kadar nefret ettiklerini çok iyi biliyor ve Lolo dilini biraz konuşabiliyordu. Dostça bir ittifak kurmak için görüşmelere girişmek üzere görevlendirilen Liyo Boçıng, Lololaların topraklarına girerek reisleriyle görüşmeye gitti. Lololaların Liyo Şiyang ve Liyo Enhuy adlı savaş ağalarına ve Guomindang'a karşı çıktıklarını söyledi; Kızıllar da bu savaş ağalarına karşı çıkıyordu. Lololar bağımsızlıklarını korumak istiyorlardı; Kızıllar da Çin'deki bütün milli azınlıklara özerklik tanımayı istiyorlardı. Lololar, Çinlilerden zulüm ve baskıdan başka bir şey görmedikleri için nefret ediyorlardı; gelgelelim, nasıl Siyah Lololar ve Beyaz Lololar varsa, aynı şekilde de "Beyaz Çinliler" ve "Kızıl Çinliler"

vardı ve Loloları tarih boyunca kılıçtan geçirmiş ve ezmiş olanlar Beyaz Çinlilerdi. Kızıl Çinlilerle Siyah Loloların, ortak düşmanları olan Beyaz Çinlilere karşı birleşmeleri gerekmez miydi? Lololar büyük bir ilgiyle dinlediler. Bağımsızlıklarını korumak ve Beyazlara karşı savaşan Kızıl Çinlilere yardım etmek amacında olduklarını söyleyerek kurnazca silah ve mermi istediler. Ne var ki, hiç ummadıkları bir şekilde, Kızıllar onlara her ikisini de verdiler.

Böylece Kızılların o bölgeden sadece çok hızlı değil, aynı zamanda siyasi yönden yararlı bir geçiş yapmaları da mümkün oldu. Dadu Irmağı'na yürümek ve ortak düşmana karşı çarpışmak üzere yüzlerce Lolo "Kızıl Çinliler"e katıldı. Bunların bazıları ta Kuzeybatı'ya kadar gideceklerdi. Liyo Boçing, Loloların büyük reisiyle birlikte henüz kesilmiş bir tavuğun kanını içti ve ardından kabile törelerine göre ant içerek kan kardeşi oldular. Kızıllar, içtikleri antta, ittifakın şartlarını bozan tarafın, boğazladıkları tavuk kadar güçsüz ve korkak olacağını söylediler.

Böylece 1. Kolordunun Lin Biyao komutasında bir öncü tümeni Dadu Irmağı'na vardı. Yürüyüşün sonunda Lolo ülkesinin ormanlarından (sık ağaçlarla olan bu ormanlarda Nancing pilotları Kızılların izini tamamen kaybetmişlerdi) çıktılar ve tıpkı Çu Ping kalesine habersiz girdikleri gibi aniden ırmağın kıyısındaki Anrın Çang kasabasına girdiler. Dar dağ yollarında Lolo'ların kılavuzluğunda ilerleyen öncü tümen, küçük şehre sessizce yaklaştı; tepelerden aşağılara, ırmak boylarına baktıklarında hayret ve memnunluk içinde üç feribottan bir tanesinin ırmağın güney yakasına bağlanmış olduğunu gördüler. Şans bir kere daha yüzlerine gülmüştü.

Bu nasıl olmuştu? Şimdi karşı yakada, Sıçuan ilinin ortak diktatörü General Liyo Vınhüe'nin kuvvetlerinden sadece bir alay bulunuyordu. Nancing'den gelen takviyelerle birlikte öteki Sıçuan birlikleri Dadu'ya doğru ağır ağır ilerlemekteydi, ama şimdilik tek bir alay yeterli görülmüş olmalıydı. Gerçekten de bütün sandalları ırmağın kuzey yakasına bağlanmış bir müfreze yeterli olacaktı. Alay komutanı o bölgenin yerlisiydi; Kızılların geçmek zorunda oldukları yerleri ve ırmağa ne kadar zamanda varabileceklerini

çok iyi biliyordu. Adamlarına, Kızılların oraya ulaşmasının daha günler alacağını söylemiş olmalıydı. Üstelik komutanın karısı da Anrın Çang kasabasındandı. Böylece komutan güney yakasına geçerek, akrabalarını ve dostlarını görmeye, eğlenmeye gitmiş olmalıydı. İşte böylelikle Kızıllar hiç beklenmedik bir anda kasabayı ele geçirdiler, komutanı esir aldılar, feribotuna binerek Kuzey'e geçme imkânını ellerine geçirdiler.

Beş bölüğün her birinden on altı asker, ilk feribotla karşıya geçmek ve öteki tekneleri geri getirmek için gönüllü oldu, bu arada Kızıllar güney kıyısında makineli tüfekleri yamaçlara yerleştirmiş ve düşmanın açık mevzilerine yönelik bir koruma ateşi perdesini ırmağın üzerine yaymışlardı. Mayıs ayıydı. Dağlardan seller boşanıyordu; ırmak Yangzı'dan hem daha hızlı, hem de daha genişti. Irmak ağzının çok uzaklarından kalkan feribotun karşıya geçip tam karşıdaki kasabaya varması iki saat aldı. Güney yakasındaki Anrın Çang köylüleri solukları kesilmişçesine seyrediyorlardı. Hepsi birden yok mu olacaktı yoksa? Ama durun canım! Karşıya geçenlerin, düşman toplarının hemen aşağısında karaya ayak bastıklarını gördüler. Eh, artık kesin olarak sonları gelmişti. Ama o ne? Güney yakasında Kızıl makineli tüfekler konuşmaya başladı. Seyretmekte olan köylüler, küçük grubun kıyıya tırmandığını, çabucak korunaklı bir yere sığındığını, sonra düşman mevzilerinin hemen aşağısındaki dik bir yarı ağır ağır tırmandığını gördüler. Kızıllar oraya kendi hafif makinelilerini yerleştirdiler ve ırmak boyundaki düşman tahkimatlarını aralıksız bir mermi ve el bombası yağmuruna tuttular.

Birden Beyaz birlikler ateşi kestiler, tahkimatlarından ayrıldılar ve önce ikinci bir savunma hattına, oradan da üçüncü bir savunma hattına kaçtılar. Güney yakasındaki köylülerden büyük bir uğultu ve ırmağı aşan "*Hao*!" haykırışları feribotların yanaştığı iskeleyi ele geçiren küçük gruba kadar ulaştı. Bu arada öteki ikisini de alarak ilk feribot geri döndü ve ikinci seferde her biri karşıya seksen asker geçirdi. Düşman kaçmıştı. Artık Anrın Çang'ın o üç feribotu gece gündüz durmadan karşıya gidip gelmeye başladı ve en sonunda hemen bütün bir tümen kuzey yakasına geçirilmiş oldu.

Fakat ırmağın akışı habire hızlanıyordu. Karşıya geçiş gittikçe güçleşiyordu. Üçüncü gün bir feribot dolusu askerin bir kıyıdan bir kıyıya geçmesi dört saat aldı. Bu gidişle hayvanlarıyla ve teçhizatıyla bütün bir ordunun karşı yakaya geçirilmesi haftalar sürecekti. Ve harekât tamamlanmadan çok önce kuşatılmış olacaklardı. Şimdi artık 1. Kolordu Anrın Çang'a doluşmuştu. Arkada ise kanat kollar, ulaşım ve artçılar vardı. Çan Kayşek'in uçakları; onların bulunduğu yeri buldu ve ağır bir şekilde bombaladı. Düşman birliklerinin bir kısmı güneydoğudan hızla geliyor, bir kısmı da kuzeyden yaklaşıyordu. Lin Biyao tarafından alelacele bir askerî konferans toplandı. Cu Dı, Mao Zedong, Co Enlay ve Pıng Dıhuay artık ırınağa ulaşmıştı. Bir karar aldılar ve hemen harekete geçtiler.

Anrın Çang'ın 240 kilometre kadar batısında kayalıkların iyice yükseldiği ve ırmağın daraldığı, derinleştiği ve hızlandığı yerde Liyo Dingciyao (Liyo'nun Yaptığı Köprü) adlı çok ünlü, zincir halatlardan yapılmış bir asma köprü vardır. Tibet'in doğusunda Dadu Irmağı'nda karşıdan karşıya geçmenin mümkün olduğu en son yerdir burası. Çıplak ayaklı Kızıllar artık bu yöne doğru yola koyuldular ve kayalıkların arasından kıvrılarak geçen bir yolda ilerlemeye koyuldular. Kimi zaman yüzlerce metre tırmanıyor, sonra yeniden kabaran ırmağın oralara iniyor ve göğüslerine kadar çamura batarak yürüyebiliyorlardı. Eğer Liyo Dingciyao'yu ele geçirirlerse, bütün bir ordu orta Sıçuan'a girebilecekti. Peki ya başarısızlığa uğrarlarsa? Eğer başarısızlığa uğrarlarsa, Lolo ülkesinden geldikleri yoldan geri dönecekler, Yünnan'a yeniden girecekler, savaşarak batıya, Tibet sınırı üzerindeki Ligiang'a doğru ilerleyeceklerdi. Böylece 1000 *li*'den fazla dolambaçlı bir yola girmiş olacaklardı ki, bu yolun sonunda sadece pek azı hayatta kalabilirdi.

Esas kuvvetleri güney yakası boyunca batıya doğru ilerlerken, nehri geçmiş olan Kızıl tümen de karşı kıyıda ilerliyordu. Kimi zaman aralarındaki kayalık geçitler o kadar daralıyordu ki, Kızılların ilerleyen iki hattı ırmağın bir yanından öbür yanına birbirlerine bağırabiliyorlardı; kimi zaman da aralarındaki uçurum içlerine korku salıyor; Dadu Irmağı'nın onları artık ebediyen ayı-

racağı akıllarına düşüyor ve yürüyüşlerini daha da hızlandırıyorlardı. Geceleyin sarp yamaçların arasında upuzun bir ejder gibi kıvrılarak ilerledikleri sırada, ellerinde parıldayan binlerce meşale, bir zindanı andıran ırmağın karanlık ve esrarengiz sularını ışıktan oklarla aydınlatıyordu. Bu öncüler gece gündüz demeden yürüyor, sadece dinlenmek ve yemek yemek için on dakikalık molalar veriyor ve bu molalar sırasında askerler kendilerine bu eylemin önemini tekrar tekrar anlatan, önlerindeki sınavı başarıyla vermeleri için son nefeslerine kadar mücadele etmelerini, güçlerini son zerresine kadar harcamalarını öğütleyen yorgun siyasi görevlileri dinliyorlardı. Adımlar asla yavaşlatılamaz, hiçbir tereddüt, en ufak bir yorgunluk olamazdı. Pıng Dıhuay, "Zafer hayat demek," dedi, "yenilgi ise kesinlikle ölüm."

İkinci gün ırmağın sağ yakasındaki öncüler geride kaldılar. Sıçuan birlikleri yolda mevzilenmişlerdi. Çatışmalar oldu. Güney yakasındakiler daha da hızlı ilerlemeye başladılar. Az sonra karşı yakada yeni birlikler belirdi. Sonra dürbünleriyle bakan Kızıllar, bunların Beyaz takviye kuvvetleri olduğunu ve hızla Liyo'nun yaptığı köprüye doğru ilerlediklerini gördüler! Bütün bir gün bu birlikler ırmak boyunca birbirleriyle yarış ettiler, ama bütün Kızıl Ordunun en seçme askerlerinden meydana gelen Kızıl öncü kuvvet, daha uzun ve daha sık mola veren, güçleri tükenmiş görünen ve bir köprü başında ölmek için hiç de can atmayan yorgun düşman askerlerini geçmeyi başardı.

Liyo'nun yaptığı köprü yüzyıllarca önce Batı Çin'deki derin ırmakların üzerindeki bütün öteki köprülerle aynı tarzda inşa edilmişti. On altı kalın zincir halat doksan santimetrelik aralıklarla ırmağın üzerine gerilmişti; her iki taraftaki uçları ise köprübaşında çimentoyla tutturulmuş büyük taş sütunların altına gömülmüştü. Zincirlerin üzerine yerleştirilen kalın tahtalar köprü yolunu meydana getiriyordu, ama Kızıllar köprünün başına vardıklarında bu tahta döşemenin yarısının kaldırılmış olduğunu ve ırmağın ortalarına kadar sadece çıplak zincir halatların uzandığını gördüler. Köprünün kuzey ucunda bir düşman makineli tüfek yuvası onları bekliyordu, makineli tüfek yuvasının arkasındaysa Beyaz birliklerden oluşan bir alayın tuttuğu mevziler yer alıyor-

du. Hiç şüphe yok ki, bu köprü bugün artık yok edilmiş bulunuyor. Ama Sıçuanlılar sahip oldukları birkaç köprüye büyük bir tutkuyla bağlıdırlar. Çünkü bu türden köprülerin inşası hem son derece zor, hem de pahalıdır. Liyo'nun yaptığı köprüden söz edilirken, "bu köprünün inşasına on sekiz eyaletin serveti katkıda bulundu" denir. Hem sonra, Kızılların çılgınca bir iş yaparak yalnızca zincirleri kalmış bu köprüyü geçmeye kalkışacaklarını kim tahmin edebilirdi? Ama onlar işte bunu yaptılar.

Kaybedecek vakit yoktu. Düşmanın takviye kuvvetleri gelmeden köprü ele geçirilmeliydi. Bir kere daha gönüllülere başvuruldu. Kızıl neferler birer birer öne çıkarak hayatlarını ortaya koydular. Aralarından otuzu seçildi. Kısa süre sonra, sırtlarında el bombaları ve mavzerleriyle zincir halatlara asılarak, köpürerek akan ırmağın üzerinde ilerlemeye başladılar. Kızıl makineliler düşman tabyalarını tarıyor, köprübaşını kurşun yağmuruna tutuyordu. Az sonra düşman makinelisi da konuşmaya başladı. Karşı kıyıdaki nişancılar, zincirlere asılmış kendilerine doğru yavaş yavaş ilerleyen Kızıl askerlere ateş etmeye başladılar. En öndeki savaşçı vuruldu, aşağıda gürül gürül akan nehre yuvarlandı, ardından ikincisi, sonra üçüncüsü de vuruldu. Kızıl askerler zincirlere tutunarak ilerlerken, köprünün tahta döşemeyle kaplı olan kısmı ölümden korkmayan bu savaşçıları biraz olsun koruyor, düşman kurşunlarının çoğu ya döşemeden sekiyor ya da karşı kıyıdaki yamaçlara saplanıyordu.

Sıçuanlı askerler hayatlarında böyle savaşçılara hiç rastlamamışlardı. Bunlar bir çanak pirinç için askerlik yapan insanlar değil, zafere ulaşmak için her an canlarını vermeye hazır gençlerdi. Sıçuanlılar birbirlerine, gelenlerin insan mı, deli mi, yoksa tanrı mı olduklarını soruyorlardı. Bu yiğitlik karşısında etkilenmiş miydiler? Kim bilir, belki de vurmak için ateş etmemişlerdir ya da bazıları Kızılların bu çabalarında başarıya ulaşmaları için içinden gizlice dua etmiştir! En sonunda bir Kızıl asker köprünün tahta döşemesinde doğruldu, bir el bombası çıkardı ve bombayı düşman tabyasının tam ortasına salladı. Milliyetçi subaylar umutsuzluk içinde, geri kalan tahta döşemenin de yıkılmasını emrettiler. Ama artık çok geçti. Öteki Kızıl askerler de bir bir ka-

lasların üzerinde beliriyorlardı. O sırada döşemeye parafin atıldı ve tahtalar yanmaya başladı. Yirmi kadar Kızıl asker elleri ve dizlerinin üzerinde emekleyerek ilerlemekte düşmanın makineli tüfek yuvasına birbiri ardından el bombaları savurmaktaydılar.

Aniden ırmağın güney yakasında yoldaşlar sevinçle haykırmaya başladılar. "Yaşasın Kızıl Ordu! Yaşasın devrim! Yaşasın Dadu Irmağı'nın Kahramanları!" Beyazlar çekilmeye başlamış, panik halinde kaçıyorlardı. Saldırıya geçen Kızıllar son hızla geri kalan tahtaları da aştılar, yüzlerini yalayan alevlerin arasından geçerek cesaretle düşman tabyasının içine daldılar ve terk edilmiş makineli tüfeği kıyıya çevirdiler.

Zincirlere tutunarak gelen daha başka Kızıl askerler de yetişmişlerdi. Ateşin söndürülmesine ve tahtaların yerlerine konulmasına yardım ettiler. Çok geçmeden, ırmağı Anrın Çang'dan aşan Kızıl tümen göründü ve geri kalan düşman mevzilerine karşı bir kanat saldırısı başlattı. Çok kısa bir süre sonra artık bütün Beyaz birlikler ricat ediyorlardı. Daha doğrusu, bir kısmı ricat ediyor, bir kısmı ise Kızılların yanında yer alıyordu, çünkü ilk ağızda yüz kadar Sıçuanlı asker silahlarını atmış ve geri dönerek kendilerini takip eden Kızıllara katılmıştı. Bir iki saat sonra bütün ordu sevinç içinde şarkılar söyleyerek Dadu Irmağı'nı geçiyor, Sıçuan'a giriyordu. Ta yukarılarda ise Çan Kayşek'in uçakları öfkeli fakat güçsüz bir şekilde homurdanıyor, ziller de çılgınca bağırarak onlara meydan okuyordu.

Anrın Çang ve Liyo Dingciyao kahramanları gösterdikleri bu üstün cesaretten ötürü Çin Kızıl Ordusunun en yüksek nişanı olan Altın Yıldız madalyasıyla ödüllendirildiler.

4

Büyük Çayırlarda

✸

Dadu Irmağı'nı sağ salim aştıktan sonra Kızıllar Batı Sıçuan'ın nispeten daha serbest şartlarıyla karşılaştılar. Oradaki gözetleme kuleleri sistemi henüz tamamlanmamıştı ve inisiyatif büyük ölçüde kendi ellerindeydi. Ama çarpışanlar arasında karşılaşılan güçlükler henüz sona ermemişti. Önlerinde hâlâ, yedi büyük dağ dizisini aşmak zorunda oldukları 2000 millik bir yürüyüş vardı.

Kızıllar Dadu Irmağı'nın kuzeyindeki Büyük Karlı Dağ'a tırmandılar ve dağın tepesinde ortalık açılıp da batıya baktıklarında bu karlı doruklardan denizi gördüler. Burası Tibet'ti. Haziran gelmişti, ovalar hayli sıcaktı, ama gene de Da Şüe Şen'e tırmanırken, ince elbiseli, zayıf yapılı ve yüksek yerlere alışkın olmayan güneylilerin birçoğu telef oldu gitti. Issız Baodong Gang Dağı'na tırmanmak daha da güç oldu. Uzun bambular kesip, bunları, çalılarla örttükleri bel boyu çamurun üzerine yatırarak adım adım kendi yollarını inşa ettiler. Mao Zedong bana şöyle demişti: "Bu dağın tepesinde bir kolordu, yük hayvanlarının üçte ikisini kaybetti. Yüzlercesi yere yıkıldı ve bir daha da kalkamadılar."

Tırmanmaya devam ettiler. Ardından Cong Lay sıradağları geldi ve orada da epeyce insan ve hayvan kaybına uğradılar. Sonra güzel Düş Ağılı Dağı'nı, Büyük Davul Dağı'nı aştılar ve oralarda da kayıp verdiler. En sonunda, 20 Temmuz 1935'te Sıçuan'ın kuzeybatısındaki bereketli Mogong bölgesine vardılar ve 4. Cephe Ordusuyla ve Songban'ın sovyet bölgeleriyle birleştiler. Artık burada uzun bir mola vererek iyice dinlendiler, aksiliklerini giderdiler ve saflarını yeniden düzene soktular.

1., 3., 5., 8. ve 9. Kolordular yolculuğa dokuz ay önce Ciyangşi'den 90.000 silahlı askerle başlamışlardı. Şimdi orak-çekiçli bayraklarının altında bir araya geldiklerinde sadece 45.000 kişiydiler. Ama geri kalanların tümü de kaybolmuş, öldürülmüş ya da esir düşmüş değildi. Kızıl Ordu, savunma taktiklerinin bir parçası olarak, Hunan, Gueco ve Yünnan'daki yürüyüş hattının ardında, köylüler arasında partizan grupları örgütlemek, düşman saflarını bölmek ve karışıklık çıkarmak üzere düzenli birliklerden küçük kadrolar bırakmıştı. Yol boyunca ele geçirilen yüzlerce tüfek dağıtılmış ve Ciyangşi'den Sıçuan'a kadar Nancing'in başına bela olacak yeni bölgeler yaratılmıştı. Hı Long, Kuzey Hunan'daki küçük sovyet bölgesini hâlâ elinde tutuyordu, üstelik Şiyao Kı'nın ordusu da kendisine katılmıştı. Yeni kurulan çeşitli partizan müfrezeleri ağır ağır o bölgeye ilerlemeye başlamıştı. Nancing bir yıl boyunca Hı Long'u bulunduğu yerden çıkaramayacaktı. Ta ki, Kızıl Ordu karargâhı Hı Long'a bir harekâtı tamamlamasını emredinceye ve Hı Long Tibet yoluyla şaşırtıcı engelleri aşarak Sıçuan'a geçinceye kadar.

Böylece Ciyangşi'li Kızılların yolculuğu onlara yeterinden de fazla malzeme sağlamıştı. Pek çok yeni dost ve pek çok amansız düşman kazanmışlardı. Yol boyunca zenginlerin, yani toprak ağalarının, memurların, büyük eşrafın ve bürokratların mallarına "el koyarak" kendilerine erzak sağlamışlardı. Mali Komisyon başkanı Lin Zuhan bana, mallara el koyma işlerinin Sovyet kanunlarına uygun olarak düzenli bir şekilde yürütüldüğünü söyledi. Alınan malları dağıtma yetkisi sadece mali komisyonun el koyma koluna aitti. Bu kol, ordunun elindeki erzak ve malları denetimi altında tutuyor, radyo aracılığıyla bütün el koyma işlemlerinden haberdar ediliyor ve çoğu zaman tepelerin arasında kıvrılıp giden yollarda elli millik yürüyüşler yapmak zorunda kalan yürüyüşçülerin her kesimine ayrılacak erzak miktarını tespit ediyordu.

Bir de Kızılların taşımasına imkân olmayan büyük "artık ürünler" vardı. Bunlar da o yöredeki yoksul halka dağıtılıyordu. Yünnan'da Kızıllar oradaki zengin celeplerden binlerce domuz budu ele geçirdiler ve köylüler çok uzaklardan paylarına düşen

etleri almaya geldiler. Mao Zedong, bunun domuz eti sanayiinin tarihinde yeni bir olay olduğunu söyledi. Aynı şekilde tonlarca tuz dağıtıldı. Gueco'da toprak ağalarının ve memurların pek çok ördek çiftliğine el konuldu ve Kızıllar Vu Liyanping'in dediği gibi, "içlerinde ördek ağacı çıkıncaya kadar" ördek eti yediler. Ciyangşi'den büyük miktarlarda Nancing banknotları, gümüş dolarlar ve devlet bankasından külçe altınlar taşımışlardı. Yol boyunca rastgeldikleri yoksul yörelerde satın aldıkları malları bu paralarla ödediler. Topraklar üzerindeki tapu senetleri yok edildi, bütün vergiler tasfiye edildi ve yoksul köylüler silahlandırıldı.

Kızılların bana anlattığına göre, Batı Sıçuan'da başlarına gelenler dışında, her gittikleri yerde köylü kitleleri tarafından hararetle karşılanmışlardı. Zaten ünleri gidecekleri yere kendilerinden önce varıyordu. Ezilen ve zulüm gören köylüler arkalarından gruplar salıyor, geri dönüp kendi yörelerini de "kurtarmalarını" istiyorlardı. Hiç şüphesiz, Kızıl Ordunun siyasi programı hakkında pek az şey biliyorlardı; tek bir şey biliyorlardı, o da Kızıl Ordunun "yoksulun ordusu" olduğuydu. Bu da yetip artardı bile. Mao Zedong bir keresinde bana gülerek böyle bir köylü temsilcisinin* Bay Sovyeti (*Su Vey ay Sien-şeng*) karşılamaya geldiğini anlatmıştı. Ne var ki, bu kaba saba köylüler, bir defasında topraklarında "Bay Sovyet"i ölü veya diri ele geçirene ödül vadeden ilanlar astıran Fukienli militarist Lu Şingbang'dan daha cahil değildiler. Lu astırdığı ilanlarda bu adamın her yerde birçok zarara yol açtığını ve yok edilmesi gerektiğini söylüyordu.

Güney orduları Maoargay'da ve Mogong'da üç hafta kadar dinlendi. Bu arada, Devrimci Askerî Konsey, parti ve Sovyet hükümeti temsilcileri ileride uygulayacakları planları tartıştılar. Daha 1933'te Sıçuan'da üssünü kuran 4. Cephe Kızıl Ordusunun ilk olarak Hunan-Hubey-Anhue Sovyet bölgelerinde kurulduğunu hatırlatmakta fayda var. Hunan'dan Sıçuan'a yaptığı yürüyüşte 4. Cephe Kızıl Ordusunu komuta eden iki kıdemli Kızıl, Cang Guotao ve Şü Şiyangçiyen hakkında daha ileride bilgi vereceğiz. Bu

* Sovyet olarak çevrilen *Su* kelimesi Çin'de çok kullanılan bir soyadıdır. *Vey-ay* da kolayca isim sanılabilir.

komutanların, bir zamanlar bütün bir kuzey yarısı hâkimiyetleri altında olan Sıçuan'daki seferleri sırasında olağanüstü başarılar ve aynı zamanda trajik aşırılıklar meydana gelmişti. Şü Şiyangçiyen 50 bin kişilik ordusuyla Mogong'da güneyli Bolşeviklerle birleşmiş ve böylece 1935 Temmuz'unda Batı Sıçuan'da toplanan birleşik Kızıl kuvvetlerin mevcudu yaklaşık yüz bini bulmuştu.

Orada iki ordu ayrıldı; güneylilerin bir kısmı kuzeye doğru yollarına devam ederken, ötekiler Sıçuan'daki 4. Cephe Ordusuyla birlikte kaldılar. İzlenecek yol konusunda anlaşmazlık vardı. Cang Guotao ve Şü Şiyangçiyen Sıçuan'da kalmak ve Yangzı'nın güneyinde Komünist etkinliğini yeniden sağlamaktan yanaydılar. Mao Zedong, Cu Dı ve Siyasi Büronun büyük çoğunluğu ise, kuzeybatıya doğru yola devam etmekte kararlıydılar. İki etken bu kararsızlık dönemine son verdi. Birinci etken, doğudan ve kuzeyden Sıçuan'a ilerleyen ve Kızıl Ordunun iki kesiminin arasına bir kama gibi girmeyi başaran Çan Kayşek birliklerinin bir kuşatma hareketinin tamamlanmasıydı. İkinci etken ise, Sıçuan'ın delifişek ırmaklarından birinin aniden yükselmesi, kuvvetleri kaçınılmaz olarak bölmesi ve beklenmedik bir zamanda geçilmez hale gelmesiydi. Parti içi mücadelenin yarattığı daha başka etkenler de vardı, fakat bunların burada anlatılmasını gerekli bulmuyoruz. (1)

Ağustos ayında, Ciyangşi'den gelen esas kuvvetler 1. Kolordunun öncülüğünde kuzeye doğru yürümeye devam ettiler. Cu Dı ve Li Şiyenniyen,* Şü Şiyangçiyen ve Cang Guotao ile birlikte Sıçuan'da bırakıldı. 4. Cephe Ordusu bir yıl daha Sıçuan'da ve Tibet'te kalacak ve Hı Long'un 2. Cephe Ordusu da ileride anlatacağımız gibi Gansu'ya o ünlü yürüyüşünü yapmadan önce 4. Cephe Ordusuna* katılacaktı. 1935 Ağustos'unda Sıçuan ve Tibet sınırlarındaki büyük çayırlara doğru ilerleyen Kızıl alayın başında Lin Biyao, Pıng Dıhuay, Zuo Çüen, Çen Gıng, Cu Enlay ve Mao Zedong gibi komutanlar, Ciyangşi Merkezî Hükümeti görevlilerinin çoğu ve Parti Merkez Komitesi üyelerinin çoğunluğu bulunuyordu. Yürüyüşün bu son evresine aşağı yukarı 30.000 askerle başladılar.

---

* Rın Bişı, Hı Long'un siyasi komiseriydi. Bkz. B. N.

Önlerinde son derece tehlikeli ve heyecanlı bir yolculuk vardı, çünkü seçtikleri yol bağımsız Manzu kabilesinin ve Doğu Tibet'in savaşçı bir halkı olan göçebe Şifan'ların yaşadığı vahşi bölgelerden geçmekteydi. Manzu ve Tibetlilerin topraklarına giren Kızıllar kendilerine karşı düşmanlıkta birleşen bir halkla ilk kez karşılaştılar. Yolculuğun bu bölümünde çektikleri acılar daha öncekileri fersah fersah geride bıraktı. Paraları vardı ama yiyecek satın alamıyorlardı. Silahları vardı ama düşman göze görünmüyordu. Kızıllar sık ormanlara ve cangıllara girdikçe, büyük ırmakların subaşlarından geçtikçe; kabile üyeleri yürüyüşün kapladığı alandan içerilere çekiliyorlardı. Evlerini tamamen boşaltıyor, bütün yiyecek maddelerini alıp götürüyor, sığır ve kümes hayvanlarını yaylalara sürüyor, sözün kısası bütün bir bölgeyi yaşanılır olmaktan çıkarıyorlardı.

Ne var ki, Kızılların yürüdüğü yolun her iki tarafı da birkaç yüz metreden sonra hiç de güvenilir sayılmazdı. Bir koyun bulmak için giden birçok Kızıl geri dönmedi. Dağlılar sık çalıların arasında pusuya yatıyor ve ateş ederek yürüyen "istilacılar"ı vuruyorlardı. Sonra dağlara tırmanıyorlar ve Kızıllar ancak bir iki kişinin güçlükle geçebileceği dar ve derin kayalık geçitlerden geçerlerken, Manzular tepeden aşağı iri kaya parçaları yuvarlıyor, Kızılları ve hayvanlarını eziyorlardı. Burada "Kızılların milli azınlıklara karşı siyasetini" açıklamanın, dostça bir ittifak kurmanın mümkünü yoktu! Manzu Kraliçesi her çeşit Çinliye karşı tarifsiz bir geleneksel nefret duyuyor ve Kızıllarla Beyazlar arasında hiçbir ayrım yapmıyordu. Yolculara yardım etmeye kalkışanları diri diri kaynatmakla tehdit etmişti.

Hiçbir şekilde yiyecek bulamayan Kızıllar birkaç sığır elde etmek için çarpışmak zorunda kalıyorlardı. Mao bana, bu yürüyüş sırasında "Bir koyun bir cana mal oluyor" diye bir sözün yayıldığını söyledi. Buna karşılık Manzu tarlalarından yeşil Tibet buğdayı, pancar ve şalgam gibi sebzeler kaldırdılar. Şalgamlar Mao Zedong'un deyişiyle "on beş kişiyi doyuracak" büyüklükteydi.*

* Tibet'in yüksek düzlüklerinde, kısa ekim mevsimi boyunca normal sebzelerden beş on misli büyük sebze yetiştirebiliyordu.

İşte, Büyük Çayırları böyle zayıf yiyeceklerle beslenerek aştılar. Mao bana sonradan gülümseyerek şöyle demişti: "Bizim tek dış borcumuz budur. Kendilerinden almak zorunda kaldığımız erzağı bir gün mutlaka Manzulara ve Tibetlilere ödemeliyiz." Ancak kabile üyelerini yakalayarak kendilerine kılavuz bulabiliyorlardı. Ama bu kılavuzlardan bazılarıyla dost oldular ve kılavuzlar Manzu sınırlarından çıkıldıktan sonra da Kızıllarla birlikte yola devam ettiler. Bunlardan bazıları şimdi Şensi'deki Komünist Partisi Okulunda öğrencidirler ve bir gün kendi ülkelerine dönecek ve halklarına "Kızıl Çinliler" ile Beyaz Çinliler arasındaki farkı anlatacaklardır.

Çayırlarda on gündür tek bir yerleşme noktasına rastlanmamıştı. Bu bataklık araziye hemen her zaman yağmur yağar ve bu yerlerden geçmek ancak Kızıllara kılavuzluk eden dağlı yerlilerin bildiği karmakarışık dar yolları izlemekle mümkündür. Bu arada daha fazla hayvan, daha fazla insan kaybına uğranıldı. Birçok asker göz gözü görmeyen ıslak ot denizinde yolu kaybetti ve yoldaşlarının yardımından uzakta derin bataklığın içinde boğuldu gitti. Yakacak namına hiçbir şey yoktu; yeşil buğdayı ve sebzeleri çiğ yemek zorundaydılar. Altına sığınacak bir ağaç olsun yoktu; üstelik hafif teçhiz edilmiş Kızıllar yanlarına çadır da almamışlardı. Geceleri birbirine bağlanmış çalıların altına doluşuyorlardı, ama gene de yağmura karşı doğru dürüst korunamıyorlardı. Ancak bu zorlu sınavdan da alınlarının akıyla çıktılar. Hiç değilse, arkalarından gelirken yollarını kaybeden ve askerlerinin büyük kısmını telef ederek geri dönen Beyaz birliklerden çok daha başarılıydılar.

Kızıl Ordu artık Gansu sınırına ulaşmıştı. Önlerinde daha birçok çarpışma vardı; bunlardan bir tanesinin bile kaybedilmesi ölümcül bir bozgun anlamına gelebilirdi. Üstelik Nancing, Dongbey ve Müslüman birlikleri Kızıl Ordunun yürüyüşünü durdurmak için Güney Gansu'da harekete geçirilmişlerdi, ama bütün bu engelleri kırmasını bildiler ve bu arada, herkesin, Kızılların işini bitireceklerini tahmin ettiği Müslüman süvarilerden yüzlerce at ele geçirdiler. Ayakları yara bere içinde, yorgunluktan bitkin bir halde ve bir insanın harcayabileceği son gücü harcayarak en sonunda Çin Seddi'nin hemen aşağılarında Kuzey Şensi'ye girdiler.

Ciyangşi'den yola çıkışından bir yıl sonra 20 Ekim 1935'te 1. Cephe Ordusunun öncüsü, daha önceden 1933'te Şensi'de küçük bir sovyet üssü kurmuş bulunan 25., 26. ve 27. Kızıl Ordularla birleşti. Sayıları 20.000'in altına düşmüş olan yürüyüşçüler elde ettikleri başarının önemini kavramaya başladılar. (2)

Uzun Yürüyüş rakamlarla yeniden gözden geçirildiğinde* ortaya son derece etkileyici bir görünüm çıkar. Hatların şu ya da bu noktasında her gün ortalama bir çarpışma olmuş ve toplam on beş tam gün meydan muharebeleriyle geçmişti. Yolda geçen toplam 368 günden 235'inde gündüz, 18'inde ise gece yürünmüştür. Yürüyüş yapılmayan 100 günün büyük bir kısmı çarpışmalarla geçmiştir. Kuzeybatı Sıçuan'da 56 gün harcanmış, yaklaşık olarak 5.000 millik bir mesafe almak için sadece 44 gün dinlenilmiş ya da her 170 kilometrelik yürüyüş için bir mola verilmiştir. Her gün aşağı yukarı 71 *li* ya da yaklaşık 36 km katedilmiştir ki, bu belki de yeryüzünün en tehlikeli arazisinde ilerleyen büyük bir ordu için olağanüstü bir hızdır.

Komutan Zuo Çüen'in söylediğine göre beşi tamamen karlarla kaplı toplam on sekiz dağ dizisi ve yirmi dört ırmak aşmışlardır. 12 ayrı eyaletten geçmişler, 62 şehir ve kasaba zapt etmişler, 10 ayrı eyaletin savaş ağalarının kendilerini kuşatan ordularını yarıp geçmişler, ayrıca üzerlerine gönderilen Merkezî Hükümet birliklerinin çeşitli kuvvetlerini yenilgiye uğratmış, atlatmış ya da saf dışı bırakmışlardı. Farklı milliyetlerden insanların yaşadığı altı ayrı bölgeye girmişler ve oralardan başarıyla geçmişler ve uzun yıllardır hiçbir Çin ordusunun girmediği yörelere girmişlerdir.

Kızıllar ve temsil ettikleri siyaset hakkında ne düşünürseniz düşünün (ki burada tartışacak çok şey vardır) onların Uzun Yürüyüş'ünü (kendi deyimleriyle, *Çang Ceng*) askerlik tarihinin en büyük olaylarından biri olarak kabul etmemek imkânsızdır. Asya'da bu büyük başarıyla boy ölçüşebilecek sadece Moğollar vardır. Son üç yüzyıldır *bir milletin buna benzer bir silahlı göçü* meydana gelmemiştir. Belki, Sven Hedin'in *İmparatorlar Şehri Jehol*'da anlattığı Torgut'un Kaçışı'nı sayabiliriz. Anibal'in

* *Uzun Yürüyüş'ün Bir Muhasebesi, 1. Kolordu* (Yü Vangbao, Ağustos 1936).

Alpler'i geçişi Uzun Yürüyüş'ün yanında turistik gezi gibi kalır. Bir başka ilginç kıyaslama da, Napolyon'un Moskova'dan geri çekilmesiyle yapılabilir ki, orada da Büyük Ordu tamamen yıkılmış ve manen çökmüştür.

Kızıl Ordunun Kuzeybatı'ya yürüyüşü hiç tartışmasız, önemli bölgesel yenilgilerin doğurduğu bir stratejik geri çekiliş olmasına rağmen, büyük bir yıkım olduğu söylenemez. Çünkü Kızıllar en sonunda hedeflerine esas çekirdeği hiç eksiksiz ve maneviyatları ve siyasi iradeleri her zamanki gibi güçlü olarak erişmişlerdir. Japon aleyhtarı cepheye doğru ilerlediklerini ve bunun çok önemli bir psikolojik etken olduğunu Kızıllar kendileri açıklamışlar ve buna büyük ölçüde inanmışlardı. Bu, onların manen yıkılmış bir ricat haline gelebilecek bir durumu coşkun bir zafer yürüyüşüne dönüştürmelerini sağlamıştır. Tarih daha sonra, göçlerinin hiç şüphesiz ikinci temel nedeni olan şeyi vurgulamakta haklı olduklarını göstermiştir: Çin, Japonya ve Sovyet Rusya'nın o sıralardaki kaderleri üzerinde tayin edici bir rol oynayacağını önceden doğru olarak gördükleri bir bölgeye, yani stratejik Kuzeybatı'ya doğru ilerleyiş. Bu ustalıklı propaganda manevrası parlak siyasi stratejinin bir parçası olarak belirtilmelidir. Efsanevi yürüyüşün başarıyla sonuçlanmasında büyük payı olmuştur.

Bu kitlesel göç bir anlamda tarihte görülmüş en büyük silahlı propaganda gezisiydi. Kızıllar 200.000.000'dan fazla insanın yaşadığı bir sürü eyaletten geçtiler. Muharebeler ve çarpışmalar arasında zapt edilen her şehirde büyük kitle mitingleri düzenlediler, tiyatro gösterileri yaptılar, zenginleri ağır "vergilere bağladılar", pek çok köleyi serbest bıraktılar (bunlardan bazıları Kızıl Orduya katıldı), "özgürlük, eşitlik, demokrasi" konuşmaları yaptılar, "hainler"in mülklerine el koydular (memurların, büyük toprak ağalarının ve vergi toplayıcıların) ve onların mallarını yoksullara dağıttılar. Artık milyonlarca köylü Kızıl Orduyu kendi gözleriyle görmüş, onun konuştuğunu kendi kulaklarıyla işitmiş ve Kızıl Ordu hakkında beslediği korkuları üzerinden atmıştı. Kızıllar toprak devriminin ve Japon aleyhtarı siyasetlerinin hedeflerini anlattılar. Binlerce köylüyü silahlandırdılar ve Nancing birliklerini sürekli meşgul edecek Kızıl partizanları yetiştirmek üzere

bazı kadrolarını arkalarında bıraktılar. Uzun ve yıpratıcı yürüyüş boyunca binlerce insan telef oldu ama ırgatlardan, çıraklardan, kölelerden, Guomindang saflarından kaçan askerlerden, işçilerden meydana gelen binlercesi de durmadan Kızıl Orduya katıldı ve safları doldurdu.

Bu soluk kesici seferin eksiksiz bir destanı bir gün mutlaka yazılacaktır. Şimdilik son söz olarak, bir mücadeleye önderlik ettiği ustalıkta şiir de yazabilen bir asinin, Başkan Mao Zedong'un, bu 10.000 kilometrelik sefer hakkında yazdığı klasik tarzda bir şiirin serbest bir çevirisini sunuyorum:

Zorlu Uzun Yürüyüş'ten asla korkmayan Kızıl Ordu
Kaygısızca dikti gözlerini dağların doruklarına ve ırmaklara.
Vu Liang'ın rüzgâr gülü başını eğdi, salındı,
Yeşil basamaklıydı Vu Ming'ın yuvarlak merdiveni.
Sıcak yakıyordu Altın Kum Irmağı'nın kayalara çarpan dalgalarını,
Donduruyordu soğuk, Dadu köprüsünün demir zincirlerini.
Min Şen'da sertelen karla kaplı sevinç dolu bin li,
Ve sonra, son geçit de geride kaldı, Üç Ordu gülümsedi? (3)

ALTINCI BÖLÜM

KIZIL YILDIZ KUZEYBATI'DA

1

Şensi Sovyetleri: Başlangıç (1)

✸

Ciyangşi, Fukien ve Hunan'daki Komünistler 1927'den itibaren Nancing'e karşı koymak için yavaş yavaş üsler inşa ederken, Kızıl Ordular da Çin'in çeşitli yörelerinde ortaya çıkıyordu. Bunlar arasında tek başına en büyük bölge, orta Yangzı vadisinin üç zengin eyaletinin büyükçe bir kısmını kaplayan ve 2.000.000'dan fazla bir nüfusu kucaklayan Hınan-Anhue-Hubey Sovyetiydi. Kızıl Ordu orada önce Şü Haydong'un komutasında çalışmaya başlamış, daha sonra ise orduyu yönetmek üzere Şü Şiyangçiyen gelmişti. Şü Şiyangçiyen, Vamboa Akademisinden en iyi dereceyle mezun olmuş, eskiden Guomindang Ordusunda albaylık yapmış, Kanton Komününün eski askerlerinden biriydi.

Ta uzaklarda, dağların kuzeybatısında bir başka Vamboa Akademisi mezunu, Liyo Cıdan, Şensi, Gansu ve Ningşiya'daki şimdiki sovyet bölgelerinin temelini atıyordu. Liyo Cıdan, dağlıların zenginlere duyduğu nefretle dolu modern bir Robin Hood'du. Liyo'nun adı her geçen gün yoksullar için umudu, toprak ağaları ve tefeciler için ise tanrının gazabını simgeliyordu.

Hayatı fırtınalı geçen bu savaşçı Kuzey Şensi'de bir tepenin yamacındaki Bao An kasabasında doğmuştu. Bir toprak ağası ailesinin çocuğuydu. Çin Seddi'nin gölgesi altında yer alan ve Moğolistan'dan kervanların gelip gittiği Şensi'nin zengin ticaret hayatının beşiği olan Yülin'de liseye gitmişti. Daha sonra Yülin'den ayrılan Liyo Cıdan Kanton'daki Vamboa Akademisine girmeyi başarmış, akademiyi 1926'da bitirmiş, Guomindang'da genç bir subay ve komünist olmuştu. Kuzey Seferiyle Hankov'a

kadar gelmiş ve Guomindang-Komünist ittifakı bozulduğunda orada bulunmuştu.

1927'de Nancing darbesinden sonra, "temizlik hareketinden" kaçtı ve Şanghay'da Komünist Partisi adına gizli faaliyette bulundu. 1928'de memleketine dönmüş, eski yoldaşlarından bazılarıyla yeniden temas kurmuş, sonra da General Fıng Yüşiyang'ın Gomincun'unda, yani "Halk Ordusu"nda çalışmıştı. Ertesi yıl Güney Şensi'de bir köylü ayaklanmasına önderlik etti. Kanlı bir şekilde bastırılmasına rağmen Liyo'nun yönettiği ayaklanma Şensi'deki gerilla çetelerinin çekirdeğini oluşturdu.

Liyo Cıdan'ın 1929 ile 1932 arasındaki hayatı, yenilgiler, başarısızlıklar, hayal kırıklıkları, kaçışlar, maceralar, umulmadık anlarda ölümden dönüşler ve bütün bunların arasına serpiştirilmiş mevkiine iade edilmiş bir subayın saygınlık dönemleriyle dolu bir çiçek dürbününe benzetilebilir. Komutası altındaki birçok küçük ordu tamamen imha edildi. Bir keresinde Bao An'daki *Min tuan*'ın başına getirilmiş, fakat toprak ağalarını ve tefecileri tutuklamış ve idam ettirmişti. Bir *Min tuan* yöneticisi için tuhaf bir davranış doğrusu! Bunun üzerine Bao An yargıcı görevinden alınmış ve Liyo kendisini izleyen üç kişiyle birlikte komşu ilçelerden birine kaçmıştı. Orada General Fıng Yüşiyang'ın subaylarından biri onları bir şölene davet etmiş ama şölenin ortasında Liyo ve arkadaşları ev sahiplerinin silahlarını ellerinden almış, yirmi kadar silaha el koymuş, dağlara kaçmış ve orada çevrelerine üç yüz kadar adam toplamışlardı.

Ne var ki bu küçük ordu kuşatılmış ve Liyo barış yapmayı önermişti. Liyo'nun önerisi kabul edilmiş ve Guomindang Ordusunun Batı Şensi'deki bir garnizonunda albay olmuştu. Daha sonra gene toprak ağalarına karşı bir hareket başlatmış, yeniden yasadışı ilan edilmiş ve bu defa tutuklanmıştı. Şensi Gı Laohüe'deki nüfuzu sayesinde bir kere daha bağışlanmış, ama askerleri bir ulaşım müfrezesi haline dönüştürülmüş, kendisi de bu müfrezenin komutanlığına getirilmişti. Bundan sonra Liyo Cıdan daha önceki hatalarını üçüncü bir defa tekrarlamıştı. Bulunduğu bölgede uzun zamandır vergi muafiyetine alışmış bazı toprak ağaları (bu, Şensi'deki toprak ağalarına "miras olarak intikal eden bir hak"

idi) vergi ödemeyi reddettiler. Ve tabii Liyo bu toprak ağalarından bir kısmını hemen tutuklayınca, eşraf silahlanarak ayaklandı ve Liyo'nun cezalandırılmasını istedi. Liyo'nun birlikleri kuşatıldı ve silahsızlandırıldı.

En sonunda kellesini getirene ödüller vadedilince yeniden Bao An'a döndü, ama bu sefer yanında kendi müfrezesinden pek çok genç Komünist subay ve asker de vardı. Daha sonra 1931'de kızıl bayrak altında bağımsız bir ordu kurmaya koyuldu, Bao An ve Cong Yang kasabalarını ele geçirdi ve Kuzey Şensi'de hızla harekâtlara girişti, üzerine gönderilen Hükümet askerleri çarpışmalar sırasında çoğu zaman Kızılların tarafına geçiyordu. Hatta asker kaçakları Şensi'den Sarı Nehir'i geçerek cüretkârlığı, cesareti ve tez canlılığıyla bütün Kuzeybatı'ya nam salan ve "yedi canlı" olduğu yolunda efsaneler yaratılan bu kanun kaçağına katılıyordu.

Memurlar, tahsildarlar ve toprak ağaları geniş çapta öldürüldü. Uzun yıllardır bastırılmış olan kin ve nefretlerini alabildiğine koyveren silahlı köylüler akınlar düzenlemiş, yağmalara girişmiş, güvenlikli alanlarına kaçırdıkları esirler için fidyeler istemişler ve böylece daha çok sıradan eşkıyalar gibi davranmışlar. 1932 yılında artık Liyo Cıdan'ın takipçileri Kuzey Şensi'nin löslü tepelerindeki on bir kasabayı ele geçirmiş ve Komünist Partisi Liyo'nun birliklerini yönetmek üzere Yülin'de bir siyasi daire kurmuştu. 1933'ün başlarında ilk Şensi Sovyeti ve düzenli bir yönetim kurulmuş ve Ciyangşi'dekine benzer bir programın uygulanmasına girişilmişti.

1934 ve 1935 yıllarında Şensili Kızıllar büyük ölçüde genişlediler, ordularını geliştirdiler ve bölgelerindeki şartları oldukça istikrarlı hale getirdiler. Bir Şensi eyalet Sovyet hükümeti teşkil edildi, bir parti eğitim okulu kuruldu ve askerî karargâh An Ding'e yerleştirildi. Sovyetler kendi bankalarını ve postanelerini açtı ve para basmaya başladılar. Tamamen sovyetleştirilmiş bölgelerde bir sovyet ekonomisi kuruldu, topraklara el kondu ve bu topraklar yeniden dağıtıldı, fazla vergiler tasfiye edildi, kooperatifler açıldı ve ilkokullara öğretmen sağlamak üzere parti tarafından çağrıda bulunuldu.

Bu arada Liyo Cıdan Kızıl üssün iyice güneyine, başkente doğru ilerledi. Şiyenfu'nun hemen dışındaki Dong'a girdi, birkaç gün için şehri kuşattı, fakat başarılı olamadı. Kızılların bir kolu Güney Şensi'ye indi ve oradaki bazı kasabalarda sovyetler kurdu. Daha sonraları Kızılların müttefiki olacak General Yan Huçıng'la yaptıkları muharebelerde hem bazı bozgunlara ve yenilgilere uğradılar, hem de bazı zaferler elde ettiler. Ordu içindeki disiplin arttıkça ve eşkıya unsurlar temizlendikçe, köylülerin Kızıllara verdiği destek de büyük ölçüde arttı. 1935 yılı ortalarında sovyetler, Şensi ve Gansu'daki yirmi iki kasabayı kontrol altında tutuyordu. Toplam 5.000'den fazla mevcudu bulunan 26. ve 27. Kızıl Ordular şimdi artık Liyo Cıdan'ın komutası altındaydı ve Kızıl Ordunun güneydeki ve batıdaki esas kuvvetleriyle radyo aracılığıyla bağlantı sağlayabiliyorlardı. Güneyli Kızıllar Ciyangşi-Fukien üslerinden çekilmeye başladıklarında, bu Şensi dağlıları büyük ölçüde güçlendiler ve 1935 yılında Çan Kayşek onlara karşı büyük bir ordunun başında kendi Başkomutan Yardımcısı Mareşal Cang Şüeliyang'ı göndermek zorunda kaldı.

1934 sonlarında Şü Haydong'un komutasındaki 25. Kızıl Ordu 8.000 kadar askerle Hınan'dan ayrıldı. Ekim ayında Güney Şensi'ye vardı ve Liyo Cıdan tarafından silahlandırılmış 1.000 kadar Kızıl partizanla birleşti. Şü kışı orada geçirmek üzere kamp kurdu, partizanların düzenli bir ordu kurmalarına yardımcı oldu, General Yang Huçıng'ın birliklerine karşı başarılı muharebeler verdi ve Güney Şensi'nin beş kasabasında köylüleri silahlandırdı. Şensi eyaleti Merkez Komitesinin yirmi üç yaşında bir üyesi olan Çeng Vey-şan'ın başkanlığında ve Li Li Longgue ve Cıng Şenrüe'nin iki bağımsız tugayın komutanı oldukları geçici bir Sovyet hükümeti kuruldu. Şü Haydong, bu bölgeyi savunmaları için onları orada bırakarak, 25. Ordusunu aldı ve binlerce hükümet askeriyle çarpışa çarpışa Gansu'ya doğru ilerledi ve sovyet bölgelerine girmeyi başardı. Bu arada, yolda beş ilçe merkezini ele geçirdi ve General Ma Hongbing komutasındaki Müslüman birliklerin iki alayını silahsızlandırdı.

25 Temmuz 1935'te 25., 26. ve 27. Ordular Kuzey Şensi'de Yong Çang yakınlarında birleştiler. Bu üç ordunun askerleri, Şü

Haydong'un komutan ve Liyo Cıdan'ın da komutan yardımcısı ve Şensi-Gansu-Şenşi Devrimci Askerî Komitesi başkanı olduğu 15. Kızıl Kolorduda yeniden teşkilatlandırıldılar.* 1935 Ağustos'unda bu kolordu Dongpey (Mançurya) birliklerinin General Vang İcı komutasındaki iki tümeniyle karşılaştı ve onları yenilgiye uğrattı. Bu sayede hem yeni takviyeler hem de çok ihtiyaç duyulan silah ve cephane ele geçirildi.

İşte o sırada tuhaf bir olay meydana geldi. (2) Ağustos ayında Kuzey Şensi'ye Komünist Partisi Merkez Komitesinin bir görevlisi geldi. Bu görevli, Cang Cingfu (Cang Mutao?) adlı iriyarı bir delikanlıydı. Liyo Cıdan'ın komutasındaki bir kurmay subaydan öğrendiğime göre, Bay Cang (takma adı Şişman Cang'dı) partiyi ve orduyu "yeniden düzenlemekle" görevlendirilmişti. Yani bir çeşit başmüfettişti.

Şişman Cang, Liyo Cıdan'ın "parti çizgisi"ni izlemediğini ispatlamak üzere delil toplamaya koyuldu. Liyo'yu "yargıladı" ve bütün görevlerinden çekilmesini istedi. Liyo Cıdan kendisini eleştirme cüretini gösterdiği için Bay Cang'ı, bir duvarın dibine götürüp kurşuna dizdirmedi, tam tersine hakkında verilen hükmü sessizce kabul etti, tüm komuta görevlerinden çekildi ve Aşil gibi Bao An'daki mağarasına gitti. Bay Cang aynı zamanda parti ve ordu içindeki yüzden fazla "gerici"nin tutuklanmasını ve hapse atılmasını emretti ve kendisinden memnun olarak kaykılıp oturdu.

Güneyli Kızılların Lin Biyao, Co Enlay, Pıng Dıhuay ve Mao Zedong önderliğindeki öncüsü 1. Kolordu 1935 Ekim'inde böyle tuhaf bir durum sürerken çıkageldi. Mao ve Siyasi Büro üyeleri delilleri yeniden gözden geçirdiler ve büyük bir kısmını dayanaksız buldular, Cang Cingfu'nun kendisine verilen yetkileri aştığını ve bizzat Cang'ın "gericiler" tarafından yanlış yöne sevk edildiğini ortaya çıkardılar. Liyo ve arkadaşları görevlerine iade edildi. Bu sefer Şişman Cang tutuklandı, yargılandı, bir süre hapse atıldı ve daha sonra da kendisine sadece ayak işleri verildi.

Li Şüefıng de bu komitenin bir üyesiydi. Bkz. B.N.

Böylece 1936 başlarında birleşik Kızıl Ordular ünlü "Japon aleyhtarı" harekâtlarına giriştikleri, ırmağı aştıkları ve Şenşi'yi istila ettikleri zaman Liyo Cıdan gene komutanlık görevinin başındaydı. Liyo Cıdan, Kızılların sözüm ona "örnek eyalet"in on sekizden fazla ilçesini iki ay içinde ele geçirdikleri o olağanüstü sefer sırasında kendini gösterdi. 1936 Mart'ında, ele geçirilmesi Kızıl Ordunun Sarı Nehir'i geçmesini sağlayacak olan bir düşman müstahkem mevkiine karşı saldırıya geçen bir grubu yönetirken ağır bir şekilde yaralandı. Şensi'ye geri götürüldü ve çocukluğunda gezdiği ve büyük bir tutkuyla sevdiği tepelere bakarak, inandığı yolda, devrimci mücadele yolunda önderlik ettiği dağlı halkın arasında öldü. Liyo Cıdan, Va Yabao'da toprağa verildi ve sovyetler Kızıl Çin'in bir ilçesine onun adını verdiler: Cıdan *Sien*.

Bao An'da Liyo'nun dul karısına ve altı yaşında çok güzel bir kız olan çocuğuna rastladım. Kızıllar bu küçük kıza özel bir üniforma dikmişlerdi; belinde bir subay kayışı, kasketinde bir kızıl yıldız vardı. Orada herkes tapıyordu ona. Genç Liyo ortalıkta bir mareşal gibi geziniyor ve "eşkıya" babasından büyük bir gurur duyuyordu.

Gerçi Kuzeybatı'daki bu sovyetler Liyo Cıdan'ın kişiliği etrafında gelişmişti, ama aslında halkın bu devrimci hareketini yaratan Liyo'nun kendisi değil, bizzat hayatın şartlarıydı. Ve bu insanların kazandıkları başarıları anlayabilmek için, onların ne uğrunda savaştıklarına bakmak, neye karşı savaştıklarını incelemek kadar gerekli değildir.

2

Ölüm ve Vergiler

✸

Aşağı yukarı üç yıl süren ve dört büyük Kuzeybatı eyaletini etkileyen büyük kıtlık sırasında, 1929 Haziran'ında Moğolistan'ın ucunda Sueyüen'deki bazı bölgeleri dolaşmıştım. O yıllarda kaç insan açlıktan öldü tam olarak bilemiyorum, muhtemelen kimse de bilmeyecek; artık unutuldu gitti. Yarı resmî bazı rakamlara göre en az 3 milyon insanın öldüğü kabul ediliyor, ama ben 6 milyona kadar varan tahminlerden bile pek fazla şüphe etmiyorum.

Gerçi bu felaket Batı dünyasında ve hatta Çin'in kıyı şehirlerinde hiç fark edilmeden geçti, ama Çin Uluslararası Kıtlık Yardım Komisyonundan bazı yiğit kişiler (Edwards ve O.J. Todd ve muhteşem ihtiyar Dr. Robert Ingram* gibi bazı yabancılar ve birçok Çinli), insanlığın yarasını biraz olsun sarmak amacıyla tifüs salgınıyla kaplı bölgelerde kelleyi koltuğa aldılar. Onlarla birkaç gün geçirdim; ölümle dolu şehirlerden, eskiden bereketli bir yerden çorak bir çöle dönmüş topraklardan, dehşetin bütün açıklığıyla kol gezdiği yerlerden geçtik.

Yirmi üç yaşındaydım. "Doğu'nun ihtişamı"nı aramaya gelmiştim oralara. Macera peşindeydim, üstelik Sueyüen'e yaptığımız o yolculuk da hemen hemen bir macera gibi başlamıştı. Ama orada hayatımda ilk defa yiyecek hiçbir şey bulamadıkları için ölmekte olan insanlarla yüz yüze geldim. Sueyüen'de geçirdiğim o kâbus dolu saatlerde binlerce erkek, kadın ve çocuğun gözlerimin önünde öldüğünü gördüm.

* Dr. Ingram, birkaç yıl sonra Çinli eşkıyalar tarafından öldürüldü; Kızıl eşkıyalar tarafından değil.

Siz hiç bir aydan fazla bir zamandır ağzına tek bir lokma koymamış namuslu, daima var gücüyle çalışmış, "kanunların dışına çıkmamış", kimseye zararı dokunmamış bir insan gördünüz mü? Bundan daha ıstırap verici bir manzara olamaz, derisi vücudundan kat kat sarkar; kemiklerini tek tek sayabilirsiniz; gözleri görmeden öyle bakar durur ve yirmi yaşında bir genç bile olsa seksenlik bir ihtiyar gibi hareket eder, oradan oraya adeta sürüklenir. Eğer talihi yaver gittiyse karısını ve kızlarını çok önceden satmıştır. Ayrıca daha başka nesi var nesi yok hepsini, evinin tahtalarından elbiselerine kadar her şeyini elden çıkarmıştır. Ve bazen gerçekten donunu bile satmıştır; bacaklarının arasından büzülmüş zeytin taneleri gibi sarkan hayalarıyla yakıcı güneşin altında öyle dinelir; bu belki de size onun bir zamanlar bir erkek olduğunu hatırlatacak son şeydir!

Fakat çarpılmış ve biçimini kaybetmiş küçük birer iskeleti andıran vücutları, eğri büğrü kemikleri, kurumuş dallara benzeyen küçük kolları, ağaç kabuğu ve talaşla doldurulmuş ve ur gibi ileri fırlamış şiş karınlarıyla çocuklar daha da acınacak haldedir. Kadınlar, simsiyah kesilmiş incecik bacakları ve içi boş torbalar gibi sarkan memeleriyle, bir köşeye yığılmış, ölümlerini beklemektedir. Hem zaten ortalıkta pek fazla kadın ve kız göremezsiniz. Çoğu ya çoktan ölmüş ya da satılmıştır.

Bütün bunlar kendi gözlerimle gördüğüm ve asla unutamayacağım şeyler. Kıtlık sırasında milyonlarca insan böyle öldü, binlercesi de bugün hâlâ Çin'de böyle ölüyor. Perişan sokaklarında henüz soğumamış cesetler, köylerde kıtlık ve bulaşıcı hastalıklardan ölmüş insanların yığıldığı mezarlar gördüm. Ama en dehşet verici olan bunlar değildi. En dehşet verici olan, bu kasabaların çoğunda hâlâ kendilerini koruyan silahlı muhafızlar besleyen ve muazzam paralar vuran zenginlerin, pirinç ve buğday istifçilerinin, tefecilerin ve toprak ağalarının varlığıydı. En dehşet verici olan, görevlilerin şarkıcı kızlarla dans ettikleri ve oynaştıkları şehirlerde tahıl ve yiyeceğin aylardır bulunması ve genellikle yurt dışından gelen katkılarla Kıtlık Komisyonu tarafından Pekin'de, Tiyencin'de ve diğer yerlerde toplanan binlerce ton buğday ve da-

rının açlıktan ölen insanlara ulaştırılmamasıydı. Neden ulaştırılamıyordu? Çünkü bir yandan Kuzeybatı'da ellerindeki demiryolu arabalarını doğuya göndermek istemeyen bazı militaristler, bir yandan da doğuda hasımlarının eline geçmesinden korktukları için batıya (açlıktan ölen insanlara bile) tek bir demiryolu arabası göndermek istemeyen bazı Guomindang generalleri vardı.

Kıtlık alabildiğine hüküm sürerken, Komisyon, bütün bütüne kuruyan bazı topraklara su ulaştırmak amacıyla, büyük bir kanal inşa etmeye (Amerikan yardımıyla) karar verdi. Bunun üzerine görevliler Komisyona her türlü yardımı yapmaya ve bir yandan da hiç vakit kaybetmeden sulanması düşünülen yerlerdeki toprakları çok ucuza kapatmaya başladılar. Böylece bu akbaba sürüsü karanlığın içindeki ülkenin ümüğüne çöktü ve açlıktan ölmekte olan rençberlerden ödenmemiş vergiler karşılığında ya da bedava sayılacak fiyatlarla binlerce dönüm toprak satın aldılar, kiracıları ve yağmurlu günleri beklemek üzere bu toprakları kapattılar.

Bütün bunlara rağmen ölmekte olan insanların büyük çoğunluğu en küçük bir protesto eyleminde bulunmadan göçüp gidiyordu!

"Niçin başkaldırmıyorlar?" diye sordum kendi kendime. "Niçin onlardan vergi almasını bilen, ama onları besleyemeyen; topraklarını gasp etmesini bilen, ama bir sulama kanalını onaramayan bu haydutların üzerine büyük bir ordu halinde yürüyüşe geçip saldırmıyorlar? Yahut da niçin büyük şehirlere doluşmuyor, kızlarını ve karılarını satın alan, namuslu insanlar açlıktan ölürken mükellef sofralarında otuz altı çeşit yemekle göbeklerini şişirmeye devam eden haydutların mallarını yağmalamıyorlar? Neden acaba?"

Onların pasifliğini aklım almamıştı. Bir ara, hiç kimse bir Çinliyi kavgaya sokamaz herhalde diye bir fikre kapıldım.

Yanılmışım. Çin köylüsü ne pasiftir ne de korkak. Kendisine bir yöntem, bir teşkilat, önderlik, uygulanabilir bir program, umut ve silah verildiği zaman savaşır mutlaka. Çin'de "komünizm"in gelişmesi bunu ispatlamıştır. Bu nedenle okur, yukarıda anlattıklarımıza bakarak Komünistlerin özellikle Kuzeybatı'da halk yığınları arasında kök salmasına şaşmamalıdır, çünkü köylü yı-

ğınlarının gelişimi için orada var olan şartlar Çin'in hemen bütün diğer bölgelerinden daha elverişliydi.

Bunun kanıtları hiç beklemeyeceğiniz bir yerde canlı bir şekilde belgelenmiştir. Burada, Milletler Cemiyeti tarafından Nancing hükümetine danışman olarak gönderilen ünlü sağlık uzmanı Dr. A. Stampar'ın* hazırladığı parlak raporu kastediyorum. Konumuzla ilgili eldeki en iyi belge bu rapordur. Dr. Stampar, Şensi ve Gansu'daki Guomindang bölgelerini gezmişti; raporları, bir yandan kendi gözlemlerine, bir yandan da kendisine sağlanan resmî belgelere dayanıyordu.

Dr. Stampar bu raporunda, şuna işaret ediyor: "MÖ 240 yılında Cıng Guo adında bir mühendisin Çin ırkının beşiği olan Şensi'nin tarihî Vey vadisinde dört milyon üç yüz bin dönüme yakın bir araziyi sulamak için bir sistem geliştirdiği ama bu sistemin ihmal edildiği; barajların çöktüğü ve zaman zaman yeni çalışmalar yapıldığı halde, Mançu Hanedanı sona erdiğinde (1912) sulanmış olan toprakların tutarının 20.000 *mou*'yu (aşağı yukarı 14.500 dönüm) geçmediği söylenir!" Dr. Stampar'ın elde ettiği rakamlara göre, büyük kıtlık sırasında Şensi'nin bir ilçesindeki nüfusun yüzde 62'si, bir başkasında yüzde 75'i ölmüştü ve bu böyle sürüp gidiyordu. Resmî tahminlerden alıntılar vererek sırf Gansu'da 2 milyon insanın (nüfusun aşağı yukarı yüzde yirmisi) açlıktan öldüğünü belirtiyor.

Bu Cenevre araştırmacısı, Kızılların gelmesinden önce Kuzeybatı'daki şartları şöyle anlatıyor:

"1930 yılındaki kıtlık sırasında bin dönümlük bir toprak üç günlük yiyecek karşılığında satın alınabilirdi. Şensi ilinin varlıklı sınıfları bu fırsattan yararlanarak büyük topraklar ele geçirdiler ve bunun sonucunda kendi toprağını işleyenlerin sayısında azalma oldu. Çin Uluslararası Kıtlık Yardım Komisyonundan Bay Findlay Andrew'un 1930 yılı için hazırladığı rapordan yapılan aşağıdaki alıntı o yılki durum hakkında oldukça iyi fikir vermektedir:

---

* Dr. A. Stampar, *Kuzeybatı Eyaletleri ve Onların Gelişme Olanakları*, Milli Ekonomi Konseyi tarafından özel olarak yayınlandı. (Nancing, Temmuz 1934.)

"'...Geçtiğimiz yıl eyaletin dış görünümünde bir hayli ilerleme meydana geldi. Niçin? Özellikle çalışmalarımızın yürütüldüğü Gansu kesiminde açlıktan, salgın hastalıklardan ve savaştan son iki yıl içinde o kadar çok insan ölmüştü ki, yiyeceğe olan talep büyük ölçüde azalmıştı.'

"Toprakların büyük kısmı telef olmuş, büyük bir kısmı da toprak ağalarının ve görevlilerin ellerinde toplanmıştı, özellikle Gansu'da 'şaşılacak denli büyük' ekilebilir, fakat ekilememiş toprakların bulunduğu bölgeler vardır. 1928-30 kıtlığı sırasında topraklar, o dönemden bu yana Vey Pey sulama projesinin satılması sayesinde büyük servetler vuran toprak sahipleri tarafından son derece ucuz fiyatlarla satın alınmıştır.

"Şensi'de toprak vergisi ödememek bir şeref payesi olarak görülür ve bu nedenle zengin toprak sahipleri bir kural olarak vergiden muaf tutulur... Özellikle arzu edilmeyen bir uygulama da, kıtlık sırasında topraklarını terk etmiş olan çiftçilerden orada bulunmadıkları dönemden kalan vergi borçlarını istemek ve böylece vergi borçlarını ödeyinceye kadar topraklarına sahip çıkmalarını yasaklamaktır."

Dr. Stampar, Şensi çiftçilerinin (hiç şüphesiz "kanunen vergiden muaf tutulan" toprak ağaları hariç) gelirlerinin yaklaşık yüzde 45'ine varan toprak vergileri ve fazla vergiler ödemek zorunda olduklarını, ayrıca öteki vergilerin de "gelirlerinin yüzde yirmisini götürdüğünü" ve "vergilendirmenin sadece ağır olmakla kalmadığını, aynı zamanda rastgele vergi biçildiğini ve toplama usulünün de müsrif, vahşi ve çoğu zaman yoz olduğunu" belirtiyor.

Dr. Stampar, Gansu için şöyle diyor:

"Son beş yıl içinde Gansu'nun yıllık geliri ortalama 8.000.000'un üzerindeydi... Bu rakam, Çin'in en zengin ve en ağır vergilendirilen eyaletlerinden biri olan Cıciyang'dakinden de daha ağır bir vergilendirmeydi. Aynı zamanda bu gelirin, özellikle Gansu'da bir ya da iki temel kaynaktan gelmediği, aksine her birinin küçük bir tutar yahut ticarî hiçbir faaliyetin vergilendirilmeden bırakılmadığı görülür. Halkın ödediği miktar yayınlanan rakamlarda göründüğünden daha da yüksektir. Birincisi, vergi tahsildarları, toplanılan miktardan bir pay (bazı durumlarda bu

pay çok büyük miktarlara varır) ayırabilmektedirler, ikincisi, eyalet ya da ilçe yönetimlerinin aldığı vergilerden başka askerî yöneticilerin zorla aldıkları vergileri de eklemek gerekir. Bu vergiler Gansu eyaletinde resmî olarak 10.000.000'un üzerinde değerlendirilmektedir.*

"Halka masraf kapısı açan bir başka neden de mahalli milislerdir (*Min tuan*). Bunların, ilk başta haydutlara karşı savunma amacıyla kurulduğu halde, pek çok örnekte soysuzlaşarak kırsal bölgelerin sırtından geçinen çetelere dönüştükleri görüldü."

Dr. Stampar *Min tuan*'ı desteklemenin, mahalli hükümetin toplam bütçesinin yüzde 30-40'ına malolduğunu gösteren rakamlarla alıntılar veriyor. Tabii bu, büyük düzenli orduların ayakta tutulması gibi bir yükün dışında ayrıca veriliyordu. Dr. Stampar'a göre, büyük düzenli ordular hem Gansu'da, hem de Şensi'de eyalet gelirlerinin yüzde 60'ını yutuyordu.

Şensi'de tanıdığım yabancı bir misyoner bir keresinde bir domuzun sahibinden alınıp tüketiciye ulaşmasına kadar geçtiği yerleri bizzat izlediğini ve bu süreçte altı ayrı vergi ödendiğini gördüğünü söyledi. Gansu'dan bir başka misyoner köylülerin nasıl evlerinin ahşap duvarlarını yıktıklarını (Kuzeybatı'da tahta pahalı olduğundan) ve vergi tahsildarlarına para yetiştirebilmek için bu tahtaları nasıl arabalarla pazara götürdüklerini anlattı. Kızıllar ilk geldiklerinde onlara dostça davranmayan (zengin) köylülerden bazılarının bile kayıtsız bir tavır içinde olduklarını ve "hiçbir Hükümet eskisinden beter olamaz" inancıyla hareket ettiklerini söyledi.

Ama gene de Kuzeybatı, iktisadi bakımdan hiçbir şekilde ümitsiz bir yer değildir. Nüfusu fazla değildir; topraklarının büyük bir kısmı zengindir; tüketebileceğinden çok daha fazlasını kolaylıkla üretebilir ve geliştirilmiş bir sulama sistemiyle bazı yerleri bir "Çin Ukrayna'sı" haline gelebilir. Şensi ve Gansu'nun zengin kömür yatakları vardır. Şensi'de ise petrol mevcuttur. Dr. Stampar'a göre, "Şensi, özellikle Şiyen civarındaki düzlük, ancak

* Bu rakama yıllardır haşhaş kazancından Gansu ve Şensi'de alınan kanunsuz askerî vergi dahil değildir.

Yangze vadisinden sonra ikinci sırada yer alabilecek önemde ve kömür yataklarını kendi hizmetinde kullanacak bir sanayi merkezi haline gelebilir." Gansu, Cinghay ve Şinciyang'ın çok zengin olduğu söylenen maden yatakları hemen hiç el değmemiş durumdadır. "Sırf altın bakımından," diyor Stampar, "bu bölge ikinci bir Klondike olup çıkabilir."

İşte burada, hiç şüphesiz değişim için fazlasıyla olgunlaşmış görünen şartlar vardı; işte burada, hiç şüphesiz, uğrunda savaşacakları hiçbir şeyleri olmasa bile, insanların bir şeylere karşı savaşabileceği şartlar vardı! Nitekim Kızıl Yıldız Kuzeybatı'da belirdiğinde binlerce insanın ayaklanarak onu bir umut ve hürriyet sembolü olarak karşılamasında hiç de şaşılacak bir şey yoktur.

Peki, ama Kızıllar da daha iyi olduklarını gösterdiler mi?

3

Sovyet Toplumu

✸

Çin komünizmi güneyde ne şekildeydi bilmiyorum. Ama Kuzeybatı'da rastladığım şekli, Marx'ın bile daha mükemmel bir örneğini bulamayacağı kadar tartışma götürmez bir şekilde kırsal eşitlikçilik olarak nitelendirilse yerinde olur. Bu, iktisadi bakımdan ayan beyan ortadaydı ve örgütlü sovyetlerin sosyal, siyasal ve kültürel hayatında kaba bir Marksist önderlik olmasına rağmen, maddi şartlardaki kısıtlamalar her yerde kendini açıkça gösteriyordu.

Kuzeybatı'da kayda değer bir makina sanayisi olmadığını daha önce de belirtmiştim. Her şeyden önce bir tarım ve hayvancılık bölgesidir. İktisadi sorunların pek çoğu hiç şüphesiz yarı sanayileşmiş şehirlerde değişen iktisadi durumu yansıttığı halde, bu bölgenin kültürü yüzyıllardır bir durağanlık içindedir. Ne var ki, Kızıl Ordunun kendisi Çin'deki "sanayileşme"nin etkisinden doğan olağanüstü bir üründü ve buradaki fosilleşmiş kültüre getirdiği fikirlerin yarattığı sarsıntı gerçek anlamda devrimciydi.

Ne var ki objektif şartlar, Kızıllara, modern iktisadın ancak başlangıcı için bir siyasi çerçeve örgütleme imkânının ötesinde bir imkân tanımıyordu. Onlar doğal olarak, modern bir iktisadı, gelecekte büyük şehirlerde kendilerini güçlü kılabilecek bir şey olarak görüyorlardı. Büyük şehirlerde yabancıların elindeki sanayi üslerini ele geçirebilir ve böylece sosyalist bir toplumun temellerini atabilirlerdi. Bu arada kırsal bölgelerdeki esas faaliyetleri, köylülerin en acil meselelerinin (toprak ve vergiler) çözülmesinde yoğunlaşıyordu. Çin Komünistleri toprak dağıtımını hiçbir zaman bir kitle üssünün inşasındaki bir aşamanın ötesinde

bir şey olarak ele almadılar. Bu, devrimci mücadeleyi iktidarın ele geçirilmesi hedefine yönelik geliştirmelerini ve nihai olarak köklü sosyalist dönüşümleri sağlayacak olan bir aşamaydı. *Çin Sovyet Cumhuriyeti'nin Temel Kanunları*'nda (Mao Zedong) 1931'deki Birinci Tüm-Çin Sovyeti Kongresinde Çin Komünist Partisinin "azami programı" ayrıntılı olarak ortaya konuyordu. Bu programa baktığımızda, Çin Komünistlerinin nihai hedefinin, Marksist-Leninist anlamda bir sosyalist devlet kurulması olduğu açıkça görülüyor. Ne var ki Kızıl bölgelerin sosyal, siyasi ve iktisadi bakımdan teşkilatlanması başından beri oldukça bölgesel bir olay olarak kalmıştır. Ciyangşi'de bile bundan pek fazla bir şey yapılamadı. Sovyetler en başından beri varlıklarını korumak için savaşmak zorunda olduğundan, esas görevleri kimi insanların Kızılların kendi küçük tahkim edilmiş bölgelerinde yaptıklarını düşündükleri gibi "Çin'de komünizmi denemek"ten ziyade devrimin geliştirilebilmesi için her zaman askerî ve siyasi bir üs kurmak oldu. Kızılların Kuzeybatı'da ilk andan destek sağlamaları, "herkesten yeteneğine ve herkese ihtiyacına göre" fikrinden hareket etmelerinden değil, daha çok Dr. Sun Yatsen'in "Toprak işleyenindir" sözüne yakın bir fikirden hareket etmelerindendi.

Teorik olarak Sovyetler bir "işçi ve köylü" hükümeti olmakla birlikte, gerek karakter gerekse iş bakımından bileşiminde ağırlığı köylüler meydana getiriyordu ve yönetimin buna uygun olması gerekiyordu. Köylü etkinliğini dengelemek ve azaltmak için yapılan bir teşebbüsle, kırsal bölgelerdeki nüfus şöyle sınıflandırıldı: büyük toprak ağaları, orta ve küçük toprak ağaları, zengin köylüler, orta köylüler, yoksul köylüler, kiracı köylüler, tarım işçileri, zanaatkârlar, *lümpen* proletarya ve kendilerine *tzu-yo çih-yeh çiyeh* denilen, meslek işçilerinden oluşan bir grup: Bu gruba öğretmenler, doktorlar, teknisyenler yani "köy aydınları" (1) dahildi. Bu sınıflandırmalar iktisadi olduğu kadar siyasiydi de ve sovyet seçimlerinde kiracı köylülere, tarım işçilerine, zanaatkârlara vb. diğerlerinden çok daha büyük bir temsil hakkı verilmişti. Bundan amaçlanan şeyin, "köy proletaryasının" bir çeşit demokratik diktatörlüğü olduğu anlaşılıyordu.

Bu sınırlar içinde, iktidarın oturmuş olduğu bölgelerde sovyetler gayet iyi işliyordu. Temsilî hükümetin yapısı, en küçük birim olan köy sovyetinden başlayarak inşa ediliyordu: Onun üzerinde bölge sovyeti, ilçe sovyeti ve il merkezî sovyetleri vardı. Her köy bir üst sovyet için delegeleri kendisi seçiyordu ve bu Sovyet Kongresi delegelerinin seçimine kadar böyle gidiyordu. Oy hakkı on altı yaşını bitirmiş herkes için vardı, ama yukarıda sözü edilen nedenlerle eşitlik yoktu.

Her bölge sovyetinin altında çeşitli komiteler kuruluyordu. Kızıl Ordunun bir bölgeyi işgal etmesinden ve bunun hemen ardından yoğun bir propaganda kampanyasından sonra yapılan bir kitle toplantısında seçilen geniş yetkilere sahip komite, devrimci komiteydi. Seçimler ya da seçimlerin tekrarlanması için çağrıları o yapar ve Komünist Partisiyle yakın işbirliği halinde olurdu. Bölge sovyetinin altında ve onun tarafından tayin edilen şu komiteler vardı: Eğitim, kooperatifler, askerî eğitim, siyasi eğitim, toprak, kamu sağlığı, partizan eğitimi, devrimci savunma, Kızıl Orduyu genişletme, karşılıklı tarımsal yardım; çeşitli siyasetlerin düzenlendiği ve devlet kararlarının verildiği Merkezî Yönetime kadar, sovyetlerin her kademedeki organlarında bulunuyordu.

Örgütlenme, yönetim seviyesinde kalmıyordu. Komünist Partisinin üyeleri şehirlerde ve köylerde, işçiler ve çiftçiler arasında yaygın bir şekilde dağılmıştı. Ayrıca Genç Komünistler ve bunların altında gençliğin büyük çoğunluğunu kendi bünyesinde birleştiren iki örgüt vardı. Bunlara *Şao-N'iyen Sien-Feng Dui* ve *Enh-Ouog Duan* (Genç Öncüler ve Çocuk Müfrezeleri) deniliyordu. Komünist

Partisi, kadınları da Genç Komünist Birliklerinde, Japon aleyhtarı derneklerde, çocuk bakımı okullarında, dokuma okullarında ve tarım müfrezelerinde örgütlüyordu. Yetişkin çiftçiler *Pinmin Hüe* ya da Yoksul Halk Birliğinde ve Japon aleyhtarı derneklerde örgütleniyordu. Eski toplumda gizli bir örgüt olan Ağabey Cemiyeti bile sovyet hayatına dahil ediliyor ve açık ve legal bir çalışma içine sokuluyordu. Aynı zamanda *Nung-min Duy* ya da Köylü Muhafızları ve *Yu-ci-duy* ya da Partizan (Gezginci) Müf-

rezeler de kırsal bölgelerdeki siyasi ve sosyal yapının bir parçasıydılar.

Bütün bu örgütlerin ve onların çeşitli komitelerinin çalışmaları Merkezî Sovyet Hükümeti, Komünist Partisi ve Kızıl Ordu tarafından düzenleniyordu. Burada istatistik ayrıntılara, bıkkınlık verici tablo ve çizelgelere girmeyeceğim, ama bu gruplar arasındaki canlı bağıntıları açıklamak için genel olarak bunların iç içe geçecek şekilde ustalıkla dokunmuş oldukları ve her birinin başında doğrudan doğruya bir komünistin bulunduğu, bununla birlikte örgütlenme, üyelik ve çalışmalarla ilgili kararların bizzat köylüler tarafından demokratik bir şekilde alındığı söylenebilir. Sovyet örgütünün hedefi açıkça her erkek, kadın ve çocuğu belli bir işle görevlendirerek herhangi bir şeyin üyesi yapmaktı.

Sovyet çabalarının yoğunluğunun tipik bir örneği de, üretimi artırmak için kullanılan yöntemlerdi. Elimde, toprağın işlenmesiyle ilgili görevlerde köylüleri örgütleme ve onlara propaganda yapmada toprak komisyonunun çeşitli organlarına yol göstermek için yayınladığı ve ileri görüşlülüğü ve sağduyu ile yapıldığı belli olan ortaklığı ile oldukça hayret verici olan birçok emrin kopyaları bulunuyor. Bir örnek verecek olursak: Bir toprak ofisi şubesinde bulduğum bu emirlerden birinde, ilkbahar ekimine ilişkin talimatlar veriliyor ve komisyon, görevlilerinden "herhangi bir zorlamaya başvurmaksızın kitlelerin gönüllü katılımının sağlanması için yaygın propaganda yapmalarını" istiyordu. Sovyetler geçen kış, bu ekim dönemi için gerekli olan dört belli başlı noktayı tespit etmişti. Elimdeki emirde, bunları başarabilmek için neler yapılması gerektiği konusunda ayrıntılı tavsiyeler veriliyordu. Bu dört temel nokta şunlardı: Çorak toprakların daha yaygın bir şekilde kullanılır hale getirilmesi ve Kızıl Ordu topraklarının genişletilebilmesi; mahsulün artırılması; kavun ve sebze çeşitlerine öncelik tanımak kaydıyla ürünün çeşitlendirilmesi ve pamuk ekiminin genişletilmesi.

Bu emirde* işgücünü yaygınlaştırmak ve özellikle kadınları doğrudan doğruya tarımsal üretime sokmak (özellikle erkek nü-

---

Talimatname, Arazi Komisyonu (Vaya Pao, Şensi), 28 Ocak 1936.

fusun Kızıl Orduya katılması sonucu ortaya çıkan durumlarda) için başvurulması öğütlenen yollar arasında aşağıda belirteceğim hoş ve dâhiyane talimat, Kızılların ellerindeki malzemeyi nasıl beceriyle kullandıklarını gösteriyor:

"Bahardaki ekim ve toprağın sürülmesi işlerine katılmaları için üretimin emek sürecinde kadınları, erkek çocukları ve yaşlı erkekleri kendi yeteneklerine göre esas ya da yan görevler etrafında seferber etmek. Mesela 'büyük ayaklar' (tabii ayaklar) ve genç kadınlar, toprağın otlardan temizlenmesinden tarımsal üretime uzanan değişik görevler için üretim-eğitim müfrezeleri örgütlemek üzere seferber edilmelidir. Küçük ayaklar (sargılı ayaklar), genç delikanlılar ve yaşlı erkekler, ayrık otlarını temizleme, gübre toplama ve diğer yan görevler için seferber edilmelidir."

Peki, ama köylüler bunlar hakkında neler düşünüyorlardı? Çin köylüsünün güya örgütlülükten, disiplinden kendi ailesinin dışındaki her türlü sosyal faaliyetten nefret ettiği söylenir. Doğrusu, Kızıllar bunu söylediğiniz zaman sadece gülüyorlar. Hiçbir Çin köylüsünün, *Min tuan* (toprak ağası ya da vergi tahsildarı) için değil de kendisi için çalıştığı takdirde örgütlülükten ya da sosyal faaliyetten nefret etmediğini söylüyorlar. Ve ben de konuştuğum köylülerin çoğunun Sovyetleri ve Kızıl Orduyu desteklediğini kabul etmek zorunda kaldım. Birçoğu eleştirilerini ve şikâyetlerini serbestçe söylüyorlardı, ama onlara içinde bulundukları durumu eski günlere tercih edip etmediklerini sorduğumda, verilen cevap hemen her zaman olumlu oluyordu. Aynı zamanda çoğunun Sovyetlerden söz ederken *vomenti cengfu* (bizim hükümetimiz) dediklerini fark ettim ve bana Çin'in kırsal bölgeleri için çok yeni bir şey gibi geldi.

Kızılların, üslerini halk kitlelerinin yoğun olarak bulunduğu yerde kurmalarının nedeni, bütün eski Sovyet yörelerinde inzibat ve koruma işlerinin hemen tamamının köylü örgütleri tarafından yerine getirilmesiydi. Ordunun bütün savaş gücü cephede tutulduğu için Sovyet yörelerinde pek az gerçek Kızıl Ordu garnizonu vardı. Mahalli savunma devrimci köy savunma müfrezeleri, köylü muhafızlar ve partizanlar tarafından paylaşılıyordu. Bu, Kızıl Ordunun köylüler arasında bu kadar sevilmesinin bazı nedenlerini

açıklayabilir, çünkü Kızıl Ordu bütün diğer ordular gibi köylülerin sırtına bir baskı ve sömürü aracı olarak bindirilmiyor, aksine genellikle cephede bulunuyor, orada kendi yiyeceğini elde etmek için savaşıyor ve düşman saldırılarını göğüslemekle uğraşıyordu, öte yandan, köylülerin yoğun bir şekilde örgütlenmeleri sonucunda doğan cephe gerisi ve üs Kızıl Orduya giriştiği harekâtlarda son derece büyük bir hareket serbestliği sağlamıştı.

Ama köylülerin Komünist hareketi desteklemelerini gerçekten kavramak için onun ekonomik temelini akılda tutmak gerekir. Kuzeybatı'da eski yönetim altında köylülerin sırtlarında taşıdıkları ağır yükü daha önce anlatmıştım. Oysa Kızıllar her gittikleri yerde hiç şüphesiz durumu köklü bir şekilde kiracı çiftçinin, yoksul çiftçinin, orta halli çiftçinin ve bütün "yoksul" unsurların lehine çeviriyorlardı. İlk yıl yeni yörelerde çiftçilerin rahat bir nefes alması için bütün vergilendirme biçimleri kaldırılmış, eski yörelerde ise topraktan sadece tedrici bir vergi, işten de küçük bir vergi (yüzde 5 ile 10 arasında) alınmıştı. İkincisi, toprağa hasret köylülere toprak vermişler ve genellikle orada oturmayan ya da kaçmış bulunan toprak ağalarına ait olan "çorak topraklarla" kaplı geniş arazilerin tarıma elverişli bir duruma getirilmesine başlamışlardı. Üçüncüsü, varlıklı sınıflardan toprak ve hayvan almışlar, bunları yoksullar arasında bölüştürmüşlerdi.

Toprağın yeniden dağıtılması Kızılların temel siyasetlerinden biriydi. Yeniden dağıtım nasıl yürütülüyordu? Daha sonraları milli siyaset ile alınan tedbirlerden dolayı Sovyet toprak siyasetinde müthiş bir gerileme meydana gelecekti, ama Kuzeybatı'yı dolaştığım sıralarda yürürlükte olan toprak kanunları (Kuzeybatı Sovyet Hükümeti tarafından 1935 Aralık'ında yürürlüğe konulmuştu) toprak ağalarının bütün topraklarına ve zengin köylülerin, sahipleri tarafından işlenmeyen bütün topraklarına el konulmasını öngörüyordu. Buna karşılık, gerek toprak ağaları, gerekse zengin köylüler kendi emekleriyle işleyebilecekleri kadar toprağa sahip olmakta serbesttiler. Toprak darlığı çekilmeyen bölgelerde (Kuzeybatı'da böyle bölgeler çoktu) yerlerinde oturan toprak ağaları ve zengin köylülerin topraklarına hiç el konulmuyor, sadece toprağında oturmayan toprak sahiplerinin toprakları ve boş top-

raklar dağıtılıyor ve bazen en verimli topraklar yeniden bölüştürülüyor, en iyi topraklar yoksul köylülere, aynı büyüklükte en verimsiz topraklar da toprak ağalarına veriliyordu.

Toprak ağası ne demekti? Komünistlerin büyük ölçüde basitleştirilmiş tanımına göre, gelirinin büyük kısmını kendi emeğiyle değil, başkalarına kiraladığı topraklardan sağlayan her çiftçi toprak ağasıdır. Bu tanıma göre, tefeciler ve *tu-hao*'lar* toprak ağalarıyla hemen hemen aynı sınıfa sokuluyor ve Kuzeybatı'da yüzde 60'a kadar yükseliyor ve baskı dönemlerinde bunun çok üzerine çıkabiliyordu. Gansu, Şensi ve Ningşiya'nın birçok yerinde topraklar çok ucuz olduğu halde, hiç sermayesi olmayan bir tarım işçisinin ya da kiracının ailesine yetecek kadar toprak satın alabileceği parayı biriktirmesi fiiliyatta imkânsızdır. Kızıl bölgelerde, bazı yerlerde toprağın 4-5 dönümünün 2-3 dolardan satılmasına rağmen o zamana kadar hiç toprak sahibi olmamış çiftçilere rastladım.

Yukarıda sözü geçenler dışındaki sınıfların topraklarına el konmuyordu. Bu nedenle çiftçilerin büyük bir kısmı yeniden dağıtım işleminden doğrudan doğruya yarar sağlayacak durumdaydı. En yoksul çiftçilere, kiracılara ve tarım emekçilerine geçimlerini sağlamaları için toprak verilmişti. Toprak sahipliğinde "eşitliği sağlama" yönünde bir çaba görülmüyordu. Vang Guanlan'ın (Rusya'dan dönmüş yirmi dokuz yaşında bir öğrenci, aynı zamanda Kuzeybatı'nın üç Kızıl ilinde toprak komisyonu üyesi) bana anlattığına göre, Sovyet toprak kanunlarının başlıca amacı, herkese kendisinin ve ailesinin doğru dürüst yaşamasını teminat altına alacak kadar toprak sağlamaktı (ve bu zaten köylülerin en acil talebi olarak görülüyordu).

Toprak meselesi (el koyma ve yeniden dağıtma) Kuzeybatı'da büyük ölçüde basitleştirilmişti, çünkü oradaki büyük toprakların eski sahipleri genellikle memurlar, vergi tahsildarları ve orada oturmayan toprak ağalarıydı. Çoğunlukla yoksul köylülerin acil talepleri bu topraklara el konularak ve toprağında oturan küçük

* *tu-hao* gerçekte "mahalli dolandırıcı" demektir. Kızıllar bu terimi gelirlerinin büyük bir kısmını faizden ve ipotekten sağlayan toprak ağaları için kullanırlardı.

toprak ağalarına ve zengin köylülere pek fazla müdahale edilmeden karşılanabiliyordu. Böylelikle Kızıllar, yalnız yoksul ve topraksız köylülere toprak vererek onların desteğini kazanmanın iktisadi temelini yaratmakla kalmadılar, aynı zamanda bazı durumlarda vergi sömürüsüne son vererek orta köylülerin şükranını kazandılar. Birkaç kere de bu temel üzerinde ya da Japon aleyhtarı hareketin yurtsever talepleri sayesinde küçük toprak ağalarının bazı yardımlarını sağladılar. Şensi'nin önde gelen birçok komünisti toprak ağası ailelerden geliyordu.

Yoksul köylülere çok düşük faizle ya da faizsiz borç verilerek ek yardım yapılıyordu. Tefecilik tamamen kaldırılmıştı, ama yılda azami yüzde on faiz oranıyla özel olarak borç vermeye izin veriliyordu. Kızıl teçhizat depolarında yapılan binlerce tarım aleti ve binlerce kilo tohum boş toprakları işlemeye başlayan yoksul köylülere dağıtılıyordu. İlkel bir tarım okulu açılmıştı ve söylendiğine göre, Şanghay'dan beklenen uzman gelir gelmez bir de hayvancılık okulu açılması tasarlanıyordu.

Kooperatif hareketi canlı bir şekilde ilerletiliyordu. Bu çalışmalar üretim ve dağıtım kooperatiflerinin ötesine geçiyor, özellikle kamu ve Kızıl Ordu topraklarının işlenmesinde hayvanların ve tarım aletlerinin ortak bir şekilde kullanılması ve imece derneklerinin örgütlenmesi gibi Çin için çok yeni kooperatif biçimlerine kadar varıyordu. Özellikle imece sayesinde büyük alanlar hızla ekilebiliyor, ürün kolektif bir şekilde kaldırılabiliyor ve aynı zamanda tek tek çiftçilerin belli dönemlerde boş gezmeleri önlenmiş oluyordu. Kızıllar bir insanın yeni toprağını alnının teriyle hak etmesine dikkat ediyorlardı. İşin çok olduğu dönemlerde "Cumartesi Müfrezeleri" sistemi kullanılıyor, sadece çocuk örgütleri değil, o civarda bulunan her Sovyet görevlisi, Kızıl partizan, Kızıl muhafız, kadın örgütü ve her Kızıl Ordu müfrezesi haftada en az bir gün tarım işlerinde çalışmaya seferber ediliyordu. Bu çalışmalara Mao Zedong bile katılıyordu.

Kızıllar fevkalade devrimci bir düşünce olan kolektif çalışma düşüncesinin tohumlarını atıyorlar ve kolektivizasyonun tamamen uygulanabilir hale geleceği bir dönemin ilk eğitim çalışmalarını yapıyorlardı. Aynı zamanda, daha geniş bir sosyal hayat anla-

yışı köylü zihniyetinin karanlıklarına ağır ağır nüfuz etmekteydi. Çünkü köylülük içinde kurulan örgütler Kızılların deyimiyle "üçü bir arada" adını taşıyordu: Bu örgütler yararlılıkları bakımından iktisadi, siyasi ve kültürel örgütlerdi. Kızılların bölge halkı arasında kaydettiği kültürel ilerleme, ileri Batı ölçülerine vurulduğunda gerçekten önemsizdi. Fakat Kuzey Şensi'deki uzun zamandır sovyetleştirilmiş ilçelerde Çin'in birçok bölgesinde rastlanan önemli sorunlar ortadan kaldırılmış ve aynı basit değişiklikleri daha yeni bölgelerin sakinleri arasında da yaymak üzere yoğun bir propagandaya girişilmişti. Kuzey Şensi'de afyonun tamamen ortadan kaldırılmış olması olağanüstü bir başarıydı. Ben de sovyet bölgelerine girdikten sonra haşhaş ekildiğine dair hiçbir belirtiye rastlamadım. Görevlilerin iddia ettiğine göre, dilencilik ve işsizlik "tasfiye edilmişti" Kızıl bölgelerdeki gezilerim sırasında hiçbir dilenciye rastlamadım. Ayak bağlama ve çocuk öldürme caniyane suçlar olarak kabul ediliyordu. Çocukların köle olarak kullanılması ve fuhuş kalkmıştı. Çokeşlilik yasaklanmıştı.

"Ortaklaştırılmış kadınlar" ya da "kadınların devletleştirilmesi" hakkında uydurulan masallar çürütülmeye gerek duyulmayacak kadar saçmadır, ama evlenme, boşanma ve veraset gibi alanlardaki değişiklikler Çin'in başka yerlerindeki yarı-feodal kanun ve uygulamalar yanında fazla radikal gözüküyordu. Evlilik nizamnameleri* kaynana tahakkümüne, kadınların karı ve cariye olarak alınıp satılmasına ve "görücü usulü"ne karşı ilginç sınırlamalar içermekteydi. Evlenmeler ancak iki tarafın karşılıklı rızasıyla olacaktı, yasal evlenme yaşı erkekler için yirmiye, kadınlar için ise on sekize çıkarılmıştı, başlık parası yasaklanmıştı ve bir ilçe, belediye ya da köy sovyetine karı-koca olarak kayıt yaptırmaya gelen çiftlere hiçbir ücret alınmadan bir evlilik belgesi verilmekteydi. Fiilen birlikte yaşayan kadın ve erkekler, kayıt yaptırmış olsunlar olmasınlar, resmen evli kabul ediliyorlardı (böylece "serbest aşk" denen şey kendiliğinden ortadan kalkmış oluyordu). Bu çiftlerin dünyaya gelen çocukları da meşru sayılıyordu. Çocukların gayrimeşru olması diye bir şey kabul edilmiyordu.

---

* Çin Sovyet Cumhuriyeti Evlenme Kanunu (Bao An'da tekrar basım Temmuz 1936)

Evlilik anlaşmasını yapan iki taraftan birinin "ısrarlı talebi" üzerine sovyetin kayıt bürosuna başvurularak ve hiçbir ücret ödemeksizin boşanmak da mümkün olabiliyordu. Yalnız Kızıl Ordu askerlerinin karılarından, boşanmadan önce kocalarının rızasını almaları isteniyordu. Mallar boşanan taraflar arasında eşit olarak bölüştürülüyordu, ama borçlar çocukların geçim masrafının üçte ikisini karşılamakla yükümlü olan erkek tarafından üstleniliyordu (!).

Eğitim, esas olarak "herkese açık"tı ama ana-babalar çocuklarının yiyecek ve giyeceklerini sağlamak zorundaydılar. Uygulamada ise "herkese açık" bir eğitime henüz ulaşılmamıştı. Eğitim komisyonu üyesi ihtiyar Şü Tıli Kuzeybatı'da birkaç yıllık bir barışa kavuşurlarsa eğitimde kaydedecekleri ilerlemeyle bütün Çin'i hayretler içinde bırakacaklarını söyleyerek övünüyordu. Daha ileride, bu bölgedeki dehşet verici cehaleti ortadan kaldırmak için Komünistlerin neler yaptıklarını ve neler yapmayı düşündüklerini ayrıntılı olarak anlatacağım, ama daha önce hükümetin sadece bu eğitim programının değil, aynı zamanda benim sovyet toplumu adını verdiğim ve görünüşte basit ama gerçekte son derece karmaşık organizmanın mali problemleri nasıl çözdüğünü görmek iyi olacaktır.

4

Paranın Anatomisi

✸

Sovyet ekonomisi için en azından iki temel görevi yerine getirmek zorunluydu: Kızıl Orduyu beslemek ve teçhiz etmek ve yoksul köylülere acil olarak yardımda bulunmak. Bunlardan birinde başarısızlığa uğramak, Sovyet üssünün hemen çökmesine yol açabilirdi. Kızıllar bu görevlerde başarıya ulaşmayı teminat altına almak için daha ilk günlerden bir çeşit ekonomik inşaya başlamak zorundaydılar.

Kuzeybatı'daki Sovyet ekonomisi özel teşebbüs kapitalizminin, devlet kapitalizminin ve ilkel sosyalizmin tuhaf bir karışımıydı, özel teşebbüse ve sanayiye izin veriliyor ve bunlar teşvik ediliyordu. Toprak ve topraktan elde edilen ürünler konusunda özel iş görmeye ise belli sınırlar dahilinde izin veriliyordu. Aynı zamanda devlet petrol kuyuları, tuz kuyuları ve kömür madenleri gibi teşebbüslere sahip olabiliyor ve bunları işletebiliyor, ayrıca sığır, hayvan derisi, tuz, yün, pamuk, kâğıt ve diğer hammaddelerin ticaretini yapabiliyordu. Ama devlet bu maddeler üzerinde tekel kurmuyor ve özel teşebbüsler bütün bu alanlarda belli bir ölçüye kadar rekabet edebiliyordu.

Kooperatiflerin kurulmasıyla, hükümetin ve kitlelerin ortak oldukları ve sadece özel teşebbüs kapitalizmi ile değil, aynı zamanda devlet kapitalizmi ile de rekabet eden üçüncü tür bir ekonomi de yaratılmıştı! Ama bunun çok küçük ve basit ölçüler içerisinde yürütüldüğü de unutulmamalıdır. Böylelikle, böyle bir düzenleme içerisinde son derece temel zıtlıklar açıkça var olmasına ve ekonomik bakımdan daha gelişmiş bir bölgede bunların etkisinin yıkıcı olacağından kimsenin şüphesi olmamasına rağ-

men, Kızıl Bölgelerde bunlar her nasılsa birbirlerini tamamlayan unsurlar oluyorlardı.

Sovyet kooperatif hareketi açıkça sosyalist eğilimdeydi. Kızıllar kooperatifi "özel teşebbüs kapitalizmine karşı koymak ve yeni bir ekonomik sistem geliştirmek için bir araç" olarak tanımlıyorlar ve kooperatifin beş temel görevini şöyle sıralıyorlardı: "Kitlelerin tüccarlar tarafından sömürülmesiyle mücadele etmek; düşman ablukasına karşı mücadele etmek; sovyet bölgelerinin milli ekonomisini geliştirmek; kitlelerin iktisadi-siyasi seviyesini yükseltmek ve sosyalist inşanın şartlarını hazırlamak." Sosyalist inşayı da şöyle görüyorlardı. "Proletarya önderliğinde Çin burjuvazisinin demokratik devrimi, sosyalizme geçişin canlı şartlarını yaratabilir."*

Bu yukarıda sayılan muazzam görevlerin ilk ikisi, uygulamada hükümetin ablukayı kırma faaliyetine destek olarak kooperatiflerin, kitlelerin kendi ablukayı yarma müfrezelerini örgütlemelerine yardımcı olması anlamına geliyordu. Kızıl ve Beyaz bölgeler arasında ticaret Nancing tarafından yasaklanmıştı, ama Kızıllar küçük dağ yollarından yararlanarak ve sınır muhafızlarının eline para tutuşturarak zaman zaman oldukça canlı bir ihracatı yürütebiliyorlardı. Devlet Ticaret Bürosunun ya da kooperatiflerin hizmetlerindeki ulaşım müfrezeleri sovyet bölgelerinden çıkardıkları maddeleri Guomindang parasıyla ya da ihtiyaç duyulan mamul maddelerle takas ediyorlardı.

Köyde, bölgede, ilçede ve ilde tüketim, satış, üretim ve kredi kooperatifleri kuruluyordu. Bu kooperatiflerin üzerinde ise bir maliye görevlisine ve bir milli ekonomi şubesine bağlı bir merkezî kooperatif bürosu vardı. Bu kooperatifler gerçekten toplumun en alt tabakalarının katılımını teşvik edecek şekilde kurulmuşlardı. Kooperatiften elli sent, hatta bazen yirmi sent gibi çok az bir para ödeyerek hisse satın alanlar aynı zamanda kooperatif üyesi sayılıyor ve örgütsel görevler hemen her hisse sahibini kooperatifin iktisadi ve siyasi hayatının içine sokacak

Kooperatif Gelişmesinin Anahatları, Milli İktisat Dairesi, (Vaya Pao, Şensi, Kasım 1935)

kadar yaygın tutuluyordu. Bir üyenin satın alacağı hisse sayısına sınır konulmakla birlikte, kaç hisse sahibi olursa olsun her üye ancak bir oy kullanabiliyordu. Kooperatifler aynı zamanda merkezî büronun yardımıyla kendi yürütme ve denetim komitelerini seçiyorlardı. Eğitim görmüş işçi ve örgütleyicileri de merkezî büro sağlardı. Her kooperatifin iş, propaganda, örgütleme, araştırma ve istatistik bölümleri vardı.

Kooperatif işlerini iyi yürütenlere çeşitli ödüller veriliyor ve yaygın bir propagandayla köylüler hareketin yararlılığı konusunda uyarılıyor ve eğitiliyorlardı. Teşebbüslere tıpkı diğer üyeler gibi hisse satın alarak katılan Hükümet hem mali hem de teknik yardım sağlıyordu. Şensi ve Gansu kooperatiflerine Hükümet tarafından yetmiş bin dolar kadar faizsiz borç verilmişti.

Az zamanda Beyaz kâğıt paranın da kabul edildiği sınır ilçeleri dışında, sadece Sovyet kâğıt parası kullanılıyordu. Kızıllar Ciyangşi, Anhue ve Sıçuan'daki Sovyetlerde gümüş dolarlar, ayrıca bakır ve bazen gene gümüş ufak madeni paralar basıyorlar ve bu madeni paraların büyük bir kısmı Kuzeybatı'ya aktarılıyordu. Ama 1935 Kasım'ında Nancing tarafından, Çin'deki bütün gümüşe el konacağı ilan edilip gümüş fiyatları yükselince, Kızıllar gümüşlerini piyasadan çektiler ve kâğıt para basmak üzere rezerv olarak sakladılar. "Çin İşçileri ve Köylüleri Sovyet Hükümeti Devlet Bankası"nın imzasını taşıyan güneydeki kâğıt paralar iyi cins banka kâğıtları üzerine mükemmel bir şekilde basılmıştı. Kuzeybatı'da ise teknik yetersizliklerden ötürü kâğıt paralar daha çok kaba bir şekilde kötü cins kâğıtlara ve bazen de kumaşlara basılıyordu. Kızıllar bütün paraların üzerine sloganlar yazıyorlardı. Şensi'de basılan kâğıt paraların üzerinde şu çağrılara rastlanıyordu: "İç savaşa son!", "Japonya'ya karşı direnmek üzere birleşin!", "Yaşasın Çin devrimi!"

Peki, tüccarlar Beyaz bölgelerden ithal edilen malları sovyet bölgeleri dışında hiçbir değişim değerine sahip olmayan bir para karşılığında nasıl satabiliyorlardı? Bu güçlüğü devlet hazinesi şöyle halletti: 1,21 Sovyet dolarına 1 Guomindang doları olarak bir değişim değeri tespit etti. Talimatnameler şunu öngörüyordu:

"Beyaz bölgelerden ithal edilen ve doğrudan Devlet Ticaret Bürosuna satılan bütün mallara yabancı (Guomindang) parayla ödeme yapılacaktır; ihtiyaç maddeleri doğrudan doğruya Devlet Ticaret Bürosuna satılmayıp kooperatifler ya da özel tüccarlar tarafından satıldığı zaman bunların ithali önce Devlet Ticaret Bürosuna kaydedilecek ve bunların satışından Sovyet parası olarak elde edilen hasılat Beyaz kâğıt parasıyla değiştirilebilecektir; daha başka döviz, ihtiyaç doğduğu zaman verilecektir."*

Hiç şüphesiz fiiliyatta bu, bütün ithal mallarının "yabancı" parayla ödenmek zorunda kalınacağı anlamına geliyordu. Ama ithal edilen mamul maddelerin değeri zaten düşük olan Sovyet ihraç maddelerinin (esas olarak hammaddelerden meydana geliyordu, küçük bir pazarda kaçak mal olarak satılıyordu) değerini öylesine aşıyordu ki, ödemede daima Sovyet mallarının aleyhine büyük bir dengesizlik oluyordu. Daha doğrusu iflasa yol açıyordu. Bunun nasıl üstesinden gelindi?

Aslında bütünüyle üstesinden gelinemedi. Benim anlayabildiğim kadarıyla bu mesele, görevi Kızılların iki yakasını bir araya getirmek olan ak saçlı Maliye Görevlisi Lin Zuhan'in dehasıyla halledildi. Bu ilginç ihtiyar maliye vekili bir zamanlar Guomindang'ın haznedarıymış. Geçmişi çok ilgi çekicidir.

Hunan'lı bir öğretmenin oğlu olan Lin Zuhan 1882'de doğmuş. Klasik eğitim görmüş, Cangdefu'da koleje gitmiş ve Tokyo'da öğrenimine devam etmiş. Japonya'dayken Sun Yatsen'le tanışmış, daha sonra Mançu'lar tarafından Çin'den sürülmüş ve Sun Yatsen'in gizli devrimci derneği Tong Mınghüe'a katılmış. Sun Yatsen Tong Mınghüe adlı derneğini öteki devrimci gruplarla birleştirerek Guomindang'ı kurduğunda, Lin Zuhan bu yeni partinin ilk üyelerinden oldu. Daha sonra Çen Duşiyo'yla tanışmış, ondan büyük ölçüde etkilenmiş ve 1922'de Komünist Partiye katılmış. Ama bir yandan da, Komünistleri partisine kabul eden Dr. Sun Yatsen'le yakın bir şekilde birlikte çalışmaya devam etmiş ve sonunda Lin, Guomindang Genel İş-

* "Sovyet Para Politikası Hakkında", *Tangti Kungtso* (Parti Çalışması) No. 12 (Bao An, 1936).

ler Şubesinin haznedarı ve başkanı olmuş. Sun Yatsen öldüğünde hâlâ onunla birlikteymiş.

Milliyetçi Devrimin başlangıcında Lin Zuhan, Guomindang'ın Merkez Yürütme Komitesindeki Çan Kayşek'ten eski olan birkaç kıdemliden biriydi. Kanton'da Köylü Bakanlığının başkanıymış, Kuzey Seferi sırasında daha sonra Nancing'in kurmay başkanı olan Çeng Çilen komutasındaki 6. Ordunun siyasi komiseri olmuş. Çan Kayşek 1927'de Komünistleri temizleme hareketine giriştiğinde, Lin onu reddetmiş, önce Hong Kong'a, oradan Sovyet Rusya'ya kaçmış ve orada dört yıl Komünist Akademi'de okumuş. Çin'e dönüşünde "yeraltı demiryolu"ndan geçmiş ve sağ salim Ciyangşi'ye varmış. Karısını kaybetmiş olan Lin 1927'den beri yetişkin kızını ve oğlunu da görmemiş. Kırk beş yaşında mevkiinin rahat şartlarını terk etmiş ve kaderini genç komünistlerle birleştirmiş.

Uzun Yürüyüş'ün bu elli beş yaşındaki kıdemlisi, yüzünde neşeli bir gülümseyiş, sırtında solmuş bir üniforma, kafasında siperliği kırılmış kızıl yıldızlı bir kasket ve müşfik gözlerinde bir tarafı kulağının üzerinden bir sicimle bağlanmış bir gözlük olduğu halde, bir sabah Yabancılar Bürosundaki odama girdi. Karşımdaki Maliye görevlisiydi! *Kang*'ın ucuna ilişti ve hemen gelir kaynaklarından söz etmeye koyulduk. Anladığım kadarıyla Hükümet hemen hiç vergi toplamıyordu; sınai geliri oldukça sınırlı olsa gerekti; öyleyse parayı nereden buluyordu? Bunu öğrenmek istedim.

Lin anlatmaya başladı: "Kitlelerden vergi almadığımızı söylüyoruz, doğru da. Ama sömürücü sınıfları ağır bir şekilde vergilendiriyoruz ve onların fazla para ve mallarına el koyuyoruz. Dolayısıyla topladığımız bütün vergiler dolaysız vergi oluyor. Bu, bütün vergi yükünü işçilerin ve köylülerin sırtına bindiren Guomindang uygulamasının tam tersidir. Biz burada nüfusun yüzde onundan az toprak ağalarını ve tefecileri vergilendiriyoruz. Aynı zamanda birkaç büyük tüccardan da küçük bir vergi alıyoruz, ama küçük tüccarları hiçbir vergiye bağlamıyoruz. İleride köylü-

lerden de küçük bir tedrici vergi alabiliriz, ama şimdilik bütün kitle vergileri tamamen kaldırılmış durumdadır.

"Diğer bir gelir kaynağı halkın gönüllü katkılarıdır. Savaş olan yerlerde devrimci yurtsever duyguları çok yükselir ve halk sovyetlerini kaybedebileceğini fark eder. Kızıl Orduya yiyecek, para ve giyecek gibi şeylerde büyük gönüllü katkılarda bulunurlar. Aynı zamanda devlet ticaretinden, Kızıl Ordu topraklarından, kendi sanayilerimizden, kooperatiflerden ve banka kredilerinden de da bir miktar gelir elde ediyoruz. Ama hiç şüphesiz en büyük gelirimiz el koymalardan gelmektedir."

"El koyma derken" diye sözünü kestim, "genellikle yağma dedikleri şeyi mi kastediyorsunuz?"

Lin önce bir güldü. "Guomindang buna yağma diyor. Kitleleri sömürenlerin vergilendirilmesi yağma ise, Guomindang'ın kitleleri vergilendirmesi de yağmadır. Ama Kızıl Ordu, Beyaz orduların giriştiği anlamda bir yağmalama hareketine hiçbir zaman girişmez. El koyma işlemleri sadece Maliye Komisyonunun yönetimindeki yetkili kişiler tarafından yapılır. El konulan malların dökümü Hükümete bildirilmek zorundadır ve bu mallar sadece toplumun genel yararına uygun olarak kullanılabilir. Tek tek kişilerin yağmalamaya girişmesi, ağır bir şekilde cezalandırılır. Kızıl askerlerin, ücretini ödemeksizin herhangi bir şey alıp almadığını halka sorun."

"Evet, çok haklısınız. Buna verilecek cevaplar tabii ki soruyu sorduğunuz kimsenin bir toprak ağası yahut da bir köylü oluşuna göre değişir."

"Eğer sürekli bir savaş yürütmek zorunda olmasaydık," diye devam etti Lin, "burada kolaylıkla kendi kendine yeterli bir ekonomi kurabilirdik. Bütçemiz itina ile hazırlanıyor ve tutumlu olmak için elden gelen her şey yapılıyor. Ama her sovyet görevlisi aynı zamanda bir yurtsever ve devrimcidir, hiçbir ücret istemiyoruz, çok az besinle yaşayabiliriz. Belki de bütçemizin son derece sınırlı olduğunu söylersem şaşıracaksınız. Bütün bu bölge* için şimdiki harcamamız ayda yaklaşık 320 bin dolardır. Bu, hem

* Aşağı yukarı Avusturya büyüklüğünde.

mal değerini hem de para değerini içeriyor. Bu paranın yüzde kırk-ellisi el koymalardan, yüzde on beş-yirmisi ise partinin Beyaz bölgelerdeki taraftarlardan topladığı paralar da dahil gönüllü katkılardan geliyor.* Gelirimizin geri kalan kısmı ise ticaretten, ekonomik inşadan, Kızıl Ordu topraklarından ve Hükümete verilen banka borçlarından elde ediliyor."

Kızıllar alacakların ve ödemelerin çok sıkı denetlendiği bir bütçe mekanizması kurduklarını söylüyorlar. Lin Bocu'nun sistemi ve onun bütün emniyet tedbirlerini ayrıntılı olarak anlatan "Bütçe Hazırlanması için Taslak"ını kısmen okudum. Taslağın tutarlılığı esas olarak alacakların ve ödemelerin kolektif kontrolüne dayanıyordu. En yüksek organdan köye kadar haznedar ödemelere ve para toplamalarda denetleyici bir komiteye bağlıydı. Böylece kişisel çıkar sağlamak için rakamları tahrif etmek son derece güçleşiyordu. Maliye Görevlisi Lin bu sistemden büyük gurur duyuyor ve bu sistem içerisinde herhangi bir şekilde para sızdırmanın imkânsız olduğunu iddia ediyordu. Doğru olabilir. Ama açıktı ki, Kızıl bölgelerin o sıradaki meselesi para sızdırılmasını önlemek değil, dar bir bütçe ile idare edebilmekti. Lin'in neşeli iyimserliğine rağmen, kendisiyle yaptığım konuşmadan sonra günlüğüme şunu yazdım:

"Lin'in verdiği rakamlar ne anlama gelirse gelsin, partizanların bu bölgede 5 yıldır savaştıklarını, ekonominin varlığını tamamen koruduğunu, hiç kıtlık olmadığını ve köylülerin Sovyet parasını benimsediklerini düşünecek olursak, bunun açıkça bir Çin mucizesi olduğunu görürüz. Aslına bakılacak olursa bu olay sadece mali açıdan izah edilemez, ancak sosyal ve siyasi bir temel üzerinde ele alınırsa anlaşılabilir.

"Gene de durumun Kızıllar gibi çok az bir gıdayla varlığını sürdüren bir örgüt için bile son derece vahim olduğu açıktır ve Sovyet ekonomisinde şu üç değişiklikten biri en kısa zamanda mutlaka yapılmalıdır: 1. Piyasada ihtiyaç duyulan mamul maddeleri temin edebilmek için bir çeşit makine sanayii; 2. Dış dünya-

* O sıralarda bu Sovyet bölgesi, Rusya'dan hiç veya çok az maddi yardım alıyordu. Zira aralarında doğrudan coğrafi bir bağlantı yoktu.

daki modern bir ekonomik üsle iyi bir bağ kurulması ya da şimdikinden daha yüksek seviyede bir ekonomik üssün ele geçirilmesi (mesela, Siyam ya da Lanco) ya da 3. Şimdi Beyazların kontrolü altındaki böyle bir üssün Kızıl bölgelerle fiilen birleştirilmesi."

Kızıllar görüşlerime katılmakla birlikte karamsarlığımı paylaşmadılar. "Bir çıkar yol mutlaka bulunacaktı." Ve birkaç ay içinde bulundu da! "Çıkar yol", bir "fiilî birleşme" şeklinde ortaya çıktı.

Bu arada şunu da söylemeliyiz, Lin'in kendisi de mali bakımdan pek hızlı "ilerliyor" sayılmazdı. Maliye görevlisi olarak "harcırahı" ayda 5 dolar (Kızıl parayla) idi.

5

Hayat Ellisinde Başlar

✸

Ben ona "Koca Şü" diyorum, çünkü sovyet bölgelerinde herkes ona Eğitmen Lao Şü diye hitap ediyor. Doğunun başka yerlerinde Hükümet yetkilileri için altmış bir yaş ortalama sayıldığı halde Kızıl Çin'de o kocamış bir dev gibiydi. Ama öyle eli ayağı tutmaz bir ihtiyar değildi. Tıpkı altmışlık arkadaşı Şiye Cuzay (bu iki ak saçlı haydutu sık sık okul çocukları gibi kol kola dolaşırken görürdünüz) gibi, sert ve canlı adımları, parlak ve şen bakışları ve Uzun Yürüyüş sırasında onu en geniş ırmaklar, Çin'in en büyük sıradağları üzerinden aşırıp taşıyan adaleli bacakları vardı.

Şü Tıli son derece saygın bir profesörmüş, ellisinden sonra hiç umulmadık bir şekilde evini, dört çocuğunu ve Çangşa'daki bir öğretmen okulunun müdürlüğünü bırakarak kaderini Komünistlerle birleştirmiş. Pıng Dıhuay'ın doğduğu yere çok yakın olan Çangşa'da 1876 yılında doğan Şü Tıli bir yoksul köylü ailesinin dördüncü erkek çocuğuymuş. Ailesi birçok fedakârlığa katlanarak onun altı yıl klasik öğrenim görmesini sağlamış ve Şü sonunda Mançu yönetimi altında bir okul öğretmeni olmuş. Yirmi dokuz yaşına kadar orada öğretmenlik yapmış, sonra Çangşa Öğretmen Okuluna girmiş, okulu bitirmiş ve matematik öğretmeni olmuş.

Öğretmen okulundaki öğrencilerinden biri de Mao Zedong'muş (Şü, Mao'nun matematiğinin berbat olduğunu söylüyor!), ayrıca o sırada öğrencileri arasında olan birçok genç daha sonra Kızıllara katılmış. Mao daha bir cumhuriyetçi ile bir monarşisti birbirinden ayırt edemezken, Şü politikanın içindeymiş. İmparatorluk günlerindeki feodal politika içinde verdiği savaşın izini hâlâ taşıyor. Halka bir parlamento bahşedilmesini niyaz

eden dilekçesini verirken samimi olduğunu göstermek için sere parmağının ucunu kesmiş. Birinci devrimden sonra, Koca Şü, Hunan'da kurulan ve bir süre varlığını sürdüren il meclisinde görev yapmış.

Savaştan sonra, Hunanlı bir "işçi-öğrenci" temsilci heyetine katılarak Fransa'ya gitmiş, bir yıl Lyons'da okumuş ve boş zamanlarında bir metal fabrikasında çalışarak geçimini sağlamış. Daha sonra, okul ücretini oradaki Çinli öğrencilere özel matematik dersi vererek kazandığı üç yıl boyunca Paris Üniversitesinde okumuş. 1923'te Hunan'a dönen Şü, başkentte iki modern öğretmen okulu açmış ve dört yıl oldukça rahat bir yaşam sürmüş. 1927'de burjuva toplumunun dışına düşünceye ve bir komünist oluncaya kadar bu böyle devam etmiş.

Şü Tıli Milliyetçi Devrim sırasında Guomindang'ın il örgütünde faal olarak çalışıyormuş, ama aslında Komünistlere yakınlık duyuyormuş. Öğrencilerine açıkça Marksizm öğretiyormuş. "Temizlik" dönemi başladığında damgalanmış birisiymiş; o da birçoğu gibi ortadan kaybolmak zorunda kalmış, ama Komünist Partisiyle hiçbir teması bulunmadığı için kendi başının çaresine bakmaktan başka bir yol bulamamış. "Komünist olmak istiyordum," diye anlatıyordu bana oldukça düşünceli bir ifadeyle, "ama hiç kimse gelip de benden partiye katılmamı istemiyordu. Zaten elli yaşına gelmiştim, sonunda Komünistlerin beni çok yaşlı buldukları sonucuna vardım." Ama bir gün bir komünist Şü'yü saklandığı yerde bulmuş ve ondan partiye katılmasını istemiş. Bizim koca haydut sevinçten kendinden geçmiş, yeni bir dünyanın kurulmasında o yaşından sonra işe yarayacağını öğrenince mutluluktan gözyaşlarını tutamamış.

Parti onu Rusya'ya göndermiş, Şü orada iki yıl okumuş. Geri dönüşünde Ciyangşi'deki ablukayı yarmış, kısa bir süre sonra Çü Çiyopay'ın yönetiminde Eğitim Görevlisi Yardımcısı olmuş, Çü öldürüldükten sonra ise Yürütme Komitesi Şü'yü Çü'nün yerine atamış. O gün bu gündür Eğitmen Lao Şü imiş. Ve hiç şüphesiz kazandığı zengin tecrübeler (monarşik, kapitalist ve komünist toplumlarda yaşamış ve öğretmenlik yapmış olması) üstlendiği görevleri ustalıkla yerine getirmesinde yardımcı olmuş. Bütün o

tecrübeler onun için elbette son derece gerekliydi, çünkü üstlendiği görevler öylesine ağırdı ki herhangi bir Batılı eğitmen o şartlar karşısında çaresizlikten ne yapacağını bilemezdi. Ama Koca Şü umutsuzluğa kapılmayacak kadar gençti.

Bir gün oturmuş sohbet ediyorduk. Alaycı bir edayla karşılaştığı güçlükleri anlatmaya başladı. "Tahmin edebildiğimiz kadarıyla, biz gelmeden önce Kuzeybatı'da birkaç toprak ağası, görevli ve tüccar dışında hemen hiç kimse okuma yazma bilmiyordu. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı aşağı yukarı yüzde doksan beşti. Burası kültürel bakımdan dünyanın en geri yerlerinden biridir. Kuzey Şensi ve Gansu'daki insanların suyun kendileri için zararlı olduğuna inandıklarını biliyor musun? Buradaki insanlar bütün hayatları boyunca iki kere yıkanırlar; biri doğdukları zaman, biri de evlendikleri zaman. Ellerini, ayaklarını ve yüzlerini yıkamaktan, tırnaklarını ya da saçlarını kesmekten nefret ederler. Çin'in bu yöresinde öteki yörelerinden çok daha fazla uzun örgülü saça rastlanır.

"Ama bütün bunlar ve daha başka önyargılar hep cehaletten ileri geliyor ve onların anlayışını değiştirmek bana düşüyor. Buradaki halk Ciyangşi'yle kıyaslandığında gerçekten çok geri. Ciyangşi'de de okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde doksandı gerçi, ama orada kültür seviyesi çok daha yüksekti, çalışmak için daha iyi maddi şartlara sahiptik ve eğitim görmüş çok daha fazla öğretmen vardı. Örnek *sien*'imiz Çinghua'da üç yüzden fazla ilkokul ve sekiz yüz kadar öğretmen vardı; bu ilkokul ve öğretmen sayısı, buradaki tüm Kızıl bölgelerdeki ilkokul ve öğretmen sayısına eşittir. En sonunda Çinghua'dan çekildiğimizde, okuma yazma bilmeyenlerin oranı yüzde yirminin altına düşmüştü.

"Burada işler çok daha ağır yürüyor. Her şeye başından başlamak zorundayız. Maddi kaynaklarımız son derece kısıtlı. Baskı makinamız bile parçalandı. Şimdi her şeyi teksir makinasında ya da taş baskısıyla basmak zorunda kalıyoruz. Abluka yeterince kâğıt ithal etmemizi önlüyor. Kendimiz kâğıt imal etmeye başladık ama kalitesi berbat. Fakat bütün bu güçlüklere aldırmamak gerek. Hatta daha şimdiden bir şeyler yapmış sayılırız. Bize biraz zaman versinler, bütün Çin'i hayrete düşürecek işler yaparız.

Biz kitleler arasında birçok öğretmen yetiştiriyoruz, parti de daha başkalarını yetiştiriyor. Bunların birçoğu kitle eğitim okullarında gönüllü öğretmen olacak. Burada elde ettiğimiz sonuçlar, kendilerine fırsat tanındığı zaman köylülerin öğrenmeye son derece istekli olduğunu ispatlıyor.

"Üstelik hiç de aptal değiller. Çok çabuk öğreniyorlar ve makul nedenler gösterilirse alışkanlıklarını değiştiriyorlar. Buradaki eski sovyet bölgelerinde ayakları bağlanmış tek bir kız çocuğuna rastlayamazsınız. Genç kadınların birçoğu kısa saçlıdır. Erkekler ise yavaş yavaş uzun örgülü saçlarını kesiyorlar ve Genç Komünistlerden ve Öncülerden okuma yazma öğreniyorlar."

Acil Sovyet eğitim sisteminde kurumsal, siyasi ve sosyal olmak üzere üç kesimin bulunduğu açıklanmalıdır. Birinci daha çok Sovyetler tarafından, ikincisi Kızıl Ordu tarafından, üçüncüsü ise Komünist örgütler tarafından yönetiliyordu. Ama hepsinde esas olarak siyasete öncelik tanınıyordu. En küçük çocuklara bile ilk yazma bilgileri basit devrimci sloganlar şeklinde öğretiliyordu. Sonra Kızıllar ile Guomindang, toprak ağaları ile köylüler ve kapitalistler ile işçiler arasındaki çatışmalarla ilgili hikâyelere geçiliyor, Genç Komünistler ve Kızıl Ordu hakkında birçok kahramanlık hikâyesi anlatılıyor ve gelecekte Sovyetlerin bir yeryüzü cenneti olacağına dair vaatler dile getiriliyordu.

Kurumsal eğitimde Kızıllar daha şimdiden iki yüz ilkokul, ilkokul öğretmeni yetiştiren bir öğretmen okulu, bir tarım okulu, bir dokuma okulu, beş sınıflı bir sendika okulu ve dört yüz kadar öğrencisi olan bir parti okulu açtıklarını söylüyorlardı. Bütün bu okullardaki dersler aşağı yukarı altı ayda tamamlanıyordu.

Doğal olarak en büyük önem askerî eğitime veriliyordu ve kuşatılmış bir devletin karşısına dikilen bütün engellere rağmen iki yıl içinde bu alanda büyük ilerleme kaydedilmişti. Daha önce de anlattığımız gibi, Kızıl Ordu Akademisi, süvari ve piyade okulları vardı. Bir radyo okulu ve aslında daha çok hastabakıcı yetiştiren bir tıp okulu vardı. Öğrencilerin esas olarak temel bir çıraklık eğitiminden geçtiği bir mühendislik okulu vardı. Bütün bir Sovyet örgütünde olduğu gibi eğitim alanında da her şey geçici ve esas olarak Kızıl Orduyu güçlendirmek ve ona yeni kadrolar sağlamak

üzere bir çeşit cephe gerisi faaliyeti olarak düzenlenmişti. Öğretmenlerin birçoğu ortaokul mezunu bile değildi. İlginç olan bir şey de, sahip oldukları her bilginin kolektif bir şekilde kullanılmasıydı. Gerçekten de bu okullar sadece ideoloji bakımından değil, aynı zamanda harekete geçirebildikleri en küçük bir teknik tecrübenin bile "kültür seviyesini yükseltmeye hizmet edecek şekilde" kullanılması bakımından da komünisttiler.

Sosyal eğitimde bile sovyet bölgelerinde güdülen hedefler öncelikle siyasiydi. Çiftçilere edebiyat ya da çiçek düzenlemesi öğretmek için ne vakit vardı ne de fırsat. Kızıllar pratik insanlardı. Lenin kulüplerine, Genç Komünist Birliklerine, Partizanlara ve köy sovyetlerine basit ve kabaca resimlendirilmiş *Şih-Su*'lar, (Harfleri Öğren) metinleri gönderiyorlar ve kitle örgütlerine, aralarında bir komünistin ya da bir okuryazarın önder olarak bulunduğu kendi kendine öğrenme grupları kurmalarında yardımcı oluyorlardı. Gençler ve hatta bazen yaşlı köylüler kısa cümleleri sökmeye başladıkları zaman, ideogramların yanı sıra fikirleri de kavradıklarını görüyorlardı. Dağlardaki bu küçük "sosyal eğitim merkezleri"ne girdiğinizde, bu insanların yüksek sesle şöyle konuştuklarını duyuyordunuz:

"Bu nedir?"
"Bu, Kızıl Bayraktır."
"Bu nedir?"
"Bu yoksul bir insandır."
"Kızıl Bayrak nedir?"
"Kızıl Bayrak, Kızıl Ordunun bayrağıdır."
"Kızıl Ordu nedir?"
"Kızıl Ordu, yoksul insanların ordusudur!"

Ve böylece delikanlı 500-600 ideogramın hepsini ötekilerden önce öğrenirse, kızıl püskülü, kurşun kalemi ya da vadedilen bir başka ödülü almaya hak kazanıyordu. Kaba propaganda elbette. Ama çiftçiler ve onların oğulları ve kızları kitabı bitirdiklerinde sadece hayatlarında ilk defa okumasını öğrenmiş olmakla kalmıyor, okumayı kendilerine kimin ve niçin öğrettiğini de anlıyorlardı. Çin Komünizminin temel mücadele fikirlerini kavramışlardı.

Komünistler, kitlelere okuma yazma öğretmek için daha elverişli bir araç kullanmak amacıyla Çin ideogramlarını Latin alfabesine dönüştürmüşlerdi ve bu yolu sınırlı da olsa kullanmaya başlamışlardı. Yirmi sekiz harfli bir alfabe yayınlamışlardı. Bu alfabeyle Çincedeki hemen bütün sesleri ifade edebildiklerini söylüyorlardı. En çok kullanılan deyimleri çok heceli ve kolayca okunabilen kelimeler haline getirdikleri küçük bir cep sözlüğü yazmışlar ve yayınlamışlardı. *Hun Su Çung Hua* (Kızıl Çin) adlı gazetenin bir kısmı Latin harfleriyle basılıyordu ve Koca Şü, Bao An'da topladığı ve gençlerden meydana gelen bir sınıfta bunu tecrübe ediyordu. Şü, karmaşık Çin ideogramlarının en sonunda kitle çapında eğitime geçildiği zaman terk edilmek zorunda kalınacağına inanıyordu. Yıllardır üzerinde çalıştığı bu sistemi savunan birçok fikir ileri sürüyordu.

Ama şimdilik gerek kendi yaptığı Latin alfabesi konusunda, gerekse öteki eğitim çalışmalarında elde edilen sonuçları abartmaktan kaçınıyordu. "Buradaki kültür seviyesi o kadar düşüktü ki, daha kötüsü olamazdı. Bu yüzden, doğal olarak bazı ilerlemeler kaydettik" diyordu. Gelecek konusunda ise sadece vakte ihtiyacı olduğunu söylüyordu. Bu arada benden, Kızıl Ordudaki eğitim yöntemlerini dikkatle incelememi istedi. Devrimci öğretimin Kızıl Ordu içinde görülebileceğini iddia ediyordu.

YEDİNCİ BÖLÜM

CEPHE YOLUNDA

1

Kızıl Köylülerle Konuşmalar

✸

Bao An'ın ötesine geçip Gansu sınırına ve cepheye doğru yolculuk ederken, köylülerin ilkel kulübelerinde kaldım, onların çamurdan *kang*'ları üstünde uyudum (oldukça lüks sayılabilecek tahta kapılar yoktu), yemeklerini yedim, sohbetlerine katıldım. Hepsi de yoksul ama kibar ve misafirperver insanlardı. Bazıları, "yabancı bir misafir" olduğumu duyduklarında benden para almayı reddettiler. Beş-altı çocuk beslemek zorunda olan ayakları bağlı bir ihtiyar köylü kadının benim için birkaç tavuğundan birini kesmeye kalkışmasını unutamıyorum.

Bu kadının beraberimdekilerden birine, "Bir gavur dölünün dışarıda biz Kızılların nezaket kurallarından bihaber olduğumuzu anlatmasına izin veremeyiz!" dediğini işittim. Bana hakaret etmek istemediğinden eminim. O sıradaki durumu tarif etmek için "gavur dölü"nden başka bir ifade bilmiyordu, hepsi bu.

O sırada, Kızıl Yabancılar Bürosu tarafından bana cepheye kadar refakat etmekle görevlendirilen genç bir komünist, Fu Cingüe ile birlikte yolculuk ediyordum. Cephe gerisindeki bütün Kızıllar gibi Fu da orduyla birlikte olma fırsatını ele geçirdiği için son derece memnundu ve beni tanrının bir lütfu olarak görüyordu. Ama aynı zamanda beni açıkça bir emperyalist olarak görüyor ve gezimi saklamaya gerek duymadığı bir şüphecilikle izliyordu. Ne var ki, bana her bakımdan yardımcı olmaktan bir an olsun geri kalmıyordu, zaten gezim sona ermeden onunla çok iyi dost olduk.

Bir gece, Fu'yla ikimiz, Gansu sınırı yakınlarında bir Kuzey Şenai köyü olan Co Ciya'da bir avlu içinde beş-altı köylü ailesinin

bir arada yaşadığı bir eve rastgeldik. Ortalıkta koşuşup oynayan on beş çocuktan altısının babası olduğunu öğrendiğimiz kırk beş yaşlarında bir çiftçi büyük bir nezaketle bizi ağırlamaya razı oldu. Bize, *kang*'ın üzerine yeni çarşaflar serdiği temiz bir oda verdi ve hayvanlarımıza mısır ve saman temin etti. Yirmi sente bir tavuk, ayrıca birkaç tane de yumurta sattı, fakat oda için para almadı. Kendisi daha önce Yenan'da bulunmuş, orada yabancı görmüştü, ama öteki kadınların, erkeklerin ve çocukların hiçbiri hayatlarında bir yabancıyla karşılaşmış değillerdi, hepsi gelip çevremizi sardılar ve meraklı bakışlarla izlemeye koyuldular. Küçük çocuklardan biri beni görünce o kadar şaşırdı ki, korkudan ağlamaya başladı.

Yemekten sonra köylülerden bazıları odama geldiler, tütün ikram ettiler ve arkasından sohbet başladı. Benim memleketimde neler yetiştiğini, mısır ve darı ekip ekmediğimizi, atlarımızın ve ineklerimizin olup olmadığını, keçi dışkısını gübre olarak kullanıp kullanmadığımızı öğrenmek İstiyorlardı. (O arada köylülerden biri tavuğumuz olup olmadığını sorunca, ev sahibimiz küçümseyici bir edayla, "Nerede insan varsa, orada tavuk da vardır!" dedi.) Memleketimde zenginlerle yoksullar var mıydı? Bir Komünist Partisi ve bir Kızıl Ordu var mıydı?

Onların sorularını cevaplandırırken arada ben de birkaç soru sordum. Kızıl Ordu hakkında ne düşünüyorlardı? Hemen süvarilerin atlarının aşırı derecede yeme alışkanlığından yakınmaya başladılar. Öyle anlaşılıyordu ki, Kızıl Ordu Akademisi süvari okulunun yerini değiştirirken bu köyde birkaç gün konaklamış, mısır ve saman rezervlerinde büyük bir gedik açmıştı.

"Aldıkları şeylerin ücretini ödemediler mi?" diye sordu Fu Cingüe.

"Evet, evet, hepsini ödediler ödemesine ya, mesele o değil. Biliyorsunuz, elimizde pek fazla bir şey yok. Hepsi hepsi şu kadar ton mısır, darı ve saman. Ancak kendimize yetecek kadar, belki biraz daha fazla bir şey var. Oysa kış yaklaşıyor. Önümüzdeki Ocak'ta kooperatifler bize ekin satacak mı? Bunu merak ediyoruz. Sovyet parasıyla ne satın alabiliriz? Afyon bile alamayız!"

Bu sözler, yırtık pırtık bir elbise giymiş, saçı uzun örgülü, kırışık burnunun üzerinden dertli dertli bakan, uzun bambudan piposunu tüttüren bir ihtiyardan geldi. O konuşurken daha genç olanlar sırıtıyorlardı. Fu, afyon alamayacaklarını kabul etti, ama buna karşılık kooperatiflerden bütün diğer ihtiyaçlarını giderebileceklerini söyledi.

"Öyle mi dersin?" diye atıldı ev sahibimiz. "Mesela, şöyle bir kâse satın alabilir miyiz, ha?" Ve Şiyen'den beraberimizde getirdiğim ucuz kırmızı plastik kâseyi (sanırım Japon malıydı) kaldırıp gösterdi. Fu, kooperatiflerde kırmızı kâse satılmadığını ama bol miktarda tahıl, kumaş, parafin, mum, iğne, kibrit ve tuz bulunduğunu, ne isterlerse bulabileceklerini anlattı.

"Adam başına ancak birkaç metre kumaş verebiliyormuşsunuz, ne dersin, öyle mi?" diye sordu çiftçilerden biri.

Fu bu noktayı pek iyi bilmiyordu, bol miktarda kumaş olduğu kanısındaydı. Konuşmayı Japon aleyhtarlığına kaydırdı. "Hayat sizin için olduğu kadar bizim için de zor" dedi. "Kızıl Ordu sizin için, çiftçiler ve işçiler için, sizleri Japonlara, Guomindang'a karşı korumak için savaşıyor. Diyelim, her zaman istediğiniz kadar kumaş alamıyorsunuz, afyon bulamıyorsunuz, ama vergi ödemediğiniz de bir gerçek, öyle değil mi? Toprak ağalarına borçlanmıyorsunuz, evinizi ve toprağınızı kaybetmiyorsunuz, öyle değil mi? Söyler misin kardeşim, Beyaz Orduyu bizden daha mı çok seviyorsunuz? Ne dersin? Beyaz Ordu ekinlerinizin karşılığında ne veriyor size, ha?"

Bu soru karşısında bütün yakınmalar eridi gitti. Herkes aynı kanıdaydı. "Haklısınız, Fu kardeş, haklısınız!" diye başını salladı ev sahibimiz. "Seçtik mi, Kızıl Orduyu seçeriz elbette. Bir oğlum Kızıl Orduda, onu oraya kendi elimle gönderdim. Bunu inkâr eden mi var?"

Niye Kızıl Orduyu tercih ettiklerini sordum.

Buna cevaben, afyon bulunmadığı için kooperatiflere dudak büken ihtiyar söze başladı.

"Beyazlar gelince ne oluyor?" diye sordu. "Bilmem ne kadar yiyecek isteyip ödemenin sözünü bile etmezler. Vermeyi redde-

dersek bizi komünist diyerek tutuklarlar. İstediklerini verecek olsak vergimizi ödeyemeyiz, zaten vergimizi ödeyemiyoruz. O zaman ne oluyor? Satmak için hayvanlarımızı alırlar. Geçen yıl, Kızıl Ordu burada değilken Beyazlar geri geldiğinde, benim iki eşeğimle dört domuzumu aldılar. Bu eşeklerin her biri otuz dolar ederdi, domuzlar da iyice büyümüştü, her biri iki dolar ederdi. Peki, onlar bana ne verdi? Vergi ve kira olarak onlara seksen dolar borcum olduğunu söylediler ve hayvanlarıma kırk dolar biçtiler. Ayrıca üstüne kırk dolar istediler. Bulabilir miydim bu parayı? Çalacakları başka bir şeyim kalmamıştı. Kızımı satmamı istediler, doğru söylüyorum! Burada bazılarımız bunu bile yapmak zorunda kaldı. Sığırı ya da kızı olmayanlar Bao An'da hapsi boyladı, pek çoğu soğuktan öldü..."

Bu ihtiyara ne kadar toprağı olduğunu sordum.

"Toprak mı?" diye hırıltılı bir ses geldi boğazından. "İşte toprağım," diyerek bir tepenin üzerinde mısır, akdarı ve sebze olarak birbirinden ayrılmış toprağı işaret etti. Bulunduğumuz avlunun yanında akan ırmağın hemen öte yakasındaydı.

"Değeri ne kadar?"

"Eğer vadide değilse burada toprağın hiçbir değeri yoktur," dedi. "Böyle bir tepeyi yirmi beş dolara alabiliriz. Esas para eden eşekler, keçiler, domuzlar, evler ve aletlerdir."

"Peki, evinizin değeri ne kadardır mesela?"

Toprağının hiçbir değeri olmadığında ısrar ediyordu. Sonunda, "evimi, hayvanlarımı ve aletlerimi, o tepe de dahil olmak üzere yüz dolara bırakırım size," diye bir hesap çıkardı.

"Peki, bütün bunlar için ne kadar kira ve vergi veriyordunuz?"

"Senede kırk dolar!"

"Bu, Kızıl Ordu gelmeden önce miydi?"

"Evet. Artık vergi vermiyoruz. Ama seneye ne olacağını kim bilir? Kızıllar gitti mi, Beyazlar geri geliyor. Bir sene Kızıllar, ertesi sene Beyazlar. Beyazlar geldi mi bize Kızıl haydutlar diyorlar. Kızıllar geldi mi de karşı-devrimci arıyorlar."

"Yalnız arada şu fark var," diye söze karıştı genç bir çiftçi: "Komşularımız Beyazlara yardım etmediğimizi söylerlerse bu

Kızıllara yetiyor. Ama yüz tane namuslu adamın ismini saysan da içinde bir toprak ağasının ismi yoksa Beyazların gözünde gene Kızıl haydutlar oluyoruz! Yalan mı?"

İhtiyar başını salladı. Beyaz Ordunun buraya son gelişinde, tepenin hemen ardındaki bir köyde bütün bir yoksul köylü ailesini öldürdüğünü söyledi. Niye mi? Çünkü Beyazlar, Kızılların nerede saklandığını sormuş ve bunlar da söylemeyi reddetmişti. "Ondan sonra hepimiz buradan göçtük ve sığırlarımızı da birlikte götürdük. Buraya yeniden Kızıllarla birlikte döndük."

"Bir daha sefere Beyazlar gelirse gene gider misiniz?"

"*Ay-ya* (tabii)" diye haykırdı, uzun saçlı ama dişleri sağlam bir ihtiyar. "Bu sefer kesin gideriz! Bizi sağ komazlar!"

Köylülerin işlediği suçları anlatmaya koyuldu. Yoksul Halk Birliğine katılmışlardı. Bölge sovyetlerinden yana oy kullanmışlar, Kızıl Orduya Beyaz Ordunun hareketleri hakkında bilgi vermişlerdi. İkisinin Kızıl Orduda oğulları vardı, birisinin ise iki kızı hastabakıcılık okulundaydı. Bunlar suç muydu, değil miydi? Herhangi birinin bunlardan biri nedeniyle bile kurşuna dizilebileceğinden hiç şüphem olmaması gerektiğini söylediler.

O sırada daha yirmisine gelmemiş çıplak ayaklı bir delikanlı öne çıktı, var gücüyle tartışmaya katıldı; gavur dölünü unutmuş görünüyordu. "Sen bunlara suç mu diyorsun, dede? Bunlar yurtsever davranışlardır! Niçin yapıyoruz bunları? Kızıl Ordu yoksul halkın ordusu ve haklarımız uğruna savaştığı için değil mi?"

Heyecanlı bir şekilde devam etti: "Daha önce Co Ciya'da okulumuz var mıydı? Kızıllar bize radyo getirmeden önce dünyadan haber alabiliyor muyduk? Dünyanın nasıl bir yer olduğunu ilk kim anlattı bize? Kooperatifte kumaş bulunmuyor diyorsun, bundan önce bir kooperatifimiz bile yoktu! Ya çiftliğine ne diyelim, toprak ağası Vang'ın ipoteği altında değil miydi? Kız kardeşim üç yıl önce açlıktan ölmüştü, Kızıllar geldiğinden bu yana bol bol yiyecek bulmadık mı? Hayatın zor olduğunu söylüyorsun, ama biz gençler okuyup yazmasını öğreniyoruz, hayat bize zor gelmiyor. Biz Genç Öncüler hainlere ve Japonlara karşı savaşmasını ve tüfek kullanmasını öğreniyoruz, onun için hayat bize zor gelmiyor!"

Japonya'dan ve "hainler"den böyle sık söz edilmesi, sıradan Çinli köylü kitlelerinin Japonların istilaları veya başka milli meseleler hakkındaki cehaletini (kayıtsızlığını değil) bilen kimselere imkânsızmış gibi görünebilir. Ama sadece Komünistlerin konuşmalarında değil, köylüler arasındaki sohbetlerde de bu sözlerin sık sık geçtiğine tanık oldum. Kızıl propaganda geniş bir etki yaratmış; buradakilerin büyük bir çoğunluğu, "Japon cüceler" tarafından esir alınma tehlikesiyle karşı karşıya olduklarına inanmışlardı. Çoğu, Kızıl afişlerin ve karikatürlerin dışında bu cücelerin emsaline rastlamamıştı.

Delikanlı konuşmasını bitirirken nefes nefeseydi. Fu Cingüe'ye baktım, yüzünde hoşnut bir gülümseme olduğunu gördüm. Orada bulunan birkaç kişi daha onaylarını belirttiler, çoğunluk memnundu.

Karşılıklı konuşma nerdeyse saat dokuza kadar devam etti, yatma saati çoktan geçmişti. İşin beni en çok ilgilendiren yanı, bir Kızıl "görevli" olmasına rağmen köylülerin hiç de huşu içinde karşılamadıkları Fu Cingüe'nin de orada bulunmasıydı. Ona kendilerinden biriymiş gibi davranıyorlardı. Öyleydi de, o da bir köylü çocuğuydu.

Toplantıyı en son terk eden, saçı örgülü olan ve en çok şikâyet eden ihtiyardı. Kapıdan çıkarken Fu'nun kulağına eğilerek bir kere daha ısrarla, "Yoldaşım, Bao An'da hiç afyon var mı, doğru söyle, şimdi hiç var mı?" diye fısıldadı.

O da gittikten sonra Fu yüzünde bir tiksinti ifadesiyle bana döndü. "İşe bak!" dedi. "Bu moruk hem buradaki Yoksul Halk Birliğinin başkanı hem de hâlâ afyon istiyor! Bu köyün daha fazla eğitim çalışmasına ihtiyacı var."

2

Sovyet Sanayileri

✹

Bao An'ın kuzeybatısından cepheye doğru yol alırken birkaç gün sonra Şensi'de bir Sovyet "sanayi merkezi" olan Vu Çicen'i ziyaret etmek için mola verdim. Vu Çicen hayret verici bir yerdi. Sanayide çok ileri olup da Manchester veya Detroit'e örnek olacağından değil, sadece var olması bile şaşılacak bir şeydi.

Dört bir yanı göz alabildiğine yüzlerce kilometrelik yarı kırlık bir alanla çevrili. Halk, tıpkı binlerce yıl önce atalarının yaptığı gibi mağara evlerde barınıyor. Köylülerin çoğu hâlâ başlarına dolanmış saç örgüleriyle dolaşıyorlar ve attan, eşekten, deveden ileri bir ulaşım aracı yok. Burada ışıklandırma için koza yağı kullanılıyor, mum bir lüks, elektriğin adı bile duyulmamış ve Afrika'da Eskimolara ne kadar rastlanırsa burada da yabancılara o kadar rastlanıyor.

Bu Ortaçağ'dan kalma dünyada birdenbire Sovyet fabrikalarıyla karşılaşmak, makineleri işler bulmak ve Kızıl Çin için harıl harıl mal ve alet üreten bir işçi topluluğuna rastlamak insanı hayrete düşürüyor.

Bir liman kenti olmasına ve herhangi bir büyük sanayi üssüyle teması kesen düşman ablukasına rağmen Komünistlerin Ciyangşi'de birkaç verimli sanayi geliştirdiklerini biliyordum. Çin'in en zengin tungsten yataklarını işletiyorlardı. Mesela bu kıymetli cevherden yılda beş bin tonun üzerinde çıkarıyor ve General Çen Çitang'ın Guandong'daki tungsten tekeline gizlice satıyorlardı. Ciyen'de sekiz yüz işçinin çalıştığı Merkezî Sovyet Basımevinde birçok kitap, dergi ve büyük bir "ulusal" gazete (*Kızıl Çin Günlük Haberler* gazetesi) basılıyordu.

Ciyangşi'de de dokuma işletmeleri, tekstil atölyeleri ve makine atölyeleri vardı. Küçük sanayiler, kendi basit ihtiyaçlarını karşılayacak kadar mamul mal üretiyorlardı. Kızıllar 1933'te 12 milyon doları aşan bir "ihracat"ları olduğunu söylüyorlar. Bunun çoğu, Guomindang kuşatmasını yararak muazzam kârlar elde eden maceracı güneyli tüccarlar tarafından gerçekleştiriliyordu. Ne var ki imalatın ağırlık noktası evde üretimdi. Bu ürünler, üretim kooperatifleri aracılığıyla satılıyordu.

Mao Zedong'un Eylül 1933'te söylediğine göre, Ciyangşi'de Sovyetlerin tamamen halkın malı olan ve halk tarafından işletilen 1423 "üretim ve dağıtım" kooperatifi vardı.* Milletler Cemiyeti'nden araştırmacıların tanıklıkları da, Kızılların, hâlâ varlıklarını korumak için savaştıkları sırada bile, bu türden bir kolektif işletmede başarılı olduklarını su götürmez bir şekilde ortaya koyuyor. Hatta Guomindang bile Güneyin bazı bölgelerinde Kızıl sistemi taklit etmeye çabalıyor ama şimdiye kadar elde edilen sonuçlar, bu türden kooperatifleri tamamen bir *laissez-faire* kapitalizmi şartlarında yürütmenin, imkânsız olmasa bile, son derece güç olduğunu gösteriyor.

Ama Kuzeybatı'da sanayiyle karşılaşmayı ummamıştım. Buradaki Kızıllar, güneyde olduğundan çok daha büyük zorluklarla karşı karşıyaydılar. Çünkü sovyetler kurulmazdan önce ufak çapta bir makine sanayisinin bulunduğu bile söylenemezdi. Kuzeybatı'nın tümünde, Şensi, Gansu, Cinghay, Ningşiya ve Sueyüen'de, yani Rusya'yı hariç tutacak olursak nerdeyse Avrupa'nın bütünü kadar bir alanda toplam makine sanayisindeki yatırım, mesela bir Ford Motor Şirketinin tek bir büyük montaj kolu işletmesindekinden çok daha azdı.

Şiyen ve Lanco'da birkaç küçük modern fabrika vardı ama bunların çoğu, daha doğudaki büyük sanayi merkezlerine bağımlıydı. Kuzeybatı'daki muazzam sınai imkânlarda önemli gelişmeler sağlanmak isteniyorsa, bu ancak hem tekniği hem de makinaları dışarıdan almakla mümkün olabilir. Bu, bölgenin iki büyük şehri olan Şiyen ve Lanco için böyle olduğuna göre, Gansu, Şensi

* Mao Zedong, *Kızıl Çin...* s. 26

ve Ningşiya gibi daha geri bölgeleri işgal eden Kızılların karşı karşıya oldukları güçlükleri kestirmek o kadar zor olmasa gerek.

Abluka, Sovyet hükümetinin makina ve teknisyen ithalini engelliyordu. Ne var ki Kızıllar, ikincisi bakımından şimdilik hiçbir sıkıntıları olmadığını söylüyorlardı. Makine ve hammadde daha ciddi meselelerdi. Kızıl Ordunun sırf bir iki torna tezgâhı, dokuma makinesi, motor ya da hurda demir ele geçirmek için girdiği muharebeler oluyordu. Orada bulunduğum sırada makine sınıflamasına girebilecek her şey düşmandan "ele geçirilmiş"ti! Mesela 1936'da Şenşi iline yaptıkları sefer sırasında, ele geçirdikleri makineleri, aletleri ve hammaddeleri Şensi dağlarının bir ucundan öbür ucuna eşekler üzerinde taşıyarak kayalıklar içinde oyulmuş garip fabrikalarına götürdüler.

Kızıl Çin'i ziyaret ettiğimde, Sovyet sanayii, sadece zanaattan ibaretti. Elektrik enerjisi yoktu. Sanayi, Bao An ve Hıliyenvan'daki (Gansu) elbise, üniforma, ayakkabı ve kâğıt fabrikalarını Dingbiyen'deki (Çin Seddi'nde) halı fabrikalarını; Yong Ping'de Çin'in en ucuz kömürünü üreten madenleri ve birçok *sien*'de yünlü ve pamuklu dokuma fabrikalarını ihtiva ediyordu. Bütün bu fabrikalar, Kızıl Şensi ve Gansu'daki 400 kooperatife yetecek kadar mal üretmeyi planlamaktaydılar. Halk Ekonomisi Görevlisi ve Mao Zedong'un kardeşi olan Mao Zımin'e göre, o sıradaki "sanayi programı"nın hedefi, eğer Nancing, Komünistlerin bir "Birleşik Cephe" kurulması ve iç savaşa son verilmesi yolundaki tekliflerini kabul etmezse, Kızıl Çin'i "ekonomik bakımdan kendi kendine yeterli" ve Guomindang'ın ablukasına rağmen varlığını sürdürecek kadar güçlü bir hale getirmekti.

Sovyet devlet işletmelerinin en büyük ve en önemlileri, Yencing'deki tuz rafinerileri, Çin Seddi boyunca uzanan Ningşiya sınırındaki büyük tuz gölleri ve benzin, parafin, vazelin, balmumu, mum ve diğer yan ürünleri üreten Yong Ping ve Yen Çang'daki petrol kuyularıydı. Yencing'deki tuz yatakları Çin'deki en iyi tuz yataklarıdır ve büyük miktarlarda çok güzel kaya tuzu elde edilir. Dolayısıyla, tuz, Sovyet bölgelerinde, Hükümet gelirinin başlıca kaynağı haline getirildiği Guomindang Çin'inden daha

ucuz ve daha boldu. Yencing'i ele geçirdikten sonra Kızıllar, Guomindang'ın bütün tuz üretimini tekel altına alan uygulamasına son verdiler ve tuz üretiminin bir kısmını onlara vermeyi kabul ederek Çin Seddi'nin kuzeyindeki Moğolların sevgisini kazandılar.

Kuzey Şensi'deki petrol kuyuları Çin'in biricik petrol kaynağıdır, bunlardan elde edilen ürün, eskiden bölgedeki öteki maden yataklarını da kiralayan bir Amerikan şirketine satılmıştı. Kızıllar Yong Ping'i ele geçirdikten sonra iki yeni kuyu açtılar ve Yong Ping ve Yen Çang "haydut olmayan" kişilerin elinde bulunduğu dönemde petrol üretiminin daha önceki döneme oranla yüzde 40 arttığını ileri sürdüler. Buna yukarıda belirtilen üç aylık dönem içinde "2.000 catty benzin, 25.000 catty birinci sınıf petrol ve 13.500 catty ikinci sınıf petrol" artışı dahildi.

Haşhaştan arındırılmış bölgelerde pamuk ekiminin geliştirilmesi için çaba harcanıyordu, Kızıllar An Ding'deki 100 kadın öğrencisi olan bir dokumacılık okulu açmışlardı. İşçilere her gün üç saat genel eğitim ve beş saat de eğirme ve dokumacılık hakkında bilgi veriliyordu. Öğrenciler, üç aylık kurslarını tamamladıktan sonra, dokuma fabrikaları açmak üzere çeşitli bölgelere gönderiliyorlardı. "İki yıl içinde Kuzey Şensi'nin tüm giyim ihtiyacını karşılayabileceği umulmaktadır."*

Ama Vu Çicen, Kızıl bölgelerde fabrika işçilerinin en yoğun olduğu yerdi ve aynı zamanda Kızılların esas silah deposu olarak önem taşımaktaydı. Vu Çicen, Gansu'ya giden iki önemli ticaret yoluna hâkimdi. Civarındaki iki eski kale harabesi de eski stratejik önemini ortaya koyuyordu. Şimdiki kasaba hızla akan bir ırmağın dik yamaçlarında kurulmuştu ve kısmen Şensi'lilerin hâlâ dört duvarı ve bir tavanı olan her şeye dedikleri gibi *yang-fang*'lardan, yani "yabancı evler"den, kısmen de *yao-fang*'lardan, yani mağaralardan meydana geliyordu.

Oraya geceleyin vardığımda çok yorgundum. Cephe ordularının erzak komiserliği yöneticisi geleceğimi haber almış, atıyla beni karşılamaya çıkmıştı. Beni işçilerin Lenin Derneğine "yer-

* Mao Zımin, age.

leştirdi." Burası, toprak zeminli bir *yao-fang* idi. Tertemiz beyaz badanalı duvarları ölümsüz İlyiç'in renkli kâğıt kordonlardan yapılmış bir portresiyle süslüydü.

Hemencecik sıcak su, üzerleri Çan Kayşek'in Yeni Hayat sloganlarıyla kaplı temiz havlular ve sabun geldi. Arkasından pek lezzetli ev ekmeğiyle sıkı bir yemek yedim. Kendimi daha iyi hissetmeye başladım. Döşeğimi pingpong masasının üstüne serdim ve bir sigara yaktım. Fakat insan çok güç tatmin olan bir hayvandır. Bütün bu rahatlık ve ihtimam, canımın bir de en sevdiğim içkiyi çekmesinden başka bir işe yaramadı.

İşte tam o sırada, nereden bulmuşsa bulmuş, komiser harikulade bir kahve ve şeker getirdi! Vu Çicen kalbimi kazanmıştı artık.

"Beş yıllık planımızın ürünleri!" diyerek güldü komiser.

"El koyma bölümünüzün ürünleri demek istiyorsunuz galiba," diye düzelttim. Öyle sanıyorum ki, kahveyle şeker gerçekten de el konulmuş mallardandı, çünkü yasak olmanın bütün çekiciliğine sahipti.

3

"Çok Fazla Şarkı Söylüyorlar"

✸

Vu Çicen'de üç gün kaldım. Bu üç gün içinde fabrikalarda işçileri ziyaret ettim, onların çalışma şartlarını "inceledim", tiyatrolarına gittim, siyasi toplantılarına katıldım, duvar gazetelerini ve kitaplarını okudum, hem sohbet ettim hem de biraz spor yaptım. Vu Çi'nin üç spor sahasından birinde yapılan bir basketbol maçında yer aldım. Yabancılar Bürosu görevlisi Fu Cingüe, siyasi dairede çalışan ve İngilizce bilen genç bir kolej öğrencisi, bir Kızıl doktor, bir asker ve benden meydana gelen derme çatma bir takım kurduk. Cephaneliğin basketbol takımı maç teklifimizi kabul etti ve bizi fena yendi.

Kızıl Akademi gibi cephanelik de, bir dağ yamacının içine oyulmuş bir dizi kubbeli büyük odadan meydana geliyordu. Odalar serindi, iyi havalandırılmış ve köşelere gömülü bir dizi şaftla aydınlatılmıştı. En iyi yanı da bombardımana karşı korunaklı olmasıydı. Orada el bombaları, havan topları, barut, tabanca, küçük top ve mermiler ve az miktarda da tarım aleti imal eden yüzden fazla işçiye rastladım. Onarım atölyesinde kırılmış tüfekler, mitralyözler, otomatik tüfekler ve hafif makinalılar yeniden kullanılır hale getiriliyordu. Cephanelikte biraz kaba çalışılıyor ve yapılan silah ve mühimmatın büyük bir kısmıyla Kızıl partizanlar teçhiz ediliyordu. Düzenli Kızıl kuvvetlerin hemen tamamı ise düşman birliklerinden ele geçirilen silah ve cephaneyle teçhiz edilmekteydi!

Cephaneliğin yöneticisi Hı Şiyang bana odaları gezdirdi, işçilerle tanıştırdı, ardından işçileri ve kendini anlatmaya baş-

ladı. Otuz altı yaşında ve bekârdı. Eskiden, Japon istilasından önce ünlü Mukden cephaneliğinde teknisyenlik yapmış. 18 Eylül 1931'den sonra Şanghay'a gitmiş, orada Komünist Partisine katılmış ve daha sonra Kuzeybatı'ya, Kızıl bölgelere gelmeyi başarmış. Oradaki teknisyenlerin çoğu da onun gibi "dışarlıklı"ymışlar. Çoğu daha önce Japonların elinde bulunan, Çin'in en büyük demir işletmelerinin bulunduğu Hanyang'da, bazıları da Guomindang cephaneliklerinde çalışmışlar. Şanghay'lı iki genç makina ustası ve bir borucu ustasıyla tanıştım. Üçünün de elinde Jardine, Matheson, Anderson Meyer ve Şanghay Elektrik Şirketi gibi ünlü İngiliz ve Amerikan şirketlerinden alınmış mükemmel tavsiye mektupları vardı, gene başka bir tanesi Şanghay makina atölyesinde formenlik yapmış. Aralarında Tiyencin'den, Kanton'dan ve Peyping'den gelmiş makinacılar da vardı ve bazıları Kızıl Orduyla birlikte Uzun Yürüyüş'e katılmış kimselerdi.

Cephanelikte çalışan 114 teknisyen ve çıraktan sadece yirmisinin evli olduğunu öğrendim. Bunların karıları da onlarla birlikte Vu Çicen'deydiler ve fabrika işçisi ya da parti görevlisi olarak çalışıyorlardı. Cephaneliğin Kızıl bölgelerdeki en usta işçileri temsil eden sendikasında parti üyelerinin oranı da bir hayli yüksekti. Sendika üyelerinin yüzde sekseninden fazlası Komünist Partisinden veya Komünist Gençlik Birliğindendi.

Vu Çicen'deki silah fabrikasının yanı sıra bir kumaş ve üniforma fabrikası, bir ayakkabı fabrikası, bir çorap fabrikası, bir eczane ve başında bir de doktor bulunan bir dispanser vardı. Dispanserdeki doktor Şenşi tıp okulunu yeni bitirmiş bir delikanlıydı; genç ve güzel karısı da dispanserde onunla birlikte hastabakıcı olarak çalışıyordu. Her ikisi de geçen kış Şenşi seferi sırasında Kızıllara katılmışlardı. O civarda üç askerî doktorun yönettiği ve genellikle yaralı askerlerle dolu olan bir hastane, bir radyo istasyonu, basit bir laboratuvar, bir kooperatif ve bir ordu erzak üssü vardı.

Silah fabrikasında ve üniforma fabrikasında çalışan işçiler dışında, öteki işçilerin büyük bir çoğunluğu on sekiz ile yirmi beş-otuz yaş arasında genç kadınlardı. Bazıları sonradan cephede Kızıl askerlerle evlenmişlerdi. Hemen hepsi Gansu, Şensi ya da

Şenşi'dendiler ve hepsi saçlarını kısa kesmişti. Çin Sovyetlerinde "eşit işe eşit ücret" sloganı hâkimdir ve kadınlara karşı hiçbir ücret ayırımı uygulanamaz. Sovyet bölgelerinde emekçilere karşı uygulanan ücret siyaseti diğerlerine uygulanandan farklıdır. Mesela, Kızıl Ordu komutanları düzenli bir maaş almazlar, ancak geçimlerini sağlayacak az bir para alırlar, üstelik bu da hazinenin içinde bulunduğu duruma göre değişir.

Vu Çicen, yirmi dokuz yaşındaki güzel bayan Liyo Çünşiyen'in karargâhıydı. Bayan Liyo eskiden Vusih ve Şanghay'da fabrikalarda işçilik yapmış ve Moskova'daki Sun Yatsen Üniversitesinde okuduğu sırada Bo Gu (Çin Bangşiyen)† ile tanışıp evlenmiş. Moskova'da geçirdiği bu günlerde, Vincent Sheean'ın *Personal History*'sinde anlatılan Amerika'nın isyankâr tanrıçası Rhena Prohm'le olan arkadaşlığını sevgiyle hatırlıyordu. Şimdi Kızıl sendikaların kadınlar kolu yöneticisiydi. Bayan Liyo bana oradaki çalışma şartlarını anlattı. Fabrika işçileri 10 dolarla 15 dolar arasında maaş alıyorlarmış. Ayrıca yemek ve odaları da devlet tarafından veriliyormuş. İşçilerin ücretsiz tıbbi bakımları ve iş kazasına uğradıklarında tazminat almaları teminat altına alınmış. Hamilelik sırasında ve doğumdan sonra kadın işçilere dört ay ücretli izin veriliyormuş, işçilerin çocukları için bir de "yuva" varmış, ama işçi çocuklarının çoğu ayaklanır ayaklanmaz ele avuca sığmaz oluyorlarmış. Analar "sosyal sigorta"larının bir kısmını alabiliyorlarmış. Bu "sosyal sigorta" parası, işçilerin ücretlerinin yüzde onu kesilerek elde edilen bir fondan sağlanıyor, Hükümet de eşit miktarda katkıda bulunuyormuş. Hükümet aynı zamanda işçilerin eğitimi ve eğlencesi için tüm ücretlerin toplamının yüzde ikisi oranında bir katkıda bulunuyor ve bu fonlar sendikalar ve fabrika işçi komiteleri tarafından ortak bir şekilde kullanılıyormuş. Günde sekiz saat, haftada altı gün çalışılıyormuş. Ben oradayken fabrikalar günün yirmi dört saati işliyor, günde üç vardiya çalışıyordu. O gördüklerim belki de Çin'in en yoğun çalışan fabrikalarıydı!

Bütün bunlar bir Komünist ütopyadan çok uzak olsa da, ileri adımlardı. Özellikle, bu şartların ölüm-kalım mücadelesi veren

sovyetlerin o yoksulluğu içinde fiilen gerçekleştirilmiş olması gerçekten ilginç. Ne kadar ilkel şekilde gerçekleştirilmiş olmaları ayrı bir mesele! Dernekleri, okulları, çok sayıda yatakhaneleri var, bütün bunlar iyi şeyler tabii; ama toprak zeminli mağara-evlerde ne banyo var, ne sinema ne de elektrik. Yemek veriliyordu; ama yemekler darı, sebze ve bazen da koyun etinden ibaretti ve son derece lezzetsizdi. Sovyet parasıyla ücretlerini ve sosyal sigorta paralarını mutlaka alıyorlardı, ama satın alabilecekleri şeyler kesin olarak ihtiyaç maddeleriyle sınırlandırılmıştı ve bunlardan da çok miktarda almak mümkün değildi!

Ortalama Amerikalı ya da İngiliz işçi bu şartları mutlaka "dayanılmaz!" bulur. Fakat Şanghay'da öyle fabrikalar hatırlıyorum ki küçük kız veya erkek köle işçiler, günde on iki ya da on üç saat boyunca ayakta ya da oturarak iş görür, ondan sonra da hemen çalıştıkları makinenin altında serili kirli pamuk şilteye bitkin bir şekilde kendilerini atarak uykuya dalarlardı. İpek iplik fabrikalarında çalışan küçük kızları, pamuk fabrikalarında çalışan solgun genç kadınları hatırlıyorum. Bunların hepsi, dört-beş yıl için patronlara köle olarak satılırlar, özel izin almaksızın muhafızların beklediği, yüksek duvarlı fabrika binasını hiçbir zaman terk edemezlerdi. Gene hatırlıyorum: 1935 yılında Şanghay sokaklarından, ırmaklarından ve kanallarından 29 binden fazla ceset toplanmıştı. Bunlar, çaresiz yoksulların ve besleyemedikleri için açlıktan ölmüş ya da boğulmuş bebeklerinin ve çocuklarının cesetleriydi.

Ama Vu Çicen'deki bu işçilerin, ne kadar ilkel olursa olsun, en azından sağlığını koruyabildiği, bedenini güçlendirdiği, temiz dağ havası, hürriyet, onur ve umut dolu bir hayatları vardı. Ve bu hayat her türlü gelişmeye açıktı. Kimsenin kendi sırtlarından para kazanmadığını biliyorlardı, sanırım kendileri ve Çin için çalıştıklarını hissediyorlardı ve devrimci olduklarını söylüyorlardı! Böylelikle, her gün okuma ve yazmaya ayrılan iki saatlerini, siyasi derslerini, tiyatro topluluklarını niçin o kadar ciddiye aldıklarını ve gruplar ve bireyler arasında spor, okuma yazma, halk sağlığı, duvar gazeteleri ve "fabrika verimliliği" gibi alanlarda düzenlenen

yarışmalarda sunulan gösterişsiz ödüller için neden o kadar şevkle yarıştıklarını anlamış oldum. Bütün bunlar onlar için gerçek şeylerdi, daha önce hiç bilmedikleri ve Çin'in herhangi bir başka fabrikasında hiçbir zaman da bilemeyecekleri şeylerdi. Önlerinde hayatın kapılarının açılmasına müteşekkirdiler.

Doğrusunu isterseniz, benim gibi eski bir Çin uzmanı için bütün bunlara inanmak çok zordur. Zaten hâlâ bu değişimin muazzam önemini kavramakta güçlük çekiyorum. Ama gözlerimle gördüklerimi inkâr edemem. Sayfalarımın sınırlı olması bu gördüklerimi etraflı olarak anlatmamı engelliyor. Aslında, kendileriyle konuştuğum işçilerin anlattığı hikâyeleri sizlere aktarmalı, duvar gazetelerine yazı yazmasını yeni öğrenmiş bir çocuğun eğri büğrü yazısıyla yazdığı makalelerden ve eleştirilerden örnekler sunmalı, katıldığım siyasi toplantıları ve işçiler tarafından hazırlanan ve oynanan oyunları anlatmalı, bir araya geldiklerinde o akıl almaz durumu ortaya çıkaran, bütün hakkında bir "izlenim" meydana getiren pek çok küçük olayı dile getirmeliydim.

Bir örnek vereyim. Orada bir elektrik mühendisiyle tanışmıştım. Cu Zuoci adında mükemmel ve son derece ağırbaşlı bir komünistti. Çok iyi İngilizce ve Almanca biliyordu, bir enerji uzmanıydı ve Çin'de yaygın bir şekilde kullanılan bir mühendislik ders kitabı yazmıştı. Bir zamanlar Şanghay Elektrik Şirketinde, sonra da Anderson Meyer'de çalışmıştı. Son zamanlara kadar, danışman mühendis ve verimlilik uzmanı olarak çalıştığı Güney Çin'de eline yılda 10 000 dolar gibi muazzam bir para geçiyormuş, en sonunda işini ve ailesini terk etmiş ve Şensi'nin bu vahşi ve karanlık tepelerine gelerek hiçbir karşılık beklemeden Kızılların hizmetine girmiş. İnanılmaz bir şey! Cu'nun aldığı bu kararın kökleri Ningbo'lu ünlü bir hayırsever olan sevgili dedesine kadar uzanıyor. Dedesi ölüm döşeğinde Cu'ya, "hayatını kitlelerin kültür seviyesini yükseltmeye adamasını" öğütlemiş. Ve Cu da bunu gerçekleştirmenin en kısa yolunun Komünist olmak olduğuna karar vermiş.

Yalnız bana öyle geliyor ki, Cu bu işlerin içine biraz da romantik duygularla girmişti. Bu onun için ciddi bir işti; genç yaşın-

da öleceğini düşünüyor, herkesin öyle düşünmesini bekliyordu. Kendi deyimiyle herkesin birbirine eşek şakası yaptığını ve hayatından memnun olduğunu görünce galiba biraz hayal kırıklığına uğramıştı. Kendisine oradaki durumdan memnun olup olmadığını sorduğumda, ciddi bir edayla, her şeyden memnun olduğu, ama önemli bir eleştirisi bulunduğu cevabını verdi. "Bu insanlar çok fazla şarkı söylüyorlar!" diye yakındı. "Oysa şarkı söylemenin zamanı değil!"

SEKİZİNCİ BÖLÜM

KIZIL ORDUDA

1

"Gerçek" Kızıl Ordu

✸

En sonunda, Gansu ve Ningşiya'nın tepelerinde ve ovalarında iki hafta dolanıp gezdikten sonra, Yü Vangbao'ya vardım. Yü Vangbao, Güney Ningşiya'da etrafı yüksek duvarlarla çevrili bir şehirdi. O sırada, Pıng Dıhuay'ın başkomutanlığını yaptığı 1. Cephe Kızıl Ordusunun* karargâhı orada bulunuyordu.

Gerçi katı askerî anlamda bütün Kızıl savaşçılara "başıbozuk" denilebilirdi (zaten bazıları onlara "hepten başıbozuk" demekteydi), fakat Kızılların kendileri, cephe orduları, bağımsız ordular, partizanlar ve köylü muhafızlar arasında kesin bir ayrım yapıyorlardı. Şensi'deki ilk kısa gezilerim sırasında "düzenli" Kızıl Ordu namına bir şeye rastlayamamıştım; çünkü o sırada Kızıl Ordunun esas kuvvetleri Bao An'ın yaklaşık iki yüz mil uzağında, batıda ilerlemekteydiler. İlkin cepheye bir yolculuk yapmayı tasarlamıştım, ama daha sonra Çan Kayşek'in güneyden yeni bir büyük taarruza geçmeye hazırlandığı haberi gelince, bende işin tehlikesiz yanını seçme ve oradan vaktinden önce ayrılma eğilimi belirdi.

Bir gün kafamdaki bu tereddütü, Mao Zedong'la yaptığım uzun resmî konuşmalarda tercüman olarak bulunan genç sovyet görevlisi Vu Liyanping'e açtım. Vu, kırmızı yanaklı yirmi altı yaşında bir delikanlı olmasına rağmen, diyalektik üzerine iki kitabın yazarıydı. Diyalektik dışında bütün konularda son derece şakacıydı; çok cana yakın bir insandı; onu arkadaşım olarak görmeye başladım ve düşüncelerimi kendisine içtenlikle açtım.

Niye Hıting bu ordunun personel başkanı, Şiyao Hua ise ordunun 2. Tümeninin Siyasi Komiser Vekili idi. Bkz. B.N.

Hayretler içinde kaldı. "Cepheye gitme fırsatını bulmuşsun, gitsem mi, gitmesem mi diye düşünüyorsun? Sakın böyle bir hataya düşme; bu Çan Kayşek'in ilk saldırısı değil ki, bizi on yıldır yok etmeye çalışıyor. Şimdiye kadar olduğu gibi bu sefer de başaramayacak. Gerçek Kızıl Orduyu görmeden geri dönemezsin!" Ve niçin geri dönmemem gerektiğine dair çeşitli nedenler ileri sürdü. Tavsiyesine uymakla iyi etmişim.

Eşkıya denen bu insanları anlamaya çalışmanın belki de en iyi yolu istatistiklere başvurmaktır. Kızılların, düzenli orduya aldıkları askerlerle ilgili eksiksiz bilgiye sahip olduklarını gördüm. Bana son derece ilginç ve önemli gelen ve aşağıda anlatmaya çalışacağım gerçekler, Yang Şangkun'un† hazırladığı dosyalarda bulunuyordu. Yang Şangkun 1. Cephe Kızıl Ordusu siyasi kısmının başkanıydı, yirmi dokuz yaşındaydı ve Rusça biliyordu. Bu istatistiki raporu, birkaç istisna dışında, kişisel izlenim ve gözlemlerimle de ispatlamak imkânını bulabildiğim olaylarla sınırlı tutuyorum.

İlk ağızda, birçok kimse Kızılları kafalarının dikine giden bir eşkıya ve asi sürüsü olarak görür. Eskiden belirsiz de olsa bende de böyle bir kanı vardı. Ama çok geçmeden yanıldığımı anladım. Kızıl askerler yurtları, toprakları ve ülkeleri uğruna savaştıklarına inanan genç köylüler ve işçilerden meydana geliyordu.

Yang'ın söylediğine göre, sıradan askerlerin yaş ortalaması on dokuzdu. Birçok askerin Kızıl Orduda yedi, sekiz, hatta on yıldır savaşmasına rağmen, ordunun yaş ortalaması durmadan katılan gençlerle dengeleniyordu. Hatta "eski Bolşeviklerin", birçok muharebeye katılmış askerlerin çoğu da henüz yirmilerini sürüyorlardı. Büyük çoğunluk Kızıllara Genç Öncüler olarak katılmış ya da on beş on altısında orduya yazılmıştı.

1. Cephe Ordusunun yüzde otuz sekizi tarım işçilerinden (esnaflar, katırcılar, çıraklar, tarım emekçileri vb. de dahil) ve sanayi işçilerinden; yüzde elli sekizi ise köylülerden meydana geliyordu. Ordunun sadece yüzde dördü küçük burjuvaziden, yani tüccarların, aydınların, küçük toprak ağalarının vb. çocuklarından meydana gelmekteydi. 1. Cephe Ordusunda komutanlar da dahil

askerlerin yüzde ellisinden fazlası ya Komünist Partisi ya da Komünist Gençlik Birliği üyesiydi.

Askerlerin yüzde 60-70 kadarı okuma-yazma biliyordu; yani basit mektup ve metinler, afişler, el ilanları vb. yazabiliyorlardı. Bu okuryazar oranı, Beyaz bölgelerdeki ortalama okuryazar oranından ve Kuzeybatı'daki köylüler arasındaki orandan çok daha yüksekti. Kızıl askerler orduya katılır katılmaz özel olarak kendileri için hazırlanmış Kızıl metinlerden okuma-yazma öğrenmeye başlıyorlardı. Gelişmeyi hızlandırmak için ödüller konuyor (askerler tarafından çok değer verilen ucuz defterler, kurşun kalemler, püsküller vb.) ve azim ve rekabeti harekete geçirmek için büyük çaba harcanıyordu.

Komutanlar gibi Kızıl askerler de düzenli bir maaş almıyorlardı. Ama orduya yazılan her asker kendi payına düşen topraktan ve onun gelirinden yararlanabiliyordu. Bu topraklar, askerlerin yokluğunda, kendi aileleri ya da memleketlerindeki sovyet tarafından işleniyordu. Eğer bir askerin memleketi sovyet bölgelerinin sınırları içinde değilse, o zaman o askere, aynı zamanda Kızıl Ordunun erzağının sağlanmasına da yardımcı olan "kamu topraklarından (büyük toprak ağalarının el konulan toprakları) elde edilen üründen bir pay veriliyordu. Kamu toprakları mahalli sovyetlerdeki köylüler tarafından işleniyordu. Gerçi bu toprakları ücretsiz olarak işlemek zorunlu tutuluyordu, ama toprak dağıtımından büyük yararlar sağlayan köylüler hayatlarını çok daha iyi bir hale getiren bir düzeni savunmak üzere gönüllü olarak çalışıyorlardı.

Kızıl Ordudaki subayların yaş ortalaması yirmi dörttü. Bu ortalamaya takım komutanlarından ordu komutanlarına kadar tüm subaylar dahildi. Genç yaşlarına rağmen, her birinin ortalama sekiz yıllık bir savaş tecrübesi vardı. Bütün bölük komutanları ve daha yüksek rütbeli subaylar okuryazardı. Ama içlerinde Kızıl Orduya katılıncaya kadar okuma-yazma öğrenmemiş olanlarına da çok rastladım. Kızıl Ordu komutanlarının aşağı yukarı üçte biri eski Guomindang askeriydi. Kızıl komutanlar arasında birçok Vamboa Akademisi mezunu (Çan Kayşek'in subaylarının

yetiştirildiği okul), Moskova'daki Kızıl Ordu Akademisi mezunu, Cang Şüeliyang'ın "Kuzeydoğu Ordusu"nun eski subayları, Baoding Askerî Akademisi öğrencileri, eski Guomincün ("Hristiyan General" Fıng Yüşiyang'ın ordusu) askerleri ve Fransa, Sovyet Rusya, İngiltere ve Almanya'dan dönmüş birtakım öğrenciler vardı. Amerika'dan dönmüş sadece bir öğrenciye rastladım. Kızıllar kendilerine, Çin'de halk içinde çok nefret edilen bir kelime olan *bing*, yani "asker" demiyorlar; "dövüşçü" ya da "savaşçı" anlamına gelen *can-şih* diyorlar.

Kızıl Ordudaki subay ve askerlerin büyük çoğunluğu bekârdı. Birçoğu karılarından boşanmış, yani karılarını ve ailelerini geride bırakıp gelmişlerdi. Zaman zaman bazılarının karılarından bu şekilde ayrılmak istedikleri için gelip orduya katıldıkları yolunda ciddi şüpheler beslemedim değil, ama herhalde bu benim kendi kötü niyetimden ileri geliyordu.

Yolda ve cephede yaptığım birçok sohbetten sonra, bu "Kızıl savaşçılar"ın yarısından fazlasının hâlâ bakir oldukları sonucunu çıkardım. Cephede ordu içinde pek az kadın komünist vardı, bunların hemen hepsi ya sovyet görevlisiydiler ya da sovyet görevlileriyle evliydiler.

Benim gördüğüm ve bildiğim kadarıyla, Kızıllar köylü kadınlara ve kızlara saygılı davranıyorlardı. Köylüler de Kızıl Ordunun ahlakına karşı büyük bir güven duyuyorlardı. Bazı güneyli askerlerden arkalarında "yavuklularını" bıraktıklarını işitmeme rağmen, kulağıma köylü kadınların aldatıldığına ya da ırzına geçildiğine dair hiçbir şey gelmedi. Zinayı cezalandıran hiçbir kanun maddesi yoktu, ama başı bir kızla belaya giren her Kızıl Ordu askerinden kızla evlenmesi isteniyordu. Orada erkeklerin sayısı kadınlardan çok fazla olduğu için pek böyle bir fırsat çıkmıyordu. Zaten pek az boş vakit vardı, her gün sabahtan akşama kadar canlı bir şekilde çalışan genç askerler böyle işlere ayıracak vakit bulamıyorlardı. Kızıllar arasında sigara ya da içki içen pek azdı; sigara ve içki içmemek Kızıl Ordunun "sekiz disiplin" kuralından biriydi. Bu türden düşkünlüklere karşı özel bir ceza konulmamış olmasına rağmen, duvar gazetelerinin "kara sütunlarında" sigara

tiryakilerini ağır bir şekilde eleştiren yazılar okudum. İçki içmek de yasak değildi, fakat içenler içmemeleri yönünde ikna edilmeye çalışılıyordu. Gördüğüm ve işittiğim kadarıyla, kimsenin sarhoş olduğu görülmemişti.

Eskiden bir Guomindang generali olan komutan Pıng Dıhuay, bana, Kızıl Ordu askerlerinin bu kadar genç oluşunun onun güçlüklere karşı koyma yeteneğini yeterince açıkladığını ve bunun çok akla uygun bir şey olduğunu anlattı. Bu aynı zamanda kadınlarla arkadaşlık meselesini de çok daha önemsiz bir mesele haline getiriyordu. Pıng kendisi de, Guomindang askerlerini ayaklandırarak Kızıllara katıldığı 1928 yılından beri karısını görmemişti.

Kızıl Ordu komutanları arasında ölen ve yaralananlara rastlanıyordu. En küçük rütbeli komutanlardan alay komutanlarına kadar bütün subaylar askerlerinin yanında, onlarla omuz omuza muharebeye giriyorlardı. Joseph Stilvvell (1) bir zamanlar bana, sadece bir tek şeyin bile, Kızılların kendilerinden çok daha zengin kaynaklara sahip bir düşmana karşı başarıyla savaşmalarını açıklayabileceğini söylemişti. Bu da, Kızıl subayların askerlerine, "Haydi yürüyün, çocuklar!" değil, "Haydi gelin, çocuklar!" diye bağırmalarıydı. Nancing'in birinci ve ikinci "son imha" seferleri sırasında, Kızıl subaylar arasındaki zayiat oranı çoğu zaman yüzde elliyi buluyordu. Ama Kızıl Ordu bu fedakârlıkları kaldıramadı ve daha sonraları tecrübeli komutanların karşılaştığı ölüm tehlikesini kısmen azaltmaya yönelik taktikler benimsedi. Buna rağmen, Beşinci Ciyangşi Seferi sırasında Kızıl komutanların ölüm oranı toplam subay kadrosu içerisinde yüzde 23'ü buluyordu. Kızıl bölgelerde bunun pek çok kanıtını görmek mümkündü. Daha yirmi yaşlarında kolu ya da bacağı eksik, parmakları kurşunla kopmuş ya da başlarında ve vücutlarında çirkin yaralar olan gençlere her yerde rastlamak mümkündü ama devrime dair neşeli iyimserliklerini sürdürüyordu bu insanlar.

Çin'in hemen her ili Kızıl Ordularda temsil ediliyordu. Kızıl Ordu bu anlamda, herhalde Çin'in tek milli ordusuydu. Bu ordu aynı zamanda "en çok yer gezmiş" bir orduydu! Emektar kadrolar, on sekiz ilden geçmişlerdi. Herhalde Çin coğrafyası hakkında

başka herhangi bir ordudan daha fazla bilgiye sahiplerdi. Uzun Yürüyüşleri sırasında eski Çin haritalarının çoğunun işe yaramaz olduğunu gördüler ve Kızıl haritacılar yüzlerce kilometrelik alanların, özellikle yerli halkın oturduğu yerlerin ve batı sınır bölgelerinin haritalarını yeniden çıkardılar.

Aşağı yukarı otuz bin askerden kurulu 1. Cephe Ordusunda güneyliler ağırlıktaydı. Bunların yaklaşık olarak üçte biri Ciyangşi, Fukien, Hunan ya da Guecov'dan geliyordu. Yüzde kırka yakını Sıçuan, Şenşi ve Gansu gibi batı illerindendi. 1. Cephe Ordusunda en eski yerli halktan da temsilciler vardı (Miyao'lar ve Lolo'lar gibi). Ayrıca gene bu orduya bağlı olan, yeni kurulmuş Müslüman Kızıl Ordu da vardı. Bağımsız ordularda yerlilerin oranı çok daha yüksek oluyor, ortalama dörtte üçü meydana getiriyorlardı.

En yüksek rütbeli komutanından en sıradan askerine kadar bu insanların hepsi aynı şekilde giyiniyor, aynı yemeği yiyorlar. Yalnız tabur komutanlarının ve daha yüksek rütbelilerin bir attan ya da eşekten yararlanma hakları vardı. Tatlıların bile eşit miktarda paylaştırıldığı dikkatimi çekti, ben Kızıl Orduyla birlikteyken tatlı daha çok karpuz ya da erik oluyordu. Komutanlarla askerlerin yaşadığı yerler arasında pek az bir fark vardı ve arada herhangi bir resmiyet olmaksızın rahatça birbirlerinin kaldıkları yerlere girip çıkıyorlardı.

Bir şey kafamı kurcalıyordu. Kızıllar ordularını nasıl besliyor, giydiriyor ve teçhiz ediyorlardı? Başka pek çok kimse gibi ben de bütünüyle yağmayla geçindiklerini düşünüyordum. Daha önce de anlattığım gibi, bunun böyle olmadığını gördüm. Çünkü bir bölgeyi işgal eder etmez kendi kendilerine yeterli bir ekonomi inşa etmeye koyulduklarını gördüm ve bir tek bu bile, düşman ablukasına rağmen bir üssü ellerinde tutmalarını sağlıyordu. Aynı zamanda, bir Çin proleter ordusunun ne kadar inanılmaz derecede mütevazı meblağlarla varlığını sürdürebildiğini de kavramamıştım.

Birincisi, Kızıllar hemen hiç silah imal etmiyorlardı; başlıca kaynakları gerçekten düşmandı. Kızıllar yıllar boyunca Guomindang birliklerine kendi "mühimmat taşıyıcıları" adını ver-

mişlerdi. Düşman birliklerinden silahlarının yüzde sekseninden fazlasını, cephanelerinin de yüzde yetmişinden fazlasını ele geçirdiklerini söylüyorlardı. Buna inanmak zor geliyorsa, gördüğüm düzenli birliklerin İngiliz, Çekoslovak, Alman ve Amerikan makineli tüfekleriyle, otomatik tüfekleriyle, mavzerlerle ve bir sahra topuyla donatılmış olduğuna ve bunların Nancing hükümetine çok miktarda satılan silahlardan olduğuna tanıklık edebilirim.*

Kızılların elinde gördüğüm yegâne Rus silahı 1917 yapımı yerli tüfeklerdi. General Ma Honggue'nin eski askerlerinden öğrendiğime göre bunlar da Ma'nın birliklerinden ele geçirilmişti. Guomingdang Ningşiya'dan artakalan ne varsa onun valisi olan General Ma bu tüfekleri, Dış Moğolistan'dan bazı silahlar ele geçiren ve bu bölgeyi 1924'te yöneten "Hristiyan General" Fıng Yüşiyang'dan devralmıştı. Sadece partizanların elinde gördüğüm bu antika silahları, sıradan Kızıl askerleri kullanmak istemiyordu.

Sovyet bölgelerinde bulunduğum sıralarda kaynağı Ruslar olabilecek silahları ele geçirmek fiziki olarak imkânsızdı. Çünkü Kızıllar toplam 400.000 askerden kurulu çeşitli düşman birlikleriyle sarılıydılar ve Dış Moğolistan'a, Şinciyang'a ya da SSCB'ye giden her yol düşmanın kontrolündeydi. Anladığım kadarıyla, her nasılsa Rusya'dan bir mucize sonucu almakla sık sık suçlandıkları bu silahların birazına bile sahip olsalar memnun olacaklardı. Ama haritaya şöyle bir göz atmak, Çinli Kızıllar kuzeye ve batıya doğru daha geniş toprakları ele geçirmedikçe, Moskova'nın herhangi bir siparişi karşılamasının imkânsız olduğunu göstermeye yeter. Kaldı ki Moskova'nın böyle bir eğilimi olup olmadığı da tartışılır bir konuydu.

İkincisi, diğer Çin ordularında görüldüğü gibi askerî fonların çoğunu tüketen cinsten yüksek maaşlı ya da yiyici subay ve generallerin Kızıllar arasında bulunmadığı su götürmez bir gerçekti. Hem orduda hem sovyetlerde büyük bir tutumluluk vardı. Bunun

* Kızılların mühimmatı nereden elde ettikleri konusunda sorulan bir soruya verdiği cevapta General Çan, bunların büyük kısmının yenik düşen hükümet birliklerinden temin edilmiş olduğunu itiraf etmişti. (*Kuzey Çin Haberleri*'nde yayınlanan bir mülakatta, 9 Ekim 1934).

sonucu, ordunun halka sadece beslenme ve giyinme ihtiyacı bakımından yükü oluyordu.

Aslında, daha önce de belirttiğim gibi, yaklaşık olarak İngiltere büyüklüğünde bir alanı işgal eden Kuzeybatı sovyetlerinin toplam aylık bütçesi, o zamanlar 320.000 dolardı! Sözünü ettiğimiz bu akıllara durgunluk veren miktarın yaklaşık yüzde altınışı silahlı kuvvetlerin bakımına ayrılmıştı. Maliye görevlisi ihtiyar Lin Zuhan, bu bakımdan üzgündü ama "devrim sağlamlaştırılıncaya kadar bunun kaçınılmaz olduğunu" söyledi! O sırada silahlı kuvvetlerdeki asker sayısı (yardımcı köylü kuvvetleri hariç) yaklaşık olarak kırk bin idi. Bu, 2. ve 4. Cephe Orduları Gansu'ya gelmeden önce böyleydi. Bundan sonra Kızılların toprakları genişledi ve Kuzeybatı'daki esas Kızıl kuvvetlerin sayısı kısa zamanda doksan bine yaklaştı.

Bu kadar istatistik yeter. Ama Çinli Kızılların bu kadar yıl nasıl varlıklarını koruduklarını gerçekten anlayabilmek için onların ruhuna, moraline, savaşma azınine ve yetiştirme metotlarına da bir göz atmak gerekir. Belki bunların hepsinden daha da önemli olan siyasi ve askerî önderliğini ele almak gerekir.

Mesela Kızılların Başkomutanı Pıng Dıhuay nasıl bir adamdır? Bir zamanlar Nancing hükümetinin onun başına karşılık, bütün bir ordusunu bir aydan fazla geçindirecek kadar para (Maliye Görevlisi Lin Zuhan'ın hesapları doğruysa) vadettiği bu adam nasıl bir insandır?

2

Ping Dihuay'dan İzlenimler

✸

Ağustos ve Eylül aylarında cepheyi gezdiğim sırada 1., 2. ve 4. Cephe Kızıl Ordularının komutasının sağlamlaştırılması henüz gerçekleşmemişti. O sırada 1. Cephe Kızıl Ordusunun sekiz tümeni Ningşiya'da Çin Seddi'nden başlayarak Gansu'da Guyüen ve Bingliyang'a kadar inen bir hattı tutuyordu. 1. Kolordunun bir öncüsü Cu Dı'ya yol açmak amacıyla güneye ve batıya ilerlemekteydi. Sigang'dan yukarılara Sıçuan'a kadar 2. ve 4. Cephe Ordularına önderlik eden Cu Dı ise Güney Gansu'daki Nancing birliklerinin karakol hattını derinlemesine yarıyordu. 1. Cephe Ordusunun karargâhı, Güneydoğu Gansu'da etrafı surlarla çevrili eski bir Müslüman şehri olan Yü Vangbao idi. Ordunun kurmay heyetini ve Komutan Pıng Dıhuay'ı orada buldum.*

Pıng'ın "Kızıl şaki"liği hemen hemen on yıl kadar önce, çokeşli savaş ağası-vali General Hı Ciyen'in Guomindang ordusunda bir isyan düzenlediği zaman başlamıştı. Pıng ordu saflarında yetişip öne çıkmış, Hunan'daki bir askerî okula kabul edilmiş, daha sonra da Nançang'daki bir başka okulda okumuştu. Mezun olduktan sonra hızla kendini göstermiş ve çabuk terfi etmişti. 1927'de henüz yirmi sekiz yaşındayken tugay komutanı olmuştu. Hunan ordusu içinde kendi asker komitesine danışan "özgürlükçü" subay olarak ün yapmıştı.

Pıng'ın o sırada sol kanat Guomindang'ında, orduda ve Hunan askerî okulundaki nüfuzu Hı Ciyen için ciddi bir sorundu. 1927 kışında General Hı birliklerindeki solcuları kökünden temiz-

* Seyahatimin bu kısmında beni getirip tanıştırması için Yencing Üniversitesinde öğrenci olan Huang Hua (Vang Rumey) ile beraberdim. Bkz. B.N.

lemeye koyuldu ve o pek iyi bilinen Hunan "Köylü Katliamı"nı başlattı. Bu katliam sırasında binlerce radikal çiftçi ve işçi "komünist" oldukları gerekçesiyle öldürüldü. Ne var ki, General Hı Ciyen yaygın ününden çekindiği için Pıng'a karşı bir harekete girişmekte tereddüt etti. Ama bu gecikmesi ona pahalıya mal oldu. 1928 Temmuz'unda Pıng Dıhuay kendi ünlü 1. Alayına 2. ve 3. Alayların bazı birliklerinin ve askerî okul öğrencilerinin de katılmasıyla Ping Ciyang Ayaklanması'nı başlattı. Bu ayaklanma, bir köylü ayaklanmasıyla birleşti ve sonunda birinci Hunan Sovyet Hükümeti kuruldu.

İki yıl sonra 8.000 takipçisi arasında "çelikten bir kardeşlik" sağlamıştı ve bu kuvvet 5. Kızıl Kolorduyu meydana getiriyordu. Pıng bu kuvvetle, Hunan'ın büyük surlarla çevrili başkenti Çangşa'ya saldırdı ve orayı ele geçirdi; Hı Ciyen'in o sıralarda çoğu esrarkeş olan 60.000 kişilik ordusunu tam bir bozguna uğrattı. Birleşik Nancing-Hunan birliklerinin karşı saldırılarına rağmen Kızıl Ordu bu şehri on gün elinde tutu, ama en sonunda kendisinden çok üstün kuvvetler ve yabancı savaş gemilerinin bombardımanı karşısında şehri boşaltmak zorunda kaldı.

İşte bu olaydan kısa bir süre sonra Çan Kayşek Kızıl şakilere karşı birinci "Büyük İmha Seferi"ni başlattı. Bu seferlerin hikâyesi daha önce özetlenmiş bulunuyor. Güneyli Kızılların Uzun Yürüyüş'ünde Pıng Dıhuay öncü 1. Kolordunun komutanıydı. On binlerce düşman askerinin arasından hatları yararak geçmiş, yol boyunca sıralanan hayati noktaları ele geçirmiş, ana kuvvetler için haberleşmeyi sağlamış ve en sonunda Şensi'ye varmayı başarmış, Kuzeybatı Sovyetlerinin üssüne sığınmıştı. Ordusundaki askerler bana, Pıng'ın 6.000 millik Uzun Yürüyüş'ün büyük bir kısmında atını çoğu zaman yorgun ya da yaralı bir yoldaşa verip kendisinin yürüdüğünü anlattılar.

Böylesine bir mücadele geçmişi olan Pıng gibi bir insanın yorgun, suratsız ve bağnaz bir önder olacağını sanmıştım. Oysa tam tersine, neşeli, kahkaha atmasını seven ve son derece sağlıklı bir insanla karşılaştım. Yalnızca midesinden biraz rahatsızdı. Uzun Yürüyüş sırasında bir hafta pişmemiş buğday ve otlarla, yarı zehirli yiyeceklerle karınlarını doyurmak zorunda kalmışlar, birkaç

gün de ağızlarına tek bir lokma koymadan yürümüşlerdi. Onca muharebeye girip çıktığı halde sadece bir defa yaralanmıştı, o da derin değildi.

Pıng'ın Yü Vangbao'da karargâhını kurduğu evde kaldığımdan cephede onu epeyce gördüm. O sıralarda 30.000'den fazla askere komuta eden bu karargâh, içerisinde bir masayla bir tahta sıra, iki demir evrak kutusu, Kızıl Ordu tarafından yapılan haritalar, bir sahra telefonu, bir havlu ve bir leğen ve üzerinde battaniyelerinin serili durduğu *kang* bulunan basit bir odadan ibaretti. Pıng'ın de öteki askerler gibi sadece bir iki üniforması vardı ve hiçbirisi rütbe işareti taşımıyordu. Pıng giydiği şeyler arasında sadece bir tanesiyle çocukça bir gurur duyuyordu; Uzun Yürüyüş sırasında düşürülen bir düşman uçağında ele geçen bir paraşütten yapılmış bir yelek.

Birlikte çok yemek yedik. İdareli ve basit şeyler yiyor, askerleriyle aynı yemekleri paylaşıyordu. Bu yemekler genellikle lahana, şehriye, fasulye, koyun eti ve bazen de ekmekti. Ningşiya'da çok güzel ve çok çeşitli kavun yetişiyordu. Pıng çok seviyordu bu kavunları. Gelgelelim, sizin bolluk içinde büyümüş araştırmacınızın yanında Pıng kavun yemede pek hafif kaldı; ama Pıng'ın kurmayındaki doktorlardan biri benden de baskın çıktı. Zaten kavun yemede gösterdiği olağanüstü yetenekten ötürü kendisine Han Çih-gua-di (Kavun Yiyici Han) adını takmışlardı.

Pıng, açık, dobra ve dosdoğru idi. Hareketleri ve konuşması hızlıydı, her zaman neşeli kahkahalar patlatıyordu, keskin bir zekâsı vardı, çok aktifti, mükemmel ata biniyordu ve oldukça dayanıklıydı. Bu belki biraz da içki ve sigara içmediğinden geliyordu. Kızıl İkinci Tümen'in manevraları sırasında bir gün beraberdik. Önümüzde tırmanmak zorunda olduğumuz çok dik bir tepe vardı. Birden Pıng nefes nefese kalan kurmaylarına ve bana: "Tepeye koşun!" diye bağırdı. Ansızın tavşan gibi fırladı ve tepeye hepimizden önce ulaştı. Gene bir defasında at biniyorduk, aynı şekilde bağırarak meydan okudu. Gerek bu anlattıklarım, gerekse daha başka olaylar bende Pıng'ın çok güçlü olduğu izlenimini uyandırdı.

Pıng, geç yatıp gene geç kalkan Mao Zedong'un aksine geç yatıp erken kalkıyordu. Öğrenebildiğim kadarıyla, geceleri ortalama dört-beş saat kadar uyuyordu. Hiçbir zaman telaşlı görünmemesine rağmen, her zaman meşguldü. 1. Kolordunun düşman topraklarında Hayyüen'e kadar 200 *li* ilerleme emri aldığı sabah ne kadar şaşırdığımı hâlâ hatırlarım: Pıng bütün gerekli komutları kahvaltıdan önce verdi ve sonra benimle yemek yemeye geldi; hemen arkasından fırladı, sanki kırda gezintiye çıkıyormuşçasına yola koyuldu. Yü Vangbao'nun ana caddesinde kurmaylarıyla birlikte yürüyor, arada bir durup kendisini uğurlamaya gelen Müslüman hocalarla konuşuyordu. Sanki koskoca ordu kendi kendini yönetiyordu.

Bu arada, Hükümet uçakları Kızıl hatlara sık sık Pıng'ı ölü ya da diri getirene 50000 ile 100.000 dolar arasında ödüller vadeden bildiriler atmasına rağmen, Pıng karargâhının önünde sadece bir nöbetçi bulunduruyor ve şehrin sokaklarında muhafızsız dolaşıyordu. Ben oradayken Pıng'ı, Şü Haydong'u ve Mao Zedong'u ölü ya da diri getirene ödüller vadeden binlerce bildiri atılmıştı; Pıng Dıhuay bunların saklanmasını emretti. Bildiri kâğıdın yalnız bir yüzüne yazılmıştı ve Kızıl Orduda kâğıt kıtlığı vardı. Bildirilerin boş tarafına daha sonra Kızıl Ordu propagandaları basıldı.

Dikkat ettim, Pıng çocukları çok seviyordu, çok zaman peşinde bir grup çocuk oluyordu. Ulak, emireri, borazancı ve seyis olarak hizmet gören bu çocukların çoğu Kızıl Ordunun düzenli birliklerinde, *Şaoniyen şienfıng düe*, yani Genç Öncüler adı verilen gruplarda örgütlenmişlerdi. Pıng'ı sık sık iki-üç "küçük Kızıl şeytan"ı etrafına toplamış konuşurken görürdüm. Onlarla ciddi bir şekilde siyasetten konuşur ve onların kişisel meselelerini dinlerdi. Onlara karşı son derece saygılı hareket ederdi.

Bir gün Pıng ve bazı kurmaylarıyla birlikte cephe yakınındaki küçük bir silah imalathanesine, işçilerin oturduğu odayı, kendi *Liening Tang*'larını, yani Lenin kulüplerini görmeye gittik. Odanın bir duvarında işçilerin yaptığı büyük bir afiş asılıydı. Afişte ayakları Mançurya, Rehol ve Opey'i çiğneyen, havaya kaldırdığı kılıcından Çin'in geri kalan bölgelerinin üstüne de kanlar damlayan kimonolu bir Japon görülüyordu. Karikatürize edilmiş Japon'un kocaman bir burnu vardı.

"Bu kim?" diye sordu Pıng Lenin Kulübü'ne bakmakla görevli bir Genç Öncüye.

"Bu" diye cevapladı çocuk, "bir Japon emperyalisti!"

"Nereden biliyorsun?" diye üsteledi Pıng.

Cevap, "Kocaman burnuna bak, anlarsın!" oldu.

Pıng gülerek bana baktı. "Bak," dedi beni göstererek, "işte sana bir *yang kuey-zu* (yabancı şeytan), o da mı emperyalist?"

"O da bir yabancı şeytan" diye cevap verdi Genç Öncü, "ama bir Japon emperyalisti değil. Onun da burnu büyük, ama bir Japon emperyalisti olmaya yetecek kadar büyük değil!"

Pıng'a, Kızıllar Japonlarla gerçekten yüz yüze gelip de onların burunlarının da kendilerininki gibi normal olduğunu gördüklerinde afişlerin vahim bir hayalkırıklığına yol açabileceğini hatırlattım. Onları düşman olarak görmeyebilir, onlara karşı savaşmayı reddedebilirlerdi.

"Sen merak etme!" dedi komutan. "Burnu olsun olmasın, biz Japon'u ayırt etmesini biliriz!"

Bir defasında da Pıng'la beraber 1. Kolordunun Japon Aleyhtarı Tiyatrosunun bir gösterisine gittik. Derme çatma sahnenin hemen altına, çimenlere oturduk. Bu oyunlardan büyük bir zevk alıyordu, çok sevilen bir şarkının çaldırılmasına ön ayak oldu. Ağustos sonları olmasına rağmen, hava kararduktan sonra ortalık iyice serinledi. Pamuklu ceketime biraz daha sarındım. Oyunun ortalarına doğru, Pıng'ın ceketini çıkarmış olduğunu fark ettim. Ceketini yanında oturan küçük bir borazancının sırtına koymuştu.

Pıng'ın bu "küçük şeytanlar"a duyduğu sevginin temelini daha sonraları kavrayabildim. Bir gece ısrarlarıma dayanamadı ve bana biraz çocukluğunu anlattı. Pıng'ın gençliğinde başından geçenler bir Batılıyı hayretler içinde bırakabilir, ama anlattıkları bugün "Kızıl olan" birçok genç Çinlinin durumunu açıklayan tipik olaylardır.

3

Niçin Bir Kızıl Oldu?

✸

Pıng Dıhuay, bereketli bir tarım bölgesinde, mavi Şiyang Irmağı'nın yakınlarında, Çangşa'dan 90 *li* uzaklıktaki Şiyang Tan'ın bir köyünde doğmuş. Derin çeltik tarlaları ve uzun bambu ağaçlarıyla kaplı yeşil bir kırlık bölge olan Şiyang Tan, Hunan'ın en güzel yerlerinden biridir. Şiyang Tan'da nüfus çok yoğundur. Sadece bu ilçede milyondan fazla insan yaşar. Şiyang Tan'ın toprağı zengin olmasına rağmen, köylülerin büyük bir çoğunluğu yoksul, cahil ve Pıng'ın deyimiyle "serflerden biraz daha iyi durumda"dırlar. Orada bütün kuvvet toprak ağalarının elindedir, en iyi topraklar onlarındır ve birçok durumda görevli de kendileri olduğundan fahiş kira ve vergiler alırlar.

Şiyang Tan'daki birçok büyük toprak ağasının geliri kırk-elli bin *tan** pirinç arasında değişir. İlin en zengin tahıl tüccarlarından bazıları da orada oturur.

Pıng'ın ailesi zengin köylüymüş. Pıng altı yaşındayken anası ölmüş, babası yeniden evlenmiş, babasının bu ikinci karısı, sürekli olarak kendinden önceki kadını hatırlattığı için Pıng'dan nefret edermiş. Onu eski tarzda öğretim yapan bir okula göndermiş, orada öğretmenler sık sık dayak atarlarmış. Ama doğrusu Pıng de kendi başının çaresine bakabilecek güçteymiş; gene bu dayak fasıllarından birinde tabureyi kaptığı gibi hocanın kafasına geçirmiş ve kaçmış. Öğretmen Pıng'ı mahkemeye vermiş, üvey anası da onu suçlamış.

Babası bu tartışmaya kayıtsız kalmış, ama karısıyla olan huzurunu bozmamak için de tabureyi hocasının kafasına geçi-

* Aşağı yukarı 2600-3300 ton.

ren bu genci çok sevdiği halasının yanına göndermiş. Halası da Pıng'ı sözüm ona modern bir okula vermiş. Pıng orada, babaya tapmaya inanmayan "radikal" bir öğretmenle tanışmış. Bir gün Pıng parkta oynarken öğretmeni yanına gelmiş, oturup onunla konuşmaya başlamış. Bunun üzerine Pıng öğretmenine ana babasına tapıp tapmadığını sormuş. Öğretmeni böyle saçmalıklara inanmadığını söylemiş. Çocukların, anababalar tıpkı Pıng'ın orada parkta oynadığı gibi oyun oynarlarken dünyaya geldiklerini anlatmış.

"Bu fikir hoşuma gitmişti" diye anlatıyordu Pıng. "Eve döndüğümde halama anlattım. Halam anlattıklarımı işitir işitmez dehşete kapıldı ve hemen ertesi gün beni yabancı etkisindeki o gavur okulundan aldı." Delikanlının anababaya tapmaya karşı çıktığını duyan ve kana susamış ihtiyar bir zorba olduğu anlaşılan ninesi "her ayın birinci ve on beşinci günleri ve dinî bayramlarda ya da aklına estiği zaman" tanrıya bu hayırsız çocuğu çarpması ve yok etmesi için dua etmeye başlamış.

Ve sonra, ancak Pıng'ın ağzından anlatılabilecek çok ilginç bir şey olmuş:

"Ninem hepimizi kölesi gibi görürdü. Afyon müptelasıydı. Bense kokusundan tiksinirdim. Bir gece artık dayanamadım, kalktım ve sobanın üstündeki afyon kabına bir tekme savurdum. Ninem öfkeden çılgına döndü. Bütün aileyi toplantıya çağırdı ve anababa saygısından yoksun bir çocuk olduğum için resmen boğularak öldürülmemi talep etti. Bana yönelttiği suçlamaları uzun bir liste halinde yazmıştı.

"Bütün aile ninemin talebini kabul etmek üzereydi. Üvey anam da ölmem gerektiğini kabul ediyor, babamsa ailenin iradesine karşı çıkmayacağını söylüyordu. O sırada dayılarımdan biri, öz anamın erkek kardeşi öne atıldı ve beni doğru dürüst eğitmedikleri için üvey anamla babama ağır bir dille saldırdı. Hatanın onlarda olduğunu ve bu durumda çocuğun sorumlu tutulamayacağını söyledi.

"Kelleyi kurtarmıştım, ama evi terk etmek zorunda kaldım. Dokuz yaşındaydım, ekimin soğuk günleriydi, bir ceket ve bir pantolondan başkaca da bir şeyim yoktu. Üvey anam onları da

elimden almaya kalkıştı ama ceketle pantolonun onun olmadığını, onları bana öz anamın verdiğini kendisine ispatladım."

İşte Pıng Dıhuay'ın hayata atılışı böyle olmuş. Önceleri sığırtmaçlık yapmış, ardından bir kömür madeninde çalışmış; günde on dört saat körüğün başında çalışıyormuş. Bunca saat çalışmaktan bıkarak madenden kaçmış, bir ayakkabıcının yanına çırak girmiş. Orada günde sadece on iki saat çalışıyormuş; büyük ilerleme doğrusu. Ama orada da tek bir gündelik alamamış ve sekiz ay sonra gene kaçmış. Bu sefer bir sodyum madeninde çalışmaya koyulmuş. Ama maden kapanınca bir kere daha iş aramaya başlamak zorunda kalmış. Hâlâ sırtındaki paçavralardan başka bir şeyi olmayan Pıng bu defa da bir bent inşaatına girmiş. "İyi bir iş"miş bu, gündelikleri gerçekten veriyorlarmış. Pıng iki yılda 12 dolar kadar bir para biriktirmiş! Ama savaş ağalarının değişmesi paranın bütün değerini ortadan kaldırınca "her şeyini kaybetmiş." Büyük bir üzüntüye kapılarak doğduğu yöreye dönmeye karar vermiş.

Artık on altı yaşında olan Pıng zengin dayılarından birine, bir zamanlar hayatını kurtaran dayısına başvurmuş. Meğer adamcağızın oğlu da yeni ölmüşmüş, üstelik Pıng'ı de eskiden beri severmiş, onu memnuniyetle karşılamış ve evine almış. Pıng orada kuzinine aşık olmuş, zaten amcası da nişanlanmalarından yanaymış. Bir Çinli özel hocadan ders almışlar, birlikte oynamışlar ve gelecekte neler yapacaklarını planlamışlar.

Ne var ki, bu planlar Pıng'ın her zamanki tezcanlılığı nedeniyle yarıda kalmış. Ertesi yıl Hunan'da büyük bir pirinç kıtlığı olmuş, binlerce köylü aç sefil kalmış. Gerçi Pıng'ın dayısı birçoğuna yardım etmiş, fakat oradaki en büyük pirinç stokları bir büyük toprak ağası-tüccarın elindeymiş. Bir gün 200 köylüden meydana gelen bir kalabalık bu toprak ağası-tüccarın evinin önüne toplanmış. Tüccardan, elindeki pirinci kâr gözetmeden kendilerine satmasını istiyorlarmış. Erdemli bir insanın kıtlık zamanı böyle davranması töreden sayılırmış. Zengin tüccar köylülere bunun sözünü bile ettirmemiş, hemencecik onları oradan uzaklaştırmış ve kapısını sürgülemiş.

Pıng devam ediyor: "Ben de tam o sırada oradan geçiyordum. Durdum, olup biteni seyre koyuldum. Baktım, köylülerden çoğu aç; üstelik o herifin deposunda 10.000 *tan* pirinç olduğunu da biliyordum. Bir de kalkmış açlıktan ölmekte olan insanlara birazcık yardım etmeyi reddediyordu. Öfkeden çılgına dönmüştüm, köylüleri herifin evine saldırttım ve evi ele geçirdik. Köylüler tüccarın deposunda pirinç stokunun çoğunu arabalara koyup götürdüler. Sonradan düşündüğümde, niçin öyle yaptığımı tam olarak kavrayamadım. Sadece adamın pirinci yoksullara satması gerektiğini, eğer satınazsa pirinci zorla alma hakkına sahip olduklarını biliyordum, o kadar."

Bu olaydan sonra Pıng bir kere daha kellesini kurtarmak için kaçmak zorunda kalmış, ama artık orduya katılacak yaştaymış. Böylece askerlik hayatı başlamış. Çok geçmeden de devrimci olmuş.

On sekiz yaşındayken müfreze komutanlığına getirilmiş ve orada halka tahakküm eden valiyi, Ducun Hu'yu devirmek için hazırlanan bir suikaste karışmış. Pıng, bulunduğu ordudaki bir öğrenci liderinin derin etkisi altında kalmış. Bu öğrenci liderini de *ducuh*'ler öldürmüş. Kendisine Hu'yu öldürme görevi verilen Pıng Dıhuay, Çangşa'ya girmiş, adamın sokaktan geçeceği günü beklemiş ve tam geçerken bombayı fırlatmış. Ama bomba da Çin hikâyeleri gibi sonu gelmeyen cinstenmiş, patlamamış. Pıng da kurtulmuş.

Çok geçmeden Dr. Sun Yatsen Güneybatı müttefik ordularının başkomutanı olmuş ve Ducun Hu'yu bozguna uğratmayı başarmış. Ama en sonunda gene kuzeyli militaristler tarafından Hunan'dan püskürtülmüş. Pıng da Sun'un ordusuyla birlikte kaçmış. Sun'un komutanlarından Çıng Çiyen tarafından bir casusluk göreviyle gönderilen Pıng Dıhuay, Çangşa'ya döndüğünde ihanete uğramış ve yakalanmış. O sırada Hunan'da Cang Cingyao baştaymış. Pıng tecrübelerini şöyle anlattı:

"Her gün bir saat kadar çeşitli şekillerde işkence yapıyorlardı. Bir gece ayaklarımı bağladılar, ellerim de arkadan bağlanmıştı. Bileklerimden bir iple tavana astılar. Sonra zindancılar tekmeleyerek itiraf etmemi isterlerken bir yandan da sırtıma iri taşlar

yüklediler. Çünkü hâlâ aleyhimde hiçbir delil edinememişlerdi. Çoğu zaman bayılıyordum.

"Bu işkence bir ay kadar devam etti. Her işkenceden sonra bir dahaki sefere dayanamayacağımı, konuşacağını düşünüyordum. Ama her defasında da ertesi güne kadar çözülmemeye karar veriyordum. En sonunda benden bir şey alamadılar ve ben de şaştım ama serbest bıraktılar. Yıllar sonra Çangşa'yı ele geçirip o eski işkence odasını yıktığımızda (Kızıl Ordu) hayatının en sevinçli anlarından birini yaşadım. Orada birçoğu dayaktan, kötü muameleden ve açlıktan yarı ölü durumda olan yüzlerce siyasi mahkûmu serbest bıraktık."

Pıng yeniden hürriyetine kavuştuğunda dayısının evine, kuzinini görmeye gitmiş. Onunla evlenmeyi tasarlıyor, kendisini hâlâ nişanlı sayıyormuş. Gel gör ki, dayısının evine vardığında kızın öldüğünü öğrenmiş. Yeniden orduya katılmış, kısa bir süre sonra ilk görevine getirilmiş ve Hunan askerî okuluna gönderilmiş. Mezun olduktan sonra Lu Tiping'in komutasındaki 2. Tümen'de tabur komutanlığına getirilmiş ve doğduğu yörede görevlendirilmiş.

"Dayımın ölüm haberini alınca, cenazeye katılmak için memlekete dönmek istedim. Yolumun üzerinde çocukluğumda oturduğum ev de vardı. İhtiyar ninem hayattaydı, hem de seksenin üstünde olmasına rağmen son derece hareketliydi. Döndüğümü öğrenince beni karşılamak için 10 *li* yol yürümüş. Karşılaştığımızda geçmişte olup bitenler nedeniyle kendisini bağışlamam için yalvardı. Son derece mütevazı ve saygılıydı. Bu değişikliğe epey şaşmıştım. Nasıl olmuştu bu iş acaba? Sonra birden, bunun ihtiyar ninemin duygularındaki herhangi bir değişiklikten değil, benim toplum dışı bir insan olmaktan çıkıp 200 dolar maaş alan bir subay oluşumdan ileri geldiğini anladım. İhtiyara biraz para bıraktım, beni aile içinde örnek olacak 'hürmetkâr bir evlat' olarak göklere çıkardı!"

Pıng'a etkilendiği kitapları sordum. Gençliğinde Sıma Guang'ın* *Ze Cih Cien*'i (ya da Hükümranlık Tarihi) adlı kita-

* Sıma Guang, ünlü bir tarihçi idi. (1019-86).

bını okuduğunda, ilk defa bir askerin topluma karşı sorumluluğuna ilişkin bazı ciddi düşünceler edindiğini söyledi. "Tıpkı benim zamanımda Çin'deki militaristler arasındaki savaşlar gibi, Sıma Guang'ın giriştiği bütün savaşlar da tamamen amaçsızdı, halka ıstıraptan başka bir şey getirmemişti. Mücadelelerimize bir amaç kazandırmak ve kalıcı bir değişiklik sağlamak için ne yapabilirdik?"

Pıng, Liang Çiçao'yu ve Kang Yüvey'i, Mao Zedong'u etkileyen yazarların çoğunu okumuştu. Bir süre anarşizme ilgi duymuş. Çen Duşiyo'nun *Yeni Gençlik*'inden sosyalizmi öğrenmiş ve o noktadan itibaren Marksizmi okuyup incelemeye başlamış. Milliyetçi Devrimin oluştuğu sıralarda alay komutanıymış; askerlerine moral vermek için siyasi bir öğretimin gerekliliğini hissetmiş. Gerçi Sun Yatsen'in *San Min Cu I* (Üç Halk İlkesi) adlı eseri "Liang Çiçao'ya nispeten bir ilerleme sayılabilirmiş", ama o sıralarda Guomindang'ın bir üyesi olmasına rağmen Pıng onu da "oldukça belirsiz ve karmaşık" bulmuş. Buharin'in *Komünizmin Alfabesi* adlı eseri ona "ilk defa uygulanabilir ve akla yakın bir toplum ve yönetim biçimi sunan bir kitap" olarak görünmüş.

1926 yılına kadar Pıng *Komünist Manifesto*'yu, *Kapital*'in bir özetini, önde gelen bir Çinli komünistin kaleme aldığı *Yeni Bir Toplum Anlayışı* adlı kitabı, Kautski'nin *Sınıf Mücadelesi*'ni ve Çin Devrimi'nin materyalist bir yorumunu sunan çeşitli makale ve broşürleri okumuş. "Eskiden" diyordu Pıng, sadece "toplumu beğenmiyordum, ama temelden bir değişikliğin mümkün olduğunu da pek göremiyordum doğrusu. *Komünist Manifesto*'yu okuduktan sonra üzerimdeki karamsarlığı attım ve toplumun değiştirilebileceğine duyduğum yeni bir inançla çalışmaya başladım."

Pıng 1927'ye kadar Komünist Partiye katılmamasına rağmen, birliklerine Komünist gençleri de almış, Marksist eğitim dersleri verdirmeye başlamış ve askerî komiteler kurmuş. 1926'da Sosyalist Gençlik üyesi olan ortaokullu bir kızla evlenmiş, ama devrim sırasında ayrı düşmüşler. 1928'den beri karısını görmemiş. Pıng 1928 Temmuz'unda isyan etmiş, Ping Ciyang'ı ele geçirmiş ve bir asi ya da şaki (hangisini derseniz) olarak yaşamaya başlamış.

Bütün bu gençlik ve mücadele anılarını anlatırken odayı bir aşağı bir yukarı adımlıyor, şakalar yapıyor ve elindeki Moğol at kılından yapılma sinekliği sözlerini vurgulamak için farkında olmadan sallayıp duruyordu. O sırada bir ulak bir deste telgraf getirdi, Pıng telgrafları okumaya koyulurken yeniden o ciddi komutan olmuştu.

"Eh, zaten hepsi bu kadardı işte" diye tamamladı sözlerini. "Bütün bu anlattıklarım bir adamın nasıl bir Kızıl şaki haline geldiği hakkında fikir veriyordur herhalde!"

4

Partizan Savaşının Taktikleri

✸

Şimdi de, Kızıl Ordunun nasıl ve niçin büyüyüp geliştiğine dair Pıng Dıhuay'la yaptığım son derece ilginç bir konuşmayı anlatmak istiyorum. Hatırladığıma göre, Yü Vangbao'da eski bir hâkimin evinde oturuyorduk. Parmaklıklı bir sundurması olan iki katlı bir yapıydı. Sundurmadan bakıldığında, Ningşiya ovalarının ötesinde Moğolistan görünüyordu.

Yü Vangbao'nun yüksek ve kalın surlarından Kızıl borazancılar talim yapıyor, kaleyi andıran şehrin bir köşesinde büyük bir kızıl bayrak dalgalanıyordu. Kızıl bayrağın sarı orak ve çekici arada sırada arkalarında bir yumruk varmışçasına rüzgâr estikçe saklanıyordu. Aşağıda bir yanda Müslüman kadınlar pirinç ayıklıyor ve ekmek pişiriyordu. Öteki tarafta ise çamaşır asılıydı. Uzaktaki bir meydanda bazı Kızıl askerler duvardan atlama, uzun atlama ve el bombası atma talimi yapıyorlardı.

Pıng Dıhuay Mao Zedong'la hemşeri olmasına rağmen Kızıl Ordu kuruluncaya kadar hiç karşılaşmamışlar.

Vurgulu bir güneyli ağzıyla ve mitralyöz gibi konuşuyor Pıng. Ne dediğini ancak yavaş ve basit bir şekilde konuştuğu zaman anlayabiliyordum. Ne var ki, çoğu zaman o kadar yavaş konuşacak sabrı gösteremiyordu. Bu konuşmamızda, çok iyi İngilizce konuşan Huang Hua tercümanlık yaptı.

"Çin'de partizan savaşının temel nedeni," diye başladı Pıng, "ekonomik iflas, özellikle kırsal bölgelerdeki iflastır. Emperyalizm, toprak ağalığı ve militarist savaşlar kırsal bölgelerin ekonomisini mahvetti. Bu baş düşmanlar yok edilmedikçe ekonomi yeniden kurulamaz. Muazzam vergiler, hem askerî hem de eko-

nomik Japon istilasıyla birlikte, toprak ağalarının da yardımıyla, bu köylü iflasını daha da hızlandırdı. Köylerde eşrafın iktidarı kötüye kullanması köylülerin büyük çoğunluğu için hayatı dayanılmaz hale getirir. Köylerde çok yaygın bir işsizlik hüküm sürer. Yoksul sınıflar bir değişiklik uğrunda savaşmaya hazırdırlar.

"İkinci olarak, partizan savaşı, etki alanlarının geri kalmışlığı nedeniyle gelişti. Haberleşmenin, yolların, demiryollarının ve köprülerin eksikliği halkın silahlandırılmasını ve örgütlenmesini mümkün kılıyordu.

"Üçüncü olarak, Çin'in bütün stratejik merkezleri hemen tamamen emperyalistlerin hâkimiyeti altında olmasına rağmen, onların bu denetimi her yerde aynı güçte ve birleşmiş değildir. Emperyalistlerin nüfuz alanları arasında büyük boşluklar bulunmaktadır, savaşı buralarda hızla gelişebilir.

"Dördüncü olarak, Büyük Devrim (1925-1927) devrimci düşünceyi birçok insanın kafasına soktu; 1927'deki karşı-devrimden ve şehirlerdeki katliamdan sonra bile birçok devrimci boyun eğmeyi reddetti ve bir karşı koyma yolu aramaya başladı. Büyük şehirlerde emperyalist ve kompradorların* kurduğu özel bir denetim sisteminden ve başlangıçta bir silahlı kuvvetin olmayışından ötürü şehirlerde bir üs bulmak imkânsızdı; birçok devrimci işçi, aydın ve köylü, köylü ayaklanmalarına önderlik etmek üzere kırsal bölgelere yöneldi. Dayanılmaz sosyal ve ekonomik şartlar devrim talebini yaratmıştı: Kırsal bölgelerdeki bu kitle hareketine sadece önderlik, biçim ve hedef sağlamak gerekiyordu.

"Bütün bu etkenler devrimci partizan savaşının gelişmesine ve başarı kazanmasına katkıda bulundu. Tabii burada bütün bunları oldukça basit bir şekilde anlattım, geride yatan problemlerin derinine inmedim.

"Bu nedenlerin dışında, kitlelerle savaşan kuvvetlerin bir olması sayesinde partizan savaşı başarıya ulaştı ve partizan müfrezeleri yenilmezlik kazandılar. Kızıl partizanlar sadece savaşçı değil, aynı zamanda siyasi propagandacı ve örgütçüdürler. Her gittikleri yere devrim mesajını götürürler, köylü kitlelerine Kızıl

---

* Komprador, Batılı ve yerli işadamları arasında aracılık yapan Çinlilere denirdi.

Ordunun gerçek görevlerini sabırla izah ederler ve onlara ihtiyaçlarının ancak devrimle gerçekleştirilebileceğini ve Komünist Partinin niçin onlara önderlik edebilecek tek parti olduğunu kavratırlar.

"Partizan savaşının özel görevlerine gelince, niçin bazı yerlerde hızla gelişerek güçlü bir siyasi iktidar haline gelirken, başka birtakım yerlerde de kolayca ve çabucak bastırıldığını sordunuz. Bu, ilginç bir mesele.

"Her şeyden önce, Çin'de partizan savaşı ancak Komünist Partinin devrimci önderliğinde başarıya ulaşabilir, çünkü köylülerin taleplerini sadece Komünist Parti yerine getirmek ister ve yerine getirebilir; köylüler arasında derin, yaygın ve sürekli siyasi ve örgütsel çalışmanın gerekliğini ancak Komünist Parti kavrar ve vaatleri ancak Komünist Parti gerçekleştirebilir.

"İkinci olarak, partizan birliklerinin savaş sırasındaki fiilî önderliği, kararlı, korkusuz ve gözüpek olmalıdır. Önderlikte bu nitelikler bulunmazsa, partizan savaşı gelişmemekle kalmaz, aynı zamanda gerici saldırı karşısında yok olur gider.

"Kitleler sadece kendi geçim meselelerinin pratik çözümüyle ilgilendikleri için, partizan savaşını geliştirmek onların en acil taleplerini dolaysız bir şekilde karşılamakla mümkün olabilir. Bu da, sömürücü sınıfın hemen silahsızlandırılması gerektiği anlamına gelir.

"Partizanlar hiçbir zaman hareketsiz kalamazlar; böyle yapmak, yıkımı davet etmek demektir. Etraflarında durmadan yeni çevresel ve koruyucu gruplar inşa ederek sürekli genişlemelidirler. Siyasi eğitim mücadelenin her aşamasına eşlik etmeli ve devrime katılan her yeni gruptan mahalli önderler yetiştirilmelidir. Dışarıdan önderler belli bir ölçüde getirilebilir, ama eğer hareket mahalli kitleler arasından yeni önderler ilham etmek, uyandırmak ve durmadan yaratmakta başarı gösteremezse, hiçbir nihai zafer kazanılamaz."

Mareşal Cang Şüeliyang'ın Kızıllara (yok etmek için üzerine gönderildiği düşmana) saygı duymaya başlamasının nedenlerinden biri de, onların bu tarz savaşmadaki ustalıklarından etkilenmesi ve Japonlara karşı savaşta onlardan yararlanılabileceği-

ne inanmasıydı. Kızıllarla bir çeşit ateşkes anlaşmasına vardıktan sonra, Kızıl öğretmenleri Şensi'de kendi Mançurya Ordusu için açılan yeni subay eğitim okulunda ders vermeleri için davet etti. Komünistlerin oradaki etkisi hızla arttı. Şiddetli birer Japon aleyhtarı olan Mareşal Cang ve subaylarının çoğu, Japonya'ya karşı savaşta Çin'in eninde sonunda üstün hareket ve manevra yeteneğine dayanmak zorunda kalacağına ikna olmuşlardı. Kızılların on yıllık savaş tecrübesi boyunca gerilla savaşının strateji ve taktikleri hakkında öğrendikleri her şeyi öğrenmek için can atıyorlardı.

Pıng'a bu meselelerle ilgili sorular sormuştum. Ona, "Kızıl partizan savaşının ilkeleri"ni özetlemenin mümkün olup olmadığını sormuştum? Özetlemeye söz vermiş ve bazı notlar almıştı, onları okudu. Konunun daha etraflı tartışılabilmesi için bana Mao Zedong tarafından yazılan ve sovyet bölgelerinde yayınlanan küçük bir kitabı salık verdi, ama kitabı bulamadım.*

"Yeni yeni gelişmekte olan partizan ordusunun başarıya ulaşması için bazı taktik kurallarına uyulması gerekir" diye açıkladı Pıng. "Biz bu kuralları uzun tecrübelerimizle öğrendik. Gerçi bu kurallar şartlara göre değişebilir ama kanımca bunlardan uzaklaşmak da genellikle yok olmaya götürür. Başlıca ilkeler on noktada özetlenebilir. Şöyle:

"Birincisi, partizanlar kaybedilecek muharebelere girmemelidirler. Başarı belirtileri güçlü değilse, herhangi bir çatışmaya girmekten kaçınmalıdırlar.

"İkincisi, iyi yönetilen partizan grubunun başlıca saldırı taktiği, beklenmedik anda düşmanın karşısına çıkarak onu şaşırtmaktır. Durağan savaştan kaçınılmalıdır. Partizan müfrezesinin ne yedek kuvveti, ne geri safı ne de düşmanınki dışında erzak ve ulaşım hattı vardır. Uzun bir mevzi savaşında düşman her türlü üstünlüğe sahiptir ve genel olarak partizanların başarı şansı muharebenin uzunluğu oranında azalır.

"Üçüncüsü, herhangi bir çatışma önerilmeden ya da kabul edilmeden önce, dikkatli ve etraflı bir hücum ve özellikle geri çe-

* Mao'nun *Yu-ci Çan-çeng* (Gerilla Savaşı) Vaya Pao, Şensi'de yayınlandı, 1935.

kilme planı hazırlanmalıdır. Özel durum hakkında tam bir bilgi edinilmeden girişilen bir hücum, partizanların düşman tarafından hareketsiz bırakılmasına yol açar. Üstün manevra yeteneği partizanların büyük üstünlüklerinden biridir; bunun uygulanmasında yapılacak hatalar, yok olmak demektir.

"Dördüncüsü, partizan savaşının gelişmesinde en büyük dikkat *Min tuan*'a, yani toprak ağalarının ve mütegallibenin ilk ve son en kararlı mukavemet hattına gösterilmelidir. *Min tuan** askerî olarak yok edilmeli, ama mümkünse siyasi olarak kitlelerin safına kazanılmalıdır. Bir bölgede *Min tuan* silahtan tecrit edilmedikçe, orada kitleleri seferber etmek imkânsızdır.

"Beşincisi, düşman birliklerine karşı girilecek düzenli bir çatışmada partizanlar sayıca düşmandan üstün olmalıdır. Ama eğer düşmanın düzenli birlikleri ilerliyor, dinleniyor ya da zayıf bir şekilde korunuyorsa, çok daha küçük bir grupla düşman hattının en can alıcı noktasına hızlı, kararlı ve beklenmedik bir kanat saldırısı yapılabilir. Birçok Kızıl 'kısa-saldırı', binlerce askeri olan düşmana karşı sadece birkaç yüz kişiyle gerçekleştirilmiştir. Beklenmedik şaşırtıcı saldırı, çabukluk, cesaret, yalpalamadan karar verme, manevranın pürüzsüz bir şekilde planlanması ve düşmanın anatomisindeki en zayıf ve en can alıcı noktanın seçilmesi, bu tür bir saldırının kesin zafere ulaşması için zorunludur. Bunda ancak son derece tecrübeli bir partizan ordusu başarılı olabilir.

"Altıncısı, fiilî çarpışmada partizan hattı çok esnek olmalıdır. Düşmanın mevcudunu, hazırlığı ya da savaşma gücünü hesaplamada hataya düştüklerini anlar anlamaz, partizanlar hücuma geçtikleri hızla çatışmayı bırakabilmeli ve geri çekilebilmelidirler. Savaşta saf dışı olan her komutanın yerini başarıyla alabilecek güvenilir kadrolar her birimde geliştirilmelidir. Partizan savaşında alt rütbeli subayların becerikliliğine de büyük ölçüde dayanılmalıdır.

"Yedincisi, düşmanın dikkatini başka tarafa çekme, tuzak kurma, şaşırtma hareketi, pusuya düşürme, harp hilesi ve rahatsız

---

* Pıng Dıhuay, *Min tuan*'ın en az üç milyon kişi olduğunu hesapladı. (Çin'in iki milyon kişilik muazzam düzenli ordusuna ek olarak.)

etme taktiklerinde ustalaşılmalıdır. Çincede bu taktiklere 'aslında batıya saldırırken doğuya saldırır gibi görünme ilkesi' denir.

"Sekizincisi, partizanlar düşmanın ana kuvvetiyle çatışmaya girmekten kaçınmalı, buna karşılık en zayıf halkada yahut da en can alıcı noktada yoğunlaşmalıdırlar.

"Dokuzuncusu, düşmanın, partizanların ana kuvvetlerinin yerini tespit etmesini önlemek için bütün tedbirler alınmalıdır. Bu nedenle düşman ilerlerken, partizanlar tek bir yerde yoğunlaşmaktan kaçınmalı ve yerlerini sık sık değiştirmelidirler (bir hücumdan hemen önce, bir gün ya da bir gecede iki-üç defa). Partizanların hareketlerinde gizlilik başarı için mutlaka zorunludur. Bir hücumdan sonra ortadan kaybolmak için hazırlanmış planlar, düşmanın ilerleyişini karşılamak üzere fiilî yoğunlaşma için hazırlanmış planlar kadar önemlidir.

"Onuncusu, üstün hareket yetenekleri dışında, partizanlar mahalli kitlelerden ayrılmaz oldukları için aynı zamanda üstün istihbarat avantajına da sahiptirler ve bundan en büyük yarar sağlanmalıdır. En mükemmeli, her köylünün, partizanların istihbarat görevlisi olmasıdır; öyle ki, düşman partizanlardan habersiz tek bir adım atamaz hale gelmelidir. Düşman hakkında haber alma yollarının korunması için büyük itina gösterilmeli ve birçok yedek istihbarat hattı kurulmalıdır."

Kumandan Pıng'a göre, bunlar Kızıl Ordunun temel ilkeleriydi ve Kızıl bölgenin her genişletilmesinde bunları uygulamak gerekliydi. Pıng sözlerini şöyle tamamladı:

"Sizin de gördüğünüz gibi, partizan savaşının başarılı olabilmesi için şu temel nitelikler gereklidir: korkusuzluk, çabukluk, akıllıca plan yapma, hareketlilik, gizlilik ve eylemde apansız ve kararlı davranma. Bu nitelikler bulunmazsa, partizanların zafer kazanması güç olur. Eğer bir muharebenin başlangıcında çabuk karar vermezlerse, muharebe uzar. Ellerini çabuk tutmalıdırlar, aksi takdirde düşman takviye alır. Hareketli ve esnek olmalıdırlar, aksi takdirde manevra avantajlarını kaybederler.

"Son olarak, partizanların, köylü kitlelerinin destek ve katılımını sağlamaları mutlak bir gerekliliktir. Eğer silahlı köylülüğün hiçbir hareketi yoksa gerçekte partizan üssü de yoktur ve ordu

varlığını sürdüremez. Partizan savaşı ancak halkın kalbinde yer ederek, kitlelerin taleplerini yerine getirerek, köylü sovyetlerinde bir üssü sağlamlaştırarak ve kitlelerin gölgesine sığınarak devrimci zafere ulaşabilir."

Pıng taraçada bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, benim yazmakta olduğum masaya her dönüşünde meseleleri anlatıyordu. Birden durdu ve düşünceye daldı.

"Fakat hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey şundan daha önemli değildir" dedi, "Kızıl Ordu bir halk ordusudur ve halk bize yardım ettiği için gelişmiştir.

"1928 kışını hatırlıyorum: Hunan'daki kuvvetlerimin sayısı iki bine kadar inmişti ve kuşatılmıştık. Guomindang birlikleri çevredeki 300 *li*'lik bir alandaki evleri yaktı, tüm yiyeceğe el koydu ve sonra da bizi ablukaya aldı. Hiç kumaşımız yoktu. Kısa ceketler için ağaç kabuklarını kullandık, ayakkabı yapmak için pantolonlarımızın paçalarını kestik. Saçlarımız uzadı; ne barınağımız, ne ışığımız ne de tuzumuz vardı. Hasta ve yarı açtık. Aslında köylülerin durumu da bizimkinden farklı değildi, ellerindeki pek az yiyeceğe hiç dokunmuyorduk.

"Ama köylüler bizi teşvik ettiler. Toprağı kazıp, Beyaz birliklerden sakladıkları tahılı çıkardılar, bize verdiler. Kendileri patates ve bitki kökü yiyorlardı. Evlerini yaktıkları ve yiyeceklerini çaldıkları için Beyazlardan nefret ediyorlardı. Biz oraya varmazdan önce bile toprak ağaları ve tahsildarlarla savaşmışlardı, bu nedenle bizi iyi karşıladılar. Birçoğu bize katıldı, hemen hepsi şu ya da bu şekilde yardımcı oldu. Kazanmamızı istiyorlardı! İşte bu nedenle savaşmaya devam ettik ve ablukayı yarıp geçtik."

Sonra bana döndü ve mütevazı bir tavırla sözlerini şöyle tamamladı: "Gerçi taktikler önemlidir, ama halkın çoğunluğu bizi desteklemeseydi varlığımızı koruyamazdık. Biz, halkın, zalimlerin beynine inen yumruğundan başka bir şey değiliz!"

5

Kızıl Savaşçının Hayatı

✸

Eskiden Çinli askerlerin yurt dışında kötü bir ünü vardı. Pek çok kimse Çinli askerin silahının her şeyden çok bir süs eşyası olduğunu; onun afyon çubuğuyla savaştığını, silah atılsa bile bunun danışıklı dövüş olduğunu, hedefe değil havaya ateş ettiğini, paralı asker olarak dövüştüğünü ve ücretini afyon olarak aldığını düşünürdü. Bu söylenenler geçmişteki ordular için oldukça doğrudur ama bugünün iyi teçhizatlı ve birinci sınıf Çin askeri (Kızıl olsun Beyaz olsun) Japonya'nın Çin'i istila teşebbüsü sırasında ispat edildiği gibi artık bir şaka konusu olmaktan uzaktır.

Böyle gayriciddi ordulardan Çin'de hâlâ pek çok vardı ama son zamanlarda eskisinin yerine geçen yeni bir Çinli savaşçı tipi doğmuştur. İç savaş, özellikle Kızıllar ve Beyazlar arasındaki sınıf savaşı çok çetin olmuş ve savaşın büyük kısmında şiddetli ve acımasızca çarpışılmış, hiç ara verilmemiş, mütareke yapılmamıştır.

Çin'deki bu on yıllık mücadele, en azından, bir savaş gücü çekirdeğini ve modern teknik ve taktiklerde tecrübeli askerî beyinler yarattı. Kısa zamanda küçümsenmeyecek güçlü bir ordu inşa ettiler.

Mesele, Çin insanında değildi. 1932'de Şanghay savaşı sırasında öğrendiğim kadarıyla Çinliler de diğer halklar kadar savaşabiliyorlar. Teknik yetersizlikler bir yana bırakıldığında, bütün mesele komutanlığın eldeki insan gücünü eğitmekte, ona askerî disiplin, siyasal moral ve zafer kazanmak için azim vermekte yetersiz oluşuydu. İşte Kızıl Ordunun üstünlüğü de buradaydı. Taraflardan, savaş sırasında bir şey uğruna savaştığına inanan genellikle sadece Kızıl Ordu idi. Düşmanın muazzam teknik ve

sayı üstünlüğüne karşı dayanabilmelerini sağlayan, Kızılların ordunun inşasında eğitici görevlerde büyük başarı sağlamaları idi.

Kızıl Ordunun büyük kısmını oluşturan köylülerin dayanıklılık ve şikâyet etmeden güçlüklere katlanmada üstlerine yoktur. Bu, Kızılların her taraftan darbe yedikleri, açıkta uyudukları ve günlerce kabuklu buğdayla beslendikleri ama gene de birliklerini korudukları ve kudretli bir askerî güç olarak ortaya çıktıkları Uzun Yürüyüş sırasında ispatlandı. Bu, Kızıl Ordudaki günlük hayatın zorluklarına ve katılıklarına karşı koyuşlarında görülüyor.

Ningşiya ve Gansu'da gördüğüm Kızıl birlikler mağaralarda, zengin toprak ağalarından kalma ahırlarda, kil ve odundan alelacele yapılmış barakalarda ve eski subayların ya da garnizon birliklerinin terk ettiği evlerde oturuyorlardı. Şiltesi bile olmayan sert *kang*'lar üzerinde uyuyorlar ve herkese ancak birer pamuk battaniye düşüyordu. Bu odalar, döşemeleri, duvarları ve tavanları kireçle kaplı olmasına rağmen oldukça temiz ve düzenliydi. Yemek veya yazı masaları pek yoktu. İskemle yerine üst üste konmuş tuğla ve taşları kullanıyorlardı. Zira eşyaların çoğunu düşman çekilmeden önce tahrip etmiş ya da yükleyip götürmüştür.

Her topluluğun kendi aşçısı ve komiserliği vardı. Kızılların aldığı gıda çok sadeydi. Akdarı ve lahana yanında biraz koyun eti bazen domuz eti normal yemeklerini meydana getiriyordu. Bundan başka da gıdaları yok görünüyordu. Kahve, çay, pasta, tatlı ya da taze sebze yoktu. Ama hiç de aramıyorlardı. Kahve kutuları kahveden daha değerliydi. Kahvenin tadı ilaca benzediğinden kahveyi kimse sevmezdi. Ama iyi bir kahve kutusundan işe yarar bir matara yapılabilirdi. İçtikleri tek şey sıcak suydu. Soğuk su içilmesi (çoğunlukla mikroplu olduğu için) kesinlikle yasaklanmıştı.

Kızıl askerin savaşmadığı zaman da günleri dolu ve meşgul geçerdi. Kuzeybatı ve güneyde askerî bakımdan hareketsiz geçen uzun dönemler yaşanmıştı. Zira yeni bir bölge işgal edildiğinde Kızıl Ordu, sovyetleri kurmak ya da "sağlamlaştırmak" için orada kalır, ileri karakollara sadece küçük bir güç yerleştirirdi. Düşman

dönem dönem giriştiği "imha saldırı"ları dışında hemen her zaman savunma durumundadır.

Kızıl asker siperlerde ya da ileri karakollarda görevde olmadığında haftada altı gün çalışırdı. Sabah 5.00'te kalkar, akşam 9.00 da "istirahate" çekilirdi.

Günlük program şöyleydi: Kalkar kalkmaz bir saat jimnastik, kahvaltı, iki saat askerî talim, iki saat siyasi gündem, yemek, bir saat dinlenme, iki saat okuma yazma dersi, iki saat oyun ve spor, akşam yemeği, şarkılar, grup toplantıları ve yat borusu.

Uzun atlamada, yüksek atlamada, koşmada, duvar tırmanmada, iple tırmanmada, ip atlamada, el bombası atmada ve nişancılıkta şiddetli bir yarışma teşvik ediliyordu. Duvarların, engellerin ve halatların üstünden atlayan Kızılları seyredenler, Çin basınının, dağ tırmanmadaki çevik hareketleri ve süratli davranışlarından dolayı Kızıllara "maymun insanlar" adını taktıklarını anlamakta zorluk çekmezler. Spor, askerî eğitim, siyasi bilgi, okuma yazma ve kamu sağlığı dallarında müfrezeden alaya kadar gruplar arasında yapılan yarışmalarda flamalar verilirdi. Bu flamaların böyle üstünlükler kazanan birliklerin Lenin kulüplerinde sergilendiğini gördüm.

Her bölükte ve her alayda bir Lenin Kulübü vardı. Bu kulüpler toplumsal ve "kültürel" hayatın mihverini teşkil ediyordu. Alaylardaki Lenin odalarından en mükemmelleri birliklerin kışlalarında görülürdü. Ama bunu söylemek bir şey ifade etmiyor. Gördüklerimin hepsi basit yerlerdir, yarattıkları ilgi, içindeki eşyalardan değil faaliyetten kaynaklanıyordu. Buralarda bölüğün ya da alayın yetenekli kişileri tarafından çizilmiş Marx ve Lenin resimleri bulunur. Bu resimlerde, İsa'nın Çin'de yapılmış resimlerinde olduğu gibi genellikle bariz bir Doğu havası göze çarpar, çekik gözler, Konfüçyüs'ün görüntüsündeki gibi çıkık bir alın vardır, bazen de alın hiç yoktur. Çince *Ma Xe-Su* denilen Marx'a Kızıl askerler "Ma Ta Hu-zu" ya da "Koca Sakallı Ma" adını takmışlardı. Kızıl askerler Marx'a sevgi dolu bir hayranlık beslerdi. Bu Çin'de sakal bırakabilen yegâne kimseler olan Müslümanlar için özellikle geçerliydi.

Lenin Kulübü'nün bir diğer özelliği de kilden yapılmış modellerle askerî taktiklerin çalışıldığı bir köşenin varlığıydı.

Minyatür şehirler, dağlar, kaleler, nehirler, göller ve köprülerin inşa edildiği bu köşelerde oyuncak ordular savaşırken sınıf kendisine verilen taktik meseleyi çözmeye çalışır. Böylece bu modellerin üzerinde bir köşede, Şanghay'daki Çin-Japon savaşının tekrarlandığı, bir başka köşede Çin Seddi'ndeki savaşı görürsünüz. Ama modellerin büyük bir kısmı Kızıllarla Guomindang arasındaki eski savaşlara ayrılmıştır.

Bu modeller, ordunun mevzilendiği yörenin coğrafi özelliklerini izah etmek, misal olarak ele alınan bir askerî harekâtın taktiklerini canlı bir şekilde göstermek ya da sadece Kızıl askerlerin askerî eğitim olarak gördükleri coğrafya ve siyaset derslerini hareketli bir hale sokmak için kullanılıyordu. Hastane bölüğündeki Lenin odasında belli hastalıkların etkilerini, insan sağlığını vb. gösteren kilden modeller gördüm.

Kulübün diğer bir köşesi yazı çalışmasına ayrılmıştı. Duvarda her savaşçının kendine ait defteri çiviye asılı dururdu. Üç karakter çalışması grubu vardı. 100'den az karakter bilenler; 100'den 300'e kadar bilenler ve 300'den fazla karakteri okuyup yazabilenler. Kızıllar her grup için kendi ders kitaplarını basmışlardı. (İncelenen metinler siyasi propaganda metinleriydi.) Her bölüğün, taburun, alayın ve ordunun siyasi dairesi siyasi eğitimden olduğu kadar kitle eğitiminden de sorumluydu. Bana anlatılanlara göre 1. Ordunun sadece yüzde 20'si halen *hsia-zu* ya da Çinlilerin hiç okuma yazma bilmeyenleri adlandırdıkları gibi "kör insanlar" sınıfında idiler.

2. Tümenin yirmi iki yaşında siyasi yönetmeni olan Şiyao Hua'nın bana anlattığına göre, "Lenin Kulübü'nün ilkeleri" oldukça basitti. Kulüplerdeki bu tür hayat ve faaliyet günlük çalışma ve insanın gelişmesiyle birleşmeliydi. Bunu herkesin kendisi yapması gerekiyordu. Basit ve kolay anlaşılır olmalıydı. Ordunun acil görevleri konusundaki pratik eğitimi eğlence ile birleştirmeliydi.

Sıradan bir Lenin Kulübü kitaplığında esas olarak, standart Çin Kızıl Ordusu ders kitapları ve söylevler, Rus devrimini anlatan bir kitap, Beyaz bölgelerden kaçırılan ya da ele geçirilen çeşitli dergiler ve Kızıl Çin Günlük Haberleri, Parti Çalışması, Mücadele ve diğer Çin Sovyet yayınları bulunurdu.

Her kulüpte bir duvar gazetesi ve bu gazeteyi günü gününe hazırlamaktan sorumlu bir komite vardı. Duvar gazetesi askerlerin meselelerine nüfuz etmek ve gelişmelerini ölçmek imkânını veriyordu. Bu gazetelerden birçok yazıyı tercüme ederek not ettim. Yü Vangbao'da bulunan İkinci Bölük, Üçüncü Alay, İkinci Tümenine ait Lenin Kulübü'ndeki bir gazete tipik bir örnektir. Komünist Partisi ve Komünist Gençlik Birliğinin yaptığı günlük ve haftalık ilanlar; yeni okuma yazma öğrenenlerin yazdığı basit yazıların bulunduğu ve çoğu devrimci ve heyecan yaratan cümleler ve sloganlardan meydana gelen bir iki sütunluk makaleler; Kızıl Ordunun Güney Gansu'da kazandığı zaferlere ait radyo bültenleri. Beyaz alanlardan siyasi haberler; belki de hepsinden daha ilginç olan övgü ve eleştiriye ayrılmış kızıl ve siyah sütunlar diye adlandırılan iki bölümden meydana geliyordu.

"Övgüler" bireylerin ya da grupların cesaret, kahramanlık, fedakârlık, çalışkanlık gibi meziyetlerini anlatıyordu. Siyah sütunda ise yoldaşlar birbirlerine ve subaylarına isimlerini vererek hücum ediyorlardı. Bu kusurlar, tüfek temizlemede kusur etme, çalışmada sallapatilik, el bombası ya da süngü kaybetmek, vazife başında sigara içmek, "siyasi gericilik", "bireycilik", "tutucu alışkanlıklar" vb. gibi şeyleri kınıyorlardı. Arka sayfadaki bir sütunda da bir aşçının akdarıyı "baştan savma" pişirmesi eleştiriliyor, bir diğer sütunda ise bir aşçı, pişirdiği yemeklerden "her zaman şikâyetçi" olduğu için birini kınıyordu.

Pek çok kimsenin Kızılların İngiliz masa tenisi oyununu çok sevmeleri hoşuna gider. Gariptir ama her nasılsa, her Lenin Kulübü merkezinde aynı zamanda yemek masası olarak da kullanılan büyük bir pinpon masası vardı. Lenin kulüpleri yemek zamanı karmakarışık olur ama her zaman ellerinde raketleri, topları ve ağlarıyla yoldaşlarına çabuk olmalarını söyleyen dört-beş "hay-

dut" bulunur; oyunlarına devam etmek istiyorlardır. Her bölük, kendi pinpon şampiyonunu övüyordu. Ben hiçbiriyle yarışacak durumda değildim.

Bazı Lenin kulüplerinde eski subayların ya da Beyaz subayların evlerinde el konulmuş gramofonlar vardı. Bir gece ele geçirdikleri bir Amerikan gramofonuyla bana konser verdiler. Bunun Şensi-Sueyüan sınırında o zamanki komutan olan General Gao Guezu'nun Kızıllara karşı savaşta Guomindang ordusunun hediyesi olduğunu söylediler. General Gao'nun plakları iki Fransızca hariç hep Çinceydi. Fransızcalardan birinde "Marseillaise" ile "Tipperary" vardı. Diğeri ise komik bir Fransız şarkısıydı ve tek kelimesini bile anlamayan şaşkın dinleyicilerin kahkahalarıyla karşılanıyordu.

Kızılların kendilerine has çeşitli oyunları vardı ve durmadan da yenilerini icat ediyorlardı. Bunlardan biri Şih Zu-pay ya da "Şahısları Bilin" adlı bir iskambil oyunuydu ve okuma yazma bilmeyenlerin yazı öğrenmesine yardımcı oluyordu. Pokere benzeyen bir oyun daha vardı ama bunda kıymetli kartların üstünde "Kahrolsun Japon Emperyalizmi", "Kahrolsun Toprak Ağaları", "Yaşasın Devrim" ve "Yaşasın Sovyetler" ibareleri vardı. Küçük kartların üstünde ise siyasi ya da askerî hedeflere göre değişen sloganlar yazılıydı. Pek çok grup oyunu vardı. Komünist Gençlik Birliği üyeleri Lenin kulüplerinin programından sorumluydu ve her gün birlikte söylenen şarkıları yönetiyorlardı. Bunların çoğunun sözleri Hristiyan ilahilerinin melodisine uydurulmuştu.

Bütün bu faaliyetler asker kitlesinin oldukça meşgul ve sağlıklı kalmasını sağlıyordu. Kızıl birliklerinin yanında yardakçılara ya da fahişelere rastlamadım. Afyon içmek yasaktı. Yolda ya da gezdiğim kışlalarda ne afyon ne de afyon çubuğu gördüm. Sigara içmek, iş başında olunan zaman dışında yasak değildi, ama sigaraya karşı bir propaganda yürütülüyordu. Ve pek az Kızıl askerin sigara içtiği görülüyordu.

Cephe gerisindeki sıradan Kızıl askerlerin düzenli hayatı böyleydi. Belki size pek heyecanlı gelmeyebilir; onların hayatı, bazı çığırtkanların anlattıklarından çok farklıdır. Bunlara bakarsanız,

Çinlilerin hayatı çılgınca âlemlerden, çıplak dansözlerin oynadığı eğlencelerden ve yemekten önce ve sonra yapılan soygunculuktan meydana gelirmiş. Gerçekte tam tersine devrimci bir ordu nerede olursa olsun lüzumundan fazla kuralcı davranma tehlikesi ile karşı karşıyadır.

Kızılların bazı fikirleri bugün bunları gerçekleştirmek için çok daha fazla imkâna sahip olan Çan Kayşek'in dehşetengiz "yeni ordu" su ve Yeni Hayat hareketi tarafından kopya edilmiştir. Ama Kızılların iddiasına göre, Beyaz orduların kopya edemediği tek şey onların "devrimci bilinç"leridir. Bunun ne olduğu, Kızıl birliklerin siyasi oturumunda görülebilir. Burada bu gençlerin uğrunda savaştıkları ve öldükleri sağlam inançları açıkça görülür.

6

Siyaset Dersi

✸

Yapacak bir şeyin olmadığı bir öğleden sonra Kızıl Ordu Siyasi Dairesi üyesi olan Liyo Şiyao'yu ziyarete gittim. Bulunduğu yer Yü Vangbao şehri surlarındaki askerî karakoldaki dairelerdi.

Artık Kızıl komutanların sadık Marksistler olduğunu, her ordu biriminin içinde yer alan siyasi dairelerdeki temsilcileri yoluyla etkin bir şekilde Komünist Partisinin rehberliği altında olduklarını anlamıştım. Tabii, Bay Troçki'nin onları iyi Marksistler mi yoksa kötü Marksistler mi saydığını bilemem, ama önemli olan kendi tarzlarında bilinçli sosyalizm savaşçıları olmalarıydı; ne istediklerini biliyorlardı ve dünya çapında bir hareketin parçası olduklarına inanıyorlardı.

Liyo, Kızıllar içinde tanıdığım en ciddi kişilerden biriydi. Çok çalışkan, son derece dürüst, güzel ve entelektüel bir çehresi olan 25 yaşlarında bir gençti. Çok saygılı ve kibardı, kimseyi incitmezdi. Gene de ben onun Kızıl Orduyla bağından ötürü büyük bir gurur duygusuyla dolu olduğunu hissettim. Komünizm hakkında katıksız bir mutlakçılık duygusuna sahipti. Emredildiğinde sayısız "karşı-devrimci" ve "hain"i öldürmekte tereddüt etmeyeceğine emindim.

Onun zamanını almaya hakkım yoktu, ama bana elinden geldiğince yardımcı olması için talimat aldığını biliyordum. (Daha önce pek çok kere tercümanlığımı yapmıştı.) Onun için mümkün olan en büyük yararı sağlamaya çalıştım. Yabancılardan hoşlanmadığını sanıyorum. Sonradan kısaca hayatını anlattığında ona hak verdim. Kendi ülkesinde yabancı polis tarafından iki kere tutuklanmış ve hapsedilmişti!

Liyo, Şıngcovfu'daki Amerikan misyoner okulunun eski bir öğrencisiydi. O, 1926'ya, Büyük Devrim'e kadar dinine bağlı bir Hristiyan, bir muhafazakâr ve iyi bir YMCA üyesiydi. Bir gün bir öğrenci grevine önderlik etmiş, okuldan atılmış ve ailesi tarafından reddedilmişti. Çin'deki "misyoner kuruluşların emperyalist temelini" anlayan Liyo, Şanghay'a gitmiş ve oradaki öğrenci hareketi içinde faal rol oynamış, Komünist Partisine katılmış ve Fransız kapitülasyon bölgesindeki polis tarafından hapse atılmıştı. 1929'da serbest bırakılan Liyo, yoldaşlarına yeniden katılmış, Komünist Partinin taşra komitesinde çalışmış, İngiliz polisi tarafından tutuklanarak meşhur Ward Road hapishanesine atılmış, itirafta bulunması için elektrik işkencesine tabi tutulmuş, sonra Çinli yetkililere teslim edilmiş, yeniden hapsedilmiş ve 1931 yılına kadar da hürriyetine kavuşamamıştı. O zamanlar sadece 20 yaşındaydı. Kısa bir süre sonra, Kızıllar tarafından Fukien Sovyeti bölgesindeki "yeraltı trenyolu"na gönderilmiş. O günden beri de Kızıl Ordudaymış.

Liyo bana eşlik etmeyi kabul etti ve birlikte, siyaset dersi yapılan bir Lenin Kulübü'ne gittik. Bu, 2. Tümenin içindeki İkinci Alayın, 1. Ordu Müfrezesinin yaptığı bir toplantıydı. Sınıfta 62 kişi bulunuyordu. Bu, bölüğün içindeki "ileri kesim"di. Bir de "ikinci kesim" vardı. Kızıl Orduda siyasi eğitim, başlıca üç grup ile yürütülüyordu. Bu grupların her biri kendi içlerinde ileri ve ikinci kesimler olarak bölünmüştü. Her biri üst yöneticilere danışmak ve sovyetlere delege göndermek üzere kendi askerî komitelerini seçiyorlardı. Bu üç grup şöyleydi: Bölük komutanları ve daha üstleri; müfreze komutanları ve sıradan askerler; hizmet müfrezeleri --aşçılar, seyisler, temizlik görevlileri ve Genç Öncüler.

Oda yeşil ağaç dallarıyla süslenmişti, kapının üstüne kırmızı kâğıttan yapılmış büyük bir kızıl yıldız yerleştirilmişti. İçeride, Marx ve Lenin'in bildiğimiz resimleri asılıydı. Başka bir duvarda ise Şanghay savaşının* kahramanları olan Say Tingkay ve Ciyang Guangnay'ın fotoğrafları vardı. Bir de Ekim töreninde "Kızıl

* Şanghay Savaşı veya "Vaka", Ocak 1932'de oldu. Komünist olmayan fakat Japon aleyhtarı olan bu generallerin fotoğraflarının gösterilmesi, 1935'te ÇKP'nin uygulamaya başladığı bileşik cephe siyasetini gösteriyor.

Meydan"da toplanmış olan Rus Kızıl Ordusunu gösteren büyük bir resim vardı. Resim Şanghay'da yayınlanan bir dergiden koparılmıştı. Son olarak da General Fıng Yüşiyang'ın taşbaskı bir fotoğrafı vardı: Altında Japon aleyhtarı hareketle canlanan eski bir deyiş olan "Huan Vo San Ho" "Dağlarımızı ve nehirlerimizi bize geri verin!" sloganı yer alıyordu.

Askerler yanlarında getirdikleri tuğladan sıralarda oturuyorlardı. (Bir ellerinde defterleri, öbür ellerinde tuğlalarıyla okula giden asker öğrencilere sık sık rastlanırdı.) Sınıf, her ikisi de Komünist Partisinin üyesi olan bölük komutanı ve siyasi komiser tarafından yönetiliyordu. Anlayabildiğim kadarıyla konu, "Japon Aleyhtarı Hareketteki İlerleme" idi. Uzun boylu zayıf yüzlü bir genç konuşuyordu. Beş yıllık "ilan edilmemiş" Çin-Japon savaşı dönemini özetliyor ve ciğerlerini patlatırcasına bağırarak konuşuyordu.

Japonların Mançurya'yı istilasını ve orada Mareşal Cang Şüeliyang'ın ordusunda askerken başından geçenleri anlatıyordu. "Direnmeme"yi önerdiği için Nancing'i mahkûm ediyordu. Daha sonra Japonların Şanghay, Rehal, Hıbey, Cahar ve Sueyüen'i istilalarını anlattı. Her seferinde de "köpek Guomindang takımı"nın savaşmadan geri çekildiğini söyledi. Onlar "Japon haydutlarına ülkemizin dörtte birini vermişlerdi"

Çok heyecanlı ve biraz titreyen bir sesle "Neden" diye sordu. "Neden bizim Çinli ordularımız Çin'i kurtarmak için savaşmıyor? Savaşmak istemediklerinden mi? Hayır! Biz Rüngpeyliler subaylarımızdan hemen her gün anayurdumuzu kurtarmak için bizi cepheye göndermelerini istiyorduk. Bütün Çinliler Japon kölesi olmaktan nefret eder. Ama Çin orduları *mai-kuo cheng-fu* (kelime anlamı "vatanı satan hükümet") yüzünden savaşamıyorlar.

"Ama halkımız, Kızıl Ordumuz ona önderlik ettiğinde savaşacaktır." Sözlerini Kuzeybatı'da Komünistlerin önderliğinde genişleyen Japon aleyhtarı hareketin özetiyle bitirdi.

Başka biri kalktı, dimdik hazırola geçti, iki eli sıkı sıkıya iki yandaydı. Liyo Şiyao, onun Uzun Yürüyüş'e katılan bir müfreze başkanı –bir onbaşı– olduğunu fısıldadı. "Japonya'ya karşı savaşmak istemeyenler sadece hainlerdir. 'Japonya'yla işbirliği' hareke-

tini ve 'Komünizme karşı ortak savaş' sloganını çıkaran sadece zenginler, militaristler, vergi tahsildarları, toprak ağaları ve bankerlerdir. Onlar sadece bir avuçtur. Onlar Çinli değildir."

"Köylülerimiz ve işçilerimiz, herkes ülkeyi kurtarmak için savaşmak istiyor. Onlara sadece yol gösterilmelidir... Bunu nereden biliyorum? Bizim Ciyangşi Sovyetlerinde 3.000.000 nüfusumuz vardı, buna rağmen biz gönüllü partizanlardan 500.000 kişilik bir ordu oluşturduk. Sadık sovyetlerimiz bizi hain Beyaz birliklerine karşı savaşımızda yürekten destekledi. Kızıl Ordu bütün ülkede zafere ulaştığında partizanlarımızın sayısı 10 milyonu aşacak. Japonların cesareti varsa bizi o zaman yağmalamaya çalışsınlar!"

Ve bu şekilde devam etti. Birbiri ardına söz alanlar Japonlara karşı nefretlerini dile getirdiler, zaman zaman da bir önceki konuşmacının söylediklerini vurguladılar veya itiraz ettiler, tartışmayı yönetenlerin sorularını cevaplayıp "Japon aleyhtarı hareketi genişletme" hakkında önerilerde bulundular.

Bir genç Kızıl Ordunun Japonlara karşı Şenşi'ye yaptığı sefer karşısında halkın gösterdiği duyarlılığı anlattı. "Lao-pay Sing" (halk) bizi karşılamaya geldi diye bağırdı. "Yüzlercesi bize katılmaya gelmişti. Bize yürürken çay ve pasta getirdiler. Pek çoğu bize katılmak ya da bizi selamlamak için tarlalarını bıraktı geldi... Kimlerin hain, kimlerin yurtsever olduğunu, kimlerin Japonya'ya karşı savaşmak, kimlerin Çin'i Japonlara satmak istediğini çok iyi anlıyorlardı. Bizim meselemiz Şenşi halkını uyandırdığımız gibi bütün ülkemizi uyandırmaktır..."

Birisi de Beyaz bölgelerdeki Japon aleyhtarı öğrenci hareketinden söz etti, bir diğeri Güneybatı'daki Japon aleyhtarı hareketi anlattı, bir Dongbey'li de Mareşal Cang Şüeliyang'ın Mançuryalı askerlerinin neden artık Kızıllara karşı savaşmayı reddettiğini anlattı. "Çinliler, Çinlilere karşı savaşmamalıdır, hepimiz Japon emperyalizmine karşı koymak için birleşmeliyiz, kaybedilmiş anayurdumuzu yeniden kazanmalıyız!" diyerek gergin bir sesle sözlerini tamamladı. Dördüncü sözcü Mançuryalı Japon aleyhtarı gönüllüleri anlattı, bir diğeri de Çin'deki Japon işletmelerinde çalışan Çinli işçilerin grevlerinden söz etti.

Tartışma bir saatten fazla sürdü. Zaman zaman komutan ya da siyasi komiser söylenenleri özetlemek, bir noktayı açıklamak ya da yeni bilgi vermek, ara sıra da bir yanlışı düzeltmek amacıyla tartışmayı kesiyordu. Dinleyiciler küçük defterlerine kısa notlar almakla meşguldüler, dürüst köylü yüzlerinden ciddiyetle düşündükleri belli oluyordu. Toplantı bütün olarak kaba bir propaganda özelliği taşıyordu. Gerçeklerin abartılarak anlatılması onları hiç rahatsız etmiyordu. Konuşmalar bir bakıma tek bir tezi ispatlamak, kendi kendini inandırmak için seçilmişti. Fakat çok etkili olduğu açıktı. Bu genç ve fazla öğrenim görmemiş kafalara mantıkî, basit fakat güçlü inançlar aşılanıyordu. Bir fikri yaymaya çalışan her ordunun bu tür inançlara ihtiyacı vardır. Zira kendini, manevi birlik, cesaret ve bir dava uğruna ölmeye hazır olmak gibi inançlarla sağlamlaştırması gereklidir.

Sonunda bazı sorular sormak için müdahale ettim. Cevap olarak birçok el havaya kalktı. Oradaki altmış iki kişiden dokuzunun şehirli işçi sınıfı ailelerinden geldiğini, geri kalanının toprakla uğraşan köylüler olduğunu gördüm. Yirmi biri eski Beyaz asker, altısı da eski Mançurya ordusundan gelmeydi. Bu grubun içinden sadece sekizi evliydi, yirmi biri ise Kızıl ailelerden yani bazı sovyetlerde toprak dağıtımından yararlanmış yoksul köylü ailelerindendi. Gruptaki otuz dört kişi 20 yaşın altında, yirmi dört kişi 20 ile 25 yaşları arasında, sadece dördü 30 yaşın üstündeydi.

"Kızıl Ordu Çin'deki diğer orduların hepsinden ne bakımdan daha üstün?" diye sordum. Bu sorum üzerine on-on iki kişi bir anda ayağa kalktı.

"Kızıl Ordu devrimci bir ordudur."

"Kızıl Ordu Japonlara karşıdır."

"Kızıl Ordu köylülere yardım eder."

"Kızıl Ordudaki hayat şartları Beyaz Ordudakinden tamamen farklıdır. Burada hepimiz eşitiz; Beyaz Orduda askerler ezilmektedir. Biz burada kendimiz ve kitleler için savaşıyoruz. Beyaz Ordu eşraf ve toprak ağaları için savaşıyor. Kızıl Orduda subaylar ve diğerleri aynı hayatı paylaşır. Beyaz Orduda askerlere köle muamelesi yapılır."

"Kızıl Ordunun subayları bizim saflarımızdan çıkar ve bu görevlere sadece meziyetlerinden dolayı getirilirler. Beyaz subaylar ise parayla mevki kazanır ya da politik nüfuza başvururlar."

"Kızıl askerler gönüllüdür. Beyaz askerler ise mecburi askerlik yapmaktadırlar."

"Kapitalist ordular kapitalist sınıfı korumak için vardırlar. Kızıl Ordu proletarya için savaşır."

"Militaristlerin ordularının işi vergi toplamak ve halkın kanını emmektir. Kızıl Ordu halkı kurtarmak için savaşır."

"Kitleler Beyaz Ordudan nefret ederler, Kızıl Orduyu gönülden severler."

"Peki, köylülerin Kızıl Orduyu gerçekten sevdiğini nasıl biliyorsunuz?" diye araya girdim. Yine bana cevap vermek için pek çoğu öne atıldı. Siyasi komiser içlerinden birine söz verdi.

"Yeni bir yöreye gittiğimizde köylüler hastane hizmetlerine gönüllü olarak katılırlar. Yaralılarımızı cepheden hastaneye sırtlarında taşırlar."

Bir diğeri: "Sıçuan'da Uzun Yürüyüş'ümüz sırasında köylüler bize elleriyle yaptıkları ottan ayakkabılar getirdiler, yol boyunca çay ve sıcak su verdiler."

Üçüncüsü "Dingbiyen'de Liyo Cıdan'ın 26. Ordusunda savaşırken Guomindang generali Gao Guezu'ya karşı tek başına kalmış bir ileri karakolu savunan küçük bir müfrezeydik. Adamlarımızı takviye getirtmek için kullanacak durumda değildik, halk bize yardım etti. Gao Guezu'nun adamları yenilgiye uğradı. Bir kısmını esir aldık, neredeyse iki gündür hiç su bulamadıklarını söylediler. Köylüler kuyuları zehirleyerek kaçmışlardı."

Gansu'lu bir köylü-asker: "Halk bize sayısız yollardan yardım etti. Muharebeler sırasında küçük düşman gruplarını sık sık silahsız bırakırlar, telefon ve telgraf hatlarını keserler, Beyaz birliklerin harekâtı hakkında bize haber yollarlardı. Fakat hiçbir zaman bizim telefon hatlarımızı kesmezler, aksine onarmamıza yardım ederlerdi!"

Bir diğeri: "Bir keresinde, daha yakınlarda, bir düşman uçağı Şensi Dağı'na çarptı. Birkaç çiftçiden başka kimsenin haberi olmadı. Kazma ve kürekten başka silahları yoktu ama uçağa sal-

dırdılar, iki pilotun silahlarını alıp tutukladılar ve onları bize Va Yabao'ya getirdiler!"

Gene bir başkası: "Geçtiğimiz Nisan'da Yen Çang'da benim durakladığım yerde beş köy sovyet kurdu. Daha sonra Tang Inpo'nun saldırısına uğrayıp geri çekilmek zorunda kaldık. *Min tuan* geri döndü ve on sekiz köylüyü tutuklayarak kafalarını kestirdi. Biz daha sonra karşı saldırıya geçtik. Köylüler *Min tuan*'a saldırmamız için bizi gizli bir dağ yolundan geçirdiler. Ani bir saldırıya geçtik ve üç müfrezeyi silahsız bıraktık."

Daha sonra yanağında uzun bir yara izi olan bir genç ayağa kalktı ve Uzun Yürüyüş'teki tecrübelerini anlattı. "Kızıl Ordu Gueco'dan geçerken Zunyi yakınlarında bazı yoldaşlarla birlikte yaralanmıştık. Ordu yoluna devam etmeliydi; bizleri birlikte götüremezdi. Doktorlar yaralarımızı sardılar ve bizi köylülere emanet ettiler. Köylüler bize yemek verdiler ve çok iyi davrandılar. Beyaz birlikler köye geldiğinde bizi sakladılar. Birkaç haftada iyileştik. Bir süre sonra Kızıl Ordu geri döndü ve Zunyi'yi ikinci defa zapt etti. Yeniden orduya katıldık. Köylerden bazı genç erkekler de bizimle birlikte geldi."

Bir başkası: "Bir keresinde An Ding'in bir köyünde (Kuzey Şensi'de) kalıyorduk. Sadece 12 kişiydik, bir de tüfeklerimiz vardı. Köylüler bize tofu hazırladı ve bir de koyun verdiler. Ziyafette çok fazla yedik ve bir kişiyi nöbete bırakarak uyuduk. O da uyumuş. Gece yarısı bir köylü oğlan gelerek bizi uyandırdı. 10 *li* uzaklıktaki bir dağdan koşarak gelmişti. *Min tuan*'ın orada olduğunu ve bizi kuşatmayı tasarladıklarını haber verdi. *Min tuan* gerçekten bir saat sonra bize saldırdı ama onlara karşı koymaya hazırdık ve hepsini püskürttük."

Gözleri ışıl ışıl olan daha sakalı çıkmamış bir delikanlı ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Sadece şunu söyleyeceğim. Beyaz Ordu Gansu'da bir köye geldiğinde, hiç kimse yardım etmez, hiç kimse bir parça yiyecek vermez ve hiç kimse onlara katılmaz. Kızıl Ordu geldiğinde köylüler bize yardım etmek için teşkilatlanır, komiteler kurarlar ve genç erkekler gönüllü olarak bize katılırlar. Kızıl Ordumuz halkın kendisidir, söyleyeceğim bu kadar."

Bütün gençlerin "köylülerin bizi sevdiğini" kanıtlamak üzere anlatacakları vardı. Notlarıma baktığımda bu soruya on yedi değişik cevap yazmış olduğumu gördüm. Sorum o kadar ilgilerini çekmişti ki savaşçıların yemek vaktinin bir saat geçtiğini ancak fark ettim. Özür dileyip ayrılmak için ayağa kalktığımda gruptan bir "küçük şeytan" yerinden kalkıp şöyle dedi: "Ayıp ettim diye üzülmeyin. Biz Kızıllar savaşırken yemeksiz kalmaya aldırmayız, ayrıca bir yabancı arkadaşa Kızıl Ordumuzu anlatırken yemeği kaçırmaya da aldırmayız."

DOKUZUNCU BÖLÜM

KIZIL ORDUDA (DEVAM)

1

Şü Haydong, Kızıl Çömlekçi

✸

Bir sabah Pıng Dıhuay'ın karargâhına gittiğimde beraber görev yaptığı arkadaşlarıyla bir toplantının sonuna gelmişlerdi. Beni içeri davet ettiler ve bir karpuz kestiler. Masada oturup karpuzun çekirdeklerini tükürürken o güne kadar hiç rastlamadığım bir komutan dikkatimi çekti.

Pıng Dıhuay kime baktığını görünce bana takılarak şöyle dedi: "O baktığınız ünlü bir Kızıl hayduttur. Kendisini tanıdınız mı?" Yeni gelen derhal gülümsedi ve kıpkırmızı oldu, ağzında iki ön dişin bulunması gereken yerdeki boşluk olduğu gibi ortaya çıktı. Bu ona çocuksu ve yaramaz bir ifade veriyordu, herkes gülümsedi.

"Sabırsızlıkla beklediğiniz adam işte bu," diye ekledi Pıng. "Ordusunu ziyaret etmenizi istiyor. Adı Şü Haydong'dur."

Bugün Çin'in Kızıl askerî liderleri arasında sanırım kimse Şü Haydong'dan daha "kötü ünlü" ya da daha esrarengiz değildir. Şü Haydong hakkında, bir zamanlar Hubey'de bir çömlekçide çalışmış olması dışında hemen hiçbir şey bilinmezdi. Kısa bir süre önce Nancing uçakları Kızıl hatları üstünde uçarak bildiriler attılar. Bu bildirilerde, Guomindang'a tüfeğini teslim eden her Kızıl askere yüz dolar verileceği söyleniyor ve aşağıdaki vaatlerde bulunuluyordu:

"Pıng Dıhuay'ı ya da Şü Haydong'u öldürün, ordumuza katıldığınızda, size yüz bin dolar vereceğiz. Başka bir haydudu öldürün, sizi aynı şekilde mükâfatlandıracağız."

İşte karşımda, utangaç duruşuyla dört köşe çocuksu omuzların üstündeki kafa, Nancing'in Pıng Dıhuay'ın kafası kadar değer biçtiği kafaydı.

Emrindekiler için bu kadar değerli bir hayata sahip olmanın insana neler hissettirdiğini düşünerek bu zevkli anı yaşadım ve Şü'ye beni ordusuna davetinde ciddi olup olmadığını sordum. Karargâhı Yü Vang Sien denilen kasabanın 80 *li* kuzeybatısında olan 15. Kızıl Ordu Müfrezesinin Komutanıydı.

"Sizin için çan kulesinde bir oda hazırlattım" diye cevap verdi. "Siz bana ne zaman geleceğinizi söyleyin, ben size refakatçi yollayayım."

Hemen anlaştık.

Birkaç gün sonra elimde ödünç bir otomatik silahla Yü Vang'a hareket ettim (bir Kızıl subayın silahına el koymuştum). Mavzerler ve tüfeklerle silahlanmış on Kızıl asker bana eşlik ediyordu çünkü bazı bölgelerde yolumuz cephenin çok uzağında olan Kızıl mevzilerden geçiyordu. Şensi ve Gansu'nun uçsuz bucaksız tepelerinin ve vadilerinin aksine izlediğimiz yol –Çin Seddi'ne ve İç Moğolistan'ın ıssız, güzel çayırlıklarına giden yol– uzun yeşil çayırların ve öbek halindeki uzun otların süslediği yüksek yaylalardan ve koyun ve keçilerin otladığı yumuşak kıvrımlı tepelerden geçiyordu. Zaman zaman üstümüzden kartal ve şahinler uçuyordu. Bir keresinde vahşi bir ceylan sürüsü yanımıza kadar sokulup havayı kokladı, sonra da inanılmaz bir hız ve kıvraklıkla mahfuz bir dağ kenarından süzülüp gitti.

Yaklaşık beş yüz haneli, taş ve tuğladan muhteşem bir kalesi olan eski Müslüman şehri Yü Vang Sien'e beş saatte vardık. Şehrin dışında sırlı tuğlalardan yapılmış cami olduğu gibi duruyordu. Ama diğer binalar, şehrin Kızılların eline geçmeden önceki kuşatmanın izlerini taşıyordu. Vilayet binası olan iki katlı bina kısmen tahrip olmuştu, cephesi kurşunlarla delik deşik edilmişti. Bunun ve diğer binaların Kızıllar tarafından kuşatıldığında şehri savunan General Ma Honggue tarafından tahrip edildiğini söylediler. Düşman şehir duvarları dışında kalan binalardan çekilerek bunları ateşe vermişti. Amacı, bu binaların Kızılların eline geçmesini engellemek ve Kızıllar için şehir duvarlarına saldırıda bir mevzi teşkil etmesine imkân vermemekti.

Şü Haydong daha sonra şöyle dedi: "Şehir küçük bir muharebe sonunda düştü. Yü Vang Sien'i on gün süreyle ablukaya aldık.

Şehrin içinde Ma Honggue'nin süvarilerinden bir tugay ve tahminen 1.000 *Min tuan* vardı. Onuncu geceye kadar hiç saldırıya geçmedik. Kaleye bir merdiven dayadık ve bir bölük, düşman tarafından fark edilmeden yukarı tırmandı, sonra da bir alay askerimiz kaleye tırmanırken merdiveni makineli tüfekle korudu.

"Savaş kısa sürdü. Bütün *Min tuan*'ı şafaktan önce zararsız hale getirerek atlı tugayı kuşatmıştık. Adamlarımızdan sadece biri ölmüş, yedisi de yaralanmıştı. *Min tuan*'a adam başına bir dolar vererek çiftliklerine geri gönderdik. Ma'nın adamlarına da ikişer dolar dağıttık. Yüzlercesi orada kalarak bize katıldı. Üstleri ve tugay komutanı, birlikler silahlarını bırakırken doğudaki kaleden kaçtılar."

15. Ordu Müfrezesinde beş gün geçirdim. Yaşadığım her saat son derece ilginçti.* Benim için, Yü Vang'da dedikleri gibi, bir "sovyet müfettişi" için Şü Haydong'un hayatından daha ilgi çekici bir malzeme olamazdı. Onunla her gece, işini bitirdikten sonra konuşuyordum. Birlikte, 73. Tümenin cephe hattına gittik. Birlikte, Kızıl Tiyatroya da gittik. Bana ilk olarak Hınan-Anhue-Hubey Sovyet Cumhuriyetinin daha önce pek bilinmeyen tarihini anlattı. Ciyangşi Merkezî Sovyetlerinde büyüklükte ikinci olan Kızıl bölgenin ilk partizan ordusunun örgütleyicisi olarak Şü Haydong sürecin tüm detaylarını biliyordu.

Şü o güne kadar karşılaştığım Kızıl liderler içinde davranışıyla, görünüşüyle, konuşmasıyla ve geçmişiyle en kuvvetli "sınıf bilinci"ne sahip lider olarak dikkatimi çekti. Komutan olmayan subayların büyük çoğunluğu proleter kökenliyken, yüksek komutanların çoğu orta sınıftan veya orta köylü ailelerden gelmeydi ya da aydındı. Şü bu duruma açık bir istisna teşkil ediyordu. Proleter kökenli olmaktan gurur duyuyor ve kendisinden gülümseyerek "hamal" diye söz ediyordu. Çin'in yoksul halkının, köylülerin ve işçilerin iyi insanlar –merhametli, cesur, fedakâr, dürüst– olduğuna içtenlikle inandığı görülüyordu. Buna karşılık, zenginler her türlü kötülüğü barındırıyorlardı. Onun için mesele bu kadar

---

Burada, 15. Ordu Müfrezesinin, Politik Bölüm Şefi Vang Şuodao bana kişisel yaşantısını anlattı. Bkz. B. N.

basitti, kötülükleri defetmek için savaşıyordu. Ondaki bu sarsılmaz inanç, gözüpekliği ve ordusunun üstünlüğü hakkındaki kendinden emin sözleri caka ve kibir izlenimini siliyordu. "Bir Kızıl, beş Beyaza bedeldir" dediğinde inkâr edilmez bir gerçeği ifade ettiği görülüyordu. Tek tek insan olarak olsun, maharetli askerler, süvariler ve devrimciler olarak olsun, ordusundan son derece gurur duyuyordu. Onların Lenin kulüplerinden, gerçekten çok güzel olan sanatkârane afişlerinden gurur duyuyordu. "Benim gibi hamallar" diye adlandırdığı iki tümen komutanından ve altı yıldır Kızıl olan yirmi bir yaşındaki bir komutandan gurur duyuyordu.

Şü, fizikî cesarete büyük değer veriyordu. On yıl boyunca savaşırken aldığı sekiz yaranın kendisi için biraz engel teşkil etmesine canı sıkılıyordu. İçki ya da sigara kullanmıyordu. İnce uzun, düzgün kolları bacakları ve her zerresi sert adale gibi görünen bir vücudu vardı (bacağından, iki kolundan, göğsünden, omzundan ve kalçasından yaralar almıştı). Gözünün hemen altından kafasına giren bir kurşun kulağının arkasından çıkmıştı. Bunlara rağmen pirinç tarlalarından henüz fırlamış, pantolonunu ayağına çekmiş ve oradan geçmekte olan bir "düzensiz ordu birliğine" katılmış biri izlenimini bırakıyordu.

Şü'nün dişlerinin eksik olduğunu da fark ettim. Dişlerini atla giderken uğradığı bir kazada kaybetmişti. Bir gün atıyla dörtnala giderken atının ayağı bir askere çarpmış, Şü da eğerin üstünde geriye dönerek askere bir şey olmuş mu diye bakmış. Atı ürkmüş ve Şü'yü bir ağaca fırlatmış. Şü kendine geldiğinde ön dişlerinin ağacın üstüne takılı kaldığını görmüş.

"Yaralanmaktan korkmuyor musunuz" diye sordum.

"Pek değil" diyerek güldü. "Çocukluğumdan beri dayak yerim, artık alıştım buna."

Hep savaşın içinde olan diğer Kızıllar gibi o da hemen tamamen savaştan söz ediyordu. Fakat çocukluğuyla ilgili kimi sözleri bana önemli geldi.

Şü Haydong 1900 yılında Hankov yakınlarındaki Huangbi Sien'de -Sarı Bayır ülkesi- doğmuştu. Ailesi nesillerden beri çömlekçilik yapmıştı. Büyükbabalarının zamanında toprakları vardı. Ama daha sonra kuraklık, seller ve vergilerle tamamen

proleterleşmişlerdi. Babası ve beş kardeşi Huangbi'de bir çömlekçide çalışıyor ve yaşayacak kadar para kazanıyorlardı. Hiçbirinin okuması yazması yoktu ama akıllı bir çocuk olan, altı oğlanın en küçüğü Haydong için büyük umutlar besliyorlardı ve onu okula göndermek için gereken parayı büyük zorluklarla topladılar.

"Benim öğrenci arkadaşlarımın hemen hepsi toprak ağalarının ya da tüccarların oğullarıydı, çünkü yoksul çocuklar nadiren okula giderdi. Onlarla aynı masada ders çalışırdım ama pek çoğu benden nefret ederdi çünkü genellikle ayağıma giyecek pabucum olmazdı, elbiselerim eski püsküydü. Bana küfür ettiklerinde onlarla kavga etmekten geri durmazdım. Yardım için öğretmene koşsam, mutlaka bir de ondan dayak yerdim!

"Okuldaki dördüncü yılımda, on bir yaşındayken, 'yoksula karşı zengin' diye bir tartışmaya katıldım ve 'zengin çocukları' tarafından bir köşeye sıkıştırıldım. Birbirimize taş ve sopa atıyorduk. Benim attığım bir taş Huang adlı zengin bir toprak ağasının oğlunu başından yaraladı. Bu çocuk ağlaya ağlaya gitti, az sonra ailesiyle birlikte döndü. Yaşlı Huang 'kim olduğumu unuttuğumu' söyleyerek beni tekmeledi ve dövdü. Daha sonra bir de öğretmenden dayak yedim. Bu olay bende derin bir iz bıraktı. O günden sonra da yoksul bir çocuk için adalet olmayacağına inandım."

Şü bir çömlekçiye çırak olarak girdi ve "efendiye şükran" yıllarında bedavaya çalıştı. On altı yaşına geldiğinde tam bir kalfa olmuştu. Üç yüz kadar işçinin arasında en fazla parayı kazanan çömlekçi haline gelmişti. "İyi bir çömlek parçasını her Çinli kadar çabuklukla yapabilirim" diyerek kendini övdü ve "devrim tamamlandığında ben hâlâ yararlı bir yurttaş olacağım" dedi.

Seçkinlerden hoşlanmamasına yol açan bir olay anlattı: "Seyyar bir tiyatro grubu bizim mahalleye geldi. Biz işçiler de izlemeye gittik. Eşraf ve subayların karıları da gelmişti. İşçiler, doğal olarak, büyüklerin sıkı sıkıya korunan karılarının neye benzediğini merak ediyorlardı ve onların locasına bakmaya başladılar. Bunun üzerine eşraf *Min tuan*'lara işçilerin tiyatrodan atılması için emir verdi. Daha sonra fabrika efendisi, tahkir edilen 'asillerin' şerefine bir ziyafet vermek zorunda kaldı. Halkın bakışlarına hedef olan o kadınların 'bozulan saflıklarını' tamir etmek için donanma fişek-

leri atıldı. Efendi bu ziyafetin masrafını bizim ücretlerden kesmek istediğinde greve gitmekle tehdit ettik, o da vazgeçti. Bu tecrübe bana ilk defa yoksulların savunma silahı olarak örgütlenmenin gücünü gösterdi."

Şü yirmi bir yaşındayken bir aile kavgasına kızarak evini terk etti. Yürüyerek Hankov'a oradan da Ciyangşi'ye geçti ve bir yıl çömlekçilik yaptı. Para biriktirdi, Huangbi'ye dönmeyi tasarlıyordu. Ama orada koleraya yakalandı ve nekahet döneminde biriktirdiği paraları bitirdi. Eli boş dönmeye utandığı için orduya katıldı. Kendisine ayda on dolar vadedilmişti ama sadece kötek yedi. Bu sıralarda güneyde Milli Devrim başlamıştı ve Komünistler Şü'nün ordusunda propaganda yapıyorlardı. Komünistlerin çoğunun boynu vurulmuştu. Şü de ilgilenmeye başladı. Savaş ağasından nefret ettiği için subaylardan biriyle kaçarak Kanton'a gitti ve Cang Fugüe'nin önderliğindeki Dördüncü Guomindang Ordusuna katıldı. 1927'ye kadar orada kaldı. Müfreze komutanı oldu.

1927 baharında Milliyetçi güçler sol-kanat ve sağ-kanat olarak bölünüyorlardı. Bu çatışma özellikle Yangzı Nehri'ne ulaşan Cang Fugüe'nin ordusunda şiddetliydi. Radikallerin yanında saf tutan Şü kaçmaya zorlandı ve gizlice Sarı Bayır'a döndü. Bazı öğrenci propagandacıların çok etkisinde kalan Şü artık komünist olmuştu ve Huangbi'de partinin mahalli kolunu inşaya girişmişti.

1927 Nisanında sağcı bir hükümet darbesi oldu ve komünizm yeraltına itildi. Ama Şü Haydong yeraltına girmedi. Kendi kendine bağımsız hareket etme zamanı geldiğine karar verdi. Çömlekçi atölyelerinde çalışan işçileri ve bazı mahalli köylüleri örgütledi. Bunlardan Hubey'in ilk "işçi ve köylü ordusu"nu oluşturdu. Başlangıçta sadece on yedi erkektiler ve tek bir tabancayla sekiz kurşunları vardı –onlar da Şü'nündü.

Bu, sonradan 1933'te İrlanda büyüklüğünde sovyetleşmiş bir bölgeyi kontrolü altında tutan altmış bin kişilik 4. Cephe Kızıl Ordusunun çekirdeğini teşkil etti. Seçimle gelmiş bir hükümetin başkanlığında kendi postanesi, kredi sistemi, darphanesi, kooperatifleri, tekstil fabrikaları ve genel olarak iyi örgütlenmiş bir ekonomisi vardı. Vamboa mezunu ve eski Guomindang subayı

olan Şü Şiyangçiyen başkomutan olmuş, Moskova'dan dönen bir öğrenci ve 1917 Çin kültür rönesansının liderlerinden olan Cang Guotao ise Hükümet başkanı olmuştu. Beraberce Hubey, Anhue ve Hınan eyaletleri sınır bölgelerinde Çin tarzında bir sovyet hükümeti kurdular. Bu eyaletlerin eski isimleri O, Yu ve Van idi. Kızıllar bunları birleştirerek mahalli rejimlerine Oyuvan Sovyeti adını verdiler ve Yangzı'nın güneyindeki, başında Mao Zedong bulunan Bütün-Çin Sovyet Hükümeti ile birleştiler.

Oyuvan çeşitli "kuşatma"lara karşı koydu ve 1932 Ekim'ine kadar sınırlarını genişletti. O zamana kadar Milliyetçiler bölgenin en zengin üssüne kadar nüfuz etmeyi başarmışlardı. Kuşatılmayı engellemek için Cang Guotao ve Şü Şiyangçiyen esas kuvvetlerini batıya çektiler. Şü Haydong'a bir yandan Milliyetçi kuvvetler Şü Şiyangçiyen'in komutasını izlerken, 25. Ordu ile geride kalıp dağınık partizan birliklerini birleştirip yeni bir mevzi kurması emredilmişti. Beklenmedik bir şekilde Şü Haydong'un gerillaları önemli zaferler kazandılar ve Milliyetçiler bir kere daha Oyuvan'dan atıldılar. 1933'te Milliyetçiler saldırıya geçtiler ve 1934'te güneydeki Beşinci İmha Seferi sırasında General bu küçük cumhuriyeti yok etti. 1934'te Şü Haydong iki binden fazla adamıyla batıya doğru kuşatmayı yarıp 1935'te Kuzey Şensi'de Mao Zedong'un kuvvetleriyle birleşti. Nancing generalleri, iktisadi ambargo, her gün yapılan hava saldırıları ve Oyuvan bölgesi civarındaki binlerce küçük kaleden meydana gelen ağın inşasının yanında, bir de sivil halkın sistemli olarak ortadan kaldırılması ve imhası yolunda bir siyaset de izliyorlardı. Beşinci Sefer boyunca, Hubey ve Anhue'deki üç yüz bini bulan Kızıllara karşı olan güçler, Çan Kayşek'in Nançang ve Nancing'deki askerî akademilerinde bir yıl boyunca Kızıllara karşı eğittiği subaylarla pekiştirildi. Sonuç, din savaşları kadar yoğun bir iç savaş oldu.

Ciyangşi gibi bu Hubey-Anhue-Hınan Kızıl Cumhuriyeti Nancing tarafından girişilen dört "ilhak seferi"ne dayandı ve gerçekte bu süreç içinde güçlendi.

2

Çin'de Sınıf Savaşı

✸

Üç gündür Şü Haydong ve subaylarına, onların geçmişlerini, birlikleri, eski Oyuvan Sovyet bölgesindeki mücadele ve Kuzeybatı'daki şimdiki durumları hakkında sorular sordum.

Herhalde bu nedenle, soruma cevap verdiğinde ilgiyle yerimden doğruldum. Şü Haydong, "Aileniz şimdi nerede" sorusuna olağan bir şey söylermiş gibi cevap verdi:

"4. Cephe Ordusunda bulunan bir erkek kardeşim hariç bütün sülalem öldürüldü."

"Yani çarpışmalarda mı öldü?"

"Yok, canım; kardeşlerimden sadece üçü Kızıldı. Sülalenin geri kalanını, General Tang Inpo ile General Sa Du yin kurşuna dizdirdi. Guomindang subayları, Şü sülalesinden toplam altmış altı kişiyi öldürdüler."

"Altmış altı!"

"Evet, yakın akrabalarımdan yirmi yedi kişi, daha uzak akrabalarımdan da otuz dokuz kişi, yani Huangbi Sien'de Şü adını taşıyan herkes kurşuna dizildi. Yaşlı ve genç erkekler, kadınlar, çocuklar, hatta bebekler bile öldürüldü. Ben, karım ve Kızıl Ordudaki üç erkek kardeşimin dışında bütün Şü sülalesi ortadan kaldırıldı. Erkek kardeşlerimden ikisi daha sonra çarpışmalarda öldüler."

"Peki, ya karınız?"

"Ona ne olduğunu bilmiyorum. Beyaz Birlikler 1931'de Huangbi Sien'i işgal ettiklerinde onu esir almışlardı. Sonraları onun Hankov civarında bir tüccara cariye olarak satıldığını duydum. Bunu kaçan kardeşlerimden öğrendim, öteki cinayetleri de on-

lar anlattı. Beşinci Sefer sırasında Şü sülalesinden on üç kişi Huangbi'den kaçarak Lişiyang Sien'e göç etti ama orada hepsini tutukladılar. Erkeklerin boyunları vuruldu, kadınlarla çocuklar kurşuna dizildi."

Şü yüzümdeki dehşet dolu ifadeyi fark etti ve neşesiz bir şekilde güldü. "Bunda olağanüstü bir taraf yoktu" dedi. "Benimki en büyük kayıpları verdiği halde, Kızıl subayların ailelerinin başına gelen buydu. Çan Kayşek, benim bölgem ele geçirildiği zaman Şü adında kimsenin canlı kalmayacağına dair emir vermişti."

Şü ve subaylarından dinlediklerimden derlediğim sayfalar dolusu notlarım var. Bunlarda, Oyuvan bölgesinde savaşan Guomindang birliklerinin halka karşı işlediği cinayetler, yer, tarih ve ayrıntılı bilgi verilerek anlatılıyor. Ama bana anlatılan daha da korkunç suçları ayrıntılı olarak burada aktarmak yersiz olacak; aynı dönemlerde İspanya'daki acılı olaylarla ilgili olarak düşünüldüğü gibi, bunlar da, onları sade uzaktan okumakla kalan şüphecilere büyük bir ihtimalle inanılmaz gelecektir. Bu korkunç olaylara bizzat tanık olmamış olanlar için her şey laftan ibarettir ve şüphelidir. İnsanın insanı aşağılamasını kabullenmek kendimize olan saygımızı yaralar. Hem, bu anlatılanlar doğru bile olsa Kızıllar da, sadece zulmedilen sınıf değişik olmak üzere aynı şeyi yapmamışlar mıdır? Ama Guomindang basını yıllardır sınıf savaşının hikâyesini kendi yönünden anlatmaktadır. Tarihî bilginin tamamlanması için, Mao Zedong'un ısrarla belirttiği gibi esas olarak bir "köylü devrimi" olan bu devrimin önderlerinin de kendi tarafları hakkında ve karşısında savaştıkları güçler üzerine söylediklerini bilmek faydalı olacaktır.

Beşinci Kızıl Aleyhtarı Sefer sırasında Nancing'li subayların birçok bölgede sivil halkın imha edilmesi için emir verdiğinin artık açıkça bilindiğini hatırlamalıyız. Bunun askerî bakımdan zorunlu olduğu söyleniyordu. Çünkü Başkomutanın da bir konuşmasında söylediği gibi, Sovyetlerin uzun süredir yerleştikleri yerlerde, "iyi bir yurttaşı bir Kızıl hayduttan ayırt etmek imkânsızdı." Oyuvan Cumhuriyetinde bu metodun, akıl almaz bir vahşetle uygulandığı anlaşılıyor. Bunun başlıca nedeni, Kızıl aleyhtarı harekâtlara komuta eden bazı Guomindang generalle-

rinin o bölgenin yerlisi olmaları, topraklarını Kızıllara kaptıran toprak ağalarının oğulları olmaları, dolayısıyla intikam almak için önüne geçilmez bir istek duymalarıydı. Beşinci Seferin sonunda Sovyetlerdeki nüfus 600.000 kadar bir düşüş göstermişti.

Oyuvan'daki Kızıl taktikleri geniş bir alan üzerinde hareket etme kabiliyetlerine dayanıyordu. Her imha atılımının başlangıcında, Kızılların esas kuvvetleri Kızıl bölgelerden çıkıyor ve düşmanla kendi savaş alanında çarpışıyordu. Koruyacakları önemli stratejik üsleri yoktu ve düşmanı tuzağa düşürmek, yolunu değiştirtmek, dikkatini dağıtmak ve daha başka yollarla manevra için elverişli durumlar yaratmak için rahatlıkla bir yerden başka bir yere geçebiliyorlardı. Ne var ki bu, "insan üsleri"nin çevresini oldukça korunmasız bırakıyordu. Ama geçmişte Guomindang birlikleri işgal ettikleri Sovyet bölgelerinde barış içinde işlerinin peşinde koşan köylüleri ve kasabalıları öldürmemişlerdi.

Beşinci Sefer sırasında, Ciyangşi'de olduğu gibi, yeni taktikler benimsendi. Kızıl Orduyla açık alanlarda çatışmaktansa, Nancing birlikleri ardında muazzam bir tahkimat bulunan çok kalabalık birliklerle Kızıl bölgelere adım adım sızarak, Kızıl sınırlar içerisinde ve dışarısındaki geniş alanlarda yaşayan bütün nüfusu sistemli bir şekilde ya imha ederek ya da olduğu gibi başka bir yere taşıyarak ilerledi. Böyle bölgeleri, Kızıllar daha ileride buraları tekrar ele geçirdikleri takdirde onları barındıramayacak gibi çorak, kuş uçmaz kervan geçmez yerler haline getirmeyi amaçladılar.

Binlerce çocuk tutsak edilerek Hankov'a ve daha başka şehirlere sürüldü. Buralarda "çırak" olarak satıldılar. Binlerce genç kız ve kadın yurtlarından alınarak fabrikalara köle ya da fahişe olarak satıldılar. Şehirlerde bunlar, "Kıtlık kurbanları" ya da "Kızılların öldürdüğü insanların öksüz çocukları" denilerek elden çıkarılıyorlardı. Bunlardan yüzlercesinin 1934'te büyük sanayi merkezlerine vardıklarını hatırlıyorum. Aracıların, Guomindang subaylarından küçük erkek çocukları ve kadınları satın alması yoluyla, hatırı sayılır bir ticaret gelişti. Bu, bir süre için çok kârlı bir ticaret haline geldi ama ordunun saflarını yozlaştırma tehlikesini de beraberinde getirdi. Misyonerler bundan söz etmeye başladı-

lar. Sonunda General Çan Kayşek, "rüşvetçiliği" yasaklayan ve bu alışverişe katılan subaylara ağır cezalar getiren sert bir emirname yayınlamak zorunda kaldı.

"Aralık 1933'e kadar" dedi Şü Haydong, "Oyuvan'ın aşağı yukarı yarısı, göz alabildiğine uzanan çorak bir arazi haline gelmişti. Bir zamanlar zengin olan bu topraklar üzerinde birkaç ev ayakta kalmış, bütün sığır sürüleri sürülmüş, tarlalar bakımsız kalmış ve Beyaz birliklerin işgal ettiği hemen her köyde cesetler üst üste yığılmıştı. Hubey'de dört, Anhue'de beş ve Hınan'da üç ilçe adeta harabe haline gelmişti. Doğudan batıya dört yüz *li* ve kuzeyden güneye üç yüz *li*'lik bir mesafeyi kapsayan alandaki halkın tamamı öldürülüyor ya da topraklarından sürülüyordu.

"O yılki çarpışmaların sonunda bu bölgelerin bir kısmını Beyaz birliklerden geri aldık ama geri döndüğümüzde, verimli toprakların yarı çöl haline geldiğini gördük. Geriye sadece bir iki ihtiyar kalmıştı ve onların anlattığı hikâyeler de tüylerimizi diken diken ediyordu. Çinlilerin Çinlilere karşı böyle suçlar işleyebileceklerine inanamıyorduk.

"Kasım 1933'te Tiyen Dayşen ve Lao Cünşen'den çekildik. Bunlar, o zamanlar altmış bin kişiyi barındıran Sovyet bölgeleriydi. İki ay sonra geri döndüğümüzde, bu köylülerin topraklarından sürülmüş, evlerinin yıkılmış ya da bombalanmış ve bütün bölgede üç yüz ihtiyar ile birkaç hastalıklı çocuktan başka kimsenin kalmamış olduğunu gördük. Neler olduğunu onlardan öğrendik.

"Beyaz birlikler gelir gelmez, subaylar kadınlarla kızları ayırmaya başlamış. Saçlarına şekil verilmiş olanlarla, ayakları tabii olanlar komünist diye kurşuna dizilmiş. Yüksek rütbeli subaylar, geri kalanlarını gözden geçirmiş, güzelleri seçmiş, ondan sonra da daha düşük rütbeli subaylara seçme hakkı tanınmış. Geri kalanı, askerlere verilmiş. Askerlere, bu kadınların "şaki karısı" oldukları, onlara istediklerini yapabilecekleri söylenmiş.

"Bu bölgelerdeki delikanlıların çoğu daha önce Kızıl Orduya katılmış ama Beyaz subaylar geride kalanları hatta ihtiyarların bir kısmını bu suçları nedeniyle öldürmeye kalkmıştı. Karşı çıkanların hepsi, komünist diye kurşuna dizildi. Sağ kalanlar, kadınların bölüşümü konusunda kendi aralarında tartışan Beyazların sık sık

birbirleriyle kavgaya tutuştuklarını anlattılar. Bu kadınların ve kızların ırzına geçtikten sonra, şehirlere ve kasabalara gönderiyor, orada satıyorlardı. Sadece birkaç güzel kadını subaylar cariye olarak alıkoyuyordu."

"Yani bunlar Milli Hükümet'in birlikleriydi mi demek istiyorsunuz?" diye sözünü kestim.

"Evet, bunlar General Tang Inpo'nun 13. Kolordusu ile General Vang Cün'ün 3. Kolordusuydu. Ayrıca General Şa Du-yin, General Liyang Guanyin ve General Song Tiyenzay da sorumluydular."

Su, başka bir bölgeden; Kızılların, Temmuz 1933'te General Vang Cün'den geri aldıkları, Hubey'deki Huangan Sien'den de bahsetti, "Zu Yüncay da, bir zamanlar sovyet kooperatifleriyle canlanmış bir caddesi ve mutlu bir halkı olan bu kasabada her şey harabeye dönmüştü ve sadece birkaç ihtiyar hayatta kalmıştı. Bizi bir vadiye götürerek, güneşin altında yarı çıplak uzanmış on yedi genç kadının etrafa dağılmış cesetlerini gösterdiler. Hepsinin ırzına geçilmiş ve öldürülmüştü. Anlaşılan, Beyaz birliklerin çok acelesi varmış, kızlardan birinin pantolonunun tek paçasını indirmek zahmetine katlanmışlardı. O gün bir toplantı yapıldı, ordu bir cenaze töreni düzenledi ve hepimiz gözyaşı döktük.

"Bu olayın üzerinden çok geçmeden, Ma Cıng'da eski spor sahalarımızdan birine geldik. Orada, derin kazılmamış bir mezarda on iki yoldaşımızın cesedini bulduk. Derileri yüzülmüş, gözleri oyulmuş ve kulaklarıyla burunları kesilmişti. Bu vahşet sahnesi karşısında hepimiz hırsımızdan ağladık.

"O ayın içinde Huangan'da da, 25. Kızıl Ordumuz Ho Gung Çay'a vardı. Burası bir zamanlar canlı bir yerdi ama şimdi terk edilmişti. Kasabanın dışında yürüdük ve bir köylünün kulübesindeki bacadan duman çıktığını gördük. Bir tepenin üzerinde olan bu eve doğru bazılarımız çıktı ama içerideki yegâne insan, delirdiği anlaşılan yaşlı bir adamdı. Tekrar bir vadiye indik ve yürürken, üst üste yığılmış kadın ve erkek cesetlerinden meydana gelen bir kümeye rastladık. Orada dört yüzden fazla ceset yığılıydı ve çok kısa bir süre önce öldürüldükleri anlaşılıyordu. Bazı kadınlar, çocuklarını bağırlarına basmış olarak uzanmışlardı. Cesetlerden çoğu üst üsteydi.

"Birden, bir kımıltı dikkatimi çekti, oraya vardım ve hâlâ yaşayan bir adam olduğunu fark ettim. Ondan sonra böyle birkaç kişi daha bulduk, yaşayanların sayısı ondan fazlaydı. Onları beraberimizde götürüp tedavi ettik ve bize olanları anlattılar. Bu insanlar kasabadan kaçıp bu vadide saklanmaya gelmişlerdi. Açıklığa kamp kurmuşlardı. Sonraları Beyaz subaylar, birliklerini buraya getirmiş, makineli tüfeklerini dağın yamaçlarına kurmaları için emir vermiş ve sonra aşağıdaki halkın üzerine ateş açtırmışlardı. Herkesin öldüğüne inanana kadar ateşe birkaç saat devam etmişlerdi. Sonra aşağıya gelip onlara bakmaya bile zahmet etmeden çekip gitmişlerdi."

Ertesi gün Şü, ordusunu o vadiye götürerek ölüleri göstermişti. Askerler, ölüler arasında tanıdıkları köylülere rastlamışlardı. Onlara bir zamanlar barınacak yer sağlamış ya da kavun satmış olan ya da kooperatiflerde alışveriş yaptıkları kadınlar ve erkeklerdi bunlar. Bu olay hepsini çok sarsmıştı. Şü, bu tecrübenin birliklerini çelikleştirdiğini, onlara sarsılmaz bir maneviyat ve savaşarak ölme azmini kazandırdığını ve son Büyük İmha Seferi'nin devam ettiği on iki ay boyunca tek bir askerin 25. Ordudan kaçmadığını söyledi.

"Beşinci Seferin sonlarına doğru" diye devam etti, "hemen her evin, ölüsü vardı. Boşalmış gibi görünen köylere girerdik. Sonra harabeye dönmüş evlerden içeri baktığımızda kapı eşiklerinde, döşemenin ya da *kang*'ın üzerinde ya da bir yere gizlenmiş olan cesetlerle karşılaşırdık.

"Çoğu köyden köpekler bile kaçmıştı. O günlerde, düşmanın hareketlerini izlemek için casuslara ihtiyacımız yoktu. Yanan kasaba ve köylerden yükselen dumanlara boğulan gökyüzünden onları kolayca izleyebiliyorduk."

Şü Haydong'dan ve o korkunç yıl boyunca hep savaşan ve sonunda batıya doğru yola çıkan, orduları değil de insan "üs"leri yıkılan, tepeleri ve vadileri gençliğinin kanıyla sulanan, yüreği paramparça edilen bu yerlerde başkalarından dinlediğim hikâyelerin sadece bir kısmı, hem de çok ufak bir kısmı, bütün bunlar. Daha sonraları Oyuvanlı pek çok savaşçıyla konuştum ve onlardan dinlediklerim daha da acıklıydı. Gördüklerini anlat-

maktan hoşlanmıyorlardı; ancak soru sorulduğunda anlatıyorlardı ve edindikleri tecrübelerin, zihinlerinden ömür boyu silinemeyecek bir sınıf kininin damgasını bıraktığı açıkça görülüyordu.

Peki, bütün bunlar Kızılların saldırganlıktan ve sınıf intikamından muaf oldukları anlamına mı geliyor? Bana kalırsa, gelmiyor. Şurasını teslim etmek gerekir ki onlarla birlikte olduğum dört ay boyunca, hiçbir engelle karşılaşmadan yaptığım soruşturmadan öğrenebildiğim kadarıyla asker olmayan sadece iki kişiyi idam ettiler. Onların tek bir köy ya da kasabayı yaktıklarını görmedim ya da konuştuğum pek çok köylüden, Kızılların kundakçılık yaptığına dair hiçbir şey duymadım. Ama onlarla ilgili şahsi tecrübem, kuzeybatıda başlayıp gene orada sona erdi. Bunun dışında başka bir yerde meydana gelmiş olabilecek "öldürme ve kundaklama" olaylarını ne doğrulayabilirim ne de inkâr edebilirim.

Yukarıda idam edildiğini belirttiğimiz iki "karşı-devrimci"den birinin Kızıllar tarafından değil, vergi tahsildarlarına özel bir nefret besleyen bazı Ningşiyalı Müslümanlar tarafından öldürüldüğünü belirtmek gerekir. Daha ileride onun bu kötü sonla nasıl karşılaştığını anlatacağım ama önce bu Müslümanların nasıl bir yönetim altında olduklarını görelim.

3

Dört Büyük At

✸

Cinghay, Ningşiya ve Kuzey Gansu'nun, Swift'in romanındaki (*Güliver'in Seyahatleri*) hayal âleminin, Huninim ülkesinin gerçek dünyadaki örnekleri olduğunu, şaka kabilinden söylemek mümkün. Çünkü bunlar, ünü Çin'e yayılmış olan Dört Büyük At'ın eyaletleri olarak yönetiliyor. Sözü edilen bölgelerde, Kızıllar Huninimleri kendi hükümdarlıklarının hatırı sayılır bir kısmından temizlemeden önce, iktidar, Ma adını taşıyan generallerden kurulu bir Müslüman ailesinin arasında bölünmüş durumdaydı. Bunlar, sırasıyla Bay Ma Honggue, Bay Ma Hongbing, Bay Ma Bufang ve Bay Ma Buçing adlarını taşıyorlar. Bu Ma'nın anlamı da tabii ki at oluyor.

Ma Honggue Ningşiya valisidir, aynı eyaletin bir önceki valisi olan kuzeni Ma Hongbing ise Kuzey Gansu'da değişen bir tımar sisteminin şimdiki yöneticisidir. Her ikisi de, ünlü Müslüman önder Ma Gıcin'in çokeşli oğlu Ma Bufang ile uzaktan akraba. Ma Bufang babasının cüppesini devralmış ve şimdi (1937) Nancing hükümetinin o ile tayin ettiği Pasifikasyon Görevlisi olarak çalışmaktadır. Kardeşi Ma Buçing ise Cinghay'daki işlere yardım ediyor ve bunun yanı sıra, batıda Cinghay'ın Ningşiya'dan ayıran Gansu'daki büyük yol ayrımındaki uzun araziyi sömürüyor. On yıldır bu ırak ülke, Ma ailesi tarafından, tanrılarından da gördükleri yardım sayesinde, bir Ortaçağ sultanlığı gibi yönetilmekte.

Büyük atlardan ikisi soylu olduklarını, Çin'in kuzeydoğu bölgesinin tarihinde zaman zaman tayin edici bir rol oynayan bir Müslüman aristokrasisinin torunları olduklarını iddia ediyorlar. Çin'deki Müslümanların çoğunda olduğu gibi, Ma kardeşlerde

de Türk kanı vardı. Daha altıncı yüzyılda, bugün Türkler olarak bilinen bir ırk, Çin'in kuzeybatı sınırında, yaylalardaki hükümdarlardan önemli taleplerde bulunacak kadar güçlenmişti. Birkaç yüzyıl içerisinde, Doğu Sibirya'dan Moğolistan'ın bir kısmına ve Orta Asya içlerine kadar uzanan bir imparatorluk kurmuşlardı. Zamanla güneye doğru sızdılar ve yedinci yüzyıla gelindiğinde Büyük Han'ları, Suy Hanedanı'nın son imparatoru olan Yang Di'nin sarayında onun bir eşiti olarak kabul görüyordu. İşte bu Türk Hanı, yarı Türk olan General Li Yüen'in İmparator Yang Di'yi devirmesine ve ünlü Tang Hanedanı'nı tahta çıkarmasına yardım etmiş; Tang Hanedanı üç yüzyıl boyunca o sırada yeryüzünün en uygar başkenti olan Çang An'dan (şimdi Şiyenfu) Doğu Asya'ya hükmetmişti.

Kanton'da Müslüman camileri daha yedinci yüzyılın ortalarında deniz aşırı ülkelerden gelen Arap tacirler tarafından yapılmıştı. Hoşgörülü Tang iktidarının başa gelmesiyle, din, kara yolları vasıtasıyla Kuzeybatı'daki Türklere kadar nüfuz etti. Dini, mollalar, tacirler, sefirler ve savaşçılar İran'dan, Arabistan'dan ve Türkistan'dan getirdiler ve Tang Hanedanı imparatorları batıdaki halifelerle yakın ilişkiler kurdular. Özellikle dokuzuncu yüzyılda, geniş topluluklar halinde Uygur Türkleri (büyük önderleri Selçuk henüz doğmamıştı) isyanı bastırmak üzere Tang Sarayı'nın yardımına çağrıldıklarında, İslamiyet Çin'e iyiden iyiye yerleşti. İsyan başarıyla bastırıldıktan sonra Uygurların birçoğuna ödül olarak unvanlar, büyük mülkler dağıtıldı ve Uygurlar Kuzeybatı'ya ve Sıçuan ve Yünnan'a yerleştiler.

Müslümanlar yüzyıllarca Çinliler tarafından özümsenmeye direndiler, ama zamanla Türk kültürlerini kaybederek daha çok Çinlilerin kültürünü benimsediler ve aşağı yukarı Çin kanunlarına tabi hale geldiler. Ama gene de, on dokuzuncu yüzyılda, hâlâ iktidar için iki büyük girişimde bulunacak kadar güçlüydüler. Birinde, Du Veyşiyo bir süre Yünnan'da bir krallık kurdu ve kendini Sultan Süleyman ilan etti. Birinde de, 1862 yılında, Müslümanlar bütün Kuzeybatı'yı kontrolleri altına aldılar ve hatta Hubey'i istila ettiler. Bu son isyan ancak on bir yıl süren bir seferden sonra bastırılabildi. Mançu iktidarının zayıflamakta olduğu o dönem-

de, yetenekli Çin generali Zuo Zongtang; Hubey, Şensi, Gansu ve Doğu Tibet'i yeniden ele geçirdikten sonra, en sonunda muzaffer ordusunu Türkistan çöllerinden geçirip Orta Asya'nın o uzak sınır boylarında Çin iktidarını yeniden kurarak bütün dünyayı hayretler içinde bıraktı.

O zamandan bu yana hiçbir önder Çin'deki Müslümanları başarılı bir bağımsızlık mücadelesi içinde birleştiremedi; ama Çin yönetimine karşı, her iki tarafın da vahşi ve kanlı katliamlara giriştiği münferit isyanlar da patlak verdi. Son zamanlardaki en ciddi isyan 1928'de, General Fıng Yüşiyang Kuzeybatı'nın savaş ağası olduğu sırada meydana geldi. Vu-Ma ya da "Beş Ma"* ittihadının nüfuzunun büyük bir kısmını elde etmesi ve bugünkü zenginliğinin ve iktidarının çekirdeğini sağlaması, Fıng'ın yönetimi altında oldu.

Teorik olarak Çinliler Hue ya da Müslüman halkı Çin'deki beş büyük ırktan** biri kabul etmelerine rağmen, Çinlilerin çoğu Müslümanların ayrı bir ırktan olduğunu reddetmekte ve onların Çinlileştiklerini iddia etmektedirler. Pratikte, Guomindang kararlı bir özümseme siyaseti yürütmektedir. Hatta Guomindang'ın bu siyaseti, belki daha başarısız olmasına rağmen, Moğollara karşı yürütülen özümseme siyasetinden daha da dolaysızdır. Öyle görünmektedir ki, Çinlilerin Müslümanlara karşı resmî tavrına göre, Müslümanlar "dinî bir azınlık"tır, ama "milli azınlık" değildir. Ne var ki, Müslümanları Kuzeybatı'da kendi yaşadıkları yerde görenler için, bir ırk birliğine ve bir halk olarak millet olma hakkına sahip oldukları yolundaki iddialarının gerek gerçekler, gerekse tarih bakımından sağlam bir temele oturduğu son derece açıktır.

Çin'deki Müslümanların sayısının yaklaşık 20 milyon olduğu söylenmektedir ve bunların en azından yarısı şu anda Şensi, Gansu, Ningşiya, Sıçuan ve Şinciyang [Sincan] illerinde toplanmış bulunmaktadır. Birçok yörede (özellikle Gansu ve Cingay'da)

---

* Ma Congying beşinci Ma idi fakat kabile siyaset ve uluslararası entrikalar yüzünden aktif rol oynamaktan alıkonmuştu.

** Bunlar: Han (Çinli), Man (Mançu), Meng (Moğol), Huy (Müslüman) ve Sang'dır (Tibetli).

çoğunluktadırlar; çok büyük bazı bölgelerde de Müslüman nüfus Çinlilerden on kat fazladır. Genellikle dinî bağnazlıkları sayılarının bulundukları yerdeki çokluğuna göre değişmektedir, ama Kuzey Gansu ve Güney Ningşiya'nın Müslümanların hâkim oldukları yörelerinde tamamen bir İslam ülkesi havası hâkimdir.

Hatta Müslümanların kültürlerinde, siyasetlerinde ve ekonomilerinde dinin tayin edici bir rol oynadığı ve din adamlarının gerek ruhani gerekse dünyevi hayat içerisinde tam bir hakem görevini yerine getirdiği bir topluluk olarak hâlâ Çin'de yaşayan en kalabalık halk topluluğudur. Müslüman toplumunun temel direkleri *men-huang* ile *ahun*'dur (emir ile molla) ve bunlar Kuran'a ve (pek sık rastlanmamakla birlikte) Türkçeye ya da Arapçaya vakıf oldukları ölçüde büyüleyici ve etkili bir rol oynarlar. Kuzeybatı'daki Müslümanlar, bakımına dikkat gösterilen yüzlerce camide her gün ibadet eder, Müslüman bayramlarına ve ramazana uyar, Müslümanlığın evlenme ve gömme törenlerine riayet eder, domuz eti yemeyi reddeder ve domuzların ya da köpeklerin varlığından gocunurlar. Mekke'ye hacca gitmek hepsinin emelidir ve zengin kimselerle *ahun*'lar sık sık yaptıkları bu hac yolculukları sonucu siyasi ve iktisadi etkilerini arttırırlar. Pek çoğu hâlâ, Çin'den çok Türkiye'yi anavatan olarak ve pan-Hanizmden çok pan-İslamizmi ülkü olarak kabul etmektedir.

Buna rağmen Çin etkisi çok belirgindir. Müslümanlar, erkeklerin giydiği beyaz yuvarlak takkelerin ya da törenlere mahsus feslerin ve kadınların taktığı beyaz türbanların dışında Çinliler gibi giyinir ve pek çoğu Kuran'dan birkaç kelime bilmesine rağmen günlük hayatta Çince konuşur. İçlerinde belirgin Türk hatları taşıyanlara sıkça rastlandığı halde, çoğunluğun fizyonomisini, yüzyıllardır kız alıp verdikleri Çinlilerden ayırt etmek zordur. Müslümanlığın kurallarına göre bir Müslümanla evlenen herhangi bir Çinlinin, sadece bu dini benimsemekle kalmayıp, kendi akrabalarından da koparak bir Müslüman ailesine kabul edilmesi gerektiğinden karma evliliklerden doğan çocuklar kendilerini, Çinli akrabalarından oldukça farklı bir soy olarak görüp büyürler.

Çinli Müslümanlar içindeki üç mezhep arasındaki mücadele aralarındaki birliği az çok zayıflattı ve Çin Komünistlerinin içle-

rinde çalışma yapmaları bakımından elverişli bir durum yarattı. Bu üç mezhep Eski, Yeni ve Modern* okullardan ibarettir. Eski ile Yeni, yoldan çıkan Modern okula karşı gelebilmek için kendi aralarında bir çeşit "birleşik cephe" kurmuşlardı. Modern okulda savunulan görüş, Müslümanlığın tören ve adetlerinin pek çoğundan vazgeçerek, "bilim"e sarılması yolunda. Ama anlaşıldığına göre esas amacı, Ma'ların işine gelmeyen ruhban sınıfının maddi gücünü bertaraf etmek. Ve bu akım Guomindang'dan da destek gördüğü için Müslümanların çoğu bunun amacının, hiç yakınlık duymadıkları sözüm ona "pan-Hanizm" doktrinini, yani Çinlilerin milli azınlıkları eritme politikasını uygulamak olduğuna inanıyor. Kuzeybatı'da dört Ma bu modern okulun öncüsü durumunda ve etraflarına, rejimlerinin dayanak noktaları olan peyklerini, bürokratları ve zengin toprak ağalarıyla sığır tüccarlarını toplamış durumdalar. Ama gene de Büyük Atlar, dinde bir reform hareketinin öncüsü olması beklenecek türden insanlar değiller.

Mesela Ma Honggue'yi ele alalım. Belki de dörtlünün en zengini ve en güçlüsüydü. Çok sayıda karısı varmış, Ningşiya şehrinin yüzde altınışına sahip olduğu söyleniyordu. Afyon, tuz, kürk, vergiler ve kendi bastırdığı kâğıt para sayesinde milyonluk servet yapmıştı. Yine de meşhur "resmine bakarak" seçtiği karısıyla evlenirken bir anlamda modern olduğunu ispatlamıştı. Şanghay'dan bir sekreter getirtmiş, ona evlenme yaşında tahsilli güzel hanımların fotoğraflarını toplattırmış ve seçimini yapmıştı. Fiyatını elli bin dolar olarak tespit etmişti. Yaşlı Ma bir uçak kiraladı, Kuzey toz bulutlarını aşıp Şücov'a uçtu. Oradan, haremine eklenen son gelini alıp (kız, Şücov Hristiyan Üniversitesi mezunu idi), sihirli halısına binen Alaeddin gibi, Ningşiya'ya geri döndü. Basın hep kendisinden bahsediyordu. Guomindang basınında, aşağıda anlatılacak olan bazı "ölüm ve vergi" haberleri gibi bu haber de çok etraflı anlatılmıştı.

Ningşiya'da basılmış bir hükümet bülteni, o ilde General Ma tarafından toplanan aşağıdaki vergileri sıralıyordu: satışlar, ev hayvanları, deve, tuz nakli, tuz tüketimi, afyon ampulleri, koyun,

* *Sin-sin ciao*'nun kelime anlamı, "yepyeni inanç"

tüccarlar, hamallar, güvercinler, arsa, aracılar, gıda maddeleri, özel gıda maddeleri, ilave arsalar, odun, değirmencilik, tartılar, merasimler, tütün, şarap, pul, evlenmeler ve sebze.* Bütün bunlar bile toplanılan küçük vergiler listesinin tamamı değilken, halkın Kızıllardan daha az korktuğunu söylemekten fazla bir şey eklemek gerekmez.

Ma Honggue'nin tuz dağıtımı metodu eşine rastlanmaz bir metottu. Tuzun tekel olması yetmiyormuş gibi, kullansın kullanmasın herkes her ay iki yüz elli gram kadar tuz satın almak zorundaydı. Bu tuzu satmaya izin yoktu. Özel tuz ticaretinin cezası kamçılanmak, (Müslüman Kızılların dediğine göre) hatta ölüm idi. Halkın itiraz ettiği diğer tedbirler, koyun, inek ya da at satışına konan yüzde otuzluk vergi, her koyunun mülkiyeti için verilen yirmi beş sent'lik vergi, her domuzun kesimi için konan bir dolarlık vergi ve bir kile buğdayın satışına konan kırk sent'lik vergi idi.

Aşırı vergilendirme ve borç, birçok çiftçiyi hayvanlarını satmaya ve topraklarını terk etmeye zorlamıştı. Büyük araziler resmî memurlar, vergi tahsildarları ve tefeciler tarafından çok düşük bedellere satın alınmıştı fakat bunların büyük kısmı çorak kalıyordu. Çünkü hiç kimse zorunlu vergi ve kira yükü altında çalışmak istemiyordu. Toprak, büyükbaş hayvan ve sermayenin belli ellerde yoğunlaşması hızlanıyordu. Ücretli tarım işçilerinin sayısında da büyük bir artış vardı. Araştırma yapılan bir bölgede, çiftçilerin yüzde yetmişinden fazlasının borçlu olduğu, yüzde altmışının da krediyle alınan yiyecek ile yaşadığı görüldü.** Aynı bölgede, halkın yüzde beşinin 100-200 *mu* toprağa, 20-50 deveye, 20-40 ineğe, 5-10 ata, 5-10 arabaya sahip olduğu, öte yandan halkın yüzde altmışının 15 *mu*'dan az toprağı olduğu, bir iki eşekten başka hayvana sahip olmadığı ve ortalama 35 dolar ve 366 libre tahıl borcu olduğu belirtiliyor. Bu borç sahip olunan toprağın ortalama değerinden çok daha fazladır.

---

* Ningşiya Gongbao (*Ningşiya Şehri*, Aralık 1934).

** Liyo Şiyao, "Yü Vang Sien'in İncelenmesi" Tang-ti Kung-so (Bao An) 3 Ağustos 1936. Bu, Komünist bir kaynaktı ve tabiî ki ilgisiz bir kaynak olamazdı. Fakat buradaki genel görünüş, Milletler Cemiyeti için hazırlanan Stampar raporundaki incelemeler ile de destekleniyordu.

Komünist basına göre, Ma Honggue'nin Kızıllara karşı Japon desteği için dolaplar çevirdiğinden şüpheleniliyordu. Ningşiya şehrinde bir askerî misyon kurulmuştu ve General Ma bunlara, şehrin kuzeyinde, Ansan Moğol toprağında* bir havaalanı kurma izni vermişti. Müslümanların bazıları ve Moğollar, fiilî, silahlı bir Japon istilasından korkuyorlardı.

Kızılların gözüyle durum buydu. Bu onların Ma kardeşlerin imparatorluğunu yerle bir edecek "büyük bir fırtına" koparabileceklerine inanmalarına yardım ediyordu. Ma'nın birlikleri savaşmaktan pek hoşlanmasalar da, Komünistler, Müslümanlara uygun bir program önerebilmek için onların Çinlilerle işbirliği yapmaya karşı isteksizliklerini yenmeleri gerekiyordu. Kızıllar da bunu yapmaya çalışıyorlardı. Zira Müslüman bölgelerin stratejik önemi açıktı. Kuzeybatı'da geniş bir kuşağa yayılmış bulunuyorlardı. Bu bölge Şinciyang ve Dış Moğolistan'a giden yollara hâkimdi ve Sovyetler Birliği ile doğrudan ilişki de bu bölge üzerinden oluyordu. Komünistler bu noktayı şöyle görüyorlardı:

"Kuzeybatı'da çok önemli bir bölgeyi işgal eden on milyondan fazla Müslüman vardır. Şimdiki görevimiz ve sorumluluğumuz, Kuzeybatı'yı savunmak ve bu beş ilde Japon aleyhtarı bir üs yaratmaktır. Böylelikle bütün ülkedeki Japon aleyhtarı hareketi daha güçlü bir şekilde idare edebilir, Japonya'ya karşı derhal savaşa girişmek için çalışabiliriz. Aynı zamanda, durumumuz iyiye giderse Sovyetler Birliği ve Dış Moğolistan ile de ilişki kurabiliriz. Fakat Müslümanları kendi yanımıza ve Japon aleyhtarı cepheye kazanamazsak, görevimizi yapmak imkânsız hale gelir."**

Komünistlerin, Müslümanlar arasındaki çalışmaları uzun süre önce Kuzeybatı'da başlamıştı. 1936 başlarında Kızıl Ordu, Sarı Nehir'e doğru yol alırken Ningşiya ve Gansu'yu geçtiği sırada genç Müslüman öncüler Ningşiya birliklerinde propagandaya başlamışlardı bile. "Müslümanlığa ihanet eden" "Guomindang köpeği" Ma Honggue'yi ve diğerlerini düşürme propagandası ya-

* Japonlar daha sonra hem görevlerini hem de havaalanını terk etmek zorunda kaldılar. 1937'de Ma'lar Merkezî Hükümete sadakatlerini bildirdiler.

** Company Discussion Materials, "The Mohammedan Problem" (Müslümanlar Meselesi) S. 2. 1. Ordu Siyasi Dairesi. Haziran 1936.

pılıyordu. Bu uğurda bazılarının başı vurulmuştu. Kızılların onlara vadettiklerinin başlıcaları şunlardı:

Bütün fazla vergilerin kaldırılması.
Özerk bir Müslüman hükümetinin kurulmasına yardım edilmesi.
Zorunlu askerliğin kaldırılması.
Eski borçların ve kredilerin iptali.
Müslüman kültürünün korunması.
Her mezhep için dinî özgürlük.
Japonya'ya karşı bir Müslüman ordusunun kurulmasına yardım edilmesi.
Çin, Dış Moğolistan, Şinciyang ve Sovyet Rusya'daki Müslümanların birliğine çalışılması.

Tabii bu, hemen her Müslüman için çekici idi. *Ahun*'ların bir kısmının bile bunda, Ma Honggue'den kurtulma imkânı gördükleri söyleniyordu. Eski ve Yeni okullara ait camileri yaktığı için onu cezalandıracaklardı. Aynı zamanda, eski bir ümidin gerçekleşmesi fırsatının da çıktığını düşünüyorlardı; Orta Asya yolu ile Türkiye ile doğrudan ilişki kurmak. Mayıs ayına gelindiğinde Komünistler, şüphecilerin imkânsız dedikleri şeyi gerçekleştirmiş bulunuyordu. Bir Çinli Müslüman Kızıl Ordusu kurmuş olmakla övünüyorlardı.

4

Müslüman ve Marksist

✹

Bir sabah, Şü Haydong'un askerlerinden İngilizce bilen biri ile beraber, 15. Orduya bağlı olan Müslüman eğitim alayını ziyarete gittik. Tüccar ve devlet memuru olan bir Müslümana ait eve yerleşmişlerdi. Ev, kalın duvarlı idi ve Habeş tarzında pencereleri vardı. Pencereler, eşeklerin, atların, develerin ve insanların birbiri ardından geçtiği kalabalık bir sokağa bakıyordu.

İçerisi serin ve temizdi. Her odanın ortasında yıkanmak için kullanılmak üzere, bir yeraltı kanalına bağlı olan birer sarnıç vardı, itikatlarına sadık Müslümanlar günde beş defa yıkanırlar [abdest alırlar]. Fakat bu askerlerin, hâlâ dinlerine bağlı olmalarına ve sarnıcı sık sık kullanmalarına rağmen, iyi bir şeyi pek aşırıya vardırmamak taraftarı oldukları anlaşılıyordu. Yine de, Çin'de gördüğüm askerlerin içinde en temizlerinin onlar olduğunu kolaylıkla söyleyebilirim. Aynı zamanda, milli bir jest olan yere tükürmekten de dikkatle kaçınıyorlardı.

Kızıllar, cephede, Müslümanlar için iki eğitim alayı düzenlemişlerdi. Her ikisindeki askerler de Ma Honggue ve Ma Hongbing'in eski birliklerinden geliyorlardı. Çinlilerden daha uzun boylu ve daha sağlam yapılı idiler. Sakalları daha sık, derileri daha esmerdi. Siyah badem gözleri, sağlam, keskin yüz hatları vardı. Her biri kocaman bir kuzeybatı kılıcı taşıyordu. Bu kılıçlarla, bir hızlı darbede düşmanın kafasını uçurabileceklerini gösteren çeşitli ustaca vuruş gösterileri yapıyorlardı.

Barakalarının duvarlarını karikatürler, afişler, haritalar ve sloganlar kaplamıştı. "Kahrolsun Ma Honggue!", "Ma Honggue'nin Guomindang hükümetini indirelim!", "Japonya'nın havaalanı ve

haritalar yapmasına, Ningşiya'yı işgal etmesine karşı çıkalım!", "Müslüman halkın bağımsız hükümetini kuralım!", "Kendi Japon aleyhtarı Müslüman Kızıl Ordumuzu kuralım!"

Bundan da anlaşılabileceği gibi askerleri arasında Ma Honggue'ye karşı bir tepki vardı. Bunun Ningşiyalı köylüler tarafından da paylaşıldığı görülüyordu. Bir sabah, bir Müslüman çiftçiden bir kavun almak üzere durdum. Sevimli yüzlü, neşeli, konuşkan bir ihtiyardı. Gerçekten güzel bir de kızı vardı. Bu güzellik o taraflarda o kadar ender rastlanan bir şeydi ki, işimi uzattım ve üç tane kavun aldım. Ma Honggue'nin adamlarının Kızılların dediği kadar kötü olup olmadığını sordum. Ellerini kızgınlıkla, komik bir şekilde kaldırdı, dişlerinin arasından kavun çekirdeklerini fırlatarak, *"Ay-ya! Ay-ya! Ay-ya!"* diye bağırdı. "Ma Honggue, Ma Honggue! Öldürünceye kadar vergi koyar, oğullarımızı çalar, yakar, öldürür! *Ma-ti Ma Honggue!*" Bu son sözle şunu demek istiyordu, Ma Honggue'nin anasının ırzına geçseniz bu bile ona azdır. Avludaki herkes güldü. Öte yandan durum, ihtiyarın isteseydi bile Ma Honggue için Allaha dua etmesine pek uygun değildi.

Kızıllarla beraber olan Müslüman askerler, Ma'nın birlikleri arasında yapılan propaganda ve Kızıl kampa vardıkları zaman verilen siyasi konferanslarla kazanılmışlardı. Bir kumandana Kızıl Orduya neden katıldığını sordum.

"Ma Honggue'yle savaşmak için" dedi. "Biz *Huy-min*'ler için Ma Honggue'nin yönetiminde hayat çekilmeyecek kadar zor. Ailelerin hiçbiri güvenlik içinde değil. Bir ailenin iki oğlu varsa, biri onun ordusuna katılmak zorundadır. Üç oğlu varsa, ikisi katılmak zorundadır. Bundan kaçış yoktur. Eğer zenginsen ve yerine vergi verebilirsen, ancak o zaman paçayı kurtarırsın. Hangi yoksulun buna gücü yeter? Bu da yetmez. Herkes kendi elbisesini getirmek zorundadır. Ailesi de yemesi, ısınması ve aydınlanmasını karşılamak zorundadır. Bu yılda on binlerce dolara mal olur."

Bu Kızıl Müslüman alaylarının teşkilatlanması altı aydan kısa bir zaman önce başlamış olmasına rağmen, daha şimdiden oldukça iyi "sınıf bilinci"ne ulaşmış görünüyorlardı. *Komünist Manifesto*'yu okumuş ya da okunurken dinlemişlerdi. *Sınıf*

Mücadelesi'nden kısa dersler görmüşler ve Müslüman halkın günlük meseleleri hakkında Marksizmin ışığında günlük siyasi konferanslar verilmişti. Bu eğitim onlara Çinliler tarafından değil, Kızılların parti okulunu bitirmiş olan Komünist Partisi Müslüman üyeleri tarafından veriliyordu. Bana Ma Honggue'nin birliklerinin yüzde doksanından fazlasının okuma yazma bilmediği ve Kızıl Orduya katılan Müslümanların çoğunun, Kızıl Orduya katıldığında hiç okuma bilmediği söylenmişti. Şimdi hepsi birkaç yüz karakter biliyor ve kendilerine verilen basit dersleri çalışabiliyorlardı. Komünistler bu iki eğitim alayından, Kuzeybatı'da kurulduğunu görmeyi hayal ettikleri özerk Müslüman Cumhuriyeti'ni koruyacak büyük bir Kızıl Orduya kadrolar yetiştirmeyi umuyorlardı. Bu Müslümanların şimdiden yüzde yirmi beşi, Komünist Partiye katılmıştı. (1)

Müslüman nüfusun, özerklik sloganını benimseyeceği düşünülüyordu, zira çok zamandır bunu istiyorlardı. Çoğunluğun, Kızılların vaatlerinde samimi olduklarına inanıp inanmadıkları ayrı bir mesele. Bundan emin değilim. Çinli militaristler tarafından yıllarca kötü muamele görmüş olmalarından ve Han ve Huy (Çinli ve Müslüman) arasındaki ırksal nefret, Müslümanlarda, bütün Çinlilerin niyetleri hakkında derin ve haklı bir güvensizlik bırakmıştı. Müslümanların bu şüpheciliğini Komünistlerin bu kadar kısa bir zamanda kırabilmeleri inanılmaz bir şeydi.

Kızıllarla işbirliği yapan Müslümanların muhtemelen kendilerine göre bazı sebepleri vardı. Eğer Çinliler Guomindang'ı devirmek, kendi ordularını kurmak ve teçhiz etmek, kendi hükümetlerini kurmak ve zenginlerin mülkünü ellerinden almak için onlara yardım vaat ediyorlarsa, (diyorlardı kendi kendilerine) bu fırsatı kaçırmak istemezlerdi. Fakat eğer Kızıllar sözlerini tutmazlarsa, o zaman orduyu kendi istedikleri gibi kullanırlardı. Ancak çiftçilerin dostça tavırlarından ve Kızılların önderliğinde örgütlenme konusunda gösterdikleri istekten anlaşıldığına göre Kızılların programı onlara çekici gelmişti. Kızılların dikkatle uyguladıkları Müslüman kurumlarına saygılı olma siyaseti de etki yaratmıştı.

Askerler arasında görünen o tarihî ırksal düşmanlık yenilmiş ya da sınıf düşmanlığı şekline dönüşmüştü. Bazı Müslüman as-

kerlere, Huy ve Han halklarının sovyet tarzında bir hükümetin yönetimi altında işbirliği yapıp yapamayacağı hakkında ne düşündüklerini sorduğumda birisi şu cevabı verdi:

"Çinliler ve Müslümanlar kardeştir; Biz Müslümanlarda da Çin kanı vardır; hepimiz Ta Çung Kuo'ya (Çin) aitiz. Öyleyse niçin birbirimizle savaşalım? Ortak düşmanlarımız toprak ağaları, kapitalistler, tefeciler, baskıcı yöneticiler ve Japonlardır. Ortak hedefimiz ise devrimdir."

"Fakat ya devrim, dininizi engellerse?"

"Engellemez. Kızıl Ordu Müslüman ibadetine karışmıyor."

"Şunu demek istiyorum. *Ahun*'ların bir kısmı zengin toprak ağası ve tefeci, öyle değil mi? Ya onlar Kızıl Orduya karşı çıkarlarsa? Onlara nasıl davranırdınız?"

"Onları devrime katılmaya ikna ederdik. Fakat çoğu *ahun* zengin değildir. Bize hak veriyorlar. Bölük komutanlarımızdan biri *ahun* idi."

"Olsun. Bazı *ahun*'ların ikna edilemediğini, Guomindang'a katıldığını ve size karşı geldiğini düşün."

"Onları cezalandırırdık. Onlar kötü *ahun*'lardır demektir ve halk cezalandırılmalarını isterdi."

Bu arada, 1. ve 15. Ordularda, askerlere, Müslümanlara karşı Komünistlerin tavrını ve bir Huy-Han Birleşik Cephesi yaratma çabalarını kavratmak için yoğun bir eğitim veriliyordu. Askerlerin "İslami devrim"i tartıştıkları birkaç toplantıya katıldım. Toplantılar çok ilginçti. Toplantıların birinde uzun tartışmalar oldu. Bunlar özellikle toprak meselesiyle ilgiliydi. Bir kısmı, Kızıl Ordunun büyük Müslüman toprak ağalarının topraklarına el koyması gerektiğini savunuyor, diğerleri buna karşı çıkıyordu. Sonra, siyasi komiser partinin tavrını belirten kısa bir konuşma yaptı. Niçin Müslümanların, Müslüman kitleleri içindeki üsleriyle, kendilerine ait güçlü bir devrimci örgütün önderliğinde kendi toprak devrimlerini kendilerinin yapmaları gerektiğini açıkladı.

Başka bir bölük, Müslümanlar ve Çinliler arasındaki ilişkilerin kısa bir tarihini gözden geçirdi. Bir başkası, Müslüman bölgelerde bulunan askerler için yayınlanmış davranış kurallarına

niçin harfiyen uyulması gerektiğini tartıştı. Bu kurallar, nelerin yapılmaması gerektiğini bildiriyordu: Rızası olmadan bir Müslümanın evine girilmemeli, camilere ve din adamlarına karşı hiçbir suretle saygısız davranılmamalı, Müslümanların yanında "domuz" ya da "köpek" denilmemeli ya da niçin domuz eti yemedikleri sorulmamalı, Müslümanlar için "küçük inanç", Çinliler için "büyük inanç" denmemeliydi.

Bütün orduyu Kızılların Müslüman siyasetinin arkasında akıllıca birleştirme çabalarının yanında köylüler için de aralıksız çalışmalarda yürütülüyordu. Bu propagandayı iki Müslüman eğitim alayı yürütüyordu, fakat Kızıl Ordu içindeki bölükler de kendi propaganda birliklerini evlere yolluyor, Komünist siyasetlerini açıklayarak çiftçileri örgütlenmeye teşvik ediyordu. Ordu tiyatro kulüpleri köyleri dolaşarak, mahalli durumlar ve tarihî olayları konu alan Müslüman oyunları oynuyorlardı. Bu oyunlar, halkı "ajite etmeyi" amaçlıyordu; Çince ve Arapça yazılmış bildiriler, gazeteler ve afişler dağıtılıyor, devrimci komiteler ve köy sovyetleri kurulması için sık sık kitle toplantıları düzenleniyordu. Köylü olsun, Müslüman ya da Çinli olsun herkes hiç değilse bir ölçüye kadar etkileniyordu. Temmuz ayına gelinceye kadar, Ningşiya'daki birkaç düzine Müslüman topluluğu köy sovyetlerini seçmiş, Yü Vangbao'ya, oradaki Müslüman Komünistlerle görüşmek üzere delegeler yolluyordu.

Dört ay sonra 4. Cephe Kızıl Ordusu, Sarı Nehir'i geçerek iki yüz mil daha batıya yürümüş, Ma Bufang'in bölgesinde Şinciyang'a giden ana yol üzerindeki Şücov'a varmıştı. Eylül başında, Ningşiya'da, o zaman Kızıl Ordu yönetiminde olan köyler tarafından seçilen sovyet komitelerinden gelen üç yüzden fazla delegenin bir toplantı yapmasını gerçekleştirecek kadar bir ilerleme kaydedilmişti. Bunların arasında birkaç *ahun*, öğretmen, tüccar ve iki üç küçük toprak ağası da vardı, fakat çoğunlukla yoksul çiftçilerdi. Bunlar, "Han Haydutları"nın gelişi üzerine kaçan daha zengince bir sınıftı. Delege toplantısında bir başkan ve bir geçici Müslüman Sovyet hükümeti Komitesi seçildi. Kızıl Orduyla işbirliği yapma ve Kızıl Ordunun bir Japon aleyhtarı Müslüman Ordusu kurması için yardım teklifini kabul etme ve bir an önce,

bir Çin-Müslüman birliği derneği, bir yoksul halk birliği ve bir de Japon aleyhtarı kitle derneği kurma kararlarını aldılar.

Bu küçük tarihî kongrenin aldığı kararların sonuncusu ve sanıyorum oradaki köylüler için en önemlisi, bir Guomindang vergi tahsildarının öldürülmesi kararı idi. Bu adam herhalde, Kızıllar o bölgeye gelmeden önce büyük düşmanlık toplamış, Kızıllar geldikten sonra da komşu dağ köylerine kaçarak Cangciya Ca denilen bir yere yerleşmiş ve orada vergi toplamaya devam etmiş. Vergileri iki misline çıkardığı ve bunun, kendisinin temsil ettiği yeni Kızıl hükümetin kanunları gereğince böyle olduğunu ilan ettiği söyleniyordu. Fakat Müslüman çiftçiler Kızılların vergi tahsildarı tayin etmediğini öğrenmişler ve beş altı Müslüman, bu zalim herifi yakalayıp, kitle önünde yargılamak üzere Yü Vangbao'ya getirmiş. Benim kişisel düşüncem, böyle bir zamanda böyle bir rolle sahtekârlık yapabilecek denli cesur birinin, başka zaman da işe yarayabilecek yetenekleri olduğu merkezindeydi. Ama Müslümanlar böyle düşünmüyordu. Delegeler, vurulup öldürülmesi için karar aldıklarında aleyhte oy çıkmadı.

Öğrenebildiğim kadarıyla, Yü Vangbao'da geçirdiğim iki hafta boyunca vurulan tek sivil bu adamdı.

ONUNCU BÖLÜM

SAVAŞ VE BARIŞ

1

Yine Atlar Üzerine

✸

29 Ağustos'ta Hong Çıng Şüe'ye (Kızıl Şehir Denizi) gittim. Burası Veycov'da, armut, elma ve üzüm yetişen şahane meyve bahçeleri ile meşhur, kanallardan fışkıran berrak sularla beslenen şirin bir kasabadır. Burada 73. Bölüğün bir kısmı kamp kurmuştu. Buranın pek uzağında olmayan bir yerde istihkâm geçidi, makineli yuvalarının bulunduğu hendeksiz geçici bir yol var, ayrıca yuvarlak tepeler üstünde Kızılların tamamen kuşatılmış köylerden geri çekilen düşmanları karşıladıkları topraktan örülü alçak savunma duvarları var. Birkaç haftadır bu cephede bir hareket olmadı. Kızıllar bu arada dinlendiler ve yeni ele geçirdikleri mevzileri "sağlamlaştırdılar."

Yü Vang'a döndüğümüzde Güney Gansu radyo habercisinden, Ma Honggue'nin Çinli askerlerinin bütün bir bölüğünün Cu Dı'nın 4. Cephe Ordusuna geçtiğini öğrenen askerleri bu olayı kavun ziyafetiyle kutlar bulduk. Guomindang Bölüğünün kumandanı olan Li Zongi, Cu Dı'nın kuzeye yürüyüşünü engellemek üzere gönderilmişti. Li Zongi'nin genç subayları -aralarında gizli komünistler de bulunuyordu- bir ayaklanmaya önderlik ederek üç bin askerin ve bir süvari taburunun Kızıllara katılmasını sağladı. Bu durum, güneydeki Nancing savunmalarına indirilen büyük bir darbe idi ve iki güney ordusunun kuzeye doğru ilerleyişini hızlandırdı.

İki gün sonra Şü Haydong'un 15. Ordu Alayının üç bölüğünden ikisi, hareket etmek üzere hazırlandı. Bir kol, Cu Dı'ya yol açmak için güneye doğru, diğeri de batıya Sarı Nehir vadisine doğru gitti. Sabahın üçünde başlayan borazan seslerinden sonra saat al-

tıda birlikler yol koyulmuştu. Ben o sabah, Ping Dıhuay'a tekmil verecek olan iki Kızıl ile birlikte Yü Vangbao'ya dönüyordum.

Askerlerden ve alabildiğine uzanan otlaklarda yol alan azametli hayvanlardan meydana gelen uzun kolun sonuna doğru yürüyen Şü Haydong ve subayları ile birlikte şehri güney kapısından terk ettim.

Mükemmel olduğu izlenimini bırakan büyük ordu, şehri, hiç durmaksızın öten borazanların dışında sessizce terk etti. Bana, yürüyüş planının günlerce önce tamamlandığını söylemişlerdi. Yol üzerindeki her teferruat incelenmişti, Kızılların kendilerinin hazırladıkları haritalar üzerinde düşmanın toplandığı yerler dikkatle işaretlenmişti ve muhafızlar yol üzerindeki geçişleri tutmuştu. (Kızıllar muharebe ya da askerlerin hareketleri dışındaki zamanlarda ticareti teşvik için geçişe izin veriyorlardı.) Ve şimdi Guomindang askerleri tarafından tanınmadan ilerleyebiliyorlardı. Zaten ileride düşmanın ileri karakollarına yapılan ani saldırılar bunu ispatladı.

Bu orduda, kampı korumak için kenarlarda koşan, bir aşağı bir yukarı giderek uzaktaki bir sese ya da kemirici hayvana kulak kabartan otuz ya da daha fazla Gansu kurt köpeğinden başka bir şey yoktu. Köpekler neşeyle havlıyor, koşup duruyor ve savaşa gitmekten memnun görünüyorlardı. Askerlerin çoğu kendi hayvanlarını yanlarında getirmişlerdi. Bazılarının küçük maymunları, bir tanesinin sırtına tünemiş evcil bir güvercini, bazılarının beyaz faresi ve bazılarının da tavşanları vardı. Bu bir ordu muydu? Askerlerin gençliğine ve kafile boyunca çınlayan şarkılara bakılırsa bu topluluk daha ziyade bayram gezisine çıkmış ilkokul çocuklarına benziyordu.

Şehirden birkaç *li* ötede hava akınına karşı savunma denemesi için aniden emir verildi. Askerler müfrezeler halinde yoldan ayrıldı, otlardan yapılmış büyük kamuflaj başlıklarını öne vererek, ottan sırtlıklarla yüksek otlar arasında kayboldular. Makineli tüfekler (uçaksavarları yoktu), yol kenarındaki otlarla kaplı tepelere açılar teşkil edecek şekilde yerleştirilip alçaktan uçan hedefler beklemeye başladılar. Birkaç dakika içinde o muazzam ordu arazide kayboldu. İnsanlar ot yığınlarından ayırt edilemez hale gel-

di. Yol üzerinde, katırlardan, develerden ve atlardan başka hiçbir şey görünmüyordu ve havadan bakıldığında bu görünenler sadece sıradan bir kervana benzetilirdi. O sırada, en önde olduğu için görünmeyen süvariler, tehlikeyi göze almak zorundaydı. Bir tehlike anında onlar için tek çare mümkünse bir sığınak aramaktı. Yoksa geniş şekilde dağılmaları gerekirdi fakat her an at üzerinde kalacaklardı. Bir hava akınında at üzerinde olmayınca, bu Moğol atlarını idare etmek imkânsızdı ve bütün alay tam bir karışıklığa sürüklenebilirdi. Hava akınında bir atlı birliğine verilen ilk emir, "Ata bin!" anlamına gelen "*Şang ma*!" idi.

İyi bir şekilde uygulanan bu manevradan sonra yolumuza devam ettik.

Li Ciyanglin haklıydı. Kızılların iyi atları hep öndeydi. Süvari bölüğü, ordunun gurur kaynağıydı ve herkes süvariliğe terfi etmeye can atardı. Üç bin kadar güzel Ningşiya atına binmiş olan bu süvariler, ordunun göz bebeği idiler. Bu yapılı hayvanlar, parlak yeleleri ve iri gövdeleri ile Kuzey Çin'de görülen Moğol atlarından da boylu ve kuvvetliydiler. Birçoğu Ma Honggue ve Ma Hongbing'den ele geçirilmişti. Fakat üç taburdaki atların hepsi bir yıl kadar önce Nancing 1. Süvari Ordusu kumandanı olan General Hı Cuguo ile yapılan bir muharebede ele geçirilmişti. Ayrıca bir tabur beyaz at bir tabur da siyah at vardı. Bunlar Birinci Kızıl Süvari Sınıfı'nın çekirdeğini meydana getiriyordu.

Kızıl süvari ile birkaç gün Gansu'da ata bindim, daha doğrusu atın yanında yürüdüm. Bana, batıdan ele geçirilen bir eğerle eğerlenmiş güzel bir at verdiler fakat her günün bitiminde atın beni değil benim atı memnun etmiş olduğumu anlıyordum. Bunun sebebi, müfrezemizin komutanının dört ayaklı binekleri yormamak için titizlik göstermesiydi, tabii bunun için biz iki ayaklılar, ata bindiğimiz her *li*'den sonra üç ya da dört *li* atı yürütüyorduk. Sonunda şu karara vardım: Bu adamın süvari alayında bulunan herkes bir *mafoo* değil, iyi bir bakıcı ve biniciden ziyade iyi bir yürüyüşçü olmalıydı. Hayvanlara karşı duydukları ilgiye –bu duruma Çin'de fazla rastlanmaz– çok saygı duydum fakat attan kurtulmak ve kendi başıma hareket etmek beni sevindirdi, böylece belki gerçekten ata binebilecektim.

Bütün bunları Şü Haydong'a biraz şikâyet ederek anlattım ve öyle sanıyorum ki o da bu konuda bana bir şaka yapmayı aklına koydu. Yü Vangbao'ya dönmek için bana çok güzel, boğa kadar kuvvetli bir Ningşiya atı verdi; bu at üzerinde hayatının en heyecanlı biniciliğini yaptım. Benim yolum otluk bölgedeki büyük setin kenarında 15. Ordu Alayından ayrıldı. Orada Şü'ye ve subaylarına allahaısmarladık dedim. Kısa bir zaman sonra ödünç aldığım atıma kavuştum ve artık Yü Vangbao'ya atın mı benim mi sağ salim varacağımızı Allah bilirdi. Bu seferki derdim tahta Çin eğeri idi. Eğer o kadar dardı ki üzerine oturamıyordum. Bütün mesafeyi, bacaklarımın iç kısmına dayanarak katettim. Bir yandan da kısa, ağır demir üzengiler bacaklarımı ağrıtıyordu.

Yolun elli *li* kadarı yayla boyunca uzanıyordu. Son beş mili dörtnala, hızla geçtik ve sonunda ben Yü Vangbao'nun anayoluna girdiğimde arkadaşlar çok geride kalmıştı. Pıng'ın karargâhına varmadan önce attan indim ve hayvanı yokladım, yıkılacağını sanmıştım. Hafif hafif soluyordu ve üzerinde birkaç ter damlası vardı, bunun dışında yoldan hiç etkilenmemiş gibiydi.

2

"Küçük Kızıl Şeytanlar"

✸

Bir sabah Yü Vangbao'nun geniş, kalın ve sarı duvarına tırmandım. Bu duvarın tepesinden üç buçuk metre kadar aşağıya bakınca değişik, oldukça sıkıcı ve kişisel işlerin yapıldığı görülür. Sanki şehrin kapağını kaldırıp içini seyreder gibi olursunuz. Duvar şimdi Kızıllar için olduğu gibi, bütün gerilla savaşçıları için engel teşkil eder. Çünkü gerillalar, düşmanla açık alanlarda karşılaşmaya çalışırlar. Çünkü eğer çarpışmada mağlup olurlarsa surlarla çevrili bir şehri korumaya çalışırken yıpranmak istemezler. Böyle bir şehri korurken ablukaya alınmak ve imha edilmek tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Gerillanın tercih ettiği geri çekilmek ve düşmanı bu durumda bırakmaktır. Buna rağmen, yıkık duvarlar savaşçılar şehri yeniden işgal edebilecek kadar kuvvetli olduklarında işi kolaylaştırır.

Mazgallı siperleri yarılayınca bir manga borazancıya rastladım. Çok şükür bu sefer dinleniyorlardı. Zira günlerdir borazan sesi aralıksız devam ediyordu. Bunlar çocuk denecek yaşta öncülerdi. Durup biriyle konuştuğumda hafif bir baba tavrı ile konuştuğumun farkına vardım. Tenis ayakkabıları, gri bir şort ve üzerinde kızıl yıldız bulunan solmuş gri bir kep giymişti. Fakat kepin altındaki borazancı hiç de solmamıştı; al yanaklıydı, gözleri ışıl ışıldı, evini ne kadar özlemiş olmalı diye düşündüm. Yanılmışım, o bir muhallebi çocuğu değildi. Gönüllü bir Kızıldı. Bana on beş yaşında olduğunu ve Kızıllara dört yıl önce güneyde katıldığını söyledi.

"Dört yıl mı!" dedim şaşkınlıkla. "Öyleyse Kızıl olduğun zaman sadece on bir yaşındaydın. Uzun Yürüyüş'e de katıldın mı?"

"Evet," dedi kabadayıca. "Dört yıldır bir *hung-çun*'um."

"Neden katıldın?" diye sordum.

"Ailem Fukien'de Cangcov yakınında otururdu. Ben de dağlarda odun keserdim. Kışın da kabuk toplardım. Köylülerin sık sık Kızıl Ordudan söz ettiğini duyardım. Kızıl Ordunun fakir halka yardım ettiğini söylerlerdi. Bunu beğendim. Evimiz çok yoksuldu. Altı kişiydik; annem, babam ve benden büyük üç erkek kardeşim. Hiç toprağımız yoktu. Kira, mahsulümüzün yarısından fazlasını yerdi, onun için hiçbir zaman bize yetmezdi. Kışları çorba yapmak için kabuk pişirirdik, böylece tahılımızı baharda ekmek üzere saklamış olurduk. Her zaman açtım.

"Bir yıl Kızıllar Cangcov'un çok yakınına geldiler. Dağlara çıktım ve onlardan, yoksul olduğumuz için bize yardım etmelerini istedim. Bana iyi davrandılar. Bir müddet okula gönderdiler, bolca yiyecek vardı. Birkaç ay sonra Kızıl Ordu Cangcov'u işgal etti ve benim köyüme girdi. Bütün toprak ağaları, tefeciler ve resmî memurlar köyden atıldı. Aileme toprak verildi ve artık vergi tahsildarlarına ve toprak ağalarına hiçbir şey ödemedik. Mutluydular ve benimle iftihar ediyorlardı. Erkek kardeşlerimden ikisi Kızıl Orduya katıldı."

"Şimdi neredeler?"

"Şimdi mi? Bilmiyorum. Ciyangşi'den ayrıldığımızda Fukien'de Kızıl Orduda idiler; Fang Cımin ile birlikteydiler. Şimdi bilmiyorum."

"Köylüler Kızıl Orduyu sevdiler mi?"

"Sevdiler mi dedin? Tabii sevdiler. Kızıl Ordu onlara toprak verdi ve toprak ağalarını, vergi tahsildarlarını ve sömürücüleri kovdu." (Bu "küçük şeytanlar" hep Marksist bir dil kullanıyorlardı.)

"Köylülerin Kızıl Orduyu sevdiğini nereden biliyorsun?"

"Bize kendi elleriyle binlerce, on binlerce ayakkabı yaptılar. Kadınlar üniforma dikti ve erkekler düşmanın peşine düştüler. Her ev, oğullarını Kızıl Orduya yolladı. İşte Pao-bay-sing bize böyle davrandı."

Yoldaşlarını sevip sevmediğini sormaya gerek yoktu artık: On üç yaşındaki hiçbir genç nefret ettiği bir orduyla birlikte altı bin mil yol yürümezdi.

Bu yaştaki gençlerin çoğu Kızıl Ordudaydı. Genç Öncüler Komünist Gençlik Birliği tarafından teşkilatlanmıştı ve bu örgütün sekreteri Fang Vınping'in iddiasına göre o zamanlar Kuzeybatı sovyet bölgelerinde toplam kırk bin kişiydiler. Sadece Kızıl Ordu da birkaç yüz tane vardı: Her Kızıl Kampında onlardan bir "örnek bölük" vardı. Bunlar Çin'in dört bir yanından gelen, 12-17 yaş (gerçekte, yabancıların hesabıyla 11-16 yaş)* arasındaki gençlerdi. Bu küçük borazancı gibi birçoğu güneyde yapılan yürüyüşün zorluklarını yaşadı. Birçoğu Kızıl Orduya Şenşi Seferinde katıldı.

Genç Öncüler emireri, aşçı, borazancı, casus, radyo operatörü, su taşıyıcı, propagandacı, aktör, *mafoo*, hemşire, sekreter ve hatta öğretmen olarak çalışıyorlardı! Bir keresinde böyle bir gencin büyük bir dünya haritasının önünde yeni gelenlerden oluşmuş bir sınıfa coğrafya dersi verdiğini gördüm. Hayatımda gördüğüm en iyi iki çocuk dansçı 1. Kolorduya bağlı Genç Öncüler'dendi, bunlar Ciyangşi'den gelmişti.

Bu çocukların böyle bir yaşama nasıl dayandığı merak edilebilir. Yüzlercesi ölmüş ya da öldürülmüştür. Casusluk ya da propaganda yaptıkları ya da bölüklerinden kaçtıkları gerekçesiyle Şiyenfu'daki pis hapishanede tutuklu bulunan 200 çocuk vardı. Ancak metanetleri inanılmazdı ve Kızıl Orduya gösterdikleri sadakat çok genç birinin derin ve sorgusuz sualsiz sadakatiydi.

Çoğu kendilerine büyük gelen üniformalar giyerdi, giysinin kolları dizlerine kadar uzanır ve üniforma neredeyse yere değerdi. Yüzlerini günde üç defa yıkadıklarını iddia ediyorlardı fakat her zaman pistiler, burunları sık sık akardı ve genellikle burunlarını kollarıyla siler ve ardından sırıtırlardı. Her şeye rağmen hayatlarından çok memnundular. Yeterli yiyecekleri vardı, her birinin bir battaniyesi vardı. Aralarında önder olanların tabancaları bile vardı. Güneşlikleri vardı ve siperi kırık üstü kızıl kepler giyiyor-

Geleneksel olarak Çinliler yaşı, çocuk ana rahmine düştüğü andan itibaren hesaplar. Böylece bir yaş daha büyük olur.

lardı. Bunlar bir iki numara büyük olurdu ama yıldızlı idiler. Bir çocuğun hangi aileden olduğu belli değildi, çoğu kaçak çıraklardı, bazısı köle olmuştu,* birçoğu evlerinde kalabalık nüfusu doyurma meselesi olduğu için kaçmışlardı fakat hepsi Kızıl Orduya katılma kararını kendileri vermişti. Bazen, Kızıllara katılmak için bütün bir grup gencin kaçıp geldiği de oluyordu.

Onlar hakkında birçok kahramanlık hikâyesi anlatılır. Çocuk gibi davranmazlardı ve çoğu gerçekten savaşa katılmıştı. Ciyangşi'de, Kızıl Ordunun ayrılmasından sonra yüzlerce Genç Öncünün ve Genç Komünistin Partizanlarla birlikte savaştığı, hatta süngüyle çarpıştıkları söylenir. Çok hafif oldukları için Beyaz askerler onları süngülerinden tutup hendeğe kolayca çekebilirlermiş. Ciyangşi'deki haydutlar için yapılan Çiang reform okullarındaki birçok esir "Kızıl" on ila on beş yaşlarındaydı.

Belki de Öncüler, Kızılları kendilerine karşı hayatta ilk defa insanca davranan kişiler oldukları için seviyorlardı. İnsan gibi yiyip yaşıyorlardı; her şeyi paylaşıyorlardı; kendilerini herkesin eşiti olarak görüyorlardı. Hiçbirinin dayağa ve zorbalığa maruz kaldığını görmedim. Bir emireri ve haberci olarak gerçekten "sömürülüyorlardı" (tepeden başlayıp, sonunda bazı Genç Öncülere ulaşana kadar ne kadar çok emir verildiğine insan şaşar). Fakat hareket serbestisine de sahiptirler. Ayrıca, kendilerini koruyan örgütleri de vardır. Oyun ve spor öğrenirlerdi. Kaba bir eğitim görürlerdi. Basit Marksist sloganlara karşı çok büyük bir inanç kazanırlardı. Bu, çoğu zaman toprak ağalarına ve çırakların ustalarına karşı ateş etmeye yardımcı olmaktan fazla bir şey değildi. Açıktır ki bu yaptıkları bir ustanın emrinde on dört saat çalışmaktan, onu doyurmaktan ve her türlü pis işiyle uğraşmaktan daha iyiydi.

Gansu'da tanıdığım, takma adı Şenşi Va-va (Şenşi bebek) olan bir kaçak çırak hatırlıyorum. Şenşi'de Hong Tong'a yakın bir kasabada bir dükkâna satılmış; Kızıl Ordu geldiğinde diğer üç çırakla birlikte şehir duvarını aşarak orduya katılmışlar. Kendisinin Kı-

* Çocukların köle yapılması Guomindang kanununca yasaklanmıştı. Fakat bu kanun çok ender uygulanırdı. Çocuk köleler çok yaygındı.

zılların yandaşı olduğu fikrine nereden vardı bilemiyorum fakat Yen Şişen'in komünizm aleyhtarı propagandasının ve büyüklerinin bütün uyarılarının istenenin tam tersi bir etki yarattığı açıktı. Bebek yüzlü tombul bir gençti. Yaşı on ikiydi fakat kendini gayet güzel kolluyordu. Şenşi ile Şensi arasında ve Gansu'ya yürüyüşte bunu ispat etmişti. Neden Kızıl olduğunu sorunca şöyle dedi: "Kızıl Ordu yoksullar için savaşır. Kızıl Ordu Japon aleyhtarıdır. Öyleyse neden bir Kızıl asker olmak istemeyelim?"

Başka bir sefer Genç Öncülerin ve Gansu'da Hıliyenvan yakınındaki hastanede çalışan Genç Komünistlerin başı olan on beş yaşında bir genç tanımıştım. Kızılların Ciyangşi'deki örnek *sien*'i olan Şing Gı'da otururmuş, Erkek kardeşlerinden birinin hâlâ orada bir partizan ordusunda bulunduğunu kız kardeşinin ise hemşire olduğunu söyledi. Ailesine ne olduğunu bilmiyordu. Gerçekten de hepsi Kızılları seviyordu. Neden? Çünkü hepsi "Kızıl Ordunun bizim ordu olduğunu Vu-çan Cieh-ci için, proletarya için çarpıştığını anlıyorlardı." Kuzeybatı'ya giden büyük kafilenin onun üzerinde ne gibi bir etki bıraktığını merak ediyorum fakat öğrenemedim. Her şey bu ciddi çocuk için sadece ufak bir olaydı; Amerika'yı enine iki defa tırmanmak gibi ufak bir olay.

"Yürüyüş epey zorluydu değil mi?" diye söze girdim.

"Zor değildi, zor değildi. Yoldaşlarla birlikte olunca hiçbir yürüyüş zor olmaz. Biz devrimci gençler bir şeyin güç ya da acı olduğunu düşünmeyiz. Eğer görev, on bin *li* yürümekse, on bin *li* yürürüz, eğer yirmi bin *li* yürümekse, yirmi bin *li* yürürüz!"

"Gansu'yu seviyor musun? Ciyangşi'den daha mı iyi, yoksa daha mı kötü? Güneyde hayat daha mı kolaydı?"

"Ciyangşi güzeldi. Gansu da güzel. Nerede devrim varsa, orası güzeldir. Nerede yediğimiz ya da yattığımız önemli değil. Önemli olan devrimdir."

Bunlar kitabi cevaplar diye düşündüm. İşte bazı Kızıl propagandacılardan cevapları gayet güzel öğrenmiş bir genç. Ertesi gün Kızıl askerlerin bir kitle mitinginde onun başlıca konuşmacılardan biri olduğunu, kendi başına bir "propagandacı" olduğunu görünce şaşırdım. Ordudaki en iyi konuşmacılardan biri olduğunu gördüm. Bu toplantıda şimdiki siyasi durumun ve Kızıl Ordunun

iç savaşı durdurması ve Japon aleyhtarı ordulardan bir birleşik cephe kurmasının nedenlerini sade fakat özlü bir şekilde anlattı.

Şanghay'da bir makine atölyesinde çalışmış olan on dört yaşında bir çırakla tanıştım. Birçok maceradan sonra üç kişiyle birlikte Kuzeybatı'ya ulaşmış, Onu gördüğüm zaman Bao An'da radyo okulunda öğrenciydi. Şanghay'ı özleyip özlemediğini sordum. Özlemediğini söyledi, Şanghay'da geride hiçbir şey bırakmamıştı ve oradaki tek eğlencesi dükkân vitrinlerindeki satın alamayacağı güzel yiyecekleri seyretmekti. Hepsinin içinde en çok yabancı dairesi istihbarat şefi olan Li Kınong'un emireri olan Bao An'lı "küçük şeytan"ı sevdim. Bu, on üç, on dört yaşlarında Şenşili bir gençti. Kızıllara nasıl katıldığını bilmiyordum. O, öncülerin Beau Brummell'iydi ve rolünü mükemmel oynuyordu. Birinden ona Sam Brown kemeri miras kalmıştı. Güzel dikilmiş ve tam üzerine uygun küçük bir üniforması vardı ve başına, siperliği kırıldıkça yeni karton geçirdiği bir kepi vardı. İyi fırçalanmış paltosunun kollarından her zaman gömleğinin beyaz ipekten uçlarının görünmesine dikkat ederdi. Kasabadaki en canlı askerlerden biriydi. Onun yanında Mao Zedong bile berduş gibi kalırdı.

Fakat Va-va'nın adı ailesinin düşüncesizliği neticesinde Şang Cıbang olmuştu. Bu isimde bir şey yok ama Cıbang, "penis" anlamına gelen *ci-pa* kelimesine çok benziyor ve herkes de onu böyle çağırıyordu. Bir gün Cıbang her zamanki asilzade görünümüyle Dışişleri Bürosundaki odama geldi. Ayaklarını birbirine vurdu ve beni, Kızıl bölgelerde gördüğüm Prusyalıya benzer bir şekilde selamladı ve bana "Yoldaş Snow" diye hitap etti. Sonra derdini açtı. İstediği, adının benim tarafımdan doğru bir şekilde bilinmesiydi. Ci-pa ile Cıbang arasında dünya kadar fark olduğunu söyledi ve adını küçük bir kâğıt üzerine yazarak masama koydu.

Şaşkınlıkla ona, her zaman Cıbang dediğimi ve kesinlikle başka türlü söylemeyi düşünmediğimi ciddi bir şekilde söyledim. Bana teşekkür etti, kibarca eğildi ve tekrar o cafcaflı selamını çaktı. "Emin olmak istedim" dedi, "yabancı gazetelere hakkımda bir şey yazarsanız bu konuda yanlış yapmamanızı istedim. Bir Kızıl askerin adının Ci-pa olması yabancı yoldaşlarımız üzerinde kötü bir izlenim bırakabilir." İşte bu ana kadar Cıbang'ı bu acayip

kitapta tanıtmayı düşünmemiştim fakat bu uyarı üzerine yapacak bir şey kalmadı. O da kitaptaki yerini aldı.

Sovyetlerde Genç Öncülerin bir görevi de cephe gerisindeki yolcuları kontrol etmek ve geçiş izinlerinin olup olmadığına bakmaktı. Bu görevi çok kararlı bir şekilde yürütüyorlardı ve geçiş kartı olmayanları mahalli sovyetlere araştırma için yolluyorlardı. Pıng Dıhuay bana, bir kere durdurulduğunu ve onu tutuklamakla tehdit eden bir Genç Öncünün *lu-tiao*'sunu sorduğunu söyledi.

"Fakat ben Pıng Dıhuay'ım" demiş. "Bu geçiş kartlarını bizzat ben hazırlıyorum."

"İstersen Komutan Cu Dı ol," demiş şüpheci genç, "muhakkak geçiş kartın olmalı."

Genç Öncüler yardım çağırmışlar ve birkaç genç tarlalardan koşarak yardıma gelmiş.

Pıng kendi *lu-tiao*'sunu yazdı, altına da imzasını attı, ancak böylelikle ona geçiş izni verdiler.

Bütünüyle, "küçük şeytanlar" Kızıl Çin'de, ciddi bir hatası olmayan tek şeydir. Eşsiz bir ruh taşırlar. Bazı daha yaşlı kimselerin onları görünce karamsarlıklarını unuttukları ve böyle gençlerin gelecek için çarpıştıklarını düşünerek şevk kazandıkları muhakkaktır. Gençler her zaman neşeli ve iyimserdir ve "nasılsın" diye her soruşuma, günün yorgunluğuna rağmen her zaman hemen "*hao*" diye cevap verirlerdi. Sabırlı, çalışkan, akıllı ve öğrenmeye gönüllüydüler. Onları görmek Çin'in durumunun ümitsiz olmadığını hissettiriyordu insana. Hiçbir ülke, gençliği ümitsiz değilse, ümitsiz olamaz. Öncüler Çin'in istikbali idi; ancak böyle bir gençlik bağımsızlığına kavuşur, çelikleşir, uyanır ve yeni bir dünya kurma görevini yüklenebilirdi. Bu size idealist bir düşünce gibi gelebilir ama hiç kimse bu kahraman gençleri görüp de Çin'de insanın doğuştan çürümüş olmadığını tam tersine insanlığın sonsuz niteliklerine sahip olduklarını düşünmeden edemez.

3

Birleşik Cephe Faaliyette

✸

1936 Eylül'ünün başında ben, Ningşiya ve Gansu'dayken Pıng Dıhuay önderliğindeki ordu batıda Sarı Nehir'e doğru ve güneyde Şiyen-Sancov karayoluna doğru yürüyüşe geçti. Amaç, güneyden gelen Cu Dı'nın askerleriyle bağlantı kurmaktı. Bu manevra birleşmiş Kızıl Orduların Şiyen Sancov karayolunda Gansu'nun hemen hemen bütün Kuzey yöresini işgal ettiği sırada Ekim sonuna doğru başarıyla tamamlanmıştı.

Fakat şimdi Guomindang'ı Japonya'ya karşı mukavemete zorlamak gayesiyle Guomindang ile bir uzlaşma yolu aramaya karar veren Kızıllar, her geçen gün fetih yoluyla kuvvet kazanan bir ordu değil, daha ziyade güçlü siyasi propagandacıların oluşturduğu bir güç haline geldiler. Partinin yeni talimatları askerlere, gelecekteki hareketleri için "Birleşik Cephe Taktiklerini" inceleme emrini veriyordu. "Birleşik Cephe Taktikleri" neydi? Ordunun bütün manevralarının günbegün ele alınması, bu sorunun en iyi cevabı olur:

Bao Doşue, 1 Eylül. Yü Vangbao'yu terk eden 1. Cephe Ordusu karargâhları aşağı yukarı kırk *li* yürüdü, Komutan Pıng Dıhuay katırcılarla sürekli şakalaşıyordu. Geçilen yerler büyük ölçüde tepelik ve dağlıktı. Pıng, o gecelik karargâhını bu küçük köyde, bir Müslüman köylünün evinde kurdu.

Hemen haritalar duvara asıldı ve radyo çalışmaya başladı. Mesajlar geliyordu. Pıng dinlenirken, Müslüman köylüleri çağırdı ve onlara Kızıl Ordunun siyasetini anlattı. İhtiyar bir hanım onunla iki saat kadar oturdu, konuştu, bütün dertlerini döktü. Bu sırada buradan kaçan bir toprak ağasının ürünlerini toplayacak

olan bir Kızıl Ordu Hasat Tugayı geçti. Bir "hain" olduğu için bu toprak ağasının topraklarına el konacaktı. Bir manga asker ise mahalli camiye ait yerleri korumak ve temiz tutmakla görevliydi. Köylülerle ilişki iyi görünüyordu. Vergi ödemeksizin birkaç aydır bu *sien*'de Kızıl yönetim altında yaşayan köylüler, bir hafta önce Pıng'a bir heyet yollayıp, şükranlarının belirtisi olarak altı araba dolusu tahıl hediye getirdiler. Dün bazı köylüler Pıng'a, çok hoşuna giden güzel bir tahta yatak takdim ettiler. Pıng bu yatağı mahalli bir *ahun*'a verdi.

Li Coko, 2 Eylül. Sabahın dördünde yola çıkıldı. Pıng çoktan kalkmıştı. Yü Vangbao'dan beri orduyla beraber, yaralıları hastaneye taşımak için yardıma gelen on köylüyle tanıştım. Köylüler Ma Honggue ile savaşmak için böyle davranmıştı. Ma Honggue'den nefret ediyorlardı. Çünkü o, oğullarını zorla orduya almıştı. Tepeden bir Nancing bombardıman uçağı geçti, bizi tespit etti. Biz sığınak için sağa sola dağıldık. Bütün ordu arazide kayboldu. Uçak iki defa döndü ve bir bomba attı. Kızılların deyimiyle "bir demir yumurta düştü" ya da "biraz kuş pisliği düştü" Sonra atları bombardımana tuttu ve bizim öncülerimizi bombalamak için yoluna devam etti. Sığınağa girmekte biraz yavaş davranan bir asker bacağından hafifçe yaralandı, bacağı sarıldığında rahatça yürüyebiliyordu.

Geceyi geçirdiğimiz bu köyden çok az bir manzara görünüyordu. Bir düşman müfrezesi yakınlarda bir istihkâmı elde tutuyor ve 15. Ordu Alayı saldırıya geçmiş.

Yü Vangbao'dan gelen bir radyo mesajı şehre saldıran ve bu sabah on bomba atmış olan düşman bombardıman uçaklarının gelişini bildiriyor. Bazı köylüler öldürülmüş ya da yaralanmış; askerlere bir şey olmamış.

Bao Doşue, 3 Eylül. Li Coko'dan ayrıldık. Yolda birçok köylü, askerlere bu civarda en makbul içecek olan *pai ca* (beyaz çay) yani sıcak su getirdi. Müslüman öğretmenler Pıng'a allahaısmarladık demeye ve okulu koruduğu için teşekkür etmeye geldiler. Şimdi Yü Vangbao'nun yüz *li* batısında olan Bao Doşue'ya yaklaştık. Ma Honggue'nin bazı süvarileri tecrit durumundan çıkarak bizim ardımıza yerleştiler. Bizden sadece birkaç yüz yarda uzaktaydılar. 1.

Ordu Komutanı Niye Rongcen* süvari karargâhı süvarilerinden bir müfreze göndererek onların peşine düştü, etrafı tozu dumana boğarak gittiler. Bir Kızıl yük trenine saldırıda bulunulmuş ve başka bir müfreze mandaları ve yükleri korumak için yollanmıştı. Kervan salimen döndü.

Bu gece duvar gazetesinde bazı ilginç manşetler vardı. Li Vanbao kuşatılmış durumdaydı. Yukarıdaki bir mevzide ise, bir kalenin havan topu, neredeyse Şü Haydong'un karargâhına düşüyormuş. Bir Genç Öncü öldürülmüş ve üç asker yaralanmış. Yakınlarda başka bir yerde, bir Beyaz müfreze komutanı Kızılların durumunu tetkik ederken bir grubun ani hücumuna uğrayarak ele geçirildi. Kızıllar onu hafifçe yaraladılar ve karargâhına geri yolladılar. Pıng bu komutan yaralandığı için radyoda ateş püskürüyordu. "Bunlar iyi bir Birleşik Cephe taktikleri değil" dedi. "Bir slogan on kurşuna bedeldir." Subaylarına Birleşik Cephe ve pratikte uygulanışı üzerine konferans verdi.

Köylüler yolda meyve ve kavun sattılar, Kızıllar aldıkları her şey için para ödüyorlardı. Bir genç asker bir köylüyle uzun bir pazarlıktan sonra tavşanını üç kavuna değişti. Kavunları yedikten sonra üzgündü, tavşanını geri istiyordu.

Pıng Dıhuay bugünkü haberleri büyük bir karpuz ziyafeti vererek kutladı. Buradaki karpuzlar ucuz ve mükemmeldi.

Bao Doşue, 4-5 Eylül. Liyo Şiyao (Siyasi Bürodan) şimdi Li Vanbao yakınında Müslümanlar arasında çalışıyor. Bugün oradaki son gelişmeler hakkında bir rapor gönderdi. Ma'nın müfrezelerinden biri Kızıl Müslüman müfrezesiyle konuşmak için bir Müslümanın gönderilmesini istedi. Ma'nın müfreze komutanı Kızıl temsilci ile konuşmayı reddetti fakat onunla konuşmaları için adamlarına izin verdi. Kızıl Müslüman temsilci Vang döndü ve askerlerin kışlalarında Kızılların bildirilerini gördüğünü bildirdi. Askerlerle birkaç saat konuştuktan sonra onların daha da fazla ilgilendiğini söyledi. Nihayet komutanları da dinlemeye gelmiş fakat endişelenerek temsilciyi tutuklamaya karar vermiş.

---

* Dıng Şiyaoping, onun siyasi komiser vekili idi. ikisi için Bkz. B. N. (Dıng Şiyaoping'in biyografisi için Bkz. I. Cilt (der.)

Askerler buna karşı çıkmışlar ve temsilci muhafız refakatinde salimen Kızıl hatlara getirildi. Müfreze Vang'ın Liyo Şiyao'dan temsilciyle gönderdiği mektuba bir cevap yolladı. Mektupta bu bölgede kalma emri aldıkları için geri çekilemeyecekleri ve bu şekilde hareket etmeleri gerektiği; Japonlara karşı savaşmak için anlaşmaya hazır oldukları, fakat Kızılların onların bölük komutanıyla görüşmesi gerektiği, eğer Kızıllar onlarla savaşınazsa onların da Kızıllarla savaşmayacakları ve Kızılların yolladığı mektupların ve broşürlerin askerler arasında dağıtıldığı bildiriliyordu.

Bugün yakınlardaki bir Kızıl süvari müfrezesi iki uçak tarafından bombalandı. Ne adamlar ne de atlar isabet aldı. Fakat bir bomba bir caminin köşesine isabet etti ve ibadet eden üç ihtiyar Müslüman öldü. Bu, mahalli halkın Nancing'e karşı sevgisini artırmıyor.

Bao Doşue, 6 Eylül. Dinlenme ve eğlence günü. 1. Ordu Alayının bütün komutanları kavun ziyafeti için Pıng'ın karargâhında buluştular. Askerler dinlendi, spor yaptılar, kendilerine kavun ziyafeti çektiler. Pıng bütün kumandanları toplantıya çağırdı ve orada bir siyasi oturum yapıldı. Benim de katılınama izin verdiler. Pıng'ın konuşmasının özeti şöyle:

"Bu bölgelere kaymamızın nedenleri, en başında sovyet bölgelerini genişletmek ve geliştirmektir; ikincisi Gansu'daki 2. ve 4. Cephe Ordularının hareketi ve ilerleyişine yardımcı olmak; üçüncüsü, Ma Honggue'nin ve Ma Hongbing'in bu bölgelerdeki etkisini yok etmek ve askerleriyle hemen bir Birleşik Cephe kurmaktır.

"Burada Birleşik Cephenin temelini genişletmeliyiz. Şu sırada bize yakınlık duyan Beyaz komutanları kararlılıkla etkilemeli ve kesin olarak saflarımıza kazanmalıyız. Şu anda birçoğuyla iyi ilişkilerimiz var; mektupla, yayınlarımızda, temsilciler yoluyla ve gizli topluluklarla görevimize devam etmeliyiz.

"Askerlerimiz arasında eğitim çalışmalarını yoğunlaştırmalıyız. Son birkaç olayla askerlerimiz, geri çekilmelerine izin vermeyi kabul ettiğimiz birliklere ateş ederek Birleşik Cephe siyasetimizi ihlal ettiler. Diğer bazı durumlarda askerlerimiz ele geçirilen tüfekleri geri vermekte isteksiz davrandılar ve bizi, emri birkaç defa tekrarlamak zorunda bıraktılar. Bu bir disiplinsizlik değil, komu-

tanlarının emirlerine karşı güven yetersizliği idi. Bazı askerlerin, komutanlarını "karşı-devrimci emirler" vermekle itham etmeleri, askerlerin bu tür hareketlerin nedenlerini tam olarak anlayamadıklarını gösteriyor. Bir birlik komutanı bir Beyaz komutandan gelen mektubu okumadan yırtıp attı. İleri sürdüğü sebep şuydu: 'Bu Beyazların al birini vur ötekine'. Bu da, saflarımızı daha iyi eğitmemiz gerektiğini gösteriyor; ilk konferanslarımız durumlarını kendi gözlerinde yeterince açıklığa kavuşturmadı. Onların eleştirilerine başvurmalı ve tartışma ve açıklamalardan sonra siyasetimizde gerekli görülen değişiklikleri yapmalıyız. Onlara, Birleşik Cephe siyasetinin Beyazları kaldırmayı amaçlayan bir oyun olmadığını, esasında önemli bir siyaset olduğunu ve parti kararlarıyla uygunluk içinde olduğunu kavratmalıyız.

"Şenşi'ye yapılan Doğu Saldırısından sonra yoldaşlarımızın çoğu, Gansu ve Ningşiya'da hayal kırıklığına uğradılar. Çünkü orada aldığımız karşılık tam bir tezat teşkil ediyordu. Burada ülkenin yoksulluğu ve halk arasındaki siyasi ilginin düşüklüğü onları karamsarlığa itti. Cesaretinizi kaybetmeyin! Daha sıkı çalışın! Bu insanlar da kardeşlerimizdir ve aynı muameleye diğer insanlar gibi mukabele edeceklerdir. Bir Beyaz askeri ya da bir Müslüman köylüyü ikna etmek için her fırsatı değerlendirmeliyiz. Yeterince sıkı çalışmıyoruz.

"Kitlelere gelince, onları her devrimci harekete önderlik etmeye zorlamalıyız. Hiçbir Müslüman toprak ağasına dokunmamalıyız fakat kitlelere bu konudaki hareketlerinde serbest olduklarını; bu şekilde hareket eden kitle örgütlerini koruyacağımızı, bunun, onların devrimci hakkı olduğunu, emeklerinin ürünü olduğunu ve onlara ait bulunduğunu kabul ettiğimizi göstermeliyiz. Kitlelerin siyasi bilincini yükseltme çabalarımızı artırmalıyız. Bugüne kadar ırkçı bir nefretten öteye bir siyasi bilinçleri olmadığını hatırda tutmalıyız. Onlara bir yurtsever bilinci aşılamalıyız. Gı Laohüe'da ve diğer gizli topluluklarda çalışmalarımızı derinleştirmeli, onları pasiflikten kurtarmalı, faal bir duruma getirmeli ve Japon aleyhtarı cephede müttefik edinmeliyiz. *Ahun*'larla iyi

ilişkilerimizi sağlamlaştırmalı, onları Japon aleyhtarı harekette önderlik mevkileri almaya zorlamalıyız. Her Müslüman genci örgütleyerek devrimci gücün temelini kuvvetlendirmeliyiz."

Pıng'ın konuşmasını, 1. ve 15. Ordu Alaylarının siyasi komiserleri tarafından uzun eleştirel yorumlar izledi. Her ikisi de "Birleşik Cephe" eğitim çalışmalarında gösterilen gayretleri gözden geçirdi ve kimi değişiklikler teklif etti. Bütün komutanlar etraflı notlar aldılar ve daha sonra akşam yemeğine kadar uzun bir tartışma ve konuşma oturumu oldu. Pıng, iki ordu alayının da her birine beş yüz yeni gönüllü daha olmak üzere genişletilmesini teklif etti ve bu öneri desteklenerek oy birliğiyle kabul edildi.

Akşam yemeğinden sonra 1. Ordu Alayının tiyatro kulübü son haftanın tecrübeleri üzerine yazılmış yeni bir oyun sahneye koydu. Oyun komutan ve askerlerin yeni siyasetin uygulanmasında yaptıkları hataları güzel bir şekilde canlandırıyordu. Birinci sahne bir komutan ile bir savaşçı arasındaki tartışmayı, ikinci sahne iki komutan arasındaki tartışmayı, üçüncü sahne ise bir bölük komutanının Beyazlardan gelen bir mektubu yırtıp atmasını dile getiriyordu.

İkinci perdede bu hataların çoğunun düzeltildiği; Kızıl Ordu ve Japon aleyhtarı Müslüman ordusunun birlikte yürüdüğü ve birlikte şarkı söyleyip Japonya'ya ve Guomindang'a karşı omuz omuza savaştıkları gösteriliyordu. Bu, eğlence yoluyla eğitim bölümünün mucize denecek çabuklukla meydana getirdiği bir oyundu.

Bir sonraki ay Çin'deki her Kızılın dikkati, sovyetlerin tarihinde ilk defa olarak Kızıl Ordunun ana kuvvetlerinin nihayet birleşmesini ve tek bir büyük bölgede toplanmasını sağlayan bir dizi manevra üzerinde toplandı. Ve bu noktada güneyden gelen ikinci büyük kafilenin önderliğine de biraz ışık tutmalıyız. Donmuş Tibet sınırlarında geçen zorlu bir kıştan sonra şimdi büyük bir şevk ve başarıyla 2. ve 4. Ordularını Kuzeybatı'ya doğru akıtan, "Bütün-Çin" Kızıl Ordusu Komutanı Cu Dı'yı tanımalıyız.

4

Cu Di Hakkında (1)

✹

Li Ciyanglin bana şunları anlattı:

Cu Dı gençken fütursuz, maceracı ve cesurdu. Halk destanları, Şüe Hucuan'ın "Hür Yolcular" masalları ve Sıçuan vadilerinde ve dağlarında çarpışmış Üç Krallık Destanı'ndaki kahramanlardan etkilenmişti. Tabii olarak askerî hayata yöneldi. Ailesinin siyasi nüfuzunun yardımıyla yeni Yünnan Askerî Akademisine girdi ve Çin'de modern askerî eğitim gören ilk askerlerden biri oldu. Yünnan Akademisinden mezun olduktan sonra teğmen rütbesi aldı ve yerlilerin "yabancı ordu" dedikleri orduya girdi. Yabancı denmesinin sebebi, orada Batılı talim metotları ve taktikleri kullanılması, Çinli müzisyenler eşliğinde muharebeye girilmeyişi ve "yabancı mızraklar" kullanılmasıydı yani, üzerlerinde süngü takılı tüfekler.

Mançu Hanedanı'nın 1912'de yıkılınasında Modern Yünnan Ordusu önemli bir rol oynadı ve kendisini cumhuriyet savaşçısı olarak tanıtan Cu Dı kahramanlar müfrezesine önderlik etti. 1916'da Yüen Şıkay monarşiyi restore etmeye kalkıştığı sıra, o bir müfreze generaliydi ve meşhur Say I önderliğindeki kendi Yünnanlı askerleri, isyan bayrağını kaldıran askerlerdendi. Bu isyan Yüen imparatorluğunun emellerini bozguna uğrattı. Bu defa Cu Dı Güney eyaletlerinde Say I'nın "dört korkunç generali"nden biri olarak tanındı.

Böyle bir itibar sağladıktan sonra, Cu Dı'nın siyasi şöhreti hızla arttı. Yünnanfu'da Kamu Emniyeti Bürosunda başkan oldu ve sonra da Eyalet Maliye Komisyon Başkanlığına atandı. Yünnan ve Sıçuan halkı memurlar hakkında iki nokta üzerinde anlaşıyor-

lar: Birincisi yoz oluşları, ikincisi ise afyonkeş olmaları. Afyonun çayla birlikte içildiği ve anne babaların çoğunlukla çocuklarını yatıştırmak için elma şekerine afyon sürdüğü bir bölgede yetişen Cu Dı doğal olarak afyon içerdi. Ve halka ait fonların talanına dayanan bürokrasi tarafından göreve atanan Cu Dı büyüklerinin yolunu izledi ve görevinin sağladığı imkânları kendini ve çocuklarını zenginleştirmek amacıyla kullandı. Bunu bir hak olarak gördüklerinden değil, aileye karşı görev duygusuyla yaparlardı.

Haremi de vardı. Birkaç karısı ve cariyesi olduğu söylenir. Onlar ve çocukları için Yünnan'ın başkentinde muhteşem bir ev yaptırdı. Arzu ettiği her şeye sahip görünüyordu. Zenginlik, güç, aşk, çocuk, renkli rüyalar, saygı ve Konfüçyüs'ün öğretilerini telkin edeceği rahat bir gelenek! Gerçekten de tek bir kötü huyu vardı ki, bu, onun mahvına sebep oldu. Kitap okumayı çok severdi.

O güne kadar katıksız bir realist olan Cu Dı'nın karakterinde biraz idealizm ve gerçek bir devrimci ruh olmalıydı. Okuduklarından ve sık sık Yünnan'a dönen bazı öğrencilerden etkilenen Cu Dı 1911 devriminin halk kitleleri için hiçbir şey ifade etmediğini, bir despotik sömürü bürokrasisinin yerini bir diğerinin aldığını anladı. Üstelik bu onu endişelendiriyordu, kırk bin esir kız ve erkeğin yaşadığı Yünnanfu'da yaşayan herkes de bu şekilde düşünürdü muhakkak. Bir utanç duygusu, aynı zamanda Batının halk kahramanlarına benzeme isteği ve Çin'i modernleştirme arzusu taşıyordu. Kitap okudukça ne kadar cahil olduğunu ve Çin'in ne kadar geri olduğunu anlamaya başladı. Araştırma yapmak ve seyahat etmek istiyordu.

1922'de Cu Dı kendini karılarından ve cariyelerinden kurtardı; onları Yünnanfu'ya yerleştirdi. Çin'in ne kadar muhafazakâr olduğunu ve özellikle Yünnan'daki feodal tabuları bilenlere, gelenekleri tamamen reddeden bu hareket inanılmaz görünüyordu. Böyle bir hareket başlı başına eşine ender rastlanan bağımsız ve kararlı bir kişiliği gösteriyordu.

Yünnan'ı terk eden Cu Dı, Şanghay'da Guomindang'daki birkaç genç devrimciyle tanıştı ve onlara katıldı. Ayrıca burada sol kanat radikallerle ilişki kurdu. Söz konusu kişiler onu geri kafalı bir militarist olarak görüyorlardı. Feodal Yünnan'dan gelme yoz

bir devlet memuru, çokeşli bir general, iflah olmaz bir esrarkeş; böyle bir insan aynı zamanda devrimci olabilir miydi?

Bu arada, Cu Dı afyonu bırakmaya kararlıydı. Bu kolay olmadı: çok uzun zamandır afyon içerdi. Fakat bu adamın çelik iradesi alışkanlıklarından daha güçlüydü. Günlerce yarı baygın bir şekilde kıvranarak; daha sonra bir yandan kendini ilâçla tedavi ederken bir yandan da Yangzı'yı bir İngiliz vapuruyla geçerek Şanghay'a hareket etti. Vapurda afyon satılmazdı. Haftalarca güvertede bir aşağı bir yukarı dolaştı. Asla karaya çıkmadı ve hayatının en zorlu savaşını verdi. Fakat bir ay nehir üstünde kaldıktan sonra gemiyi parlak gözlerle, sıhhatli bir yüzle ve güvenli adımlarla terk etti. Şanghay'da son bir klinik tedaviden sonra, istekle yeni bir hayata başladı.

Cu Dı o zamanlar kırkına geliyordu, fakat sağlığı mükemmeldi ve kafası hırsla yeni bilgilere yöneliyordu. Çinli öğrencilerle birlikte Almanya'ya gitti ve bir süre Hannover'de yaşadı. Orada birçok komünistle tanıştı ve bu sefer ciddi bir şekilde Marksizmi öğrendi ve toplumsal devrim teorisinin kazandırdığı yeni bakış açısıyla silahlandı. Bu çalışmalarında ona oğlu yaşındaki Çinli öğrenciler ders veriyordu; çünkü Fransızcayı hiç öğrenememişti, çok az Almanca biliyordu, kısacası dil konusunda başarısızdı. Onun öğrenci-öğretmenlerinden biri Almanya'da bana onun öğrenmede ne kadar istekli olduğunu; ne kadar sabırla, inatla temel gerçekleri ve anlamları kavrayabilmek için dünya kadar fikrin yarattığı karışıklıkla mücadele ettiğini ve kendini geleneksel Çin eğitiminin önyargı ve kısıtlamalarından kurtarmak için ne denli gayret gösterdiğini anlattı.

Bu şekilde Cu Dı Büyük Savaşın tarihini okudu ve Avrupa siyasetine aşina oldu. Bir gün öğrenci arkadaşlarından biri* onu görmeye geldi. Ona heyecanla *Devlet ve Devrim* adlı bir kitaptan söz etti. Cu Dı ondan bu kitabı okumasında kendisine yardımcı olmasını istedi ve böylelikle Marksizme ve Rus Devrimine ilgisi arttı. Buharin'in *Komünizmin Alfabesi* adlı kitabını ve diyalektik materyalizm üzerine eserlerini okudu. Daha sonra Lenin'in diğer

* Co Enlay.

eserlerini okudu. O sırada Almanya'da güçlenen devrimci hareket onu ve yüzlerce Çinli öğrenciyi dünya devrimi mücadelesine itti. Almanya'da kurulan Komünist Partisinin Çin koluna katıldı.

Almanya'da onu tanıyan bir yoldaş* bana "Cu Dı'nın tecrübeli, disiplinli, pratik bir kafası" olduğunu söyledi. "Çok sade, alçak gönüllü ve doğal bir insandı. Her zaman eleştiriye açıktı ve çok eleştiri yapardı. Almanya'da sade bir asker olarak yaşadı. Cu Dı'nın komünizme duyduğu ilginin kaynağı, yoksullara duyduğu yakınlıktır. Onu Guomindang'a iten de budur. Bir süre "Toprak İşleyenin" ilkesinden ve özel sermayenin kısıtlanması girişimlerinden ötürü Sun Yatsen'e kuvvetli bir inancı vardı. Fakat Marksizmi öğrenmeye başlayınca Sun Yatsen'in programının yetersizliğini anladı.

Cu Dı bir süre de Paris'te yaşadı. Burada Guomindang'a bağlı eski bir milli devrimci olan Vu Zıhue'nin Çinli öğrenciler için açtığı okula girdi. Fransa ve Almanya'da genç Alman, Fransız ve Çinli öğretmenlerinin yanından ayrılmayarak tevazu ile dinledi, sessizce araştırdı, tartıştı. Her şeyin kafasında berrak olmasına ve iyi anlamaya çaba gösterdi.

"Modern olabilmek, devrimin manasını anlamak için," diyordu genç öğretmenler, "Rusya'ya gitmelisin. Orada geleceği görebilirsin." Cu Dı onların nasihatini dinledi. Moskova'da Doğu Halkları Üniversitesine girdi. Burada Çinli öğretmenlerle Marksizm çalıştı. 1925'in sonlarında Şanghay'a döndü ve o günden itibaren Komünist Partisinin önderliği altında çalıştı ve kısa bir zaman sonra partiye bütün servetini verdi.

Cu Dı kendisi gibi Yünnanlı olan eski kumandanı General Cu Beydı'ya katıldı. General, Guomindang'da Çan Kayşek'ten sonra ikinci güçlü kişiydi. 1927'de General Cu Beydı'nın kuvvetleri Yangzı'nın güneyinde bazı eyaletleri işgal edince General, Cu Dı'yı Ciyangşi'nin başkenti olan Nançang'da Kamu Güvenliği Bürosu şefi yaptı. Burada ayrıca bir askerî eğitim müfrezesinin komutanlığı görevini aldı ve Ciyangşi'nin güneyinde mevzilen-

* Bu konu esasen, Ciyangşi'deki ilk günlerden beri Cu Dı'nın subaylarından olan komutan Li Ciyanglin'in hatıralarından alınmıştır. Bu hatıralar, Mao Zedong, Pıng Dıhuay ve diğerleri tarafından doğrulanmıştır.

miş 9. Guomindang Ordusuyla bağ kurdu. 9. Orduda önceden Yünnan'da komutası altında bulunmuş olan müfrezeler vardı. Böylece, Komünist birliklerin, ilk defa Guomindang'a karşı iktidar mücadelesinin başladığı Nançang'da Ağustos Ayaklanması için ortam hazırlamıştı.

1 Ağustos 1927, Cu Dı için büyük bir karar günü oldu. Komutanı Cu Beydı'nın emriyle ayaklanmayı bastırma görevi verilince bu ayaklanmanın düzenlenmesine yardımcı olan Cu Dı isyancılara katıldı ve geçmişten gelen bütün ilişkilerini koparark açıkça bir Kızıl oldu. Hı Long'un yenilgisinden sonra polisleri ve eğitim müfrezesini Kızıllarla birlikte güneye yöneltti. Ardından kapanan şehir kapıları adeta gençliğinin emniyet ve başarılarından nihai kopuşunu sembolize ediyordu. Önünde uzun yıllar sürecek kesintisiz bir mücadele vardı. 9. Ordunun bir kısmı da Cu Dı ile birlikte Svatov'a doğru akın eden devrimcilere katıldı. Svatov'u ele geçirdiler, geri püskürtüldüler ve sonra tekrar Ciyangşi ve Hunan'a çekildiler. Cu Dı'nın yüzbaşıları arasında o sırada, daha savaşta ölen Vang Arzuo ve Çen İ ve daha sonra Kızıl Akademinin Başkanı olan Lin Biyao vardı.* Kendilerine henüz Kızıl Ordu demiyorlardı, sadece Milli Devrimci Ordu diyorlardı. Fukien'den geri çekildikten sonra firarlar ve kazalar nedeniyle Cu Dı'nın kuvvetleri azaldı. Dokuz yüz asker, beş yüz ateşli silah, bir makineli ve adam başına birkaç seferlik cephane vardı.

Bu durumda Cu Dı o sırada büyük ordusu Güney Hunan'da mevzilenmiş olan ve Komünist olmadığı halde ordusuna Komünistleri kabul eden Yünnanlı komutan General Fan Şışıng ile birleşme teklifini kabul etti. Onları siyasi bakımdan Çan Kayşek'e karşı yönlendirmeyi ümit ediyordu. Bir Yünnanlı olarak kendi bölgesinden olanlara sığınak vermeye hazırdı. Cu Dı'nın askerleri burada 140. Müfreze olarak birleşmişlerdi ve Cu Dı 16. Ordunun baş siyasi danışmanı oldu. Ve burada hayatını kaybetmesine ramak kaldı.

Fan Şışıng'ın ordusu hızla genişledi ve kısa zamanda Bolşevik aleyhtarı bir grup gizlice Çan Kayşek ile birleşti, Cu Dı'ya karşı bir

* Li Şiyenniyen de o zamanlar Cu Dı ile birlikteydi.

darbe planlandı. Bir gece Cu Dı sadece kırk arkadaşıyla birlikte bir handa kalırken, darbenin lideri olan Hu Cılong önderliğindeki kuvvetler tarafından saldırıya uğradı. Kurşun yağmaya başlamıştı fakat karanlık olduğundan, caniler etrafı iyi seçemiyordu. İçlerinden birkaçı namlularını Cu Dı'nın kafasına doğrultunca Cu Dı heyecanla bağırdı, "Beni vurmayın, ben sadece bir aşçıyım, sizin için yemek pişirebilecek bir adam!" dedi. Askerler onun midesine dokundular, tereddüde düşüp Cu Dı'yı daha iyi incelemek için dışarı aldılar. Cu Dı'nın yüzünü gören Hu Cılong'un kuzeni, "Bu Cu Dı'dır. Öldürün!" diye bağırdı. Fakat Cu Dı gizli silahını çıkararak adamı öldürdü ve muhafızını da geçerek kaçtı. Adamlarından sadece beşi onunla kaçabildiler.

Bu olay Cu Dı'nın Kızıl Ordudaki "Aşçıbaşı" lakabını açıklıyor.

Tekrar alaya katılan Cu Dı, Fan Fan Şışıng'a geri çekildiğini bildirdi, bunun üzerine Fan'ın Cu Dı'ya kendisi hakkında kötü düşünmemesi için elli bin dolar hediye ettiği söylenir. Çünkü henüz Çan Kayşek'e karşı tavır konusunda kararsızdı. Kendi subayları ve askerleri üzerinde oldukça etkisi olan bu genç Komünistler gibi serbest müttefikler kolayca geri tepilemezdi. Fakat gelecek aylarda para yeterli olmayabilirdi. Küçük ordu şimdi sadece Cu Dı'ya ve onun birkaç komutanına sadakatleri nedeniyle dağılmıyordu. Parti işleri büyük bir karışıklık içindeydi, henüz kesin bir çizgi saptanmamıştı ve askerî strateji üzerinde karar alınmamıştı. Cu'nun askerleri hâlâ Guomindang üniformaları giyiyordu fakat üstleri yırtık pırtıktı. Birçoğunun ayakkabısı yoktu ve çok az yemek olması hatta bazen hiç yemek olmaması sürekli firarlara yol açıyordu. Fakat açık bir eylem çizgisi teklif eden Kanton komününden gelen haber orduyu biraz olsun şevklendirmişti. Cu Dı ordusunu üç grup halinde yeniden düzene soktu, Ordunun adı "Köylü Kolu Ordusu" oldu. Ordu Hunan-Ciyangşi-Guandong sınırına doğru yol aldı ve orada radikal öğrencilerin önderliğindeki bazı çetelerle birleşti ve vergilerin feshedilmesi, toprakların tekrar dağıtımı ve zenginlerin mülküne el konmasını öngören bir program uygulamaya başladı. Kanlı bir mücadeleden sonra Yen Çang bir üs olarak işgal edildi ve genç ordu kışı pırasa ve siyasi tartışmalarla geçirdi.

Bu sırada Mao Zedong'un köylü ordusu zaferle Hunan'a doğru yürüdü ve nihayet Güney Ciyangşi-Hunan sınırında, Cinggangşen'e sığındı. Burada Vang Zo ve Yüen Vınsay gibi çete liderlerinin yardımıyla çevredeki iki eyalet işgal edilerek dağlarda düşmanın nüfuz edemeyeceği bir üs kuruldu. Mao Zedong'un "Köylülerin ve İşçilerin Kızıl Ordusu" çok uzakta olmayan Cu Dı'ya temsilci olarak Mao Zedong'un kardeşi Mao Zımin'i gönderdi. Bu temsilci partinin talimatları olan kuvvetlerin birleştirilmesi ve partizan savaşının, toprak devriminin ve sovyetlerin inşasının açık programını getirdi. Mayıs 1928'de iki ordu Cinggangşen'de birleştiğinde, beş eyaleti kontrolleri altında bulunduruyorlardı ve elli bin adamları vardı. Bunlardan dört bininin tüfeği vardı, bini ok, kılıç ve çapalarla silahlanmıştı. Diğerleri silahsız parti görevlileri, propagandacılar ve birçok çocuğun da dahil olduğu asker aileleriydi.

Güney Çin'in gelecek altı yıllık tarihini çizen meşhur Cu-Mao birleşmesi işte böyle başladı. Cu Dı'nın büyük bir askerî lider olarak gelişmesi de sovyetlerin gelişimiyle aynı seyri izler.

1931'de Birinci Sovyet Kongresinde Cu Dı oy birliğiyle Kızıl Ordunun Başkomutanı seçildi. İki yıl içinde elli bin tüfek ve çoğu düşmandan ele geçirilmiş yüzlerce makineliye sahip bir atış gücü olan dört ordu inşa edildi ve sovyetler Güney Ciyangşi'nin büyük kısmını ve Hunan ile Fukien'in bazı kısımlarını kontrolleri altına aldılar. Yoğun bir siyasi eğitim başlatıldı, bir teçhizat deposu inşa edildi. Sovyetlerde ilk toplumsal devrimci siyasi ve iktisadi reformlar yapılmaya başlandı. Yeni partizanlar için sabah akşam üniformalar dikiliyordu ve devrimci moral gittikçe kuvvetleniyordu. İki yıl sonra Keşif Kuvvetleri iki misli oldu.

Güneyde geçen bu yıllar sırasında Cu Dı, birleşmiş Kızıl Ordulara birçok ufak tefek çarpışmalarda, belli başlı muharebelerde ve beş büyük imha harekâtında önderlik etti. Sonuncu imha harekâtında kendisinden sekiz ya da dokuz kat fazla teknik saldırı gücüne (ağır top, hava ve motorlu birliklerden oluşan) ve diğer imkânlara sahip olan düşmanla çarpıştı. Buna rağmen başarı ve başarısızlıklarını ölçerken şunu mutlaka görmeliyiz: Taktik zekâ, harikulade hareketlilik ve manevra çeşitlerindeki zenginlik par-

tizan savaşı veren devrimci Çinli birliklere o muazzam savaş gücünü verdi. Kızıl Ordunun güneydeki büyük hataları stratejikti ve dolayısıyla bu hatalardan esas olarak siyasi önderlik sorumlu tutulmalıdır.

Cu Dı'nın askerlerine bağlılığı dillere destandı. Ordu kumandanlığını aldığından beri sıradan askerler gibi yaşamış ve giyinmiş, onların karşılaştığı bütün güçlükleri paylaşmıştı. Başlarda çoğu zaman pabuçsuz gezerdi. Bir kışı yalnız pırasa ile geçirmiş, bir başka kış da sadece yak eti yemişti. Hiç şikâyet etmez ve hastalanmazdı. Kampta dolaşmayı, askerlerle sohbet etmeyi, onlara hikâyeler anlatmayı ya da onlarla oyun oynamayı severdi. Pinponu iyi oynar, basketbolu ise düşünerek oynardı.

Ordudaki herhangi bir asker şikâyetlerini doğrudan başkomutana getirebilirdi. Cu Dı, askerlerine hitap ederken şapkasını çıkarırdı. Uzun Yürüyüş'te, atını yorgun yoldaşlarına vermiş, hiç yorgun değilmiş gibi görünerek yolun büyük bir kısmında yürümüştü.

Cu Dı hakkında halk arasında anlatılan hikâyelerin ona olağanüstü güçler atfettiği söylenir: her yönde yüz *li* öteyi görebilmek, uçabilmek ve düşmanın önünde toz bulutları yaratmak ya da onlara doğru rüzgâr estirmek, Taocu büyü yapabilmek gibi. Batıl inançları olanlar onun ölümsüz olduğuna inanırlardı. Onu yok etmek için binlerce mermi ve bomba atılmamış mıydı? Bazıları da öldükten sonra dirilme gücü olduğunu söylüyordu. Guomindang defalarca onun öldürüldüğünü ilan etmemiş miydi? Hatta pek çok defa, nasıl öldürüldüğüne dair en ince ayrıntıları bile vermişti. Çin'de milyonlar Cu Dı'nın adını tanıyordu. Bu isim, hayattaki durumuna göre kimisi için bir tehdit kimisi için de parlak bir ümit yıldızı idi. Fakat herkes için tarihin bir on yılına damgasını vurmuş bir isimdi.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

BAO AN'A DÖNÜŞ

1

Yoldaki Kayıplar

✸

Ningşiya'dan tekrar güneye, Gansu'ya döndüm. Dört veya beş gün içinde Hıliyenvan'a vardım. Hıliyenvan'da Say Çang ve kocası Li Fuçün ile tekrar görüştük ve birlikte bir Fransız lokantasında yemek yedik. Yemekte 1. Ordu siyasi komiseri Niye Rongcen'in genç ve sevimli eşi ile de tanıştık. Bayan Niye kısa bir süre önce Beyaz dünyadan Sovyet bölgesine kaçmıştı ve beş yıldır görmediği kocasını ziyaretten henüz dönmüştü.

Hıliyenvan'da eskiden Müslüman bir tahıl tüccarına ait binalara yerleşmiş bulunan levazım komiserliğinde kaldım. Kaldığım yerde mimari bakımdan ilginç birçok bina vardı. Bu binalar, düz ve ağır çatılar, en az 80 cm kalınlığındaki duvarlar oyularak açılmış derin pencereleriyle Orta Asya mimari tarzında binalardı. Atımı epey geniş olan alıra bağlamak için götürdüğümde, uzun beyaz sakallı, gri bir üniforma ve üstüne de yerlere kadar inen deri bir önlük giymiş bir adam beni kızıl yıldızlı şapkasını çıkararak ve güneş yanığı yüzünde geniş bir gülümsemeyle selamladı. Atımın bakımını üstüne aldı.

Nasıl olur da bu kadar yaşlı bir adam burada bir izci hayatı yaşayabilir. İşte benim kafamı kurcalayan buydu. Hikâyesini anlatmasını istedim. Adı Li'ydi. Altmış dört yaşındaydı. Şenşi eyaletindendi. Şenşi'de seferberlik ilan edildiğinde Kızıl Orduya katılmıştı. Bölgedeki en yaşlı Kızıl Savaşçı olduğunu söyledi. Neden ön saflarda savaşmayıp da burada olduğunu izah ederken özür diler gibiydi: "Komutanım Yang burada, atların bakımı işinde kalmakla daha yararlı olduğumu düşünüyor. Bu nedenle buradayım."

Li, Kızıl olmadan önce, Şenşi'nin Hon Tong kasabasında küçük bir domuz tüccarıymış. Kasabanın "örnek" başkanı Yen Şişen'e, diğer mahalli idarecilere ve bitip tükenmez vergilerine beddua üstüne beddua okurmuş. "Bu kasabada iş yapılmaz" diyormuş. "Burada insanın pisliğinden bile vergi alırlar." Yaşlı Li, Kızılların geldiğini duyunca onlara katılmaya kararı vermiş. Karısı ölmüştü. Kızlarının ikisi de evlenmişti. Oğlu yoktu. Ağır vergiler yüzünden iflasa sürüklenen dükkânından başka onu kasabasına bağlayan hiçbir şey yoktu. Hong Tong üstüne ölü toprağı serpilmiş bir kasabaydı. Oysa o daha canlı bir şeyler istiyordu. Böylece Kızıllara katılmak üzere sessizce kasabadan ayrıldı.

"Onlara katılmak istediğimi söylediğimde, çok yaşlı olduğumu, Kızıl Orduda hayatın zor olduğunu söylediler. Ben onlara ne dedim? Ben onlara şunu söyledim: 'Evet doğru. Bu beden altmış dört yaşında. Fakat ben yirmisinde bir delikanlı gibi yol yürüyebilirim. Silah kullanabilirim. Bir insanın yapabileceği her işi yaparım. Eğer insana ihtiyacınız varsa, işte ben hizmetinizdeyim.' Bunun üzerine beni kabul ettiler. Kızıl Orduyla birlikte Şenşi'yi katettim. Sarı Nehir'i geçtim ve buraya Gansu'ya geldim."

Gülümsedim ve onu bu işin domuz tüccarlığından daha çok hoşuna gidip gitmediğini sordum.

"Sorulur mu! Domuz tüccarlığı kaplumbağa gibi yaşayan adamların işi. Burada yapılan işin bir anlamı var. Yoksulların ordusu, ezilenler için savaşıyor değil mi? Elbette işimi seviyorum." Yaşlı adam elini beceriksizce göğüs cebine soktu ve kirli bir beze sarılmış, eski küçük bir not defteri çıkardı. Defteri dikkatle açtı. "Bak" dedi. "Daha şimdiden iki yüzden fazla harfi tanıyorum. Kızıl Orduda bana her gün dört harf daha öğretiyorlar. Şenşi'de altmış dört yıl yaşadım da kimse bana adımı yazmayı bile öğretmedi. Kızıl Ordu iyi mi kötü mü?" Büyük bir gururla yazdığı harfleri gösterdi. Bunlar, ayağı kirli bir horozun temiz bir zemin üzerinde bıraktığı izleri andırıyordu. Son yazdığı cümlecikleri kendinden çok memnun bir şekilde okudu. Sonra da çıkardığı küçük bir kalemle adını benim için büyük bir ihtimamla yazdı.

"Herhalde tekrar evlenmeyi düşünüyorsundur?" diye şaka yaptım. Ciddi bir şekilde başını salladı ve "hayır" dedi. Atların

bakımıyla uğraşmaktan kadınları düşünmeye vakit bulamıyordu. Kalktı ve ağır ağır hayvanlarına bakmaya gitti.

Ertesi gece, avlunun arkasındaki meyve bahçesinde dolaşırken, Şenşili bir başkasıyla tanıştım. Yirmi yaşındaki küçük Li ile. O da yaşlı Li kadar ilginçti. "Li Pay Tong! Li Pay Tong!" diye seslenen bir *şiao-kuey* duydum ve bu Hristiyan dini liderinin kim olduğunu görmek için merakla etrafıma baktım. Küçük bir tepenin üzerinde bir berberi bir gencin saçlarını tıraş ederken buldum. Biraz soruşturunca, asıl adının Ciya Hıcong olduğunu öğrendim. Eskiden Şenşi'de Ping Yang'da Amerikan Misyonerliğine ait bir hastanenin eczanesinde çalışırmış. Lakabının "küçük şeytan" olmasının sebebi Hristiyan oluşu ve her gün muntazaman dua etmesiymiş.

Ciya pantolonunu sıyırdı ve hâlâ topallamasına yol açan bacağındaki epey büyük yarayı gösterdi. Arkasından da ceketini çıkararak karnındaki yarayı gösterdi. "Bunlar, savaş hatıraları," dedi ve bu "hatıralar" yüzünden cephede olmadığını söyledi. Saç tıraşı yapmak katiyen onun işi değildi. O, ya bir eczacı olmalıydı ya da Kızıl savaşçı.

Ciya kendisiyle birlikte iki kişinin daha o Hristiyan hastanesinden Kızıl Orduya katıldığını söyledi. Hastaneden ayrılmadan önce, niyetlerini Amerikan doktora açmışlar ve onunla tartışmışlardı. Çince adı Li Rın olan doktor "iyi bir adamdı", yoksulları bedava tedavi eder, halkı ezmezdi. Ciya ve arkadaşları fikrini sorduklarında Dr. Li Rın, "Durmayın gidin" dedi. "Kızılların iyi ve dürüst insanlar olduklarını duydum. Diğer ordular gibi değiller. Onlarla birlikte savaşmaktan memnun olacaksınız." Böylece Kızıl olmaya, Kızıl Robin Hood'lar olmaya gittiler.

"Belki de Dr. Li Rın sizden kurtulmak için öyle söylemiştir" dedim.

Berber hiddetle itiraz etti. Doktorun mükemmel bir insan olduğunu ve her zaman çok iyi geçindiklerini söyledi. Benden, eğer Li Rın'a rastlarsam, ona kendisinin iyi ve mutlu olduğunu, devrim tamamlanır tamamlanmaz eczanedeki eski işine döneceğini söylememi istedi. İbadet yerini isteksiz bir şekilde terk ettim. Ciya iyi bir Kızıl, iyi bir berber ve hakiki bir Hristiyandı.

Ansızın Kızılların arasında çeşitli Hristiyanlarla ve eskiden Hristiyan olan kimselerle karşılaştım. Birçok Komünist lider eskiden faal Hristiyanlarmış. Kızıl Ordu Sağlık Heyeti Başkanı Dr. Nelson Fu, eskiden Ciyangşi'deki Metodist Hastanesinde doktordu. Kızıllarla birlikte çalışmaya gönüllü oldu. Onları içtenlikle destekledi. Bugün hâlâ inancına bağlıdır ve bu yüzden Komünist Partiye üye olmamıştır.

Sovyetler Ciyangşi'de "Tanrı karşıtı" propaganda yürüttüler. Bütün mabetler, kiliseler ve kilise toprakları devletleştirildi. Rahiplerin, rahibelerin, vaizlerin ve yabancı misyonerlerin vatandaşlık hakları ellerinden alındı. Fakat eyaletin kuzeybatısında din alanında çok daha yumuşak bir siyaset izlendi. İbadet hürriyeti sağlandı. Bütün yabancı misyon malları korundu. Misyonerler tekrar cemaatlerinin başında kendi din propagandalarına devam etme haklarını korudular. (1) Propagandalarını dayandırdıkları fikir şuydu: İbadet hürriyetine sahip olmak nasıl demokratik bir haksa, ibadet hürriyetine karşı çıkma hürriyeti de demokratik bir haktır.

Komünistlerin dinî kurumlara karşı izledikleri bu siyaset yabancılar arasında sadece Sueyüen'deki büyük toprak ağaları arasında yaşayan Belçikalı misyonerlerin işine yaradı. Bu misyonerler 20000 *mou* büyüklüğünde bir araziye ve bazıları da Çin Seddi üzerinde Dingbiyen yakınlarında 5000 *mou* büyüklüğünde bir araziye sahiptiler. Kızıl Ordu Dingbiyen'i işgal edince Belçikalı misyonerlerin arazisinin bir bölümü Sovyet topraklarına sınır komşusu oldu, diğer bölümü de Beyaz birliklerin elinde kaldı. Kızıllar Belçikalıların topraklarını istimlak etmedi fakat şöyle bir anlaşma yaptılar. Kızıllar kilise mülkünü korumayı garanti edecek, karşılığında papazlar da kilise arazisinde kiracılık yapan köylüler arasında Japon aleyhtarı örgütlenme çalışmaları yapmalarına izin verecekti. Bu ilginç anlaşmanın bir başka şartı da şuydu; Belçikalı misyonerler, Fransa Başbakanı Blum'a, Çin Sovyet hükümeti adına Halk Cephesinin başarısını kutlayan bir mesaj göndereceklerdi.

Min tuan tarafından Hıliyenvan civarına çeşitli saldırılar yapıldı. Hıliyenvan'a çok yakın bir köy, ben oraya varmadan iki

gece önce yağmalanmıştı. Bir grup, güneş batarken sessizce köye girerek tek başına bekleyen bir nöbetçiyi öldürüp bir kucak çalı çırpıyla Kızıl askerlerin uyuduğu kulübeleri ateşe vermişler, tutuşan kulübelerden fırlayan Kızıllar dışarıda *Min tuan*'ın ateşiyle karşılaşmışlar. Dumandan etraflarını göremiyorlarmış. *Min tuan* Kızıllardan birçoğunu öldürmüş ve silahlarını almış. Daha sonra bunlar, kuzeyden kasaba ve köyleri yakarak ve yağmalayarak gelen ve Guomindang generallerinden Gao Guezu tarafından silahlandırılmış 400 kişilik bir birliği iltihak etmişler. 28. Ordu, bu birliği sarmak için bir tabur yollamış. Benim Hıliyenvan'dan ayrıldığım gün bu genç savaşçılar başarılı bir takipten geri dönmüşlerdi.

Çarpışma Beyaz haydutların hücum için hazırlandıkları Hıliyenvan'dan birkaç *li* uzakta meydana geldi. Bazı köylüler, dağların iç kısımlarında *Min tuan*'ın kaldığı yerleri buldu. Bu bilgiden faydalanarak, Kızıllar üç gruba ayrıldı. Ortada bulunan grup Beyaz haydutlarla savaştı. Kızılların diğer iki grubu Beyaz haydutları yanlardan sarınca çarpışma son buldu. *Min tuan*'dan 40, Kızıllardan 16 kişi öldü. Her iki taraftan da çok sayıda yaralı vardı. *Min tuan*'ın silahları ellerinden alındı. Şeflerinden ikisi esir edildi.

Biz Şensi'ye geri dönerken, esirlerle birlikte dönen taburla karşılaştık. Köylerde, muzaffer dönen birlikler için büyük karşılama törenleri tertiplenmişti. Köylüler yollara dizilmiş askerlere sevgi gösterilerinde bulunuyordu. Köy milisleri kırmızı püsküllü mızraklarını kaldırarak selam verdiler. Genç öncüler savaşçılar için Kızıl marşlar söylerken, kadınlar ve genç kızlar da meyve, çay, sıcak su gibi şeyler ikram ettiler. Ellerinde olanın hepsi buydu ama bu küçük hediyeler yorgun askerlerin yüzlerini güldürmeye yetti. Askerler çok gençti. O kadar gençtiler ki, bana kafalarında kan lekesi olan sargılar bulunan birçok yaralı asker on üç-on dört yaşından fazla değilmiş gibi geldi. Bu gençlerden birini yanındaki iki yoldaşının yardımıyla at üstünde ve yarı bilinçsiz bir vaziyette gördüm. Alnındaki beyaz sargının tam orta yerinde kırmızı bir leke vardı.

Neredeyse kendileri kadar büyük tüfekler taşıyan bu gençlerin ortasında haydutların iki şefi yürüyordu. Bir tanesi beyaz saçlı, orta yaşlı bir köylüydü. Oğlu yaşındaki bu gençlerin elinde esir olmaktan utanç duyup duymadığını kestirmek zordu. Fakat korkusuz görünüşünde çok iyi bir yan vardı; muhtemelen o da diğerleri gibi bir yoksul köylüydü ve Kızıllarla savaşırken inandığı bir şey uğruna savaşıyordu. Herhalde onu öldüreceklerdi. Bunu Fuçün'e sorduğumda başını salladı ve şöyle dedi:

"Hayır. Biz esir aldığımız *Min tuan*'ı öldürmeyiz. Onları eğitir ve bir pişman olma fırsatı tanırız. Birçoğu da ileride iyi Kızıl partizanlar olurlar."

İyi ki Kızıllar bu haydut gruplarını yok etmişlerdi. Böylece bizim Bao An yolumuz da tüm tehlikelerden temizlenmiş oldu. Gansu sınırına günde 100 *li*'den fazla yol alarak 5 günde geldik. Yol boyunca ufak tefek olaylar olduysa da önemli bir şey olmadı. Bao'ya yolda satın aldığım kavun karpuzlardan başka hiçbir savaş ganimeti elime geçirmeden döndüm.

2

Bao An'da Hayat

✹

Bao An'a döndüğüm zaman bir kere daha Vayciyabu'ya –yani Dışişleri Bakanlığına– yerleştim. Eylül sonu ve Ekim ortalarına kadar orada kaldım. "Kızıl Çin'de Kim Kimdir" diye bir kitap yazılsa, bunu doldurabilecek kadar biyografi topladım. Her sabah kendisiyle konuşmam gereken yeni bir kumandan veya sovyet memuru karşıma çıkıyordu. Fakat gün geçtikçe buradan ayrılmayı ertelemek beni huzursuz ediyordu: (Çan Kayşek güneyden ve batıdan yeni bir "yok etme hücumu" için bütün hazırlıkları yaparken) bunları da başkası yazardı. Şimdiye kadar toparladıklarımı yazmak istiyordum. Ama bunu yapabilmek için buradan sağ salim çıkmam lazımdı. Ve beni yanında misafir edenlerin, hatları emniyetle geçebileceğimiz bir yolu garanti altına almaları için vakit gerekliydi. Hemen çıkmazsam hiç çıkamayabilirdim. Kuşatmanın son gediği de kapanabilirdi. Nancing birlikleri Gansu ve Şensi'ye akıyordu ve giderek Kızıllarla beraber cepheyi tuttukları her yerde Dongbey birliklerinin yerini alıyorlardı.

Bu arada Bao An'da hayat oldukça sakin geçiyordu. Bu insanların yakında "imha edileceklerini" bildiklerini tahmin edemezdiniz. Yeni askere alınanlardan meydana gelen bir eğitim tümeni benim yakınımda yerleşmişti. Vakitlerini bütün gün ileri geri yürüyüşler yaparak, oyunlar oynayarak ve şarkılar söyleyerek geçiriyorlardı. Bazı geceler tiyatro oynanıyor, değişik gruplar kışlalarında ya da mağaralarda toplanarak vadiden aşağı bağırdıkça, bütün kasaba her gece şarkılarla çınlıyordu. Akademide öğrenciler günde on saat eğitimi sıkı bir şekilde yürütüyorlardı. Şehirde yeni bir kitle eğitimi kampanyası başlıyordu. Vayciyabu'daki "kü-

çük şeytanlar" bile günlük okuma, siyaset ve coğrafya derslerine tabi tutuluyordu.

Bana gelince, ben ata binerek, yürüyerek ve tenis oynayarak tam bir tatil hayatı yaşıyordum. İki tenis kortu vardı. Bunlardan biri, Kızıl Akademinin yakınındaki çayırda kurulmuştu. Otlar, keçi ve koyunlar tarafından kökünden yolunmuştu. Diğeri, Bo Gu'nun kulübesine bitişik toprak tenis kortuydu. Her sabah, güneş doğarken Alman Li Dı, Komiser Say[†] ve Komiser Vu ile tenis oynuyordum. Saha taşlarla doluydu ve hızlı bir topun arkasından koşmak ölüm tehlikesi taşıyordu. Buna rağmen oyunlar şiddetli bir rekabete sahne oluyordu. Say ve Vu Çinceyi az bilen Li Dı'yla Rusça konuşuyorlardı. Ben ise Li Dı'yla İngilizce Say Şufan ve Vu Şiyuçüen ile Çince konuşuyordum. Bu şekilde üç dil üzerinde oyun oynuyorduk.

Topluluk üzerinde yaptığım daha da yozlaştırıcı bir etki de kumar kulübümdü. Geldiğimden beri kullanmadığım bir deste kâğıdım vardı. Bir gün bunları çıkardım ve Komiser Vu'ya blum oynamasını öğrettim. Say bir kolunu savaşta kaybetmişti. Fakat bu onun tenis ve kâğıt oynamasına çok az engel oluyordu. Blum oynamayı öğrendikten sonra, tek elle beni kolayca yendi. Bir zaman için blum salgın halini aldı. Hatta kadınlar bile gizlice Vayciyabu Kumar Kulübüne gelmeye başladılar. Benim çamurdan *kang*'ım Bao An'ın seçkin zümresinin buluşma yeri haline geldi. Geceleri, burada mum ışığının aydınlattığı yüzlere bir baktığınızda Bayan Co Enlay'ı, Bayan Bo Gu'yu, Bayan Kay Fıng'ı, Bayan Dıng Fa'yı ve hatta Bayan Mao'yu görebilirdiniz. Benim kulübümde diller açılıyordu.

Fakat Sovyet ahlakına asıl tehdit Bao An pokere başladığında baş gösterdi. Bu iş bizim tenis dörtlümüzün başının altından çıktı. Geceleri pokeri kâh Li Dı'nın kulübesinde, kâh benim Dışişleri binasındaki batakhanemde oynuyorduk. Bu günah batağına Bo Gu, Li Kınong, Kay Fıng, Luo Fu ve diğerleri gibi saygıdeğer yurttaşları da çekmeyi becerdik. Üzerine oynadığımız paralar yükseldikçe yükseldi. En nihayet tek kollu Say, bir gecede, Başkan Bo Gu'nun tam 120.000 dolarını aldı. Durum öyleydi ki, Bo Gu işin içinden ancak Devlet fonlarını zimmetine geçirerek sıyrılabi-

lecek hale gelmişti. İşi Bo Gu'nun Say'a ödemek üzere hazineden 120.000 dolar çekmesini ve Say'ın bu parayla, mevcut olmayan Sovyet hava kuvvetleri için uçak satın almasını kararlaştırarak çözümledik. Ne de olsa, bütün bu dolarlar ve Say'ın satın aldığı uçaklar kibrittendi.

Tek kollu Say, ilgi çekici, cana yakın ve yakışıklı bir gençti. Çabuk heyecanlanır, her söylenene bir cevap bulur, etrafındakilere takılmaktan hoşlanırdı. On yıl kadar önce Hunan'da demiryolu işçiliği yaparken Kızıllara katılmıştı. Daha sonra Moskova'ya tahsile gitmiş, orada iki üç yıl okumuş ve bu arada, bir Rus yoldaşa âşık olup onunla evlenmeye de vakit bulmuştu. Arada bir ceketinin boş koluna üzgünce bir göz atar ve karısının kolunun kesik olduğunu görünce kendisini boşayıp boşamayacağını düşünürdü. O zaman gene Rusya'da tahsil yapıp dönmüş öğrencilerden biri olan Profesör Vu, Say'ı teselli ederdi: "Böyle küçük bir şey için kendini üzme. Onu yeniden gördüğünde kurşunlar zürriyetini koparıp götürmemişse sen ona şükret" Gene de Say ısrarla benden, Beyaz Dünyaya döndüğümde kendisine suni bir kol göndermemi istedi durdu.

Bu, göndermemi istedikleri olmayacak şeylerden sadece biriydi. Lu Dingyi† Kızıllarla ilgili çektiğim fotoğrafların satışından elde edeceğim gelirle, kendileri için bir hava filosu satın almamı, teçhiz etmemi ve mürettebatını sağlamamı istemişti. Şü Haydong eksik iki dişinin yerini dolduracak iki takma diş istiyordu çünkü âşık olmuştu. Aralarında dişleriyle ilgili bir şikâyeti olmayan kimse yoktu. Dişçi yüzü görmeyeli yıllar olmuştu. Fakat dayanıklıkları karşısında hayretle düşünüyordum. Çoğunluk şu veya bu şekilde hasta olduğu, hele yıllarca kötü beslenme sonucu özellikle ülser ve diğer mide bozuklukları çok yaygın olduğu halde, bir kere bile halinden şikâyet edeni görmedim, duymadım.

Şahsen oradaki yemekler bana yarıyordu ve gitgide şişmanlıyordum. Her gün aynı şeyi yemek hiç de hoşuma gitmemesine rağmen neredeyse ayıp sayılacak kadar çok miktarda yemek yememe engel olamıyordum. Bana, özel bir undan pişirilmeden yapılan bir ekmekten yeme hakkı tanımışlardı. Kızartıldığında tadı hiç de kötü olmuyordu. Bir de arada bir domuz etinden ya da

koyundan şiş kebap yiyordum. Bunların dışında temel gıdam darıydı. Haşlama darı, kızartma darı, fırında darı ve bu sefer tersten başlayıp sırayla gene aynısı. Lahana, biber, soğan ve fasulye boldu. Kahve, tereyağ, şeker, süt, yumurta ve daha bir dolu şeyi aramadım değil, ama sebatla darı yemeye devam ettim.

Bir gün kütüphane için bir tomar Kuzey Çin Haberleri (*North China Daily News*) gazetesi geldi. İçlerinden birinde, çok basit gibi görünen çikolatalı kek tarifi okudum. Bo Gu'nun kulübesinde bir kutu kakao sakladığını biliyordum ve kafamda bir hesap yapıp, bu kakaonun birazıyla ve tereyağı yerine domuz yağı kullanarak bu keki yapabileceğimi düşündüm. Planıma uygun olarak, Li Kınong'un Çin Sovyet Cumhuriyeti Kuzeybatı Bölgesi Sovyet Hükümeti Başkanına resmen yazıyla müracaat etmesini ve bana biraz çikolata göndermelerini istemesini söyledim. Günlerce süren bir gecikme ve mırın kırından ve bu arada benim kek pişirmesini becerip beceremeyeceğim hakkında yürütülen çeşitli fikirler ve iftiralardan, yazışma-çizişme ve genellikle bürokrasi ile ortaya çıkan çelişkilerden sonra en nihayet Bo Gu'dan kakaoyu alabildik. Diğer malzemeyi de gıda kooperatifinden temin ettik. Fakat daha malzemeyi karıştırmaya bile fırsat bulamadan, özel muhafızım durumu tetkik için buldozer gibi içeri girdi ve kakaoyu yere döktü. Haydi, sil baştan yazışma-çizişme başladı. Fakat nihayet yeniden emir çıkarttım ve o büyük deneyime başladım. Sonunu söylemekten niye kaçınayım? Aklı başında her ev kadını ne olduğunu tahmin edebilir. Kendi imalatım olan fırın iyi çalışmadı, kek kabarmadı. Keki ateşten aldığımda âdeta beş santim kadar bir kömür tabakası, üstte ise cıvık bir hamur vardı. Her şeye rağmen Vayciyabu'daki meraklı seyirciler bu keki yediler, zira içinde ziyan edilmeyecek kadar güzel malzeme vardı. Çok mahcup oldum ve ondan sonra sessiz sedasız darı yemeye devam ettim.

Li Dı beni bir "yabancı yemeğine" davet ederek teselli etmeye çalıştı. Bazen bir yolunu bulup pirinç ve yumurta tedarik ederdi. Alman olduğu için de, kendi sosisini kendi yapardı. Sosisler, Bao An'ın ana vadisine yakın olan evinin kapısında iplere geçirilip kurusun diye asılı dururdu. O sırada kışlık sosisini yapıyordu. Kendisine bir de şömine yapmıştı. Kendisiyle birlikte Ciyangşi'den

beri gelmiş olan Çinli karısına da (1) ateşte ekmek pişirmesini öğretmişti. Li Dı bana, yemek pişirmek için elde olan malzemenin pek de fena olmadığını gösterdi. Bütün mesele, toplu olarak yemeğimizin piştiği yemek kooperatifinin nasıl pişirileceğini bilmemesindeydi. Bir Kızıl Ordu generalinin karısı olan Bayan Luo Pinghüe (Uzun Yürüyüş'e katılmış tek küçük ayaklı kadın) kooperatifin baş aşçısıydı. Sanıyorum Li Dı'nın karısının bu hanımla bir yakınlığı vardı ve Li Dı yumurtalarını ve şekeri böylece buluyordu. Fakat Li Dı yalnız iyi bir aşçı ve iyi bir poker oyuncusu değildi. Çin Sovyet bölgesinin bu muammalarla dolu adamı kimdi? Li Dı'nın Ciyangşi'de bulunan bazı yazılarını okuduktan sonra onun için Kızılların "zekâ küpü" diyen Guomindang generali Luo Coying acaba onun önemini abartıyor muydu? Sovyet Rusya ile ilişkisi ne idi? Rusya'nın Kuzey Çin'deki olaylardaki etkisi gerçekte ne kadardı?

3

Rus Etkisi

✹

Çin Komünist Partisi ile Rus Komünist Partisi arasındaki ilişkileri, Komintern'i ya da Sovyetler Birliği'ni bütünüyle incelemek bu kitabın esas amaçları arasında değildir. Bu kitapta böyle bir inceleme için gerekli temel bilgilere yer verilmemiştir. Yine de bu organik ilişkilerden ve bunların Çin devrim tarihi üzerindeki çok önemli etkilerinden söz etmeden geçersek kitap eksik kalır.

Son on-on iki yıl boyunca Rusya'nın Çin düşüncesi üzerinde hâkim bir etkisi olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ülkenin sosyal, siyasi, iktisadi ve kültürel meselelerine ilk bakışta hâkim olan bu etki, özellikle tahsilli gençlik üzerinde tek hâkim dış etken olmuştur. Sovyet bölgeleri için büyük, şanlı bir gerçek olarak ortaya konan bu etki, açıkça kabul edilmese de, Guomindang bölgeleri için de hemen hemen aynı derecede geçerlidir. Çin'de, gençliğin ateşli devrimci inançlara sahip olduğu her yerde, Marksist ideolojinin, hem felsefe olarak hem de bir çeşit din yerine geçen bir inanç olarak etkisi açıktır. Böyle inançlı gençler arasında Lenin'e neredeyse tapılır, Stalin en çok sevilen yabancı önderdir, sosyalizmin Çin toplumunun gelecekteki toplum biçimi olduğu, üzerinde tartışmaya gerek görülmeyen bir gerçek olarak kabul edilir, Rus edebiyatı da en yaygın edebiyattır. Mesela, Maksim Gorki'nin eserleri, kendisi de büyük bir sosyal devrimci olan Lu Şün hariç bütün yerli yazarların eserlerinden daha yaygın olarak okunur.

Bütün bunlar, özellikle bir sebepten dolayı çok dikkate değerdir; Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya, Japonya, İtalya ve diğer kapitalist ve emperyalist güçler, Çin kitleleri arasında faal olarak

kendi devletlerinin inançlarının propagandasını yapmaları için Çin'e binlerce siyaset, kültür ve iktisat görevlisi ve misyoner göndermiş oldukları halde yıllarca, Çin'de, Marksist-Leninist doktrinin legal olarak öğretilebileceği Ruslara ait tek bir okul, kilise hatta bir tartışma derneği dahi yoktu. Sovyet bölgeleri dışında, Rusların etkisi büyük çapta dolaylı olmuştur. Üstelik her yerde Guomindang tarafından bu etkiye saldırgan bir şekilde karşı konmuştur. Bütün bunlara rağmen, bu on-on iki yıl içinde Çin'de bulunmuş olanlar ve içinde yaşadıkları bu topluma bilinçli gözlerle bakmış olanlar, Marksizmin, Rus devriminin ve Sovyetler Birliği'nin zaferlerinin, Çin halkı üzerinde, bu dönemdeki bütün Hristiyan misyoner etkisinden daha güçlü olduğu görüşünde birleşeceklerdir.

Aklı fikri Komintern "canavarı"nda olan birçok kişinin fikirlerinin aksine, Kızıl bölgelerde bile Rusya'nın etkisi Çin sovyet hareketinin gelişmesinde doğrudan rol almak değil, daha çok manevi ve ideolojik olmuştur. Çin Komünistlerinin Komintern'e katılmalarının ve SSCB ile birliklerinin baştan beri tamamen gönüllü olduğunu ve Çinliler tarafından her zaman için iptal edilebileceğini hatırlayalım.

Çin Komünistleri için Sovyetler Birliği canlı bir örnek olarak, umut ve inancı besleyen bir ülkü olarak güçlü bir görev yapmıştır. Rus tecrübesi, birçok kimsenin Çinlilerin sahip olmadığını sandığı çelik gibi güçlü karakter özelliklerini yoğuran ateş ve örs olmuştur. Çinli Kızıllar Çin devriminin bütün dünyaya yansıdığına, yalnız Rusya'da değil bütün dünyada yüz milyonlarca işçinin kendilerini dikkatle izlediğine ve nasıl kendileri Rusya'daki yoldaşlarını geçtilerse, bir gün gelip onların da kendilerini geçeceğine içtenlikle inanıyorlar. Marx ve Engels'in yaşadığı dönemde "işçilerin vatanı yoktur" demek doğru olabilirdi ama Çinli Komünistler bugün için şuna inanıyorlar: Kendi küçük proleter iktidar üslerinin yanında Sovyetler Birliği de onlar için güçlü bir anavatandır. Bu tür inançlar onlar için muazzam bir güç kaynağı ve devrimciliklerini besleyen bir unsur olmuştur.

Birinci Bütün-Çin Sovyet Konferansında kabul edilen Anayasada şunlar yer alıyor: "Çin'deki Sovyet hükümeti, dünya prole-

taryası ve tüm ezilen milletlerle bir devrimci birleşik cephe kurmaya hazır olduğunu bildirir ve *proletarya diktatörlüğünün ülkesi Sovyetler Birliği'nin sadık müttefiki olduğunu ilan eder.*" Vurgulanmış sözcüklerin ne kadarının, gerçekte uzun bir zaman coğrafi, iktisadi ve siyasi olarak tecrit edilmiş durumda olan Çin Sovyetlerini ifade ettiğini anlamak hiç Çinli Komünist tanımamış bir Batılı için biraz zordur.

Arkalarında böylesine güçlü bir müttefikin olduğu fikri, Çinli Kızılların moralini yükselten en önemli şeylerden biridir. Sovyetler Birliği'nin açık desteğinin göstergelerinin gitgide azalmasına rağmen bu hâlâ geçerlidir. Bu onların mücadelesine bir dinî davanın evrenselliğini getirmiştir ve Çinli Komünistler için bu son derece önemlidir. "Yaşasın Dünya Devrimi", "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" diye bağırdıkları zaman, bu, onların bütün öğretilerini ve inançlarını yansıtan bir fikir olarak ifadesini buluyor ve bu sözlerle sosyalist dünya kardeşliği hayallerine olan bağlılıklarını bir kere daha ifade etmiş oluyorlar.

Bana öyle geldi ki bu kavramlar, Çinli tavrını değiştirmeye başlamıştı bile. Kızılların bana karşı tavrında hiçbir zaman "yabancı aleyhtarlığı"na rastlamadım.

Tavırları tabii ki anti-emperyalistti, Amerikalı ya da Avrupalı bir kapitalist onların arasında rahatsız olabilirdi. Çinli bir toprak ağası ya da Şanghay'lı bir komprador da aynı şeylerden aynı şekilde rahatsız olurdu. Irk ayrımının tamamen, hiçbir milli sınır tanımayan sınıf düşmanlığı şekline dönüştüğü anlaşılıyordu. Japon aleyhtarlığı bile ırk temeli üzerine oturtulmamıştı. Kızıllar propagandalarında sürekli şunu vurguluyorlardı; onlar Japon militaristlerine, kapitalistlerine ve diğer "faşist zalimlere" karşıydılar. Japon kitleleri onların gelecekteki müttefikleriydi. Gerçekten de bu inançtan büyük güç alıyorlardı. Milli duyguların böyle daha yüksek seviyede bir düşmanlığa çevrilebilmesinin sebepleri, şüphesiz, kırk-elli kadar Çinli Kızıl önderin Rusya'da eğitim görmesine kadar gidiyor. Bu Kızıl önderler, Sun Yatsen Üniversitesinde, Doğu Halkları Üniversitesinde ya da uluslararası Komünist kadrolar yetiştirmek için kurulmuş başka okullarda okumuş ve kendi halklarına öğretmen olmak üzere geri dönmüşlerdi.

Kızılların, İspanya İç Savaşı'na gösterdikleri derin ilgi bu enternasyonalist ruhun bir örneğiydi. Basında bültenler yayınlandı. Bunlar köy sovyetlerinin toplantı odalarına asıldı, cephedeki ordulara duyuruldu. Siyasi Büro tarafından İspanya İç Savaşı'nın sebebi ve önemi hakkında özel konferanslar verildi. İspanya'daki "Halk Cephesi", Çin'deki "Birleşik Cephe" ile karşılaştırıldı. Halkın kitleler halinde katıldığı toplantılar düzenlendi, gösteriler yapıldı, halk arasındaki tartışmalar teşvik edildi. Zaman zaman, dağ tepelerinde bile İtalyanların Dalmaçya'yı işgalleri, İspanya'nın Almanlar ve İtalyanlar tarafından işgal edilmesi gibi konularda bile bir-iki temel gerçekten haberdar olan Kızıl çiftçilere rastlamak epey şaşırtıcı oluyordu. Bu kimseler, bu ülkelerdeki işgalci güçlerden, kendi düşmanları olan Japonya'nın "Faşist müttefikleri" olarak bahsediyorlardı. Bu kırlık bölge insanları, coğrafi olarak tecrit durumunda olmalarına rağmen, radyo haberleri, duvar gazeteleri ve Komünist konferansçılar sayesinde, dünya siyaseti hakkında, Çin'in diğer kırlık bölgelerinde yaşayan insanlardan daha fazla bilgi sahibiydiler.

Komünist metot ve örgütlenmesinin sıkı disiplini, Çinli Marksistler arasında öyle bir işbirliği ve bireyciliğin öylesine bir yok edilişini getirmiş ki, "Çinli psikolojisini bildiğini" iddia eden ortalama bir "Eski Çin Uzmanı" veya sömürge Çin hakkında kendini yetkili addeden bir kimse ya da bir misyoner, kendi gözleriyle görmezse inanmaz. Siyasi hayatlarında, birey, sosyal bütünün, yani kitlenin içinde bir zerre, tek bir nabızdır. Onun için de, ya bilinçli olarak önderliğin şahsında ya da bilinçsiz olarak maddi dünyanın yaratıcısının bir parçası olarak iradeye tabi olur. Tabii, Komünistler arasında münakaşalar ve şiddetli mücadeleler de olmuştur. Fakat bunların hiçbiri, orduya ya da partiye kalıcı zararlar verecek kadar şiddetli olmamıştır. Bu gerçek, bu "Çinli olmayan" dayanışma, yeni bir kavrayıştan, toplumu, sınıf güçleri arasındaki hâkimiyet mücadelesi alanı olarak görmekten ileri geliyor. Bu öyle bir mücadeledir ki, bu güçlerden en sağlam birlik halinde olanı, en sıkı sıkıya iç içe olanı, en amaçlı ve dinamik olanı sonunda zaferi kazandı. Komünistlerin zaferini olmasa bile tutunabilmelerini anlamakta, bu dayanışma epey izah edici oluyor.

Nancing, diğer muhalefet gruplarına yaptığı gibi Komünistlerin de askerî ve siyasi gücünü düşman hiziplere bölebilseydi, Komünistleri bastırma işi başarıyla sonuçlanırdı. Guomindang içinde böyle çatışmalar olmuştu; Çan Kayşek, Guomindang içindeki rakipleriyle mücadeleye girmişti. Fakat Nancing'in Komünistler üzerindeki bu tür çabaları hüsrana uğradı. Mesela, bir iki yıl önce, Nancing, Çinli Komünistleri bölmek için Stalin-Troçki çatışmasından yararlanmak istedi. Fakat sözüm ona Çinli Troçkistlerin belirmesine rağmen, bunlar, ajan ve hain olarak öyle bir damgalandılar ki, birçokları, durumları icabı, Mavi Gömleklere katılmaya ve eski yoldaşlarını polise ihbar etmeye kadar gittiler. Bunlar hiçbir zaman, kitleler üzerinde önemli bir etkiye sahip olamadılar, pek kimseyi peşlerinden sürükleyemediler. Trajik, iğneleyici ve tecrit olmuşluğun garip bir karışımına bulanmış aydınlar olarak kaldılar. Partinin önderliği için ise hiçbir ciddi karışıklık tehdidi yaratamadılar.

Kızıllar, geleneksel Çin muaşeretinin gerektirdiği, o samimi olmayan merasimleri genel olarak atmışlardı. Psikolojileri ve karakterleri, Çin hakkında bildiğimiz eski kavramlardan oldukça farklıydı. Şimdi, daha dolaysız, açık, sade, dolambaçsız ve daha bilimsel bir kafaya sahiptiler. Bir zamanlar Çin medeniyetinin temelini teşkil eden eski Çin felsefesinin büyük bir kısmını şimdi reddediyorlar. Ve belki de hepsinden önemlisi eski Çin'deki ataya tapmanın* en amansız düşmanıdırlar. Çoğu zaman onlarla birlikteyken, kendi vatandaşlarımlaymışım kadar kendimi rahat hissettim.

Sovyetler Birliği'ne böylesine büyük bir hayranlık olması, tabii ki büyük ölçüde yabancı fikirleri, kurumları, metotları ve örgütleri kopya ve taklit etmelerine sebep olmuş. Çin Kızıl Ordusu, Rus askerî prensiplerine göre kurulmuş. Orduya ait taktik bilginin pek çoğu da Rus tecrübesine dayanıyor. Sosyal örgütler, genel olarak Rus Bolşevizminin çizdiği modeli izliyor. Pek çok Komünist mar-

---

* Burada bütünüyle köylü kitlelerinden söz etmiyorum. Onların Komünist öncülerini kastediyorum. Mesela sovyetleşmiş köylüler arasında bile davranışlar burada anlatılandan çok farklıydı. Mesela, Arthur, H. Smith'in *Chinese Characteristics* (Çin Özellikleri) kitabında.

şı, Rus müziğiyle bestelenmiş ve sovyet bölgelerinde yaygın bir şekilde söyleniyor. Çince sovyet demek olan *Co-vey-ay*, Rusçadan Çinceye doğrudan çevrilmiş pek çok kelimeye bir örnek.

Fakat Rusya'dan alınanların birçoğu Çin'e adapte edilmiş. Rusya'dan alınan fikirler ya da kurumlardan, uygulandıkları yeni ortama uyacak şekilde muazzam bir değişiklik geçirmeyenler pek yaşayamıyor. Deneylerle geçen bir on yıl, seçime tabi tutulmadan ithal edilmiş pek çok şeyi elemiş, aynı zamanda da sovyet sistemi içine Çinlilere özgü birçok özelliğin girmesiyle de sonuçlanmış. Çin'in burjuva dünyasında da, tabii ki Batı'yı taklit ve uyarlama sürüp gidiyor. Zira Spengler'in deyimiyle yüce tarihin müsvedde materyali olan kadim feodal mirastan, şiir dalında bile bugüne kalan pek az şey var. Çağdaş burjuva veya sosyalist bir toplumu kurarken, uçsuz bucaksız yeni talepleri karşılamada çok değerlidir. Eski Çin rahminde, aynı zamanda oluşan iki yumurta da dışarıdan tohumlanmış. Bunun için de, mesela Kızıllar, gençliği örgütleme metotlarına dair büyük ölçüde Ruslara dayanırken, General Çan Kayşek onları yok etmek için yalnız İtalyan bomba uçaklarını kullanmakla kalmadı, kendi anti-komünist Yeni Hayat Hareketini kurarken YMCA'yı örnek aldı.

Son olarak da, tabii, Çin Komünistlerinin siyasi ideolojileri, taktik çizgileri ve teorik önderlikleri Komünist Enternasyonal'in açık talimatı olmasa bile yakın rehberliği altında olmuştur.

Çinli Kızıllar, Rus devriminin kolektif tecrübesini ve Komintern'in önderliğini paylaşmaktan, şüphesiz ki çok yararlandılar. Fakat şu da bir gerçektir ki, gelişme sancıları içinde olan Çinli Komünistlerin geçirdiği ciddi gerilemelerden Komintern sorumlu tutulabilir.

4

Çin Komünizmi ve Komintern (1)

✸

1923-1937 arasındaki Çin-Rus ilişkileri tarihini kabaca üç döneme ayırabiliriz. Birinci dönem, yani 1923-1927 arası, Sovyetler Birliği ile milli devrimciler arasında fiilî bir ittifak dönemidir. Bu ittifak, Goumindang ve Komünist Partisi bayrakları altında kurulmuş garip bir ittifaktır. Amacı, o zamanki Çin hükümetini devrimle düşürmek ve Çin'i emperyalizmden kurtarıp bağımsızlığını sağlamaktı. Bu girişim, sağ kanat Goumindang'ın zaferi ve emperyalizmle uzlaşma ve Çin-Rus ilişkilerinin kopması demek olan Nancing hükümetinin kurulması ile sonuçlandı.

1927 ile 1933 arası, Rusya'nın, (Milliyetçi) Çin'den kopması ve Çin'in Rus etkisine tamamen kapanması dönemiydi. Bu dönem, Moskova'nın Nancing'le 1933 sonlarına doğru tekrar diplomatik ilişki kurmasıyla sona erdi. Üçüncü dönem, pek sıcak olmayan bir Nancing-Moskova yakınlaşması ile başladı. Bu yakınlaşma, Nancing ile Çin Komünistleri arasında süren iç savaş dolayısıyla epey hırpalandı. Bu dönem, 1937'de, Komünistler ile Guomindang kısmi bir uzlaşmaya vardığı ve ve Çin-Rus işbirliği için yeni olanakların doğduğu bir sırada açık bir şekilde sona erdi.

Çin-Rus ilişkilerinin yukarıda bahsedilen üç dönemi, son yıllar içinde Komintern'in niteliğindeki değişiklikleri ve değişim merhalelerini de tamı tamına aksettirir. Burada, hem Sovyetler Birliği hem de Komintern içinde, bu değişiklikleri doğuran çok karmaşık bir dizi iç ve uluslararası sebebin diyalektiğine girmek mümkün değil. Fakat bunların temelde Çin devrimini nasıl etkilediğini ve ondan nasıl etkilendiğini burada incelemek iyi olur.

1927'deki Çin devrimi buhranı, Rusya'daki ve Komintern içindeki buhranla aynı zamana rastlar. Rusya ve Komintern içindeki buhran, dünya devrim güçlerinin teorik ve pratik denetimi için Troçkizm ve Stalinizm arasındaki mücadelede ifadesini buldu. Stalin, "tek ülkede sosyalizm" sloganını ortaya atmak için 1924'e kadar beklemeseydi, mesele bu tarihe kadar halledilmiş olup da Komintern içinde hâkim durumda olsaydı, muhtemelen, Çin'e "müdahale"ye hiçbir zaman gerek kalmayacaktı. Her halükârda, böyle bir spekülasyon yapmak boş bir şey. Zira Stalin mücadelesine başladığı zaman Çin'in çizgisi zaten tayin edilmişti. Çin Milli Devrimine yapılan aktif askerî, siyasi, mali ve fikri destek daha çok, o zamanlar Komünist Enternasyonal'in başkanı olan Zinovyev'in denetimi altında 1926'ya kadar sürdü. Henüz o zamana kadar, Stalin taraftarları, Troçki'nin "sürekli devrim" teorisinin üstesinden gelmemişlerdi. Fakat 1926 başlarından sonra, Komintern'in faaliyeti ve siyasetlerinden olduğu kadar Sovyetler Birliği Komünist Partisinden de en fazla Stalin sorumlu duruma geldi. O zamandan beri de, her iki teşkilat üzerindeki nüfuzunu artırdığından hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Çinli Komünistlerin taktik çizgilerini tayin eden ve onlara "talimat" veren Komintern'e 1926 yılı ve 1927 baharı felaketi boyunca Stalin önderlik ediyordu. Çinli Komünistlerin başına bir kara bulut gibi felaketin çöktüğü 11 tayin edici ay boyunca, Stalin'in çizgisi, Troçki, Zinovyev ve Kamanev'in hâkim olduğu muhalefetin sürekli bombardımanına hedef oldu. Komintern başkanı iken Zinovyev Komünistlerin Guomindang ile işbirliğini tamamen savunmuş, fakat aynı çizgi Stalin tarafından izlendiği zaman şiddetle hücum etmişti. Çan Kayşek'in ilk ihaneti olan 1926'da Kanton'da giriştiği başarısız darbe teşebbüsünden sonra Zinovyev, milli burjuvazinin emperyalizmle uzlaşacağı ve kitlelere ihanet edeceği kaçınılmaz bir karşı-devrim kehanetinde bulundu.

En sonunda, Çan Kayşek'in ikinci ve başarılı darbesinden sonra, Zinovyev, Komünistlerin Guomindang'dan ayrılmasını talep etmeye başladı. Zinovyev, Guomindang'ın, devrimin iki temel görevi olan anti-emperyalizm, yani Çin'deki yabancı hâkimiyetini devirmek ve anti-feodalizm ya da kırsal Çin'deki toprak ağası sı-

nıfının yıkılınası görevlerini yerine getiremeyeceği görüşündeydi. Aynı zamanlarda, Troçki de, sovyetlerin ve bağımsız bir Çin Kızıl Ordusunun kurulmasını savunmaya başladı. Genel hatlarıyla, Muhalefet, o zamanlar için ümit edilen hedef olan "burjuva demokratik" devrimin, Stalin'in çizgisi izlenirse başarıya ulaşamayacağı kehanetinde bulunuyordu.

Mağlubiyetten sonra, Stalin kendisini, başarısızlığın esas sebebinin Komintern'in taktik çizgisi olduğunu söyleyen Troçkistlerle, "Marksist olmayanlar" diye alay ederek savundu. "Yoldaş Kamanev" diyordu Stalin, "Çin Devriminin yenilgisinden Komünist Enternasyonal siyasetinin sorumlu olduğunu ve bizim Çin'de Cavaignac'lar yetiştirdiğimizi söyledi... Bir partinin siyasetinin, sınıf güçleri ilişkisini tersine çevirebileceği nasıl iddia edilebilir? Devrim zamanında sınıfsal güç ilişkisini unutup da her şeyi bir partinin taktikleriyle izah etmeye çalışanlar için ne diyebiliriz ki? Böyle kimseler için tek bir şey söylenebilir -bunlar Marksizmi terk etmişlerdir."

Troçki Stalin'in izahatına gerekli cevapları verdi. Fakat parlak zekâsı nasıl daha önce Macaristan ve Bavyera'daki Komünist rejimlerin yıkılmasını ve Komintern'in Doğu'daki ümitlerinin yok olmasını önleyemediyse Çinli Komünistleri de neredeyse partiyi de yıkacak olan felaketten kurtaramadı. Stalin kazandı. Yani Troçki'yi mabetten attı. Böylece Komintern'in Çin'deki faaliyetlerini Stalin yürüttü. Bu faaliyetler bir süredir durmuştu.

Çin'de Rus kuruluşları kapanmıştır, Rus Komünistleri ya öldürülmüş ya da ülkeden sürülmüştür. Rusya'dan gelen mali, askerî ve siyasi yardım kesilmiş, Çin Komünist Partisi büyük bir karışıklığa girmiş ve bir süre için Komintern ile ilişkiyi kaybetmiştir. Kırsal bölgelerdeki sovyet hareketi ve (Mao'nun) Çin Kızıl Ordusu, aynı tarihlerde başladı ve Komünist Enternasyonal tarafından kuruluşundan sonra verilen onayın karar altına alındığı Altıncı Kongreye kadar da Rusya'dan pek takdir görmedi. (2)

1927'den sonra Rusya'nın, Kızıl bölgelerle herhangi bir dolaysız fiziki bağlantısının olması tamamen imkânsız hale geldi. Zira bu bölgelerin limanı yoktu ve düşman birliklerin meydana getirdiği birliklerle sarılmışlardı. Eskiden Çin'de çalışma yapan birçok

Komintern işçisinden şimdi sadece bir iki tane vardı. Bunlar da çoğu zaman toplumdan hemen tamamen tecrit olmuş, Çin'de bir iki aydan fazla kalmayı göze almaları mümkün olmayan kimselerdi. Eskiden Çan Kayşek'in Milliyetçilerine milyonlarca dolar verilmişken, şimdi, Kızıllara zaman zaman, ancak bir iki bin gelebiliyordu. Önceleri büyük 1925-1927 devrimini bütün Sovyetler Birliği desteklerken Çin Komünistleri şimdi "dünya devriminin temeli" olan geniş kaynaklarını artık kontrolü altında tutamayan bir Komintern tarafından yardım görüyordu. Komintern, o zamanlar, kötü bir şey yaptığı takdirde hemen reddedilecek yoksul bir üvey evlat gibiydi.

Gerçekte, Çinli Kızıllara bu on yıl içinde Moskova ya da Komintern tarafından yapılan mali yardımın çok az olduğu anlaşılıyor. Bay ve Bayan Noulen, 1932'de Şanghay'da tutuklandıktan ve Komintern'in baş Uzakdoğu ajanları olarak hüküm giydikten sonra, polisin ileri sürdüğü bütün deliller, yalnız Çin için değil, bütün Uzakdoğu için, yapılan toplam ödemenin aylık 15.000 doların karşılığı olan miktarı geçmediğini gösterdi. Bu, Japon ve Nazi-Faşist propagandayı desteklemek için Çin'e akan muazzam miktarların yanında hiçbir şeydir.* Bu miktar aynı zamanda, Amerika'nın 1933'te Nancing'e yaptığı 50.000 dolarlık buğday bağışının yanında da çok az kalmaktadır. Bu yardımın yabancı askerî gözlemcilerin bildirdiklerine göre Çan Kayşek'in Kızıllara karşı yürüttüğü iç savaşta tayin edici önemi olmuştur. Amerika, İngiltere, Almanya ve İtalya, Nancing'e, Çin sovyetlerini yıkmak için büyük miktarlarda uçak, tank, silah ve mühimmat sattı, fakat tabii Kızıllara hiçbir şey satmadı. Amerikan Ordusu, Kızıl Çin'deki yüzlerce şehri tahrip eden Çin Hava Kuvvetlerini eğitmek için birçok subay görevlendirdi. İtalyan ve Alman eğitmenler, bugün İspanya'da yaptıkları gibi, en büyük tahribata sebep olan bombalama harekâtlarını bizzat yönettiler. Almanya, en başarılı generali Von Seeckt'i yollayarak Çan Kayşek'in yardımına koştu. Daha sonra da, Nancing'in imha tekniklerini geliştiren büyük

* Mesela, Kuzey Çin için Japon propaganda fonu, 1936'da, iki milyon doları geçiyordu.

bir Prusya subay heyetiyle birlikte Von Falkenhausen'i yolladı. Bu çok iyi bilinen gerçekler karşısında, Rusya'nın Çinli Kızılları kolladığını söylemek bana çok saçma geliyor. Tam tersine, Çan Kayşek'in on yıla yakın bir zaman yabancıların Kızıllara esirgedikleri yardımla desteklendiği çok açıktır.

Muhtemelen, Çinli Kızıllar, çağdaş Çin tarihinde herhangi başka bir ordudan daha az maddi bir yardım görerek savaştılar.

5

Şu Yabancı Beyin Tröstü

✸

Gerçek şudur: Kızıl Ordunun kurulmasından sonraki ilk beş sene boyunca, içinde tek bir yabancı danışman yoktu. Bu yıllar boyunca Kızıl Ordu sovyetleri inşa etti, disiplinli bir devrimci hareket yarattı ve düşmanlarını hareketsiz bırakarak ve silahsızlandırarak güçlerini artırdı. Li Dı'nın Ciyangşi Sovyet bölgesinde bir Alman gönüllüsü olarak belirmesi ve sonra da hem siyasi hem de askerî olarak yüksek bir göreve gelmesi 1933 yılına rastlar. Fakat yabancı etkisinin bu kadar az olmasına rağmen, Kuzeybatı'daki bazı sorumlu Komünistlerin, Ciyangşi Kızıl cumhuriyetinde yapılan ve pahalıya mal olan iki hataya bu komitenin tavsiyelerinin sebep olduğunu düşündükleri anlaşılıyor. Birincisi, Mao Zedong'un belirttiği gibi 19. Yol Ordusu 1933 sonbaharında Nancing'de isyan ettiği zaman Kızıl Ordunun bu orduyla birleşememesiydi.

General Cen Mingşiyo, Say Tingkay ve Ciyang Guangnay tarafından kumanda edilen 19. Yol Ordusu, 1932'de Şanghay'ı Japonların işgal etmesi üzerine burasını kahramanca korudu ve güçlü milli ve devrimci niteliğini gösterdi. Şanghay Mütarekesinden sonra Fukien'e nakledilen ordu, gitgide Nancing'in "direnmeme" siyasetine karşı yürütülen muhalefetin merkezi haline geldi. Nancing'in Japonyayla imzaladığı utanç verici Danggu Mütarekesinden sonra 19. Yol Ordusu önderleri bağımsız bir devlet kurdular ve bir demokratik cumhuriyet kurmak ve Çan Kayşek rejimini yıkmak için harekete geçtiler.

19. Yol Ordusu, Guomindang'ın, Kızıllar tarafından hiç yenilgiye uğratılmamış bir iki ordusundan biriydi ve savaşma yeteneğine olan güvenleri büyüktü. Çoğunlukla Kantonlulardan meydana gelen ordunun siyasi niteliği, gevşek örgütlenmiş bir

sol kanat muhalefet hareketi idi. Çinli sosyal demokratlar olan Mincu Dang'ın önderliğinde Guomindang hareketi içinde çeşitli hiziplerin temel askerî desteğiydi.

1932'nin sonlarında, Komünistleri bastırmak için Fukien'e gönderilen 19. Yol Ordusu, bunu yapmak yerine, Çan Kayşek'e muhalefet etmek için hızlı bir şekilde kendi üslerini kurdu. Kızıllarla bir saldırmazlık paktı imzaladı ve onlara, Nancing'e ve Japonya'ya karşı bir ittifak teklif etti. Bu ittifakın ana hatları Kuzeybatı'da, daha sonra Mançurya ve Kuzeybatı ordularıyla Komünist orduları arasında varılacak olan ittifaka benziyordu.

Bir kere, danışma komitesi, Çan Kayşek'in Fukien ordularına karşı çeviklikle harekete geçeceğini tahmin etmedi. Aynı şekilde, Fukien ordularının bu kadar çabuk çözüleceğini de düşünmedi. Fukien'in açık olarak desteklenmesine karşı ileri sürülen diğer bir görüş de, bu ordunun siyasi olarak çok karışık ve kozmopolit olduğuydu. Sosyal Demokrat önderliği, tek devrimci amaçları olan Japonya'ya karşı mukavemet konusunda bile çok kararlı değildi. Komünistlerin Fukien meselesinde bölünmüş oldukları anlaşılıyor. Burada şunu hatırlamak yararlı olabilir; Alman felaketinden çıkarılan dersler henüz tam olarak kavranmamıştı ve Komünistler, Sosyal Demokratlarla samimi bir güç birliğine gitmek için gerekli tavizleri vermek istemiyorlardı. Müşterek düşman olan faşizm söz konusu olduğunda bile tavırları aynıydı.

Komünistler 19. Yol Ordusu ile işbirliği yapacak yerde kendi temel kuvvetlerini Fukien sınırından alıp Batı Ciyangşi'ye çekti ve Çan Kayşek'in yanını tamamen boş bıraktı. Böylelikle Cıciyang'dan komşu Fukien'e inmesi mümkün hale gelen General Çan Kayşek, 19. Yol Ordusu askerî ya da siyasi olarak hazırlanmadan saldırdı ve isyancıları bozguna uğrattı. Böylece de Kızıllar, ileride en güçlü müttefikleri olabilecek gücü kaybettiler. 19. Yol Ordusunun ortadan kalkmasının Güney Sovyetlerini yıkma işini kolaylaştırdığına şüphe yok. Ve Çan Kayşek 1934 başlarında güvenle bu işe sarıldı.

Kızıllar, ikinci ciddi hatayı Çan'ın yeni saldırısı, Beşinci Hareketi karşılamak için yaptıkları strateji ve taktikleri planlarken yaptılar. Önceki harekâtlar sırasında Kızıllar, hareket kabiliyeti

isteyen savaşlardaki üstünlüklerine ve güçlü, atik yoğunlaşma ve ani baskınlarıyla inisiyatifi Çan Kayşek'in elinden alma yeteneklerine dayanarak zafer kazanmışlardı. Fakat Beşinci Harekâtta, konuştuğum Kızıl kumandanların söylediklerine göre, Li Dı, Çan Kayşek'in yeni stratejisini karşılayabilmek için radikal tedbirler almakta ısrar etmiş. Partizan ve gerilla taktiklerini yan görevlerde kullanarak, pozisyonel savaş mihveri etrafında geniş çapta bir savunma planladı. Bu plan, bana söylendiğine göre, Kızıl askerî konseyin oybirliğiyle gösterdiği muhalefete rağmen nasıl olduysa kabul edildi. (1)

Fakat Li Dı ne gibi muhakeme hataları yapmış olursa olsun, Çin savaş metotları üzerindeki uzun tecrübesi ve Çin topraklarında uzun süre bulunmuş olması dolayısıyla Li Dı bugün Çin üzerindeki en ehliyetli Batılı askerî otoritelerden biri durumundadır. Ne olursa olsun, bir yabancı için, bir Çinli için olduğundan çok daha zor olan Uzun Yürüyüş'ün şiddetli zorluklarına tahammül etmiş bir kimsenin kişisel cesareti ve yılınayan kahramanlığı rahat koltuklarından devrimcilik taslayanlara bir örnektir. Tamamen bir yabancı olan Li Dı için Uzun Yürüyüş'ün bazı özel zorlukları oldu. Li Dı'nın mide rahatsızlıkları ve diş sorunları vardı. Fakat esas derdi, çok büyük ayaklarına uyacak büyüklükte bir çift pabuç bulmaktı. Çin'de o büyüklükte pabuç bulmak imkânsız görünüyordu. Yıllarca hiçbir yabancı ile teması olmadan, çoğu zaman da okuyacak kitabı bile olmadan yaşamıştı. Ben Bao An'dayken, büyük Çin Yıllığı'nı bulduğuna çok sevindi ve sayısız istatistik tabloları dahil her sayfasını dikkatle inceledi. İstatistik konusu, Yıllık'ın editörü H. H. Woodhead, C.B.E. kadar maharet sahibi olmakla övünebileceği birkaç şeyden biriydi. Bu mavi gözlü, sarı saçlı Avrupalı, Uzakdoğulu yoldaşları arasına katıldığı zaman, tek kelime Çince bilmiyordu. Tercümanla veya Almanca, Rusça ve Fransızca konuşarak anlaşmak zorunda idi.

Hangi dahi kumanda altında olurlarsa olsunlar, Kızılların Beşinci Hareket boyunca geçerli olan dezavantajlı duruma rağmen galip çıkmaları hemen hemen imkânsızdı. Ciyangşi Sovyet cumhuriyetinin son ümitsiz mücadelesindeki özellik, Kızılların aldığı yabancı destek değil, bunun önemli derecede Guomindang için

geçerli olmasıydı, Komünistlerin, "Rus Bolşevikleri tarafından idare" edilmedikleri, "Moskova rubleleriyle satın alınan paralı askerler" veya "Stalin'in kukla birlikleri" olmadıkları ve anti-komünist basında sık sık tekrarlanan diğer tanımlara uymadıkları oldukça açıktır. Komünist aleyhtarı savaşlar boyunca, Çinli ve yabancı gazeteler düzenli olarak, bir Guomindang saldırısından sonra savaş alanında ne kadar "Rus subayı cesedi bulunduğu"na dair haberler verirlerdi. Bu propaganda o kadar etkiliydi ki, pek çok komünist olmayan Çinli, samimiyetle, Çin Kızıl Ordusunun bir çeşit işgal ordusu olduğunu düşünüyordu.

Ciyangşi hakkında bu kadar yeter. Uzun Yürüyüş'ün bundan sonraki iki yılında, Kızılların, Çin'in sahil şehirlerindeki kendi parti üyeleriyle bile ilişkileri tamamen kopmuştu. Pek sık olmamakla beraber, Kızıl Orduyla dolaysız ilişki kuran sadece Komintern oluyordu. Moskova'daki Çin parti baş delegesi, Vang Ming† (Çen Şaoyü) Komintern'e rapor vermek üzere ihtiyaç duyduğu Kızıl Ordunun esas güçlerinin konumu hakkında bile güvenilir bilgiyi çok zor elde ediyor olmalıydı, *Inpreccor*'daki bazı makaleleri bunu yansıtmaktadır. Bu arada, bir gün ben Bao An'dayken, *Inpreccor*'un bazı sayıları gelmişti. Orada, Amerika'da okumuş olan Parti Merkez Komitesi sekreteri Le Fu'nun bunları büyük bir hırsla, yutar gibi okuduğuna şahit oldum. Pek önemsemeyerek, *Inpreccor*'u* neredeyse üç yıldır görmediğini söyledi!

Bir yıl önce toplanmış olan Komünist Enternasyonal'in Yedinci Kongresine ait ayrıntılı bilgi, Çin'in Kızıl merkezine ancak 1936 Eylül'ünde ben hala Kızıllarla birlikteyken ulaştı.Uluslararası anti-faşist birleşik cephe taktikleri hakkındaki tezin tam anlamıyla geliştirilmiş şekli Çinli Komünistlere ilk defa olarak bu raporlarla ulaşmış oldu. İsyanın tüm Kuzeybatı'yı sarıp Uzakdoğu'yu sarsacağı, önlerindeki heyecanlı aylar boyunca onlara siyasi rehberlik edecek olan bu taktikler ellerine bu kadar geç ulaşabilmişti. Ve Komintern ile Stalin, Çin'de devrimin gelişmesine şiddetle etki edecek bir biçimde, bir kere daha sorumlu bir rol oynuyordu.

Ben bu bölümü, Pekin'de, kenardan izleyebildim.

---

* "Uluslararası Basın yazışması", Üçüncü, yani Komünist Enternasyonal'in (Komintern) yayın organı, Moskova'da basılmıştır.

6

Hoşça Kal Kızıl Çin

✸

Bao An'dan ayrılmadan önce, iki ilgi çekici olay oldu. 9 Ekim'de, 4. Kızıl Ordu öncüleriyle Çen Gıng'ın 1. Ordunun Birinci Kıtasının Huining'de başarıyla birleştiği haberini veren radyo mesajı Gansu'ya ulaştı. Bir iki gün sonra, Çen Gıng ve 1. Cephe Ordusunun tüm önemli subayları, Cu Dı, Şü Şiyangçiyen, Hı Long, Cang Guotao, Şiyao Kı ve birçok başka 2. ve 4. Ordu önderleri ile Gansu'da tekrar buluşmanın sevinci içindeydiler. Kuzeydoğu Gansu'nun tümü Kızılların eline geçmişti ve 4. Cephe Ordusunun bir kolu Sarı Nehir boyunca, Kuzeybatı Gansu'ya doğru ilerliyordu. Kısa bir süre için, hükümet muhalefeti bertaraf edilmişti.

Bütün düzenli Kızıl Ordu güçleri Kuzeybatı Çin'de toplanmıştı. Ve aralarında düzgün haberleşme hatları kurulmuştu. Bao An'daki ve Vu Çicen'deki fabrikalara kış için üniforma talepleri geliyordu. Üç ordunun birleşik güçleri, seksen-doksan bin kadar dinlenmiş, iyi teçhiz edilmiş savaşçı idi. Bao An'da ve bütün sovyet bölgelerinde kutlamalar ve eğlenceler tertiplendi. Güney Gansu'daki çarpışmalar boyunca süren uzun gerilim dönemi sona ermişti. Şimdi herkes geleceğe güvenle bakıyordu. Çin'deki en güçlü Kızıl birliklerin hepsinin büyük yeni bir bölgede toplandığı ve Kızılların artık müttefik saydıkları Dongbey ordusunun Kızıllara yakınlık duyan 100.000 kişilik birliği bu kadar yakındayken, Kızıllar, artık, bir birleşik cephe teklifinin Nancing tarafından daha ilgiyle karşılanacağına inanıyorlardı.

İkinci önemli olay, ben ayrılmadan hemen önce, Mao Zedong'la yaptığım bir konuşmaydı. Bu konuşmada Guomindang

ile barış yapmak ve Japonya'ya karşı mukavemette güç birliği yapmak için Mao Zedong ilk defa somut şartlar ileri sürüyordu. Bu şartların bir kısmı, Komünist Partisinin ağustosta yayınladığı bir bildirgede zaten açıklanmıştı. Mao ile karşılıklı konuşmamızda bu yeni siyasetin sebeplerini sordum. (1)

"Önce" diye başladı, "Japon saldırganlığının ciddiyeti: Bu saldırganlık günden güne o kadar şiddetleniyor ve öyle korkunç bir tehdit ki, bunun karşısında Çin'deki bütün güçler birleşmelidir. Çin'de, Komünist Partisinden başka partiler ve güçler de vardır ve bunların içinde, en güçlüsü Guomindang'dır. Şu andaki gücümüz, Guomindang'ın yardımı olmadan Japonya'ya mukavemet etmek için yeterli değildir. Guomindang ve Komünist Partisi, Çin'deki temel siyasi güçtür. Eğer bunlar birbirleriyle savaşmaya devam ederlerse, bunun etkileri, Japonya'ya karşı hareket için olumsuz olur.

"İkincisi, Ağustos 1935'ten beri, Komünist Partisi manifestolarıyla, Japonya'ya mukavemet amacıyla, Çin'deki bütün partileri birleşmeye çağırıyor. Bu programı bütün halk olumlu karşıladı, bir tek Guomindang saldırılarına devam etti.

"Üçüncü nokta da şudur; Guomindang içindeki birçok yurtsever unsur bile, şimdi Komünist Partisi ile birleşmeyi uygun buluyor. Nancing hükümeti içinde ve Nancing'in kendi ordularındaki Japon aleyhtarı unsurlar milli varlığımızın tehlikede olması dolayısıyla birleşmeye hazırlar.

"Çin'de şu andaki durumun belli başlı özellikleri bunlardır. Ve bunlardan ötürü de, milli kurtuluş hareketi içinde böyle bir güç birliğini mümkün kılacak somut formülü ayrıntılarıyla gözden geçirmek zorundayız. Birlik için üzerinde ısrarla durduğumuz temel nokta, milli kurtuluş, Japon aleyhtarlığı ilkesidir. Şuna inanıyoruz ki, bunu gerçekleştirmek için, bir milli savunma demokratik hükümeti kurulmalıdır. Bu hükümetin temel görevleri, yabancı istilacıya karşı direnmek, halk kitlelerine haklar tanımak ve ülke ekonomisini geliştirmeyi hızlandırmaktır.

"Bu nedenle, parlamenter tarzda bir temsilî hükümeti, Japonlara karşı bir kurtuluş hükümetini, tüm yurtsever halk gruplarını koruyan bir hükümeti destekleyeceğiz. Böyle bir cumhuri-

yet kurulursa, Çin Sovyetleri onun bir parçası olacaktır. Bize ait bölgelerde, bir demokratik parlamenter hükümet için tedbirler alacağız."

"Bu, böyle (demokratik) bir hükümetin kanunlarının sovyet bölgelerinde de geçerli olacağı anlamına mı geliyor" diye sordum.

Mao olumlu cevap verdi. Böyle bir hükümetin Sun Yatsen'in son dileğini ve Büyük Devrimler süresince ileri sürdüğü üç "temel ilke"sini tekrar canlandırması ve gerçekleştirmesi gerektiğini söyledi. Bu ilkeler şunlardı; SSCB ile ve Çin'i eşit olarak kabul eden ülkeler ile ittifak, Çin Komünist Partisi ile birleşme ve Çin işçi sınıfının menfaatlerinin korunması.

Mao şöyle devam etti: "Guomindang içinde böyle bir hareket gelişirse işbirliği yapmaya ve onu desteklemeye ve 1925-1927 arasında olduğu gibi, emperyalizme karşı bir Birleşik Cephe kurmaya hazırız. Eminiz ki, milletimizi kurtarmak için tek yol budur!"

"Bu yeni teklif için acil bir sebep var mı?" diye sordum. "Bunlar, partinizin son on yıllık tarihi içinde alınan en önemli kararlar olarak görülmeli."

"Acil sebepler," diye açıkladı Mao, "Japonya'nın şiddetli yeni talepleridir.* Bu taleplerin gerçekleşmesi ilerideki herhangi bir mukavemet teşebbüsü için ve Japonya'nın gitgide büyüyen istila tehdidi karşısında halkın, büyük bir yurtsever halk hareketi şeklindeki tepkisi için muazzam engeller teşkil edecektir. Nancing'deki bazı unsurlar arasında, bu şartların getirdiği bir tavır değişikliği oldu. Bu şartlar altında, teklif ettiğimiz gibi bir siyasetin gerçekleşmesi artık mümkündür. Bunlar, bu haliyle, bir yıl ya da daha önce teklif edilmiş olsaydı, ne ülke, ne de Guomindang bunları kabule hazır olurdu.

"Şimdi, görüşmeler sürmektedir. Komünist Partisi, Nancing'i Japonya'ya mukavemet hakkında ikna etmek için büyük ümitler beslememekle beraber, mümkün de olabilir. Komünist Partisi, tüm tedbirleri almada her zaman işbirliğine hazır olacaktır. Çan Kayşek iç savaşa devam etmeyi tercih ederse, Kızıl Ordu bunu da kabul edecektir."

---

* Dışişleri Bakanı Hirota'nın Nancing hükümetine ilettiği "üç nokta" talepleri.

Sonuç olarak, Mao, Komünist Partisinin, Sovyet hükümetinin ve Kızıl Ordunun iç savaşa ve Nancing'i zorla devirmek teşebbüslerine son vermeye hazır olduğunu bildiren resmî bir açıklama yapmış oldu. Bunu şu şartla kabul ediyordu: Guomindang dışında diğer partilerin de işbirliğinin mümkün olabileceği bir siyasi ortamın sağlanması. Bu konuşma sırasında Mao, resmî mülakata dahil olmamakla beraber, şu açıklamayı da yaptı: Komünistlerin, isimlendirmelerde "işbirliğini" kolaylaştıracak şekilde değişiklikler de yapabileceklerini, bunu yaparken de Kızıl Ordunun ve Komünist Partisinin bağımsız rolünü esasta etkilemeyeceklerini söyledi. Yani, eğer gerekirse, Kızıl Ordunun ismi Milli Devrimci Ordu şeklinde değiştirilebilecek, "sovyet" ismi terk edilecek ve Japonya'ya karşı savaş hazırlığının sürdüğü dönemde toprak siyaseti daha ılımlı bir hale getirilebilecekti. Sonraki heyecanlı haftalar boyunca, bu açıklamanın olaylar üstünde önemli bir etkisi olacaktı.

1936 Ekim'inin ortalarında, Kızılların yanında bulunduğum dördüncü ay içinde, Beyaz Dünyaya dönme hazırlıklarım nihayet tamamlanmıştı. Bu kolay olmamıştı. Cang Şüeliyang'ın dost Dongbey birlikleri hemen tüm cephelerden çekilmiş, yerlerine ya Nancing ya da başka düşman birlikleri gelmişti. Bu durumda tek bir çıkış yolu vardı. Şiyen'ın kuzeyinde, bir günlük motor seyahati uzaklığında surlarla çevrili bir şehir olan Luocüen'e yakın bir yerde Kızıllarla hâlâ bir cephesi olan bir Dongbey tümeni vardı.

Korunan Barış adlı ana caddeden aşağı doğru son defa yürüdüm. Kapıya yaklaştıkça gitgide daha isteksiz yürüyordum. Son defa bazı sözler söylemek için bürolarından kafalarını çıkarıp bağırıyorlardı. Poker kulübümün üyeleri *maestro*'ya güle güle demek için toplu halde gelmişlerdi. Bazı "küçük şeytanlar" da, Bao An surlarına kadar benimle birlikte geldiler. Yaşlı Şü ve Yaşlı Şiye'nin resimlerini çekmek için durdum. Okul çocukları gibi kollarını birbirinin omzuna dolamışlardı. Sadece Mao Zedong gelmemişti. Hâlâ uyuyordu.

"Benim takma kolumu unutma" diye bağırdı Say. "Benim filmleri unutma" diye ısrar etti Lu Dingyi. Yang Şangkun, "Hava

filosunu bekleyeceğiz" diye güldü. "Bana bir eş yolla" diye seslendi Li Kınong.

Bo Gu da "O 150 gr. kakaoyu geri isterim" diye güldü.

Ben onları geçerken, Kızıl Akademi tam kadro, açıkta, bir ağacın altında Luo Fu'nun verdiği dersi dinliyordu, Onlar da geldiler. El sıkıştık, ben bir iki laf mırıldandım. Sonra döndüm, dereyi atladım, onlara el sallayıp küçük kervanımla hızla uzaklaştım. Onları sağ gören son yabancı ben olabilirim diye düşündüm. Çok üzgündüm. Sanki eve gidiyor gibi değil, evi terk ediyor gibiydim.

Beş gün sonra güney sınırına vardık. Orada küçük bir köyde kalarak ve siyah fasulye ve yabani domuz yiyerek üç gün bekledim. Ağaçlar içinde çok güzel bir yerdi. Pek çok av hayvanı vardı. Günlerimi, çiftçiler ve Kızıl askerlerle, domuz ve geyik avlayarak geçirdim. Çalılar sülün doluydu. Hatta bir gün, sonbaharın altuni eflatun rengine boyanmış, ovadaki bir düzlüğü uçar gibi geçen iki kaplan bile gördük. Cephe tamamen sessizdi. Kızıllar oraya sadece bir müfreze yerleştirmişti.

Ayın yirmisinde, tarafsız bölgeden ve Dongbey hatlarından sağ salim geçtim ve ödünç bir at üzerinde Luocüen'e doğru yola koyuldum. Orada beni bir kamyon bekliyordu. Bir gün sonra da Şiyenfu'daydım. Davul Kulesi'nde yerimden atladım ve Dongbey üniforması giymiş Kızıllardan birinden çantamı vermesini istedim. Uzun bir arama, sonra daha uzun bir arama ve gitgide endişem arttı. Sonunda, kesin olarak anlaşıldı ki çantam orada değildi. Çantada Çin Kızıl Ordusunun şimdiye kadar çekilmiş ilk filmleri, hatıra defterleri, otuz film bobini, birkaç kilo ağırlığındaki Kızıl dergiler, gazeteler ve belgeler vardı. Çanta bulunmalıydı!

Davul Kulesi'nin altında heyecan hüküm sürüyordu. Bir yandan da trafik polisleri merakla yakınımızda bir yere bakıyorlardı. Fısıltıyla teati edilen fikirler. Sonunda, ne olduğu anlaşıldı. Kamyon, tamir için götürülen kırık Dongbey tüfekleri ve silahlarıyla dolu çuvallara yüklüydü. Bir arama olur endişesiyle benim çanta da bu çuvallardan birine konmuştu. Fakat yirmi mil kadar geride bıraktığımız Vey Nehri'nin karşı kıyısındaki Şiyenyang'da, be-

nim çanta da diğer yüklerle birlikte bırakılmıştı. Şoför üzüntüyle kamyona baktı. Teselli meyanında bir küfür savurdu.

Akşam oluyordu. Şoför, gidip çantayı aramak için sabahı beklememizi teklif etti. Sabah! İçimde, sabahı beklersem gecikmiş olacağıma dair bir his uyandı. Hemen gitmek için ısrar ettim ve tartışmayı kazandım. Kamyon geri döndü. Ben de Şiyenfu'da bir dostun evinde o paha biçilmez çantaya tekrar kavuşup kavuşamayacağımı düşünerek bütün geceyi uykusuz geçirdim. Çanta Şiyenyang'da açılırsa iş, yalnız içindekilerin ebediyen kaybolmasıyla bitmeyecek, Dongbey kamyonu, içindekilerle birlikte tamamen *huay-la* mahvolacaktı. Şiyenyang'da Nancing jandarmaları vardı.

Çanta bulundu. Fakat çantayı aramak için acele etmekle iyi etmiştim, zira ertesi sabah, sokaklardaki bütün trafik kesildi ve şehre giden bütün yollar jandarmalar ve askerî birlikler tarafından tutuldu. Yol boyundaki evlerdeki köylüler evlerinden çıkarıldı. Görünüşü pek hoş olmayan kulübeler ortadan yok edildi. General Çan Kayşek, Şiyenfu'ya acele bir ziyarette bulunuyordu. Bizim kamyonun Vey Nehri'ne giden yola geri dönmesi bu şartlarda imkânsız olacaktı, zira nehir, sıkıca tahkim edilmiş olan hava meydanının hemen kenarından geçiyordu.

General'in gelişi, hâlâ zihnimde canlı olan hatıralarla unutulmaz bir tezat yaratıyordu. Kızıl Çin'de bir sokakta kayıtsızca dolaşan Mao Zedong, Şü Haydong, ya da Lin Biyao'yu hatırladım. Beri yanda, General, kellesi için mükâfat bile vadedilmiş biri değildi. Bu olay, kimin gerçekten halktan korktuğunu kimin halka güvendiğini çok açık bir şekilde gösteriyordu. Yine de General'in hayatını korumak için alınan bütün bu tedbirlerin bile yetersiz olduğu anlaşıldı. Kendi emniyetiyle görevli bu birlikler içinde bile pek çok düşmanı vardı.

ON İKİNCİ BÖLÜM

YENİDEN BEYAZ DÜNYA

1

İSYANA ÖN HAZIRLIK

✹

Kızıl Çin'den ayrıldığım zaman genç mareşal Cang Şüeliyang'ın eskiden Mançurya denilen, şimdiki Dongbey birlikleri ile, General Çan Kayşek arasındaki anlaşmazlık şiddetleniyordu. Çan Kayşek şimdi yalnız Çin silahlı kuvvetlerinin başkomutanı değil, yürütme Yüen'ının başkanıydı da. Bu görev, ülkenin başkanı olmaya denkti.

Dongbey birliklerinin askerî ve siyasi olarak geçirdiği değişimin safhalarını anlatmıştım. Bu birlikler, yarım düzine eyalete, Kızıllara karşı savaşmak üzere gönderilmiş olan paralı askerlerden, düşmanlarının milli, devrimci, Japon aleyhtarı sloganlarından etkilenerek devam eden iç savaşın abesliğine inanmış, tek bir şeyden heyecan duyar olmuş, tek bir ana fikre sadık bir ordu haline gelmişti.

Fakat duygusal heyecanın esas merkezi Kuzeybatı'daydı. Dongbey Ordusunun Japon aleyhtarı duygularının, Kızıllara karşı savaşı durdurma kararı ile ilişkisini pek az kişi fark ediyordu. Şiyen, çoğu Çinlilere de, Çin'in büyük ticaret limanlarında yaşayan yabancılara da çok uzak görünür. Gazeteciler de buraya ender uğrar. Son olaylarda da hiçbir yabancı gazeteci Şiyen'e gitmediğinden, yaklaşan olayların genel çerçevesi hakkında hiç kimse güvenilir bir bilgiye sahip değildi. Buraya uğrayan ender kişi, Ekim'de Şiyen'e giderek Genç Mareşal ile bir görüşme yapan Amerikalı yazar Bayan Nym Wales'di. Bayan Wales "Çin'deki esas Japon aleyhtarı hareket, kuzeyden güneye pek çok yerde meydana gelen çeşitli olaylarda değil, burada Şiyenfu'da, Mançurya'dan sürgün edilen kuzeydoğulular arasında oluşmaktadır. Böyle ol-

ması da mantıklıdır. Hareket Çin'in diğer bölgelerinde bastırılırken, Şiyenfu'da genç mareşal Cang Şüeliyang'ın açık ve coşku dolu önderliği altındadır. Mareşali askerleri candan desteklemektedir. Hatta bu yönde davranmaya onlar tarafından zorlanmıştır denilebilir."

Genç Mareşal ile yaptığı görüşmenin önemini düşünerek, Bayan Wales şöyle yazmaktadır:

"Sonuç olarak ve genel çerçeve ile ilişkisini gözden kaçırmayarak, bu görüşme Çan Kayşek'i etkili bir direnişe geçirme çabası olarak yorumlanabilir." Mareşalin sözleri arasında "Çin'de gerçek birleşme ancak yabancı saldırısına karşı koyarak –yani iç savaşla değil– yaratılabilir" ve "Hükümet halkın iradesine itaat etmezse, ayakta duramaz" biçiminde üstü kapalı tehditler de vardı. Çan Kayşek'ten hemen sonra gelen bu başkomutan çok anlamlı olan şu sözleri de söylemiştir: "Eğer Komünistler ortak düşman olan yabancı istilacılara direnmekte gerçek bir işbirliğine giderlerse, belki bu sorunun da barışçı yollardan çözümlenmesi mümkün olur..."

Çan Kayşek, Ekim'de Şiyen'i ziyaretinden sonra Dongbey birliklerinin Komünistlere karşı savaşta işe yaramadığını anlamış olmalıydı. Dongbey komutanlarıyla yaptığı görüşmelerde, Başkomutan, yeni saldırısının büyük bir ilgisizlikle karşılandığını fark etmişti. Cang Şüeliyang'ın adamlarından biri daha sonra bana, genç mareşalin o zaman Başkomutana, birleşik cephe, iç savaşın durdurulması, Rusya'yla ittifak ve Japonya'ya karşı direniş nedenlerinden oluşan bir programı resmî yoldan teklif ettiğini söyledi. Çan Kayşek'in cevabı şöyle olmuştu: "Çin'deki her Kızıl asker yok edilene ve her komünist tutuklanana kadar bu konuda konuşamam. Rusya ile işbirliği ancak o zaman mümkün olabilir." Bundan az önce Başkomutan, Rusya'nın yaptığı ortak bir savunma paktı teklifini, o zamanki dışişleri bakanı Vang Cingvey (1) yoluyla geri çevirmişti.

Şimdi, Başkomutan, Luoyang'daki karargâhına dönmüş ve yeni harekâtın hazırlıklarını denetlemeye başlamıştı. Gerekirse, yirmi bölük asker Kuzeybatı'ya getirilecekti. Kasım sonlarında savaş için tam teçhizatlı ondan fazla tümene ait birlik Dongguan yakınlarında Şensi girişindeki tarihî geçidin dışında toplan-

mıştı bile. Trenler dolusu mermi ve malzeme Şiyen'e akmaktaydı. Tanklar, zırhlı araçlar, motorlu taşıtlar da onları izlemeye hazır durumdaydı. Hızlandırma, şiddetlendirme planlarından halkın -Kuzeybatı'dakilerin dışında- haberi yoktu.

Güçlü bir milliyetçilik duygusu tüm ülkeyi sarmıştı. Japonlar, Japon aleyhtarı tahriklerin sorumlusu olarak gördükleri Ulusal Kurtuluş Hareketinin bastırılmasını talep ettiler. Nancing bu isteği yerine getirdi. Örgütün en önde gelen yedi lideri (aralarında ünlü bir bankacı, bir avukat, eğitimciler ve yazarlar bulunan namusla yurttaşlar) tutuklandı. Aynı zamanda, hükümet ülke çapında örgütlenmiş bulunan on dört derneği birden kapattı. Japonlar, Şanghay'da, Japonların elindeki fabrikalardaki grevleri (bunlar kısmen, Japonya'nın Sueyüan'ı işgaline karşı milliyetçilik duygularıyla yapılan protesto hareketleriydi) Guomindang'ın yardımıyla şiddetle bastırdılar. Çingdao'da benzeri protesto grevleri olduğunda, Japonlar kendi deniz kuvvetlerini çıkarttılar. Grevcileri tutukladılar, şehri işgal ettiler. Deniz kuvvetleri, ancak Sintao'daki Japon fabrikalarında Nancing bütün grevleri yasaklamaya razı olduktan sonra geri çekildi.

Bütün bu olaylar, Kuzeybatı'da yeni tepkilere yol açtı. Ekim'de Cang Şüeliyang, kendi subaylarından gelen baskı altında, Sueyüen cephesine gönderilmesini dileyen ünlü mektubunu yazdı. "Birliklerinizi kontrol edebilmek için, onlara fırsat çıktığında düşmanla çarpışmak izninin verileceği yolundaki sözünüzü tutmanız gerekiyor. Aksi halde, yalnız beni değil, Majestelerini de bir yalancı olarak görecek ve artık bize itaat etmeyeceklerdir. Lütfen bize, Dongbey Ordusunun hepsini olmasa bile bir kısmını harekete geçirerek Sueyüen'e gitme emrini verin. Böylece orada Japon emperyalizmiyle çarpışarak kutsal görevlerini yerine getirenlere destek olabiliriz. Bu mümkün olursa, ben de askerlerim de -sayıları 100.000'in üstündedir- Majestelerinin önderliğini sonuna dek izlemeye hazırız." Mektubun tümündeki içtenlik,* bir ordunun yitirilen prestijini geri kazanma umudu apaçık ortadaydı. Fakat Çan Kayşek teklifi geri çevirdi. Dongbey Ordusunun Kızıllarla savaşmasında diretiyordu.

* Siafu, 2 Ocak 1937'de Kuzeybatı Askerî Konseyi tarafından yayınlandı.

Bundan az sonra, isteğinde ısrar eden Mareşal konuyu bizzat görüşmek üzere uçağıyla Luoyang'a gitti. Bu arada tutuklanan Ulusal Kurtuluş Birliği liderlerinin özgürlüklerine kavuşturulması yolunda girişimlerde de bulundu. İlerde, Başkomutanın tutuklanmasından sonra, Cang Şüeliyang bu görüşmeyi şöyle anlattı:*

"Başkomutan Çan Kayşek son zamanlarda Saugayi'de Ulusal Kurtuluş liderlerimizden yedisini tutuklamış ve hapse attırmıştı. Kendisinden bu kişileri salıvermesini rica ettim. Bu Ulusal Kurtuluş liderlerimizden hiçbiri dostum ya da akrabam değildir; çoğunu tanımam bile. Tutuklanmalarına karşı çıktım, çünkü onların ilkeleri de benimkilerle aynıdır. Salıverilmeleri yolundaki ricam geri çevrildi. Bunun üzerine Çan'a şöyle dedim: "Halkın ulusal hareketine karşı tutumunuzun sertliği Yüen Şıkay ya da Cang Zongcang'inkinden** farksızdır." Başkomutan Çan cevap verdi. "Bu sadece sizin görüşünüzdür. Ben hükümetim. Davranışım bir devrimcinin davranışıydı"

"Yurttaşlarım, buna inanıyor musunuz?"

Bu sorunun cevabı oradaki binlerce kişiden patlayan kızgın bir kükreyiş oldu.

Fakat Cang Şüeliyang'ın Luoyang'a yaptığı bu ziyaretin bir olumlu sonucu vardı. Başkomutan, Şiyen'e bir dahaki gelişinde Dongbey tümenlerinin generallerine planlarını ve stratejisini ayrıntılarıyla açıklamayı kabul etmişti. Genç Mareşal, dönerek üstünün ikinci ziyaretini sabırsızlıkla beklemeye başladı. Fakat Çan gelmeden önce, Kuzeybatı'yı daha da öfkelendiren iki olay oldu.

Bunlardan birincisi, Almanya ile Japonya arasında Komünistlere karşı bir antlaşmanın imzalanması ve İtalya'nın buna gayriresmî olarak katılmasıydı. İtalya zaten susarak Japonya'nın Mançurya'yı almasını tanımış ve buna karşılık Japonya da İtalya'nın Habeşistan'ı kontrolünü tanımıştı. Mançukuo ile İtalyan ilişkilerinin açılması, bir zamanlar Kont Ciano ile arkadaş olan Genç Mareşal'i çok öfkelendirmişti. Bu haberleri alır almaz, Mussolini ve Ciano'yu şiddetle

* Sikiung Min Bao (Şiyenfu) 17 Aralık 1936'da yayınlanan bir konuşma.

** 20 yıl kadar önce Japonlara istedikleri hakları tanıyan savaş ağaları.

yerdi ve ülkesinde İtalyan etkisini yıkmaya ant içti. "Bu Çin'deki faşist hareketin kesin sonucudur!" demişti.

Sonra, Kasım'da Hu Zongnan'ın ünlü 1. Ordusunun uğradığı felaketin haberleri geldi. Bu ordu, ayın yirmi birinde, Kızıllar tarafından ağır bir yenilgiye uğratılmıştı. Nancing'in beyin takımının en yeteneklisi olan General Hu, önüne hemen hemen hiçbir engel çıkmaksızın, haftalardır Kuzey Gansu içlerine doğru yürümekteydi. Kızıllar, önemsiz birkaç çatışma dışında, savaşa girmekten kaçınarak yavaş yavaş geri çekilmişlerdi. Fakat bu arada, Nancing birliklerine "Birleşik Cephe" hakkında çeşitli yollardan propaganda yaparak onları durdurmaya çalışmışlar, Kızıl Ordunun hiçbir Japon aleyhtarı birliğe ateş açmayacağını bildirilerle yaymışlar ve onları Japonya'ya karşı direnmek için kendileriyle birleşmeye çağırmışlardı. "Çinli Çinliye karşı savaşmamalıdır" diyen propagandanın etkisini zaman gösterecekti.

Hu ileri atıldı. Kızıllar, neredeyse Hıliyenvan'a varana kadar geri çekilmeye devam ettiler. Orada artık çekilmeme kararı aldılar, düşmana bir ders vermek gerekiyordu.* Birleşik Cephenin de dişleri olduğu gösterilmeliydi. Birden dönerek, General Hu'nun birliklerini ustalıkla bir nehir yatağına çektiler, bombardımandan sonra alacakaranlıkta saldırdılar ve gece, ön tarafa (her iki kanada süngü saldırıları ile desteklenen) ani bir baskın yaptılar. Sıcaklık sıfır dereceydi. Kızılların çıplak elleri o kadar üşümüştü ki, el bombalarının kapsüllerini çıkaramaz olmuşlardı. Yüzlercesi, bombalarını lobut gibi kullanarak düşman hatlarına girdi. 1. Kolordunun öfkeli karşı saldırısı, iki piyade müfrezesi ile bir süvari alayının tamamen yok edilmesiyle sonuçlandı. Binlerce tüfek ve makineli tüfek ele geçirildi ve bir Hükümet Alayı, tam teçhizat, Kızılların tarafına geçti. General Hu "geri alması" haftalar süren bu yerleri birkaç gün içinde bırakarak alelacele geri döndü. Başkomutanın göndereceği yardımcı kuvvetleri beklemeye başladı.

Dongbey generalleri kıs kıs gülüyorlardı. Dedikleri çıkmıştı. Kızılların vuruş gücü her zamankinden yüksekti. Yani harekâtın

---

* Dr. Ma Haydı'nın bana yazdığı ve savaşın ayrıntılarını anlattığı bir mektuba dayanarak. Doktor o zamanlar Kızıl Orduda idi.Bkz. B.N.

bu uğursuz başlangıcı da Kızılları temizleme sürecinin ne kadar çetin olacağını gösteriyordu.

Bir yıl, iki yıl, üç yıl sonra nerede olacaklardı? Hâlâ Kızıllarla savaşmakta! Peki Japonya? Çin'de yeni bölgeler işgal edilmekte. Böyle mantık yürütüyorlardı. Fakat en iyi ordunun küçük düşürülmesine öfkelenen inatçı Başkomutan, suçu General Hu'ya yükledi ve on yıllık düşmanının kökünü kurutma azmi daha da arttı.

Olaylar böyle gelişirken, 7 Aralık 1936 günü, Çan Kayşek, Şiyen havaalanında uçağından inerek sahneye adımını attı.

Bu arada, sahnenin hem sağ, hem de sol yanlarında önemli şeyler olmuştu. Dongbey komutanları arasında, iç savaşın kesilmesi ve Japonya'ya karşı direnme hususlarını kapsayan bir ortak dilekçe verilmesi kararlaştırılmıştı. Bu karara, daha önce sözünü ettiğimiz Şensi Pasifikasyon Komiseri General Yang Huçıng'ın subayları da katılmıştı. General Yang'ın yaklaşık 40.000 kişilik ordusu, Kızıllara karşı savaşın durdurulmasını Dongbey birliklerinden daha çok istiyordu. Onların gözünde bu Nancing'in savaşıydı. Aralarından birçoğu gibi Şensi'li olan Kızıllara karşı savaşıp kırılmakta bir anlam göremiyorlardı. Üstelik Japonya komşu Sueyüen eyaletini işgal ederken, bu işle uğraşmak ayıptı. General Yang'ın Sipey Çun ya da Kuzeybatı Ordusu adıyla tanınan birlikleri, birkaç ay önce Dongbey birlikleri ile dayanışma kurmuş ve Kızıllarla gizli bir anlaşmaya girmişlerdi.

Bütün bunlar, genel hatlarıyla Başbakan-Başkomutan tarafından muhtemelen bilinmekteydi. Şiyen'de sürekli birlikler bulundurmamakla beraber, birkaç ay önce, yüzlerce solcuyu kaçırttığı, tutuklattığı ve öldürttüğü rivayet edilen yeğeni General Ciyang Şiyaoşiyen'in kumandasında, Üçüncü Jandarmalardan (Mavi Gömleklerin bir "özel hizmet" alayı) 1500 kadar kişiyi kente yerleştirmişti. Bunlar eyaletin her yanında casusluk merkezleri kurmuşlar ve "Komünist" olduğundan şüphelenilen öğrencileri, siyasete karışanları ve askerleri tutuklamaya ve kaçırmaya başlamışlardı. Başkentin polis kuvvetleri, Nancing tarafından atanan Şensi valisi Şao Lizu'nun kontrolündeydi. Şehirde ne Genç Mareşalin ne de Yang Huçıng'ın, özel muhafızlar dışında, birlikleri olmadığından burada fiilî başkomutandı.

Bu durum bir olaya daha yol açtı. Ayın dokuzunda Çan'ın gelişinden iki gün sonra, birkaç bin öğrenci Japon aleyhtarı bir gösteri düzenledi ve Başkomutana bir dilekçe vermek üzere Lindong'a yürümeye başladılar. Vali Şao yürüyüşün durdurulmasını emretti. Polis, Çan Kayşek'in jandarmalarının da yardımıyla, öğrencileri tartakladı ve bir ara üzerlerine ateş açtı. İki öğrenci yaralandı. Bunlardan birinin bir Dongbey subayının çocuğu oluşu durumu daha da gerginleştirdi. Cang Şüeliyang araya girdi, çatışmayı durdurdu, öğrencileri şehre dönmeye ikna etti ve dilekçelerini Başkomutana iletme sözü verdi. Çok öfkelenen Çan Kayşek, Cang'ı "iki tarafı birden temsil etmeye" çalışmakla suçladı, "sadakatsizliğini" kınadı. Çan Kayşek, isyanın patlamasını aralarındaki bu olaya bağladığını bizzat yazmıştır.

Böylece, bütün itiraz ve uyarılara rağmen, Başkomutan ayın onunda genelkurmayı topladı ve toplantıda, Altıncı Harekâtın başlatılması için nihai planlar resmen kabul edildi. Gansu ve Şensi'de bulunan Sipey, Dongbey ve Nancing birliklerine, Dongguan'da bekleyen Nancing birlikleri ile birlikte harekete geçme emri hazırlandı. Emrin ayın on ikisinde ilan edileceği bildirildi. Mareşal bu emirlere uymadığı takdirde birliklerinin Nancing kuvvetleri tarafından silahsızlandırılacağı ve kendisinin de görevden alınacağı açıkça belirtiliyordu. Bu arada, General Çan Dingven de Cang Şüeliyang'ın yerine Şakileri Ezme Komisyonu Başkanlığına atanmıştı. Aynı zamanda, hem Cang hem de Yang, Mavi Gömleklerin polisle birlikte, ordularındaki Komünist sempatizanların bir "kara listesini" çıkardığını ve bu kişilerin hareket emri verilir verilmez tutuklanacağını öğrenmişlerdi.

11 Aralık gecesi saat onda, Cang Şüeliyang'ın Dongbey ve Sipey ordularının bölük komutanlarını ortak bir toplantıya çağırmasıyla bu karışık ve tarihî olaylar zincirinin zirvesine varıldı. Dongbey birliklerinin bir bölüğünün ve Yang Huçing'ın ordusunun bir alayının Şiyenfu civarına getirilmesi için bir gün önce gizlice emir verilmişti. Toplantıda, bu kuvvetlerin Başkomutanı ve kurmayını "tutuklamak" için kullanılması kararı alındı. 170.000 askerin ayaklanması böylece gerçekleşiyordu.

2

Başkomutan Tutuklaniyor

✸

Ardında yatan nedenler ya da siyasi güçler hakkında ne denirse densin Şiyen'de sahneye koyulan bu oyunun zamanının fevkalade iyi hesaplandığı ve oynandığı itiraf edilmelidir. Çan Kayşek'in Nancing ve Şanghay'daki hükümet darbelerinden de Komünistlerin Kanton'u almasından da çok daha az kanlı ve daha az acemilikle başarılmıştır. Asilerin planlarının bir tek kelimesi bile, iş işten geçene kadar, düşmanın kulağına gitmemişti. 12 Aralık sabahı saat altıda, bütün iş tamamdı. Dongbey ve Sipey birlikleri Şiyen'ın kontrolünü ele geçirmişler, uykuda gafil avlanan Mavi Gömleklerin silahları alınmış ve tutuklanmışlardı. Genelkurmayın hemen hemen bütün üyeleri Şiyen konukevindeki karargâhlarında sarılmış ve gözaltına alınmıştı. Vali Şao Lizu ve emniyet müdürü de esir edilmişti. Şehrin polis kuvvetleri asilere teslim olmuş ve Nancing'in elli bombardıman uçağı, pilotları ile birlikte havaalanında ele geçirilmişti.

Fakat Başkomutanın tutuklanması biraz daha kanlı oldu. Çan Kayşek kentten on mil mesafede, kendisi için kapatılan ünlü kaplıca Lindong'da kalıyordu. Genç Mareşalin muhafız alayının komutanı, yirmi altı yaşındaki Yüzbaşı Sun Mingciyo gece yarısı Lindong'a gitti. Yolda yanına iki yüz Dongbey askeri alarak, sabahın üçünde Lindong varoşlarına vardı. Saat beşe kadar orada beklediler. Beşte, içinde on beş kişi bulunan ilk kamyon otele gitti ve nöbetçiler karşı koyunca ateş açıldı.

Dongbey öncülerine az sonra yardım geldi ve Yüzbaşı Sun'un komutasında, Başkomutanın ikametgâhına saldırıya geçildi. Tamamen gafil avlanan muhafızlar kısa bir süre karşı koyabildiler.

Fakat bu süre, neye uğradığını şaşıran Başkomutanın kaçmasına yetti. Yüzbaşı Sun yatak odasına girdiğinde, ortada kimse yoktu. Sun, yanına bir arama ekibi alarak, kaplıcanın arkasındaki kayalık, karlı tepeye çıktı. Önce Başkomutanın özel uşağını, az sonra da kendisini buldular. Geceliğinin üstünde sadece bol bir sabahlık, çıplak elleri ve ayakları dağa tırmanırken kesilmiş, takma dişlerini unutmuş, acı soğuktan titreyerek büyük bir kayanın yanındaki mağarada çömeliyordu.

Sun Mingciyo ona seslendi. Başkomutanın ilk sözü "Dostumsan ateş et de her şey bitsin" oldu. Buna Sun şu cevabı verdi. "Ateş etmeyeceğiz. Sizden tek istediğimiz, Japonya'ya karşı savaşta ülkemize önderlik etmenizdir."

Çan kayanın üstünden kalkmadan güçlükle şöyle dedi: "Mareşal Cang'ı çağırın, o zaman aşağı inerim."

"Mareşal Cang burada değil. Askerler şehirde ayaklanıyor, biz sizi korumaya geldik."

Bunu duyunca, Başkomutan çok ferahlamış göründü ve kendisini dağdan indirmek için bir at istedi. "Burada at yok" dedi Sun, "ama ben sizi dağdan sırtımda indiririm." Ve Çan'ın önünde diz çöktü. Biraz tereddütten sonra Çan razı oldu ve güçlükle genç subayın geniş sırtına bindi. Bir uşak Çan'ın ayakkabılarını getirene kadar, yokuştan aşağı askerlerin refakatinde büyük bir ciddiyet içinde, bu şekilde indiler. Dağın eteğinde, küçük grup bir arabaya binerek Şiyen'e doğru yola çıktı.

"Olan oldu" diyordu Sun. "Şu andan itibaren Çin yeni bir politika izlemelidir. Ne yapmak niyetindesiniz?... Çin'in en acil görevi Japonya'yla savaşmaktır. Kuzeydoğudaki halk bunda özellikle diretiyor. Niçin Japonya'yla savaşmak yerine Kızıl Orduyla savaş emri veriyorsunuz?"

"Ben Çin halkının önderiyim" diye bağırdı Çan "Ulusu temsil ediyorum. Tutumumun doğru olduğu kanısındayım."*

Böylece Başkomutan hafif yaralı fakat başı dik olarak şehre vardı. Burada, General Yang Huçıng ve Genç Mareşalin zorunlu konuğu idi.

---

* Javes Bertram'ın Sun Sing-çiyu ile yaptığı bir mülakattan bir kısım. Bertram, Londra'da basılan *Daily Herald*'ın Şiyenfu muhabiri olarak benim için çalışıyordu.

Darbe günü, Dongbey ve Sipey ordularının bütün bölük komutanları, merkezî hükümete, çeşitli bölge amirlerine ve tüm halka hitaben bir bildiri yayınladılar. Bu kısa bildiride "Başkomutanın gerçekleri görmesine yardımcı olmak için şimdilik Şiyenfu'da kalması gerektiği" açıklanıyor ve bu süre içinde güvenliği garanti ediliyordu. "Ulusal Kurtuluşun Başkomutanlığa sunduğu talepler tüm ulusa radyoyla duyurulmuş, Guomindang tarafından sansür edilen gazetelerde yayına sokulmamıştı. Ünlü sekiz madde şunlardır:

— Nancing hükümetinin yeniden düzenlenmesi ve tüm partilerin ulusal kurtuluşun sorumluluğunu paylaşmasına izin verilmesi.
— İç savaşa derhal son verilmesi ve Japonya'ya karşı silahlı direniş politikasının benimsenmesi.
— Şanghay'da bulunan yurtsever hareketin yedi liderinin salıverilmesi.
— Tüm siyasi mahkûmların affı.
Meclise özgürlük tanınması.
— Halkın yurdun savunması için örgütlenme hakkının ve siyasi özgürlüğünün korunması.
— Dr. Sun Yatsen'in vasiyetinin yerine getirilmesi.
— Derhal bir Ulusal Kurtuluş konferansının toplanması.*

Çin Kızıl Ordusu, Çin Sovyet hükümeti ve Çin Komünist Partisi bu programı derhal destekledi. Birkaç gün sonra, Şüeliyang özel uçağını Bao An'a gönderdi. Uçak Şiyen'e üç Kızıl delege ile döndü. Askerî kurul ikinci başkanı Co Enlay, Doğu cephe ordusu kurmay başkanı Ye Ciyenying ve Sovyet hükümetinin Kuzeybatı bölgesi başkanı Bo Gu, Dongbey, Sipey ve Kızıl Ordu delegeleri arasında ortak bir toplantı yapıldı. Bu üç grup açıkça ittifaka gittiler. Ayın 14'üne, 130.000 Dongbey, 40.000 Sipey ve 90.000 Kızıl Ordu askerinden oluşan bir Japon aleyhtarı Birleşik Ordunun kurulduğu ilan edildi.

* Yukarıdaki sekiz maddenin yedisi, Komünist Parti ve Sovyet hükümetinin 1 Aralık 1936'da çıkardığı bir sirküler telgrafla savunulan "Milli Kurtuluş" propagandasına tıpatıp uyuyordu.

Bu ordunun askerî kurul başkanlığına Cang Şüeliyang, ikinci başkanlığına da Yang Huçıng seçildi. Dongbey birlikleri, General Yü Şüecong'un önderliğinde ayın 12'sinde Gansu eyaletinin başkanı Lancov'da, merkezî Hükümet memur ve askerlerine karşı, kendi başlarına bir darbeye girişmiş ve oradaki Nancing garnizonunu ele geçirmişlerdi. Gansu'nun geri kalan yerlerinde Kızıllar ve Mançurya birlikleri bu eyaletteki 50.000 kadar Nancing askerini sarmış ve ana yolları kontrolleri altında tutmaktaydılar. Bu, Şensi ve Gansu tümüyle asilerin fiilî hâkimiyeti altında demekti.

Olaydan hemen sonra, yeni Kurul'un emriyle, Dongbey ve Sipey birlikleri doğuya, Şensi-Şenşi ve Şensi-Hınan sınırlarına ilerlediler. Aynı Kurul tarafından Kızıl Orduya güneye ilerleme emri verilmişti. Bir hafta içinde Vey şehrine kadar, Kuzey Şensi'nin tümü Kızılların işgali altındaydı. Pıng Dıhuay'ın emrindeki bir Kızıl öncü birliği Şiyenfu'dan sadece 30 mil mesafedeki San Yüen'e yerleştirilmişti. Şü Haydong'un emrindeki 10.000 yedek Kızıl asker Şensi'nin Hınan sınırına gitmeye hazırlanıyordu. Kuzeydoğu ve Kuzeybatı Kızıl birlikleri, Şensi sınırı boyunca omuz omuza duruyorlardı. Fakat bütün bu savunma hazırlıkları yürütülürken, her üç ordu da yeni bir iç savaşa karşı olduklarını açık seçik belirtiyorlar; amaçlarının siyasi olduğunu ve herhangi bir saldırı niyetlerinin olmadığını tekrarlıyorlardı.

Sekiz maddeyi uygulama hazırlıklarına derhal geçildi. Kızıllarla çarpışma emirleri tümüyle iptal edildi. Şiyenfu'daki 400'den fazla siyasi tutuklu salıverildi. Basın sansürü ve Japon aleyhtarı örgütler üzerindeki baskı kaldırıldı. Yüzlerce öğrenci halk arasında çalışma özgürlüğüne kavuşarak, her sınıf içinde Birleşik Cephe Örgütleri kurdu. Ayrıca köylere de dağılıp, çiftçileri, hem siyasi hem de askerî açıdan eğitmeye ve silahlandırmaya başladılar. Orduda, siyasi örgütçüler o ana kadar görülmemiş bir Japon aleyhtarı kampanyaya giriştiler. Neredeyse her gün kitlesel mitingler düzenleniyordu.

Fakat Kuzeybatı eyaletleri dışında bu gelişmeler hakkında hiçbir bilgi yayınlanmıyordu. Saygıdeğer *Ta Kung Pao* gazetesinin bile belirttiği gibi Şiyen çıkışlı bir haberi yazmaya cesaret eden yayıncılar derhal tutuklanmakla tehdit ediliyorlardı.

Bu arada Nancing'in propaganda makinası, halkın zaten iyice karıştırılmış kafasını daha da bulandırıyordu. Haberlerle şaşkına dönen Nancing'in ilk tepkisi Yetkili Kurulu (Merkez Yürütme Komitesi ve Merkez Siyasal Kurulu) toplantıya çağırmak oldu. Bu Kurul, derhal, Cang Şüeliyang'ı asi ilan etti, tüm görevlerinden uzaklaştırdı ve Başkomutanın salıverilmemesi durumunda cezai tedbirlere başvurulacağını bildirdi. Bu heyecanlı haberler karşısında halkın tepkisi değişik oldu. Çan'ın tutuklanmasını kimi büyük sevinçle, kimi şaşkınlıkla karşıladı. Her yerde çözülme belirtileri ortaya çıkıyordu. Çan Kayşek Çin'deki karşıt güçlerin bir ölçüde denge bulduğu bir nirengi noktasıydı. Çan'ın bu merkezî mevkiden uzaklaştırılmasıyla, bütün bu güçler başıboş kalmış, tez ve anti-tezin çatışması ortaya çıkmış ve yeni saflar, yeni etkenler, yeni sentezlerin aranması zorunlu olmuştu.

Tam üç gün kimse Çan Kayşek'in ölü mü diri mi olduğunu bilmedi. Cang Şüeliyang'ın radyoda Çan'ı nasıl ve niçin öldürdüğünü anlattığı yolunda asılsız bir açıklama yapan AP (Associated Press) dışında kimse asilerin ne yapmayı tasarladıklarını tamı tamına bilmiyordu. Bulundukları noktanın siyasi açıdan ne denli önemli olduğunun çok az kişi tam olarak farkındaydı. Nancing, Kuzeybatı ile bütün haberleşmeyi kesmekte, oradan gelen evrak ve bildiriler, sansürcüler tarafından yakılmakta idi.

Benim gönderdiğim yazılardan da yüzlerce kelime çıkarılıyordu. Kuzeybatı'nın 8 talebini duyurabilmek için çeşitli girişimlerde bulundum; bu, Batılı okurun kafasındaki belirsizliklere biraz olsun açıklık getirebilirdi. Fakat sansürden bunların tek kelimesi bile geçmedi. Yabancı muhabirlerin birçoğu Kuzeybatı'daki son olaylardan tamamen habersizdi. Propaganda kaynakları tarafından uydurulan her yalanı, uzun boylu düşünmeden haber diye veriyorlardı. Çünkü gerçek haberler ve olaylar sıkı sıkı gizlenirken Guomindang ve taraftarları Çin'i olduğundan çok daha beter bir tımarhane gibi gösteren birtakım çocukça yalanları tüm dünyaya yaymakta idiler. Şöyle martavallar uyduruluyordu: Asiler Emniyet Müdürünü kent kapılarına çivilemişlerdi. Kızıllar Şiyen'i işgal etmiş şehri yağmalıyor ve surlara kızıl bayraklar çekiyorlardı. Cang Şüeliyang, kendi adamları tarafından öldürülmüştü.

Nancing, hemen hemen her gün, Şiyen'de ayaklanmalar olduğu yolunda demeçler veriyordu. Kızıllar genç oğlanları ve kızları kaçırıyordu. Kadınlar "ortaklaşa" kullanılıyordu. Dongbey ve Sipey ordularının tümü haydut kesilmişti. Her yer yağma ediliyordu. Cang Şüeliyang, Başkomutan için 80 milyon dolar fidye istiyordu.

Ortada dolaşan en çılgın söylentilerin çoğu da Çin'deki Japon basınından ve hatta üst kademelerdeki Japon yetkililerden çıkmakta idi. Japonlar Şiyen'deki "Kızıl tehlike"yi gözleriyle görmüşçesine anlatan masallar türetmekte özellikle ustaydılar. Ama diğer herkes gibi onların da şehirle hiçbir bağlantısı yoktu. Japonlar darbenin ardında Sovyet Rusya'nın parmağını da bulmuşlardı. Fakat propaganda konusunda Moskova Basını onlardan daha baskın çıktı. *İzvestiya* ve *Pravda* sorumluluğu yüklenmemek için yaptıkları resmî açıklamalarda Cang Şüeliyang'ı kötülemekte ve Çan Kayşek'i yüceltmekte öylesine ileri gitti ki Şiyen olayının eski Çin Başbakanı Vang Cingvey ve "Japon emperyalistleri" tarafından ortaklaşa tasarlandığı yolunda bir masal bile uydurdular. Bu karalama olaylara öylesine ters düşüyordu ki Çin'deki en gerici basın bile, alaya alınmak korkusundan, bunu yazmak cesaretini gösterememişti. "Yalana izin verilebilir, beyler", demişti Lenin bir keresinde, "ama bir sınır dahilinde"

Çan'ın tutuklanmasından bir hafta sonra Nancing'in bu heyecanlı olayların ardındaki gerçekleri gizleme çabaları yetersiz kalmaya başladı. Önce sızıntılar daha sonra büyük delikler açıldı. Sekiz maddelik program yeraltı basını yoluyla her yerde yayınlandı. Liberaller ve ilericiler arasında taraftar kazandı, çünkü gerçekten de liberal-ilerici bir burjuva programıydı. Ve halk, Kuzeybatı'nın bir iç savaş çıkarmak değil, tam tersine, bunu önlemek istediğini anlamaya başladı. Bir asker için duyulan endişe, yavaş yavaş devletin güvenliği için duyulan endişeye dönüşmüştü. İç savaş şimdi Çan'ı kurtaramazdı, ama Çin'i yıkabilirdi.

Çan'ın tutuklandığı haberiyle birlikte Nancing'de iktidarı ele geçirme entrikaları da başlamıştı. Guomindang'ın Japoncu "siyasal bilimler kliği" ile yakın ilişkiler içindeki –ve de sekiz maddelik programın başlıca hedef aldığı– hırslı Savunma Bakanı Hı Yingçin, bir "ders verme harekâtına" girişmek için sabırsızlanı-

yordu. Bu konuda, General Hı, faşist eğilimli Vamboa kliği, Mavi Gömlekler, iktidarda olmayan Vang Cingvey hizbi, Batı Tepeleri grubu, "Ç.Ç"* hizbi ve Nancing'in Alman ve İtalyan danışmanları tarafından tamamen desteklenmekteydi. Hepsi de bu durumu askerî gücü tamamen ele geçirmek ve Guomindang içindeki liberal, Amerikan taraftarı, İngiliz taraftarı, Rus taraftarı ve Birleşik Cepheci grupları siyasi açıdan hiçe indirmek için iyi bir fırsat olarak görmekteydiler. General Hı, derhal yirmi Nancing tümenini Hınan Şensi sınırına doğru harekete geçirdi. Dehşet saçarak uçan filolarını Şiyenfu'ya gönderdi ve piyade birlikleri asilerin hatlarına rasgele saldırılara girişti. Nancing uçaklarından bazıları (Başkomutana Japonlara karşı verilen "50. yaş günü armağanları") Şensi sınırı içinde kalan Veynan ve Huaşiyen'i deneme mahiyetinde bombaladılar ve bazı fabrika işçilerini öldürdüler.

Şimdi büyük mesele şuydu: Çan Kayşek kendisi Şiyen'de esir iken fizikî değilse bile politik ölümüyle sonuçlanacak yorucu bir savaşın patlamasını önleyecek yeterli taraftarı Nancing'de toplayabilecek miydi? Nancing'de ve Şanghay'da kayınbiraderleri Çin Merkez Bankası müdürü T.V. Zoong, geçici başbakan H.H. Hong ve Madam Çan, Çan'ın kişisel taraftarlarını bir araya topladılar ve daha gerici unsurların Nancing'de "Komünistlere karşı cezalandırma seferi" diye adlandırdıkları saldırıyı başlatmalarını engellemek için ellerinden geleni yaptılar.

Bu sırada Şiyen'de taraf değiştirenler oluyordu, Başkomutan, tutuklanmasından hemen sonra, kendisine şiddetle "ihanet" edenlerin Şiyen'de değil ama Nancing'de olabileceğini anlamaya başlamıştı. Bu durumu tartan Çan Kayşek kendi cesedinin üstüne basarak General Hı Yingçin ya da başka birinin diktatörlük koltuğuna yükselmesini sağlayacak bir kahraman olmamaya karar vermiş olmalıydı.

---

* İki "Ç", Çen Lifu ve Çen Guofu idi. Bunlar, Guomindang'ın parti mekanizmasının denetimini ellerinde tutuyorlardı.

3

Çan, Cang ve Kızıllar

✸

Çin demokratik bir ülke değildi. Parti veya kişi diktatörlükleriyle idare ediliyordu. Siyasette sık sık feodal uygulamalara dönüş yapılmakta idi. Basının tamamen susturulduğu, halkın hiçbir hakkının olmadığı Çin gibi bir ülkede Nancing'i eleştirmenin veya siyasetini değiştirmenin tek etkili yolunun silahlı gösteri veya Çinlilerin *ping çien* dedikleri askerî ikna yolu olduğunu herkes kabul eder. Bu Çin siyasi hayatında çok rastlanan bir taktiktir. Cang Şüeliyang'ın diktatöre karşı harekete geçerken, amacına ulaşmak için akla gelen en insancıl ve en dolaysız yolu seçtiğini kabul etmek gerekir. Hareket asgari can kaybına ve kan dökülmesine yol açtı. Kullanılan metot feodal bir metottu. Fakat Mareşal uğraştığı kişinin, yarı-feodal politikada oynadığı rolü sezgisi ile anlamıştı. Cang'ın hareketinin sonucu, Çin'i milli bir tehlike karşısında birleştirmek olduğu için, tanıdığım çoğu Çinli, Cang'ı bir yurtsever olarak görmeye başlamıştı. Fakat Çan Kayşek'in hayatı gerçekten tehlikede miydi?

Görünüşe göre öyleydi. Ama tehlike Genç Mareşal'den ya da Kızıllardan gelmiyordu. General'e karşı bir tehlike teşkil eden kişi Yang Huçing'dı. Fakat onun hayatını tehdit eden en belirgin güç, başkasının iktidarında söz sahibi olmak isteyen Kuzeybatı ordularının genç radikal subayları, hoşnutsuz ve isyankâr askerler ve örgütlü ve silahlı kitlelerdi. Genç subaylar verdikleri önergelerde "hain" Çan ve çevresindekilerin halkın önünde yargılanmasını istiyorlardı. Ordudaki hava kesinlikle Başkomutanın idamı yönündeydi. Ve bunlara Başkomutanın hayatının kurtarılmasının gerektiğini anlatmak, acayip bir durum olmasına rağmen, Komünistlere düşmüştü.

Komünistlerin Şiyen olayı sırasındaki siyasetleri hiçbir zaman açık olarak izah edilmedi. Birçok kişi Çan Kayşek'in başlarına açtığı seneler süren amansız savaşın haklı öcünü almak için Komünistlerin onun ölümünü isteyeceklerini varsayıyordu. Birçokları, onların bu durumdan Dongbey ve Sipey ordularını birleştirmek, üslerini artırmak ve güç kazanmak için Nancing'i yeni bir çatışmaya davet etmek yolunda yararlanacaklarına inanıyordu. Komünistler bunların hiçbirini yapmadı. Yalnızca barışçı bir çözüm tarzı ve Çan Kayşek'in serbest bırakılmasını talep etmekle kalmayıp onun Nancing'de önderliği tekrar almasını da istediler. Madam Çan bile "Başkalarının düşüncelerinin tersine, onlar (Kızıllar) Başkan'ın hapis tutulmasında ısrar etmiyorlardı" demektedir. Fakat neden? İktisadi olarak, askerî olarak, her yönden gerçekten iç barış istiyorlardı. (1)

Mao Zedong "Çin milli kurtuluş hareketinin zaferi dünya sosyalizminin zaferinin bir parçası olacaktır; çünkü emperyalizmin Çin'de yenilmesi onun en önemli üslerinden birinin yok edilmesi demektir. Eğer Çin bağımsızlığını kazanırsa, dünya devrimi çok hızlı ilerleyecektir. Eğer ülkemiz düşman tarafından zapt edilirse her şeyi kaybederiz. Milli bağımsızlığı elinden alınmış bir halk için devrimci görev doğrudan doğruya sosyalizm değil, bağımsızlık için savaştır. Eğer onu uygulayabileceğimiz bir ülkeden yoksunsak komünizmin sözünü bile edemeyiz." diyordu.

Bu nedenle Komünistler daha Çan Kayşek tevkif edilmeden Guomindang'a verdikleri barış önerilerini esas olarak Mao Zedong'un bu tezine dayandırmışlardı. Buhran, Komünistlerin tekliflerinin samimiyetini göstermek için bir fırsat olmuştu. Çan Kayşek'in tutuklanmasıyla ilgileri yoktu, ama düşmesiyle çok yakın ilgileri vardı. (2)

Sovyet hükümeti ve Komünist Partisi olayı duyar duymaz bir toplantı yaparak sekiz maddelik programı desteklemeye ve birleşik Japon aleyhtarı kurula katılmaya karar verdiler. Kısa bir süre sonra bir bildirge* yayınlayarak "Şiyen liderlerinin yurtseverliklerinden gelen bir samimiyet ve şevk içinde hareket ede-

* Bir Barış Konferansı için Öneriler. Bao An 19 Aralık 1936.

rek Japonya'ya mukavemet için milli bir siyasetin hemen tespit edilmesini" amaçladıklarına dair inançlarını belirttiler. Telgraf Hı Yingçin'in silahlı imha hareketini şiddetle lanetliyor ve eğer iç savaş başlarsa, bütün Japon soyguncuların bu durumdan yararlanarak ülkeyi işgal edeceklerini ve milletin kaderinin kölelik olacağını bildiriyordu. Kızıllar barışı sağlamak için savaşa son vererek müzakerelere başlanmasını, Japonlara karşı milli birleşik mukavemet programının tartışılacağı ve bütün partilerin katılacağı bir konferansın toplanmasını acilen talep ettiler. Bu bildirge, Mareşal Cang'ın Şiyen'e topladığı Kızıl delegelerin izlediği siyaseti açıkça ortaya koyuyordu.

Şiyen'e gelişinden hemen sonra, Komünist delegelerin başkanı Co Enlay, Çan Kayşek'i görmeye gitti.* Bu ziyaretin Başkomutan üzerinde yaptığı etki kolaylıkla tahmin edilebilir. Hâlâ fiziksel zayıflığı üzerinden atamayan ve derin bir ruhsal sarsıntı geçirmiş olan Çan'ın, kellesini getirene 80.000 dolar vaat ettiği eski siyasi ateşesi Co Enlay'ı karşısında gördüğü ve Co tarafından dostça selamlandığı zaman korkusundan yüzünün sarardığı söylenir. Çan bir anda Kızıl Ordunun Şiyen'e girdiği sonucunu çıkarmış ve kendisinin bir esir olarak Kızıl Orduya teslim edileceğini düşünmüş olmalı. Aynı korku "(Eğer Çan, Şiyen'den alınmış olsaydı) gerçekte Kızıl hatları gerisine götürüldüğünü sanırdım" diyen Madam Çan'ın güzel başını da bulandırmış olmalı.

Fakat Başkomutan, Co ve Mareşalin kendisini Başkomutan olarak tanıdıklarını görünce ve Komünistlerin milli buhran hakkındaki görüşlerini anlatmaya başladıklarında, korkusundan çabucak kurtuldu. Başlangıçta soğuk davranan Çan konuşma ilerledikçe Komünistlere karşı giriştiği 10 yıllık savaş döneminde ilk kez Komünist görüşe yakınlık göstermeye başladı.

20 Aralık'a kadar "prensipte" genel bir anlaşmaya ulaşılmış sayılabilirdi. Mareşal Cang Şüeliyang'ın, ayın 19'unda yabancı basına verdiği demeçten alınan aşağıdaki bölümler, anlaşmaların gerçekte tamamlandığını belirliyordu: "Başkomutanın burada uzun süre kalması bizim zorlamamız sonucu değildir... Mr. Do-

---

* Çan yazılarında Co Enlay'la konuştuğundan hiç bahsetmiyor.

nald* geçen pazartesi geldikten sonra, Başkomutanın her zamanki kızgınlığı ve konuşmaya isteksizliği ortadan kalktı. Hepimizin karşılaştığı meseleleri sükûnetle tartıştı ve salı günü bizim düşündüğümüz ve merhum Dr. Sun Yatsen'in vasiyetine uygun olarak prensip anlaşmasına vardık.

"Bu nedenle Başkomutanın görüşlerini sormak ve onunla birlikte, çıkabilecek bir iç savaşın önlenmesi yolunda gerekli tedbirleri almak için Nancing'den gelecek herkesi memnunlukla karşılayacağımı belirttim. Başkomutan tabii ki serbest kalıp Nancing'e gitmeyi şiddetle talep etti. Başkomutanın vaatlerini yerine getireceğine olan inancım tam olmakla beraber, Nancing'e vardıktan sonra savaşa devam etmeye ikna edilmesi tehlikesini göze alamadım... Bu görüşüme katıldı. O zamandan beri Nancing'den durumla ilgilenecek yetkiye sahip birinin (mesela yeterli teminatı verebilecek birinin) gelmesini ve böylece kendisinin başkente dönebilmesini o da biz de boşuna bekledik. Hepsi bu kadar. Böyle bir gecikme çok garip. Eğer biri gelseydi, birkaç gün önce dönebilirdi...

CANG ŞÜELİYANG"**

Fakat Dongbey Ordusunun genç radikal subayları arasında önemli bir mesele doğuyordu. Cang'ın askerî konseyinde doğrudan ve güçlü bir şekilde söz sahibi olmuşlardı ve görüşleri artık önem kazanmıştı. Kuzeybatı'nın tümünü saran güçlü kitle hareketinin havasından etkilenerek, başlangıçta, Nancing sekiz maddelik programı uygulamaya başlayıncaya kadar Çan Kayşek'in serbest bırakılmasına şiddetle karşı çıktılar. Hatta bu subayların çoğu planladıkları büyük bir kitle toplantısında Çan'ı "halk mahkemesi" önünde idam talebiyle yargılamada ısrar ettiler.

Halk önünde aşağılanma ihtimali Çan'ı da düşündürüyordu. Kuzeybatı'da başlatılan hareketin gücünü en iyi o takdir edebi-

---

* Hem Çan Kayşek'in hem de Cang Şüeliyang'in sırdaşı olan bir Avusturalyalı.

** Bu telgraf 19 Aralık'ta Şiyenfu'dan diğer muhabirlere de iletilmesi isteğiyle Şanghay'daki *London Times* muhabiri Frazer'e gönderildi. Nancing sansürü telgrafa el koydu. Bir kopyası bu alıntının kaynağı olan Bay W. H. Donald'a da verilmiştir.

lirdi, çünkü benzer bir ayaklanma 1927'de neredeyse Çan'ı bile aşmıştı. Çan'ın bütün hayatı, kendisine göre düzenlediği olaylar zincirine ayaktakımı diye adlandırdığı halktan gelen müdahalelere karşı mücadele etmekle geçmişti. "Halk mahkemesi" rivayetleri, çevresindeki nöbetçiler arasında bile dolaşıyordu. Çan kapıdan kendi geleceği üzerine konuşan hapishane nöbetçilerini dinlediğini yazılarında söylüyor. "Halkın hükmü kelimelerini duyunca, ayaktakımını mazeret gösterip beni katletmek için feci bir tuzak kurduklarını anladım."

Çan Kayşek daha fazla aşağılanmaktan ancak Komünistlerin böyle bir plana karşı çıkmasıyla kurtulabilirdi. Co, Çan ile görüşmeden önce bile Komünistler ondan, serbest bırakılırsa iç savaşı durduracağı ve "Birleşik Cephe" programını yürüteceğine dair yeterli teminatı aldıklarını belirtiyorlardı. Bunların yapılabilmesi, Çan'ın mevkiinin korunmasını ve Nancing'e eski itibarına sahip olarak dönmesini gerektiriyordu. Bu nedenle Kızıllara göre, Çan'ın bir anlaşma imzalaması ve bunun duyulması veya "halk mahkemesi"ne teslim edilmesi gibi bir duruma düşmesi halinde, iç savaş kaçınılmaz olarak çok büyük boyutlara ulaşacak, Kızıl-Guomindang savaşı sonuç almadan uzayacak, Japonya'ya karşı milli cephe kurulması gerçekten ulaşılamayacak bir hayal olacaktı. Böyle bir gelişmeden hiçbir parti yarar umamazdı, yalnızca Çin zarar görür, Japonlar kazanırdı. Kızıllar bana bunları bu şekilde anlattılar.

22 Aralık'ta D.V. Zoong, Donald ve Nancing'den gelen iki-üç kişinin yanı sıra, içlerinde Şensi ve Gansu yöneticileri, Savaş Bakanı yardımcısı, Askerî Danışma Konseyi Başkanı, Başkomutanın Başyaveri ve Çan Kayşek'le birlikte "alıkonmuş" olan Erkân-ı Harbiye'nin bir kısım üyesi de olmak üzere hükümetin büyük bir bölümü Şiyen'e varmıştı. Bu kişilerin çoğu Cang Şüeliyang, Yang Huçıng, Co Enlay ve Dongbey ordusunun subaylarıyla birlikte resmî toplantıların çoğunda yer aldılar.

Sekiz talebin bunların destekleyenler için ifade ettiği gerçek anlam önem sırasına göre şuydu: 1) İç savaşa son verilmesi ve Guomindang'la Komünistler arasında işbirliği, 2) gelecekteki Japon saldırılarına karşı kesin bir silahlı mukavemet siyaseti, 3)

Nancing'deki bazı Japon taraftarı memurların tasfiyesi ve İngiltere, Amerika ve Sovyet Rusya ile daha yakın ilişkiler (mümkünse ittifaklar) kurulması için aktif bir diplomatik çalışmanın benimsenmesi, 4) Dongbey ve Sipey ordularının Nancing kuvvetleriyle eşit bir tabanda (siyasi ve askerî) yeniden teşkilatlanmaları, 5) halka daha fazla siyasi hürriyet tanınması ve 6) Nancing'de demokratik bir siyasi yapının yaratılması.

Bunlar, Çan Kayşek ve Cang Şüeliyang arasında Şiyen'den ayrılmadan önce yapılan anlaşmanın temel noktaları olmuştu. Çan iç savaş olmayacağı yolunda kişisel teminat da vermişti. Çan hiçbir belge imzalamadığını söylerken namuslu davranıyordu ve imzaladığı yolundaki iddiaları destekleyecek bir delil yoktu. Fakat Nancing ve Başkomutan itibarını muhafaza ettilerse de, olaylar Genç Mareşal'in kendi itibarını boşuna kaybetmediğini gösterecekti.

Bayan Çan'ın ayın 22'sinde gelişi karşılıklı görüşmelerin bitmesini çabuklaştırdı ve (Şiyen'deki üç gününü anlatan canlı yazılarında açıkça belirttiği gibi) General Cang'a yönelttiği sürekli ısrar ve azarlamalar Başkomutanın serbest bırakılmasını hızlandırdı. Kocasının kendisini çarmıha gerilmiş İsa'ya benzetmesi gibi Bayan Çan da kendi rolünü İncil'den "Yehova şimdi yeni bir şey yapacak, şöyle ki, bir erkeği koruması için bir kadın yaratacak" alıntısını yaparak kutsal bir havaya büründürmüştü. 25'inde Madam Çan, "Noel Baba'nın Şiyen'den geçip geçmeyeceğini" düşünceli düşünceli merak ederken, şeytanın kendisi Cang Şüeliyang kimliğinde ortaya çıktı. Kumandanlarıyla yaptığı bütün tartışmaları kazandığını ilan etti. Onları o gün uçakla Nancing'e gönderecekti. Ve gönderdi.

En sonunda, o sonuncu ve şaşırtıcı itibar kurtarma hareketi yapıldı. Mareşal Cang Şüeliyang, kendi uçağında Başkomutan ile birlikte başkente hareket etti. Cezalandırılmasını bekleyecekti.

4

"Kısasa Kısas"

✹

Sonraki üç ay içinde Şiyen'de yaratılmış olan siyasi karışıklıkların çoğu tamamen çözüldü, sahne bütünüyle değiştirildi. Büyük fetihler yapıldı, büyük zaferler kazanıldı. Büyük kayıplar ve geri çekilmeler de kaydedildi. Fakat yapılan düellolar, Çin tiyatrosunda görülen iki eski savaşçının dövüşlerinin benzeriydi. Hiçbir zaman birbirlerinin kılına bile dokunmadan, dehşetengiz çığlıklar atıp havayı kılıçlıyorlar. Sonunda kaybeden, ölümünü yerde baygın vaziyette bir süre yatarak temsil ettikten sonra kendini toparlayıp, ciddi bir vakar içinde, yürüyen bir ceset halinde sahneden çıkıyor.

Nancing'de sürüp giden, bu türden akıl almaz fakat son derece çekici bir durumun doğuşuydu. Herkes "kazandı" ve sadece tarih kandırıldı, tek mağdur oydu.

Cang Şüeliyang, Nancing'e gelir gelmez, Başkomutana "yüzüm utançla kızararak hak ettiğim cezanın verilmesi için sizi başkente kadar takip ettim. Cezalandırılmalıyım ki, disiplin korunsun" diyordu. Çan ise gösterişli bir edayla, "faziletsizliğim ve astlarımı eğitmede gösterdiğim zaaf yüzünden eşi görülmemiş bir isyan patlak verdi... Şimdi sen pişmanlığını ifade ettin. Ben de merkezî otoritelerden durumun düzeltilmesi için gerekli tedbirlerin alınmasını isteyeceğim" diyordu.

Durumun düzeltilmesi için gerekli tedbirler nelerdi? Şimdi, bütün sert tedbirlerin uzlaşmalarla değiştirilmesindeki ustalığı kavramak, cezalandırma ve mükâfatlandırma arasındaki ince çizgiyi fark edebilmek için sahneyi dikkatle izleyin. İşte bir uzlaşma stratejisi uzmanının işi, Çinlilerin *yu şih vu ming* dedikleri

"isimsiz gerçek"le, *yu ming vu şih* dedikleri "gerçeğe dayanmayan isim" arasındaki farkın ayırt edilmesi konusunda mükemmel bir bilgi gösterisi.

Çan'ın Nancing'e döner dönmez yaptığı ilk hareket nedir? İsyanı önlemekte gösterdiği yetersizliği ve başbakan olarak başarısız kaldığını itiraf eden uzun bir bildiri yayınlıyor ve derhal tüm hükümet güçlerinin Şensi'den çekilmesini emrediyor (böylece iç savaşı durdurma yolunda verdiği sözü tutmuş oluyor); arkasından istifasını veriyor. Bunu geleneksel tarzda üç defa tekrarlıyor. Fakat gerçekte istifasını Nancing'dekilerden daha ciddiye almamaktadır. Çünkü ayın 29'unda Merkez Yürütme Komitesinden bir komisyonu acil toplantıya çağırıyor ve Guomindang'ın bu en yüksek organından dört önemli şey yapmasını "rica" ediyor. Bunlar Cang Şüeliyang'ın cezalandırılması işini (başkanı olduğu) Askerî İşler Komisyonuna devretmek; Kuzeybatı sorununun çözümünü Askerî İşler Komisyonuna bırakmak; isyancılara karşı askerî harekâtı durdurmak ve (Hı Yingçin'in) "cezalandırma seferleri" karargâhlarını dağıtmaktır.

31 Aralık'ta mahkeme (Çan'ın bulunmadığı bir oturumda) Cang Şüeliyang'ı 10 yıl hapis ve beş yıl kamu haklarından mahrumiyet cezasına çarptırdı. Cang ertesi gün bağışlandı (1) ve bu süre zarfında, Çan Kayşek'in kayınbiraderi ve şimdi Şiyen'daki elçisi D.V Zoong'un özel misafiriydi. Daha sonra, 6 Ocak'ta, Başkomutanın Şiyen'daki "Haydutları Bastırma" karargâhları kaldırıldı. İki gün sonra, Guomindang'daki "siyasal bilgiler kliği"nin önemli lideri, Japonca bilen, Japon eğitimi almış Dışişleri Bakanı Cang Cün'un ayağının kaydırılacağı biliniyordu. Cang Cün Kuzeybatı'nın Nancing'deki Japon taraftarı yöneticiler suçlamasının baş hedeflerinden biriydi. Yerine Guomindang siyasetçilerinin "Avrupa-Amerika taraftarı" Japon aleyhtarı kliği, Ou Mey Pay'ın şefi Kuzeybatı'nın hoşnutlukla karşıladığı İngiliz eğitimi almış avukat Dr. Vang Conghue getirildi.

Yine Çan'ın ricası üzerine 15 Şubat'ta Guomindang Merkez Yürütme Komitesi genişletilmiş toplantıya çağırıldı. Geçmişte, Merkez Yürütme Komitesinin fonksiyonu kolayca kestirilirdi ve Çan Kayşek diktatörlüğünün koalisyon olduğu hâkim kliklerin

parti siyasetinde önceden kararlaştırdıkları önemli değişiklikleri meşru kılmakla sınırlı kalırdı. Şimdi yapılması istenecek önemli değişiklik neydi? Bu muhterem topluluğa sunulmak üzere "milli kurtuluş"a ilişkin yüzlerce önerge hazırlandı.

Ocak ayında ve Şubat'ın ilk günlerinde Çan Kayşek "hastalık izni" aldı. Cang Şüeliyang'la birlikte dinlenmek için memleketi Cıciyang'da Fınghua yakınlarındaki evine çekildi. İlk istifası reddedildi. Çan yeniden istifa talebinde bulundu. Bu sırada, resmî görevlerinden güya ayrılmış olan Çan, Kuzeybatı işinin düzeltilmesinde ve Dongbey, Sipey ve Kızıl Ordu komutanlarıyla sürdürülen konuşmalarda ipleri ele geçirmişti. Cang Şüeliyang "utanç içinde" hâlâ sözde mahkûm olarak yanında bulunuyordu.

10 Şubat'ta Komünist Partisi Merkez Yürütme Kurulu Nancing'deki Milli Hükümete ve Üçüncü Genişletilmiş Oturuma tarihî bir telgraf gönderdi.* Telgrafta Şiyen olayının barışçı yoldan çözümü ve ülke çapında "yakın bir zamanda gerçekleştirilecek barışçı birlik" için hükümet tebrik ediliyordu. Telgraf Genişletilmiş Oturuma siyasetlerinde dört önemli değişiklik yapmaları önerisini getiriyordu: İç savaşı sona erdirmek; ifade, basın ve toplanma hürriyetlerini teminat altına almak ve siyasi tutukluları salıvermek; Japon saldırısına karşı bir milli mukavemet planı hazırlanmasını kararlaştırmak ve Dr. Sun Yatsen'in isteği olan "üç ilke"nin uygulanmasına yeniden dönmek.

Komünistler bu öneriler özde ya da biçimde kabul edilirse milli birliği ve Japonlara mukavemet hareketlerini hızlandırmak amacıyla, hükümeti devirmek yolundaki çabaları bırakmaya ve aşağıdaki siyasetleri benimsemeye hazır olduklarını belirtiyorlardı: 1) Kızıl Ordunun ismini "Milli Devrimci Ordu" olarak değiştirip Askerî İşler Komisyonunun emrine vermek; 2) Sovyet Hükümeti'nin ismini "Çin Cumhuriyeti Özel Bölge Hükümeti" olarak değiştirmek; 3) Sovyet bölgelerinde bütünüyle demokratik yapıya sahip hükümetler kurmak; 4) Topraklara el koyma siyasetini erteleyip halkın gayretini milli kurtuluşun gerektirdiği görevlerde, yani Japon aleyhtarı hedeflerde yoğunlaştırmak.

* Bkz. *New China*, (Yenan, 15 Mart 1937)

Genişletilmiş Oturum, 15 Şubat'ta toplandığı zaman haydutların telgrafını resmî olarak dikkate almadı. Başarılması gereken daha önemli işler vardı. Çan Kayşek, oturumda yaptığı birinci konuşmasında mükemmel ve (ona göre) heyecanlı bir ifadeyle Şiyen'deki esaret hayatını bütün tafsilatıyla anlattı. İsyancıların isteklerinin yerine getirilmesine yol açacak hiçbir taahhüdün altına imza atmadığında isyancıların nasıl kendi görüşünü kabul ettiklerini, gasp ettikleri anılarını okuyunca ondan fışkıran yurtseverlik duygusunun isyancıların gözlerini yaşarttığını da sözlerine ekledi. Bütün bunları söyledikten sonra isyancıların sekiz talebini aceleci ve kibirli bir tutum içinde oturuma sundu. Başkomutana tam güvenini yeniden belirten Oturum, Çan'ın üçüncü kez verdiği istifayı reddetti.

Bu sırada, Merkez Yürütme Komitesi çok iyi bildiği çalışma tarzı içinde işleri kendi inisiyatifiyle yürütüyordu. Her şeyden daha önemlisi, belki de parti liderliğinde Çan Kayşek'ten sonra ikinci adam olan Vang Cingvey'in açılış konuşmasıydı: Vang yoldaş Kızıllara karşı yürütülen savaşların başlamasından beri ilk kez "iç pasifikasyon"un (Komünistlerin imhasının) ülkenin önündeki en önemli sorun olduğunu söylemeden ve ünlü "birleşmeden sonra mukavemet" ibaresini kullanmadan bir konuşma yaptı. Ülkenin en önemli meselesinin "kaybedilmiş toprakların geri alınması" olduğunu söyledi. Daha da önemlisi Oturum gerçekte Doğu Hıbey ve Kuzey Çahar'ın kurtarılıp, özerk Hıbey-Çahar Konseyinin feshiyle başlayan önergeleri benimsiyordu. Tabii ki bu, Nancing'in Japonlara savaş açtığı anlamına gelmiyordu. Anlamı basitçe, Japonların Çin topraklarına karşı bundan sonra girişecekleri askerî saldırıların Nancing'in silahlı mukavemeti ile karşılaşacağı idi. Bu gerçekten ileriye doğru atılmış bir adımdı.

İkinci olarak Merkez Yürütme Komitesi, Başkanının tavsiyelerine uyarak Çin'de demokrasiyi başlatacağı düşünülen uzun süredir toplanması ertelenmiş olan "Halk Kongresi"ni 12 Kasım'da toplantıya çağırmaya karar verdi. Daha önemlisi Daimi Komiteye, kongrenin yapısını belirleyen kanunları, "bütün grupların" temsil edilmesini sağlayacak şekilde yeniden düzenleme yetkisi verildi. Başkomutan yine Vang Cingvey'in ağzından ülkenin kar-

şı karşıya olduğu ikinci önemli meselenin demokrasinin hızla gerçekleştirilmesi olduğunu ilan etti.

Son olarak, oturumun son gününde, Çan Kayşek, hainler hariç herkese daha fazla konuşma özgürlüğü tanınacağını vadeden bir konuşma yaptı. "Aydın haydutlar"dan hiç söz etmedi. Bu konuşmada Başkomutanın basın özgürlüğünü savunduğu ilk kez duyuldu. "Siyasi tutukluların salıverileceğini" de vadetti. Basına, "Kızıl Haydut, Komünist Haydut" başlıklarının bundan sonra kullanılmaması sessizce emredildi. (Birkaç mahkûmun önemsiz cezaları affedildi.)

Tarihî Kongrenin 21 Şubat'taki son toplantısında görünüşte Komünistleri lanetleyen uzun bir bildirge yayınlandı. Komünizmin on yıllık cinayetleri ve yıkıcılık faaliyetlerinin tarihi yeniden özetlendi. Guomindang bu dönemi böyle yorumluyordu. Bir zamanlar doğru yolda olan insanların, hatta bütün faziletleri bünyesinde toplamış Guomindang müttefiklerinin bile nasıl olup da bu kadar alçaldıkları soruldu. Eşkıyalar, hırsızlar ve katillerle bir "uzlaşma"dan söz edilemeyeceği açık değil miydi? Fakat koparılan fırtına, aslında şartlı da olsa barış yapılmasına karşı olan muhafazakârların hoşnutsuzluklarına rağmen bildirgenin sonuna konulan barış ilkeleri için bir hazırlıktı.

Öneriler neydi? Oturum, Komünistlere hayata yeniden başlamaları için dört şartlı bir fırsat tanıyordu: 1) Kızıl Ordunun feshi ve milli orduya katılması. 2) "Sovyet Hükümeti"nin dağıtılması. 3) Dr. Sun Yatsen'in "üç ilke"sine temelde karşı olan komünizm propagandasının durdurulması. 4) Sınıf kavgasından vazgeçilmesi. Böylece "işbirliği" yerine "teslimiyet" şeklinde konmuş olsa da Guomindang, sonunda bir "uzlaşma" müzakeresi için Kızılların ilkelerini kabul etmeyi kararlaştırmış oldu. Bundan, öne sürülen ilkelerin Kızıllara kendi küçük özerk devletlerine, kendi ordularına, teşkilâtlarına, partilerine ve gelecek için tasarladıkları "azami program"a sahip olma hakkının tanındığı anlaşılıyordu. Ya da Kızıllar böyle umsunlar istenmişti. Kızıllar da böyle yorumladılar. Çünkü 15 Mart'ta Komünist Parti, Sovyet Hükümeti ve Kızıl Ordu Nancing'le müzakerelerin başlamasını isteyen uzun bir bildirge yayınladı.

Çan'ın bütün bu karmaşık oyunlarının hedefi neydi? Bunlar Nancing hükümetinin veya şahsının itibarını zedelemeksizin muhalefetle uzlaşabilmek için ustalıkla hazırlanmış oyunlardı. Sırasıyla okununca, emir ve beyanları ve Genişletilmiş Oturumun kararları Çan'ın muhalif grupların siyasi taleplerini kısmen karşıladığını, onların dayanışmalarını ve kendisine karşı bir karar çıkarmalarını önleyecek, fakat aynı zamanda parti içi bir başkaldırmaya da sebep olmayacak bir yol izlediği görülür. İç savaş durdurulmuş ve açıkça görüleceği üzere Nancing Japonya'ya karşı silahlı mukavemet görevini üslenmişti. Daha fazla siyasi hürriyet vaadinde bulunulmuş ve "demokrasi"nin gerçekleştirilmesi için kesin bir tarih saptanmıştı. Sonunda Guomindang ve Komünistlerin "işbirliği" içinde olmasa da birbirlerine saldırmadan yaşamalarına imkân veren bir formül önerilmişti. Aynı zamanda hükümet, isyancıların taleplerini kâğıt üzerinde reddediyor ve Komünistlerin "işbirliği" önerilerini geri çeviriyordu. Her şey mükemmeldi.

Çan Kayşek söz konusu uzlaşmaya Nancing'de karşılaştıkları oldukça kuvvetli düşmanlık nedeniyle mecbur olmuştu. Bu aynı zamanda daha az zeki ve daha az uzak görüşlü birinin aklını başından alacak ve intikam almak için harekete geçirecek kadar korkunç bir şokun da sonucuydu. Nitekim Çan'ın Nancing'deki kızgın taraftarları intikam istiyordu. Fakat Çan onlardan daha kurnazdı. Şiyen'de verdiği sözleri unutmaması, kendisini esir edenlerden derhal intikam almaya kalkışması ve tam dozunda bazı tehditlerle gerekli yumuşatıcı uzlaşmaları birleştiren bir siyaset uygulaması gerçekten büyük bir siyasi strateji dehasına sahip olduğunu gösteriyordu. Bu şekilde yavaş yavaş Kuzeybatı blokunu dağıtmayı (ilk amacı) ve General Yang Huçıng'ın Sipey Ordusu merkezî kumanda altında yeniden örgütlenirken, Dongbey Ordusunu yavaşça Şensi'den Anhue ve Hınan'a nakletmeyi başardı. Şubat'ta Nancing birlikleri Şiyen ve çevresini hiç olay çıkmadan ve direnişle karşılaşmadan istila edebildiler. Mart ayında da Çan, Komünistlerle müzakerelere başladı.

5

Eski Güzel Günler

✸

Şiyen olayı sırasında Kızıl Ordu birçok yeni bölgeyi işgal etti. Şimdi Sensi'de, Vey Nehri'nin kuzeyindeki hemen tüm yerler dahil, eyaletin büyük kısmını elinde tutuyordu. Kontrolleri altındaki 50-60 bin metrekarelik elli kadar eyalet –Avusturya'nın iki katı büyüklüğünde– Kızılların şimdiye dek yönettikleri en geniş alandı. Fakat iktisadi yönden yoksul, gelişme olanakları sınırlı ve nüfusu 2 milyonun altındaydı.

Stratejik açıdan son derece önemli bir bölgeydi bu. Buradan, isterlerse Orta Asya ticaret yollarını kapatabilirler ya da daha sonra, Çin Türkistan'ı (Şinciyang) veya Dış Moğolistan'la direkt ilişki kurabilirlerdi. Japonya ile bir savaş çıkması durumunda ise, bu sınırın değeri açıktı. Japonya'nın kapatamayacağı ve ikmal kaynağı olan sadece iki Çin sınırından biriydi. Yüzölçümü 550.000 metrekare olan Çin Türkistan'ının yarıdan çoğu zaten Çinli Kızıllara sempatizan bir yönetim altında, Nancing'den yarı bağımsız ve az çok SSCB'yi destekler durumdaydı. Kuzeydoğusundaki özerk Dış Moğolistan Cumhuriyeti'nde –900.000 metrekarelik, eskiden Çin'e bağlı ve bu bağlılığın Rusya tarafından bile hâlâ ismen tanındığı bir bölgede– 1936'da SSCB ile yapılan bir askerî antlaşma (Karşılıklı Savunma Paktı) sonucunda şimdi kızıl bayrak dalgalanıyordu.

Bugün hâlâ "Büyük Çin" diyebileceğimiz bu alanda, Komünistlerin denetimi altındaki üç bölge, yüzölçümü olarak eski Çin İmparatorluğu'nun kabaca üçte birine eşitti. Bunları birbirlerinden ayıran sadece Moğolların, Müslümanların ve sınır boyu nüfusunun oturduğu, siyasal açıdan ne oldukları belirsiz

tampon bölgelerdi. Bu bölgelerin Nancing'le bağları zayıftı; Japon işgali ise onlar için giderek yaklaşan bir tehlike olmaktaydı. Bu bölgeler bir süre sonra "Japonya'ya Karşı Birleşik Cephe"ye katılabilir ve sovyet etkisi altına sokulabilirdi. Böylelikle, gelecekte Orta Asya ve Moğolistan'dan başlayıp Kuzeybatı Çin'in göbeğine kadar uzanan muazzam bir Kızıl üs yaratılmış olacaktı. Fakat bütün bu bölge geriydi, bazı yerleri çıplak step ve çöldü, ulaşım zor, nüfus dağınıktı. Ancak SSCB'nin, Merkez Çin'in ya da her ikisinin birden ileri sınai ve askerî merkezleriyle yakın işbirliği içinde olduğu takdirde Doğu politikasında belirleyici bir unsur haline gelebilirdi.

Çinli Kızılların kazançları şimdilik şu noktalarda toplanıyordu: İç savaşın durması, Nancing'in iç politikasının bir ölçüde liberalleşip yumuşaması, Japonya'ya karşı bir sertleşme ve Sovyet bölgelerinin uzun süredir içinde bulundukları tecritten kısmen kurtarılması. Başkomutanın elçisi General Cang Cün ile Kızılların temsilcisi Co Enlay arasında yürütülen görüşmeler sonucunda nisan, mayıs ve haziran aylarında bazı önemli değişiklikler ortaya çıktı. Kızıl bölgelerle dış dünya arasında ticari ilişkiler kuruldu. Daha da önemlisi, iki bölge arasındaki ulaşım yavaş yavaş yeniden başladı. Sınırlarda Kızıl Yıldız ve Guomindang'ın Beyaz Güneşi sembolik bir birlik içinde üst üste kondu.

Posta hizmetleri kısmen yeniden başladı. Kızıllar Şiyen'de pek çok Amerikan kamyonu satın alıp bölgelerindeki başlıca merkezler arasında işleyen bir otobüs servisi kurdular. Gereken her çeşit teknik malzeme oluk gibi akmaya başladı. Komünistler için en değerli şey kitaptı. Yenan'da kurulan yeni Lu Şün kitaplığını doldurmak için ülkenin her yanındaki Komünist yoldaşlar tonlarca eser gönderdi. Yüzlerce genç Çin Komünisti büyük kentlerden Kuzey Şensi'deki yeni Kızıl başkent Yenan'a taşındı. Mayıs geldiğinde, 2.000'in üstünde öğrenci Kızıl Akademiye (Japonya aleyhtarı üniversite) yazılmış, 500 kadar öğrenci de Komünist Parti Okuluna girmişti. Aralarında Moğollar, Müslümanlar, Tibetliler, Formozalılar, Miyao ve Lolo kabilelerinden öğrenciler vardı. Birçok kişi de teknik okullarda öğrenim görüyordu.

Heyecanlı ilerici gençler de, eski parti üyeleri de Çin'in her yanından akın ediyorlardı. Temmuz'da, öğrenci yaşamının güçlüklerine rağmen müracaatlar o kadar çoğalmıştı ki, yer darlığından pek çok kişi, Kızılların 5.000 öğrenci almaya hazırlandıkları bir sonraki dönemi beklemek zorunda kaldı. Birçok usta teknisyen de gelmiş ve öğretmen olarak ya da "inşa projesi"nde çalışmak üzere görevlendirilmişti. Barışın kısa dönemdeki en büyük yararı belki de bu noktada oldu: Devrimci saflar ve Japon aleyhtarı hareket için yeni kadroların özgürce yetiştirilebileceği ve disipline sokulabileceği bir üs kurulmuştu.

Tabii Guomindang Kızılların dış dünya ile olan ilişkilerini dikkatle izlemeye devam etti. Komünist hareket üzerindeki baskı şimdi azalmıştı ama bu gerçek henüz açıkça belirtilmiyordu. Pek çok Komünist olmayan aydın da Kızıl Çin'deki durumu incelemek üzere geldi ve birçoğu çalışmak için kaldı. Haziran'da Guomindang gizlice Kızıl başkenti ziyaret etmek üzere, Şiyao Hua'nın başkanlığında, yarı resmî bir delegasyon gönderdi. Bu grup, Sovyet bölgelerini gezdi. Komünistlerle Guomindang'ın anti-emperyalist Birleşik Cephede yeniden bir araya gelmesinden memnuniyet duyduklarını belirttiler. Fakat bu davranışlardan hiçbirinin Guomindang basınında yayınlanmasına izin verilmedi.

Guomindang bölgelerindeki şartlar da Leninistler için daha iyiye gidiyordu. Komünist Parti hâlâ görünüşte yasadışıydı, fakat baskı bir ölçüde hafiflediğinden, etkisini artırmak ve örgütü genişletmek mümkün oluyordu. Tutukevlerindeki siyasi hükümlüler, sayısı az olmakla beraber sürekli olarak salıveriliyordu. Mavi Gömlekler denilen özel jandarmalar Komünistleri izlemekteyse de, kaçırma olayları ve işkenceler durmuştu. Mavi Gömleklerin başlıca görevinin bundan böyle "Japon taraftarı hainler" ile uğraşmak olduğu yolunda haberler yayılıyordu. Gerçekten de Japon taraftarlarından birkaçı tutuklanmış ve ilk defa Japonya hesabına çalışan Çin ajanları idam edilmişti.

Mayıs ayında, bu tavizlere karşılık, Sovyetler "Özel Bölge Hükümeti" adını almaya hazırlanmış ve Kızıl Ordu milli savunma kuvvetlerine "Milli Devrimci Ordu" olarak katılmak için başvurmuştu. Mayıs ve haziranda, parti ve ordu temsilcileri büyük "Çin

Birliği" toplantıları yaptılar. Guomindang'la işbirliği olanağını yaratacak yeni politikanın tespit edilmesi için kararlar alındı. Bu toplantılarda Lenin'in, Marx'ın, Mao'nun, Cu Dı'nın ve diğer Kızıl liderlerin resimleri Çan Kayşek ve Sun Yatsen'in resimleriyle yan yana asılmıştı.

Kızılların politikasındaki en önemli değişiklikler ağaların topraklarına el koymaktan vazgeçmeleri, Nancing'e ve Guomindang'a karşı propagandayı durdurmaları ve sınıf temeli ne olursa olsun herkese eşit haklar ve oy hakkı tanımayı garanti etmeleriydi. Bunlar arasında Kızılların ekonomisini en çok etkileyen, tabii ki, toprağa el koymanın durması oldu. Bu, toprakların yeniden dağıtımının gerçekleştirildiği bölgelerde ağalara eski topraklarının verilmesi demek değildi; ama Kızılların kontrolüne geçen yeni bölgelerde uygulamanın durdurulacağı anlamına geliyordu.*

Başkomutanlar ise kendi yönünden, Sovyet bölgelerini milli savunma alanı kabul edip ona göre ödeme yapmaya razı oldu. Kızıllara ilk ödeme (500.000 dolar) Çan Kayşek'in Nancing'e dönüşünden az sonra yapıldı. Guomindang'dan gelen bu paranın bir miktarıyla kooperatiflere gerekli malzeme ve alet alındı. Para aylıkları artırmakta kullanılmadı. Maliye Bakanı ayda 5 dolarlık maaşıyla yaşamaya devam etti. Nancing'den gelecek aylık para miktarı üzerinde tartışılırken, Kuzey'de Japon istila bulutları toplanmaktaydı.

Haziran'da Kızılların baştemsilcisi Co Enlay Başkomutanın gönderdiği özel uçakla Şiyen'dan Çin'in yazlık başkenti Guling'e geldi. Burada Co, Çan Kayşek ve kabine üyeleriyle bazı görüşmeler yaptı. Tartışılan noktalar arasında, Komünistlerin Kasım'da Halk Meclisinde -Meclis "demokratik" bir anayasa benimseme hazırlıkları içindeydi- temsil edilme isteği de verdi. "Özel Bölge"nin bölgesel esas üzerinden dokuz temsilci göndermesi yolunda anlaşmaya varıldığı açıklandı.

---

* Yeni toprak rantı siyaseti, toprak ağalarını cezalandırmayı amaçlıyordu. Uygulamada, "demokratik" siyasi örgütler yoksul köylüleri kolluyordu. Hiçbir zaman, kısa ömürlü iki parti işbirliğinin ilk aylarında bile Komünistler davalarının propagandasını yapmayı bırakmadılar ve nihai Marksist propagandalarını reddetmediler.

Fakat büyük olasılıkla, bu temsilciler "Komünist" olarak bilinmeyeceklerdi. Nancing bu "yeniden evlenme"yi açıkça tanımış değildi. İlişkiye, tövbekârlığı henüz sınanmamış bir cariyenin eve alınması biçiminde bakıyor ve bu konuda diplomatik nedenlerle, aile çevresi dışından ne kadar az konuşulursa o kadar iyi olacağını düşünüyordu. Fakat bu üstü kapalı anlaşma bile Japonya'ya karşı birkaç ay önce akla gelmeyecek kadar açık bir meydan okumaydı. Bu arada, Japonya'nın Nancing'e arabulucu Hirota yoluyla yaptığı mazbut bir "Kızıl karşıtı" evlilik* teklifi nihayet geri çevrilmişti. Bu, belki de, Nancing'in dış politikasının temelden bir değişime uğradığının son ve kesin göstergesiydi.

Bütün bunlar Çin politikasının inceliklerini bilmeyen Batılı gözlemciler için tümüyle anlaşılmaz bir durum gibi görünecek ve büyük olasılıkla tahlillerinde çok yanlış yargılara sürükleyecektir. Çin'den başka dünyanın herhangi bir yerinde benzer bir duruma rastlanması zordur. On yıllık şiddetli bir iç savaştan sonra Kızılların ve Beyazların birdenbire "Eski Güzel Günler"e dönmesinin anlamı neydi? Kızıllar Beyazlaşmış, Beyazlar Kızıl mı olmuştu? Hayır. Ama birinin kazanmış, birinin kaybetmiş olması lazımdı. Evet, Çin kazanmış, Japonya kaybetmişti. Çünkü bu son derece karmaşık, iki yönlü mücadelede son söz, üçüncü unsurun -Japon emperyalizminin- araya girmesiyle bir kere daha ertelenmişti.

* Japon tekliflerinin özü, Çin'i Roma-Berlin-Tokyo ittifakının bir çeşit uydusu yapmaktı.

6

Kızıl Ufuklar

✸

Lenin adında çok yetenekli bir sosyal bilimci şöyle demişti: "Genellikle tarih ve özellikle devrim tarihi, her zaman en iyi partilerin de en ileri sınıfın sınıf bilinci en yüksek öncülerinin de tasavvur edebileceklerinden öz bakımından daha zengin, daha çeşitli, daha çok yönlü, daha canlı ve 'ince'dir. Bunu anlamak zor değildir, çünkü en iyi öncüler on binlerin sınıf bilincini, iradesini, tutkusunu, düşlerini dile getirirler. Oysa devrim tüm insan yeteneklerinin kullanıldığı doruk noktasına ulaştığında, en keskin sınıf mücadelesi tarafından kamçılanan on milyonların düşleri, tutkusu, iradesi ve sınıf bilinciyle gerçekleştirilmiştir."*

Çin tarihi hangi yönlerden Komünist teorisyenlerin on yıl önceki tahminlerine kıyasla "özce daha zengin, daha çeşitli, daha çok yönlü, daha canlı ve ince" çıkmıştır? Daha açık söylemek gerekirse, Kızıl Ordu, kahramanca mücadelesine rağmen, Çin'de iktidara gelmeyi niçin başaramamıştı? Buna cevap vermeden önce, Çin devriminin Komünistlerce ne şekilde kavrandığını ve başlıca amaçlarının ne olduğunu yeniden gözden geçirmek gerekir.

Çin'deki Komünist hareket hakkında çok yaygın bir kanı, Komünistlerin bir kapitalist ekonomi dönemi gereğini görmeden, doğrudan doğruya sosyalizme geçmek istediği yolundaydı. Bu çok saçmaydı. Komünistlerin her sözü, bu devrimin "burjuva niteliğini" fark ettiklerini açıkça gösteriyordu. Mücadele devrimin niteliğinden çok, devrimin öncülüğünün niteliği ile ilgiliydi. Komünistlere göre bu öncülük, en kısa zamanda başlıca iki tarihsel görevi yerine getirmekle yükümlüydü: Önce emperyalizmi

* V. İ. Lenin, *Sol Komünizm, Bir çocukluk Hastalığı.*

defedip milli bağımsızlığımızı gerçekleştirmek (yani Çin'i yarı-feodallikten kurtarmak). Komünistler, ancak bu görevler yerine getirildikten sonra sosyalizme doğru gidişin mümkün olacağı kanısındaydılar.

Komünistler Çin'deki kapitalist sınıfın gerçek bir burjuvazi olmayıp "sömürge burjuvazisi" olduğunu söylüyorlardı. Bu, yabancı para ve tekelci sermayenin doğurduğu ve başlıca onlara hizmet eden bir "komprador sınıf"tı. Devrime öncülük edebilecek güçte değildi. Kendi özgürlüğü için gerekli koşulları ancak anti-emperyalist hareketin başarıya ulaşması ve yabancı egemenliğinin ortadan kalkmasıyla elde edebilirdi. Fakat böyle bir devrimi nihai zafere ancak işçi ve köylüler götürebilirdi. Komünistler de işçi ve köylülerin, zaferin meyvelerini kendi kurtardıkları bu yeni kapitalistlere sunmalarını istemiyordu. Fransa'da, İngiltere'de, İtalya'da, kısacası Rusya'dan başka her yerde böyle olmuştu. Bunun yerine, bir çeşit NEP dönemi, kısa bir "kontrol altında kapitalizm" döneminde iktidarı ellerinde tutmak, sonra bir devlet kapitalizmine, daha sonra da SSCB'nin yardımıyla hızla sosyalist yapıya geçmek istiyorlardı. Bütün bunlar *Çin Sovyet Cumhuriyetinin Temel Kanunları* adlı eserde açıkça anlatılmıştır.

1934'te Mao Zedong tekrar belirtiyordu:* "Emperyalizmi defedip Guomindang'ı yıkmanın amacı Çin'i birleştirmek, burjuva demokratik devrimi gerçekleştirmek ve bu devrimi daha yüksek bir sosyalist devrim aşamasına dönüştürmeyi mümkün kılmaktır. Sovyetin görevi budur."

Çin'de Büyük Devrim'in doruğunda (1925-27) hem köylü kitleler hem de proletarya gerekli devrimci havaya tamamen girmişti. Fakat Rus devrimini doğuran duruma göre büyük farklılıklar da vardı. Bunlardan biri özellikle önemliydi. Feodal kalıntılar Rusya'da daha belirgindi ama Çin yarı-sömürge bir ülke, "ezilen bir milletti" Oysa Rusya emperyalist bir ülke, "ezen bir milletti" Rus devriminde proletarya yalnız tek bir sınıfı, kendi milli burjuva-emperyalist sınıfını yenmek zorundaydı. Oysa Çin devrimi iki

---

* *Red China: President Mao Tse-tung Reports* (Kızıl Çin: Başkan Mao Zedong Anlatıyor).

başlı bir düşmanla, hem doğmakta olan kendi burjuvazisi hem de emperyalizmin çıkarlarıyla çarpışmak durumundaydı. En azından teorik olarak başlangıçta. Çin Komünistleri, düşmanın bu ikili niteliğini kendi saldırılarının ikili niteliğiyle yenmeyi hedefliyordu. Dünyadaki "proleter müttefikler" ve "SSCB emekçileri" de yardımcıları olacaktı.

Çin'deki sanayi işçilerinin hemen yarısı Şanghay'da büyük dünya devletlerinin yarım düzine savaş gemisinin gölgesinde yaşıyordu. Çin'in tüm sanayi işçilerinin dörtte üçü büyük olasılıkla Tiyencin'de, Çingdao'da, Şanghay'da, Hankov'da, Hong Kong'da, Kovlu'da ve emperyalizmin güçlü olduğu diğer bölgelerdeydiler. Şanghay bu şehirlerin klasik örneğiydi. Burada İngiliz, Amerikan, Fransız, Japon, İtalyan ve Çinli askerleri, bahriyeliler ve polisleri, Çin toplumunun en yozlaşmış unsurları olan yerli gangsterleri, komprador burjuvazi ile birlikte binlerce silahsız işçinin tepesine binmekte yarışırken görebilirdiniz.

İşçiler konuşma, toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne sahip değillerdi. Yerli ve yabancı ikili polis gücü var olduğu sürece, Çin'de sanayi proletaryasının siyasi eylem için harekete geçirilmesi düşünülemezdi. Bu polis gücü tarihte yalnız bir kere -1927'de- gevşemişti. Çan Kayşek, Kuzey'deki savaş ağalarını ezmek için kısa bir süre işçilerden yararlanmış, fakat hemen sonra dış güçlerin desteği ve yabancı kapitalistlerin mali yardımıyla, işçiler çok kanlı bir biçimde yine baskı altına alınmıştı. Nancing'deki rejim, ticaret limanlarındaki yabancı güçlerin elindeki bu sanayi üslerinin emniyetine güvenebilirdi. Güveniyordu da. Ayrıca onların silahlarına, kruvazörlerine, ülkedeki polislerine, nehir hücumbotlarına, paralarına, yayın organlarına, propagandalarına, casuslarına da güveniyordu. Bu güçlerin Kızıl Orduyla doğrudan doğruya çarpışmaya girdiği durumların ender olması önemli değildir. Gerektiğinde bu da oluyordu, ama asıl gördükleri hizmet, sanayi işçilerini atıl tutmak, Nancing'e savaş malzemesi ve uçak vermek ve (Nancing'le) gizli bir işbirliği yapmak biçiminde ortaya çıkıyordu. Mesela, iç savaşın varlığını inkâr edercesine, Komünistlerden "eşkıya" diye bahsediyorlar ve böylece, "müda-

haleyi önleme komiteleri" sorununun (İspanya'da olduğu gibi) ortaya çıkmasını bile önleyebiliyorlardı.

İşçilerin daha baştan böyle güçsüz kalmaları ve şehirlerde hiçbir önemli sanayi merkezini kazanamamaları üzerine, Komünist önderler kırsal bölgelere çekilmek zorunda kaldılar. Buralarda, Komünist hareket proleter sınıf bilinci ideolojisine bağlı kalmakla birlikte uygulamada kırsala dayanan bir milli toplumsal devrim niteliğine büründü. Kızıllar, kırsal bölgelerde zamanla yeterli güç toplayıp önce Nancing'e karşı, yabancı hâkimiyetinin nispeten hafif olduğu şehirlere karşı saldırıya geçmeyi, daha sonra da dünya proletaryasının yardımıyla yabancı güçlerin limanlardaki kalelerini yıkmayı umuyordu.

Fakat emperyalist güçler komünizme karşı Nancing'in güvenilir müttefiki iken, Kızılların dünya proleterlerinden beklediği yardım bir türlü gerçekleşmedi. Çin gibi yarı-sömürge ülkelerde başarılı bir işçi hareketinin "ancak proletarya diktatörlüğünün kurulmuş olduğu ülkelerden direkt yardım almakla mümkün olacağı", Komünist Enternasyonal programında* açıkça belirtildiği halde Sovyetler Birliği'nin Çinli yoldaşlara verdiği yardım ve destek, buna duyulan ihtiyacın çok altındaydı. Bunun tersine, Sovyetler Birliği'nin 1927'ye kadar Çan Kayşek'e yaptığı –neredeyse müdahale sayılabilecek– büyük yardım, onu iktidara getirmeye yaramıştı. Mamafih, bu, daha sonra Kızıl Ordu hareketiyle ortaya çıkan devrimci muhalefetin doğmasına da yardım etmişti. Tabii 1927'den sonra, Çin Komünistlerine açıktan açığa yardım etmek, SSCB'nin takındığı tavra ters düşerdi. Bunu yapması halinde çıkabilecek uluslararası bir savaş tek ülkede sosyalist inşa programını tehlikeye atabilirdi. Yine de bu etkenin Çin devrimini ne kadar etkilediği göz önünde tutulmalıdır.

Bir dış müttefikin maddi yardımından yoksun kalan Çin Komünistleri, "burjuva devriminin hegemonyası" için tek başlarına mücadeleyi sürdürdüler. Hem iç, hem de uluslararası politikadaki gelişmelerin kendilerini destekleyecek yeni güçler yaratacağı inancındaydılar. Fakat yanılıyorlardı.

---

* Londra, 1929.

Saydığımız sebeplerle Guomindang'ın gücü büyük şehir merkezlerinde nispeten sağlam kaldı; fakat köylerde çok yavaş gelişti. Çelişkili ve diyalektik olarak, burjuvazinin kırsal bölgelerdeki laçkalığı ile Nancing'in şehirlerdeki gücü aynı kaynaktan doğuyordu: Emperyalizm. Çünkü emperyalizm, şehirdeki ayaklanmaları önlemek ya da bastırmak için her ne kadar "yardıma hazır" görünmekteyse de, bu hizmete karşılık -başlıca, sistemin Uzakdoğu'daki odak noktası olan Japonya kanalıyla- yeni toprak ilhakları (Mançurya, Cehel, Çahar, Doğu Hıbey) ve yeni tavizler biçiminde, yüksek ücretler almaktaydı. Emperyalist saldırganlığın bu yeni aşamasının Nancing'e yüklediği sorunlar Guomindang'ın kırsal bölgelerde gerekli kapitalist "reform"ları -ticari bankacılık, ulaşım, merkezî vergilendirme ve polis gücü vb.-, hoşnutsuzluğu ve köylü ayaklanmalarının yayılmasını önleyecek kadar çabuk yapmasına engel oldu. Toprak devrimini yapmakla, Kızıllar, oldukça geniş bir köylü kitlesini hoşnut edebilmişler, kırsal Çin'in bir kısmında önderliği ele geçirmişler, hatta neredeyse tamamen tarım ekonomisine dayanan birkaç güçlü merkez kurabilmişlerdi. Fakat şehirlerde daha fazla güçlenememişler ve buralarda, düşmanları egemenliklerini sürdürmüştür.

Bu durumda, Komünistler, Guomindang'ın Sovyetlere yaptığı hücumların, Çin halkının Japonlara karşı "milli kurtuluş" hareketini yürütmesine engel olduğunu ve Guomindang'ın ülkeyi savunmakta gösterdiği isteksizliğin onun liderliğinin iflasını kanıtladığını ileri sürdü. Komünistlerin devrim tezi de böylece haklı çıkmış oluyordu. Çok öfkelenen Milliyetçiler, Komünistlerin hükümeti devirme çabalarının, Japonya'ya karşı direnmelerini önlediğini, diğer yandan, iç bölgelerde "Kızıl haydutluğun" sürdürülmesinin yurt içi reformların gerçekleşmesini geciktirdiğini söylediler. Çin devriminin bu döneminin içinde bulunduğu çıkmaz ve temel güçsüzlük işte bu noktada yatmaktaydı.

Bu on yıl içinde, emperyalist baskı zamanla o kadar şiddetlendi, emperyalistlerin şehirlerdeki Çin kompradorlarının çıkarlarını korumak için istedikleri bedel o kadar arttı ki, bu, Guomindang (burjuvazinin ve toprak ağalarının partisi) ile Gongçandang (işçi ve köylülerin partisi) arasındaki sınıf düşmanlığında bir yu-

muşama eğilimine yol açtı. İşte bu nedenle –ve önceki bölümlerde anlatılan olaylar sonucunda– Guomindang ile Komünist Partisi on yıllık sürekli savaştan sonra, Japon emperyalizmine karşı daha yüksek bir ortak düşmanlık düzeyinde yeniden birleşebilmişti. Bu birlik, iç çelişkilerinden dolayı pek sağlam değildi. Sürekli de değildi; iç çelişkilerin, mevcut dış çelişkilerden ağır bastığı an bozulabilirdi. Fakat bunun başarılabilmesi, bir devrimci mücadele dönemini kesinlikle sona erdirip yeni bir dönemi başlattı.

On yıl süren bir sınıf savaşından sonra Komünistler, burjuva demokratik hareketin "ancak proletaryanın hegemonyası altında" gelişebileceği iddiasından geçici olarak vazgeçmek zorunda kalmışlardı. Bunun yerine aynı amaçlara ancak "tüm sınıfların birliği" yoluyla varılabileceği kabul edilmişti. Bunun pratikteki önemi ise, milli devrimde mevcut önderliğin (yani Guomindang iktidarının) açıkça tanınmasıydı. Kızıllar açısından bu, (Mao'nun da açıkça itiraf ettiği gibi) "işçi ve köylü diktatörlüğünü sağlamlaştırmak, bu diktatörlüğü tüm ülkeye yaymak, sovyetleri ve kitleleri bu devrimci savaşa katmak için harekete geçirmek, örgütlemek ve silahlandırmak" mücadelesi verdikleri Ciyangşi'deki günlerden "büyük bir gerileme" idi. İktidar için silahlı mücadele şimdilik durmuştu. Yeni Komünist sloganlar şunlardı: Merkezî hükümeti desteklemek, Nancing yönetiminde barışçı bir birliği çabuklaştırmak, burjuva demokrasisini gerçekleştirmek ve tüm ulusu, Japonya'ya karşı çıkmak için örgütlemek.

Bu tavizlerin sonucunda elde edilen pratik kazançları daha önce tartışmıştık. Fakat bu kazançların elden gitmeyeceğine dair Komünistlerin elinde nasıl bir garanti vardı? İç barışın korunacağına, vadedilen demokrasinin gerçekleşeceğine ve Japonya'ya karşı mukavemet siyasetinin devam edeceğine dair ne garantileri vardı?

"Bu gibi dönemlerde", diyordu Lenin, "Komünist fikirlere en derin bağlılığı gereken bütün tavizleri verebilme yeteneği, uzlaşma, zikzaklar çizme, gerileme vb. ile birleştirmek gereklidir." İşte bu nedenle, Çinli Komünistlerde böylesine önemli strateji değişikliği olmakla beraber, şimdi yarışı eskisinden çok daha uygun koşullarda yürütebileceklerine inanıyorlardı. Mao Zedong'un de-

diği gibi "karşılıklı tavizler verilmişti" fakat taviz vermenin de "kesin sınırları vardı"

Şöyle devam ediyordu Mao: "Komünist Partisi, Sovyet bölgeleri ve Kızıl Orduyla ilgili sorunlarda liderliği elinde tutmaktadır. Guomindang'la ilişkilerinde bağımsızlığını ve eleştiri özgürlüğünü elinden bırakmamaktadır. Bu noktalarda hiçbir taviz verilemez. Komünist Partisi, hiçbir zaman sosyalizm ve komünizm amaçlarından vazgeçmeyecektir. Sosyalizm ve komünizm aşamasına varmak için burjuva demokratik devrim aşamasından geçecektir. Komünist Partisi, kendi programını ve kendi politikasını muhafaza etmektedir." (1)

Yeni Komünist politikasının yararlarını Guomindang'ın elinden geldiğince kendi çıkarları için kullanacağı çok açıktı. Nancing'in otoritesi, Çin'de ona karşı çıkabilecek tek parti tarafından da kabul edilince, Çan Kayşek iktisadi ve askerî gücünü Ciyangşi, Yünnan, Gueco ve Sıçuan gibi, savaş ağalarının etkisinin hâlâ sürdüğü sınır bölgelerine de yaymaya devam edecekti. Hem Kızılların çevresindeki askerî durumunu güçlendirecek, hem de onları geçici olarak hoş görmesine karşılık, siyasi tavizler koparacaktı. Zaman içinde, ustalıkla kullanacağı siyasi ve iktisadi taktiklerle Kızılları siyasi yönden zayıflatmak umudunu besliyordu. Öyle ki, kayıtsız şartsız teslim olmalarını istediğinde (kuşkusuz hâlâ bu sevdadaydı), Kızıl Orduyu siyasi fikir ayrılıklarını kullanarak parçalayabilecek ve geriye kalan laf anlamazları da, bölgesel bir askerî sorun olarak ele alıp ezecekti.

Kızıllar bu konuda hayallere kapılmış değillerdi. Aynı şekilde, demokrasi vaadinin de, kendilerinin sürekli muhalefeti olmadan yerine getirileceğine inanmıyorlardı. Tarihte hiçbir diktatörlük, çok ağır baskı altında kalmadıkça, elindeki gücün zerresini bile halka vermiş değildir. Nitekim Guomindang da bu kuralın dışında kalmıyordu. O çok sınırlı "demokrasi" bile, ancak on yıllık bir geçmişi olan silahlı muhalefet sayesinde elde edilmişti. Gerçekten de, bu muhalefet olmasaydı, demokrasiye hiç de ihtiyaç duyulmayacak ve bugün Çin'de görmeye başladığımız türden merkezî bir devlet akla bile gelmeyecekti. Çünkü demokrasinin gelişmesi, modern devletin gelişmesi gibi, kapitalist toplumun özündeki çe-

lişkileri (yani temel sınıf karşıtlıklarını) uzlaştıracak bir mekanizmaya duyulan ihtiyacı göstermektedir. Bu, burjuva demokrasisinin en yalın ifadesidir.

Bu çelişkiler Çin'de azalmıyor, tam tersine hızla artıyor ve sivrildikleri ölçüde, devlet bunların varlığını tanımak zorunda kalıyordu. İç barışın sağlanması, eğer bu barış kalıcı olacaksa, Nancing'in değişik toplum katlarını daha geniş ölçüde temsil etmesi kaçınılmaz oluyordu. Bu, Guomindang'ın burjuva demokrasisini gerçekleştireceği ve Komünist Partisinin serbest seçimlerde kendisine rakip olarak ortaya çıkmasına izin vererek, kendi idam kararını sessiz sedasız imzalayacağı anlamına gelmiyordu. Zira sadece köylülerin oyu Komünistlere mutlak çoğunluğu vermeye yetecekti. Ama Komünistler ve diğer partiler bu isteklerinde direndiğinden, devlet ekonomisini ve polis gücünü tekelinde tutan azınlık, çoğunluğun isteklerini bir ölçüde göz önünde tutmak zorunda kalmıştı. Milli Kongrede, sovyetlerin temsiline rıza gösterilmesi bunu gösteriyordu.

İktisadi, siyasi ve toplumsal çıkarların merkeze dönük gelişmesi, "birleşme" denilen bu süreç, giderek büyüyen grupların, kendi kendilerini korumak için çözümlenemeyecek olanı (derinleşen sınıfsal çatışmayı) çözme çabası içinde merkezde toplanmalarını gerektiriyordu. Ve Nancing ülkedeki değişik sınıf çıkarlarını daha geniş ölçüde temsil etme eğilimini artırdıkça (yani demokrasiye yaklaştıkça), kendi varlığını sürdürebilmek için, Japonların doymak bilmez taleplerine daha fazla direnmek zorunda kalıyordu. Artan Komünist etkisinin süreceğinin, gelecekte bir "temizlik harekâtına" girişilmeyeceğinin garantisini, Komünistler, ülkenin organik iktisadi, toplumsal ve siyasi ilişkilerinde –yani, bugünkü durumu yaratan gelişmelerde– görüyorlardı. Her şeyden önce, hem silahlı, hem de silahsız kitleler, sürekli iç barış, daha ileri bir yaşama düzeyi, demokrasi ve ulusal bağımsızlık istemekteydiler. Komünist Partisinin ikinci garantisi, ülkenin her yanında, bu istekleri gerçekleştirebilecek hareketin liderliğini sürdürmesinde ve fiilî askerî ve siyasi gücünde yatmaktaydı.

1937 baharında, Nancing üzerindeki Japon baskısının geçici olarak azalması, İç Moğolistan'a saldırının ertelenmesi,

"Çin'de işbirliği" yapmak için İngiliz-Japon görüşmelerinin başlaması ve Britanya hükümetinin bir Çin-Japon antlaşmasına ve Uzakdoğu'da "kalıcı barışa" aracılık etme umutları, bazı kişilerde Komünistlerin siyasi ortamı yanlış değerlendirdikleri kuşkusunu uyandırdı. Stratejiyi yakın bir Çin-Japon savaşının kaçınılmazlığı üzerine kurmak pek çılgın bir kumar değil miydi? Şimdi Çin'de iç barış sağlandığına, Kızıllar da Guomindang'ı düşürme çabalarını kestiğine göre, Japonya'nın Nancing'e karşı gerçekten uzlaşmacı bir tavır takınacağı ileri sürülüyordu. Japon emperyalistleri, Çin burjuvazisini faşizme teslim yoluna iterken fazla sert ve aceleci davrandıklarını fark etmişlerdi. Bunun sonucunda, Çin'deki iç mücadelenin yerini, Japonlardan nefret duygusu almıştı. Şimdi emperyalistler, Çin'deki iç çatışmaların yeniden ortaya çıkabilmesi için Çin burjuvazisine karşı dostça bir politika uygulamanın akıllıca olacağını görmüş olmalıydılar. Böyle bir Tokyo-Nancing yakınlaşması ise, Komünistlerin, büyük ölçüde "Japonya'ya direniş" tezine dayanan siyasi etkisini yıkmaya yetecekti.

Fakat sel halindeki bir tarih, boşalımını dinamik gelişme yasalarına göre yapmak zorundadır. Selden önceki kanallarına geri dönmeye zorlanamaz. En yetenekli Japon liderlerinin hemen durma gereğini görmelerine rağmen, Japonya'nın Çin'de yeniden durgun bir siyaset izleyemeyeceği kesindi. Komünistler bunu anlamışlardı. 8 Temmuz'da patlayan Liyoguociyao Olayı Kızılların görüşlerini doğruladı. Japonların kısa süren fikir değiştirme numarasının içyüzü ortaya çıktı. Çin topraklarında, Pekin'in 10 mil batısındaki Vanbing şehrinde (yasalara aykırı olarak) "gece manevrası" yapan Japon birlikleri, Çinli demiryolu bekçileri tarafından kendilerine ateş edildiğini ileri sürdüler. Bu olay Japon ordusunun eline bir bahane vermiş, bir kere daha asıl isteklerini göstermelerine vesile olmuştu. Temmuz ortasında, Japonlar 10.000'den fazla askeri Pekin-Tiyencin bölgesine sokmuş ve yeni emperyalist taleplerde bulunmuşlardı. Bunlara boyun eğmek, uygulamada Kuzey Çin'de Japon mandasını kabul etmek anlamına gelecekti.

Komünistler bu durumu şöyle görüyorlardı: Emperyalist saldırganlığın olay yarattığı her yerde, ulusun direniş yönünde artan

baskısı –Japonya, politikasını değiştirip geçmişi tamir yoluna gitmezse– Nancing'i savaştan başka çarenin kalmadığı bir noktaya itecekti. Bu da savaştan başka çare olmadığı anlamına geliyordu. Burada, Komünistlerin böyle bir savaşı yalnız bir ulusal bağımsızlık mücadelesi olarak değil, devrimci bir hareket olarak da gördükleri hatırlanmalıdır. "Çünkü emperyalizmi Çin'de yenmek, emperyalizmin en güçlü kalelerinden birinin yıkılması demektir" ve Çin devriminin zaferi ile "Çin halkının Japon saldırılarına karşı zaferi bir arada gerçekleşmiş olacaktır" (Mao Zedong). Japonya'daki, Çin'deki ve bütün dünyadaki siyasi-iktisadi gerilimin patlama noktasına varması, Mao Zedong'un tahminine göre pek uzun sürmeyecekti.

Komünistler bu savaşta, dışarıdaki emperyalizm tümörünü ve içteki sınıf baskısı kanserini söküp atabilmek için iki yönlü ameliyata on milyonlarca kişiyi silahlandırmak, teçhiz etmek, eğitmek ve seferber etmek gerekeceğini biliyorlardı. Böyle bir savaşın ancak kitlelerin en geniş biçimde harekete geçirilmesiyle ve siyasi bilinci oldukça yüksek bir ordunun geliştirilmesiyle yürütülebileceğini kavrıyorlardı. Böyle bir savaş, ancak en ileri devrimci öncülüğün varlığında kazanılabilirdi. Böyle bir savaşı burjuvazi başlatabilirdi. Ama ancak devrimci işçi ve köylüler tamamlayabilirdi. Halk bir kere gerçekten silahlanıp, geniş çapta örgütlenince, Komünistler, Japonlara karşı kesin zaferi sağlamak için ellerinden geleni yapacaklardı. Direnişe öncülük ettiği sürece burjuvazinin yanında yürüyeceklerdi. Fakat hükümet teklemeye başlar, "yılgınlığa" düşer ya da Japonya'ya boyun eğmeye kalkarsa –böyle bir eğilimin savaşın ilk büyük kayıplarından sonra ortaya çıkacağını düşünüyorlardı– bu öncülüğü kendileri almaya hazırlanmışlardı. Muhtemelen Nancing rejimi de, Çin'de güç sahibi olan herkes gibi, Komünistlerin amaçlarını tamamen anlıyordu. Dolayısıyla, her türlü uzlaşma yolunu denemeye hazırdılar. Eğer yurt içinde doğuracağı sonuçlardan çekinmeseler, Japonya'ya daha büyük tavizler bile vereceklerdi –en azından, rejimin, hem savaşa girecek gücü bulma hem de bu savaştan zarar görmeden çıkıp, içerideki devrim tehlikesini atlatma olanağı kuvvetle belirene kadar böyle yapmak isterlerdi.

Fakat Komünistler, geçmişle ilgili tahlilleri yeterince doğrulandığından seçtikleri yolun (yani Nancing'i, varlığını sürdürmek için mücadeleye zorlayacak olayları bekleme yolu) sağlamlığına inanıyorlardı. Nancing'in yalpalamaya devam edeceğini, Japonya'nın da her türlü manevraya girişeceğini gayet iyi biliyorlardı. Dışarıda Japon emperyalizmi ile Çin'in milli çıkarları arasındaki karşıtlık, içeride ise Çinli ve Japon kitleler ile toprak ağası-mütegallibe yöneticiler arasındaki karşıtlık en keskin noktasına varana kadar, baskılar artık çekilmez olup tarihsel engeller yıkılana kadar, emperyalizmin yarattığı canavar kendini yutmaya başlayana kadar bu durum sürecekti.

İşte böyle "kapitalizm kendi mezarını kazar", işte emperyalizm emperyalizmi yutar. Şu anlamda ki, Asyalı kitlelere, silahı, eğitimi, siyasi deneyi, örgütlenme özgürlüğünü ve içerideki baskının iyice yıpranmasını sağlayacak büyük güçleri bir emperyalist savaş ortaya çıkarır. Bu sayılanlar ise, devrimci bir gücün, nispeten yakın gelecekte iktidara gelebilmesi için çok gerekli yardımcılardır. O zaman bile, "silahlı kitlelerin" Komünist öncülüğü sonuna kadar başarıyla izleyip izlemeyeceği değişken ve şimdiden kestirilemeyecek etkenlere bağlıdır. Bunların en başında iç etkenler gelir, ama bu arada Amerika'nın doğusunun, İngiltere'nin, Fransa'nın, Almanya'nın, İtalya'nın ve en önemlisi SSCB'nin politikaları da unutulmamalıdır.

Çin, Japonya'nın saldırısını beklerken, gelecek hakkında Komünistlerin kafasındaki tablo kanımca buydu. Bunların hepsini kavramak kolay olmayabilir, ama en azından bir şey –Lenin'in yirmi yıl önce yazdıklarının bugün hâlâ doğru olduğu– kesin görünmektedir: "Bir sürü 'uygar' sırtlanın, bakıp bakıp dişlerini bilediği büyük Çin'de devrimin kaderi ne olursa olsun, dünyada hiçbir güç artık Asya'daki eski kölelik düzenini geri getirmez, Asya ülkelerindeki halkların kahramanca demokrasilerini yeryüzünden silemez."

Bir şey daha aynı ölçüde kesin görünüyordu. Artık ne Çin'de uğruna on binlerce gencin öldüğü demokratik sosyalizm fikirleri ne de bunların ardında yatan güçler yıkılabilirdi. Çin'deki toplumsal devrim hareketi yenilgilere uğrayabilir, geçici olarak

geri çekilebilir, bir süre gevşemiş görünebilir, günün gereğine ve amaçlarına uymak üzere taktiklerinde büyük değişiklikler yapabilir, hatta belki bir dönem yeraltına çekilmeye zorlanabilir; fakat gelişmesini sürdürmekle kalmayıp, sonunda şu veya bu şekilde kazanacaktır da. Çünkü (bu kitapta da kanıtlanmaya çalışıldığı gibi) hareketi doğuran koşullar, bunun zafere ulaşmasını sağlayacak dinamizmi kendi içlerinde taşımaktadır. Ve bu zafer geldiğinde, öylesine güçlü, öylesine karşı konmaz olacaktır ki, emperyalizmin doğuyu saran son barbarlıklarını tümüyle tarihe gömecektir.

Sonsöz
1944

✹

Japonya'nın Çin'i ele geçirme çabasına giriştiği Temmuz 1937'den (Liyoguociyao Olayı) bu yana geçen yedi yılda, Çin halkına neler oldu? Şurası kesindir ki, zaman, Mao Zedong ve diğer Komünist liderlerin Japonya'ya karşı mücadelede milli birliğin kurulmasının, devrimci hareketin o andaki herhangi bir amacından daha önemli olduğu yolundaki yargılarının doğruluğunu tamamen kanıtlamıştır.

Bu açıdan bakıldığında, Şiyen olayı çağdaş Çin tarihinde kesin bir dönüm noktası gibi gözükmektedir. Şiyen olayından hemen önce, Çin'in Komintern'e karşı bir pakta girmesine ramak kaldığını bugün pek az kişi hatırlamaktadır. Fakat şimdi açıkça ortaya çıkan şudur: Başkomutanın Çinli Kızıllara karşı planlanan saldırıdan vazgeçmesi, Tokyo ile Nancing'in yollarının kesinlikle ayrıldığı noktadır. Şiyen, yaklaşan dünya savaşında, Çin'in antifaşist cephede yer almasında belirleyici olmuştur.

Diğer yönlerden de, zaman bu sayfalarda anlatılan devrimcilerin uğruna savaşıp öldükleri düşüncelerin doğruluğunu onaylamıştır. Bu düşünceler sağ kalanlara da, çetin sınav süresince sayıları artan taraftarlarına da büyük prestij sağlamıştır. Devrimci bir hareket, önderinin, gelecek hakkında başkalarından biraz daha sağlam tahminlerde bulunabilmesini ister. Bu yönden Mao Zedong o kadar başarılı olmuştur ki, şimdi milyonlarca Çinli onun yargısına Çan Kayşek'inkine olduğu kadar güvenmektedir.

Komünistler hakkındaki görüşleri ne olursa olsun, Çinlilerin çoğu, Mao Zedong'un iç ve uluslararası güçleri tahlil ederken yanılmadığını ve geleceğin genel çizgilerini çok doğru tahmin ettiğini itiraf etmektedir. İç savaş sona erdiğinde Komünist Parti ve

Kızıl Ordu yalnız varlığını sürdürmekle kalmamış, bugün sarsılmaz denebilecek ölçüde güçlenmiştir de; Mao'nun, savaşın belirli bir aşamasında Guomindang'ın bir kısmının Çin'e ihanet ederek Japonların kuklası olacağı yolundaki iddiası, uzun süre hoş karşılanmamıştı. Fakat Guomindang Başkomutan Yardımcısı ve Başkomutandan sonra gelen adam olan Vang Cingvey'in çürük çıkmasından sonra Mao'nun hükümetteki çelişkili unsurları çok iyi anladığı reddedilemez oldu.

Aynı şekilde, Mao savaşın uzun ve güç olacağını önceden söylemişti. Tarihte silahlı mücadeleyi savunan bir önderin, taraftarlarına erken bir zafer vaadinde bulunmamasına ender rastlanır. Bu açık sözlülüğü benzer durumlarda hayal kırıklığını izleyen ve maddi kaynaklarının -devrimci yoldan kullanılırsa- muazzam bir dayanma gücü yaratacağını doğru hesaplamakla, ulusun kendine güven duygusunu arttırdı. Ulusal savaş dünya savaşına dönüşüne kadar Çin'in dayanmak için benimsemesi gereken stratejiyi ve taktikleri gösterdi. Japonya'nın İngiltere'ye, Hollanda'ya ve Amerika'ya saldırmasının kaçınılmaz olduğu yolunda uyarılarda bulundu. O bunları söylerken pek çok Avrupalı ve Amerikalı aksini düşünüyordu.

1944'e kadar Çinli komünistler, Kuzey Çin'de dünyanın en büyük gerilla örgütünün önderliğini ele geçirmişlerdi. Yangzı Vadisi'nden Moğolistan steplerine ve Güney Mançurya dağlarına uzanan Japon hatlarının gerisindeki binlerce köy, bu "halk savaşı"nın kahramanlarıdır. Bunları örgütleyen 18. Grup Ordusunun eğittiği ve onlardan esinlenen gençlerdir. Bu güçler, şimdi on yedi yıldan beri sürekli bir iç ve ulusal savaş dönemi yaşayan, Cu Dı, Pıng Dıhuay ve eski Kızıl Ordu askerlerinin yönetimi altındadır.

1943'te gerilla bölgelerini ziyaret eden yabancı gözlemciler, Japon hatları gerisinde 18. Grup Ordusunun yedi milyon kadarlık bir milis gücünü örgütleyip, kabataslak bir eğitimden geçirdiklerini ileri sürmüşlerdi. Bunlar esas savaş birliklerinin yedekleriydi. Buna ek olarak, Japon aleyhtarı çeşitli kuruluşların on iki milyona yakın üyesi olduğu söyleniyordu. Bu kuruluşlar esas birliklerin giydirilmesine, doyurulmasına, yatırılmasına, teçhizine ve nak-

liyesine yardım ediyor, ayrıca onlara göz kulak oluyordu. Resmî rakamlara göre, Kuzey Çin'in 455 ilçesi ve 52.800 köyü partizanların nüfuzu altındaydı. Bu yerlerin nüfusu altmış milyonun üstündeydi. "Kurtarılmış bölge" denilen yerlerin beşte üçü ile üçte ikisi arası, çoğu zaman gerillaların elindeydi. Yedi yıla yakın bir süredir Japonlar bu yorulmak bilmez hasmı yok etmeye uğraşıyordu. 8. Yol Ordusunun 1937'de 50.000 askeri bile yoktu ve Japon birliklerinin ancak birkaç tümenini oyalayabiliyordu. Fakat bu öncü güç her yanda çığ gibi büyüdü. 1944'te Japonya'nın Çin'deki (Mançurya hariç) 350.000 askerinin yarıdan çoğu ve 200.000 kişilik kukla birlik, istihkâm bölgelerini 18. Grup Ordusuna karşı savunmaya çalışıyor ve sindirme akınları düzenliyordu. Japon askerî raporları karşı tarafın gücünü 500.000 ile 600.000 arasında göstermekteydi.

Japon işgali altındaki eyaletlerin her birinde (Fransa'nın üç katı büyüklüğünde bir alan), partizanlar köy ve ilçe meclisleri kurmuşlardı. Çok kısa süreler dışında, bütün savaş boyunca ellerinde tuttukları merkezlerde, dört "sınır" hükümeti kurmuşlardı. Bu bölge hükümetlerinden her biri, birkaç yakın eyaletten oluşan kurtarılmış bölgeleri temsil ediyordu. Mümkün olan her yerde gizli oyla seçimler yapılıyordu. Köy ve ilçe meclislerinin seçiminde, hemen hemen istisnasız, bu yola başvurulmuştu.

Bu cephe gerisi hükümetleri olağan bir yönetimin neredeyse tüm işlevlerini yerine getiriyordu. Kendi posta servislerini ve radyo istasyonlarını kurmuşlardı. Kendi gazete, dergi ve kitaplarını yayınlıyorlardı. Kendi okul sistemlerini yürütüyor, kadın-erkek eşitliği ve genel oy hakkı tanıyan yeni yasalar uyguluyorlardı. Kiraları düzenliyor, vergileri topluyor, ticareti kontrol ediyor, para basıyor, fabrikaları işletiyor, birkaç deneme çiftliği çalıştırıyor, tarım kredisi veriyor, karneyle tohum dağıtımı sistemi kuruyor ve birkaç yerde oldukça geniş çapta ağaçlandırma projelerine girişiyorlardı.

Çin'de, 1944'te Japonya'nın elinde bulunan savunma bölgelerine daha 1939'un sonuna varmadan nüfuz edilmeye başlanmıştı. Japonlar aldıkları eyaletlere girdiğinde Guomindang hükümetinin memurları ve askerleri batıya ve güneye çekiliyorlardı.

Böylece bürokrasi çöküyordu. Şehirlerde bu yerler Japonlar ve kuklaları tarafından dolduruluyor, fakat hinterlant şehir ve köylerinde bir çeşit siyasi boşluk doğuyordu. İşte bu geçici boşluğa, silahları, öğretmenleri ve halkın gücüne olan inancıyla Kızıl Ordu yerleşiyordu.

Bu hareket Başkomutanın rızasıyla başlamıştı. Bu da, gördüğümüz gibi Mareşal Cang Şüeliyang'ın Başkomutanı Şiyen'de "kıstırması" (Kızıllarla savaşmak yerine, onları Japonya'ya karşı birleşmeye ikna etmek için) sonucunda mümkün olmuştu. Japonların Kuzey Çin'i işgal etmesinden sonra on yıllık iç savaşı sona erdiren bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşma, Kızıl Ordunun ulusal güçlere katılmasını, sovyetlerin kaldırılıp yerine bütün sınıfların temsil edileceği bir hükümetin kurulmasını ve Komünistlerin sınıf mücadelesi sloganlarından ve toprağa el koyma uygulamasından vazgeçmesini sağlıyordu. Kuzeydeki Kızıl güçleri Kızıl Bayrağı ve Kızıl Yıldızı bırakıp "8. Yol Ordusu" adını kabullendiler. Şanghay'ın güneydoğusundaki Kızıllar ise, 1938'de, General Ye Ting ve Han İng'in komutasında, "Yeni 4. Ordu"* olarak toplandılar.

Kızıl Ordunun yeniden örgütlenmesinde 1937'den 1941'e kadar partizan savaşının büyümesini anlatan Çinli Kızıllar amaçlarının Çin'deki "burjuva demokratik devrim"e öncülük etmek olduğunu her zaman belirtmişlerdi.

Bugün hem Guomindang hem de Gongçandang, Çin Cumhuriyeti'nin kurucusu Dr. Sun Yatsen'in gerçek varisi olduklarını iddia etmektedir. Her iki taraf da, devrimin ilk günlerinde Sun Yatsen'i destekliyordu. Ama 1937'den sonra bile, Sun Yatsen'in "üç halk ilkesi"nin nasıl uygulamaya konacağı hâlâ tartışma konusuydu.

Komünistler Sun'u devrimci olarak görmekte ve ilkelerinin radikal biçimde yorumunu istemekteydiler. Kısaca, şunları istediklerini söylüyorlardı: Toprak mülkiyetinde eşitlik, genel oy hakkı, halk iktidarını kuracak anayasal bir hükümet ve başka yerlerde

---

Kızıl Ordunun yeniden örgütlenme ve 1937'den 1941'e kadar partizan savaşının büyüme süreci için bkz. *The Battle For Asia*, Edgar Snow, (New York, 1941).

feodalizmin devrilmesini izleyen reformların benzerlerini sağlayacak "tam bir demokratik devrim" Guomindang üç ilkeyi daha muhafazakâr biçimde yorumluyordu. Parti en büyük iç desteği hâlâ toprak ağalarından gördüğünden, köklü bir toprak reformuna doğal olarak karşıydı. Genel olarak yapmak istediği, mevcut iktisadi ve siyasi ilişkilere dokunmamak ve diktatörlüğünü Çin'in eski yarı-feodal yapısı üzerine kurmaktı. Diğer partilerin yasallığını ve kendisiyle çekişen yorumlarını tanırsa ve özellikle genel oy hakkını kabul ederse bu yapı mutlaka yıkılırdı.

Sınıfsal güçler ve devletin yapısı üzerine söz konusu belirsizlik devam ederken, Japonya'nın ülkeyi istilası üzerine, Komünistler ve Milliyetçiler hiç olmazsa "milliyetçilik" ilkesinde anlaştılar. Kızıllar emirlerini Başkomutandan almaya başladılar. Ve 1937'de Kuzey Çin cephesine gönderildiler. Guomindang liderleri onların böylelikle Japonlar tarafından yutulacağı umudundaydılar. Fakat bazı Kuzey savaş ağalarının ordularının tersine, Kızıllar dağılmadı. Saldırıyı göğüslediler ve şehirlerde yenildiler, fakat kaçmak ya da teslim olmak yerine köylere ve tepelere çekilip savaşı sürdürdüler.

Bütün Kuzey eyaletlerine, partizan liderlerini gizlice sokarak, şehirlerden akın halinde kaçan mültecilerden kısa sürede değerli yardımcı birlikler kurdular. Kaçanlar arasında öğrenciler, işçiler, çeşitli serbest mesleklerden erkek ve kadınlar ve hem Çin hem de Japon rejimleri tarafından faaliyetleri yasaklanmış, Komünist olmayan siyasi parti üyesi bazı aydınlar da vardı. Yenilen Çin birlikleri de arkaları sarılmış olduğundan tümenler halinde onlara katıldı. Kuzey Çin'de, Milliyetçi birlikler Japonlar tarafından püskürtülünce, *Min tuan* esas yönünü kaybetti. Toprak ağası-mütegallibe efendiler kaçtılar veya kalıp Japonlarla pazarlığa oturdular. Askerler, ya Japonların kukla birlikleri haline gelmek, ya Çan Kayşek'in bölgelerine kaçmak zorunda kaldılar veya Komünistlerin önderliğindeki partizanlara katıldılar. Japonya, eski kırsal bölgelerdeki toprak ağası-mütegallibenin şehirdeki mülk sahipleriyle yaptığı ittifakın korunmasını sağlayan kırsal bölge polis gücü sistemini tamamen yok ederek veya korkutarak Komünistlere yardım etmiş oldu. Bu şekilde ve Japonları, kukla birlikle-

ri yenmek yoluyla, Komünistlerin savaş gücü sürekli arttı. 1939'a gelindiğinde yer yer o kadar güçlenmişlerdi ki, Japonlar onlara karşı tüm güçleriyle saldırıya geçmek zorunda kaldılar ve bu tür saldırıları her altı ayda bir tekrarlar oldular.

Tamamen işgal bölgesi içinde kalan ilk partizan hükümeti Sarı Nehir'in doğusundaki Kuzeydoğu Şenşi dağlarında kuruldu. Bu hükümetin yönetimi altındaki alan, kuzeyde Jehol ve iç Moğolistan'a kadar uzanıyordu. Başkenti Güneydoğu Şenşi'de olan diğer bir hükümet, kurtarılmış bölgede (Güney Hıbey ve Şendong'dan doğuya Sarı Deniz'e uzanan üç yüz milden büyük bir alan) yürütülen hareketi yönetmekte idi. Şanghay'ın kuzeyinde Kuzey Ciyangşi'de Yeni 4. Ordunun yüz bine yakın askerle kontrol altında tuttuğu bir üçüncü sınır bölgesi vardı. Dördüncü bölge hükümeti ise, Hankov'un üstünde, Yangzı Nehri'nin kuzeyinde kalan dağlık arazide kurulmuştu.

Halkı örgütlemekte kullanılan siyasi ve askerî yöntemler, Kuzey Şensi'nin eski sovyet bölgelerinde geliştirilen yöntemlerin benzeri idi. 1937'de Sovyet hükümetinin kaldırılmasından sonra, bunun yerine "Şensi-Gansu-Ningşiya sınır bölgesi hükümeti" kuruldu.

"Çin partizanlarının anası" denilen Yenan kenti, Şensi-Gansu-Ningşiya sınır hükümetinin başkenti oldu. Yenan'ı 1939 da, yeni hükümetin kurulmasından sonra yeniden ziyaret ettim. Bu, 1944'e kadar, herhangi bir yabancı gazetecinin Yenan'a yaptığı son ziyaret olarak kaldı. Çünkü kısa bir süre sonra, Guomindang'ın askerî ablukası sonucunda bölgeye giriş kapanmıştı.

Bu bölgede, Yenan hükümetinin dört başı mamur bir toplum düzeni yürüttüğüne tanık oldum. Parasız, zorunlu ilköğrenim başlatılmış, ortaokullar, teknik okullar, yüksekokullar ve bir kız yüksek okulu kurulmuştu. Binlerce genç, düşman işgali altındaki bölgelerden kilometrelerce yürüyerek Yenan'a gelip okullara yazılıyordu. Halk sağlığı hizmeti başlamış ve birkaç hastane açılmıştı. Birçok sanayi kooperatifi ve birkaç devlet sanayii işletmesi vardı, ama özel ticaret de gelişmekte idi. "Şen-Gan-Ning" bölgesindeki köylüler, 240.000 hektardan büyük bir alanı

temizlemişler ve hükümetin yardımı ile işgal bölgelerinden iltica eden on binlerce kişi bu bölgelere yerleştirilmişti. Afyonun kökü kazınmıştı. Gördüğüm bölgelerde, fuhuş ve çocuk emeği sömürüsü kesinlikle yasaklanmıştı. Dilencilik yoktu. Aylaklar işe koşuluyordu. Her köy ve ilçe kendi meclisini seçiyordu. Bölge hükümeti –Çin tarihinde ilk olarak– halk oyu ile seçilen temsilciler tarafından seçilmekte idi.

Sarı Nehir'ın öteki yanında, Japon hatlarının gerisinde, toplumsal siyasi ve ekonomik yaşamın düzenlenmesi, doğal olarak, Yenan'dakinden daha güçtü. Mamafih elde edilen başarı her zaman aynı ölçüde olmasa da, amaçlar genellikle aynı idi. Gazete muhabirleri her ne kadar Şenşi ve Hıbey bölgelerini inceleme olanağını bulamadılarsa da, Pekin'deki Japonlardan kaçan ve gerilla bölgesinden güneye inebilen bazı yabancılar, yürürlükteki sistemin oldukça sağlam bir tablosunu çizmişlerdi. Bu gözlemciler arasında ünlü Amerikan misyoner kurumu Yencing Üniversitesi profesörlerinden William Band ve Michael Lindsay de vardı. Lindsay'ın oradaki durum hakkındaki yazısı, 1944'te *Amerasia* dergisinde yayınlandı.* Partizan bölgelerine ilişkin dış dünyaya erişen en kapsamlı anlatım diyebileceğimiz bu yazının yayımlayıcısı, yazarın babası, Oxford öğretim görevlilerinden A. D. Lindsay'di.

Profesör Lindsay'e göre, partizan hükümetleri, doğrudan doğruya halk ve halk örgütlerinin gösterdiği adaylar arasından seçilmekteydi. Çin partizanları, tüm grupları içine alan bir birleşik cephe kurmak istiyorlardı. Bu nedenle, Komünist Partisi, seçilen herhangi bir kurulda, kendi üyelerinin üçte birden fazla olmasına dikkat ediyordu. Bu garip politika, Lindsay'e göre, azimle yürütülüyordu. Bunun amacı, hem hükümette toprak ağalarının (topraklarının başında olmayanların dışında) ve tüccarların temsilini sağlamak, hem de daha önemli olarak, yoksul köylü ve işçiler arasında siyasi liderlerin yetişmesini mümkün kılmaktı. Bu, partizan liderlerine göre, "demokrasi eğitimini, demokrasiyi uygulayarak" vermekti.

---

* New York, 31 Mart ve 14 Nisan 1944.

Fakat kitle örgütlerinde Komünist liderlik hiçbir şekilde sınırlanmamıştı ve bu örgütler, gerillaların canı ve kanıydı. Çiftçiler, işçiler, gençler, çocuklar ve kadınlar için ayrı ayrı birlik veya gruplar vardı. Her birinin üye sayısı milyonlara varıyordu. Bu örgütlerden en önemlileri, savunma birimleri, milisler ve Genç Öncüler idi. Bunlar, 18. Grup Ordusunun ana güçlerini mahalli olarak destekleyen, ilkel fakat çok gerekli askerî örgütlerdi.

Partizan bölgelerinden geçerek Japonlardan kaçan son Amerikalı olan Pekin'deki Milli Şehir Bankası eski müdürü G. Martel Hail, partizan liderlerinin köylülerle ilişkilerinde elde ettikleri başarıyı açıklayabilecek tek bir yol olduğunu söylüyordu. Bu da, liderlerin "kendi sağlamlıkları ve dürüstlükleri, güçlü yurtseverlikleri, demokrasiye bağlılıkları, sıradan halka olan inançları ve onları harekete geçirme ve sorumluluklarını uyandırmak için gösterdikleri sürekli çaba" idi.

Japonlara duyulan ortak nefretin yarattığı ortam, bağnazların halkın yurtseverlik duygularını sömürmelerine yol açmıştı, ama siyasi reformların yanı sıra, iktisadi ve toplumsal değişiklikler de yer almaktaydı. Tekeşlilik, reşit olanların evlenme özgürlüğü, parasız eğitim ve on sekiz yaşındakilere oy hakkı sağlayan yasaların uygulanması, kadınlar arasında çok tutulmuştu. Linday, partizan bölgelerindeki kadın örgütlerinin üç milyondan fazla üyesi olduğunu söylüyordu. Birçok kadın, köy ve ilçe meclislerine seçilmişti ve çok sayıda genç kız ciddi siyasi ve askerî sorumluluklar taşıyordu.

Bütün "sürekli" gerilla üslerinde, ilkokul eğitimi yaygın biçimde yürütülmekteydi; eğitim parasız ve zorunluydu. Bazı yerlerde, okul çocuklarının küçük yaşta olanlarının neredeyse yüzde sekseni okuma yazma biliyordu. Temel reform, toprak kiralarında büyük bir indirimin uygulanmasıydı. Orada olmayan ağaların toprakları ortaklaşa ekiliyordu; amaç, ekime uygun tüm toprakları işlemekti. Vergiler, başlıca buğday şeklinde ve Japonların talep ettiğinin % 10'u miktarında alınıyordu. Tüketici, pazarlama ve sanayi kooperatifleri yaygındı. Lindsay, yalnız Şenşi'de 4.000'den fazla, merkezî Hıbey'de 5.000'den fazla kooperatif olduğunu belirtmişti.

Partizan örgütleri, her adımda inanılmaz güçlüklerle karşılaşıyorlardı. Japonların partizan güçlerini yıkamadığı, büyümelerini durduramadığı doğruysa da, onlara karşı binlerce küçük, büyük akına giriştiği de gerçekti. Tüm direnme düşüncesini silip atmak için binlerce köyü yakıp yağma etmişler, kadınların ırzına geçmişler ve sivil halkı öldürmüşlerdi. Gerillalar, bu taktiklerin sinir bozucu etkilerini giderme yollarını buluyorlardı, ama katlandıkları fedakârlıklar Rusya'da çekilenlerden hiç de az değildi. Japonların hâlâ garnizonlarının bulunduğu Kuzey Çin tren yolu gölgesinin dışındaki hiçbir köyü kontrol altına alamadığı doğruydu, ama istihkâm noktalarının çok arttığı ve bunları ele geçirmenin maliyetinin büyük olacağı da aynı ölçüde doğruydu.

Genel tablonun ana hatları buydu. Bütün bunlar, Amerika'nın Japonya'yı Çin'i kullanarak yenme planlarını nasıl etkiliyordu?

Çongçing'de bana Çinli bir aydın, "Guomindang'ı kurtaran sizsiniz" demişti. "O şimdi sizin yavrunuz; dolayısıyla yaptıklarının sorumluluğundan kaçamazsınız."

Amerikan parasının, silahlarının ve iktisadi yardımının Guomindang yetkililerine, Çin'de yürütülen politika hakkında hiçbir koşul ileri sürülmeksizin verildiğini söylemek istiyordu. Amerikalı hükümet temsilcileri, Japonya'ya karşı ortak savaş sırasında iç çatışmaların yeniden ortaya çıkmasını hoş karşılamayacaklarını, Çongçing'e birkaç kere belirtmişlerdi; ama bundan öteye gitmemişler, partizan bölgelerine karşı uygulanan ablukanın kaldırılmasına da çalışmamışlardı.

Komünistlerin Japon hatları gerisindeki bölgeleri kontrol altına almaktaki başarılarının Guomindang liderlerini korkutması üzerine, Çongçing 18. Grup Ordusuna karşı abluka hareketine girişti. Başkomutan, Komünistlerin eylemini "ulusal toprakların yasadışı işgali" olarak niteledi. Guomindang'ın Savaş Bölgeleri Siyaset ve Parti Sorunları Komisyonu, bütün gerilla idarelerinin "yasadışı" olduğunu ve Guomindang sistemi yeniden kurulana kadar, yürürlükten kaldırılmaları gerektiğini ileri sürüyordu.

1940'ta, Yangzı Nehri'nin güneyindeki üssünden, Başkomutanın emriyle, tamamen Japon hatlarının gerisinde kalan bir bölgeye gitmek üzere yola çıkan Yeni 4. Ordunun cephe gerisi bölüğü,

bazı Guomindang birliklerinin saldırısına uğradı. Anlaşılan bu beklenmedik bir saldırıydı. Partizan sayısının sekize bir olduğu söyleniyordu. 4000 kişilik küçük bölük bir savaş birliği değildi ve kolaylıkla kuşatılıp yok edildi. Yeni 4. Ordunun komutanı General Ye Ting 1940'ta, Yangzı Nehri'nin güneyindeki üssünde (kendisi Komünist değildi) yaralanıp esir alındı. Komutanlardan General Han İng ve kurmayın birçok üyesi, hastane taburunun bazı doktor ve hemşireleri, nekahet döneminde olan yaralı askerler, askerî okul öğrencileri, erkek ve kadın öğrenciler ve orduya bağlı sanayi kooperatiflerinin bazı işçileri öldürüldü.

Bu olay da Yeni 4. Orduyu dağıtmaya yetmedi (ordunun ana kuvvetleri zaten Yangzı Nehri'nin kuzeyinde Japon birlikleriyle savaşmaktaydı), fakat eski güvensizlik duyguları yeniden canlandı. Başkomutan, olaya 4. Ordunun "itaatsizliğinin" yol açtığını ileri sürdü ve o andan itibaren, yalnız 4. Orduya değil, 8. Yol Ordusuna da yapılan bütün yardımı kesti.

Bu trajediden önceki birkaç ay da, On sekizinci Grup Ordusuna ödeme yapılmamıştı. Olaydan sonra, yalnız para ve cephane alamamakla kalmadılar, hükümet güçlerinin sıkı ablukası yüzünden, Hür Çin'de satın alabilecekleri ya da halk tarafından bağışlanan malzemeye ulaşmak olanakları da ortadan kalktı. Asıl acı olan şuydu: Ablukayı yürüten Guomindang birlikleri büyük ölçüde Sovyet Rus malzemesiyle teçhiz edilmişlerdi. İki grup ordusu (37. ve 38.) sırf bu ablukayı yürütmekle görevlendirilmişti. Amerikalı subaylar, bu orduların Burma'yı geri almaya dönük "jandarma rolü"nü daha önemli gördü ve orada kaldılar.

Bütün bunlardan, ABD ordusunun, Dışişleri Bakanlığının ve Çin'deki Amerikalıların haberi vardı; fakat muhtemelen, ABD'deki pek az Amerikalı yardım fonlarımızın tümüyle Guomindang'a gittiğinin farkındaydı. Ne Yenan'da bir diplomatik temsilcimiz, ne de partizanlarla askerî bağımız vardı. Çin'e hava yoluyla getirilen bütün malzeme, modern bombardıman uçakları, toplar, ulaşım araçları ve cephane yalnız bir tarafa akıyordu. Çin'e CIO., AFL ve Railway Brotherhoods [ABD'deki işçi örgütleri] tarafından gönderilen mali yardım da, sadece Guomindang'a

gidiyordu. Bu örgütlerin yönetimi altındaki emekçilerin hemen hiçbir basın, söz, ya da örgütlenme özgürlüğü yoktu.

Çin'in bir iç sorunu olan bu durum hakkında ne yapılabilirdi? Çin ile yaptığımız yeni antlaşma ile (1943), kapitülasyon haklarından vazgeçmekte ve Çin hükümetinin tam egemenliğini tanımaktaydık. Bu durumda, yeni-emperyalist damgasını yemeden, mevcut hükümete kendi işini nasıl yürüteceğine ilişkin akıl verebilir miydik? Fakat savaş bizi ister istemez Guomindang'a iktisadi ve askerî yardımda bulunma yoluyla zaten işe karıştırmıştı. Acaba, Çin'e gelecekte yapacağımız iktisadi yardımın ne kadar ağır siyasi sorumlulukları olduğunu görmemek için, kafamızı devekuşu gibi kuma mı gömüyorduk?

Japonya yenildikten sonra Çan Kayşek Komünistleri ve onlarla birleşen partizan gruplarını ezebilir miydi? Guomindang bu uğurda 1937'den önce on yılı boşuna harcamıştı. Başkomutan, elindeki Amerikan bombardıman uçaklarıyla bile, bu tecrübeli gerilla savaşçılarına karşı Japonlardan daha büyük bir başarı sağlayacağa benzemiyordu. Çongçing hükümetinin, müttefik birliklerin tam desteğiyle girişilecek uzun ve kanlı bir savaşı göze almadan, bu muhalefeti ezmesi maddeten imkânsızdı.

Böylece, 1944 yazına gelindiğinde, 1928'de Cinggangşen'in ıssız dağında kızıl bayrağı çeken küçük grubun başlattığı hareketin, en sonunda bir ulusal hareket düzeyine ulaştığı açık seçik ortaya çıkıyordu. Hem de öylesine geniş kapsamlı bir hareket ki, Çin'in kaderi hakkında fikir yürüten hiç kimse, bunun geniş halk kitlelerini temsil etme iddiasını artık inkâr edemez olmuştu.

GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ BASIMA NOTLAR

BİRİNCİ BÖLÜM
Kızıl Çin'i Ararken

1. Cevapsız Kalan Bazı Sorular

1) Görünmez mürekkeple yazılmış olan bu mektup bana, o sırada Dongbey Üniversitesinde profesör olan Şü Bing tarafından verilmişti. Şü Bing 1966 yılında Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Birleşik Cephe Dairesi sekreter yardımcısıydı. 1960 yılında, o sırada Şanghay valisi olan Kı Cıngşı, mektubu Liyo Şaoçi'nin verdiği yetkiyle kendisinin yazdığını söyledi (Kı, 1965 yılında öldü). Liyo Şaoçi o sırada yeraltında bulunan Merkez Komitesi Kuzey Çin Bürosunun başkanıydı ve Pıng Cen onun başyardımcısıydı. Burada kendisine bağlı olarak çalışanlar arasında, Şü Bing, Bo İbo, Çen Boda, Şiyang Cing, Huang Hua ve Yao İlin de vardı. Bkz. Biyografi Notları (B.N.).

2. "Batı Barışı"na Doğru Trenle Ağır İlerleyiş

1) Day Cidao ve Şao Lizu, Guomindang'ın Marksist eğilimli üyelerindendi. Çen Duşiyo ile birlikte 1920 yılında Şanghay'da bir Komünist inceleme-araştırma grubu çekirdeği oluşturdular. Ancak her ikisi de 1921 Temmuz ayında ilk Merkez Komitesinin kuruluşuna katılmadılar. İkinci İç Savaş döneminde (1946-49) Şao Lizu, Çan Kayşek'e karşı Komünistleri destekledi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasına yardım etti. Bkz. B.N.

3. Hanlara Ait Bazı Tunç Heykeller

1) Gerçek bir papaz olan Vang Huarın, Çin Kızıl Haçı milli yürütme komitesinin üyesiydi.

İKİNCİ BÖLÜM
Kızıl Başkente Giden Yol

2. Asi

1) Co Enlay ve yoldaşları ile yapılan mülakata dayanan bu bölüm oldukça yetersizdi ancak bu, 1936 yılında dış dünya için yepyeni bir bilgiydi. André Malraux'nun *İnsanlık Durumu* romanındaki Kyo Gizors adlı kahramanın, o dönemde Co Enlay'ın oynadığı role dayanılarak yazıldığı söylenir. Ancak Co Enlay, "Olayların başka türlü olduğunu" söyledi. Bkz. B.N.

2) Böyle "yaşlı ve yurtsever kişiler" için bkz. Benjamin Schwertz'ın incelemesi: *Servet ve İktidar Ararken; Yen Fu ve Batı* (Cambridge, 1964).

3) Başka kaynaklar daha düşük rakamlar veriyor. Mesela, Harold Isaacs 400-500 kişinin öldürüldüğünden bahsediyor. (Mao Zedong bana 1960 yılında, Çan Kayşek'in Şanghay ve başka merkezlerdeki ani "temizlik" hareketinin partiyi hazırlıksız yakaladığını ve 40.000 civarında üyenin öldürüldüğünü söyledi.)

3. Hı Long Hakkında

1) Hı Long'un renkli hayatının aktarılmasında hatalar olmasına rağmen temel olgulara uygunluk göstermektedir. Bu yüzden bir silah arkadaşının ilk elden anlattıklarını olduğu gibi muhafaza etmeyi yararlı gördük. Bkz. B.N.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
"Savunulan Barış" Şehrinde

1. Sovyetin Güçlü Adamı

1) Wade Giles standartlarına göre Li Teh ya da Li Te [Pinyin standartlarına göre Li De; Türkçe okunuşu Li Dı, kitap boyunca da böyle kullanıldı]; ancak tam metin boyunca Otto Braun'un Çinli savaş ismi, bizzat kendisinin yazdığı gibi yazılmıştır. Bkz. B.N.

2) Hayret verici Ma Haydı. Bkz. B.N.

3) 1937 yılında Hı Suçen ile Mao boşandılar ve 1939 yılında Mao, Ciyang Çing ile evlendi. Bkz. B.N.

2. Temel Komünist Siyasetler

1) *Democracy*, Pekin, 15 Mayıs 1937. Kısa bir süre için İngilizce olarak yayınlanan anti-emperyalist ve Nazizme karşı bir yayındı. John Leaning tarafından çıkarılıyordu. Yazarları arasında (benden başka) Yencing Üniversitesi başkanı ve daha sonra Milliyetçi Çin'e ABD Elçisi olarak gönderilen J. Leighton Stuart ve Song Çingling de vardı.

2) Bkz. Çin Halk Cumhuriyeti'nin Toprak Reformu Kanunu (Pekin, 1952) ve Çen Boda, *Kurtuluştan Önceki Çin'de Toprak Rantı Üzerine Bir Araştırma.*

3) Bu paragrafın bir bölümü, 1937 yılında tam olarak bilemediğim bazı olguları da dâhil etmek amacıyla yeniden gözden geçirildi. Çin Komünist Partisi 1935 yılında Guomindang yönetimini tamamen devirmeyi amaçlıyordu ve "tabandan kurulacak bir birleşik cephe"nin, ancak, Komünist Partisi önderliğinde kitlelerin hem Guomindang'a hem de emperyalistlere karşı harekete geçirilmesiyle başarıya ulaşabileceğini savunuyordu. Merkez Komitesi 1935 Ocak'ında yapılan Zunyi Konferansında siyasetini değiştirdi. Mao Zedong tüm Japon aleyhtarı unsurların katılacağı (Çan Kayşek ve Guomindang'ın sağ kanadı hâlâ dışarıda tutulmaktaydı) bir birleşik cephe önerdi ve Komintern'in onayını istedi. 1935 Ağustos'unda Komintern Merkez Yürütme Komitesi, Zunyi kararları ile uyuşan bir anti-faşist uluslararası birleşik cephe çizgisini kabul etti ve hatta buna milli burjuvaziyi de dâhil etti. Bu çizgi üzerine Çin Komünist Partisi 1936'da birleşik cephe önerilerini oluşturdu.

Bkz. Dördüncü Bölüm, Kısım 6, not 3.

3. Japonya'ya Karşı Savaş Üzerine

1) Mao'nun burada ortaya konan stratejik görüşleri, 1935 Aralık'ında Kuzey Şensi'de Vayabao'da yapılan önemli bir Siyasi Büro toplantısından sonra, oradaki Parti eylemcilerine verdiği raporun açıklamasıydı. Bu görüşler Mao'nun daha sonra yazdığı "Japonya'ya Karşı Gerilla Savaşının Stratejik Meseleleri", "Savaş ve Strateji Meseleleri" ve "Uzun Süreli Savaş Üzerine"nin de çekirdeğini oluşturuyordu. Bkz. Mao Zedong, *Askerî Yazılar.* Japonya'ya karşı savaş sırasında bağlı kalınan bu kavramlar, "halk savaşı"nın genel stratejisinin ana hatlarını oluşturdu ve Mao bunun, Asya'daki silahlı Amerikan yayılmasına karşı geçerli olduğunu ortaya koydu.

2) Dr. Sun Yatsen ve Guomindang Tayvan'ı daima, Çin'in egemenliği altında ve geri alınması gereken "kaybedilmiş topraklar" olarak gördükleri için, Mao'nun da Tayvan'a bağımsızlık vermeyeceği sanılmaktadır. Zaten Çin Komünist Partisi hiçbir zaman resmen bunu ortaya koymamıştır.

5. Kızıl Tiyatro

1) "Yoz" ve "anlamsız" Çin operası tutucuydu. Otuz yıl sonra Büyük Proleter Kültür Devrimi bütün opera sanatçılarını, devrimi ve Mao Zedong Düşüncesi'ni oyunlaştırarak "halka hizmet" edecek şekilde modern oyunlar yaratmaları için harekete geçirdi. 1960'larda oynanan *Kırmızı Fener*, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında büyük ilgi gördü. Bu operanın konusu esas olarak 1936'larda oynanan *İstila* adlı oyunun konusuyla aynıydı. Sadece o sırada tiyatronun ortasında dolaşan keçiler yoktu.

2) Mao Zedong, Çin Halk Cumhuriyeti'nin ilanı sırasında (Ekim 1949) yaptığı konuşmada, "Çin nihayet ayağa kalktı" demiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Bir Komünistin Doğuşu

1. Çocukluk

1) Mao, doğum gününden bahsetmedi, daha sonra 26 Aralık olduğu bildirildi. Mao, 1949 yılında Merkez Komitesinin, eyalet, sokak ve işletmelere önderlerin adının verilmesinin ve doğum günlerinin kutlanmasının yasaklanmasını istedi. Bkz. *Seçme Eserler IV,* Mao Zedong (Pekin 1961) 38.

2. Çangşa'da Geçen Günler

1) Mao, Öğretmen Okuluna girdiği zaman on dokuz yaşındaydı. Bu okul, ilkokul öğretmeni olacak burslu öğrencilere açıktı. Okulda, hümanizm temel ilkeydi, ahlak, beden eğitimi ve sosyal faaliyetlere de çok önem veriliyordu. Öğretmen Okulu Çangşa'daki Batı mimarisi tarzında yapılmış tek binaydı. Mao Zedong, "Ben hiçbir zaman üniversiteye gitmedim, yurt dışında da okumadım," dedi. "Benim bilgimin ve öğrenciliğimin temeli iyi bir okul olan Öğretmen Okulunda atıldı." (Jerome Çen, *Mao ve Çin Devrimi* s. 32)

2) Yang'ın, Mao'nun idealist felsefeyle ilgilenmesinde burada belirtilenden de büyük bir etkisi olmuştur. Yang, Çin bilginleri arasında görülmemiş derecede Doğu ve Batı kültürlerine aşinaydı. Hunanlı zengin bir toprak sahibi aileye mensuptu. Ailesi ona Çin klasikleri üzerine iyi bir eğitim vermiş, sonra da öğrenim görmesi için altı yıllığına Japonya'ya göndermişti. Yang otuz yaşındayken Avrupa'ya gitti ve dört yıl daha İngiltere ve Almanya'da kalarak incelemelerde bulundu. İkinci derecede bir öğrenim kurumunda görev kabul etmesi, Öğretmen Okulunun ne kadar yüksek bir düzeye sahip

olduğunu göstermektedir. Daha sonra Pekin Ulusal Üniversitesinde profesör oldu ve orada da Mao ile dostluğunu sürdürdü. Kant, Rousseau ve Spencer hakkında da bilgi sahibi olan Yang, hem pragmatik bir filozof hem de savaşçı olan, Hunanlı kahraman, yurtsever Vang Fucı'nın da takipçisiydi. Vang'ın 17. yüzyılda yazdığı yazılar Mao'yu ve Yang'ın diğer öğrencilerini de güçlü bir şekilde etkilemişti. Aralarında Say Hısen'in de bulunduğu bu öğrenciler daha sonra Komünist oldular. Mao'ya, Friedrich Paulsen'in *Ahlak Sistemi*'ni Yang'ın tanıttığı söylenir. Bu kitabı Çinceye Yüenpey çevirmiştir ve bu kitabın Mao'nun üzerine 12 bin kelime not aldığı bir kopyası hâlâ durmaktadır (Çen, ibid, s. 44).

3) Şiyao Yü, *Mao Zedong ve Ben, Dilenciydik* adlı kitabı yazdı.

4) İ, daha önce öğrencisi olan Mao'ya "model" ilkokulunda müdürlük görevi verdi. Mao burada 1922'ye kadar Çin Edebiyatı okuttu. Mao, bana, o sıralarda sadece öğretmen olmayı amaçladığını söyledi. Mao, 1969 yılında bana, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında kendisine verilen bütün "unvanları" reddedeceğini, sadece "öğretmen"i koruyacağını söyledi.

5) İ Beyçi bu hırsızlıktan bizzat "sorumluydu" Hazineler ortadan kaybolduğu sırada müze müdürüydü, Şiyao da onun yardımcısıydı. Hazineler daha sonra Avrupa'da satıldı.

6) 1966-67 yıllarında, Mao, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin Kızıl Muhafızlarını, böyle gençlik tecrübelerini uygulamaları için teşvik etti ve "Küçük Yürüyüşler" yapmalarını istedi.

7) Mao Zedong, 1917 Nisan'ında *Yeni Gençlik* dergisinde Erh-Şih-Ba Hua Şeng "Yirmi Sekiz Kalem Vuruşu Öğrencisi" (Mao'nun adının üç karakteri yirmi sekiz kalem vuruşuyla yazılıyordu) takma adıyla yazı yazdı. "Beden Eğitimi Üzerine Bir İnceleme" adlı makale, Mao'nun yirmi dört yaşındaki kişiliği hakkında ilgi çekici görüşler ortaya koyuyor. Vücut, "bilgi ve faziletleri de içinde barındırdığı" için, Mao sağlam bir kafa yapısının temeli olarak, sağlam bir vücudu, hepsinin üzerinde de iradeyi görüyor. Makalesi, "askerî kahramanlık"a da önem veriyor. Bkz. Stuart Schram'ın çevirisi: *Une étude de l'éducation physique*.

3. Devrimin Başlangıcı

1) Çen, Japonların kurduğu Vang Cingvey'in kukla hükümetini destekledi. Vang'ın ölümünden sonra bu hükümetin başbakanı oldu. 1946 yılında Çan Kayşek tarafından hain olduğu gerekçesiyle idam edildi.

4. Milliyetçi Dönem

1) Sneevliet uzun zaman Endonezya'da bulunmuştu ve İkinci Enternasyonal'in eski bir üyesiydi. Lenin'in eski Avrupa Sosyalist Enternasyonal'inden ayrılmasını ve Üçüncü Enternasyonal'i kurmasını destekledi. Endenozya'da savaştan önce devrimci ajitasyon yaptı ve orada Sosyal Demokrat Partinin kurulmasına yardım etti. Sneevliet hakkında daha fazla bilgi için bkz. *China Quarterly,* Ocak-Mart 1971. Sneevliet, Nazilerin Hollanda'yı işgali sırasında ortadan kayboldu.

2) Co Fuhay, kukla başbakan Vang Cingvey'in yönetiminde Japonlarla işbirliği yaptı. (Bkz. B.N.)

3) Çin Komünist Partisinin Üçüncü Kongresi Sun-Joffe anlaşmasını onayladı. Bundan sonra Komünistler Guomindang'a katıldılar. Ama o sıralarda Örgütlenme Bürosunun başkanı ve İşçi Sendikası sekreteri olan Cang Guotao Komintern temsilcisi Sneevliet'in, işçi hareketinin kontrolünün Guomindang'la paylaşılması talebine karşı çıktı. Mao önce Cang Guotao'yu destekledi ama karar bir oy fazlasıyla kabul edilince, Mao Komintern'in görüşünü uyguladı. Cang Örgütlenme Bürosundaki görevinden alındı, onun yerine Mao geçti. İkisinin arasındaki çatışma arttı. (Rue, *Muhalefetteki Mao Zedong*, s. 38)

4) Mao'nun uyum sağlama faaliyetleri o kadar başarılıydı ki, "sağcılık"la suçlanarak Merkez Komitesinden (ilk defa) çıkarıldı. "Dinlenmek üzere" Hunan'a gitmesi, Komintern siyasetinde değişiklik olduğu ve Çin Komünist Partisinin işçi hareketini ayrı bir şekilde örgütlemesinin savunulduğu döneme rastladı. Mao, yeniden Merkez Komitesine seçildi. Cang da yeniden itibar kazandı. (Rue, ibid)

5) Her iki eserin resmî İngilizce çevirileri (FLB Pekin) Çince orijinallerinden bazı farklılıklar gösteriyor. Bu fark özellikle Cao Hıngti'nin tahlilinde belirginleşiyor.

6) Mao'nun Rapor'u, "yoksul köylüler katılmadan devrimin gerçekleşemeyeceğini" vurguluyordu. (*Seçme Eserler*, Cilt I)

5. Sovyet Hareketi

1) Son yıllarda bu dönemle ilgili pek çok araştırma yapıldı. Bu araştırmalar "1927 yenilgisi" için, değişik ölçülerde Stalin'in sorumluluğu olduğunu ortaya koydular. Ama şimdiye kadar Çin tarihçileri bu yenilginin sorumluluğu konusunda herhangi bir tahlil yapmadılar hatta Çin Komünist Partisinin resmî görüşü bile yayınlanmadı. Çen, Roy ve Borodin hiç kuşkusuz, 1926 yılında Komintern Yürütme Komitesinin kontrolünü Zinovyev'den devralan Stalin'in direktiflerini uyguluyorlardı. Çen sadece Stalin'in ha-

talarının cezasını çeken bir kimse miydi? Merkez Komitesinin 7 Ağustos 1927'de yapılan olağanüstü toplantısında savunmasını yaparken, Çen, 1927 baharında Komintern'in çizgisine karşı çıktığını ancak bunun reddedildiğini, bunun üzerine Komintern'in disiplinine uyarak, kendisi başka türlü düşünmesine rağmen Stalin'in direktiflerini uyguladığını söyledi. (Gerek Çan Kayşek'e, gerekse de Vang Cingvey'e güvenmiyordu). Çen, Siyasi Bürodan çıkarılmasından sonra, Merkez Komitesine dağıttığı bir mektupta, "Sovyetler Birliği'nin savunulmasının", bütün başka devrimci düşüncelerden önce gelen bir görev olarak kabul edilmesine karşı çıkıyordu.

Bu mesele, 1929 yılında, Cang Şüeliyang, Mançurya'da bulunan, Çin ve Rusya'nın ortaklaşa sahip oldukları Çin Doğu Demiryolu'nun Rusya'nın idaresinde bulunan bölümünü ele geçirip bunları "millileştirdiğini" ilan ettiği zaman tehlikeli bir hal aldı. Buna karşılık, Moskova, Rus haklarını geri almak için Kızıl Ordu birliklerini Mançurya'ya sevk etti ve Komintern, Çin Komünist Partisinin (ve tüm komünist partilerinin) Çin Milliyetçilerine karşı Rus siyasetini desteklemelerini istedi. Çen, 1929 Kasım'ında partiden atıldı ve daha sonra Troçki'nin desteğiyle bir "sol muhalefet" partisi kurdu. Ancak bu da onun Guomindang yetkilileri tarafından tutuklanmasını önleyemedi (beş yıl tutuklu kaldı). 1937'de serbest bırakıldı ve 1942 yılında öldü.

Borodin 1927 yılında Moskova'ya geri çağrıldı ve birkaç yıl Anna Louise Strong ile birlikte İngilizce yayınlanan *Moscow Daily News*'u çıkardı. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Stalin, Borodin'i hapsetti ve Borodin Sibirya'da öldü. Anna Louise Strong "Amerikan casusu" olarak sınır dışı edildi. Kruşçev, ölümünden sonra Borodin'in itibarının iade edilmesini emretti. Kruşçev, Kruşçev aleyhtarı bir karargâh haline gelen Pekin'de ikamet eden Bayan Strong'un da itibarının iade edilmesini emretti. Roy, 1929 yılına kadar Stalin ile iyi ilişkiler sürdürdü. Bu sırada takma bir isimle aniden Moskova'yı terk etti. Kısa bir süre sonra da Komintern'den resmen çıkarıldı. (İkinci Dünya Savaşı sırasında Hindistan'da İngiliz yanlısı bir hizibi yönetti.) Stalin, Lominadze ile Heinz Neumann'ı, Roy ve Borodin'in yerine Çin'e gönderdi. Neuman Stalin'in emirlerini izleyerek, Kanton Komünü Ayaklanması'nı (Aralık 1927) başlattı. Ancak bu hareket yenilgiye uğradı ve Stalin bu yenilgiden Neumann'ı sorumlu tuttu. Neumann Rusya'ya döndü ve en son 1931 yılında görüldü. Lominadze 1930 yılında muhalefete katıldı ve Stalin'i Komintern önderliğinden düşürmeye çalıştı. Stalin onu Magnitogorsk'a sürdü, Lominadze orada intihar etti. Ekim Devrimi'nin eski bir savaşçısı ve Sun Yatsen ile Çin-Sovyet anlaşması için müzakerelere girişmeden önce, Brest-Litovsk anlaşmasının düzenlenmesi için Lenin'e

yardım etmiş olan Adolf A. Joffe, 1927 yılında Stalin'in Troçki'yi Bolşevik Partisinden çıkarmasını protesto etmek amacıyla intihar etti.

Lominadze, Komintern içinde Li Lisan'ın en güçlü destekçisiydi. Onun Stalin'e yönelttiği saldırıların sadece bir bölümü Çin olayları ile ilgiliydi ancak bunlar, Li Lisan çizgisinin Çin'de bir buhran yarattığı bir döneme rastladı. Li Lisan gözden düştü ve Stalin, Çin Siyasi Bürosunun yeni önderliğini destekledi. Bu dönemde Çin'de bulunan Komintern görevlileri arasında Earl Browder de vardı. Pavel Mif tarafından Çin'den geri çağrıldı ama Komintern'den çıkarılmadı.

2) Tang Liyangli *Çin Devrimi'nin Tarihi* adlı kitabında, bu olayı ve bu dönemi Guomindang'ın sol kanadının görüş açısından yansıtmıştır (Londra 1930).

3) Mao, ayaklanma sırasında orada bulunmuyordu fakat General Cu Dı, Mao'nun bu ayaklanmanın planlanmasına yardım ettiğini söylemiştir (Smedley, *Büyük Yol*, s. 200). Çin Halk Cumhuriyeti'nde satılan bir afiş, Mao'yu, ayaklanma kararının alındığı Nançang yakınında yapılan bir toplantıda (18 Temmuz 1927) konuşurken göstermektedir. Nançang Ayaklanması'na önderlik edenler arasında: Cu Dı, Hı Long, Cang Guotao, Co Enlay, Fang Cımin, Li Lisan, Lin Zuhan, Lin Biyao, Liyo Boçıng, Pıng Pay, Su Yü, Çen Gıng, Çen İ, Su Caocıng, Niye Hıting, Niye Rongcen, Tan Cenlin, Tan Pingşen, Ye Ciyenying, Şü Tıli ve Dıng İngçao (Bayan Co Enlay) da vardı. 1 Ağustos (Nançang) Ayaklanması, Kızıl Ordunun kuruluş günü olarak kutlanıyor.

4) Cinggangşen ele geçirilmez bir kaleydi. Burası daha önceleri Hunan-Ciyangşi sınırındaki haydutların elindeydi. Komünistlerin bu dağı ele geçirmeleri için bkz. Smedley, *Büyük Yol*, s. 225.

5) Mao, Çin Komünist Partisinin Altıncı Kongresinde kabul edilen çizgiyle uyum içinde olduğunu ancak Siyasi Büronun bu çizgiyi yorumlayış şekline katılmadığını kastediyor olabilir. Her ne olursa olsun bana söylediği bu cümle, 1945 yılında Çin Komünist Partisinin Yedinci Kongresine sunduğu "Partimizin Tarihinde Bazı Meseleler Üzerine Rapor"la çelişiyor. Bu uzun eleştiride, Altıncı Kongrenin üç temel hatasını ortaya koyuyor. Bu hataların en temel olanı, Altıncı Kongrenin, "Çin Burjuva Demokratik devriminin özünde bir köylü devrimi olduğunu" anlamamış olmasıdır (*Seçme Eserler*, Cilt IV, s. 177).

6) Gutiyen Konferansı. Mao ciddi bir hastalıktan iyileştiği sırada (Komintern tarafından olduğu bildirilmişti) toplandı. Bu konferans, 4. Orduyu, Mao'nun "Cephe Komitesi"nin komutası altına soktu. Mao'nun devrimci strateji ve amaçlarla ilgili temel tezleri şunlardı: Esas olarak yoksul köy-

lülerin desteğine dayanmak; kırsal bölgelerde Sovyet üslerinin kurulması; Cinggangşen tecrübelerinden öğrenilen siyasi ve askerî örgütlenmenin ve taktiklerin geliştirilmesi. Mao bunları Maobing'de yapılan iki konferansta ortaya koymuştu. Bundan sonra, Siyasi Büronun muhalefeti, hiçbir zaman Mao'yu ordudan ve kırsal bölgelerdeki Sovyet üslerindeki köylülerin desteğinden koparmayı başaramadı.

6. Kızıl Ordunun Büyümesi

1) Mao'nun oğulları daha sonra kendisiyle birleştiler. Yang Kayhüe'ye ya partiyi reddetmesi ya da ölümü seçmesi söylendi. Pişmanlık göstermeyi reddetti ve idam edildi.

2) Genel Cephe Komitesinin başkanı olan Mao, ordu komutanları Cu Dı ve Pıng Dıhuay tarafından da desteklenerek, Li Lisan yönetimindeki Siyasi Büronun emirlerine uymayı ve Çangşa'ya ikinci bir saldırı düzenlemeyi reddetti. Devrimci Askerî Komite, Mao'nun kararını kabul etmedi ve Eylül ayında saldırı başladı. Bir hafta boyunca yenilgiye uğradıktan sonra, Mao, Cu Dı ve Pıng Dıhuay Merkez Komitesinin siyasetini, Li Lisan'ı reddettiler ve geri çekilme emri verdiler. Bkz. Smedley, *Büyük Yol*, s. 278-9

3) Mao'nun yayınlanan yazılarında Li Lisan dönemine çok az değinilmektedir. Bu dönem gerçekten şehirleri üs edinen Merkez Komitesi ile Mao'nun hâkim olduğu kırsal bölgelerdeki sovyetler arasında süren iktidar mücadelesinin sadece bir safhasını oluşturuyordu. Bununla beraber Mao'nun özlü bir şekilde ortaya koyduğu şeyler, Çin önderliği içindeki, çeşitli kişiler arasındaki ve Stalin'in yönetimindeki Komintern ile ayrılıklarla (1927-35) ilgili ortaya çıkan pek çok belge ile desteklenebilir.

Mao'nun Moskova eğilimli Siyasi Büro üyeleri ile anlaşmazlıkları, genel olarak, Mao'nun, toprağa aç olan yoksul köylülerin devrimin "temel gücü" olduğu ve şehirler kuşatılmadan ve ele geçirilmeden önce kırsal bölgelerde üsler kurulması gerektiği inancı etrafında doğuyordu. Mao'ya karşı çıkanlar, köylüleri, devrimin gerçek temel gücü olan şehir proletaryasının baş müttefiki olarak gören Stalin'in görüşünü paylaşmak eğilimindeydiler.

Çen Duşiyo, Çu Çiyopay, Şiyang Congfa, Yang Şangkun, Li Lisan, Vang Ming, Bo Gu, Luo Fu, Liyo Şaoçi, Co Enlay, Cang Guotao, Li Dı (Otto Braun) ve Çen Boda ile ilgili biyografi notlarında bu meseleye ilişkin bilgiler bulunabilir.

Çin Komünist Partisi, kuruluşundan itibaren, strateji ve "çizgi"yi ilgilendiren meselelerde Komintern direktiflerine uymayı gerektiren "demokratik merkeziyetçilik" ilkesinin disiplinini (bu, parti tüzüğünde ortaya konuyordu) kabul etti. Bu anlamda, Mao'nun önderliğindeki Çin köylü

sovyetleri ve Kızıl Ordu ile Moskova'da eğitim görmüş "dogmatikler" ve "teorisyenler" arasındaki ayrılıklar giderek arttı. Mao 1935 Ocak'ında, Zunyi'de Siyasi Büro genel sekreteri Bo Gu ve o sırada Sovyet hükümetinin "Komiserler Konseyi"nin başkanı olan Luo Fu'yu eleştirdi ve Siyasi Büronun önderliği Mao'ya geçti. Bo Gu ve Otto Braun (Komintern delegesi) Devrimci Askerî İşler Komitesi tarafından gözden düşürüldü ve ("başkan" Mao'nun önderliğindeki) Siyasi Büro, Komintern'den yedi ay önce, bütün sınıflardan yurtsever unsurların katılacağı Japon aleyhtarı "birleşik cephe" çağrısını yaptı.

Çen Duşiyo, 1927 yılında (bkz. Notlar, kısım 5) işlenen hatalardan sorumlu görülmüştü. Nançang Ayaklanması'nın yenilgiye uğramasından sonra, Merkez Komitesi 7 Ağustos'ta Olağanüstü Konferansı topladı. Yirmi dokuz yaşındaki Komintern görevlisi Gürcü Lominadze'nin yönetiminde toplanan konferans, Çen Duşiyo'yu genel sekreterlik görevinden aldı ve bu göreve Çu Çiyopay'ı getirdi. Bu sırada Svadov yenilgisi oldu ve Aralık ayında Kanton Ayaklanması da başarısızlıkla sonuçlandı. Bu ayaklanma, Komintern'in ayaklanma "uzmanı", yirmi altı yaşındaki Alman Heinz Neumann'ın önderliğinde yürütülmüştü. Bu arada Mao, Hunan Ağustos Ayaklanması sırasında ve sonra "sapmayla" suçlanarak Merkez Komitesinden ve Hunan Cephe Komitesinden çıkarılmıştı.

Çin Komünist Partisi Altıncı Kongresi 1928 Temmuzunda Moskova'da toplandı. Komintern de o sırada altıncı kongresini yapıyordu. Bu kongrede Çu Çiyopay görevden alındı ve Lominadze'nin önerisiyle Şiyang Congfa bu göreve getirildi. Şiyang çok az eğitim görmüş Şanghaylı bir işçiydi. Lominadze, o sırada işçi örgütlenmesinin başı olan "aydın" Li Lisan'a destek olmak üzere bu "proleter" cephe adamını önermişti. Komintern tarafından desteklenen Li Lisan, Şanghay'a döndü. Bu sırada Mao Zedong ve Cu Dı, bölgelerdeki Sovyetlerde köylü ordusunu kurmakla meşguldüler.

Li (yeniden Cephe Komitesinde görevlendirilmiş olan) Mao'ya şöyle yazdı: "Altıncı Kongre, partimizin temelinin işçi sınıfından köylülüğe kayması tehlikesi bulunduğunu ve bunun için partinin işçi sınıfı temelini geri getirmek üzere elimizden gelen gayreti göstermemiz gerektiğini ortaya koydu."

Li'nin direktifleri, Mao ile Cu Dı'yı, daha henüz emekleme çağında olan Kızıl Orduyu, Nançang'a yapılan saldırı ve Çangşa'yı (1930) ele geçirmek ve elde tutmak üzere yapılan ve pahalıya mal olan iki deneme de dâhil olmak üzere, büyük şehirleri ele geçirmek amacıyla kullanmaya çalışmaya zorluyordu. Mao ve Cu, Li'nin Çangşa'ya saldırmak üzere verdiği ikinci emri dinlemediler. Ciyangşi eyalet komitesinde Mao'ya karşı olan bir klik, onu devirmeye çalıştı. Bunun sonucu olarak Fu Tiyen Olayı (Aralık 1930) pat-

lak verdi. Bu olayın kökleri, "Li Lisan çizgisi"ne kadar uzanıyordu. Parti içi bir çatışma ortaya çıktı ve Mao "anti-Bolşevik hizbi" bastırdı. Birkaç kişi öldürüldü ve birkaçının da hapsedildiği bildirildi. Daha sonra bunların çoğunun "yeniden biçimlendiği" düşünüldü ve serbest bırakıldılar.

Bu sırada Moskova'da Doğu devrimlerinin önderliğini yapmak üzere genç kadrolar yetiştirildi. 1925 yılında Komintern, Sun Yatsen Üniversitesini kurmuştu. Burada eğitim gören yüzlerce kişi arasında sadece yirmi sekiz Çinli, Troçki, Zinovyev ve Buharin'e karşı yürüttüğü mücadelelerde Stalin'i sürekli bir şekilde desteklediler. Bunlar Pavel Mif'in himayesi altındaydılar. Pavel Mif, 1930'a kadar onlar arasından Çin'deki mücadeleyi yönetmek üzere eğitim görmüş ve "profesyonel Bolşevik" seçkinler çekirdeği oluşturmuştu. Bunlara bir keresinde muhalifleri tarafından "Stalin'in Çin Bölümü" adı verilmişti; daha sonra "Yirmi Sekiz Bolşevik" olarak bilindiler. 1930 yılında önderleri, Vang Ming (Çen Şaoyü) adlı yirmi dört yaşında bir gençti; en yakın yoldaşı da yirmi üç yaşındaki Bo Go (Çin Bangşiyen) idi. Diğerleri ise Luo Fu (Cang Vıntiyen), Şen Zımin, Yang Şangkun, Çen Canghav, Cu Rue, Zuo Çüen ve Dıng Fa'ydı. Komintern'in etkisiyle, Rusya'dan "geri dönmüş" öğrencilerin çoğu üzerinde disiplin sağladılar.

1930 yılının ortasında Pavel Mif; Vang Ming, Bo Gu, Luo Fu, Dıng Fa ve diğerleri ile birlikte yabancıların yönetimindeki Şanghay Uluslararası Yerleşimi'ne gizlice geri döndü ve bu kişiler Çin Komünist Partisi Merkez Komitesine tanıtıldılar. Ancak bunlar Li Lisan'a karşı çıkınca, Li, Mif'in manevralarına karşı direndi ve Co Enlay'ın da desteğiyle Li Lisan ve Şiyang Congfa; Vang Ming ve diğerlerini Siyasi Bürodan çıkardı. Mif, Li'nin Moskova'ya dönmesini sağladı. Burada Li, Lominadze'nin desteğini sağlamayı umuyordu. Yalnız onun bilmediği bir mesele vardı; bu arada Lominadze, Stalin'i Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Komintern önderliğinden düşürmeye çalışan bir harekete karışmıştı. Bu yüzden Li de muhalefetten sayıldı ve Stalin tarafından muhalefetle birlikte susturuldu. Gözden düştü ve birkaç yıl Çin'e geri dönemedi. Şiyang Congfa'nın genel sekreter olarak kalmasına rağmen, Çu Çiyopay, Siyasi Bürodan çıkarıldı. Co Enlay ise, Li Lisan'ı desteklemesinin hata olduğu konusunda özeleştiri yaptıktan sonra görevinde kaldı.

Bo Gu, 1936 yılının Temmuz ayında, Bao An'da bana Li Lisan hakkında şunları anlattı: "Li'nin hatası darbecilikti. O, şehirlerde silahlı ayaklanmalar, işçilerin silahlı mücadelesi yoluyla fabrikaların ele geçirilmesini, sovyet bölgelerinde kolektifleştirmeler, büyük şehirlerin silahlı saldırı yoluyla ele geçirilmesini istiyordu. Esas olarak kırsal bölgelerdeki üsleri reddediyordu,

Kızıl Ordunun şehirleri ele geçirmek üzere harekete geçirilmesini istiyordu. Dış Moğolistan kuvvetlerinin de katılmasını ve ayaklanmaları ve Mançurya ve Kuzey Çin'deki iç savaşı desteklemelerini savunuyordu. Li'nin hatası, Çin'in 1930 yılında 'dünya devriminin merkezi' olduğunu söylemesi ve Sovyetler Birliği'nin merkez olduğunu reddetmesiydi."

1931 Ocak ayında Mif, (Stalin'in desteğiyle) Merkez Komitesinin Dördüncü Genişletilmiş Toplantısı'nı yaptı ve kendisi de toplantının başkanı oldu. Burada, Vang Ming'in pratikte Çin Komünist Partisi Siyasi Bürosunun önderliğini ele geçirmesini sağladı.

Bu Siyasi Büro, Bo Gu, Co Enlay, Luo Fu, Han İng, Liyo Şaoçi, Lo Man, Mıng Çingşu (Bayan Vang Ming) ve Rın Bişi'dan oluşuyordu. (Mao bu sırada, Merkez Komitesinin bir kolunun ya da Ciyangşi "Merkez Bürosu"nun bir üyesiydi.) Mif, Moskova'ya döndü ve Komintern'in Çin Bölümü sorumlusu olmaya devam etti. Komintern çizgisi, kırsal bölgelerdeki sovyetleri, iktidarın şehir proletaryası tarafından ele geçirilmesi planlarına tabi kılmaya eğilimliydi. Japonların Mançurya'yı işgal etmesinden sonra (Eylül 1931) Vang Ming ve karısı, Mif'e yardım etmek üzere Moskova'ya çağrıldılar ve Bo Gu Siyasi Büro genel sekreteri oldu. Siyasi Büro bu sırada Co Enlay, Cang Guotao ve Rın Bişi'yı, direktiflerini uygulatmak üzere Yangzı Nehri'nin kuzey ve güneyindeki sovyet bölgelerine gönderdi. Bo Gu, yabancıların yönetimindeki Şanghay Uluslararası Yerleşimi'nin göbeğinde bulunan Siyasi Büro yeraltı karargâhını muhafaza etti ve 1931 yılında, kendisinin katılamadığı Ciyangşi'de yapılan Tüm Sovyetler Kongresine direktifler yolladı.

Şanghay polisi tarafından izlenen ve Sovyetler Birliği'nden aldıkları yardımları kesilen Bo Gu ve Luo Fu, nihayet 1932 yılı sonlarında Siyasi Büro karargâhını Ciyangşi Sovyetine taşıdılar. Yeni bir Komintern delegesinin gelmesiyle güçleri arttı. Çin'de Li Dı olarak tanınan Otto Braun, biraz askerî tecrübeye sahip bir Almandı. Uzun bir müddettir "Yirmi Sekiz Bolşevik" ile Tüm Sovyetler hükümetinin başkanı, Kızıl Ordunun başkomiseri ve Siyasi Büro üyesi olan Mao Zedong arasındaki ayrılıklar artık kesin bir mücadeleye dönüştü.

Co Enlay, Kızıl Ordunun genel komiseri oldu. Parti Genel Sekreteri Bo Gu, tüm siyasi önderlik için Mao Zedong ile mücadele içindeydi. Mao'dan on altı yaş küçük olan Bo Gu, 1932 yılının sonunda Ciyangşi Sovyetine gelinceye kadar hiçbir çarpışmada bulunmamıştı. Ama yıllarca teoriyi ve öğretiyi incelemiş ve parti denetim organını kullanma eğitimi görmüştü. Yanında bulunan Li Dı ve Moskova'da Stalin'in yanında bulunan Vang Ming sayesinde Komintern'in desteğine sahipti. Geniş bir pratik tecrübeye ve Sovyetlerin ve Kızıl Ordunun desteğine sahip olan Mao

Zedong, Bo Gu'nun yazı yazma konusundaki yeteneğine, Komintern'in mücadele tekniğine sahip değildi, ayrıca Moskova'ya açıkça karşı çıkmaktan da kaçınıyordu.

Komintern'in prestijini ve Li Dı'nın askerî "uzmanlık" bilgisini kullanan Bo Gu, gerek Cu Dı'nın ve gerekse de Mao Zedong'un yetkilerini ellerinden aldı. 1933 yılının sonunda Mao Zedong, Siyasi Bürodan çıkarıldı. Yenilgiye uğrayan Mao Zedong'a, ekonomiyi, Milliyetçi saldırılarını göğüsleyecek şekilde düzenlemesi görevi verildi (bkz. *Seçme Eserler*, s. 129-137). Bu arada Çan Kayşek eyalet savaş ağalarının isyanları ile uğraştığı için, Kızıl Ordu genişledi ve Siyasi Büronun yeni stratejisi başarılı gibi göründü. Kızıl Ordunun, Fukien İsyanı sırasında Milliyetçi 19. Yol Ordusu ile ittifak yapıp yapmaması konusunda yürütülen tartışma kapandı. Çünkü Siyasi Büro, Japon aleyhtarı "burjuva" orduları ile bile, faal bir şekilde işbirliği yapmayı reddediyor ve daha sonra sol sapma olarak suçlanan, uzlaşmasız tek-başına-yap çizgisini sürdürmeye devam ediyordu.

Kısmen, bu siyasete de karşı çıkması yüzünden Mao, 1934 yılında Devrimci Askerî Komiteden de çıkarıldı. Bu komitede, Co Enlay, Bo Gu, Li Dı, Luo Fu, Ye Ciyenying ve Cu Dı da vardı. Ancak o sırada Cu Dı, Kızıl Ordunun genel komiseri olarak Co Enlay'ın astı durumundaydı.

Bu şartlar altında Çan Kayşek iyi hazırlanmış Beşinci İmha Seferi'ni başlattı. Bu sefer, Kızıl Ordunun yenilgisi ve Ciyangşi Sovyetinin dağılmasıyla sonuçlandı. Mao bu felaketin sorumluluğunu, partinin Fukien asilerini desteklememesinde (1933) ve bu imha seferi sırasında Çan Kayşek'e karşı koymak için, (Maobing Konferansında ortaya konan) şimdiye kadar başarıyla uygulanmış olan gerilla stratejisinin terk edilerek, cephe savaşına dayanılmasında buldu.

1934 Ekim ayına gelindiğinde, Kızıl Ordu altı Ciyangşi ilçesini içine alan bir bölgede kapanıp kalmış ve başkenti Ruecin'i boşaltmak zorunda kalmıştı. Li Dı, Co Enlay ve Ye Ciyenying bir geri çekilme planı hazırladılar; ilk planladıkları şey, Hunan'da bulunan Hı Long'un kuvvetleri ile birleşmekti. Ağır kayıplara uğradıktan sonra bu plan değiştirildi. Kızıllar yürüyüş kollarını, o sırada zayıf bir şekilde korunmakta olan Gueco eyaletine yönelttiler ve iki aylık bir nefes alma süresi kazandılar. Zunyi ele geçirildikten sonra, Mao olağanüstü toplantı çağrısı yaptı ve bu çağrı siyasi ve askerî görevlilerin çoğunluğu tarafından desteklendi. Siyasi Büro ve Merkez Komitesi üyelerinin genişletilmiş konferansında, Mao önderliği eleştirdi ve büyük bir destek sağladı. Mao, yeni Parti Devrimci Askerî Konseyinin (Askerî İşler Komitesi de deniyordu) başkanı seçildi. Co Enlay ve Ye Ciyenying görevde kaldı. Cu Dı'nın Kızıl Ordu sahra komutanlığı onay-

landı. Bo Gu Merkez Komitesi Siyasi Bürosunda kaldı, ancak genel sekreter olarak yerine Luo Fu seçildi. Artık gerek siyasi ve gerekse de askerî yüksek komuta Cu-si "Başkan" Mao'ya verilmişti. Zunyi'de Kuzeybatı'ya yapılacak Uzun Yürüyüş için tarihî karar alındı.

Li Dı, Uzun Yürüyüş'e misafir danışman olarak katıldı; yalnız artık Komintern yetkisini kullanmıyordu. 1936 yılında Li Dı, Bao An'da bana şöyle demişti: "Ne de olsa Çinliler kendi devrimlerini, herhangi bir yabancının anlayabileceğinden daha iyi anlıyorlar." Çen Yün, Zunyi'de alınan kararları bildirmek üzere Doğu Çin'e ve Moskova'ya gönderildi. Çen Yün'ün Moskova'ya gelmesinden sonra yapılan bir Komintern toplantısında Mao Zedong ilk kez Merkez Yürütme Komitesine seçildi. Vang Ming Komintern delegesi olmakta devam etti, ama Mao'nun oradaki sözcüsü Çen Yün'dü.

Bu dönemle ilgili Çin Komünist Partisinin resmî görüşü için bkz. Mao'nun Yedinci Kongreye sunduğu "Partimizin Tarihinde Bazı Meseleler Üzerine Karar" (*Seçme Eserler,* Cilt IV, s. 171) ve ayrıca (*Seçme Eserler,* Cilt I).

4) Bkz. not 3.

5) Kuzeybatı'ya yürüme imkânı kuşkusuz bu sırada da tartışılıyordu, ama yürüyüş kararı ancak Zunyi Konferansında alındı. Bkz. not 3.

6) Böyle bir teklif yapılmıştı, ancak yukarıda not 3'te anlatılan sebepler yüzünden henüz uygulamaya geçilememişti.

7) Mao'nun bütün Ciyangşi seferlerinin taktik ve strateji meselelerini içeren tahlilleri daha sonra yayınlandı. Bkz. *Seçme Eserler Cilt I* ve *Askerî Yazılar.*

BEŞİNCİ BÖLÜM
Uzun Yürüyüş

1) Uzun Yürüyüş'le ilgili yayınlanan ilk yazı buydu ve esas olarak bu yürüyüşe katılanların anlattıklarına ve onlarla yapılan mülakatlara dayanıyordu. Artık bu destanla ilgili resmî ve resmî olmayan pek çok eser yayınlandı.

1960 yıllarında Pekin'in yeni Devrim Müzesi'nde, Uzun Yürüyüş için ayrı bir bölüm açılmıştı. Burada bu yürüyüşle ilgili pek çok şey sergileniyordu. Yürüyüşe katılanların geçtiği yolları gösteren ışıklandırılmış bir harita da vardı. Her on beş dakikada bir atkuyruğu saçlı genç bir kız, önünde toplanmış heyecan içinde dinleyen kalabalığa adım adım bu yürüyüşün safhalarını anlatıyordu. Müzede, yazarın Uzun Yürüyüş'ün sonunda Gansu ve Şensi'ye varanlar arasından bazılarıyla çektiği bir film de gösteriliyordu.

1. Beşinci İmha Seferi

2) Bkz. Mao Zedong, "Hunan Köylü Hareketinin İncelenmesi Üzerine Rapor" (*Seçme Eserler,* Cilt I).

3) Metinde açıklanan sebep yüzünden, Ciyangşi Sovyetinde hayat, ölüm, vergi meselelerine ilişkin Vu Liyanping, Şü Tıli, Luo Fu, Co Şing ile yapılan mülakatlara dayanan geniş malzeme bu kitaba konmadı.

4) Smedley, *Büyük Yol*, s. 309

5) Geriye kalan Kızıllar, Yeni 4. Orduyu kurduktan sonra, Merkezî Çin'de Çan Kayşek'in Milliyetçi ordularını darmadağın eden büyük bir güç haline geldiler. Bkz. Çen İ, B.N.

2. Bir Ulus Göç Ediyor

1) Bildiğim kadarıyla Uzun Yürüyüş'le ilgili "kolektif olarak yazılmış" herhangi bir yazı yayınlanmadı.

4. Büyük Çayırlarda

1) Burada kısaca değinilen Mao Zedong ile Cang Guotao arasındaki çatışma, 30 yıldır Mao'nun parti önderliği için yürüttüğü büyük çatışmaydı. 1936 yılında, ayrılığın niteliğiyle ilgili bölük pörçük bilgiye sahiptim. Sigang'da Cang Guotao ile birlikte kalanlar arasında Li Cingçüen de (Bkz. B.N.) vardı. 1960 yılında Mao Zedong'a "hayatının en karanlık anının" ne zaman olduğunu sordum. Cang Guotao ile mücadelesi sırasında, partinin bölünmesinin ve hatta iç savaşın başlamasının "an meselesi olduğu" dönem olduğunu söyledi.

Bkz. B. N. Cang Guotao, Li Şiyenniyen, Tao Cu.

2) Aşağıda anlatılanlar kısmen Co Enlay ile Bao An'da yapılan konuşmaya dayanıyor. Yazının Tarihi: 26 Eylül 1936.

Co, Kızıl Ordunun en büyük kaybının Sıçuan, Gueco ve Şiciyang'da meydana geldiğini söylüyor. Kayıpların, Guomindang kuvvetleri ile yapılan çatışmalardan çok, yorgunluk, hastalık, açlık ve yerli kabilelerin saldırısı sonucu olduğunu söylüyor.

Esas kuvvetlerle birlikte 90.000 civarında bir kuvvet Ciyangşi'den ayrıldı. Bunların arasından 45.000 kişi, Sıçuan'a gitmek üzere Cinşa Nehri'ni geçerken kaybedildi. Bu arada Şü Şiyangçiyen 50.000-60.000 civarında bir kuvvetle 1934 yılında Oyuvan'dan ayrıldı. Sıçuan'da bulunduğu altı ay süresince kuvvetleri 100.000'i aştı. Hı Long Hunan'dan 40.000 kişiyle ayrıldı. Şiciyang'a vardığı zaman askerlerinin sayısı 15.000-20.000'e düşmüştü.

Bu üç ana ordu Sıçuan'a vardığı zaman güçleri aşağı yukarı şöyleydi:

	Eski üsden ayrıldığı sırada	Sıçuan'da	Kayıplar
1. Cephe Ordusu Cu Dı, Mao Zedong Co Enlay	(1934) 90.000	45.000	45.000
4. Cephe Ordusu Şü Şiyangçiyen, Cang Guotao	(1933) 50.000	100.000 (+50.000)	
2. Cephe Ordusu Hı Long, Şiyao Kı	(1935) 40.000	15.000	25.000

Toplam 160.000 kişi. Bunların yarısından fazlası Şü Şiyangçiyen ve Cang Guotao'nun komutasındaydı. Bu arada Ciyangşi-Hunan kuvvetleri aşağı yukarı (1934-1935'te) 70.000 kayıp vermişti.

1935 yılında 1. Kolordu (1. Cephe Ordusu) 7.000 kişilik bir kuvvetle Şenbey'e vardı. Orada Liyo Cıdan'ın 10.000 kişilik kuvvetiyle birleşti. Şü Haydong'da 1935 yılında Hınan'dan geldi. 8.000 kişilik ordusundan geriye 3.000 kişi kalmıştı.

Şenbey (Kuzey Şensi), Şenşi, Gansu ve Ningşiya'daki yeni katılımlarla şu rakamlara ulaşıldı:

1. Kolordu (Sıçuan'dan geldi)	7.000
Liyo Cıdan'ın komutasındaki Şenbey birlikleri	10.000
Oyuvan'dan gelen Şü Haydong'un kuvvetleri	3.000
1935 Seferi sırasında Şenşi'den katılanlar	8.000
Şenbey'den katılanlar ve Mançurya ve Müslüman ordularından kaçanlar	7.000
Kuzeybatı'daki kuvvetlerin ortalama gücü	35.000
Bütün Şen-Gan-Ning'de bulunan partizanlar ve Kızıl Muhafızlar (tahmini)	30.000

Co Enlay, Kuzey Gansu'ya doğru ilerleyen 2. Cephe Ordusunun ve 4. Cephe Ordusunun gücünün 40-50 bin civarında olduğunu tahmin ediyor.* Peki, aradaki kuvvetlere ne oldu?

* Co Enlay, Kuzeybatı'ya ulaşan bu kuvvetlerin sayısının en fazla 50.000 olduğunu tahmin ediyor. Eğer her ordunun en yüksek gücünü toplarsak, 230.000 kişilik bir kuvvet ortaya çıkıyor. Bundan Mao Zedong ve Pıng Dıhuay'la birlikte Şensi'ye varan 7.000 kişiyi çıkardığımız zaman geriye toplam 223.000 ve kayıp 173.000.

	Üsden ayrıldığı sırada	1935:	1936: Kuzeybatı'ya varış	Bilinmiyor
1. Şü Şiyangçiyen ve Cang Guotao	50.000	100.000	40.000	
2. Cu Dı	90.000	45.000	50.000	
3. Hı Long	40.000	15.000	civarı ?	
4. Mao Zedong ve Ping Dihuay		1. Kolordu	7.000	
5. Şü Haydong	8.000		3.000	5.000
			60.000	178.000

KUZEYBATI'DA KATILAN KUVVETLER:

Liyo Cıdan'ın komutasındaki Şenbey birlikleri	10,000
Şenşi'de yeni katılanlar	8.000
Şenbey-Gansu-Ningşiya'dan katılanlar	7.000
	25.000

Yukarıdaki rakamlar Kızıl orduların iki yıldan az bir süre içinde verdiği kayıpların 180.000 civarında olduğunu ortaya koyuyor. Kızıl kuvvetlerin şu anki gücünün 30.000-50.000 civarında, tüfek sayısının ise 30.000 olduğunu tahmin ediyorum.

1967 yılında eklenen bilgiler:

Cu Dı ve Mao Zedong'un komutasındaki 1. Cephe Ordusu (90.000), Hı Long ve Şiyao Kı'nın komutasındaki 2. Cephe Ordusu (40.000) ve Cang Guotao ve Şü Şiyangçiyen'in komutasındaki 4. Cephe Ordusundan (100.000) meydana gelen üç ana ordunun (1934-35 yılında) en yüksek gücü 230.000'di. Cu Dı'nın ordusu, Mao Zedong-Cang Guotao mücadelesi sırasında Mogong'da bölündü. Bu bölünmeden sonra Mao, Ping Dihuay, Co Enlay ve Lin Biyao sadece 7.000 kişiyle Şensi'ye vardılar. Bir yıl sonra Hı Long ve Şiyao Kı, Sıçuan'a geldi ve burada Cang Guotao'dan arta kalan kuvvetlerle karşılaştılar. Bu iki cephe ordusu ayrı ayrı kuzeye doğru ilerledi. Cu Dı, Hı Long ve Şiyao Kı, Gansu'ya ulaştı ve burada Ping Dihuay'la birleşti. Hepsinin toplam düzenli kuvvetleri muhtemelen 40.000'i geçmiyordu. Bu arada Şü Şiyangçiyen, Cang Guotao'nun emirlerine uyarak Kuzeybatı Gansu'yu işgal etmek ve Şinciyang'a giden yolu ele geçirmek amacıyla ayrı bir yol izledi. Şü'nün ordusu, Şiyen'in batısında Guomindang birlikleri tarafından tuzağa düşürüldü, kötü bir şekilde ezildi ve ikiye bölündü. Li Şiyenniyen'in komutasındaki ve Batı Cephe Ordusu adını alan kuzey kolu, Şinciyang'a

doğru ilerledi. Çok üstün kuvvetlere ve silahlara sahip Çinli Müslüman birliklerinin hücumuna uğrayan Li, Urumçi'ye sadece 2.000 kişiyle vardı. Şü Şiyangçiyen ve Cang Guotao, geriye kalan kuvvetlerinden koptular ve sadece özel muhafızlarının refakatinde ve hasta olarak Yenan'a vardılar. Cang Guotao ile Yenan arasında ulaşım ve koordinasyonun kesilmesi, daha sonra Cang ile Cu Dı ve Hı Long'un bölünmesi, hatta bunların arasında çıkan bazı silahlı çatışmalar, 4. Cephe Ordusunu tecrit etti ve kolay bir av haline getirdi. Kısacası 1936 Eylül'ünde Co Enlay ile yaptığım konuşmadan sonra, Cang Guotao'nun 100.000 kişilik korkunç ordusu, Cang 1937 yılının başında kendi Uzun Yürüyüş'ünü tamamlamadan önce erimişti.

3) "Üç Ordu" 1., 2. ve 4. Cephe Ordusuydu (Bkz. not 2). Mao bu şiiri sonradan yeniden yazdı.

ALTINCI BÖLÜM
Kızıl Yıldız Kuzeybatı'da

1. Şensi Sovyetleri: Başlangıç

1) Otuz yıl sonra Mark Selden Şensi'deki devrimin sebeplerini ayrıntılı bir şekilde inceleyen ilgi çekici bir çalışma yayınladı: "The Guerilla Movement in Northwest China" (Kuzeybatı Çin'deki Gerilla Hareketleri) *China Quarterly*, sayı 28-29 (Kasım-Aralık 1966, Ocak-Mart 1967).

2) Mao Zedong *Seçme Eserler Cilt I*'de bu olayı başka bir şekilde anlatır.

3. Sovyet Toplumu

1) Bkz. Mao Zedong "Kırsal Bölgelerde Sınıflar Nasıl Ayırt Edilir", *SE*, I

SEKİZİNCİ BÖLÜM
Kızıl Orduda

1. "Gerçek Kızıl Ordu"

1) Joseph W. Stilwell 1937'de Çin'de ABD askerî ataşesi olarak bulunuyordu. İkinci Dünya Savaşı esnasında Çin-Burma-Hindistan hareket alanındaki ABD güçlerinin başkomutanı oldu. Bkz. *The Stilwell Papers* (New York, 1948).

DOKUZUNCU BÖLÜM
Kızıl Orduda (Devam)

4. Müslüman ve Marksist

1) İktidardaki Ma ailesi gerçekten "feodal" ve "gerici" idi. Fakat Komünistlerin, *Huy-min*'i gelecekteki bir sosyalist toplumdan korkmak için hiçbir sebep olmadığına kolayca ikna ettiklerini söylemek çekilen güçlükleri küçümsemek olur. Dört Ma ile onlara bağlı olanlar arasındaki ve "üç inanç" arasındaki çatışmalar kadar ciddi anlaşmazlıklar Kızıl Ordu içinde de çıkıyordu. Bu bölünmeler Kızıllar için ciddi yenilgilere yol açtı (Cang Guotao, Şü Şiyangçiyen ve Şiyenniyen, BN). Ma kardeşler ancak Kurtuluş Savaşında Kuzeybatı Çin'den çıkarılabildi.

Komünistler, Ningşiya ve Şinciyang'da özerk Müslüman devletleri kuracaklarına dair verdikleri sözde durdular. Fakat dinî önderler Komünistleştirme hareketlerine karşı çıkmaya başladılar. Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan sonra isyanlar çıkarmaya başladılar. ÇKP'nin ayrılıklara karşı siyaseti çok açıktı. Fakat Çinliler ile sınır halkları arasındaki çok eskilere dayanan anlaşmazlıkların bir-iki nesilde son bulması beklenemezdi. 1960'tan sonra Çin-Sovyet ilişkileri bozulunca Ruslar, Çin sınırlarında çıkan bu tür anlaşmazlıkları körüklemek için ellerinden geleni yaptılar.

ONUNCU BÖLÜM
Savaş Ve Barış

4. Cu Dı Hakkında

1) Cu Dı'yı anlatan bu kısım esas olarak Kumandan Li Ciyanglin'in (Ciyangşi'deki ilk zamanlardan beri Cu Dı'nın askerleri arasında idi) bana verdiği biyografi notlarına dayanıyor. Mao Zedong, Pıng Dıhuay ve diğerlerinin verdiği bilgiler de buna eklendi. Sarih olmayan pek çok nokta var, hiçbir belgenin olmadığı bir zamana ait olan Kızıl Ordu Destanının bir parçası olarak kabul edilebilir.

ON BİRİNCİ BÖLÜM
Bao An'a Dönüş

1. Yoldaki Kayıplar

1) Direniş Savaşının büyük kısmında Komünistler yabancı misyonerlere karşı makul bir siyaset izlemeye devam ettiler. Fakat Çin Halk Cumhuriyeti kurulduktan kısa bir süre sonra yabancı misyonerlerin faaliyetine son verildi.

2. Bao An'da Hayat

1) Burada bahsi geçen hanım, Li Dı ile birlikte Ciyangşi'den gelmişti. Daha sonra Li ondan ayrılıp Şanghay'lı bir oyuncuyla evlendi. Li Dı, Direniş Savaşı boyunca Yenan'a inen yegâne Rus uçağına binerken Çinli karısını arkada bırakıyordu.

4. Çin Komünizmi ve Komintern

1) Bu bölümde orijinal kitaba sadık kalınmaya çalışıldı. Yetersizliği, otuz yıl önceki bilgilerin ne kadar kıt olduğunu gösteriyor.

2) Bu beyan, geriye bakıldığında, genel anlamda hâlâ geçerlidir. Fakat o zamanın karmaşık Çin-Rus parti ilişkileri hakkında kısıtlı bilgiye dayanmaktadır. Moskova ile doğrudan temas aylarca kayboluyordu. Fakat Çin Siyasi Bürosunun amacı ve faaliyeti her zaman için Komintern'in genel çizgisi ve direktiflerine uygun olmuştur. 1935'teki Zunyi Konferansına kadar Rusya'da okumuş ve yetişmiş olan Çinli Komünistlere Mao'nun milli önderliği galebe çalmıştı. Mao, Stalin'in eşsiz zekâsını hiçbir zaman açıkça reddetmedi. Ancak, yirmi yıl sonra "Proletarya Diktatörlüğü'nün Tarihi Tecrübesi Üzerine" adlı makalede görüldüğü gibi partinin Stalin değerlendirmesine o da katıldı.

5. Şu Yabancı Zekâ Tröstü:

1) 1934'te kurulan ve Co Enlay'ın başkanlık ettiği "Kızıl Askerî Konsey" Li Dı'nın planlarına oybirliği ile karşı değildi. Bu ibare, Gansu'da (12 Ağustos 1936) Şiyao Cinguang'ın sarf ettiği bir söze atıf yapıyor. Şiyao Cinguang, "Ciyangşi felaketi"ni Beşinci Sefer sırasında mevzi savaşı uygulama çabalarına bağlıyordu. "Bu esas olarak Li Dı'nın tavsiyesinden ileri geldi," dedi bana. "Kendinden çok emin ve çok otoriter idi. Yumruğunu masaya vurdu. Mao'ya ve diğerlerine askerî meseleler hakkında hiçbir şey bilme-

diklerini söyledi. Onu dinlemeleri gerekiyordu." Bu nasıl olacaktı? "Dünyadaki Komünist yoldaşların nezdinde prestije sahipti."

6. Hoşça Kal Kızıl Çin

1) Mao ile daha önceki konuşmamda (16 Temmuz 1936) "Japon aleyhtarı bütün güçlerle" "bir birleşik cephe" öneriyordu. Fakat bu özel olarak Guomindang hükümetiyle bir koalisyon demek değildi. Bu "ani" değişikliğin sebebi şüphesiz, Komintern'in Yedinci Kongresinde alınan kararların yeni elde edilen yorumlarına göre Merkez Komitesinin verdiği karar idi.

ON İKİNCİ BÖLÜM
TEKRAR BEYAZ DÜNYA

1. İsyana Ön Hazırlık

1) Vang daha sonra bir Japon kukla hükümetine başkanlık etti.

3. Çan, Cang ve Kızıllar

1) Bu tür bir koalisyon rejiminin eksiklikleri ve amaçları Mao Zedong tarafından *Yeni Demokrasi*'de (Yenan 1938) ortaya konmuştu.

2) Komünistlerin Çan'ın fiilen kaçırılması ile "hiçbir ilişkileri olmaması"na rağmen, Şiyen'deki irtibat gruplarındaki personelin muhtemelen plandan daha önce haberi vardı. Birlikleriyle Çan'ı "tutuklayan" Dongbey'li genç subay Yüzbaşı Sun Mingciyo Komünist etkisindeydi. Daha önce de belirtildiği gibi Cang Şüeliyang'ın kendi karargâhında Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeleri vardı. Vang Bingnan ise birlikleri "tutuklama" işine katılan General Yang Huçıng'ın özel sekreteriydi.

Olaydan hemen sonra görüşmelere katılmak için Şiyen'den Bao An'a gönderilen Komünist heyet içinde Co Enlay'dan (o zaman Devrimci Askerî Komite başkan yardımcısı idi) başka Japon Aleyhtarı Kızıl Ordu personel başkanı Ye Ciyenying ve Geçici Komünist hükümetin "Dışişleri Bakanı" Bo Gu da vardı. Bu kitap yayınlandıktan sonra Bo Gu bana (1938'de) heyet içinde Şiyen'de Mareşali gören tek kişinin Co Enlay olduğunu söyledi. Bo Gu, Co'nun yaptığı bu tek ve kısa görüşmede hiçbir anlaşmanın imzalanmadığını ve Çan'ın sadece iç savaşa son vermek istediğini ve Co'nun bunu manevi yardım olarak yorumladığını söyledi. Kısa bir süre sonra Genç Mareşal, Co'ya ve diğer Komünistlere haber vermeden General'i serbest bıraktı. Bo Gu'ya göre, General'in Şiyen'de hiç değilse somut bir mütare-

keye varıncaya kadar kalacağını umuyorlardı. Bu mütarekenin bir birleşik milli direniş cephesini diriltecek temeller üzerinde olması bekleniyordu. Olayla ilgili deliller gösteriyor ki, Yenan'daki Komünistler Çan Kayşek'i bir halk mahkemesinde yargılayıp yargılamamayı tartışıyorlardı. Bu tür niyetler Komünistler doğrudan Stalin'den gelen bir mesajı aldıktan sonra tabii ki yok oldu. Stalin, mesajında, eğer Çan'ın sağ salim serbest bırakılmasını talep etmezlerse Çin Komünist Partisini açıkça reddetmek tehdidini savuruyordu. Bu mesajın, Mao'nun epeyce canını sıktığı söylenir. Öte yandan, Stuart Schram tarafından *Mao Zedong* isimli kitabında bana atfedilen Mao Zedong'un General'in idamını istediği görüşünü destekleyecek herhangi bir bilgiye sahip değilim.

4. Kısasa Kısas

1) Çan Kayşek, Cang Şüeliyang'ı hiçbir zaman affetmedi ve hiçbir zaman serbest bırakmadı. Otuz yıl sonra da Cang hâlâ Tayvan'da Çan'ın kişisel esiri idi.

6. Kızıl Ufuklar

1) Komünist Partiye Rapor (Yenan, 10 Nisan 1937) *SE, Cilt I*. Mao'nun samimi açıklaması proleter (Komünistlerin önderliğinde) iktidarından daha geri bir şey kurmaya çalışmadığına dair bütün düşünceleri yok etmeye yeter. Birkaç ay sonra Mao, benimle yaptığı bir görüşmede bu yüzde yüz Komünist amaçtan herhangi bir sapmayı çok daha şiddetle mahkûm etti.

Biyografi Notları

✸

Blyuher, General Vasiliy, Galin olarak da bilinir. Guomindang'a gönderilen önemli Sovyet askerî danışmanı (1925-7). Rusya'ya döndükten sonra Sibirya'ya sürüldü ve orada öldü.

Bo Gu (Çin Bangşiyen) 1946'da bir uçak kazasında öldü. O zamana kadar Parti Genel Sekreteri ve 1932'den 1935'e kadar Mao'nun başlıca muhalifi idi. 1945'te Mao'nun, "düşmandan daha fazla komünistin hayatına kıydı" dediği siyasetlerden sorumludur. Çalışma hayatı hakkında biraz bilgi sahibi olmak, parti tarihini daha iyi anlamak bakımından önemlidir.

1908'de bir taşra hâkiminin oğlu olarak dünyaya geldi. 17 yaşında Şücov'daki bir teknik okuldan mezun oldu. ÇKP'nin teşkilatlandığı Şanghay Üniversitesine girerek İngilizce öğrenimi yaptı ve sonra ÇKP'ye katıldı. 1926'da Rusya'ya gönderildi. Orada, 4 yıl, Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesinde okudu. Sınıf arkadaşı Vang Ming gibi o da Rusçayı ve Marksist-Leninist doktrini çok iyi öğrendi. 1930'da Pavel Mif'in "Yirmi Sekiz Bolşevik"inden biri olarak Çin'e geri döndü. Mif ve Vang Ming'e, Li Lisan'ı kötüleme ve önderliğe Vang Ming'i geçirmede yardımcı oldu. Yine de Şiyang Congfa'nın genel sekreteri olarak kaldı. Şiyang 1931'de Guomindang tarafından idam edilince (yirmi dört yaşındaki) Vang Ming onun yerine geçti. Yirmi üç yaşındaki Bo Gu da, Vang Ming'in başyardımcısı oldu. Daha sonra aynı yıl, Vang Ming Moskova'ya döndü ve Komintern daimi delegesi oldu. Çin parti önderliğinde, "Moskova menşeli" ve "yerli" Marksistler arasında sürüp giden mücadelede (iktidarın ele geçirilmesinde şehirlerin mi yoksa köylerin mi daha önemli olduğu konusunda) Bo Gu birinci, Mao Zedong ise ikinci fikri temsil ediyordu.

Uzun Yürüyüş'ün sonunda Bo Gu, Politbüroda kaldı. 1936'da yazar ona geçici Kuzeybatı Sovyet Hükümeti başkanı olarak rastladı. 1936 Aralık'ında Şiyen'deki olay sırasında Co Enlay ile birlikte oraya gitti. Komintern ile ÇKP arasındaki mütarekeden sonra 8. Yol Ordusunun Çongçing'deki irtibat görevi ile ilgili olarak (1938-40) propaganda müdürü oldu. Daha sonra ise, Yenan'daki *Kurtuluş Gazetesi*'nin baş editörü oldu.

Bo Gu'nun adı düzeltme hareketi sırasında (1942) bir kere daha Vang Ming'in adı ile karıştı. Zayıflayan etkisi 1945'te Merkez Komitesinde 44.

sıraya düşmesinde de görülüyordu. Bo Gu, kendisi gibi Moskova'da eğitim görmüş olan Liyo Çünşiyen ile evli kalmış, daha sonra boşanmıştır. Yedi çocuğu oldu.

Borodin, Mihail Markoviç, Rusya'ya döndükten sonra *Moskova Daily News*'un editörlüğünü yaptı. Tutuklu kampında öldü. Ölümünden sonra Kruşçev tarafından "itibarı iade edildi."

Braun, Otto, Bkz. Li Dı.

Cang Guotao, 1897'de Ciyangşi'de doğdu. Zengin bir toprak ağasının oğluydu. Cang, Pekin Üniversitesinde bir öğrenci önderiyken (1916-20), Çen Duşiyo ve Li Dacao'yla karşılaştı. Mao Zedong da onların etkisiyle Marksizme yönelmişti. Çin Komünist Partisinin on iki kurucusundan biri olan Cang, Parti Merkez Komitesinde örgütlenme sekreteriydi. Kuzey Çin demiryolu işçileri sendikasının kurulmasına ve 1923'te seksen kişinin tutuklandığı bir grevin hazırlanmasına yardım etti. Çin Komünist Partisinin beşinci kongresinde, partinin yeniden örgütlenmesinden sonra Siyasi Büroya seçildi. Bu sırada yine Örgütlenme Bürosunun başındaydı.

Cang, Nançang Ayaklanması'nda ve Kanton Komünü'nde yer aldı. 1928'de Moskova'daki ÇKP altıncı kongresine katıldı ve üç yıl Sovyetler Birliği'nde kaldı. 1931'de yeniden Şanghay'daki Siyasi Büroya döndüğünde, Yangzı Nehri'nin kuzeyindeki Komünist partizan gruplarını yönetmeye gönderildi ve Mao Zedong'un başkanı olduğu Bütün-Çin Sovyet hükümetinin iki başkan yardımcılığından birine seçildi. Cang'ın etkin olduğu alanlar, Hınan-Hubey-Anhue (Oyuvan) sınır bölgelerindeki partizan üslerini kapsıyordu. Burada Kızıl Ordunun başkomiseri oldu. En yüksek askerî komutanı Şü Şiyangçiyen'di. Önemli bir yardımcısı da Şü Haydong'du. Orta Çin'i terk etmeye zorlanarak Şensi-Sıçuan sınır bölgelerine çekildi. 1934'te Guomindang birlikleri tarafından Batı Sıçuan'a itildi.

Kızıl kuvvetlerin iki esas kolu 1935 Haziran'ında Uzun Yürüyüş'ün ortasında buluştu. Mao, güney grubunu, Cang Guotao ise Yangzı'nın kuzeyinden geri çekilenleri yönetiyordu. Aralarında önemli bir çatışma çıktı. Cang ve onun Merkez Komitesindeki destekleyicileri, 1935'te Zunyi'deki Merkez Komitesi ve Siyasi Büronun genişletilmiş toplantısında alınan kararı, yani Mao'nun "başkan" olarak yüksek yetkisini tanımayı reddettiler. Cang, Mao'nun Şensi'ye hareket etmekle ilgili stratejik planlarına karşı çıktı ve Guomindang'la bir barış uzlaşmasına girişmek istedi. Aynı zamanda Mao'nun, Guomindang çizgisini ihlal ettiğini, Zunyi Konferansının illegal olduğunu ve Mao'yu yerinden atmak için yeni bir Merkez Komitesi toplantısı yapılması gerektiğini iddia etti. Cang Guotao'ya göre Mao zaten

şimdiye kadar Merkez Komitesinden üç defa ihtar almış ve üç defa da Merkez Komitesinden atılmıştı. Mao, 1. Cephe Ordusunu Şensi'ye yürütürken, Cang kendi birliklerini (4. Cephe Ordusu) Batı Sıçuan'da tutarak ve Cu Dı'yı engelleyerek Kızıl Orduyu böldü. Bir yıl sonra fena halde sıkıştırılarak kuzeye hareket etmek zorunda kaldı. Sarı Nehir'i geçerken kuvvetleri hemen hemen yok oldu. Cang ve Şü Şiyangçiyen, parçalanmış kuvvetlerini, Li Şiyenniyen'in komutasına bırakarak güçlükle Yenan'a ulaşabildiler.

1937'de Cang, Yenan'da toplanan Merkez Komitesi tarafından "suçlandı" 1938'de Kızıl Bölgeleri terk etti ve Hankov'da Guomindang'a katıldı. "Yurttaşlarıma Çağrı"sında Guomindang'ı "en devrimci parti" ve Çan Kayşek'i "tek önder" olarak tanımladı. Bunun üzerine partiden atıldı. 1949'dan sonra, Hong Kong'a sürgüne gönderildi. Mao Zedong, Cang'ın ailesini de oraya yolladı.

Cang Dingçıng, 1897'de Fukien'in Yongding ilçesinde, Cinşa'da bir yoksul köylü ailesinin çocuğu olarak doğdu. Ağustos 1966'da Merkez Komitesi sekreterliğine tekrar seçildi. Kızıl Muhafızlar, "Kızıl Muhafızlar, Halk Kurtuluş Ordusu ve güvenilir kadroların ittifakını" oluşturmak ve "kapitalist yolu izleyen" parti liderlerini yerlerinden atmak için Fukien Eyalet hükümetini yeniden örgütlediklerinde, Cang Fugüe parti sekreteriydi. Fakat Cang 1969'da yeniden Merkez Komitesine seçildi.

Bir ilkokul öğretmeni olan Cang, Komünist Partisine 1926'da katıldı. O sırada, Kanton'da Mao Zedong'un yönettiği Köylü Hareketini Eğitme Enstitüsüne devam ediyordu. Kendi memleketinde bir köylü hareketi örgütledi ve 1928'de Cinşa'daki ayaklanmayı yönetti. Daha sonra Batı Fukien Sovyetinin başkanı oldu. 1930'da Merkez Komitesine seçildi ve Li Lisan'la mücadele sırasında Mao Zedong'u destekledi. Uzun Yürüyüş sırasında Fukien'de kaldı ve daha sonra Yeni 4. Orduyu oluşturan Çen İ ve Su Yü'nün kuvvetleriyle birleşti. 1940'tan 1944'e kadar Yenan'daki Merkez Parti Okulunda öğretmenlik yaptı. 1949'da Çen İ'nin komutası altında, Doğu Çin Halk Kurtuluş Ordusu ve Üçüncü Sahra Ordusu komutan yardımcısı, 1949'da Fukien parti sekreteri, 1951'de Fukien Toprak Reformu Komitesi başkanı, 1949-54'te Fukien Hükümet başkanı ve aynı zamanda 1953'te partinin Doğu Çin Bürosu üyesi, 1954'te Ulusal Halk Kongresine delege, 1954'te Yüksek Halk Hazinesinin baş maliyecisi, 1956'da Merkez Komitesi Denetim Komitesi üyesi oldu.

Cang Şüeliyang, 1898'de Mançurya'da Liaoning'de doğdu. Başkomutan Çan Kayşek, Mareşal Cang'ı 1936'dan sonra şahsi gözetimi altında tuttu. Çan Kayşek, Tayvan'a kaçtığı zaman, Cang Şüeliyang'ı da birlikte götür-

dü. Söylendiğine göre 1963'te Cang Şueliyang'a evi dışında çok sınırlı "bir hareket özgürlüğü" tanınıyordu.

Tayvan'da bir araştırmacı olarak, Ming Hanedanı hakkında önde gelen bir otorite olduğu söylenir.

Cang Vıntiyen: Bkz. Luo Fu.

Ciyang Cingguo, Çan Kayşek'in Song Meyling'le evlenirken boşadığı ilk karısından olan oğlu. 1968'de Tayvan'da siyasi ve güvenlik kuvvetleri üzerinde etkin denetimi vardı. Büyük bir ihtimalle, Çan Kayşek'in varisi olarak oradaki Amerikan himayesindeki rejimin başına geçeceği düşünülüyor. 1909'da Cıciyang Fergua'da doğan Ciyang Cingguo, 1925'te, Rusya'ya gitmeden önce özel öğretmenler tarafından eğitildi, 1927'de Guomindang'ın Sun Yatsen Üniversitesinden mezun oldu ve Guomindang Gençlik Örgütüne katıldı. Çin'de 1927'de meydana gelen bölünmeden sonra, Ciyang Cingguo, Rusya'da kaldı ve askerî ve siyasi bilimler üzerinde çalıştı. Vang Ming'e karşı çıktı ve çeşitli kez sürgüne gönderildi. Daha sonra bir fabrikanın yönetimine getirildi. 1937'de Stalin, Çin'e dönmesine izin verdi. Babasıyla uzlaşma sağlanmasında etkisi oldu ve Guomindang'a katıldı. Savaş sırasında babası ona Ciyangşi'de görev verdi. Başlıca görevi Kızılları ezmekti. Rus olan karısıyla birlikte Metodist Kilisesi'ne katıldı. 1949'da babasıyla birlikte Tayvan'a kaçtı. Çan'ın tek öz oğluydu; üvey kardeşi olan Ciyang Veguo evlat edinilmişti.

Ciyang Cingguo, 1971'de savunma başkanı yardımcısı, gizli polis şefi ve Milliyetçi Partinin patronu olarak, Tayvan'ın ve Milliyetçi hükümetin yöneticisi olan babasının varisi olmayı başaracağını gösterdi.

Ciyang Çing (Yeşil Irmak) Mao Zedong'un üçüncü karısı (hiç yürümemiş olan çocukluktaki ilk nikâhı hariç). 1966'dan sonra Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında aniden büyük sorumluluk verildi. Esas adı Li Çongçing (Yunho) idi. 1912'de Şendong'da doğdu.

Ciyang Çing'in ana-babası, mütevazı imkânları olan, orta sınıftan gelme kimselerdi. Ciyang çocukken ayrıldılar, fakat annesi onu Şiyen'de ilkokula göndermeyi başardı. Daha sonra, bir mahalli tiyatro eğitimi enstitüsünde devlet hesabına okudu. Orada okurken, 1935-37 Kuzey Çin öğrenci "isyanları"nın belki de en önemli önderi olan Yu Çivey (Huang Cing) ile tanıştı. Yu'nun kız kardeşi Yu San, o sıralarda Çao Tay-mon ile evlendiği zaman, zaten tanınmış bir opera ve tiyatro sanatçısıydı. Ciyang Çing, Çao Tay-mon vasıtasıyla Yu San ve Yu Çivey ile tanıştı. Amcaları olan Yu Tavey, Nancing'deki Milliyetçi hükümette savunma bakanı idi. Başka bir amcaları olan Ceng Çao-lin de eski eğitim bakan yardımcısı idi. Ciyang Çing Yu

Çivey ile tanıştığı sırada Yu, Çingdao'daki Komünist yeraltı teşkilatının propaganda şefi idi.

Ciyang Çing Komünist Gençlik Birliğine 1933 yılında katılmış olabilir. Aynı yıl, Yu Çivey, Guomindang tarafından tutuklandı ve ölüme mahkûm edildi. Fakat etkili amcası Yu Tavey, 1934'te tahliye edilmesini sağladı. Bu bilgiler yazara, 1935 yılında Yu Çivey ile tanıştığında kendisi tarafından verildi. O sırada Yu, Huang Cing adıyla yeraltı Pekin Parti Merkez Komitesi propaganda sekreteri ve 9 Aralık öğrenci hareketine katılan ve kısmen önderlik eden öğrencilerin baş komünist danışmanı idi.

Ciyang Çing 1934 yılında Sueyüen'e döndü ve Tang Na isimli bir aktörle evlendi. İkisi de yeni doğan Şanghay film endüstrisinde çalıştılar. 1937'de ayrıldılar. Ciyang Çing bir yurtsever propaganda grubuna katılarak Vuhan'a ve Çongçing'e gitti. Ciyang Çing daha sonra, 1938 yılında Yenan'da Lu Şün sanat enstitüsüne kaydoldu. Bu okul, tiyatro gruplarını cephede çalışmak üzere eğitiyordu. Aynı zamanda parti okuluna da kaydoldu, Mao Zedong tarafından verilen konferanslara gitti ve onun en iyi öğrencilerinden biri oldu.

Mao Zedong'un Ciyang Çing ile tanıştığı zaman hâlâ Hı Suçen ile evli olduğu doğru değildir. Hı ile Mao, 1937 yılında, Mao'nun isteği ile Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi tarafından kurulan özel bir heyet önünde şikâyetlerini anlatmışlar ve ayrılmışlardı. Mao ve Ciyang Çing, 1938 sonları veya 1939 başlarında evlendiler. Yazar, Ciyang Çing ile 1939 Eylül'ünde Mao'nun mağarasında tanıştı. Zayıf, hareketli ve bir Çinli için uzun denebilecek boyda idi. Bir iki defa briç oynadık. Bize basit fakat fevkalade bir yemek pişirdi. O sıralarda alt kademelerde bir parti üyesi idi. Savaş sırasında Mao'dan iki kızı oldu. Kayıtlara göre 1967'de evlenmişlerdi.

Ciyang Çing'in 1964'ten önce siyasi faaliyetlerde belirgin bir rolü yoktu. Önemli ve yeni bağımsız rolü, Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni başlatan Merkez Komitesi Ağustos 1966 toplantısından sonra belirginleşti. Beklenmedik şekilde, Çen Boda'dan sonra gelen "birinci lider vekili", resmî olarak "Merkez Komitesi Kültür Grubu önderi" oldu. Ağustos toplantısından sonra yapılan arabalı resmî geçitte, sıranın başında arabada Co Enlay'ın yanında bulunuyordu.

Bütün bunlar 1967'de partinin resmî yayın organı *Kızıl Bayrak* (Çen Boda tarafından düzenleniyordu) Ciyang Çing'in Temmuz 1964'te kültür işçilerine yaptığı konuşmayı yayınladıktan sonra açıklığa kavuştu. *Kızıl Bayrak*, bu konuşmayı, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin "büyük başlangıcı" olarak yayınlıyordu. Daha sonra yapılan açıklamalar, Ciyang Çing'in, Mao Zedong'un 1942'de yaptığı "Kültür ve Sanat Üzerine Yenan Forumunda Konuşmalar"ında gösterilen kültürel çizgiye uygun proleter kahraman-

lar ve burjuva kötü adamları işleyecek opera, oyun, bale ve senfoniler yazılması için direktifler verdiğini gösteriyordu.

Bn. Mao'nun 1965 sonlarında, Vu Han'ın (Bkz B. N.) yazdığı *Hay-Cuy'un Görevden Alınması*'nın, Mao Zedong'a alegorik bir saldırı olduğunu "teşhir" ederek Büyük Proleter Devrimi'nin ilk çanlarını çaldığı da daha sonra yapılan açıklamalar arasındaydı.

Ciyang Çing Şanghay'da uzun yıllar çalışmış, sanat, edebiyat, tiyatro ve balede Mao'nun "proleter çizgi"sini geliştirmiş ve Pıng Cen'in kültür işlerine bakan yardımcısı Çu Yang'a şiddetle muhalefet etmiştir. Burjuva kültürüne karşı verdiği mücadelede Ciyang Çing'in en yakın işbirliği yaptığı kişi Yao Ven-yuan idi. Yao, "Hay-Cuy'un Görevden Alınmasının Eleştirisi"ni yazdı. Bu belge, söylendiğine göre on bir kere yeni baştan yazılmış ve hem Ciyang Çing hem de Mao Zedong katkıda bulunmuştur. Esasında Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni başlatmış olan bu eleştiri, büyük taarruzun ilk mermisi oldu ve daha sonra (Ağustos 1966) Mao'nun, Liyo Şaoçi'nin "karargâhını bombardıman edin" emrine yol açtı. Çen, Liyo Şaoçi ve diğer revizyonistler Vu Han ile birlikte kendileri de tasfiye edilmeden Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne hâkim olmak için karşı taarruza geçtiler. *Kızıl Bayrak*, bunların, Ciyang Çing'in Şubat 1966'da, Mareşal Lin Biyao tarafından düzenlenen ordu kültür işçileri toplantısında yaptığı konuşmaya çok kızmış olduklarını yazdı. Mayıs 1966'da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi adına Mao'nun yaptığı konuşma ile de akıbetleri belirlenmeye başladı.

Mao'nun vekili olan Ciyang Çing, silahlı kuvvetlere kültür danışmanı oldu. Yazarlar, opera, film, tiyatro oyuncuları arasında ve müzik alanında proleter sanat alanında bir numaralı yetkili durumuna geldi. Bunların birçoğu ideolojik eğitime tabi tutuldu, bir kısmı ise orduda görev yapmak üzere gönderildi. Ciyang Çing'in ve Kızıl Muhafızların kararlılıkla "eski alışkanlıkları, eski fikirleri ve eski kültürü" değiştirmeye çalıştıkları sırada, geleneksel ve tarihî temalar sahnelerden tamamen kalktı. Ciyang Çing ve Kızıl Muhafızlar, burjuva, feodal ve yabancı her şeyi kaldırıp, yerine proletaryayı yücelten yeni halk kahramanlarını getirmeye çalışıyorlardı. 1967'de, hizipler arası çatışmayı önlemek için ordunun araya girmesiyle Kızıl Muhafızlar yavaşladı ve Ciyang Çing'in gençlik üzerindeki önderliği önemli derecede azaldı. Ciyang Çing'in Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne katkısı şüphesiz büyüktür. Zaten bu yeteneği, Dokuzuncu Kongrede, Merkez Komitesi tarafından Siyasi Büroya seçilmesiyle karşılığını buldu. Yao Ven-yuan için de aynı şey söz konusudur. 44 yaşındaki Yao bugün, Siyasi Büronun en genç üyesidir.

Co Enlay, Parti ismi Şao Şen'le de (Küçük Dağ) tanınır. ÇKP Altıncı Kongresinde Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya yeniden seçildikten sonra, 1928 yılında Rusya'ya gitti. Sun Yatsen Üniversitesinde özel teorik eğitim ve aynı zamanda askerî eğitim gördü.

Kızıl Ordunun Kuzeybatı'ya girmesinden sonra Co, giderek en önemli diplomat rolünü üstlendi. Mareşal Cang Şüeliyang ile ateşkes anlaşmasını müzakere etti. Bu, kısa zamanda Şiyen Olayı'na yol açtı. Japonlara karşı savaş sırasında Co, Nancing'den Hankov'a ve oradan Çongçing'e taşınan Çan Kayşek hükümetinde görevlendirilen Komünist heyetlerin başında bulunuyordu. 1939 yılında Yenan'a geldi ve daha sonra 8. Yol Ordusunu yönetmek üzere Çongçing'e gitti ve Yüksek Ulusal Savunma Konseyinin başına geçti. Komünist olmayan aydınlarla ilişkileri ve Batılı diplomatlarla yaptığı sık görüşmeler Yenan'ın ve kendisinin prestijini büyük ölçüde artırıyordu. Co, aynı zamanda partinin Güney Çin Bürosuna başkanlık ediyordu.

1944 yılında koalisyon hükümetinin şartlarını müzakere etmek üzere tekrar Çongçing'e gönderildi. 1945'te Mao ile Co'nun katıldığı bu görüşmeler gibi, Amerikan konsolosu Patrick Hurley'in desteklediği barış görüşmeleri de başarısızlığa uğradı. Co, uzun bir rapor sunduğu Yenan'da yapılan ÇKP Yedinci Kongresinde (1945) Siyasi Büronun beş kişilik sekreterliğine, başkan yardımcılığına ve Devrimci Askerî Konseye seçildi. Daha sonra, 1946 yılında İç Savaş yeniden başlayıncaya kadar, Çin Komünist Partisi ile Guomindang arasında, General George Marshall'ın nezaretinde yapılan barış görüşmelerinde Komünist Partisi heyetine başkanlık yaptı. Yenan'a dönünce, Mao ile yan yana yüksek komutada çalıştı. Pekin'in 1949 yılında ele geçirilmesinden sonra, Co geçici hükümeti kurdu ve başbakan ve dışişleri bakanı oldu. 1950'de otuz yıllık Çin-Sovyet ittifakını görüşmek üzere Moskova'ya gitti. 1952 yılında Çin'deki Rus imtiyazlarının iadesini tartıştı. 1953'te Kore Barış Görüşmelerini başlattı.

Co, Çin Halk Cumhuriyeti hükümetinin kurulmasıyla, başbakan ve aynı zamanda dışişleri bakanı (1954-58) oldu. Co, 1954 Cenevre Konferansında Çin'in uluslararası durumunun tanınmasını sağladı. 1955 Bandung Konferansında ilan edilen kısa ömürlü Afrika-Asya birliğinin temeli olarak, "Barış İçinde Bir Arada Yaşamanın Beş İlkesi"ni ortaya koydu. Aynı yıl, ayrılıkların barış içinde çözümü umudunu veren elçilik düzeyindeki Çin-Amerikan görüşmelerini başlattı. 1955 ve 1956 yıllarında birçok Asya ve Afrika ülkesine yaptığı ziyaretler, Çin'le eski sömürge halkları arasında yakınlaşma sağladı.

Co, 1958'de Dışişleri Bakanlığı görevini Mareşal Çen İ'ye devretti. Çin'in, ertelenmiş olan elçilik seviyesindeki Çin-Amerikan elçilik görüş-

melerini yeniden başlatmaya hazır olduğunu açıklayarak, Tayvan krizini sona erdirdi. Ertesi iki yıl boyunca Co, birçok komşu devletle dostluk anlaşmaları imzalayarak barış içinde bir arada yaşamaya doğru yeni adımlar attı. Hindistan'la sınır anlaşmazlığı çözümlenemeyince, 1962'de kısa bir savaş oldu. Bu savaş 1960'ta açıklanan Çin-Sovyet işbirliğinin bozulması ve 1962'deki Kennedy-Kruşçev-Castro arasındaki çatışmayla yakından ilgiliydi. Çin diplomasisinin yolu güçleşmişti. Co, birçok ülkedeki devrimci savaşları bağımsız bir biçimde destekleyen ve hem Amerikan emperyalizmi hem de Sovyet revizyonizmiyle uzlaşmalara karşı çıkan Merkez Komitesi çizgisini yürüttü.

Co Enlay'ın dost Asya ve Afrika ülkelerine 1964'te ve 1965'te yaptığı iki gezi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Fransa tarafından tanınmasıyla, dönüm noktasına ulaştı. Bu, Çin'in diplomatik başarısının bir zirvesini belirtiyordu.

Merkez Komitesinin Sekizinci Kongresinin On Birinci Genişletilmiş Oturumunda parti hiyerarşisi içindeki durumu güçlendikten sonra, başbakan Co'nun sorumlulukları büyük ölçüde arttı. Liyo Şaoçi'nin inşa ettiği üst yapının çatırdamasından sonra, güvenilir parti kadrolarının ve sorumlu ordu önderlerinin birleşmesinden oluşan yeni bir yapının inşa edilmesi gerekiyordu. Boşalan parti gövdesine "taze kan" alındı. Co, paramparça olan merkezî hükümeti yeniden örgütlemenin, en önemli görevlerini yüklendi. 1970'ten itibaren Çin'in, dünya ile diplomatik ve ticari ilişkilerini yeniden kurmak ve genişletmek için büyük bir hızla harekete geçti.

Co Enlay, Bayan. Bkz. Dıng İngçao.

Cu Dı, 18 Aralık 1886'da Sıçuan'da doğdu. Ailesi Guandong'dan göç etmişti. On üç çocuktan biriydi. 1927'de Cinggangşen dağlarında Kızıl Ordunun kurulmasıyla başkomutan oldu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar (1949) öyle kaldı.

Cu Dı'nın olağanüstü maceralı hayatı, Agnes Smedley'e kendisi tarafından anlatılan şekliyle (bkz. *Büyük Yol: Cu Dı'nın Hayatı ve Günleri*, New York, 1956) sosyolojik ve tarihî yönden büyük önem taşımaktadır. Fakat 1936 yılında Cu Dı hakkında herhangi bir bilgi yayınlanmamıştı. Yazarın notları, Cu Dı'yla yıllarca omuz omuza savaşmış olan yoldaşlarından toplanmıştı. Kişisel yaşamı hakkındaki bilgilerin müphem ve söylenti niteliğinde olması, Komünistler arasındaki ilişkinin özelliğiydi. Örneğin, yazara, Cu Dı'nın zengin toprak ağası bir aileden geldiği söylenmişti. Gerçekte; babası yoksul bir köylüydü. Cu Dı, dokuz yaşındayken zengin bir amcası tarafından evlat edinilmişti. Eğitimini o sağlamıştı.

Cu Dı, Çin Komünist Partisine 1922'de Berlin'de, Co Enlay'ın etkisiyle katıldı. 1927'den itibaren her zaman Mao'nun yanında yer aldı.

Cu Dı, 1950'den 1956'ya kadar Çin Halk Cumhuriyeti'nin başkan yardımcısıydı. 1956'da Ulusal Halk Meclisi'nin başkanı oldu. Uzun yıllar boyunca Komünist Silahlı Kuvvetleri'nde yüksek bir mareşaldi. 1966'ya kadar Mao ve başkan yardımcısından oluşan Siyasi Büro Daimi Komitesinin üyesiydi.

Şaşırtıcı bir fiziki dayanıklılığa sahip olan ve sade bir hayat süren Cu Dı, 80 yaşındayken hâlâ en sevdiği spor olan basketbolu oynuyordu. Basketbolu Sıçuan'da öğrenmişti ve orduda herkese benimsetmişti. Merkez Komitesinin Sekizinci Kongresinin on birinci oturumunda, Cu Dı Siyasi Büro Daimi Komitesine seçilmedi, fakat Siyasi Büroda kaldı. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında öğrenci Kızıl Muhafızlar tarafından silah arkadaşı mareşal Hı Long'la birlikte suçlandı. 1969'da yaşlı savaşçı, Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya yeniden seçildi.

Çen Boda Siyasi Büronun 1962'deki düzenlenmesinde 23. sırayı işgal ederken Ağustos 1966'da Merkez Komitesi Sekizinci Kongresi On Birinci Genişletilmiş Toplantısından sonra yapılan açıklamadaki sıralamaya göre beşinci sıraya atlayınca uluslararası üne kavuştu. Aynı zamanda, hükümetin, Kızıl Muhafızların ideolojik eğitimiyle görevli başkan yardımcısı ve Çin Komünist Partisinin teorik yayın organı *Hung Çi*'nin (Kızıl Bayrak) editörü idi. Yükselişi, 1937'de Yenan'a gelişi ve Mao Zedong'a rastlayıp onun "siyasi sekreteri" ve yazı işleri sorumlusu olmasıyla başladı.

1904'te Hunan eyaletinde Fukien'de doğan Çen, Amoy Guandong'da ilk ve ortaokula devam etti. 1925'te gizlice Komünist Partiye katıldığı söyleniyordu. Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesinde 1926'da öğrencilik yaptı ve 1930'a kadar Rusya'da kaldı. Fakat o dönemdeki şiddetli parti içi mücadelelerde önemli bir rol oynamadı. 1930'da Pekin'deki Çin Üniversitesine girdi ve burada takma bir isimle (Çen Çihmey) öğretmenlik yaptı. Aynı zamanda kendi adıyla ajite edici yurtsever makaleler yazdı. Daha sonraları Çen, Çin Üniversitesinde gerçek kişiliğini açıkladığını belirtmişti, fakat nedense orada bir zarar görmedi. *The Roar of the Nation* (Pekin, 1963) şunları yazıyor: "Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Kuzey Çin Bürosu önderlerinden olan Çen Boda, Çin Üniversitesinde de öğretmenlik yapmıştı... Son Çu Hanedanı felsefesi hakkındaki dersi Marksizm-Leninizme dayandırılmıştı." Kitabın yazarı, "gericiler"in, onun "hayatına birkaç defa başarısızca kastetmiş" olduklarını ve daha sonra, Fukien lehçesi ile konuştuğu için okuldan attırmaya çalıştıklarını fakat başaramadıklarını ekliyor. Partinin yeraltı çalışmaları Liyo Şaoçi tarafından yönetilirken, 1935'te öğ-

renci gösterileri sırasında oynadığı rol hakkında hiçbir ayrıntı verilmiyor. Zaten, Çen'in Rusya'dan döndükten sonra ilk yedi yıl içindeki parti faaliyetleri hakkında pek az bilgi vardır.

Pekin'in Japonlar tarafından istila edilmesinden (Temmuz 1937) sonra Çen, Yenan'a gitti. Parti okulunda öğretmenlik ve Lu Dingyi başkanlığındaki Merkez Komitesi Propaganda Şubesi için araştırma yaptı. Esas olarak bir tartışmacı olan Çen'in fiilî mücadele tecrübesi yoktu fakat yazıları ve Rus Parti tarihini iyi bilmesi Mao'nun ilgisini çekti.

1942'de Çen, Komünistlerin savaş sırasında çıkardığı gazete olan *Yeni Çin Gazetesi*'nin (*Sin-hua Cih-pao*) editörlerinden olarak, kısa bir süre için Çongçing'e gitti. Fakat 1943'te Yenan Propaganda Şubesinde çalışmaya başladı. Bu, Mao ile yakın ilişki kurulmasına vesile oldu. Bu dönemde (1937-47) Mao Zedong belli başlı teorik, tarihî ve askerî eserlerini yayınladı. Çen'in danışmanlığı, Mao'nun önderliği ve 1937 birleşik cephe dönemi hakkındaki tezlerini Vang Ming tarafından saldırıya uğradığı ve buna karşılık Mao'nun 1942'deki "tasfiye" hareketini başlattığı ilginç bir döneme rastladı. Partinin Vang Ming'i kesin olarak ihracı Çen tarafından yazılmıştı.

1945'te Mao, önemli eseri "Partimizin Tarihi Boyunca Çıkan Bazı Sorunlar Hakkında Düşünceler"i yazarken Çen'e danıştığı sıralarda, o Çin Komünist Partisi Sekizinci Kongresinde Merkez Komitesine seçildi. 1946'da ilk defa olarak Siyasi Büro yedek üyeliğine getirildi. 1949'a kadar Lu Dingyi'nin başkanlığındaki Propaganda Şubesinin başmüdür yardımcısı oldu. 1955-56'da Merkez Komitesi köy çalışması şubesi başkan yardımcısı oldu. Bunlar, 1937 öncesinde partide bilinen hiçbir görevi olmayan birisi için çok çarpıcı ilerlemelerdi.

Çen, 1949-50'de Mao'nun Moskova'yı ilk ziyaretinde ona eşlik etti ve muhtemelen Mao'nun Stalin'le konuşmalarında tercümanlık yaptı. Mao 1957'de Ekim Devrimi'nin kırkıncı yıldönümünü kutlama törenlerine katıldığı zaman, yine onunla Moskova'ya gitti ve "Doğu Rüzgârı Devam Ediyor" konuşmasını yaptı.

Çen, 1920'lerde Moskova'da okuyup da Pavel Mif veya 1935'ten önce Mao ile çatışan, Sovyetler'de yetişme diğer Çinli parti önderlerinin ("Yirmi Sekiz Bolşevik") hizbine dahil olmayan ender kişilerdendi. Mao'nun Çen'e (onun da olmak istediği ve büyük ölçüde gerçekleştirdiği) sadık bir izleyici ve siyasi danışman olarak güvenmemesi için, diğer dışarıda okumuş öğrenciler için olduğundan daha az sebep vardı. Diğer dışarıda okumuş öğrenciler, 1930'larda onu aralarına almamakla belki de hata etmişlerdi.

Çen Boda önde gelen Çinli Komünistler arasında Mao'nun kendisi hariç, en çok felsefi, siyasi ve parti tarihi kitabı yayınlayan kimsedir. 1937-38'de aydınları direniş ve birleşik cephe çalışmaları için seferber etme

yolları hakkında yazılar yazdı. 1940'larda "On Yıllık İç Savaş (1927-30) Hakkında" ve "Mao Zedong'un Hunan'daki Köylü Hareketi Üzerine Bir Soruşturma Hakkında Rapor ile İlgili Notlar"ı yazdı. Her ikisi de Mao'ya sürekli danışılarak yazılmıştı. 1949 ve 1952'de, Stalin'in Çin devrimine yaptığı katkıları öven kısa küçük kitaplar yayınladı. Fakat ona mevkiini sağlayan eserleri, "Mao Zedong'un Devrim Teorisi, Marksizm-Leninizmin Çin Devrimi ile Birleştirilmesidir" isimli makalesi ile "Çin Devrimi Hakkında Mao Zedong Ne Diyor?" adlı kitabıdır (her ikisi de 1951'de). 1958'de *Kızıl Bayrak*'ın baş editörü oldu. Çin Bilim Akademisinin başkan yardımcısı olarak parti tarih yazıcılığında yetkili bir konumu vardı.

Çen, daha sonra yerine geçtiği Lu Dingyi'nin görevinden alınmasında rol oynadı ve Çin Komünist Partisi Propaganda Şubesi başkanı oldu. Bu görevde iken Kültür Bakanlığını da üstlenmiş oluyordu. Siyasi Büroda Mao, Lin Biyao ve Co Enlay'dan hemen sonra geliyordu ve Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Mao'nun "yazan eli", Mao'nun tasfiyesini istediği kimselere karşı yürüttüğü resmî basın kampanyalarının sorumlusu idi. Daha yirmisine varmamış ve bilgisiz Kızıl Muhafızlara, derin tarih bilgisi gerektiren bilgileri temin eden başlıca kaynak muhtemelen Çen idi. Bu bilgiler, Kızıl Muhafızlar tarafından tasfiye hareketi sırasında duvar gazetelerinde kullanılmıştı. Saldırı yöneltilenler arasında Çen'in eski üstleri olan Lu Dingyi, Liyo Şaoçi ve Dıng Şiyaoping de vardı. Çen'in dünya çapında en çok okunan kitaplar arasına giren *Başkan Mao Zedong'dan Seçmeler*, yani *Küçük Kızıl Kitap*'ın derlenmesinde ve 1966-67'de broşür şeklinde birçok dilde basılıp yayılan "Büyük Proleter Kültür Devrimi" isimli bir seri polemik içerikli makalenin yazılmasında da sorumlu olduğu söylenmektedir.

1966'da Çen, resmî Sin Hua ajansı tarafından "Merkez Komitesinin yönetimindeki kültürel ilişkiler grubunun önderi" olarak tanıtılıyordu. İşbirliği yaptığı kimselerin başında baş yardımcısı Ciyang Çing (Bn. Mao Zedong) geliyordu. Ciyang Çing aynı zamanda Halk Kurtuluş Ordusunun kültür danışmanı idi.

1968'e kadar, daha önce, Mao'nun şimdi ilişkiyi koparmış olduğu Siyasi Büro üyeleri tarafından kullanılan idari güç, Çen'e geçiyor gibi görünüyordu. Fakat propaganda mekanizması dışında, partide olsun, orduda olsun sağlam bir "üs"sü bulunmadığı ve ordu önderliğince pek de sevilmediği anlaşılıyor. Çen'in etkisi gitgide azaldı. Haziran 1970'ten sonra halk önüne çıkmadı.

Çen Duşiyo, Çin Komünist Partisinin ilk genel sekreteriydi. (1921-27). 1919-27 yılları arasında, ilerici gençleri büyük ölçüde etkiledi.

Li Dacao ile birlikte Çin'de Marksizmin temellerini attı. Çen, 1879'da Ciyangsu'da, Hüening'de doğdu. Zengin bir memur ailesinin oğluydu. Klasikleri inceledi ve eski Çin diliyle yazılmış deneme ve araştırmaların yazarı olarak öldü (1942).

Çen, Pekin Üniversitesi Edebiyat Bölümü dekanıydı. 1917'de çok önemli bir dil ve kültür reformunu başlatan ve aynı zamanda Dört Mayıs Hareketi'nin (1919) sesi olan *Yeni Gençlik* dergisinin kurucusu ve editörü olarak tanınmıştı. Dört Mayıs Hareketi'ne katıldığı için üç ay hapis yattıktan sonra Pekin Üniversitesinden istifa edip Şanghay'a gitti. Çin'in her yerinde Komünist çalışma grupları örgütledi. Li Dacao ile birlikte ÇKP'nin önde gelen iki kurucusundan biriydi.

Çen Gıng, 1904'te Hunan'da, Şiyang Şiyang'da doğdu ve 1961'de öldü. Vamboa'dan mezun oldu. 1926'da Rusya'da öğretim gördü ve 1927'de Nançang Ayaklanması'na katıldı. Öldüğü zaman savunma bakanı yardımcısıydı. Yazara 1936'da anlatılan uzun hayat hikâyesi, Çan Kayşek'in Kızıl Ordu komutanları arasında resmî Vamboa Harp Okulu mezunlarını kazanma çabalarına ışık tutar.

Çen İ, 1958'den itibaren Çin Dışişleri Bakanı ve Halk Kurtuluş Ordusunun on mareşalinden biriydi. 1901'de Sıçuan'da, Locih'de doğdu. Bir bölge hâkiminin oğluydu. Orta öğrenimini Cengdu'da yaptı. Pekin'de Fransız dilinde öğrenim yapan bir hazırlık okulunda bir yıllık burs kazandıktan sonra Fransa'ya gitti. Orada (1919-21) işçilik yaptı. Aynı zamanda Grenoble'de Politeknik Enstitüsünde ve bir meslek okulunda okudu. 1921'de Çin Sosyalist Gençlik Müfrezesine katıldı. Bu müfreze daha sonra Komünist Gençlik Birliğine (bkz. Co Enlay) dönüştü. Aynı yıl içinde o ve diğer bazı üyeler Lyon'daki Fransız-Çin Enstitüsünde bir oturma eylemi örgütledikleri gerekçesiyle Fransa'dan sınır dışı edildiler. Sıçuan'a dönerek savaş ağası Yang Sen'in adamları arasına girdi. 1923'te Pekin'de Guomindang'a katıldı. Komünist Gençlik Birliğinin bir üyesi olarak, 1923'te ÇKP'ye alındı. Pekin'de Çin-Fransız Üniversitesinde geçirdiği iki yıldan (1923-25) sonra, Vamboa Akademisinde Co Enlay'ın emrinde siyasi eğitmen olarak çalıştı.

Kuzey Seferi (1926) sırasında Ye Ting'in ordusuna tayin edildi. Nançang Ayaklanması'na katıldı. Hı Long ve Ye Ting'le birlikte Svatov'a geri çekilirken, Cu Dı'nın geri çekilen kuvvetleriyle karşılaşarak, Güney Ciyangşi'ye döndü. 1928'in başlarında Cu Dı'yla beraber Cinggangşen'e gitti. Çen, 1929'a kadar Dördüncü Kızıl Ordunun siyasi dairesine başkanlık etti. 1929'da On Üçüncü Tümenin komutanı oldu. 1930'da Merkez Komitesinde Li Lisan'a karşı yürütülen mücadelede Mao'nun yanında yer aldı. Uzun

Yürüyüş sırasında Çen, Şiang Ying'le (Han İng) beraber Kızıl artçı kuvvetleri yönetmek üzere Ciyangşi'de kaldı ve 1934'ten 1937'ye kadar orada zorlu mücadeleler verdi. Büyük Çin-Japon savaşı başlayınca, Çan Kayşek, güneyde kalan Kızılların Ye Ting ve Şiyang Ying kumandası altında Yeni 4. Ordu olarak yeniden toplanmalarına izin verdi. Ordu, hızla büyüdü. Paniğe kapılan Çan Kayşek, orduyu Japon işgali altındaki topraklara göndermeye uğraştı. Ocak 1941'de, Yeni 4. Ordunun bir kısmı Milliyetçiler tarafından pusuya düşürüldü. Şiyang Ying öldürüldü. Ye Ting yaralandı ve esir alındı. Su Yü, Tan Cenlin ve Cang Dingçıng'ın birlikleri tarafından desteklenen Çen İ, müfrezelerini bir arada tuttu ve Mao Zedong tarafından komutan vekili tayin edildi.

1945'te Yeni 4. Ordu, çok büyük bir toprağı Japonların elinden geri almış ve Orta Çin'deki en büyük Kızıl gücü meydana getirmişti. ÇKP Yedinci Kongresinde, Merkez Komitesine seçildi. Japon kuşatmasından ve Ye Ting'in ölümünden sonra, 1946'da Çen "Doğu Çin Halk Kurtuluş Ordusu" olarak adlandırılan Yeni 4. Orduya tümgeneral oldu. 1947'de iç savaşın yeniden başlamasıyla Çen İ'nin ordusu çok önemli rol oynadı. Haziran 1948'de Hunan eyaletinin merkezi Kay Fıng'i ele geçirdi. Kısa süre sonra Çen, Li Boçıng, Su Yü, Tan Cenlin ve Dıng Şiyaoping'den meydana gelen yeni bir "Genel Cephe" komutasında görev aldı. Kasım ayında 'Vay-Hay' hareketi sırasında Çen, Çan Kayşek'in esas kuvvetlerini öyle kesin yenilgiye uğrattı ki, Guomindang, Doğu Orta Çin'i kaybetti. Çen İ'nin birlikleri Nancing'e, Şanghay'a, Fukien ve Cıciyang eyaletleriyle, Yangzı Nehri'nin güneyine doğru ilerledi.

Zaferden sonra, Çen İ, sıra ile aynı zamanda Doğu Çin askerî bölgesi komutanı; ÇKP Doğu Çin Bürosunun ikinci sekreteri; Komünist Partisinin Şanghay sekreteri ve Parti Devrimci Askerî Konseyinin üyesiydi. Anayasanın kabul edilmesi ve Ulusal Halk Kongresinin kurulması ile Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Konseyinin başbakan yardımcısı ve Milli Savunma Konseyinin ikinci başkanı oldu. 1956'da ilk defa Siyasi Büroya seçildi. 1949'dan sonra Co Enlay, hem başbakan hem de dışişleri bakanı idi. 1958'de Çen İ, bu ikinci görevi üstlendi. Bu sırada Şanghay belediye başkanlığından çekildi.

Çen, 1961'de Endonezya'da bir dostluk anlaşması imzalayan heyete başkanlık etti. Liyo Şaoçi'nin 1963'teki Endonezya, Birmanya ve Kamboçya ziyaretlerinde ona eşlik etti. Kenya'nın bağımsızlık gününde Çin'i temsil etti. Co Enlay'ın on Afrika ülkesine yaptığı ziyarete katıldı. Arnavutluk Halk Cumhuriyeti'nin onuncu yıldönümünde Çin'i temsil etti. 1965'te Bandung Konferansının onuncu yıldönümü için Jakarta'yı ziyaret etti.

1966 Ağustos'unda, Sekizinci Parti Kongresinin on birinci oturumunda Çen, Siyasi Büroda kaldı, ama Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında bakanlığına pek çok eleştiri yöneltildi. Çen'in yurt dışındaki temsilcileri, yoz burjuva yaşam tarzına ve kültür alışkanlıklarına sahip olmakla suçlandı. Birçoğu Pekin'e geri çağrıldı. Fakat 1967 Ekim yıldönümü kutlama törenlerinde, Çen İ'nin ismi Siyasi Büro listesinde bulunuyordu. Çen, Dokuzuncu Parti Kongresinde yeniden Merkez Komitesine seçildi.

Çen'in birinci karısı 1934'te Ciyangşi'de öldü. İkinci karısı, Cang Cien daha önce öğretmendi.

Çen Yün (Liyao Çıngyün), 1900 yılında Şanghay'da doğdu. Bir işçinin oğluydu. 1924 yılında ÇKP'ye katıldığında dizgicilik yapıyordu. Sendikalar konusunda uzmanlaşmıştı. 1931-34'te Ciyangşi Sovyetinde el sanatları işçilerini örgütledi. 1935'te Zunyi'de, Siyasi Büro önderliğine karşı, Mao Zedong'u destekledi. Daha sonra parti Askerî İşler Komitesi üyesi oldu. Komintern'in Yedinci Kongresine, Moskova'ya delege olarak gönderildi. Çen, 1937'de Vang Ming ve Kang Şıng ile beraber Çin'e döndü ve Yenan'da Mao'nun yanında yer aldı. 1949'dan sonra ağır sanayide, maliyede, devlet planlamasında ve işçilerin örgütlenmesinde büyük sorumluluklar taşıdı. 1954'te başkan yardımcısı oldu.

Çen, şehirlerde işçi sınıfı örgütlenmesinde uzun tecrübeleri olan çok az Çinli Komünistten biriydi. 1966'da Sekizinci Kongrenin on birinci oturumunda, Siyasi Büro hiyerarşisinde, beşinci sıradan, sekizinci sıraya düşmesi, Kızıl Muhafızlar tarafından "kapitalist yolu" tutarak, maddi müşevvikler kullanmakla suçlanan parti teknokratlarının sahip olduğu gücü kırma hamlesinin bir parçası gibi görünüyor.

Çen, Dokuzuncu Parti Kongresine ve Merkez Komitesine yeniden seçilmedi. Söylendiğine göre kadroların yeniden eğitimi için açılan 7 Mayıs Okulu ve kömününde yaşıyormuş.

Çu Çiyopay, ÇKP'nin ikinci genel sekreteri. 1889'da doğdu. İflas etmiş bir eşraf ailesinden geliyordu. Çan Kayşek'in emriyle 1935'te idam edildi. Kısa siyasi önderliği, kendi "son vasiyet"ine göre, komik bir hata, "tarihî bir yanlışlık"tı. Kendisini, yaradılış itibarıyla siyasete uygun olmayan bir edebiyat adamı olarak nitelemişti.

Çu'nun babası, karısını ve altı çocuğunu terk etmişti. Annesi okumuş bir kadındı ve ona şiir yazmasını öğretti. Bir ilkokul öğretmeni olarak aileyi açlıktan kurtardı. Çu, 17 yaşındayken annesi intihar etti. 1916'da Çu, Pekin Ulusal Üniversitesine girmeye çalıştı, ama taksiti ödeyemedi. Sonra, taksitsiz bir Rus lisan okuluna girdi (1916-19) ve orada devrim siyasetini öğrenmeye başladı. 1920 yılında *Pekin Çen Pao*'nun muhabiri olarak

Rusya'ya gitti. Sovyet Rusya'daki hayatla ilgili röportajları birleştirildi ve en çok okunan kitaplar arasına girdi. 1922'de Moskova'daki ÇKP koluna katıldı ve Komünist Enternasyonal'in Sun Yatsen Üniversitesinde öğrenci ve öğretmen oldu.

Çen Duşiyo, Komünist Enternasyonal'in Dördüncü Kongresine katıldığı sırada Çu'yu "keşfetti" ve onu tercüman sekreteri yaptı. Çen, Çu'yu Çin'e geri getirdi. 1923 yılında ÇKP Merkez Komitesi üyesi ve 1924 yılında Komünist Enternasyonal Merkez Yürütme Komitesi üyesi oldu. 1925'te komünistlerin yönetimindeki Şanghay Üniversitesinde öğretmenlik yaptı ve 30 Mayıs Olayı'na katıldı.

1927'de Çu, Çen Duşiyo'yu, Komünist Partisi ile Guomindang Birleşik Cephesi'nin yıkılmasından sorumlu tutan muhalefet grubuna katıldı. 7 Ağustos 1927'de Orta Çin'deki ÇKP önderleri bir olağanüstü toplantı yaptılar. Nançang Ayaklanması'ndan sonra toplanan bu konferans Çen Duşiyo'yu suçladı ve Çu Çiyopay'ı genel sekreterliğe seçti. Lominadze'nin hâkim olduğu yeni önderlik Kanton Ayaklanması'nı hazırladı. Bu ayaklanma yenilgiyle sonuçlandı.

1928 yazında, Çu tekrar Moskova'ya döndü ve ÇKP'nin Altıncı Kongresine raporunu sundu. "Sol oportünizm"den sorumlu tutularak, yerine genel sekreterliğe Şiyang Congfa getirildi. Çu, Moskova'da kaldı, makaleler yazdı. Paris ve Berlin'deki ÇKP toplantısına katıldı. Aynı zamanda Çin dilinin Slav alfabesiyle yazılması için bir sistem tasarladı. Bu sistem daha sonra Ruslar tarafından benimsendi.

Çu Çiyopay 1930 sonlarında Çin'e döndü. İllegal Sol Yazarlar Birliği'nin etkin bir önderi oldu. Takma isimler kullanarak yoğun bir şekilde yazdı. Bu sırada Lu Şün'ün himayesi altındaydı. Lu Şün ona Şanghay'da Fransızlara ait bölgede sığınma hakkı sağlayabilmişti. Birçok Rusça eseri tercüme etti ve "halka hizmet eden" sanatı savundu. 1931'de Çu'nun partideki itibarı iade edildi ve Birinci Bütün-Çin Sovyetleri Kongresi Eğitim Komisyonuna seçildi, fakat Şanghay'ı terk edemedi (Bu süre içinde görevi, Şü Tıli tarafından yürütüldü). Ocak 1934'te Ciyangşi Sovyet bölgelerine girdi ve orada Mao Zedong'un başkanı olduğu Sovyet hükümetinin, eğitim ve sanat bakanı (komiseri) oldu.

Uzun Yürüyüş başladığında Çu hastaydı ve arkada kaldı. Şanghay'a ulaşmaya çalışırken 1935 başlarında Milliyetçi kuvvetler tarafından tutuklandı. Haziran'da idam edildi. Yirmi yıl sonra mezarı Pekin Devrimci Kahramanlar Mezarlığı'na alındı. Partinin kahraman şehitlerinden biri olarak görüldü. Edebi eserleri dört ciltlik seçme eserler halinde Pekin'de yayınlandı. Fakat siyasi yazıları ve "son sözleri" olarak hapishanede yazdı-

ğı *To-yu-teh-Hua* (Gereksiz Sözler) adlı kitabı yayınlanmadı. 1967'de Kızıl Muhafızlar Çu'yu "dönek" olarak nitelendirdiler ve 1968'de resmî basın onu burjuva etkisi olarak verdi. 1971'de bu tür hücumlar kesildi ve parti yayınları ondan biraz saygıyla söz etmeye başladı.

Dong Bivu, Mao'dan yedi yaş büyük olan Dong, 1967'de partinin kurucuları arasında, Mao'dan başka hayatta kalan tek kişiydi. 1886 yılında Hubey eyaletinin Huangan kazasında, bilimci ve öğretmenlerden kurulu geniş bir soylu ailenin oğlu olarak dünyaya geldi. Dong, klasik bir öğrenim gördü ve 16 yaşında resmî (Konfüçyüs Okulu) imparatorluk sınavını kazandı. 1911 yılında Hankov ayaklanması sırasında Cumhuriyetçi kuvvetlere katıldı ve Dr. Sun Yatsen'in Tong Mınghüe derneğine üye oldu. 1913'te Yüen Şıkay'a karşı çıkarak Japonya'ya kaçtı, Sun Yatsen'in yakın çevresine katıldı ve Tokyo Hukuk Fakültesinde öğrenimini tamamladı. 1917'den 1920'ye kadar Dong Bivu, Dr. Sun için çeşitli görevlerde bulundu fakat düşünceleri giderek sola kaymaya başladı. Bu arada Hankov'da öğretmenlik yaparak geçimini sağlıyordu. 1921 yılında Çen Duşiyo ve Li Hancün'ün etkisiyle ÇKP'yi kurmak üzere Şanghay'a gitti. Ondan sonra Komünist Partinin Hubey eyalet kolunun örgütlenmesinde yardımcı oldu.

"İki Parti İttifakı"ndan sonra Dong'un irtibat rolü bir önem kazandı. Çünkü kendisi hem Tong Mınghüe'nin (Guomindang'ın öncüsü) ve hem de Komünist Partisinin tecrübeli bir üyesiydi. 1927 karşı-devrimi, en yakın yoldaşı Li Hancün'ü yakaladı ve Hankov'da idam etti. Dong ise gemici kılığında Şanghay'a kaçabilmeyi başardı. Daha sonra Rusya'da Komintern'in açtığı Sun Yatsen Üniversitesinde 4 yıl öğrenim gördü. "Yirmi Sekiz Bolşevik"e katılmayarak, Mao'yu destekledi ve Ciyangşi'deki yeni kurulan parti okulunun yöneticisi olarak Çin'e döndüğünde, Sun Yatsen Üniversitesi hakkında önemli bilgiler verdi. Merkez Komitesinin yedek üyesi olarak 1935'teki tarihî Zunyi toplantısında Mao'yu destekledi. Uzun Yürüyüş'ün sonunda parti okulu yöneticiliği görevine yeniden başladı. Partinin "yaşlı bir devlet adamı" olarak Dong, 1936'dan itibaren ÇKP diplomasisinde danışmanlık rolü oynadı. 1937 yılında Nancing'de İkinci Birleşik Cephe'nin şartlarını görüşen Co Enlay'a yardımcı oldu ve 1938-45 yılları arasında ÇKP'nin Çongçing irtibat karargâhında gene Co ile birlikte bulundu. Çan Kayşek hükümeti tarafından ve bir Birleşik Cephe danışmanı organı niteliğindeki Halk Siyasi Konseyinin bir üyesi olarak Dong, 1945 yılında Birleşmiş Milletler'i kurmak için San Fransisco'ya giden 10 üyeli Çin heyetindeki tek komünistti. Ciyang Kanghu (şimdi dışişleri bakan yardımcısı) ve Çen Ciya-kang, Dong'un İngilizce bilen sekreterleriydiler.

1945 yılındaki 7. Kongrede Merkez Komitesinin yedinci sıradaki üyesi olarak, General George C. Marshall'ın arabuluculuk yaptığı 1945-47 yılla-

rı arasında bir koalisyon hükümeti kurulması için yapılan görüşmelerde, Co Enlay'ın başkanlık ettiği heyette görev aldı. 1954 yılındaki ilk ulusal kongre, Dong'u Yüksek Halk Mahkemesi başkanlığına seçti. 1959'da Halk Cumhuriyeti'nin başkan yardımcılığına seçildi. Ancak 1966'da Siyasi Büroda 8. sıradan 12. sıraya indirildi. Klasikler üzerinde bir imparatorluk unvanına sahip üst düzeydeki tek komünist, Mao Zedong'un olduğu kadar Sun Yatsen'in de sadık bir temsilcisi, Çin'de bütün sınıfların saygısını kazanan, birçok dış geziye katılan ve yurt dışındaki Komünistlere de büyük değer verilen fedakâr ve yurtsever bir kişi olarak Dong Bivu oldukça saygıdeğer bir şahsiyetti. 1969'daki 9. Parti Kongresinde Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya yeniden seçildi. 1970 yılında Başkan Mao yazara, ÇKP'nin 1921'deki kurucuları arasında Dong Bivu'nun ve kendisinin hayatta kalan (ve itibarlarını koruyan) tek üyeler olduklarını söyledi.

Dıng Fa, 1946 Nisan'da Bo Gu, Ye Ting ve Vang Rıfey ile birlikte bir uçak kazasında öldüğü sırada Siyasi Büro üyesiydi.

Dıng Şiyaoping, 1956'dan sonra Çin Komünist Partisi Merkez Komitesine Genel Sekreter olan Dıng, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında "parti içindeki üst düzeyde kapitalizm yolcuları" arasında, önde gelen hedeflerden biri oldu. 1904 yılında Sıçuan eyaletindeki Ciading'de doğdu. Beylik öğrenimden sonra çalışma-inceleme programına katılarak 1920 yılında Fransa'ya gitti. 19 Ağustos 1936'da Şensi eyaletindeki Yü Vangbao'da yazarla karşılaştığında Dıng, Fransa'da öğrenim görmediğini ve orada geçirdiği 5 yıl boyunca işçi olarak çalıştığını söyledi. Marksizmi Fransız işçilerinden öğrendi ve Fransız Komünist Partisinin Çinli bir üyesi oldu. Oradan ÇKP'ye katıldı. 1925'te Çin'e gelirken uğradığı Rusya'da birçok ay boyunca incelemelerde bulundu. Guomindang'ın (Halk Ordusu) komutanı General Fıng Yüşiyang 1926 yılında Moskova'ya bir ziyarette bulundu. Dıng, Fıng'ın karargâhına katılarak onun Şiyen yakınlarındaki San Yüen'de kurduğu okulun yöneticisi oldu. 1927 yılında Ciyangşi'de bir köylü ordusunun kurulmasına yardımcı oldu.

Karşı-devrimden sonra Dıng 1929 yılına kadar partinin Şanghay'daki yeraltı örgütünde çalıştı. Bundan sonra Guanşi eyaletindeki Lungcov'da 7. Kızıl Orduyu kurdu. Dıng 1936'da yazara Lungcov Sovyetinin 1930'da işçi-köylü ayaklanmasını başlatan Annamlılarla (Vietnam) ilişkileri vardı. "Fransız uçakları Lungcov'u bombaladı ve biz de içlerinden birini düşürdük" dedi. Ortak Fransız ve Milliyetçi Çin Kuvvetleri Lungcov Sovyet hareketini ve Vietnam kuvvetlerini dağıttılar. Ancak Vietnamlılar Çinli gerillalarla bağlarını korudular. 7. Ordudan arta kalanlarla Dıng, Guanşi ve Ciyangşi'den geçerek Cinggangşen'e ulaştı. 8. Ordu olarak yeniden örgüt-

lenen takipçileriyle 1930'da Çangşa'nın alınışına katıldı. 1932'den 1934'e kadar Dıng, Kızıl Ordunun Siyasi Dairesindeydi ve *Hung Sing* (Kızıl Yıldız) gazetesini çıkartıyordu. O dönemde egemen olan Siyasi Büro önderliğine karşı Mao Zedong tarafından savunulan gerilla strateji ve taktiklerini içeren "Luo Ming çizgisi"ni destekledi. 1935'teki Zunyi toplantısında Çin Komünist Partisi Siyasi Bürosuna önderlik etmesi için Mao'ya oy verdi. Uzun Yürüyüş sırasında Dıng Şiyaoping, Liyo Boçıng'ın 12. tümeninde komutan yardımcılığı ve Siyasi Komiserlik görevini yaptı. Maoargay'da Cang Guotao ile olan uyuşmazlıkta, Mao Zedong'u destekledi ve Uzun Yürüyüş'ü Mao'nun kıtalarıyla birlikte tamamladı. 1936'da Gansu'daki 1. Kolordunun siyasi komiseri olarak Niye Rongcen'in yardımcısıydı. 1937'de Japonya'ya karşı direniş savaşının başlangıcında, Liyo Boçıng'ın komutasındaki 129. tümene siyasi komiser oldu. Bunu takip eden 12 yıl boyunca da adı, bu kuvvetlerle birlikte anılır oldu. 1943 yılında Dıng, Halk Devrimci Askerî Konseyinin Genel Siyasi Dairesine başkanlık etti ve Merkez Komitesi Sekreterliğine alındı. 1945'te Yenan'da yapılan 7. Parti Kongresinde Merkez Komitesi ve Siyasi Büro sekreteri oldu. Liyo Boçıng'la birlikte savaş alanına dönerek, merkezî ovalarda tüm Halk Kurtuluş Ordusunun en üst karargâhı olan Genel Cephe Komitesinde başkan olarak yaptığı görevin yanı sıra, Liyo Boçıng'ın Sıçuan'da zafere ulaşan ordusunun siyasi komiserliğini de sürdürdü. Bu görevleri sırasında Çan Kayşek'in Yangzı'nın kuzeyindeki tüm ordularının bozguna uğratılmasını sağlayan Mao'nun "Genel Stratejik Birinci Sekreterliği"ne getirildi. Aynı zamanda Geçici hükümetin Başkan Yardımcılarından biriydi (1950-54). 1952'den 1954'e kadar Maliye Bakanlığı ve Devlet Planlama Konseyi üyeliği yaptı. 1954'te Ulusal Halk Kongresinin kurulmasıyla birlikte Başbakan Yardımcılıklarından biriyle Ulusal Savunma Konseyinin başkan yardımcılıklarından birinin başına getirildi. Merkez Komitesinin 1956 yılındaki 8. kongresi (artık birinci derecede öndelik rolü taşımamakla birlikte) Genel Sekreterlik mevkiini yeniden kurdu ve Dıng bu göreve seçildi. 1956'da yeniden gözden geçirilen parti tüzüğüne, öndere tapma eğilimlerine karşı açık uyarmalar içeren bir önsöz yazdı. Devlet Konseyinde üçüncü sırada olan Dıng Şiyaoping, Co Enlay'ın yurt dışında bulunduğu sıralar (1963-64 kışı ve 1965 Mart'ı) Başbakanlığa vekâlet etti. Merkez Komitesinin 1966 Ağustos'undaki toplantısında Dıng, Siyasi Büroya yeniden seçildi, fakat artık Parti Başkan Yardımcısı ve Siyasi Büro Genel Sekreteri değildi. 1966 Aralık'ına kadar Dıng Şiyaoping ve Liyo Şaoçi'nin her ikisi de Kızıl Muhafızların geçit töreninde Mao'nun yanında tribünde yer alıyorlardı fakat bu tarihten sonra Pekin'de ve diğer yerlerdeki duvar gazetelerinin başlıca hedefi oldular. Onların parti ve devlet mekaniz-

ması içindeki takipçileri, geniş ölçüde Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni sabote etmekle suçlandılar ve çoğu kez Halk Kurtuluş Ordusunun da yardımıyla Kızıl Muhafızlar tarafından yarım düzine kadar önemli şehir ve eyaletteki görevlerinden atıldılar. Bu yazı yazıldığı sırada Dıng'ın akıbeti bilinmiyordu.

Dıng İngçao (Bn. Co Enlay), 1956'da Merkez Komitesi üyeleri listesinde 19. sıradaydı ve 1966'da Merkez Komitesine yeniden seçildi. Japonya'ya Karşı Direniş ve Kurtuluş Savaşları sırasında ve sonrasında bir kadın kuruluşu önderi, 1955'ten sonra da Ulusal Halk Kongresi Daimi Komitesinin bir üyesi olarak çalışmalarını sürdürmüş, ancak Büyük Proleter Kültür Devrimi'nde, geçmişteki önemine oranla önemli sayılabilecek bir rol oynamamıştır.

1903 yılında Hunan eyaletinin Sinyang kazasında soylu bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi (Annesi Yüen Şıkay ailesinde öğretmenlik yapmıştı). Önce Tiyencin'deki Birinci Kız Halk Okulunu, daha sonra da Pekin'deki Yüksek Halk Okulunu bitirdi. İlerici bir öğrenci olarak 1919 yılında tutuklandı ve kısa bir süre hapis yattı. Co Enlay'la birlikte Uyanış Derneğinin kurulmasında katkısı oldu ve Cu ve diğerleriyle birlikte Fransa'ya gitmek üzere, çalışma-inceleme programına katıldı. Paris'teki Komünist Gençlik Birliğinin üyesi olarak 1924'te Çin'e döndü; ÇKP'ye katıldı, Co ile evlendi, Guomindang Merkez Yürütme Komitesine seçildi (1926) ve önemli tek kadın yoldaş olarak Nançang Ayaklanması'nda yer aldı. 1928 yılında Co ile birlikte Rusya'ya gitti ve onunla birlikte Çin'e dönerek 1928-31 yılları arasında yeraltı çalışmalarında bulundu. Bundan sonra Ciyangşi Sovyetine girmeyi başararak, Merkez Komitesinin kadın işleri bölümüne önderlik etti. Vereme yakalanıp sedyeyle taşınmak zorunda kaldığı Uzun Yürüyüş'te, yürüyüşe katılan 35 kadından biriydi. 1931 yılında Pekin dışında nekahet dönemindeyken Japonların şehri işgali üzerine hayatı tehlikeye girdi. Yazar onun gerilla bölgesine kaçmasına yardımcı oldu. 1938'den bu yana gerek Çin'de gerekse uluslararası planda kadınların siyasi örgütlenmesinde önderlik etti ve kocasıyla birlikte birçok seyahate çıktı. Bayan Co, okul günlerinden beri çok yakın bir ilişki içinde kocasıyla aynı tehlikeleri ve zorlukları paylaştı. Yurtsever ve devrimci bir ateşlilikle birleştirdiği nezaketi ve sadeliği kendisine düşmanları arasında bile ülke çapında saygı kazandırdı. Dıng İngçao 1969'daki 9. Parti Kongresinde Merkez Komitesine yeniden seçildi ve 1970 Ekim'inde şeref tribününde yer aldı, ancak bozulan sağlığının partideki faaliyetlerini sınırladığı söylenmektedir.

Ding Ling, 1907'de Hunan'da doğan Ding, Çin'in en ünlü devrimci kadın yazarı oldu. Pekin ve Şanghay üniversitelerinde öğrenim gördü, 1927

yılında kısa hikâyeler yayınlamaya başladı ve 1929 yılında ÇKP'ye katılan diğer ünlü bir yazar olan Hu Yeh-ping ile evlendi. Ding Ling partiye 1931 yılında katıldı. Her ikisi de 1929'da Şanghay'da örgütlenen ve illegal çalışmalarda da bulunan Sol Yazarlar Birliği'nin üyesiydiler ve her ikisi de Guomindang makamları tarafından 1933'te tutuklandılar. Hu, Şanghay'da bir çek-çek arabası sürücüleri sendikasının önderi ve Li Lisan'ı destekleyip Vang Ming'e karşı çıkan bir Merkez Komitesi üyesiydi. O, idam edildi fakat Ding 1936'da serbest bırakıldı ve aynı yıl içinde de Yenan'a gitti. Orada yazdı, öğretmenlik yaptı ve ÇKP'yi hicveden bazı makaleler yayınladı; bununla beraber, Mao Zedong'un "Yenan Forumunda Sanat ve Edebiyat Üzerine Konuşmalar" adlı eserini destekledi. 1950 yılında Merkezî Edebiyat Enstitüsünün başkanlığına seçildi.

1957 yılında resmen sağcı ve "parti aleyhtarı" ilan edilen Ding Ling, hatalarını kabul etmeyi reddetti ve ÇKP'den çıkartılarak düşüncelerini düzeltmesi için bir komüne gönderildi. 1952 yılında kendisine Stalin Ödülü kazandıran "Sangkan Irmağı Üzerinde Güneş Doğuyor" adlı eserinin, diğer eserleriyle birlikte Çin'de satışı yasaklandı. 1960 yılında yazara yetkili ağızlardan, Ding Ling'in partiden ihraç nedeninin, parti aleyhtarı edebî çalışmaları değil, 1936'da Nancing'de hapisten salıverildiği koşullar hakkında "partiye yalan söylemesi" olduğu anlatıldı.

Dıng Zuhüe, Japonya'ya Karşı Direniş ve İkinci İç Savaş sırasında, daha önce tecrübeli bir gerilla önderi olduğu Fukien'deki bağlarını yeniden kurarak, 1937'den itibaren birçok siyasi, kültürel ve askerî görevde bulundu. 1893 yılında Fukien eyaletinin Longhay kentinde doğdu; orta öğrenimini Amoy'da yaptı; Japonya'da kısa bir süre (1916) öğrenim gördükten sonra öğretmenlik yaptı. 1925'te Guomindang'a, ertesi yıl da ÇKP'ye katıldı. Ciyangşi Sovyeti dönemi boyunca, özellikle Cu Dı ve Cang Dingçıng ile birlikte faal bir rol oynadı. Çoğunlukla önemli görevlerde yönetici yardımcılığı yaparak ve parti içi mücadelelerden uzak durarak, saygı duyulan ancak ikinci dereceden bir önder oldu. 1966'da Merkez Komitesine yeniden seçildi. 1969'da durumu sarsılmadı ve 9. Parti Kongresinde Merkez Komitesine yeniden seçildi. Şimdi (1971) 80 yaşına yaklaştığı sırada Cu Dı ile birlikte "yaşlı" devlet adamları grubundadır.

Fang Cımin, Komünist Partisinin bir önderi ve partizan köylü savaşının örgütleyicisiydi. 1935'te yakalandı ve idam edildi. 1927'de hem Guomindang'ın hem Komünist Partisinin Ciyangşi sekreteriydi.

Ciyangşi'deki Ağustos Hasat Ayaklanması sırasında ilk köylü birliklerini yönetti. Cinggangşen'de Mao ve Cu Dı'ya katıldı. Daha sonra Guti-

yen Konferansında, Mao'nun, Kızıl Ordunun gelişmesi için temel kuralları koyan ve mahalli Kızıl muhafızlara büyük önem veren programını destekledi. Bütün Uzun Yürüyüş öncesi dönem boyunca, Mao'nun görüşlerine yakından bağlı kaldı. Artçı kuvvetler olarak (bkz. Çen İ, Su Yü vs.) geride bırakıldı. Guomindang birlikleri tarafından yakalandı. Kırsal bölgelerde bambudan bir kafeste dolaştırılarak halka gösterildikten sonra 1935'te başı kesildi.

Gao Gang (Gao Congyü), 1954'teki parti temizlik hareketinin esas hedefiydi. "Savaş ağalığı" yapmakla ve Mançurya'yı kendi "bağımsız krallığı" olarak ayırmaya çalışmakla itham edildi. İtibarını kaybedince intihar etti. 1891'de Şensi'de, Hengşan'da doğdu. O ve Liyo Cıdan orada partiyi inşa ettiler ve bu bölgenin tecrit olmuş Kızıl üssü, Uzun Yürüyüş'ün sonunda Komünistlerin sığınağı oldu. Bir toprak ağasının oğlu olan Gao Gang, Şiyen'daki öğretmen okulundan mezun oldu. ÇKP'ye Liyo Cıdan'la birlikte katıldı. 1927'de bir köylü ayaklanmasını yönetti ve ondan sonra Şensi-Gansu-Ningşiya bölgesinde gerilla savaşı üslerini kurdu. Lin Biyao, Li Fuçün, Çen İ, Şiyao Cinguang ve Pıng Cen'den oluşan bir parti komitesinin önderlerinden biri olarak Mançurya'ya girdi ve 1946'da orada Halk Kurtuluş Ordusunun zaferiyle sonuçlanan gerilla hareketleri için kitle temeli yarattı. 1945 yılında Siyasi Büroya seçildi. 1949'da bütün Mançurya'nın siyasi komiseri oldu. 1950'de partinin Kuzeydoğu Bürosu sekreteri ve aynı zamanda askerî komutanıydı. 1953'te Devlet Planlama Komisyonu başkanı olarak Mançurya'daki görevlerinden alındı. Planlama Komisyonunda Gao'nun vekili Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosu sekreteri Jao Şu-şih idi. 1954 yılında Gao ve Jao, "parti aleyhtarı" unsurlar oldukları gerekçesiyle partiden atıldılar.

Gu Dacen, 1903'te doğdu. 1928 yılında 11. Kızıl Ordunun kurulmasına yardım etti. Uzun Yürüyüş'e katıldı ve Japonya'ya karşı Direniş Savaşı ve İç Savaş sırasında sorumlu görevlerde bulundu. 1967'de Bütün-Çin Emek Birliği Federasyonunun ve Merkez Komitesinin bir üyesi ve Guandong eyaleti vali yardımcısı idi.

Hı Long, Büyük ölçüde söylentilerin özeti olan bu yazının anlatabileceğinden çok daha ilgi çekici bir hayatı olmuştur. 1896'da Çing Hanedanı sırasında Hunan eyaletinin Sangçi kazasında doğdu. Bir subayın oğluydu. Bir "eşkıya" olarak nam kazanmıştı. On altı yaşında az okumuş, yarı aç bir delikanlıyken, bir hükümet görevlisini öldürmeye teşebbüs etti. Daha sonra dağlarda kanun kaçaklarından bir takım topladı. Yirmi bir yaşına geldiğinde 19.000 takipçisiyle sekiz ilçeyi elinde tutuyordu. Üç eyalette

başkaldıranlar kendilerine Köylü Ordusu adını vererek onun çevresinde toplandılar. O kadar yenilmez bir hale geldiler ki, hükümet kuvvetleri onlara, dağılmaları için genel af ve para ödülü vermek zorunda kaldı. Hı Long özgür bir adam olarak Dr. Sun Yatsen'le birleşmek üzere Çangşa'ya indi.

1920'de Milliyetçi Ordu için bir tugay hazırladı. 1926'da Yirminci Guomindang ordusu komutanıyken Çin Komünist Partisine girdi. Nançang Ayaklanması'nda, Ye Ting ve Cu Dı'ya katıldı. Yenilerek Şanghay'a kaçtı, fakat sonra tekrar Ciyangşi-Hunan bölgesine girdi. Cu Dı ve Mao için yeni kuvvetler topladı. 1927'den itibaren üst kademede bir ordu önderiydi, fakat 1945'e kadar Merkez Komitesine seçilmedi.

1935-36 Mao-Cang Guotao çatışmasında, Cang Guotao'ya 2. Cephe Ordusunun desteğini vermemesi, Cang'ın nihai yenilgisinde önemli rol oynadı. Japonlara karşı savaş ve İkinci İç Savaş sırasında önemli ordu komutanlıklarında bulundu. 1955'te Halk Kurtuluş Ordusunun mareşali rütbesini aldı. Bir kabine üyesi (beden eğitimi bakanı) ve başbakan yardımcısı olarak, On Birinci Genişletilmiş Oturumunda parti Siyasi Bürosundaki yerini muhafaza etti; fakat 1967'de duvar gazeteleri tarafından Luo Rueçing'le yakınlığı iddiasıyla ılımlı hücumlara maruz kaldı. Hı Long'un eleştirilmesi 1967 ve 1968'de devam etti ve kendi şahsiyetini putlaştırmakla suçlandı. Özellikle Nançang Ayaklanması'ndaki rolünü yüceltmekle itham edildi. Dokuzuncu Parti Kongresinde Merkez Komitesine yeniden seçilmedi.

Hı Suçen, Mao'nun ikinci karısı. Ciyangşi'li bir toprak ağasının kızıydı. Komünistlere katılmadan önce öğretmenlik yapıyordu. 1930'da Mao ile evlendi.

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesinin özel bir mahkemesinde kabul edilen bir kararla, 1937 yılında boşandılar. Suçen ve Mao'nun iki çocuğu, Uzun Yürüyüş başladığında Kızıl köylülerin yanına bırakıldı. Çocuklar savaştan sonra bulunamadı. Şensi'de Hı Suçen, Mao'ya bir kız doğurdu. 1939'da Yenan'da bana, Hı Suçen'in kızıyla beraber Rusya'ya gittiği söylendi. 1970'de Hı Suçen ve benim ortak bir arkadaşımız, onun Çin'e döndüğünü ve bir Ciyangşi komününde tanınmadan yaşadığını söyledi.

Huang Cing (Yu Çivey veya David Yu), 1949'da Tiyencin'in ilk Komünist belediye başkanı oldu. 1935-37 yılında Kuzey Çin'deki öğrenci hareketlerinin bir önderi olarak ülke çapında ün kazandı. Bu hareketin önderleri, on yıllık bir baskı döneminden sonra gençlik üzerinde parti etkinliğinin yeniden kurulmasına yardım ettiler.

Cıciyang'lı olan Huang Cing, 1911'de doğdu. Önemli bir burjuva aileden geliyordu. Bir amcası Yu Da-vey, Guomindang Savunma Bakanıydı;

bir diğeri Pekin'de Eğitim Bakanı yardımcısıydı. Şendong Üniversitesinde öğrenciyken ÇKP Merkez Komitesi propaganda hücresinin başkanıydı. Üniversitede Ciyang Çing'e rastladı ve onun komünizme yönelmesinde etkili oldu. Huang Cing 1933 yılında tutuklandı ve ölüme mahkûm edildi. Yu Da-vey, Huang'ın hayatını kurtardı. Serbest bırakıldıktan sonra Pekin'e gitti. Orada Merkez Komitesi propaganda bölümüne katıldı. Fakat 9 Aralık öğrenci gösterisinden önce saklanıyordu.

O zamanlar bütün yurtsever örgütler Guomindang jandarması tarafından şiddetli bir şekilde bastırılıyordu. Yüzlerce öğrenci Japon aleyhtarı eylemlerinden dolayı tutuklanmıştı. Okullar ajanlar tarafından istila edilmişti. Polis, Japonların, Pekin'de zor ve rüşvet yoluyla bir kukla hükümet kurma çabalarını desteklemeleri için parayla tuttukları göstericileri bile koruyordu. Sadece Amerikan yatırımı olan ve misyonerlerin kurduğu Yencing Üniversitesinde nispi bir özgürlük ortamı vardı. Yencing Üniversitesinin Guomindang jandarmalarına karşı bu dokunulmazlığı, üniversitenin bazı öğretim üyelerinin sahip oldukları haklardan doğuyordu. Bu öğretim üyeleri arasında Yencing'in rektörü ve kurucusu Dr. J. Leighton Stuart ile yazar da vardı.

Huang Cing, 8 Aralık 1935 gecesi Yencing Üniversitesi Öğrenci Birliği tarafından düzenlenen gizli toplantıya katıldı. Ertesi gün yapılacak bir kitle gösterisini planladılar.

Ülkenin en önemli okulu olan Pekin Üniversitesinde öğrenci birliği yoktu, ama 9 Aralık Olayı örgütlenme imkânı sağladı. Huang Cing ve "9 Aralık"a katılan başka öğrenciler (Yao İlin, Huang Hua) daha sonraki protesto eylemleri için hızla öğrenci birliklerinin örgütlenmesine giriştiler. Propaganda Pekin'den bütün ülkeye yayıldı. Japonya'ya karşı direniş ve kitlelerin siyasi ve askerî bakımdan eğitilmesi talepleri, halkı etkileyen bir heyecan yarattı ve böylece Japonlara karşı bir direniş için ciddi bir hazırlığın yapılması kaçınılmaz hale geldi.

Huang Cing 1937'de parti okuluna girmek için Yenan'a gitti. Savaşın patlak vermesiyle Şansı-Hıbey-Cahar bölgesi parti merkez komitesi sekreterliği görevini üzerine aldı. 1949'da Tiyencin belediyesi parti sekreteri oldu. Gençliğinde yaşadığı zorlukların sebep olduğu hastalıklardan uzun süre yarı sakat yaşadı. 1958'de genç yaşta öldü. Öldüğü sırada ÇKP Merkez Komitesi üyesi ve Devlet Planlama Komisyonu başkan yardımcısıydı. Bu yazının yazıldığı sıralarda, karısı Fan Cin Pekin Belediye Başkanı yardımcısıydı.

Huang Hua, Partideki adı Vang Rumey'di. 1912'de Ciyangsu'da doğdu. Okumuş bir aileden geliyordu. 9 Aralık (1935) öğrenci hareketinde önemli

bir rol oynadı. Ülke çapında bir gençlik önderi oldu. Daha sonra Komünist Dışişleri Bakanlığında elçi ve görüşmeci olarak önemli görevler yaptı. Yazar, Vang Rumey'le 1934'te Yencing Üniversitesinde karşılaştı. Vang, Yencing'deki öğrenci ayaklanmalarında faaldi, Japonlara karşı yurtsever örgütlerde göze çarpıyordu. Daha sonra yeraltına geçti. 1935'te Komünist Gençlik Birliğine ve 1936'da ÇKP'ye girdi. Yazar, Kuzeybatı Çin'e gittiğinde, Vang'a kendisini orada karşılaması için haber gönderdi. Vang yolculukları sırasında Mao Zedong, Co Enlay, Pıng Dıhuay, Dıng Şiyaoping ve diğer önderlerle karşılaştı. Daha sonra orada ve Hankov'da (1938) bir gençlik önderi olarak çalıştı, birçok gönüllü öğrenciyi topladı. Bunların arasında, ikisi de daha sonra Dışişleri Bakanlığı görevlisi olan Gung Pıng ve kız kardeşi Gung Buçeng vardı.

Yenan ve Çongçing'deki Dışişleri Bürosunda (1939-45), Guomindang-Komünist Partisi arabuluculuk çalışmalarında (1945-47) ÇKP enformasyon görevlisi, Nancing askerî bölgesi dışişleri yöneticisi (1949) ve Şanghay'ın yabancı sakinlerinin meselelerinin yöneticisi (1952) olarak, Co Enlay'ın yetiştirdiği genç diplomatlar arasında dikkati çekti. Kore'deki ateşkes görüşmelerini yürüttü (1952); Cenevre Konferansında (1954) Çin heyetinin sözcülüğünü yaptı; Dışişleri Bakanlığının Batı Avrupa ve Afrika Dairesini yönetti (1954-56) ve Çin'in ilk Gana elçisi oldu (1960-65). Gana ve Kongo ile birçok ticari, teknik ve kültür anlaşmasını görüştü. Pekin, bütün diplomatları geri çağırdığı sırada 1968'de Kahire'de bulunuyordu. 1969'da Çin'e geri çağırılan Huang Hua, önemli bir parti önderi olan karısı Li Liyang ile birlikte yeniden eğitim görmek üzere bir komüne ve 7 Mayıs Mao Zedong okuluna gönderildi. Kırsal bölgelerden geri döner dönmez başbakanla sıkı işbirliği içinde önemli Dışişleri Bürosu faaliyetlerini üzerine aldı. İngilizce konuşan ve çok cana yakın bir kimse olan Huang Hua, Çin'in önde gelen diplomatlarından biri olarak kaldı. 1971'de Çin'in ilk Kanada elçiliğine atandı. Huang Hua'ların üç çocuğu var.

Kang Şıng, Takma adları Cao Yung ve Cong Ven'di. Ağustos 1966'da (Sekizinci Kongrenin Onbirinci Genişletilmiş Oturumunda) Siyasi Büro Daimi Komitesinde Mao'dan sonra altıncı sıraya yükseldi. Ulusal Halk Meclisi Devlet Konseyinin başkan yardımcısı, Parti Denetim Komisyonu başkanı oldu. Resmî olarak Merkez Komitesi önderliğinde kültür devriminin önderleri olarak tanımlananlar arasındaydı. Kang Şıng Yenan günlerinden itibaren Mao'nun "Yenan Forumundaki Sanat ve Edebiyat Konuşmaları"nda ortaya konan kültürel kavramlarla yakından özdeşleşmişti.

Kang 1903'te Şendong'da doğdu. Asıl adı Cang Şaoçing'di. Ailesi eşraftandı. ÇKP'nin örgütlediği Şanghay Üniversitesinde ortaokula devam eder-

ken 1920'de Komünist Gençlik Birliğine ve 1924-25'te ÇKP'ye katıldı. 1926-27 yılında Co Enlay'ın yönettiği Şanghay Ayaklanmaları'nda yer aldı. Daha sonra yeraltı faaliyetinde bulundu. 1932'de Moskova'ya gönderildi. 1933'te Şanghay'a yaptığı kısa bir ziyaret dışında 1937'ye kadar Komintern'de Vang Ming'in yönetiminde çalıştı. 1937'de Vang Ming ve Çen Yün ile birlikte Çin'e döndü. Yazar onlara ilk olarak Yenan'da 1939 Eylül'ünde rastladığı zaman bu üçü Kang Da'da (Japonlara Karşı Direniş Üniversitesi) konferanslar vermekteydiler. 1938'de Merkez Komitesi Sekretaryasına seçilen Kang, temizlik hareketi esnasında eleştirildi, fakat kendini düzeltmesinden sonra Li Veyhan'ın yerine Parti Okulu müdürü oldu.

Yedinci Kongrede (1945) Siyasi Büroya seçilen Kang, Merkez Komitesi Örgütlenme Bürosuna başkanlık ediyor; Şendong Parti Komitesini yönetiyordu (1949-54). 1956'da yeniden Siyasi Büroya seçildi. 1957'de partinin "sağcılar"a yönelttiği mücadeleye öncülük etti ve 1963-65'te Liyo Şaoçi ve/veya Dıng Şiyaoping'in yönettiği, Moskova ve Pekin arasında bir uzlaşma sağlamaya çalışan yabancı komünist partileri heyetleriyle yapılan esas 'çizgi' görüşmelerine katıldı. 1960'da Romanya'yı ziyaret etti.

1967'de Kang Şıng'ın, Dıng Şiyaoping'in yerine parti genel sekreteri olması mümkün görünüyordu. Kang, Siyasi Büroda kaldığı sürece, Sovyetler Birliği ile bir uzlaşma mümkün görünmüyordu. 1969'da Merkez Komitesi ve Siyasi Büroya yeniden seçildi. Kang Şıng beş kişilik Siyasi Büro Daimi Komitesinin, Co Enlay'ın hemen altında sıralanan bir üyesiydi.

Li Cingçüen On yıl kadar Sıçuan, Gueco ve Yünnan'daki en yetkili partili sekreter idi. Bu bölge, 100 milyonluk nüfusu, çeşitli azınlık ve sınır halkları ile ve Tibet, Burma, Tayland ve Çinhindi'ne giden yolları içine alması bakımından önemli bir bölgedir. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında, Maocu Kızıl Muhafızlar ve bu eyaletlerdeki parti yetkilileri arasındaki çeşitli çatışmalar Li'yi hedef alıyor görünüyordu. Nisan 1967'de resmî basın, Li'nin görevinden alındığını yazdı.

Hua-çuang, Ciyangşi'de 1905 yılında doğan Li, bir köylü ailesinin çocuğu idi. Mao Kanton Köy Eğitim Enstitüsünde öğretmenlik yaptığı sıralar, Li onun öğrencisi idi. Köylü ayaklanmalarının örgütlenmesine yardım etti, Ciyangşi'de biraz askerî eğitim gördü ve Pıng Dıhuay önderliğindeki birliklerin siyasi komiseri oldu. Uzun Yürüyüş sırasında bir yıl kadar, iki Kızıl Ordu birbirinden ayrıldığı zaman Cu Dı ve Cang Guotao'nun birliklerinde görev yaptı. Ordular Kuzeybatı'da birleştikten sonra Li, Moğolistan sınır bölgesinde gerilla savaşı hazırlıkları için kumandanlık görevi aldı. Kurtuluş Savaşı sırasında Sıçuan'da önderlik görevinde bulundu. Bu sıralarda, fazlaca bağımsız mahalli bir hâkimiyet geliştirdi. 1956'da Merkez

Komitesine tekrar seçildi ve 1958'de Siyasi Büroya girdi. 1961'de partinin Güneybatı Bürosu birinci sekreteri oldu. Sıçuan gibi önemli bir bölgede parti ve idari hâkimiyet, parti sekreteri General Dıng Şiyaoping'in desteği olmadan yürütülemezdi. 1966'da Siyasi Büroya yeniden seçilmesini Mao önleyememiş olmalı. Fakat Kızıl Muhafızlar Dıng Şiyaoping'i esas hedef seçtikten sonra Li'nin prestiji de epey sarsıldı. 1966'da Gueco mahalli parti bürosunu Maocular ele geçirdikten ve büronun eski önderlerini "burjuva-gerici" olarak nitelendirdikten sonra Kızıl Muhafızların afişleri Li'nin ölüme mahkûm edilmesini istemeye başladı. Mayıs 1967'de resmî Pekin basını Li'yi "Güneybatı bölgesinde kapitalist yolu seçen bir numaralı parti yetkilisi" olarak mahkûm etti. Li, "Çengtu'daki kanlı trajedi"nin sorumlusu olarak gösterildi (Maocu, Li aleyhtarı Kızıl Muhafızların bastırılması). 1968'de tamamlanan ordunun yeniden örgütlenmesi hareketiyle Li bütün görevlerinden alındı ve 1971'de sıradan bir kişi olarak yaşıyordu.

Li Da, 1927'deki karşı-devrim sırasında partiyi terk etti fakat karşı-devrimci bir faaliyette bulunmadı. İkinci Dünya Savaşı sırasında tekrar Komünistlere yardımcı oldu ve Çin Halk Cumhuriyeti Çin Halk Partisi Merkez Komitesine üye oldu. 1966'da Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında ağır bir şekilde "revizyonist" olmakla suçlandı. Fakat siyasi gücü olmadığından ona atfedilen rol büyük ölçüde sembolik kaldı.

Li Dacao, Boğularak sona eren nispeten kısa hayatında (1888-1927) zamanının en önemli radikallerinden biriydi. İlk etkin Çinli Marksizm yorumlayıcısıydı. Pekin Ulusal Üniversitesinde kütüphaneci olan Li Dacao, Mao Zedong'a kütüphanede iş verdi ve onu ciddi Marksist çalışmayla temasa getirdi. Çin Komünist Partisinin kurucularından olan Li, Batı eğitimi görmüş birkaç Çinli "liberal"le Rus Devrimi'nden kuvvetle etkilenmiş olan genç aydın kuşakları arasında bir köprü kurdu.

Li Dı, Takriben 1896'da doğmuş olan Otto Braun'un, Çinli parti ismidir. Komintern tarafından Çin'e gönderilen bir Alman Komünisti olan Braun, ilk defa 27 Mayıs 1964'te *Neues Deutschland*'da (Doğu Berlin) yayınlanan bir makalesinde bu imzayı kullandı. Li Dı Şanghay'a 1932 sonlarında varmış olabilir. 1933 başlarında Pekin'de bu kitabın yazarına kendini Otto Stern adlı bir Alman muhabir olarak tanıttı. Bao An'da gerçek ismini hiçbir zaman söylemedi, fakat Güney Amerika ve İspanya'da devrimci bir görevli olarak yaptığı çalışmalardan bahsetti. 1928'de Almanya'da tutuklanarak "ölüme mahkûm edilmiş" fakat kaçmış ve Moskova'ya gitmişti. Birinci Dünya Savaşı'nda askerdi ve Moskova'da daha ileri askerî eğitim gördü. Şanghay'daki yeraltı askerî danışma komitesinde Komintern temsilcisi

olarak çalışan Braun, 1933'te Ciyangşi'ye girdi. Kızıl bölgeye günlerce yükler altında gizlendiği bir kayıkla geçti. Komintern delegesi olarak Merkez Komitesi Devrimci Askerî Komitesinda olağanüstü prestije sahipti ve 1933-34'teki askerî faaliyetlerde büyük sorumluluk payı vardı. Uzun Yürüyüş'e katılan tek yabancıydı. Li Dı, Yenan'ı, 1939'da İkinci Dünya Savaşı süresince geldiği bilinen tek Rus uçağı ile terk etti. 1945'e kadar Moskova'da kaldı ve Sovyet Kızıl Ordusuyla birlikte Berlin'e girdi. *Neues Deutschland* onu "profesör" ve Çin uzmanı olarak tanıttı. Li'nin Ciyangşi'deki rolü 4. Bölüm, 6. Kısım'daki 3. notta daha ayrıntılı anlatılmıştır.

Li Fuçün, Sekizinci Kongre On Birinci Genişletilmiş Oturumu tarafından 1966'da Siyasi Büroya yeniden seçildi. İdeolojik öğeler yerine maddi unsurların kullanılmasını savunan "ekonomistlerle" ilişkisi olduğu söylendi.

Mao'nun ömür boyu arkadaşlarından biri ve Hunan'dan dostu olan Li, 1900 yılında Çangşa'da doğdu, ortaokula orada devam etti. Pekin'de Çin-Fransız Eğitim Derneğinin desteklediği çalışma-inceleme programına katıldı. 1918'de Fransa'ya gitti. 1921 yılında Co Enlay, Li Lisan, Lu Man (Li Veyhan), Say Hısen ve diğerleriyle Fransa'da Komünist Gençlik Birliğinin kurulmasına yardım etti. Bu örgüt kısa zamanda ÇKP'ye katıldı. Schneider silah fabrikalarında ve Paris'te bir motor fabrikasında çalıştı.

Li, 1924 yılında Fransa'yı terk etti, altı ay Rusya'da kaldı, Çin'e döndü ve 1924'te Merkez Komitesi ve Siyasi Büro üyesi oldu. Kanton'da, parti siyasi eğitim komiserliği ve Kuzey Seferinde, Liyo Boçıng'ın 6. Ordusunun siyasi yönetmenliğini yaptı. Guomindang-Komünist Partisi ayrılığından sonra, Komünist Partisinin Ciyangşi sekreteri oldu. Uzun Yürüyüş'e katıldı ve yazar, 1936'da ona rastladığı sırada Merkez Komitesi üyesi ve Şensi-Gansu-Ningşiya Bölge Parti Komitesi başkanıydı. 1945'te Gao Gang'ın başkanlığındaki parti komitesi ile birlikte, iktisadi ve benzeri ilişkileri örgütlemek üzere Mançurya'ya gönderilinceye kadar Yenan hükümetinde önemli görevlerde bulundu. 1956'da ÇKP Merkez Komitesine yeniden seçildi. Maliye ve iktisat alanlarında önemli görevler almaya devam etti. 1950'de ağır sanayi bakanı oldu. 1954'te Gao Gang'ın atılmasından sonra, Li, Devlet Planlama Komisyonu başkanlığına getirildi. Bu satırlar yazılırken bu görevine devam ediyordu. 1956'da Siyasi Büroya yeniden seçildi. İçeride ve dışarıda, özellikle iktisadi konularda birçok konferansa katıldı. Birçok ticaret anlaşmasını imzaladı. Li Fuçün ve karısı (Say Çang) 1966'da Merkez Komitesine yeniden seçildiler. Li, Siyasi Büroya da seçildi. Fakat Li, duvar gazetelerinde Büyük İleri Atılım iktisadi politikasına karşı çıkmakla suçlandı. Ancak Li Fuçün, 1967 yılında Siyasi Büro Daimi Komitesi üyeliğine seçildi. Bu komi-

te normal olarak Mao ve Merkez Komitesinin altı başkan yardımcısından meydana geliyordu.

1968 yılında Li Fuçün, Siyasi Bürodan çıkarıldı. 1969 yılında Merkez Komitesine yeniden seçildi, fakat 1970'de Ekim kutlamalarında eleştirilenler arasında yer aldı.

Li Kınong, 1963'te öldüğünde hâlâ Dışişleri Dairesi'nde bakan yardımcısı olarak çalışıyordu.

Li Lisan, ÇKP içindeki itibarı 1945 yılında iade edilmişti. 1966 yılında Büyük Proleter Kültür Devrimi başlatıldığı zaman Merkez Komitesindeydi ve muhtemelen bu satırların yazıldığı sırada da üyelik durumu sürüyor.

Li, 1896 yılında Liling eyaletinde doğdu. Toprak ağası bir aileye mensuptu. Asıl adı Li Li Longgue idi. 1914 yılında ortaokulu bitirdikten sonra Çin-Fransız Eğitim Derneği tarafından örgütlenen çalışma ve inceleme programına katılmak ve Fransızca öğrenmek üzere Pekin'e, 1918'de de Fransa'ya gitti. Diğer Çinli öğrencilerle (Co Enlay vs.) birlikte 1922'de Çin Komünist Partisine katılan Komünist Gençlik Birliğinin kurulmasında yardımcı oldu. Li, 1922'de Çin'e dönünce Liyo Şaoçi ile birlikte, Mao Zedong'un da faaliyet gösterdiği, Ciyangşi, Anyuan'daki madencileri örgütlemek için görevlendirildi. 1923'te Şanghay'da sendikaları örgütlemeye başladı ve 1924'te Şanghay Sendikalar Federasyonu başkanı oldu. Daha sonra da Guomindang'ın propaganda bölümü sekreterliğini yaptı. Aynı yıl Kanton'daki Vamboa Akademisinde siyasi eğitmen oldu. Guomindang Merkez Yürütme Komitesine girdi. 1925'te Li ve Liyo Şaoçi, Şanghay'da 30 Mayıs Hareketi'ni başlatan işçilere önderlik ettiler.

Daha sonra Moskova'ya giden Li, Çin Sendikalar Federasyonunu temsil etti ve Uluslararası Sendika Komitesine seçildi. 1926'da Şanghay'a döndü, Çin Komünist Partisi Siyasi Bürosuna seçildi ve 1927 Şanghay Ayaklanması'nı hazırlamak için Co Enlay'la birlikte çalıştı. 1927 Temmuz'unda Çen Duşiyo'nun Siyasi Büro Başkanlığı ile bağlarını koparıktan sonra 1 Ağustos Nançang Ayaklanması'nın hazırlanması için Co Enlay ve diğerlerine katıldı. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra 7 Ağustos'ta Siyasi Büronun olağanüstü toplantısına katıldı. Burada Çu Çiyopay'ın, Çen Duşiyo yerine Merkez Komitesi genel sekreterliğine seçilmesinde rol oynadı.

1930 Kasım'ında Siyasi Bürodan uzaklaştırılmasından sonra Li, Moskova'da kaldı ve Yabancı Diller Yayınları'nda çevirmen ve editör olarak çalıştı. 1936'da Troçkist olduğu ileri sürülerek tutuklandı fakat 1938'de serbest bırakıldı ve işine döndü. Mao'nun desteğiyle tekrar Çin Komünist

Partisine kabul edildi ve 1945 Nisan'ındaki Yedinci Kongrede Merkez Komitesine seçildi. Aynı yıl Mançurya'daki Lin Biyao'nun grubuna siyasi danışman olarak katılmak üzere Moskova'dan ayrıldı. 1948'de Harbin'de toplanan ve açılış konuşmasını yaptığı Çin Emek Kongresi prezidyumuna seçildi. Daha sonra Çin Emek Federasyonu birinci başkan yardımcılığına seçildi ve aynı zamanda bu federasyonun Kadro Okulunun yöneticiliğini yaptı. Bu görevden 1953 yılında "sübjektivizm hatalarından" ötürü uzaklaştırıldı. Bu arada Çalışma Bakanlığı ve Merkez Komitesi Sanayi ve Haberleşme İşleri Dairesi yöneticiliği (1949-54) gibi önemli hükümet görevlerinde bulundu. 1956'daki Çin Komünist Partisi Sekizinci Kongresinde, Li "sol oportünist hatalarını" itiraf etti ve yeniden Merkez Komitesine seçildi. 1962'de kısa bir süre Merkez Komitesi Kuzey Çin Bürosunun sekreterliğini yaptı. Li, Mao'nun "bağışlayıcılığının" bir simgesi olarak kaldı. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında belli başlı bir rol oynamadığı halde, ne revizyonist olarak hücuma uğradı ne de geçmişteki hataları araştırıldı.

Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi kadınlar dairesi önderi olan Li'nin ilk karısı Vang Siu-cen 1932'de Şanghay'da Milliyetçiler tarafından tutuklanmış ve ortadan kaybolmuştu. Li, Moskova'da otururken bir Rusla evlendi.

Lin Biyao, Lin Biyao 1908'de doğdu. Yazar 1936'da Bao An'da hayatı hakkında kendi verdiği bilgiler kitapta yer almıştır (Üçüncü Bölüm, Dördüncü Kısım).

Başkomutan Çan Kayşek isyancıları 1934'te Ciyangşi'den sürdüğünde kurulan kuvvetleri Uzun Yürüyüş sırasında Lin Biyao yönetti. 1935'te Gueco'daki Zunyi Konferansında Mao'nun en yüksek komutaya seçilmesine yardım etti. Şenşi'de ve Şensi'de başarılı savaşlar yaptı (1935-36) ve Aralık 1936'da Yenan'ın işgalinde yer aldı. Japonlara karşı direniş sırasında Kuzey Şensi'deki Kızıl Ordu müfrezelerini yönetti. Onun 11. Tümeni işgalci Japon kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğrattı. Bu zafer düzenli bir şekilde örgütlenen ve yönetilen Çin birliklerinin modern orduları yenebileceğinin ilk kanıtıydı. 1939'da ağır yaralanan Lin Biyao Rusya'da hemen hemen iki yıllık bir nekahet devresi geçirdi. Dönüşünde Co Enlay'ın Çongçing "irtibat karargâhları"nda kaldı, daha sonra Yenan'daki parti okulunun başkan vekili oldu. Bu okulun başkanı Mao'ydu. 1942'de Merkez Komitesine seçildi.

1945'te Mançurya'ya gönderilen Lin Biyao oradaki Kızıl Kuvvetlerin başkomutanı oldu. 1946'da Mao Zedong, ona, yeniden başlayan iç savaş için askerî harekâtların "genel kavramları"nı yazdı. Lin, Mançurya'daki esas Komünist kuvvetlerin komutasını elinde tuttu. Bir yıl içinde Çan Kayşek'in Amerikalılar tarafından silahlandırılan ve eğitilen orduların çekirdeğini

ele geçirdi. Otuz altı generali yakaladı veya öldürdü. Mançurya'daki zaferi müteakip Lin Biyao Çan'ın Kuzey Çin'deki esas kuvvetlerini kuşattı. Pekin hiç savaşmadan teslim oldu.

1950 Temmuz'unda Lin Biyao Siyasi Büroya seçildi. Kore Savaşı sırasında, 1950 Kasım'ında General Mac Artur'un karargâhlarını ele geçiren "Çin Halkının Gönüllü Birlikleri"ni yönetiyordu. Lin Biyao, "insan denizi" taktiklerini uygulayarak Amerikan ve Birleşmiş Milletler Birlikleri'ni hemen hemen darmadağın etti. Tahminimizce hastalık nedeniyle Kore'den dönen Lin Biyao Rusya'da bir zaman daha iyileşmek için kaldı. Yerine Mareşal Pıng Dıhuay geçti. Lin Biyao 1950'den itibaren Parti Askerî İşler Komitesi başkan vekilliği ve başbakan vekilliği yaptı. 1956'da Siyasi Büroya yeniden seçildi ve bir yıl sonra Halk Kurtuluş Ordusu mareşalliği unvanını aldı.

1959'da Çin Partisi, Sovyetler Birliği Komünist Partisine karşı gelecekteki siyasetini ciddi bir şekilde tartışıyordu. Pıng Dıhuay Savunma Bakanlığından alındı ve Lin Biyao onun yerine geçti. "Profesyonel memur kastı" mantığıyla mücadele edildi, unvanlar ve rütbe işaretleri terk edildi, memurların özel ayrıcalıklarına son verildi. Yenan tipindeki asker-köylü-işçi-öğrenci birliği yeniden kuruldu.

Li Şiyenniyen, 1966 yılında Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya yeniden seçildi ve basında kendisinden sık sık Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin önemli önderleri arasında söz edilirdi.

Li, 1905'te Hubey'de Huangan ilçesinde doğdu. Bir işçinin oğluydu. Marangoz yanında çırak oldu.

Li, Kuzey Seferi'ne Hankov'dan katıldı. 1927 yılında Komünist oldu. Hubey Ayaklanmaları sırasında Kızıl Muhafız gerilla önderlerinden biri olan Li, Kızıl Orduda, Şü Şiyangçiyen'in komutası altındaydı. Cang Guotao ve Şü ile beraber Batıya çekildi. 1935 yılında Maoargay'da Mao Zedong ile ilk kez karşılaştı. Li, Mao-Cang çatışması sırasında Cang Guotao'nun yanında kaldı. Mao, Şensi'ye ulaştıktan bir yıl sonra, Cang Guotao birliklerini kuzeye hareket ettirdi. Esas kuvvetleri Şiyen yakınlarında düşman tarafından kuşatıldı ve hemen hemen yok edildi. Li Şiyenniyen'in 30. Ordusu, Şinciyang'a ulaşmaya çalıştı, ama ağır kayıplara uğradı. Li 1937 yılında Yenan'a gitti. Orada Kang Da'ya (Japonlara Karşı Direniş Üniversitesi) girdi ve bir yıl çalıştı. 1938'de Hubey'de gerilla savaşını örgütlemek üzere Japonların geri kanatlarına gönderildi. Sadece birkaç tüfek ve köylüler arasındaki eski arkadaşlarıyla işe başlayan Li, 1941 yılına kadar 60.000 kişilik bir ordu kurdu. İç savaş sırasında bir sahra ordusu komutanı oldu. Zaferden sonra kendi eyaleti Hubey'de en önemli siyasi ve askerî kişiydi. 1956'da Parti Siyasi Bürosuna seçildi. Bundan önce Arnavutluk, Gine, Mali, Tan-

zanya, Gana, Kuzey Kore, Kuzey Vietnam vs. ile yapılan konferans, pakt ve ticaret anlaşmalarında önemli rol oynamış ve bu ülkelerden bazılarına ve Doğu Avrupa'ya geziler yapmıştı. 1962'de Çin Halk Cumhuriyeti başbakan yardımcılığına seçildi. 1971'de Co Enlay'ın görevde kalan iki başbakan yardımcısından daha aktif olanıydı. Planlamada ve Çin'in Büyük Proleter Kültür Devrimi sonrası diplomasisinin yürütülmesinde önemli rol oynadı.

Li Şüefıng 1907'de Şenşi'de doğdu. 1966'da, Pıng Cen, Pekin komitesindeki görevinden alınınca onun yerine geçti. Bu görev çok önemli idi çünkü birçok Merkez Komitesi üyesi ve Çin Halk Cumhuriyeti merkezî hükümetinin en yüksek idari yetkilileri bu komitede bulunurdu.

Li Şüefıng partiye 1926'da girdi. İlk köylü hareketleri sırasında Liyo Cıdan ile ilişkisi vardı. 1934'te, geçici Merkezî Sovyet Hükümeti Merkez Yürütme Kuruluna üye seçildi. Liyo Şaoçi'nin başında bulunduğu Kuzey Çin Bürosunda, Kızıl Ordu 1935'te Şenşi'ye girdikten sonra faal görev yaptı. 1940'larda Şenşi, Çahar, Hıbey ve Merkez Yaylaları alt bürosuna başkan oldu. Daha sonra, 1949-52 arasında Merkezî ve Güney Çin'de büro görevlerinde yetkili görevlerde bulundu. 1952'de Merkez-Güney bürosunda birinci parti sekreter yardımcısı oldu. 1956'da Merkez Komitesine üye seçildi (71. sırada). Başlangıçtan beri (1955) Milli Halk Kongresi idare heyetinde idi. 1965'te yönetim kurulu başkan yardımcısı oldu. 1963'te Merkez Komitesi Kuzey Çin Bürosu birinci sekreterliğine getirildi. 1966'da Siyasi Büroya girdi ve (Pekin belediye başkanı olarak) Kızıl Muhafız gösterilerinde ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin yürütülmesinde parti emirlerini yerine getiren birinci derecede örgütleyici ve idari görevler yaptı. 1969'da Li, Dokuzuncu Parti Kongresinde Merkez Komitesine ve Siyasi Büro yedek üyeliğine seçildi. 1971'de bu görevlerde bulunuyordu.

Liyao Çıngyün, Çen Yün'e bakın.

Liyo Boçıng, Halk arasında "Tek Gözlü Ejderha" adıyla tanınır. 1892'de Sıçuan'da doğdu. 1926'da Çin Komünist Partisine katıldı. Ordu mareşalliği kademesine yükseldi.

1967'de Siyasi Büro üyesi, Ulusal Halk Konseyi daimi komitesi başkan yardımcısı ve partinin tam yetkili Askerî İşler Komitesi üyesiydi. Babası oğluna temel klasik eğitim sağlayabilmek için para biriktiren bir gezici müzisyendi. Fakat Boçıng Cengdu'daki askerî okulu seçti, eyalet ordusunda bir mevki kazandı ve 1911 devrimine katıldı. Çarpışmalar sırasında bir gözünü kaybetti. 1927'deki Nançang Ayaklanması sırasında kurmaydı. Bu ayaklanmanın yenilgiyle sonuçlanması üzerine kaçtı. Rusya'ya gitti ve 1930'a kadar Frunze Askerî Enstitüsünde eğitim gördü. Çin'e döndüğünde

Ciyangşi'ye gitti ve Merkez Devrimci Askerî Komitenin kurmay başkanı oldu. Uzun Yürüyüş sırasında öncü güçlerin bir kısmını yönetti. Daha sonra Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı'nın (1937-45) başlamasıyla 8. Yol Ordusunun 129. tümenini komuta etti. Kuzey ve Orta Çin'deki gerilla kuvvetlerini büyük çapta geliştirdikten sonra Çen İ'nin ordularıyla birlikte yapılan harekâtları da yönetti. Yangzı'nın kuzeyinde Guomindang kuvvetlerini yenilgiye uğrattılar. İlk defa 1945'te Merkez Komitesine ve 1966'da Siyasi Büroya seçildi. Fakat Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında dikkate değer sorumluluk almadı. O sırada yetmiş beş yaşındaydı.

Liyo Şaoçi, 1966'da Çin'in Kruşçev'i ilan edildi ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin ve Kızıl Muhafızların baş hedefi oldu. Liyo, Hunan'da, Ning Şiyang'da Mao'nun evine yakın bir yerde doğdu. Mao'nun da devam ettiği Hunan İlk Öğretmen Okulundan mezun oldu. Bir "zengin" köylü ailesinin oğlu olan Liyo, Mao'nunkine çok benzer etkiler altında kaldı ve ilerici oldu. 1920'de Mao'nun Hunan'da Sosyalist Gençlik Birliği örgütlemesine yardım etti ve Komintern'in Moskova'daki Sun Yatsen Üniversitesine kaydoldu. Orada Çin Komünist Partisi koluna katıldı. 1922'de Çin'e dönünce Bütün-Çin İşçi Sendikası'nın sekreteri oldu. Yangzı vadisinde, Anyuan'da, Ciyangşi-Hunan sınırında işçileri örgütledi, madenciler birliğinin başarılı bir grevini yönetti. 1927'de bu madencilerin bazıları Mao Zedong'un ilk İşçi ve Köylü Kızıl Ordusuna katıldı. (Fakat 1967'de resmî Çin basını Liyo'nun daha Anyuan birliklerini yönetirken burjuva-reformcu siyaset izlediğini ve kırk yıllık revizyonist düşüncesinin temelini daha o zamandan kurmaya başladığını açıkladı.)

Liyo, 1925'te Kanton'da, Bütün İşçi Federasyonunun yürütme komitesindeydi. Şanghay'da işçi birliklerinin ve genel grevlerin örgütlenmesine yardım etti ve Hubey sendikalarını örgütledi. 1927'den sonra illegal sendika örgütleyicisi, Merkez Komitesi üyesi oldu. Li Lisan ve Vang Ming gibi yöneticilerle anlaşmazlıkları vardı. 1932'de Bo Gu'nun Siyasi Bürosunun üyesi olarak Ciyangşi Sovyetine girdi. Liyo, Uzun Yürüyüş'e katılmadı. Kuzey Çin'in Beyaz Bölgelerinde parçalanan parti yeraltı örgütünü yeniden örgütlemeye gönderildi. Pekin ve Tiyencin'i karargâh yaptı. 1937'de Yenan'da Merkez Komitesine yeniden katıldı ve 1941'de Yeni 4. Ordunun siyasi komiseri oldu. 1942-43'teki parti düzeltme hareketinde Vang Ming'e karşı Mao'yu destekledi

Liyo, Direniş Savaşı sırasında Orta Ovalar Bürosuna başkanlık etti ve Kuzey Çin ve Mançurya'nın gerilla bölgelerindeki Parti Siyasi Bürosuna hâkim oldu. Bu dönemde toplanan milyonlarca yeni parti üyesi Liyo'nun yönetimi altında eğitildi. Mao 1945'te Çan Kayşek'le görüşmek için

Çongçing'e gittiğinde parti başkanı olarak çalıştı. 1949'da Merkezî Halk Hükümeti'nin başkan yardımcısı ve 1955'ten 1959'a kadar Ulusal Halk Konseyinin birinci başkan yardımcısıydı. 1958'de Mao, Halk Cumhuriyeti'nin Merkezî Halk Hükümeti başkanlığından çekilince, Liyo onun yerine geçti.

1966'da Büyük Proleter Kültür Devrimi ile birlikte büyük bir tasfiye başlatıldı. Mao Zedong'un başkanlık ettiği Sekizinci Kongrenin On Birinci Genişletilmiş Oturumu'ndan sonra, Liyo'nun ismi Siyasi Büroda ikincilikten sekizinciliğe düştü. Kızıl Muhafızların en önemli hedefi "karşı-devrimci bürokratlar"dı. Çin devlet üstyapısının önemli bir yöneticisi olarak, Liyo Şaoçi, parti ve devlet bürokrasisi içindeki burjuva, karşı-devrimci ve feodal alışkanlıklardan sorumlu tutuldu. Aynı zamanda "revizyonizm" ve "ekonomizm" gibi tehlikeli eğilimler taşımakla, sınıf mücadelesi ve kapitalizme karşı mücadelede teslimiyetçilikle suçlandı. 1967'de resmî basın, Liyo'nun kitaplarını karşı-devrimcilikle suçladı ve onu "Parti içinde sorumlu mevkilerde olan bir avuç kapitalist yolcusu arasında bir numaralısı" diye tanımladı. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında düşman "çalışma grupları" (bunların arasında Pekin Üniversitesinde kendi eşi tarafından yönetileni vardı) göndererek, bu hareketin kontrolünü ele geçirmeye çalışmak ve onu sabote etmekle suçlandı. Kızıl Muhafızların duvar gazeteleri, onun Mao'yu devirmeyi amaçlayan Şubat 1966 darbesine katıldığını açıkladılar.

1968 Ekim'inde Dokuzuncu Parti Kongresinden (1969) önceki son toplantıda, Liyo Şaoçi hain, dönek ilan edildi, parti üyeliğinden atıldı ve bütün görevlerinden alındı.

Liyo'nun ilk eşi 1933'te İç Savaş sırasında Guomindang tarafından öldürülmüştü. İkinci eşi, Vang Guanmey'di.

Liyo Şiyao, 1911'de Hunan, Şenging'de doğdu. Yazara 1936'da anlattığına göre ailesi "orta halli çiftçi"ydi. Babası iki yıl Japonya'da okumuştu ve dine karşıydı. Liyo Şiyao beş yaşında okula başladı, Şıngcovfu'da Amerikan Hristiyan Kilisesi tarafından işletilen bir ortaokula devam etti. Orada İngilizce öğrendi ve Hristiyan oldu. Mezun olduktan sonra yüksekokula devam etmek için Şanghay'a gitti. Yolda, ona Marksizmden bahseden ilerici bir Çinli papazla karşılaştı. 1926'da Komünist Partisine katıldı ve Şanghay Ayaklanması'nda yer aldı. Daha sonra Yangzı'nın kuzeyine gitti. Okulu saldırıya uğrayınca Şanghay'a kaçtı. Fransızlara ait bölgede tutuklandı ve üç yıl hapiste kaldı. Serbest bırakılınca, 1931'de Kızıl Ciyangşi'ye gitti.

Liyo, Uzun Yürüyüş'e katıldı ve 1936'da 1. Cephe Ordusunun siyasi dairesi oldu. Japon ve Kurtuluş Savaşları sırasında ordunun Genel Siyasi Dairesinde çalışmaya devam etti. Bu arada Şanghay ve Ciyangşi yeraltı çalışmalarında özel sorumlulukları vardı. 1945'te Çin Komünist Partisi Merkez

Komitesine seçildi. Daha sonra Sovyetler Birliği'ne elçi olarak gönderildi (1955-63) ve Doğu Avrupa ve diğer komünist partileriyle temasta bulundu. 1963'ten itibaren Dışişleri Bakan Yardımcılığı yaptı. 1964'te Şanghay'da Co Enlay ile Cumhurbaşkanı Sukarno arasında yapılan görüşmede bulundu. 1966'da Çin Komünist Partisi Merkez Komitesine yeniden seçildi ve Büyük Proleter Kültür Devrimi önderleri arasında önemle belirtildi. 1963'te Arnavutluk'a elçi olarak yollandı.

Li Zongrın, Milliyetçilerin Japonlara karşı kazandıkları birkaç zaferden birinde Guanşi ordusunu komuta etti. 1947'de Çin Başkan Yardımcısı seçilmişti. 1949 yılında "Başkan" Çan Kayşek Tayvan'a kaçmadan önce istifa etti ve onun yerine General Li Milliyetçi başkan oldu. Li daha sonra ABD'ye gitti. 1965'te Pekin'e döndü, Mao Zedong'la barış yaptı ve Çan Kayşek'i Amerikan emperyalizminin kuklası olmakla suçladı.

Lu Dingyi 1904'te Vusih, Ciyangsu'da doğdu. Burjuva bir ailenin çocuğu idi. Şanghay'daki Çiaotung Üniversitesinden mezun oldu ve 1922'de Komünist Gençlik Birliğine katıldı. Rusya'da okudu (1924-28) fakat "Yirmi Sekiz Bolşevik" ile işbirliği yapmadı. 1966'ya kadar Siyasi Büroya yükseldi. 1966'da bütün parti görevlerinden alındı ve Mao'ya karşı olanların başındaki Pıng Cen'in işbirlikçisi olarak nitelendirildi. 1966'ya kadar, aynı zamanda, Devlet Konseyi başkan yardımcısı idi. Parti Merkez Komitesi propaganda bürosunun başkanı olarak Mao Zedong ve diğer önderlerin sözcülüğünü yaptı. Birçok resmî basın bildirisi yazdı ve editörlüğünü yaptı Aynı zamanda kültür ve eğitim kurumlarından da sorumlu idi. 1960'da basında ve eğitimdeki sağcı "parti aleyhtarı" ve "kara çizgi" revizyonist akımlarla işbirliğiyle suçlandı. Siyasi Bürodan düşürüldükten sonra, yerine Tao Cu geçti ve o da kısa zamanda yerinden alındı. 1967'de resmî basın Lu'yu, 1962'de Mao'nun aktif görevden alınmasını sağlamak için Pıng Cen ile ortak bir girişimde bulunmakla suçladı. Lu Dingyi'ye yapılan saldırılar 1968'de kesildi. 1971'de yazara Pekin'de Lu Dingyi'nin partiden atılmadığı, uzaklaştırıldığı ve kendisinin emekliye ayrıldığı söylendi.

Luo Fu (Cang Vıntiyen), 1935'ten 1945'e kadar Siyasi Büro genel sekreteriydi fakat yazarın onunla 1936'da Bao An'da yaptığı görüşmeler sırasında, Mao'nun, partinin en yetkili sözcüsü olduğunu söyledi. Partideki gücü, 1942'deki Vang Ming'e ve diğer Sovyet eğilimli üyelere karşı yürütülen temizlik hareketinden (*çeng-feng*) sonra azaldı.

Luo Fu, ABD'yi yakından bilen tek Çin Siyasi Bürosu üyesiydi. 1900'de Ciyangsu'da doğdu. Bir bilginin oğluydu. Babası zengin bir işadamıydı. Oğlunu Nancing'deki Mühendislik Okuluna gönderebildi. Daha sonra

Luo Fu, Kaliforniya Üniversitesinde bir yıl kaldı (1921). Çin'e döndüğünde öğretmenlik yaptı, editör olarak çalıştı. Çu Çiyopay ve diğer sol yazarlarla karşılaştı. Luo Fu takma adıyla Batı klasiklerini tercüme etti, Çen Yün tarafından Çin Komünist Partisine alındı ve Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesinde eğitim gördü. Orada Komintern'in Çin Komünist Partisi delegesi Pavel Mif'in etkisi altında kaldı. ÇKP Altıncı Kongresinde Merkez Komitesine (Moskova, 1928) seçildi. Luo Fu Şanghay'a döndü. 1931'de Siyasi Büro üyesi oldu ve Örgütlenme Bürosuna başkanlık etti. Mif'in "Yirmi Sekiz Bolşevik"inden biri olarak, Luo Fu Mao Zedong'un "çizgisine" ve Ciyangşi'deki önderliğine karşı çıktı. Bu dönemdeki uğraşlarının ayrıntıları için bkz: Dördüncü Bölüm, 6. Kısım, 3. not.

Luo Fu 1945'te Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya yeniden seçildi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Rusya'ya gönderdiği ilk büyükelçisiydi, fakat Çin-Sovyet ayrılığından sonra, 1966'da Siyasi Bürodan çıkarıldı. 1967'de Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Pıng Dıhuay ve Liyo Şaoçi'nin müttefiki olmakla suçlandı. Luo Fu, Dokuzuncu Parti Kongresinde Merkez Komitesine tekrar seçilmedi.

Luo Pinghüe, 1943'te çarpışma sırasında öldürüldü.

Luo Ronghuan, 1902'de Hunan'da, Hungsan'da doğdu. Nançang Ayaklanması'na katıldı ve daha sonra Ciyangşi Sovyetinde Kızıl Ordunun Siyasi Dairesinde çalıştı. 1932'den itibaren Uzun Yürüyüş boyunca, Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı'nda, İç Savaşta ve Kore'de (1950) Lin Biyao'nun 1. Ordu birliklerinin siyasi komiseriydi. 1955'te Halk Kurtuluş Ordusunun on mareşalinden biriydi. 1960'da Lin Biyao'nun Savunma Bakanı olmasından sonra Luo Ronghuan Halk Kurtuluş Ordusunun Genel Siyasi Dairesine başkanlık etti. 1963'te ölümüne kadar güvenlik kuvvetlerinden sorumluydu.

Luo Rueçing, Halk Kurtuluş Ordusunun kurmay başkanıydı. 1966 yılına kadar Parti Askerî İşler Konseyi genel sekreteriydi. Şubat ayında, Kızıl Muhafız duvar gazeteleri onu iktidarı ele geçirmek için (Pıng Cen, Liyo Şaoçi ve diğerleriyle birlikte) bir suikaste karışmakla suçladı.

1906'da Sıçuan'da doğan Luo Rueçing, Sıçuanlı yoldaşı Cu Dı'ya yakındı. Kanton'daki Vamboa Akademisinden mezun olan Luo, 1926'da Çin Komünist Partisine katıldı. Ye Ting'in yönetiminde siyasi komiser oldu ve Cu Dı ile Mao'yu Cinggangşen'e kadar takip etti. Uzun Yürüyüş sırasında güvenlik kuvvetleri yöneticisiydi. 1936'da yazar onunla karşılaştığında Bao An'daki Kızıl Ordu okulunda öğretmenlik yapıyordu. Bundan sonra Luo yine çeşitli güvenlik ve istihbarat görevlerinde çalıştı ve 1949-59 arası

Kamu Güvenliği Bakanlığı ve Kamu Güvenlik Kuvvetleri'nin komutanlığını yaptı. 1945'te Merkez Komitesine seçildi. 1966'da Kızıl Muhafız duvar gazeteleri onu Pıng Cen ve diğerleriyle birlikte Mao'yu devirmek için suikast hazırlamakla suçladı. Söylentiye göre intihara teşebbüs etti. 1967'de bir kitle gösterisinde Dıng Şiyaoping ve Lu Dingyi ile birlikte kendini suçlayan bir yafta taşıyarak gözüktü. 1971'de Pekin'deki bir yetkili tarafından halen hayatta olduğu ve gözaltında tutulduğu söylendi.

Ma Haydı George Hatem isimli bir Amerikalı. 1910'da New York, Buffalo'da doğdu. Suriyeli göçmen bir ailenin çocuğu idi. Tıp çalışmalarını Cenevre Üniversitesinde tamamladı ve uygulama yapmak üzere Şanghay'a gitti. 1936'da Kızıl bölgelerde hizmet etmek için gönüllü oldu. Dr. Hatem, Komünist bölgelere yazarla birlikte girdi, ama ondan, Çin'den ayrıldıktan sonra gezi hakkındaki anılarını yazdığı zaman bundan bahsetmemesini rica etti.

Mao Ançing Mao'nun Yang Kayhüe'den olma ikinci oğlu. 1921'de Çangşa'da doğdu ve annesi tutuklandığı zaman arkadaşları tarafından saklandı. Kardeşi ile birlikte Şanghay'a gönderildi ve daha sonra Rusya'ya gitti. Rivayete göre orada mühendislik eğitimi gördü. Çin'e döndüğü zaman Rusça tercüman olarak çalıştı ve bazı eğitim kitapları tercüme etti. 1965'te Mao hayatta olan çocuklarının Mao Ançing ve Ciyang Çing'den olan iki kızından ibaret olduğunu söylemişti. Yazar Mao'ya, oğlunun mühendis olduğuna dair söylentilerden bahsedince Mao, "onların" Rusya'da oğluna ne öğrettiklerini bilmediğini söyleyerek Ançing'in Çin'de okumamış olmasından ötürü hayıflandığını dile getirmişti.

Mao Anying Mao'nun Yang Kayhüe'den olan ilk oğlu. 1920'de doğdu. 1930'da Çangşa'da annesi ile birlikte tutuklandı. Annesi idam edildi. Kendisi serbest bırakıldıktan sonra, Çangşa'dan kaçan ailenin diğer fertleri tarafından saklandı. İkinci Dünya Savaşı'nda Rusya'da okudu. 1948'de Çin'e döndü ve bir-iki ay Şenşi'de bir komünde çalıştı. Daha sonra, daha yüksek bir parti okuluna girdi. Kore savaşı sırasında Kore'ye ilk ayak basanlar arasında olan Mao Anying, "Çin Halk Gönüllü Kuvvetleri"nde bir tümene kumanda ederken 25 Ekim 1950'de öldü.

Mao Zedong, Bu kitabın 4. Bölümü olan "Bir Komünistin Doğuşu" Mao'nun 43 yaşına kadar olan hayat hikâyesini anlatır. Mao'ya, kendisi, parti tarihi ve kendi önderliği hakkında birçok soru yönelttim. Kişisel sorular bir atıf çerçevesi olarak kullanıldı. Aldığım notları inceden inceye yeniden düzenleyerek ortaya çıkan müsveddeyi, Çinceye tam bir çevirisini yapan Vu Liyanping'e verdim. Mao bunu baştan aşağıya okudu, dü-

zeltmeler yaptı, yeniden düzenledi, bazı yerleri genişletirken, bazı yerleri kısalttı. Müsvedde Vu Liyanping ve benim tarafımdan yeniden İngilizceye çevrildi. Sonra bir kez daha Çince yazıldı. Mao bunu yeniden gözden geçirdi ve böylece Bay Vu ve benim tekrardan İngilizceye çevirdiğimiz metin ortaya çıktı.

1936 sonlarında Kuzeybatı'dan Pekin'e döndüğümde, notlarımın bir kısmını derhal yazıya döktüm. 1937 başlarında gazete ve dergilere yolladığım haberlerin (22 kadar makale) nüshalarını bazı Çinli profesörlere verdim. Onlar bu yazıları Çinceye çevirdiler ve yarı legal bir şekilde *Kuzeybatı Çin'den İzlenimler* adıyla bir kitap halinde bastılar. 1937 Temmuz'unda aynı profesörlere *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'ın tamamlanmış müsveddesinin bir nüshasını verdim. Onlar da bu nüshayı gizlice Şanghay'a sokarak (Japonlar Pekin'i işgal etmişlerdi) orada basılmasını sağlamak için bir çeviri ekibi kurdular. Bu profesörler, kazancı Çin Kızılhaçına verilmek üzere yayın haklarını bağışladığım "Milli Kurtuluş Derneği"nin birer üyesiydiler. Yayınladıkları kitabın adı *Batıda Gezintiler* idi ve Mao ile yapılan röportajların yegâne resmî Çince çevirisiydi.

Daha sonraları *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'dan birçok bölüm ve biyografi kitaptan çalınarak broşür halinde hem İngilizce hem de Çince olarak yeniden basıldı. Bunlardan bir tanesi, 1938 yılında Kanton'da "Gerçek Kitabevi" adıyla ve "Mao Zedong'un Kendi Kaleminden Hayat Hikâyesi" başlığı altında, benim eklemelerim, sorularım ve yorumlarıma yer verilmeksizin yayınlandı. Hong Kong'da 1949 yılında aynı kuruluş, bu İngilizce broşürü "Edgar Snow tarafından anlatılmış" ve hiç tanımadığım "Dang Zucen tarafından gözden geçirilmiş ve açıklamıştır" kayıtlarıyla yeniden bastı. 1949 yılında basılan broşürde, herhalde İngilizce metni takip etmek isteyen okurlara yol göstermek amacıyla eklenmiş birtakım Çince notlar bulunuyordu. Çin isimlerinden ve terimlerinden kimisi doğru kimisi yanlış olarak yazılmış ve "açıklayıcı", aklı sıra bazı yanlışlarımı yakalayarak bir düzeltme cetveli de eklemeyi ihmal etmemişti.

Bazı Amerikan araştırmacıların, "Kanton Korsanlığı"nı, yani *Mao Zedong'un Kendi Kaleminden Hayat Hikâyesi*'ni ve diğer Çince çevirileri *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*'dan bağımsız "yeni kaynaklar" olarak kabul etmeleri anlaşılmaktadır.

1960 yılında Pekin'de bulunduğum sırada Mao Zedong bana, kendi hayat hikâyesini hiç yazmadığını ve bana anlattığı yaşam hikâyesinin bu türden tek olduğunu söyledi. Kendi eserleri arasında da böyle bir şey yer almamaktadır. Ayrıca Mao bundan böyle de bir otobiyografi yazmaya niyetli olmadığını da ekledi.

Uzun Yürüyüş'ün sonunda, Kızıl Ordunun bütün arşivleri Mao'nun mağarasında bulunan iki kurye kutusunda muhafaza ediliyordu. Bana anlattığı ayrıntılar hemen tamamen belleğindeki bilgilere dayanıyordu ve kimsenin belleği de kusursuz değildir. İstemeden (veya isteyerek) unutulan bazı hususların yanı sıra isimler ve tarihler konusunda da birkaç hata yaptı. Bunun yanı sıra Mao Güney (Hunan) lehçesi ile konuşuyordu. Bazı heceler Kuzey ve Güney lehçelerinde değişik şekillerde telaffuz edilir. Şimdi Çin'de ünlü olan birçok komünist önderin adı o sıralar henüz bilinmiyordu. Ben de her ismi Çin yazısı ile yazmadığımdan Pekin'de, Kızıl bölgelerden kilometrelerce ötede, iş bu isimlerin doğrusunu yazmaya gelince, işin içinden siyasi bakımdan gelişmiş Çinlilerin yardımı ile bile çıkmakta çoğu zaman güçlük çekiyordum. Şimdi inceleme imkânına sahip olduğum araştırma yazılarından faydalanarak bazı ayrıntıları düzeltebildim ama gene de başka yanlışların bu metinde hâlâ var olması olanaksız değildir.

Yukarıda veya dipnotlarda değinilen birkaç ufak tefek düzeltmenin dışında Mao'nun kişisel anılarını, olduğu gibi bıraktım. Ancak bazı açıklamalarda olayların Mao'nun anlatımındaki çerçevesini genişletmeye ve odak noktalarını daha belirgin hale getirmeye çaba gösterdim.

Okur için kolaylık olacağı düşüncesiyle Mao'nun, 1968'e kadar olan siyasi yaşantısının bazı ana öğeleri aşağıda özetlenmiştir.

Şiyen Olayı'ndan sonra (1936) Mao karargâhını Yenan'a taşıdı. 1937 Ocak'ında, o geçiş döneminde büyük bir görev olan Gang Da (Japonya'ya Karşı Direniş Üniversitesinin) yönetim kurulu başkanlığını üstlendi. Aynı yıl "Pratik Üzerine" ve "Çelişki Üzerine" adlı yazılarını ve 1938 yılında da *Uzun Süreli Savaş Üzerine* adlı eserini yazdı. 1960'da bana söylediğine göre, basılmalarından önce bütün bu yazıları Siyasi Büro ve Merkez Komitesi üyelerinin devam ettiği Kang Da'da ders olarak okunmuştu. 1937 Ağustos'unda yapılan Siyasi Büronun, Merkez Komitesi üyelerinin de katılmasıyla genişletilmiş toplantısında (Luocuan Konferansı) Mao'nun başkan olarak önderliği onaylandı. Sağcılığı ve Siyasi Büronun emirlerine aykırı hareketlerinden ötürü mahkûm edilen Cang Guotao hatalarını itiraf etmeye davet edildi. Bu isteği, ancak üstünkörü bir şekilde yerine getiren Cang Guotao, ertesi yıl Kızıl Bölgeleri terk ederek gönüllü olarak Çan Kayşek'in hizmetine girdi. Onun ayrılmasıyla birlikte Mao'nun önderliğine karşı ciddi bir karşı çıkma konusunda son bilgilerde, 1966-67 senelerinde bazı parti içi zıtlaşmalar halk önünde ortaya serilinceye kadar kayboldu.

1939-1940 yıllarında Mao, çoğu ilk defa Kang Da'da ve başkanı bulunduğu parti okulunda ders olarak açıklanan yeni siyasi makaleler yazdı ve askerî görüşlerini geliştirdi (bkz. Bibliyografya). Çin Komünist Partisinin

1945 yılında yapılan 7. Kongresinde Mao, Merkez Komitesi ve Siyasi Büroya başkan seçildi. "Koalisyon Hükümeti Üzerine" adlı makalesini yazdıktan sonra 1945 Ağustos'unda Co Enlay ile birlikte Çongçing'e gitti ancak orada amaçlarını gerçekleştiremedi. 1946 Haziran'ında iç savaş yeniden başladı. Mao, Halk Kurtuluş Ordusu başkomutanı, Cu Dı de ordular komutanı oldu. 1947 yılında Guomindang'ın işgal ettiği Yenan'dan Şenşi dağlarına çekilen Mao, Co Enlay, Cen Bişih, Çen İ, Pıng Dıhuay ile birlikte orduların harekâtını planladı ve sonra da 1948 yılında Yenan'ı ve bütün Kuzeybatı bölgesini yeniden ele geçirdi.

1949 yılında Mao'nun yazdığı "Demokratik Halk Diktatörlüğü Üzerine" adlı makalesi, Pekin'de kurulan ve kendisinin de başkanı olduğu, çeşitli sınıfları temsil eden geçici halk hükümetinin çerçevesini çiziyordu. Mao 1949 yılı sonlarında ilk yurt dışı yolculuğuna çıkarak Moskova'ya gitti ve orada Co Enlay ile birlikte 1950'de imzalanan 30 yıl süreli Çin-Sovyet ittifak anlaşmasının şartlarını görüştü. Kore Savaşı'ndan sonra Anayasa'nın kabulüyle, Çin Halk Cumhuriyeti resmen kurulmuş oldu ve 1954 yılında Milli Halk Kongresi Mao'yu Kongre başkanı ve devlet başkanı seçti. Çin Komünist Partisinin 1956 yılında yapılan 8. Kongresinde Mao, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesine ve Siyasi Bürosuna yeniden başkan seçildi. Böylelikle hem devlet başkanlığı hem de parti önderliği görevlerini yüklendi.

1957 yılında Mao, Ekim Devrimi'nin 40. yıldönümünü kutlama törenlerine katılmak üzere Moskova'ya giden Çin heyetine başkanlık etti ve orada 64 ülkenin Komünist ve işçi partilerinin manifestosunu imzaladı. Mao bir konuşma yaparak, Doğu rüzgârının Batı rüzgârına üstün gelmeye başladığı bir dönüm noktasında bulunulduğunu söyledi. Bu dönüm noktası tezlerinin Kruşçev tarafından reddedilmesi; ABD emperyalizmine karşı Çin-Sovyet işbirliğinin sona ermeye başladığını gösterdi. Bu durum 1960 yılında açık bir kopmaya vardı.

Bu arada Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi, Mao'nun, "Toprak Reformu Kanununun Ana Hatları" adlı makalesine uygun olarak, tarımı, toprak dağıtımı, kooperatifleşme ve temel kolektivizasyonun çeşitli aşamalarına bölen bir toprak devrimini gerçekleştirmişti. Büyük sanayi millileştirilmiş ve küçük işletmelerin özel mülkiyeti devlet mülkiyetine ve işletmesine geçirilerek kapitalizm ortadan kaldırılmıştı. Mao'nun yönetiminde Merkez Komitesi direktifleri ile ülkenin toplumsal, kültürel ve siyasi hayatında devrim yapıldı ve merkezî devlet planlaması uygulanmaya başlandı. 1957 yılında Mao'nun proletaryanın iktidarı ele geçirmesinden sonra da sınıfsal çelişkilerin devam edeceğini kabul eden "Halk İçindeki Çelişkilerin Doğru Bir Şekilde Ele Alınması Üzerine" adlı eseri "demok-

ratik diktatörlüğe" karşı parti içinde ve dışında varılan memnuniyetsizliği ortaya koymak için "yüz çiçek" diye anılan kısa ömürlü serbest konuşma ve serbest eleştiri dönemini başlattı. Kısa sürede bunu "sağcıların" esaslı şekilde ayıklanması dönemi izledi.

"Düzeltme"nin hemen arkasından, Mao'nun "Büyük Atılım" ve komünler uygulaması başladı. Tartışma konusu olan Büyük İleri Atılımın bazı tecrübelerinin hatalı olduğu sonradan kabul edildi. Şehirlerde komün uygulaması kısa sürede terk edildi fakat kırsal bölgelerde sürdürüldü.

Merkez Komitesinin 1959 Ağustos ayında yapılan Lusan Konferansında Savunma Bakanı Pıng Dıhuay'ın görevine son verildi. Pıng'ın Mao'nun "genel çizgisine" "Büyük İleri Atılım"a, komünlere ve siyasetin her şeyi kumanda etmesine karşı çıktığı ve Sovyetler Birliği ile kopmayı önlemeye çalıştığı biliniyordu.

1964 Ekim'inde ilk atom bombası denemesinin gerçekleştirilmesi "kendi gücüne dayanma" siyasetinin bir meyvesi olarak alkışlanıyordu ve gene Çinlilere göre 1967 yılında gerçekleştirdiği hidrojen bombası da Mao Zedong Düşüncesi'nin bir ürünüydü. 1965 yılı Mao'ya karşı misli görülmemiş sevgi ve bağlılık gösterilerine ve revizyonistlere karşı yaklaşan topyekûn bir karşı saldırının diğer belirtilerine sahne oldu. Vietnam'daki Amerikan silahlı müdahalesinin de, Çin'in 1966 yılında artık apaçık bir şekilde ortaya çıkan iktidar mücadelesinin yakıtlarının ateşlenmesine yardımcı olduğu şüphesizdir.

Merkez Komitesinde bir kliğin, ya Mao'nun fiilen emekli olması ya da Mao'ya tapmanın kendi denetimleri altında yapılmasını sağlamak amacıyla darbe girişiminde bulunması üzerine 8. Parti Kongresinin Genişletilmiş Oturumunun toplandığı anlaşılıyor. Tertipçilerin arasında Halk Kurtuluş Ordusu Genel Kurmay Başkanı Luo Rueçing, Moğolların önderi ve Siyasi Büronun Han milliyetinden olmayan tek başkan yardımcısı olan Ulanfu; Güneybatı Çin'de Parti ve Halk Kurtuluş Ordusu önderi olan Li Cingçüen; eski Savunma Bakanı Pıng Dıhuay; Şinciyang bölgesi komutanı Vang Inmao, Kuzey Çin Merkez Komitesi başkanı ve Siyasi Büroda önemli bir yeri olan belediye başkanı Pıng Cen, başbakan yardımcısı Lu Dingyi ve sonradan partinin birinci başkan yardımcısı ve Mao'nun halefi ilan edilen başkan Liyo Şaoçi ile Merkez Komitesi ve Siyasi Büro Daimi Komitesinin genel sekreteri, başbakan yardımcısı Dıng Şiyaoping'den destek gördükleri iddia edilen diğer bazı Merkez Komitesi üyeleri bulunuyorlardı. Sonraki gelişmeler Liyo Şaoçi ile Dıng Şiyaoping'in Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin başlıca hedefleri olarak sivrilmelerine yol açtı. Bununla beraber Merkez Komitesinin toplantısında bu kişilerin taraftarları, onları daha düşük görevler için de olsa Siyasi Büroya yeniden seçebilecek kadar güçlüydüler.

Mao'nun Merkez Komitesinde Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni onaylatacak kadar gücü vardı; ancak geniş ölçüde Liyo ve Dıng Şiyaoping tarafından kurulan bürokratik idari aygıta cepheden bir saldırı ile Liyo Şaoçi'yi resmen devirmeye yetecek gücü yoktu. Bunun alternatifi, bölgesel olarak iktidar mevzilerine yerleşmiş kilit mevkilerdeki Mao'ya karşı olan bürokratları (revizyonistleri) devirebilmek için Halk Kurtuluş Ordusuyla, güçlendirilen milyonlarca parti dışı gençliği ve Kızıl muhafızları seferber edip ideolojik eğitimden geçirmekti. 1966 yılında, Liyo Şaoçi'nin "Parti içinde sorumlu mevkilerde olan bir avuç kapitalist yolcusu" arasında Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin baş hedefi olduğu açıkça ortaya çıktı. Bununla beraber ancak 1967 Ağustos'unda (revizyonistlerin elinden alınan basın, Liyo'yu Çin'in Kruşçev'i olarak ilan ettikten sonra) onu ve suç ortaklarını Mareşal Pıng Dıhuay'la somut işbirliğinde bulunmakla suçladı.

1959 Merkez Komitesi Kararlarından basılan bölümler, Pıng, Luo Fu ve "Çin'in Kruşçev'inin başkanlığındaki burjuva karargâhının koruyucu kanatları altındaki" başka birkaç kişinin, Lusan Konferansında (1959) Mao'nun "genel çizgisine", "burjuva fanatikliği" diyerek "haince saldırıda bulunduklarını" ortaya koydu. Pıng'a göre Büyük İleri Atılım, "beyne kan hücumu", "yüksek bir ateşti" ve "çok erken kurulan" komünler de, "berbat bir durumda" idi. Pıng'ın azledilmesinden sonra bizzat Liyo, bunun partinin birliği üzerinde doğuracağı etkilerden yakınmış, Pıng'ın bazı eleştirilerini tekrarlamış ve ekonomik krizi de "onda üçü doğal afetlerse onda yedisi insan eseri felaketler" diye nitelemişti. Liyo kadrolara, çiftçilere daha geniş özel tarlalar ve daha geniş serbest pazarlar şeklinde maddi teşvikler verilmesi gerektiğini söylemekle suçlanıyordu. Liyo'ya göre, küçük girişimlere gereken ise, daha az merkeziyetçilik ve tüketici talebi için üretimde bulunmak üzere daha geniş özgürlük idi. Bunlar Liyo'nun aşağı yukarı (1960'dan sonra) elde ettiği şeyler idi. Gene Liyo Şaoçi'ye göre, ülke için gereken "gerek halk arasında ve gerekse parti içinde açık muhalefetti". Bunu da ona Kızıl muhafızlar sağladılar. Ancak halka hizmet, sınıf mücadelesi ve devrimci şeref saiklerini savunan Mao'ya karşı değil, maddi teşvikler yanlısı Liyo Şaoçi'ye karşı açık muhalefet ederek.

Pıng Dıhuay'ın gizlice, eleştirilerini genişlettiği 80.000 kelimelik bir kitap yazdığı ve bunu ordu ve merkez komitesi önderleri arasında dolaştırdığı açıklandı. On Birinci Genişletilmiş Oturuma katılanlar arasında kitap belki de inceden inceye okunmuştu. Bir yıldan fazla süren bir Kızıl muhafız baskısından sonra (Mao şiddetten kaçınılması ve ikna yolunun kullanılmasında ısrar ediyordu, ancak bu öğüt kısmen etkisiz kalıyordu) dahi ne Liyo Şaoçi'nin, ne Dıng Şiyaoping'in ne de Pıng Dıhuay'ın ve bilindiği kadarıyla

"parti içindeki üst düzeyde kapitalizm yolcularından" diğerlerinin hatalarını yeterli bir şekilde kabullenmedikleri anlaşılıyor.

1970 yılında Mao bana, Liyo Şaoçi ile kesin ayrılıklarının 1965 Ocak'ında olduğunu ve bunun başlıca iki nedeninin Liyo'nun parti bürokrasisindeki burjuva unsurların kapsamlı bir şekilde ayıklanmasına karşı çıkması ve Çin-Sovyet yakınlaşmasını yeniden canlandırmak için gösterdiği sürekli çabalar olduğunu açıkladı. Büyük Proleter Kültür Devrimi parti bürokrasinin gücünü kırmayı amaçlıyordu. Seçkin idareciler zümresinin tümü atılarak veya daha alt görevlere indirilerek, üretim ve idare araçlarının gerçek denetimcisi olarak yeni bir yönetim sistemi ortaya çıkabilecekti.

1968 yılında, çoğunlukla kırsal bölgelerde fakat bazen de şehirlerde, çoğu üst düzeyde olmak üzere on binlerce parti kadrosunun yeniden eğitim görmek üzere gönderildikleri bir dizi Mao Zedong 7 Mayıs okulları açılmıştı. 1966-67 yılları arasında parti üyelerinin yüzde 90 kadarının üyelikleri askıya alınmıştı. Ancak 1970'te başbakan Co Enlay yazara, bunları yüzde 10'un dışında tamamının itibarlarına yeniden kavuştuklarını veya pek yakında kavuşacaklarını söylemişti.

9. Parti Kongresi Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin kesin zaferini alkışladı.

Çin'in 3000 yıllık yazılı tarihinde, Mao'nun başarılarının bileşimi belki de emsalsizdi. Başkaları, köylülerin sırtından iktidara geldikten sonra, onları yine eski bataklıkları içinde bırakmışlardı. Mao ise onları ebediyen ayakta tutmayı amaçlıyordu. Hayalci, savaşçı, siyasetçi, ideolog, şair, devrimci bir yok edici, yaratıcı olarak Mao, insanlığın dörtte birini uyandıran, perişan bir halde bulunan köylü kitlesini, uzun süredir bölünmüş bir imparatorluğu birleştiren çağdaş bir ordu haline getiren bir harekete önderlik etmiş; Çinlilerin ihtiyaç ve özlemleri tarafından meydana getirilen bir düşünce sistemi yaratmış, kitlelere okuma yazma ve milyonlara bilimsel ve teknik eğitim sağlamış; Çinlilerin ellerine, dünyayı sarsacak nükleer bir güç verebilecek modern bir ekonominin temellerini atmış; Çin'in kendi kendine saygısını olduğu kadar, dünyanın da Çin'e karşı saygı ve korkusunu artırmış ve nihayet başkaldırmaya cesaret eden yoksul ve ezilmiş halklara, kendi gücüne dayanma konusunda örnek olmuştu. Dolayısı ile kendi başarı reçetesini revizyondan geçirmek isteyenlere taviz vermekten kaçınmasına şaşmamak gerekir.

1970 Aralık'ında yazar Pekin'deki evinde Mao ile beş saat sohbet olanağı bulduğu zaman kendisini sağlıklı ama devrimin sonuçlarından hâlâ "tam olarak tatmin olmamış" bir durumda buldu.

Mao Zımin, Mao Zedong ve Mao Zıtan'ın küçük kardeşleri olan Mao Zımin ağabeylerinin ardından küçük yaşta partiye katıldı. 1923 yılında

Mao ve Liyo Şaoçi ile birlikte Hunan işçi örgütlerinde çalıştı. Mao 1925'te Guomindang Köylü Hareketi Eğitim Enstitüsünün başkan yardımcılığını yaparken, Mao Zımin o enstitünün bir öğrencisiydi. Kuzey Seferine katıldı. Cinggangşen'de Mao ile buluştu. Ciyangşi Sovyetinde sürdürülen mücadelelerde ve Uzun Yürüyüş'te yer aldı. Bao An ve Yenan'da Lin Zuhan'ın astı olarak maliye ve iktisat yönetmen yardımcısıydı. 1938 yılında o sıralar Komünist yanlısı bir siyaset izleyen General Şeng Şih-zay'a mali danışmanlık yapması için Şinciyang eyaletine gönderildi. General Şeng anti-komünist temizlik hareketine girişince, Mao Zımin tutuklandı ve 1942'de idam edildi.

Mao Zıtan, 1925 yılında iki kardeşiyle birlikte işçi sendikalarının örgütlenmesinde çalıştı. Ciyangşi Sovyeti döneminde "iktisadi inşa"da ihtisaslaştı. 1933-34 döneminde Siyasi Büro, "düşmanı kapıların dışında karşılamak" ve "Cephe Savaşı" stratejisini benimsediği sırada, Mao Zıtan, "Luo Ming çizgisi"ne (Mao Zedong'un gerilla taktiklerine dayanma stratejisi) yakınlık gösterdiği için eleştirildi. Uzun Yürüyüş başladığında "devlet hazinesi" kendisine emanet edilmişti. 1935 yılında öldürüldü. Mao Zedong, Mao Zımin'in çocukları gibi Zıtan'ın çocuklarını da evlat edindi ve okuttu.

Mif, Pavel Stalin'in Komintern Uzakdoğu Bölümüne atadığı görevli. Stalin bu atamayı Lominadge, Stalin'i düşürme teşebbüsüyle Sirtao ile birleştikten sonra onun yerini alması için yapmıştı. Mif, 1925'ten beri Komintern'in "Çin Komisyonu"nda bulunuyordu. Moskova'daki Sun Yatsen Üniversitesinde öğretmen iken 1927'de oradaki Çinli Troçkist öğrencilerin okuldan atılmasına yardım etti. 1927'de üniversitenin başına getirildi. Aynı zamanda Komintern Çin Masasını da devralarak, Komintern Uzakdoğu Bürosu şefi Earl Browder'in yerinden alınmasına sebep oldu. 1935'te Mao'nun yükselişi ile birlikle Mif'in etkisi azalmaya başladı. Fakat 1938'e kadar Komintern'de hizmet etmeye devam etti. Bu tarihten sonra SSCB Pasifik ilişkileri Enstitüsü Konseyinin yayın organı *Tikhii Ocean*'ın yazı işleri müdürü oldu. Mif'in asıl adı Mihail Aleksandroviç Fortus idi. Ölüm tarihi de Dieter Heinzig tarafından 1937 olarak tespit edilmiştir.

Niye Hıting 1908'de Hayyüen, Anhue'de küçük toprak ağası bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. İlkokuldan sonra bir yıl Anyuan'daki Han-Mey (Çin-Amerikan) Ortaokulunda okudu. Daha sonra Anyuan'daki iki yıllık öğretmen okulundan mezun oldu. Bir devrimci öğrenci eylemine karıştığı için çıkan tutuklama emrinden kaçarak Nançang'a gitti. Orada askerî akademiye girdi. 1924'te ÇKP'ye girdi ve tekrar Anhue'ye gönderildi. Orada bir yıl öğretmenlik yaptı ve bir parti hücresi kurdu. Nisan

1927'den sonra başarısızlıkla sonuçlanan bir Anhue ayaklanmasına katıldı. Hong Kong'a kaçtı. Şanghay'da (1928-29) yeraltında çalıştı ve 1930'da Ciyangşi'ye girdi. Bir Kızıl tümenin komutanı iken yaralandı, zamanında iyileşerek Çangşa zaferine yetişti ve Ciyangşi seferlerinde savaştı. 1935'te Kızıl Ordu Siyasi Dairesinin şef yardımcısı idi. Japonya'ya karşı savaşta Şensi ve Hıbey'de geniş gerilla kuvvetleri örgütledi. Merkez Komitesi ve Milli Savunma Konseyi üyesi olmasına rağmen, Pıng Dıhuay'ın 1950'de partiden atılmasından sonra geri plana düşmeye başladı.

Niye **Rongcen** 1967'de Merkez Komitesi üyesi, Devlet Konseyi başkan yardımcısı, Milli Savunma Konseyi Başkan Yardımcısı, Parti Askerî İşler Komitesi üyesi ve Çin'in nükleer programını yürüten Bilimsel ve Teknolojik Komisyonu başkanı idi. 1899'da, Çongçing Sıçuan yakınlarında doğdu. Ailesi zengin köylü idi. 1920'de Fransa'ya giden çalışma grubuna katılmak için Çongçing Ortaokulunu bıraktı. Schneider harp levazımatı fabrikasında çalıştı. Sonra Belçika'da bir "işçi okulu"na girdi ve burada iki yıl tabii ilimler okudu. Aynı zamanda elektrikçilik için gerekli teknik eğitimi bir ölçüde almış oldu. Fransa'da Co Enlay'a rastladı. Li Fuçün'e öğretmenlik yapmış olan Fransız öğretmen ile Marksizm çalıştı. ÇKP'ye Komünist Gençlik Birliğinin Fransa'daki kolu vasıtasıyla girdi. Fransızca, biraz Almanca ve İngilizce öğrendi. 1924'te Moskova'da Kızıl Ordu Askerî Akademisinde altı ay eğitim gördü. 1925-26'da Vamboa Akademisi Siyasi Dairesi sekreteri oldu. Nancing ayaklanmasına Ye Ting'in tümeninde siyasi komiser olarak katıldı. Kanton Komününe de katıldı ve 1931'den itibaren Ciyangşi'deki Kızıl Ordunun Siyasi Dairesinde çalıştı. 1936'da Uzun Yürüyüş'e katıldı. 1. Kızıl Ordunun personel şefi idi. Direnişte Vutay dağlarındaki gerilla kuvvetlerinin örgütleyicisi olarak ün yaptı. Kurtuluş Savaşından sonra Çin Halk Kurtuluş Ordusunun on mareşalinden biri oldu. 1966'da Siyasi Büroya asil üye olarak katıldı. Çok büyük sorumluluk gerektiren görevler üstlenmişti. Fakat Siyasi Bürodaki konumu uzun sürmedi. Başkanlığını yaptığı Bilimler Akademisinde nükleer bilimlerin geliştirilmesi, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin son zamanlarında saldırıya uğradı ve bizzat Niye eleştirildi. 1969'da Merkez Komitesine tekrar seçildi. 1970'de Ekim yıldönümü resmîgeçidinde kendisine yüksek bir yer tahsis edilmişti. Nükleer alandaki bilimsel faaliyetleri yürütme görevine devam etti.

Pıng Cen Pekin'in dinamik eski belediye başkanı, Merkez Komitesinde yirmi dokuzuncu sırada olmasına rağmen, 1966'da siyasi olarak önemini kaybetmeye başlamasından önce Siyasi Büroda 9. sıradaydı. Kuzey Çin Bürosundaki çalışması (1935-39) nedeniyle partide yükselmesi Liyo Şaoçi

zamanında olmuştu. Pıng, Pekin Parti Sekreteri ve Dıng Şiyaoping Merkez Komitesi sekreterliği görevinde başyardımcısı iken, Başkan Liyo, "parti içinde sorumlu mevkide olup kapitalist yolu tutmuş olanlar" arasında Kızıl Muhafızların baş hedefi haline geldi. Bu sırada Pıng ile Liyo'nun sıkı ilişkisi devam ediyordu.

1899'da Şenşi'de, yoksullaşmış bir eşraf ailesinin çocuğu olarak dünyaya gelen Pıng, zamanın olağan okullarından birine devam ederken Dört Mayıs Hareketinden etkilendi. Radikal ilişkiler kurdu, 1922'de Komünist Gençlik Birliği içinde Marksizmi inceledi, demiryolu işçilerinin örgütlenmesine yardım etti ve Pekin'de kısa bir süre tutuklu kaldı. ÇKP'ye 1926'da katıldı fakat 1935'te Pekin-Tiyencin bölgesindeki öğrencileri ve öğretmenleri örgütlemeye başlayıncaya kadar önemli bir rolü olmadı. Bu sırada Liyo Şaoçi oradaki büronun (yeraltı) başkanı, Kı Cıngşı ise başyardımcısı idi. 1937'de Yenan'ı ziyaret etti ve Şenşi ve Hıbey'de görev yaptı. 1939'dan 1942'ye kadar Yenan'daki parti okulunda öğretmenlik yaptı. Lin Biyao'nun başkanlığında başkan yardımcısı olarak görev yaptığı için, "düzeltme" ilkelerinin benimsetilmesi için özel sorumluluklar taşıyordu. 1945'te Merkez Komitesine seçildi ve Lin Biyao ile birlikte Mançurya'ya gitti. Orada (1946-49) Çen İ'nin başkanlığında parti temsilcisi olarak görev yaptı. Bu görevden sonra Pekin Parti Komitesi sekreter vekili, (1949-66) daha sonra ise birinci sekreter ve belediye başkanı oldu. 1956'da Siyasi Büroya tekrar seçilen Pıng, Merkez Komitesi sekreterliğinde Dıng Şiyaoping'den sonra ikinci sırada idi ve Siyasi Büronun faaliyet kolu idi.

Pıng, 1960'ta Bükreş'de Kruşçev'i, Mao'yu eleştirdiği ve ABD ile iyi geçinmeyi savunduğu için reddetti. Bundan sonra da ÇKP Merkez Komitesinin dış ülkelerdeki sözcüsü olarak belirmeye başladı. Dışarıda çeşitli delege heyetlerine başkanlık etti (1961-63). Endonezya'da yaptığı, Rusya'yı şiddetle yeren konuşması ile (1965) bu görevinin zirvesine ulaştı. Daha sonra Lin Biyao'nun bütün dünya devrimini Mao'nun bayrağı altında toplanmaya çağıran "Yaşasın Halk Savaşının Zaferi" konuşmasındaki bütün temel sloganlar bu konuşmada vardı.

Mao'nun 16 Mayıs'taki (1966) sirkülerinde Pıng yeriliyor ve revizyonist olarak aşağılanıyordu. Kızıl Muhafız afişleri ve basın tarafından Mao'ya karşı bir "Şubat (1966) darbesi" planladığı ileri sürüldü ise de iki yıl sonra bile bu ithamların delilleri hâlâ halka açıklanmamıştı. 1966 baharında bütün görevleri kendisinden alınmıştı. Yerine Pekin Parti Sekreteri olarak Li Şüefıng geçti. Pıng hakkında ise zaman zaman öldüğü veya intihar ettiği söylentileri yayıldı. Fakat 1967 Nisan'ında, bir yabancı onu, Pekin Kraliyet Sarayı arazisinde, Mao Zedong'un ikametgâhının yanı başında dolaşırken

tanıdı. Resmî Pekin basınında Pıng'ın "hain", "revizyonist", "karşı-devrimci" ve "parti aleyhtarı" olarak kötülenmesi 1967'de de devam etti fakat o zamana kadar Pıng hiçbir itirafta bulunmadı.

Pıng açıkça partiden atılmadıysa da 9. Parti Kongresi sırasında şiddetli hücumlara uğradı. 1971'de itibarını tamamen kaybetmiş durumda ve gözetim altında olduğu söyleniyordu.

Pıng Dıhuay, Cu Dı'nın astı olarak 8. Yol Ordusunun Başkomutan yardımcısıydı. 1937-45 yılları arasında Japonya'ya karşı gerilla savaşını başarıyla yaydı. İkinci İç Savaş sırasında (1946-49) Kuzeybatı Sınır Bölgesinin Komutan yardımcısı olan Pıng, Şensi bölgesini istila eden Guomindang kuvvetlerini bozguna uğrattı. 1950 yılında Kuzey Kore'deki Çin gönüllülerinin başkomutanlığını Lin Biyao'dan devraldı ve Birleşmiş Milletler kuvvetleriyle ateşkes imzalanıncaya kadar bu görevde kaldı. 1955'te Mareşalliğe yükseltilen Pıng, Siyasi Büro üyesi ve Savunma Bakanı olarak, Çin'in silahlı kuvvetlerinin modernleştirilmesi ve modern askerî sanayilerin kurulması çalışmaları sırasında Sovyet askerî danışmanları ve Halk Kurtuluş Ordusu arasında en önemli irtibatçı idi.

1957-1959 yıllarında Çin'le Sovyetler Birliği arasındaki ideolojik ve stratejik uyuşmazlık şiddetlenmeye başlayınca, Pıng'ın zaman ve güç kazanmak amacıyla Rusya'nın yatıştırılması taraflısı olduğu anlaşılıyor. Çin'in henüz "tek başına gitmeye" hazır olmadığına inanıyordu. Ayrıca Mao'nun "kendi gücüne dayanma" stratejisine ve orduda Yenan'daki gibi gerilla tipi eğitime dönülmesine de karşıydı. 1959 Eylül'ünde parti ve savunma yetkililerinin bir toplantısında yenilgiye uğratılarak görevlerinden azledildi. 1967 yılında Kızıl muhafızlar ve resmî basın Pıng'ı, Liyo Şaoçi ile birlikte daha 1959 yılında Mao'ya karşı komplo düzenleyen bir karşı-devrimci olmakla suçladı.

1967-69 yıllarında Pıng 9. Kongre sırasındaki parti tartışmalarının başlıca hedefi olmaya devam etti. Vu Han'ın yazdığı *Hay Juy'un Görevden Azli* (bkz. Ciyang Çing) adlı ve benzetme yoluyla Mao'nun 1959 yılında yerine Lin Biyao'yu getirmek için Pıng Dıhuay'ı azletmesini eleştiren bir piyesin kahramanı olarak Başkan Mao'yu, başkomutan ve parti başkanı olarak devirmelerine ramak kalan gerici ve revizyonist unsurlarla aynı görüşte olmakla suçlandı.

Pu İ, İmparator, 1911 yılında eski imparatorluk çöküp yerine ilk cumhuriyet kurulduğu sırada tahttan indirildi. O sırada beş yaşındaydı. Militaristler tarafından eski düzeni yeniden kurmak için girişilen sonuçsuz bir çabadan sonra 1915 yılında Tiyencin'in Japon bölgesine kaçtı. 1934'te

Japon subaylarınca Tiyencin'den alınarak, Japon işgali altında bulunan Mançurya'da kurdukları kukla imparatorluğun başına getirildi. 1950'de Mançurya'yı işgalleri sırasında Ruslar tarafından yakalandı. Aynı yıl Çin Komünistlerinin eline geçti. Uzun süren bir yeniden eğitim döneminden sonra, yazar Pu İ'ye Botanik Kurumunda bahçıvanlık yaparken rastladı. 1965'e gelindiğinde, Tarih Akademisinin bir üyesi olarak, imparator atalarının arşivleri üzerinde çalışıyordu ve Çin Halk Partisi Merkez Komitesinin üyesiydi. Eskiden evli olduğu pek çok saray kadınından boşanmış ve ilk defa kendi seçtiği bir kadınla, Çinli bir hemşireyle evlenmişti. 1967 yılında Pekin'de kanserden öldüğünde, ardında bir de kendi kaleminden ilginç bir yaşam öyküsü bırakmıştı: *İmparatorluktan Yurttaşlığa*, Pekin 1965 (Son Mançu, New York 1967).

Pıng Pay, Merkez Komitesi üyesi. Mao Zedong gibi yoksul köylülerin devrimin temel gücü olduğu görüşündeydi. Mao, Cinggangşen'de bir sovyet kurduğu sırada (1928 Kasım) Pıng Pay da Guandong eyalet sınırında Haylufıng Sovyetinin kurulmasına önderlik etti. Haylufıng Sovyeti Guomindang kuvvetlerince ortadan kaldırıldı ve Pıng Pay 1929 yılında idam edildi.

Rın Bişı, 1904'te Hunan'da Şiyang Ying ilçesinde doğdu. Öğrenimini Çangşa'da sürdürdü ve 1920'de Şanghay'da Sosyalist Gençlik Müfrezesine katıldı. Moskova'da Doğu Üniversitesinde okudu (1920-22) ve oradayken ÇKP'ye girdi. 1927'de Çin'de, Komünist Gençlik Birliğinin sekreteri oldu ve aynı zamanda ÇKP Merkez Komitesine, 1930'da da Siyasi Büroya seçildi. 1931'de Hunan-Ciyangşi sınırı sovyet bölgesine girdi. Orada Hı Long'un kuvvetlerinin askerî komite başkanı ve aynı zamanda siyasi komiseri oldu. Zunyi Konferansında, Rın Bişı, Cang Guotao'ya karşı Mao Zedong'un yanında yer aldı. 1945'te Merkez Komitesi Siyasi Bürosuna yeniden seçildi. İkinci İç Savaş sırasında Mao Zedong ile birlikte Yenan'da kaldı. 1950'de kalp yetmezliğinden öldü.

Say Çang, Say Hısen'in kız kardeşidir. 1900 yılında Hunan'da doğdu. Say, kızlar için olağanüstü sayılan bir derecede klasik öğrenim gördü, Kocası Li Fuçün ile birlikte Komünist Gençlik Birliğinin Paris Şubesine üye oldu ve 1924'te ÇKP Merkez Komitesinin kadınlar bölümünün ilk yöneticisi oldu. Uzun Yürüyüş'e katılan 35 kadından biri ve 1936 yılında Merkez Komitesinin cephede bulunan tek kadın üyesiydi. 1956 yılında, parti içinde 12. sırada Merkez Komitesine yeniden seçilen Say, aynı zamanda 1956'dan itibaren Ulusal Halk Kongresinde temsilci ve Demokratik Kadın Federasyonunun başkanıydı. Kızıl muhafızların Yardımcı Kadın Kollarının bir

önderi olarak 1966 yılında Merkez Komitesine yeniden seçildi, fakat aynı yılın Ağustos'undan sonra Büyük Proleter Kültür Devrimi'nde önemli bir rolü olmadı. Say Çang, 9. Parti Kongresi tarafından Merkez Komitesine yeniden seçildi fakat ondan sonra kocası Li Fuçün gibi halk önüne pek az çıktı ve bir parti önderi olarak anılmaz oldu.

Say Hısen, Bir devrimci enternasyonalist olarak Mao'nun düşünceleri üzerinde belki de en etkili kişiydi. Hunanlı aydın bir ailenin oğlu olan Say "çalışma-inceleme" programıyla Fransa'ya giden ilk öğrencilerden biri ve belki de oradan komünizm davasını benimseyen ilk Çinliydi. Kız kardeşi Say Çang da Avrupa'da kendisiyle beraberdi. Fransa'da bulunduğu süre boyunca Mao ile canlı bir haberleşme sürdürdü. Çin'e döndüğünde Say, 1925-27 döneminde Merkez Komitesinde önder bir rol oynadı. 1927 yılında Çan Kayşek'in emriyle yakalanıp idam edildiği sırada Parti Siyasi Bürosunun üyesiydi. Gene Hunan eyaletinden olan ve Fransa'da evlendiği karısı Şiyang Cingvu, ileri gelen bir kadın önderiydi. O da 1928'de idam edildi.

Say Şufan Bir sendika başkanı. 1958'de SSCB'ye giderken bir uçak kazasında öldüğü zaman (elli üç yaşında) Merkez Komitesi üyesi idi.

Song (Sung) Çingling (Bayan Sun Yatsen), 1914 yılında Japonya'da Dr. Sun Yatsen'le evlenen Bayan Song, Amerika'nın Georgia eyaletindeki Wesleyan Koleji mezunuydu. 1895 dolaylarında Haynan asıllı bir ailenin, en küçüğü Çan Kayşek'le evlenen (Song Meyling) üç kızının ortancası idi. Dr. Sun'un ölümünden sonra bayan Sung, Guomindang Merkez Yürütme Komitesinde kalmakla birlikte, kocasının ilkelerini Komünistlere yakın veya sol bir şekilde yorumlamaya devam etti ve Çan Kayşek'in hükümetinde görev almayı reddetti. Çin Halk Cumhuriyeti'nde kadın örgütlerinde ve çocuk bakımı ve eğitimi alanlarında önde gelen bir yere sahipti. 1968 yılında, Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri sürdürdüğü Ulusal Halk Kongresi başkan yardımcılığı görevini yapıyordu. Liyo Şaoçi'nin uzaklaştırılmasından sonra Song Çingling, Devlet Başkanı yardımcısı olarak yabancı temsilcileri kabul ediyordu. 1971 yılında da Song Çingling Ulusal Halk Kongresi Başkan Yardımcılığı görevini korudu. Bayan Sun tarafından 1971 yılında Pekin'de yazara aktarılan önemli düzeltmeleri de buraya aktarıyoruz. Bu düzeltmeler genellikle ailesi ile ilgilidir. Guandong eyaletinde bulunan Haynan adasındaki Haygov kentinde bir tüccarın oğlu olan babası, yüzyıllarca önce kıtadan göç eden Hagga ya da "Konuk Halk"ın torunlarındandı. Hagga'lar Moğollar tarafından yenilgiye uğratılan Sung sülalesi ordularının kuzeyli askerleriydi. Ve göçmen olarak geldikleri Haynan'da çoğunlukla Sung (ya da Song) diye adlandırılırlardı.

Song Çingling'in büyükbabasının bir kardeşi, New York'a göç ederek Çin malları alıp satan bir ticarethane kurdu. Çocuğu olmadığından, bir Amerikan gemisi ile tesadüfen Amerika'ya gelen ve henüz çocuk yaşta olan Song Çingling'in babasını evlat edinerek okula yolladı. Yeni babasının bir arkadaşı olan Kuzey Carolinalı general Julian S. Carr'ın yardımıyla Duke Üniversitesine girmeyi başardı ve orada Tennessee eyaletindeki Vanderbilt'e gitti. Kendisinin misyoner olması düşünülüyordu ve gerçekten de Şanghay'a geldiğinde Hristiyan usulü evlendi ve İncil basan bir basımevi kurdu. Ayrıca Sun Yatsen'in Mançu aleyhtarı gizli yayınlar basmasına yardımcı oldu ve daha sonra Dr. Sung'un kurduğu ve Guomindang'ın atası sayılabilecek olan devrimci Tong Mınghüe partisine katıldı. Song Çingling'in annesi, Ming sülalesinde önemli bir bilimci olan ve değerini hâlâ koruyan *Tarım Ansiklopedisi*'nin yazarı Şü Guangci'nin soyundan gelir.

Sun Yatsen, Bayan, Bkz. Song Çingling.

Su Yü, 1966 yılında, 60 yaşının altında olup da "Kızıl Ordunun Doğuşu" demek olan Nançang Ayaklanması'na katılmış birkaç generalden biriydi. Pıng Dıhuay'ın Savunma Bakanlığı sırasında 1954-1958 yılları arasında Halk Kurtuluş Ordusu Genel Kurmay Başkanlığı yaptıktan sonra, Pıng'ın 1959 yılında azledilmesi üzerine yıldızı söner gibi oldu. 1966 yılında Merkez Komitesine yeniden seçildi ve Parti Askerî İşler Komitesi üyesi olarak önemli görevlerde bulundu.

1909'da Fukien'de doğdu, okumakta olduğu İkinci Hunan halk okulunda, 1926 yılında Mao tarafından kurulan Komünist Gençlik Birliği şubesine üye oldu. 1927'de Çin Komünist Partisi, Komünist Gençlik Birliğinin 1000 kadar üyesiyle birlikte Ye Ting'in ordusuna katıldı ve ayaklanmada yer aldı. İki yıl sonra 4. Kızıl Ordunun bir tümenini komuta ediyordu ve 1932'ye gelindiğinde 10. Ordunun kurmay başkanıydı. Uzun Yürüyüş sırasında Fang Cımin'in kurmay başkanı olarak düşman gerisinde kaldı. Fang'ın yakalanması ve idam edilmesi üzerine, Su komutayı ele aldı. Artçı kuvvetleri, daha sonra Çen İ'nin ordusuna katıldı. Bu ordu 1937'de Yeni 4. Ordu olarak yeniden kuruldu. Ve Su Yü de bu ordunun komutan yardımcılığına getirildi. Bundan sonra Çen'nin yardımcısı olarak çalışma hayatı, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar Çen İ'ninkine paralel olarak gelişti. Su, yukarıda bahsedilen askerî görevlerinin yanı sıra önemli idari ve siyasi sorumluluklar da taşıdı.

Şao Lizu, Cıciyang eyaletinde Ningbo kentinin yerlisi olan Şao, Japonların Amerika'ya saldırdığı Pearl Harbour baskınına kadar Milliyetçilerin safında yer aldı. Bu tarihten sonra Guomindang ile Komünistler arasında

bir koalisyon hükümetinin kurulmasını savunmaya başladı. Çin Halk Partisi Merkez Komitesinin kurulmasında katkısı oldu. 1949'a gelindiğinde bu parti, komünist olmayan, buna karşılık Çan Kayşek'e karşı olan, bu arada "İhtilalci Guomindang" adlı bir kuruluşu da kapsayan "birleşik cephe" grup ve partilerinin bir bileşimini temsil ediyordu. 1949 yılında Çin Halk Partisi Merkez Komitesi (Komünistlerin önderliğinde) 662 temsilciyle, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ilan etmek üzere ortak bir program ve kendi varlığını kurallaştıran bir organik yasa kabul etti. 1954'te Genel Kurul bir Anayasa kabul ederek Ulusal Halk Kongresine bir temsilci seçilmesi için seçim yapılmasına karar verdi ve yetkilerini bu kongreye devretti. Bununla beraber Çin Halk Partisi Merkez Komitesi komünist olmayan unsurları temsil etmek üzere varlığını sürdürdü. Şao Lizu bunun üyelerinden biri olmaya devam etti. 1967'ye gelindiğinde 88 yaşında hâlâ ufak tefek hükümet görevlerinde bulunuyor ve resmî davetlerde yer alıyordu.

Şiya Şi, Mao tarafından 1918'de örgütlenen Yeni Halk Çalışma Derneğinin üyesiydi. Hunan'da örgütlenen ilk ÇKP hücresine katıldı. 1967'de Merkez Komitesinin üst kademedeki üyelerindendi.

Şiyao Cinguang, 1902'de Hunan'da Çangşa'da doğdu. 1967'de Çin'in on iki güçlü askerî önderinden biriydi. Orta burjuva bir ailenin oğlu olan Şiyao, Hunan Öğretmen Okuluna gitti. 1920'de Şanghay Gençlik Müfrezesine katıldı. Aynı yıl Rusya'ya gitti ve Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesine girdi. Orada ÇKP'nin bir koluna katıldı. 1924'te Çin'e döndüğünde Vamboa Akademisinde öğretmen ve öğrenci oldu. Kuzey Seferinde yer aldı. 1930'a kadar Rusya'da okudu. Çin'e dönünce Ciyangşi Sovyetine girdi.

Şiyao hiçbir zaman "geri dönen öğrenciler" (Yirmi Sekiz Bolşevik) grubuna katılmadı. 1933'te "Luo Ming" diye adlandırılan çizgiyi destekledi. Bu çizgi parti için mücadelede Tan Cenlin, Dıng Şiyaoping, Dıng Zuhüe ve Mao'nun kardeşi Zıtan tarafından desteklenen Mao taraftarı bir çizgiydi.

Şiyao, Uzun Yürüyüş'ten sonra 1935 Şenşi seferinde yer aldı ve orada 8000 gönüllü topladı. 1955'te mareşal oldu. 1945'ten sonra Merkez Komitesi ve 1954'ten sonra Ulusal Halk Meclisi üyesi oldu. 1966'da Parti Askerî İşler Komitesi üyesi ve Siyasi Büro yedek üyesiydi. 1969'da ÇKP Merkez Komitesine yeniden seçildi. Karısı Rus'tu.

Şiye Fucı, 1966'da (yedek üye olarak) Siyasi Büroya seçildi ve Luo Rueçing'in yerine Milli Güvenlik Bakanı oldu. Merkez Komitesinin yönetiminde, kültür devriminin önderlerinden biri olarak, temizlik hareketinde önemli rol oynadı.

1899'da Hunan'da doğan Şiye, 1930'ların başlarında Oyuvan Sovyetindeki partizanlara katıldı. Eğitiminin büyük kısmını orduda gördüğü söylenir. 1938'de Çen Gıng'ın yönetiminde bir tugay komutan vekili idi. 1940'ta "100 Alay Savaşı"nda yer aldı. 1949'dan sonraki yıllarda Şiye, Güneybatı Askerî Bölgesinde önemli görevlerde bulundu. Bölgenin askerî komutanı olduğu sırada (1950-53) Yünnan Eyalet Partisinin de sekreterliğini yaptı. 1949'da kısa bir süre İçişleri Bakanı oldu, 1956'da ilk kez Merkez Komitesine seçildi. 1953'ten sonra güvenlik, yasal ve siyasi örgütsel meselelerde uzmanlaştı. Şiye'nin güvenlik meselelerindeki üstünlüğü Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında da devam etti. Pekin Parti Komitesinin faal bir başkanı oldu. Bu mevkiyi 1971'deki seçimlerle sağlamlaştı. 1969 Dokuzuncu Parti Kongresinde Merkez Komitesi ve Siyasi Büroya yeniden seçildi. Şiye, partinin yeniden inşasında kilit görevde biriydi. Partinin askerî ve önder kadrolarını yeni idari mekanizma içine yerleştirmekte, Co Enlay ile yakın işbirliği içinde çalıştı. Karısı, Vang Ding-guo Yüksek Halk Mahkemesi'nin üyesiydi.

Şü Haydong, Çin-Japon savaşının patlak vermesi ile 8. Yol Ordusunun tugay komutanı oldu. 1939'da Şendong'da gerilla kuvvetlerini örgütledi. Bu güçler, 1944'te Hınan ve Hubey'e yayıldı. Aldığı yaralarla sakatlanan Şü Haydong'a, 1945'ten itibaren cephe gerisi bölgelerde görev verildi. 1956'da ÇKP Sekizinci Merkez Komitesine seçildi. 1957'de halk önünde çok seyrek olarak tekerlekli iskemlede göründü. Şü 1969'da Merkez Komitesine yeniden seçildi. 1970'de öldüğü zaman bir devlet cenazesinde saygıyla anıldı.

Şü Şiyangçiyen, 1937'den sonra 8. Yol Ordusunun bir tümenini yönetti. 1939'da bir gerilla üssü kurmak için birliklerini Şendong'da Japon sınırı boyunca yönetti. Kurtuluş Savaşı sırasında (1946-49) Şenşi'nin başkenti Dayyuan'ı ele geçirdi. 1945'te Merkez Komitesine seçildi ve 1955'te ordunun on mareşalinden biriydi. 1966'da ilk kez Siyasi Büroya girdi ve Merkez Komitesi Yüksek Askerî İşler Komitesinin başkan yardımcılığına getirildi. Ocak 1967'de, Halk Kurtuluş Ordusunda Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin alt komitesi başkanlığına getirildi. Cang Guotao ile olan geçmişinden ötürü meydana gelen siyasi engeli tamamen alt etmiş görünüyordu.

1902'de Şenşi'de Vu Tay ilçesinde doğdu. Toprak ağası bir ailenin oğlu olan Şü, öğretmen okulunda okudu. 1924'te Vamboa Akademisine girdi. 1927'de Komünist Partisine katıldı. Kanton Ayaklanması'nda yer aldı, Pıng Pay'la Haylufıng Sovyetinde çalıştı ve sonra Şanghay'da yeraltı faaliyetinde bulundu. 1930'da Anhue gerilla kuvvetlerini örgütledi ve ordu komutanlığına yükseldi. Şü, 1931'de Çan Kayşek'in en iyi komutanlarından birini bü-

yük bir yenilgiye uğrattı. Şü'nun askerî işlerdeki ustalığı, Yangzı Nehri'nin kuzeyinde 4. Kızıl Ordunun kurulmasına yardım etti. 1933'te yenilgiler onu batıya çekilmeye mecbur etti ve orada Sıçuan Sovyetini kurdular. Güney Kızıllarının, Mogong'da Cang-Şü kuvvetleriyle birleştiği 1935 yılına kadar, 4. Ordu hızla büyüdü. Cang-Mao çatışmasının sonucu, iki büyük ordu bölündü. Şü, Cang Guotao ile beraber Şiciyang'da kaldı. Mao, Şensi'ye hareket etti. 1936 Aralık'ında Şü'nun ordusu kuzeye hareket etti ve Mao'yu takip etti. Ama Sarı Nehir'i geçmeye çalışırken, tuzağa düşürüldü. Kızıl Kuvvetler çok kötü bir yenilgiye uğradı. Şü ve Cang çok kötü şartlar altında Bao An'a vardılar. Kuzey kolu çok kötü kayıplar vermiş ve geriye sadece Li Şiyenniyen'in komutasındaki 2000 asker kalmıştı. 1937'de Şensi'de yapılan bir Merkez Komitesi toplantısında, Şü Şiyangçiyen'in, Cang Guotao'nun "partiye karşı" kararlarından dolayı, siyasi sorumluluk taşımadığına karar verildi. Şü 1961'de Dokuzuncu Parti Kongresinde Merkez Komitesine ve Siyasi Büro üyeliğine yeniden seçildi.

Şü Tıli, Mao tarafından, en "sayılan ve sevilen" öğretmeni olarak anılmıştır. 1877'de Hunan, Çangşa'da doğdu. Yoksul bir ailenin çocuğuydu. İlkokul öğreniminden sonra öğretmen okuluna girdi. Matematik öğretmeni oldu. 1911 yılında monarşinin devrilmesi için yürütülen mücadeleye katıldı. Daha sonra Hunan İlk Öğretmen Okulunda öğretmenlik yaptı. Burada, Mao'nun okuldan atılmasını önlemek için Yang Çangci'ye yardım etti. 43 yaşındayken bir çalışma grubuna katılarak Fransa'ya gitti. Bir yandan Paris ve Lyon üniversitelerinde okurken, öte yandan da yarım gün aşçılık yaptı. Fransız-Çin Enstitüsünü "işgal eden" (Çen İ, Li Lisan ve Say Hısen'in de dâhil olduğu) öğrenci grubunun arasındaydı ve onlarla beraber sınır dışı edildi. Hunan'a dönerek Çangşa Kız Öğretmen Okulunda öğretmenlik yaptı. 1927 yılında ÇKP'ye katıldı. Nançang Ayaklanması bastırılınca, Svatov'a çekildi ve Şanghay'a kaçtı. 1928-30 arasında Moskova'daki Sun Yatsen Üniversitesinde okudu. Çin'e döndü ve Bütün-Çin Merkezî Sovyet Hükümeti'nde eğitim komiseri oldu. 57 yaşında Uzun Yürüyüş'e katılan en yaşlı insandı. 1954'ten itibaren Ulusal Halk Meclisi'nde bakan oldu. Geniş siyasi ve kültürel görevlerde faal bir rol oynadı.

Şiyang Congfa Çin Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri iken (1928-31) esas olarak Li Lisan ve Li'nin taraftarı Lominadge'nin kuklası idi. Şiyang, Temmuz 1928'de Moskova'da yapılan Çin Komünist Partisi Altıncı Kongresinde Çu Çiyopay'ın yerine geçti.

Şanghay'lı bir işçi ailesinin oğlu olan Şiyang'ın okuma yazması tam değildi. Sonra Komintern'in Rusya'daki Sun Yatsen Üniversitesinde okudu.

Siyasi Büro içindeki sol ve sağ Çinli "aydınlar" arasındaki anlaşmazlığı gidermek için Komintern'in seçtiği kişi oldu. Bir "proleter" olarak Şiyang, Li Lisan'ı ve dönemin Komintern çizgisini destekleyen Lominadge'ye destek oldu. Stalin'in kontrolündeki Komintern tam o sıralarda, kapitalist dünyanın yok olmaya doğru gittiğini ve Sosyal Demokratlarla bile uzlaşmanın yanlış olacağını savunuyordu. Parti hemen büyük adımlar atmalıydı.

Li Lisan çizgisi –Kızıl Ordu hücumlarıyla desteklenen şehir ayaklanmaları– başarısız olunca, Li, Ocak 1931'de parti toplantısında görevinden alındı. Şiyang Congfa, hatasını açıkça kabul ettikten sonra Siyasi Büroda kaldı. Merkez Komitesi Siyasi Büro arkasındaki yeni güç, Komintern'in yolladığı Pavel Mif idi. Li Lisan Mif'in hâkimiyetine karşı çıkınca, Mif Li'nin Moskova'ya çağrılmasını sağladı. Bu arada, Şiyang Congfa'nın adresi bir Li Lisan taraftarı olan Gu Şüncang tarafından Guomindang polisine ihbar edildi. Haziran'da tutuklanması ve idam edilmesinden sonra genel sekreter Vang Ming oldu. Gu Şüncang'ın bütün ailesi öldürüldü. Guomindang polisi, bu ölümlerin Çin Komünist Partisi Siyasi Bürosunun emriyle yapıldığını iddia etti. Bu rivayet doğru olsun olmasın Gu'nun taraftarlarının olduğu Şanghay işçi sendikalarında ÇKP'nin itibarını sarstı.

Şiyao Hua 1914'te doğdu. 1967'de Halk Kurtuluş Ordusu genel Siyasi Dairesi başkanı idi. Halk Kurtuluş Ordusu Kızıl Muhafızlarının Mao Zedong Düşüncesi'yle yeniden eğitilmesinden sorumlu idi.

Şiyao, Ciyangşi'de doğdu. Ailesi yoksul köylü idi. 1936'da yazara "tamamen Kızıl Ordu ve ÇKP tarafından eğitildiği"ni söylemişti. On beş yaşından beri (Cinggangşen'den başlayarak) ordu içinde gençliği örgütleyen bir önder olmuştu. Uzun Yürüyüş'ün başında yirmi yaşında olduğu halde iki yıl sonra 1. Ordu 2. Tümenin siyasi komiseri oldu. 1946'da Hıbey-Çahar Liyaoning Askerî Bölgesi komutanı, 1948'de de grup ordu lideri idi. 1945'ten beri ÇKP Merkez Komitesinde olan Şiyao Hua, Genel Kadro Bölümü başkanı idi. 1956'dan sonra Parti Askerî Komisyonu genel sekreter yardımcısı, 1961'den sonra Merkez Komitesi Kontrol Komisyonu şef yardımcısı ve 1963'ten sonra Merkez Komitesi sekreterliği üyesi oldu. Yaklaşık kırk yıldır sadık bir Maocu olan Şiyao Hua, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında da Komünistlerin "en gençlerinden biri" idi. 1967'de "bütün ordu kültür işleri grubu" başkan yardımcısı, Yüksek Askerî İşler Komitesi üyesi ve Siyasi Büro yedek üyesi idi. Şiyao Hua, Mao'nun deyimiyle, anarşiye yakın bir durum hâkim iken, yani 1967'de karşı-devrimci güçler Pekin'de geçici olarak hâkim olduğu zaman eski durumunu kaybetti. Bugünkü durumu bilinmemektedir.

Şü Bing Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında hücuma uğrayıncaya kadar ÇKP MK Birleşik Cephe Bölümü başkan yardımcısı idi.

Şü, 1902'de Hınan'da doğdu. Ailesi onu iktisat tahsili için Almanya'ya gönderecek kadar zengindi. Berlin'de (1920) daha sonra ÇKP ile birleşen Komünist Gençlik Birliğine katıldı. Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesinde okuduktan (1925-27) sonra yeraltı faaliyetine katılmak için Çin'e döndü. 1935'te yazar onunla tanıştığı sırada Pekin'de üniversite profesörü idi. Çin'deki Mançuryalı ordular ile Kızıl Ordu arasında önemli ilişkiler kurdu. Bu ileride bir birleşik cepheye yol açtı. 1949'da Pekin belediye başkan yardımcısı idi. Aynı tarihten sonra da, aynı zamanda ÇKP MK Birleşik Cephe Bölümü başkan vekili oldu. 1967'de Kızıl Muhafızlar yayınlarında, 1936'da Pekin'deki Guomindang hapishanelerinde tutuklu bulunan Komünistleri, komünizmi karalamaya (Japonya'ya karşı savaştan önce serbest bırakılmalarını temin için) teşvik etmiş olmakla suçlandı. Şü, aynı zamanda, Liyo Şaoçi partinin Kuzey Çin Bürosunda Şü'nün şefi durumunda iken, parti içindeki "dönekleri himaye etmek"le de suçlandı. Karısı Çang Şiyaomey Bütün-Çin Demokratik Kadınlar Federasyonu başkan yardımcısı idi. 1971'de Şü ve karısı bütün görevlerinden alınmışlar fakat partiden atılmamışlardı. Yeniden göreve iadeleri mümkün görülüyordu.

Tan Cenlin, 1912'de Ciyangşi'de doğdu. 1956'dan itibaren, Parti Siyasi Bürosunda görev aldı. 1966'da Kızıl Muhafızların saldırılarına uğrayan tarım siyasetinin bir uzmanıydı. 1967'deki Güz Hasadı Ayaklanması'ndan beri Mao Zedong'un bir takipçisi olan Tan, "Yirmi Sekiz Bolşevik"e karşı Ciyangşi'de Mao'nun askerî teorilerini destekledi ve Uzun Yürüyüş'e katıldı. Japonlara Karşı Direniş Savaşı'nda en üst düzeyde siyasi ve askerî komuta görevlerinde bulundu. İkinci İç Savaş sırasında Dıng Şiyaoping'in başkanlık ettiği ve Doğu Çin'de Halk Kurtuluş Ordusunun bütün harekâtını yöneten "Cephe Komitesi"nin bir üyesiydi. 1966 yılında Başbakan yardımcısı ve Merkez Komitesi Sekreterliği üyesi olarak Siyasi Büroda 18. sırada bulunuyordu. Kızıl Muhafızların eleştirilerine hedef olmasına rağmen 1967 yılında Mao'yla birlikte halk önüne çıktı. Tan Cenlin Başbakan yardımcılığından ve Siyasi Bürodaki görevinden alındıktan sonra 9. Parti Kongresinde de Siyasi Büroya ve Merkez Komitesine seçilmedi ve 1971 yılında "Kızıl Bayrağı yenilgiye uğratmak amacıyla Kızıl Bayrağı sallamak" yani Liyo Şaoçi rejiminin tamamen tasfiye edilmesine gizlice karşı çıkmakla suçlanıyordu.

Tao Cu 1906'da Hunan'da doğmuş, 1927'de ÇKP'ye katılmış ve 1930'dan sonra Li Şiyenniyen ile birlikte Oyuvan Sovyetinde faal rol oynamıştır. Di-

renme Savaşı ve İkinci İç Savaş boyunca çeşitli ordularda Merkez Komitesini temsil ederek önemli görevler almış, 1949'dan sonra da Güney Çin'de önde gelen parti sekreterlerinden biri olmuştur. 1962'de Orta-Güney bölgesi parti bürosu başkanı olmuştur. Sekizinci Parti Kongresi (Ağustos 1966) On Birinci Genişletilmiş Oturumundan sonra açıklandığına göre Merkez Komitesinde 95. sıradan, Siyasi Büro üyeliğinde dördüncü sıraya sıçratılmıştır. Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni yürütenlerin başta gelenlerinden biri oldu. 1966 Kasım'ında "pragmatist-revizyonist" olarak nitelendirildi ve güneyde sessizliğe gömüldü. Tao Cu'nun eskiden gençler için ders kitabı olarak kullanılan iki kitabı (*İdealler, Karakter Sağlamlığı ve Manevi Hayat* ve *Düşünce ile Duygu ve Ebedi Yetenek*) resmî basında yayınlanan saldırılara bakılırsa Tao Cu komünizmde vadedilen maddi teşvikleri abartmış ve Mao'nun öğrettiği sürekli sınıf mücadelesinin önemini küçümsemişti. Resmî ithamlardan daha da dikkat çekici olan Çen Boda'nın, Tao Cu'nun propaganda kültür şefi başkanlığı görevini devralmış olmasıdır.

Vang Bingnan, 1967 yılında Dışişleri Bakanı yardımcısıydı. Çin'in en tecrübeli diplomatlarından biridir. İlk defa 1938-45 yılları arasında Çongçing'de Co Enlay'ın siyasi sekreterliğini yaptığı sırada dikkati çekti. Vang Bingnan 1906 yılında Şensi eyaletindeki San Yüen'de doğdu. Babası zengin bir toprak ağası ve Vang'ı himayesine alıp kendi sekreteri olarak yetişmesi için Almanya'ya yollayan General Yang Huçıng'ın kan kardeşiydi. Vang, Berlin'de ilerici öğrenciler arasında faaliyette bulundu ve orada bir dil uzmanı olan ve tutucu bir ailenin kızı olan karısıyla tanıştı. 1936'da Yang'ın sekreteri olarak Çin'e döndüğünde aynı zamanda ÇKP, Cang Şüeliyang ve Yang Huçıng arasında yeraltı irtibatçısıydı. Önceden Şiyen'e giderek Çan Kayşek'in tutuklanmasına yardım etti. 1936 Haziran'ında yazarın General Yang ile yaptığı bir röportajda tercümanlık yaptı. 1937'de Mao'yla ilk kez karşılaştığı Yenan'ı ziyaret ettikten sonra önce Şanghay'a, daha sonra da Co Enlay'ın Çongçing'deki 8. Yol Ordusu irtibat karargâhına gönderildi (1938-1947). 1945-46 yıllarında Guomindang'la Komünist Partisi arasında General George C. Marshall'ın aracılık ettiği "Barış Görüşmeleri"nde, Komünist Partisi heyetinin sekreterliğini yaptı. Ondan sonra Dışişleri Bakanlığında önemli görevlerde bulundu ve 1954'te Hindiçini sorunu üzerine toplanan Cenevre Konferansında Co Enlay'ın başkanlığındaki Çin heyetinin Genel Sekreterliğini yaptı. 1955-64 yılları arasında Polonya Büyükelçisi olarak Çin'in Avrupa'daki en kıdemli diplomatı oldu ve 1955'ten 1964'e Pekin'e dönünceye kadar Varşova'da ABD ile Çin arasında büyükelçiler düzeyinde yapılan görüşmelerde Çin'in temsilciliği görevini yaptı. Vang, Laos konusunda 1962 yılında yapılan Cenevre Konferansına da katıldı ve Çin ile

Polonya, Almanya ve diğer Avrupa ülkeleri arasında önemli siyasi, iktisadi ve askerî anlaşmalarla sonuçlanan önemli birtakım ziyaretlere başkanlık etti. 1964 yılında Çen İ'nin astı olarak Dışişleri Başkan Yardımcılıklarından birinin başına getirildiğinde, Çin'in Almanya ve Polonya konularında en önde gelen uzmanıydı. Karısı Vang ile 1954 yılında boşandılar ve her ikisi de başkalarıyla evlendi. Bir mühendis olan oğulları Çin'de kaldı. Vang Bingnan, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında durumları sarsılan birçok tecrübeli diplomattan biriydi. 1971'in başlarına gelindiğinde hâlâ sesi duyulmuyordu. Eski Dışişleri Bakanı Çen İ'nin 1969 yılında Merkez Komitesine yeniden seçilmesi üzerine resmî görevine yeniden dönmesine büyük bir olasılık olarak bakılmaktadır.

Vang Cingvey, Genç bir asi olarak Mançu Başbakanı Prens Gong'u öldürmeye teşebbüs etti fakat attığı bomba patlamadı. Affedilip bir kahraman oldu. Sonra Guomindang'ın önderliği için Çan Kayşek'e rakip oldu. 1927'de Hankov'da başkanlık ettiği Sol Guomindang hükümeti, Çan Kayşek "iki parti ittifakı"nı bozduktan sonra Komünistlerle bir koalisyon hükümeti kurarak işbirliği yaptı. Fakat birkaç hafta sonra kendisi de Kızılları hükümetten çıkarttı ve kurduğu rejim kısa sürede dağıldı. 1932'de Vang, Nancing'de yeniden Milliyetçi Başbakan oldu; aynı yıl Çan Kayşek tarafından devrildi. 1938 yılında Guomindang'a dönerek Çan Kayşek'le bir kere daha kavga etti. Japonlar tarafından Nancing'de kurulan bir hükümetin başbakanlığını kabul ettikten sonra, 1943'te şerefini kaybetmiş durumda öldü.

Vang Guanmey (Bn. Liyo Şaoçi) Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan hemen sonra Liyo'ya rastladığı sırada Pekin Üniversitesini bitirmiş fizik öğretmenliği yapıyordu. Liyo'nun ilk karısı Ciyangşi'de öldürülmüştü. Liyo'nun ikinci karısı olan Bn. Liyo Merkez Yürütme Komitesi ve Bütün-Çin Kadınları Federasyonu üyesi ve 1964'ten beri Milli Halk Meclisi delegesi idi. 1964'te kocası ile birlikte deniz aşırı ziyaretlere katıldı. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Sing Hua Üniversitesindeki kadın kadrolara önderlik etti fakat daha sonra duvar gazeteleri ona, parti içindeki "burjuva" ve "revizyonist" unsurları koruduğu gerekçesiyle saldırılar yöneltti, onu mücevher takmak ve kuaförlere sahip çıkmakla eleştirdiler. Söylendiğine göre kızı Kızıl Muhafızların önünde annesini ve babasını reddetti. Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin önderlerinden olan Bn. Mao ile arası iyi değildi. Bn. Mao'nun okunmasını tavsiye ettiği Bn. Liyo'ya ait yazılarda Bn. Liyo'nun üslubunun küçümser ve alaycı olduğu görülüyordu. Sing Hua'da kurulan devrim komitesi, Bn. Liyo'yu Büyük Proleter Kültür Devriminin

amacını sabote etmekle (Liyo Şaoçi taraftarı rektörün görevden alınması) suçladı. Bunu "her şeye saldırmak" amacıyla çalışma grupları kurup, eski rejim ile birlikte "isyancıları" da dağıtmak ve her ikisinin yerine Başkan Liyo'ya sadık parti kadroları getirmek suretiyle yapmaya çalıştığı söylendi. 1967'de Bn. Liyo'nun elinden bütün eski görevleri alınmış ve Amerikan casusu ve hain olarak nitelendirilmişti.

Vang Inmao Yungsien, Ciyangşi'de yoksul bir köylü olarak doğdu. 1927'de babası ve iki erkek kardeşi ile birlikte Kızıl Orduya katıldı. Komünist Parti tarafından eğitildi ve hızla yükselerek muharebe kumandanı oldu. 1950'den sonra Kuzeybatı'da parti ve askerî işler onun yönetimindeydi. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Vang, geniş Şinciyang askerî bölgelerinde ve askerî inşaatlarla ilgili Ordu Üretim ve İnşaat Birliklerine kumanda ediyordu. Pekin'deki duvar gazetelerine göre, Büyük Proleter Kültür Devrimi arınma hareketini Şinciyang'a da yaymaya çalışmak kanlı çarpışmalara sebep oldu. Yine de 1968 yeni yıl resmî kabulünde Mao Zedong'un Vang'ın elini nezaketle sıktığını gösteren fotoğraflar çekildi. Buna rağmen 1969'da Merkez Komitesine tekrar seçilmedi.

Vang Ming (Çen Şaoyü) 1942'den sonra parti içindeki bütün etkinliğini kaybetti fakat belli başlı önderlik hatalarını ve parti içi mücadelenin ve 1960'ların Çin-Sovyet ayrılığının altında yatan meseleleri simgeleyen bir "olumsuz örnek" olarak bilinmeye devam etti. Pavel Mif tarafından Moskova'da eğitilen "Yirmi Sekiz Bolşevik"in önderi idi. Yirmi dört yaşında ÇKP genel sekreteri oldu ve 1931-1935 arasında Mao Zedong'a muhalefet yürüten bir Siyasi Büro rejimi kurdu.

1907'de Anhue'de zengin bir eşraf ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Çen, Vuhan'da ortaokulda okurken (daha sonra Komünist Gençlik Birliği olan) Sosyalist Gençlik Müfrezesine katıldı. 1923'te (Komünist Partisine kadro yetiştirmek üzere kurulmuş olan) Şanghay Üniversitesine yazıldı. 1925'te ÇKP'ye alındı ve parti ismi olan Vang Ming adını aldı. Komintern'in Sun Yatsen Üniversitesinde okumak üzere Rusya'ya gönderildi (1925-27). ÇKP'nin Vuhan'daki Beşinci Kongresinde (Temmuz 1927) Pavel Mif'e tercümanlık yapmak üzere Çin'e geri döndü. Guomindang ile Komünist Partisinin ayrılmasından sonra Mif ile birlikte Rusya'ya geri döndü. Mif o sırada Sun Yatsen Üniversitesi rektörü idi. Moskova'da yapılan hem Guomindang'ın hem de ÇKP'nin Altıncı Kongrelerinde Mif'e tercümanlık yaptı (1928) ve Mif'in yardımıyla, daha sonra "Yirmi Sekiz Bolşevik" olarak tanınan Sun Yatsen Üniversitesindeki Çinli öğrenciler arasında önderliği ele geçirdi. Bunlar, önceleri, Troçki'ye karşı Stalin'i sa-

vunan bir azınlık idiler. En önemlileri Bo Gu, Luo Fu, Vang Ciyaşiyang, Dıng Fa, Yang Şangkun ve Vang Ming ile birlikte ÇKP Merkez Komitesine seçilenler idi. Vang Ming (21 yaşındayken) bizzat Çin'e yollanan Komintern direktiflerinin yazılmasında söz sahibi idi.

1930'da Vang Ming, o zaman, Komintern'in ÇKP'deki baş delegesi olan Mif ile birlikte Çin'e geri döndü ve Mif'e Earl Browder'in etkisini kırmak ve Çin'den uzaklaştırmakta ve Li Lisan'ı Siyasi Büro önderliğinden almakta yardım etti. Ocak 1931'de Şanghay'da gizli olarak yapılan Merkez Komitesi Altıncı Kongresi Dördüncü Genişletilmiş Toplantısında Şiyang Congfa Siyasi Büro genel sekreteri seçildi ama Mif, Stalin'in prestijini kullanıp Li Lisan'ın yerine Siyasi Büronun en güçlü kişisi ve emek bölümü başkanı olarak Vang Ming'i geçirmeye çalıştı. Aynı yılın sonlarına doğru Şiyang öldürülünce, Vang Ming onun, Bo Gu'nun ve diğerlerinin yerine geçerek Siyasi Büronun kilit mevkilerine hâkim oldu. Aynı yıl Vang Moskova'ya çağrıldı ve Komintern'in ÇKP içindeki Merkez Yürütme Kurulu daimi delegesi oldu. 1932'de Pavel Mif'in kuklası olarak Komintern'in çizgisini anlatan *İki Çizgi*'yi yayınladı. Çin'de ise, ÇKP genel sekreterliğine onun yerine Bo Gu geçti ve ikisi de Mao'nun kırsal sovyetlerdeki "köylü çizgisi"ne karşı ittifak halinde çalıştılar.

Ağustos 1935'te Moskova'nın Hitler'e karşı geniş bir birleşik cephe ihtiyacını yansıtan Vang Ming Nazi faşizmine ve Japonya'ya karşı direnmek için işçi, köylü, küçük burjuvazi ve milli burjuvazinin birliği için çağrı yaptı. Çin'de, ÇKP, Moskova'nın çizgisini ilke olarak Mao'nun Zunyi'de (Ocak 1935) son halini almamış şekliyle sunduğu kendi yorumuyla kabul etti ama Vang Ming 1937'de Çin'e (Yenan'a) Çen Yün ve Kang Şıng ile birlikte döndüğü zaman, hâlâ Siyasi Büroda olan Bo Gu ile yine işbirliği yaptı. Aralık 1937'de sunduğu "Şimdiki Durumu Çözmenin Yolu" isimli tezinde Vang Kızıl Kuvvetlerin Guomindang ile tamamen birleşmesini savundu. Bu, Mao'nun, ÇKP'nin kendi silahlı kuvvetlerine ve üs alanlarına sahip olmasını savunan birleşik cephe stratejisine karşı savunuluyordu. Böylece, eski bir mücadelenin son bölümü başlamış oldu. 1940'da Vang, Mao'nun görüşlerini değiştirmeyi amaçlayan *İki Çizgi*'yi (Mao'nun ve kendi çizgisi) tekrar yayınladı. Mao temel gücü köylülük olarak görüyordu. Vang ise partinin Rus tarzında tamamen "Bolşevikleştirilmesi" (proleterleştirilmesi) taraftarıydı. Mao'nun cevabı, 1942'deki *Çeng-feng* (düzeltme) kampanyası oldu. Böylece bütün parti Mao Zedong Düşüncesi'ne uygun olarak tekrar eğitildi.

1945'te resmî parti görüşü olarak Vang Ming'i mahkûm eden uzun tarihî bir inceleme Mao tarafından imzalandı ve ÇKP Yedinci Kongresinin açılışında kabul edildi: "Partimizin Tarihindeki Bazı Meseleler Hakkın-

da Kararlar" (Mao, *Seçme Eserler*, Cilt I). Belgede, Mao'nun siyasetlerine muhalefet eden üç "sol" çizgi tespit ediliyor ve en ciddi olanın Vang Ming ve Bo Gu'nun (1931-34) başını çektikleri çizgi olduğu söyleniyordu. Mao, Vang'ın doktriner fikirlerini, esas olarak da Çin şartlarına yabancı (Sovyet) Marksist dogmanın katı bir şekilde uygulanması fikrinin "düşmandan daha fazla komünistin hayatına malolmuş olduğunu" söyleyerek mahkûm ediyordu.

1951'de, bu mücadelenin zirvesini oluşturmak üzere Çen Boda, "Mao Zedong'un Devrim Teorisi, Marksizm-Leninizmin Çin Devrimi ile Birleştirilmesidir"i yazdı. Burada Vang Ming'in gelecek nesillere, Çin şartlarını ve bunların üzerine inşa edilmiş devrimci tecrübeyi inkâr ederek körcesine yabancı dogmayı izleyen "köle" zihniyetin sembolü olduğu gösteriliyordu. Buna rağmen Vang Ming 1956'da Merkez Komitesine tekrar seçildi fakat 97 kişilik Merkez Komitesinde 97. sırada olması durumunu yansıtıyordu.

Vang Ming'in prestiji daha 1936'da Mao (yazara) *Inprecorr*'daki tutarsızlıklarını gösterdiği zaman sarsılmış durumdaydı. 1967'de Japon basını Vang Ming'in karısı ile birlikte gizlice Rusya'ya döndüğünü yazdı.

Vang Rumey, Bkz. Huang Hua

Vang Şuodao 1907'de Liyuyang, Hunan'da, yoksul bir köylü ailesinin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi nasıl imkân bulmuşsa bulmuş, ilkokulu okutmuştu. Daha sonra, daha zengince bir amca tarafından evlat edinilip ortaokulu da okudu ve 20 yaşında bir devlet ziraat kolejine girdi. Çen Duşiyu'nun *Yeni Gençik*'inin etkisiyle radikal fikirler edindi ve 1922'de Komünist Gençlik Birliğine girdi. 1923'te Kanton'da Köylü Hareketi Eğitim Enstitüsüne kaydoldu. Mao Zedong burada müdür yardımcısı, Pıng Pay da öğretmendi. Onların etkisiyle Komünist Partiye katıldı ve Marksizm ve "toprak devrimi ilkeleri" konusunda eğitim gördü. 1926'da kendi memleketinde köylü birlikleri örgütledi. Bunlar Ağustos Hasat Ayaklanmasına (1927) katıldılar ve topraklara el koyup yoksullara dağıtmaya başladılar. Yenilgiden sonra Vang bir yolunu bulup Mao Zedong'un gerilla kuvvetlerine katıldı. Çangşa ele geçirildiği zaman (1930) Pıng Dıhuay'ın ordusu siyasi bölümünde idi. Karısı burada iken yakalandı ve idam edildi. Uzun Yürüyüş'ün sonunda Kızıl Ordu ile birlikte Şenşi'ye gitti ve yeni kurulan 15. Orduda siyasi komiser oldu. Direnme savaşı sırasında Vang, Hunan-Ciyangşi sınırındaki gerilla birliklerine önderlik etti. Daha sonra Hunan Parti Başkanı ve Valisi oldu (1949). 1945'ten itibaren Merkez Komitesi üyesi, 1958-64 arasında Devlet Konseyi Haberleşme Bakanı ve 1946'den itibaren de ÇKP Merkez Güney Bürosu sekreteri idi. 1966'da Halk Kurtuluş Ordusu

Genel Siyasi Dairesi başkan yardımcılığı gibi önemli bir görevi aldı ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'ne önderlik eden Merkez Komitesi grubunun içinde yer aldı. 1967'de Kültür Devrimine ordunun müdahale etmesinden sonra Vang görevden alındı ve saldırıya uğramaya başladı. 1971'de durumu hâlâ belirsizdi.

Vu Han Çin Demokrasi Birliğinin, partili olmayan aydın önderi idi. 1930'lardan itibaren Komünistlerle sıkı işbirliği yapmış, Kasım 1965'te de daha önce yazmış olduğu *Hay Cuy'un Görevden Alınması* isimli oyunu dolayısıyla Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin esas hedefi olmuştu. Oyunun resmî eleştirisi Yao Ven-yuan (1969'da Merkez Komitesine seçildi) tarafından Ciyang Çing ve Başkan Mao ile sıkı işbirliği içinde yazılmıştı. Aynı ay içinde Ciyang Çing (Bn. Mao Zedong) Vu Han'ın oyununu "parti aleyhtarı" ve "sosyalizm karşıtı" olarak nitelendirerek teşhir etmişti. Bu teşhirin yapıldığı Şanghay konuşması daha sonra Büyük Proleter Kültür Devrimi'ni başlatan "çan sesleri" olarak nitelendirildi.

Vu Han 1909'da Çivu, Cıciyang'da orta halli bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Ailesi üniversite eğitimini sağlayacak maddi imkâna sahip olmadığı için 1934'te mezun olana kadar bir yandan öğretmenlik yaparak hayatını kazandı. Pekin'in Japonya tarafından işgal edilmesinden sonra (1937) Yünnan'a gitti. Orada tarihçi ve akademisyen olarak ün kazandı ve Çin Demokratik Birliğinin kurucusu oldu. Şü Bing ve Lu Man ile birlikte çalışarak ÇKP ile birleşik cephede yer alacak Çin Halk Siyasi Danışma Konferansının kurulmasında yardımcı oldu. 1949'dan sonra Pekin mahalli hükümetinde birçok görev aldı. Demokrat bir kişi ve kültür ve dostluk gruplarının temsilcisi olarak Vu, Asya, Afrika ve Doğu Avrupa'ya çeşitli ziyaretler yaptı. Aynı zamanda Sing Hua Üniversitesi bölüm başkanlarından ve Bütün-Çin Demokratik Gençlik Federasyonu görevlisi idi. Görevden düştüğü zaman, Dünya Barış Komitesi Pekin kolu başkan yardımcısı idi. Mao'nun etkisini aşağılama faaliyetlerinde Vu'nun oynadığı rol, Pekin'deki Davul Kulesi'ne asılan dev bir çizgi resimde anlatılıyordu. Çizgi resim, revizyonizm ile itham edilen yirmi yedi önde gelen parti üyesini başta Siyasi Büro Propaganda Şefi Lu Dingyi olmak üzere sıraya dizilmiş olarak gösteriyordu. Lu'nun hemen arkasından Vu Han, imparatorluk habercisi üniforması giymiş olarak geliyordu. Sıranın sonunda, tahtırevan üzerinde, Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin büyük hedefleri Başkan Liyo Şaoçi ve Başkan Yardımcısı Dıng Şiyaoping taşınıyordu.

Vu Han'ın Çin tarihçisi olarak sahası Ming Hanedanı idi. Tartışmalara sebep olan oyun *Hay Cuy'un Görevden Alınması* isimli oyunu, imparatorun bazı siyasetlerini eleştirerek imparatoru kızdırmaya cesaret eden bir

Ming görevlisini anlatıyordu. Görevli önce haksızlığa uğruyor fakat sonra yurtsever olarak yüceltiliyordu. Vu Han'ın oyunu 1961'de Lu Dingyi ve Pekin Belediye Başkanı Pıng Cen'in desteğiyle oynandı. Mao taraftarı basının oyunu, Mao'ya karşı alegorik bir saldırı olarak tahlil edip teşhir etmesi beş sene sonra oldu. Vu, Hay Cuy'u, 1959 yılında Savunma Bakanlığı görevinden Mao tarafından "atılan" Pıng Dıhuay'a benzetmek istemişti.

1967'de oyun, başını Liyo Şaoçi'nin çektiği "revizyonistler" ve "burjuva yolunu izleyenler" tarafından ortaya atılan birçok "büyük zehirli ot"tan biri olarak kabul edilmişti. Batılı Çin uzmanlarının Komünist Çin'i anlamaktan ne kadar uzak olduklarını, hiçbir şey bu olay kadar güzel gösteremez. Bu oyunun ve aynı nitelikteki Ezop masalları şeklindeki edebiyatın siyasi önemini, bunlar Mao taraftarları tarafından saldırıya uğramadan önce hiçbiri anlamamıştı. 1971'de artık Vu Han, Guomindang rejiminden geriye kalan ve Büyük Proleter Kültür Devrimi ile uygulamaya konan reformlardan önce eğitim sistemine hâkim olan burjuva bakış açısının sembolü haline gelmişti.

Vu Liyanping, tüccar bir ailenin oğlu olarak 1906 yılında Cıciyang eyaletinde Fınghua'da doğdu. 1962'den beri Merkez Komitesindeydi ve 1967'de Haberleşme Bakanı oldu. Vu, Nanyang (denizaşırı) ortaokulundan mezun oldu, Amoy ve Şanghay üniversitelerinde öğrenim gördü. 30 Mayıs olayında yer aldı. 1925'te Komünist Gençlik Birliğine katıldı ve 1925-29 yılları arasında Moskova'da Sun Yatsen Üniversitesinde öğrenim görerek oradaki ÇKP şubesine katıldı. Daha sonra Avrupa'ya gitti. Şanghay'a dönünce yeraltı çalışmalarında bulundu ve Engels'in *Anti-Dühring* ve *Tarih ve Diyalektiğin Materyalist Yorumu* adlı eserlerini Çinceye çevirdi. 1931-32 yıllarında Şanghay'da hapis yattı. Daha sonra Ciyangşi Sovyetine geçmeyi başararak orada Lin Biyao'nun siyasi dairesinde görev aldı. Vu yanlışlıkla "Yirmi Sekiz Bolşevik"ten biri olarak tanınmıştı. Ciyangşi'de Mao'yu destekledi. 1936 yılında yazar kendisiyle karşılaştığında, Mao'nun sekreteriydi. Ayrıca ordunun ajitasyon propaganda bölümünün de üyesiydi. Mükemmel İngilizcesi ve Rusçasının yanı sıra, biraz da Fransızca konuşuyordu.

Vu Şiyuçüen Sovyetler arası ilişki görevinde bulundu ve yabancı ülkelerin komünist Partileriyle toplantılarda ÇKP temsilcisi olarak çalıştı. Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Mao taraftarları arasında öncelikle adı geçiyordu. 1909'da Vuçang Hubey'de doğdu. Komintern'in Moskova'daki Sun Yatsen Üniversitesinde okudu (1927-30). Dönüşte Şanghay'daki Fu tan Üniversitesinde profesörlük yaptı. 1949'dan sonra en önemli görevi, 1950'de Pekin heyeti başkanı olarak Birleşmiş Milletler'de yaptığı konuşma idi. Bu

konuşmada ABD'yi Kore'de "saldırgan" olmakla suçluyordu. 1956'dan beri Merkez Komitesinde 62. sıradadır ve Doğu Avrupa ve Uluslararası Parti Konferanslarında birçok görevler almıştır.

Yang Çıngvu: 1966'da Siyasi Büronun yedek üyeliğine seçildi. Luo Rueçing'in yerine Halk Kurtuluş Ordusu Genel Kurmay Başkanlığına ve Parti Yüksek Askerî İşler Komitesinin başkan yardımcılıklarından birinin başına getirildi. Köy kökenli olan ve 1912'de Fukien'de doğan Yang, 17 yaşındayken gerillalara katıldı. Bir alayı komuta ettiği Uzun Yürüyüş'ten sonra Yang, 1936 yılında yazar kendisiyle karşılaştığı zaman, Bo An'daki Kızıl Ordu Üniversitesinde öğrenciydi. Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı sırasında Şenşi'de Niye Rongcen'in emrinde görev yaptı ve öylesine başarılı oldu ki, bir keresinde bir Japon komutan tarafından mektupla tebrik edildi. Kurtuluş Savaşında, Hıbey, Şenşi ve Cahar'daki ordular grubunun komutan yardımcısıydı. Daha sonraları Pekin-Tiyencin garnizonuna komuta etti ve aynı zamanda 1955 yılına kadar oradaki Halk Kurtuluş Ordusu Parti Sekreterliğinde bulundu, 1956'da Merkez Komitesine yedek üye olarak seçildi ve Çin'in Hava Savunma Komutanlığını ve parti örgütünü kurdu. 1959'da Halk Kurtuluş Ordusu Genel Kurmay İkinci Başkanı olduktan sonra Luo Rueçing gözden düşünceye ve yerine kendisi getirilinceye kadar ona birçok önemli gezisinde eşlik etti. 1967 yılında görevlerinden alındı.

Yang Huçıng, Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı'nda Çan Kayşek'in emrine girdi. General Yang, Çongçing'de ev hapsine alındı ve savaşın sonlarına doğru idam edildi.

Yang Kayhüe, Hunan'lı zengin, toprak sahibi bir aileden geliyordu. Mao'nun Çangşa'da okuduğu Birinci Öğretmen Eğitim Okulunun çok sayılan bir öğretmeni olan Yang Çangci'nin kızıydı. Mao, Yang'ın evine sık sık giderdi. Pekin'de bulunduğu sırada aileyle yemeğe kalırdı. O sıralarda evlilikler aile büyükleri tarafından düzenlenir ve çoğu kez Mao'nun ilk "evliliğinde" olduğu gibi, gelin ve damat birbirlerini gerdeğe kadar görmezlerdi. Yang Çangci'nin ise kadın hakları konusunda ileri görüşlere sahip olduğu anlaşılıyor. Yoksa kızının yükseköğrenim görmesine, Mao ve kendisiyle bir arada yemek yemesine herhalde izin vermezdi. Mao, Yang Kayhüe'yi ilericilik "ve kendisiyle evlenme (1920)" konusunda ikna etti. O sırada Yang, 25 yaşındaydı. 1930'da tutuklandığında, hayatına karşılık olarak Komünist Partisini ve Mao'yu inkâr etmeyi reddetti. Aynı yıl Çangşa'da idam edildi. Yang Kayhüe Mao'ya, Mao Ançing ve Mao Anying adlarında iki oğlan doğurdu.

Yang Şangkun 1936'dan sonra Şenşi'deki Merkez Komitesi sekreteri ve bu organa bağlı birleşik cephe bölümü başkanı (1937-43) oldu. Sonra Mer-

kez Komitesi genel büro başkanlığı (1943-59) yaptı. 1956'ya kadar Merkez Komitesinin 97 asil ve 96 yedek üyesi içinde 42. idi. Fakat 1966'da ikiyüzlülükle suçlanarak bütün görevlerinden alındı.

1903'te Sıçuan'da orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Yang, Kültür Rönesans'ından (4 Mayıs 1919) etkilenerek bir sosyalist gençlik grubuna katıldı ve Komintern'in Moskova'da açtığı Sun Yatsen Üniversitesine gönderildi. Burada ÇKP'ye girdi. 1927'de Vang Ming ile birlikte Çin'e döndü ve "Yirmi Sekiz Bolşevik"ten biri kabul edildi. Uzun Yürüyüş'ün sonunda Kızıl Ordu Siyasi Dairesi başkanı idi. 1956-66'da Merkez Komitesi sekreterliği yedek sekreteri olarak özellikle Çin-Sovyet ayrılığından sonra Sovyetler ve diğer ülkelerin komünistleriyle yapılan görüşmelerde sorumlu mevkiler işgal etti. 1966'da bu imkânları Mao aleyhinde komplolar düzenlemek için kullanmakla suçlandı. Kızıl Muhafız afişlerinde Mao'nun telefon görüşmelerini kaydettiği iddia edildi. 1967 Nisan'ında Pekinli "devrimci kadrolar", Yang'ın da Pıng Cen, Liyo Şaoçi, Luo Coying ve diğerleriyle birlikte idamını istediler, 1970'de Yang'ın Rusya'da sürgünde olduğu söyleniyordu.

Yao İlin Ticaret Bakanı olarak Devlet Konseyinin en genç üyesi idi. 1916'da Anhue'de doğdu. Kendi deyimiyle düzenli olarak bir "eşyayı satarak" geçinen iflas etmiş bir burjuva ailesinin oğlu idi. Orta öğrenimini Şanghay ve Pekin'de yaptı. Sonra Sing Hua Üniversitesine yazıldı fakat ikinci yıl bütün vaktini devrimci faaliyetlere verebilmek için üniversiteyi bıraktı (1935). 1935'te Yao, bir öğrenci önderi idi ve Huang Cing ve Huang Hua ile sıkı işbirliği içinde idi. 1937'de Japonya'nın Pekin'i ele geçirmesinden sonra onlara katılarak Liyo Şaoçi'nin başkanlığında çalışan ÇKP Merkez Komitesi Kuzey Çin Bürosuna bağlı olarak, kırsal bölgelerde gerilla savaşı örgütleme çalışmalarına başladı. Yao İlin gerilla savaşı boyunca savaş ekonomisinin nasıl idare edileceğini öğrendi. 1950'de, kadrolar için açılmış olan bir ticaret okuluna devam etti. 1952'de Ticaret Bakan yardımcısı oldu. 1959-61 arasındaki kritik yıllarda, pirinç dağıtım sisteminden başlıca sorumlu olan görevli olarak önemli bir başarı kazandı. 1960 yılında 44 yaşında iken Ticaret Bakanı olarak atandı.

Merkez Komitesindeki önde gelen kültür devrimi grubu tarafından hücuma uğrayan Yao İlin, ideolojik eğitime tabi tutulmak üzere görevinden alındı. Liyo Şaoçi'nin başını çektiği "ekonomizm" ve "kapitalist yola hizmet eden siyasetler gütmekle" suçlandı. Bunlar, özellikle, Rusya ile ayrılıktan sonraki "güçlük yılları" (1961-63) için söylenmiştir.

Ye **Ciyenying**, Halk Kurtuluş Ordusunun on mareşalinden biriydi ve 1966'da Merkez Komitesinin önderliğinde Kültür Devrimi'ni yöneten grubun ve Merkez Komitesi Askerî İşleri Komitesinin bir üyesiydi.

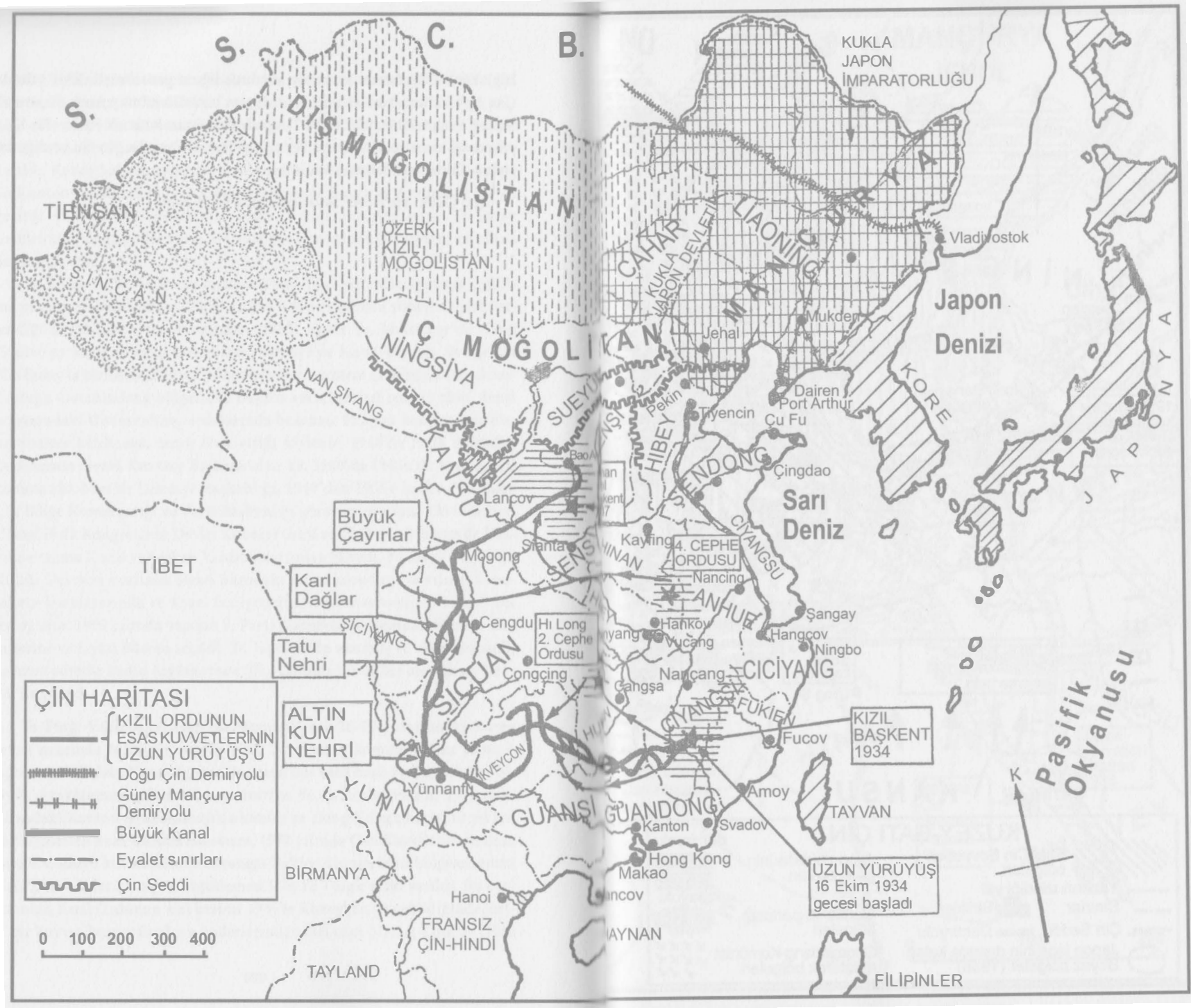
1897 yılında tüccar bir ailenin oğlu olarak Guandong'da doğan Ye, Yünnan Askerî Akademisinden mezun oldu, Guandong'da bir bölge yargıcı oldu, 1922'de Guomindang'a katıldı ve 1923'te de Vamboa Askerî Akademisinde öğretmenliğe başladı. 1924 yılında Komünist Partisine katıldı. Kuzey Seferi sırasında bir tümeni komuta etti. Başarısız Nançang ile Kanton ayaklanmalarına katıldıktan sonra Rusya ve Avrupa'da iki yıl geçirdi. 1930'da Çin'e döndükten sonra partideki çalışmalarını Co Enlay ile birlikte yürüttü. Bir süre de Ciyangşi Sovyetinde bir tiyatro okuluna başkanlık etti.

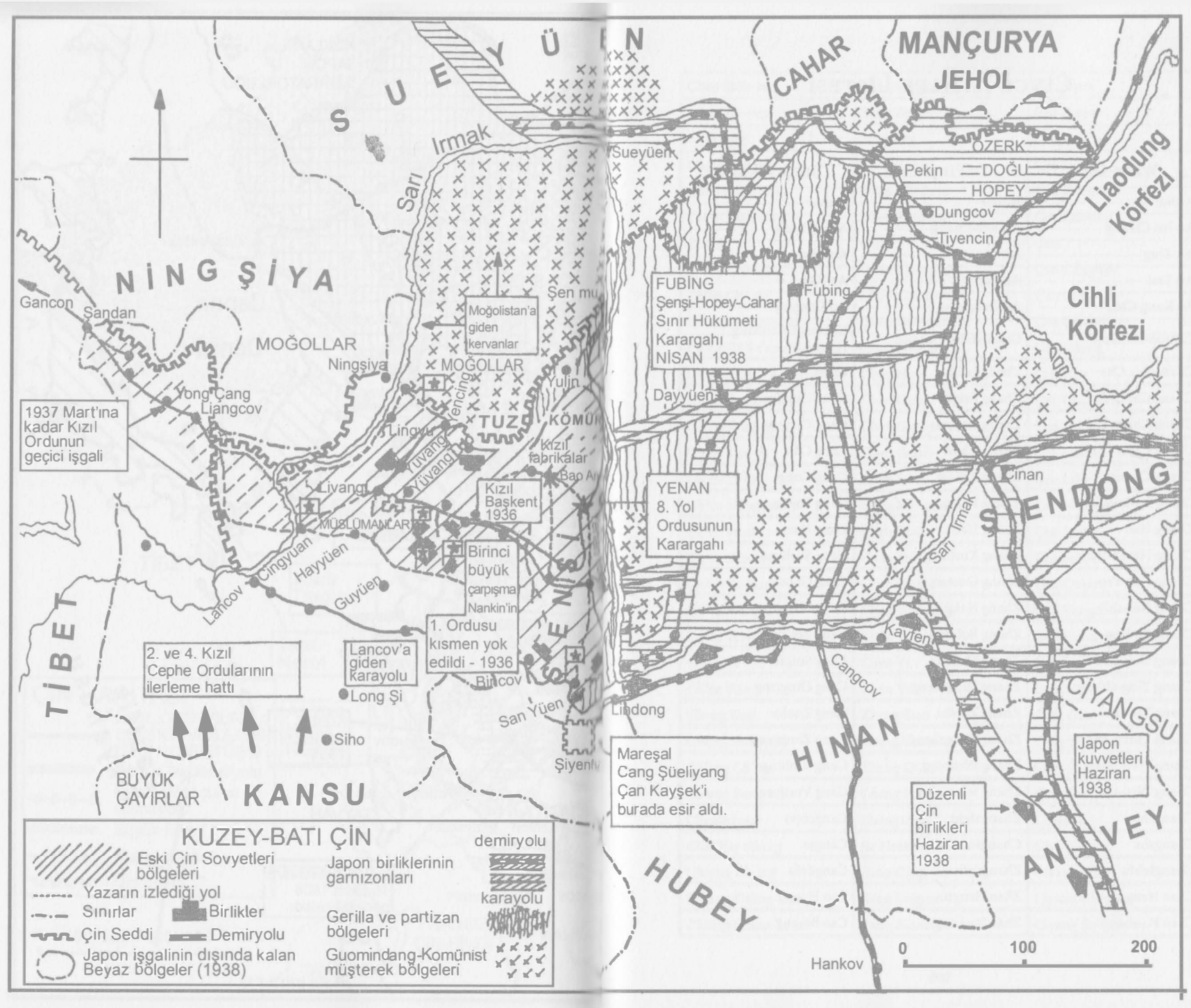
Co Enlay ve Ye, Li Dı ile birlikte Uzun Yürüyüş'e dönüşen geri çekilme planlarını hazırladılar. Mao'nun Parti Siyasi Bürosu yöneticiliğini üstlendiği tarihî Zunyi toplantısından (1935) sonra Ye, Maoargay'da Cang Guotao'ya karşı Mao'yu destekledi. Japonya'ya Karşı Direniş Savaşı'nda (Co Enlay'la birlikte) 1938-45 yılları boyunca yazarın kendisiyle sık sık konuştuğu Guomindang bölgesinde başlıca askerî irtibat subayı oldu. Şenşi bölgesindeki Guomindang ordularında bulunan 10 aylık komutanını Komünistlere katılmaya, onun ikna ettiği söylenir. 1946'da Halk Kurtuluş Ordusunun Genel Kurmay Başkanı olan Ye, 1949'da Pekin'de hem askerî komutanlık hem de Belediye Başkanlığı, 1949'dan 1955'e kadar da Güney Çin Bölge Komutanlığı ve Parti Başkanlığı görevlerini yaptı. 1954'ten beri Ulusal Halk Kongresinin Devlet Konseyi üyesi ve 1962'den itibaren de Ulusal Savunma Konseyi Başkan Yardımcılarından biriydi. Ye, Büyük Proleter Kültür Devrimi sırasında Siyasi Bürodaki yerini korudu ve devrimci komitelerin kurulmasında ve siyasi faaliyetlerin koordinasyonunda önemli bir rol oynadı. 1959 yılında yapılan 9. Parti Kongresinde yeniden Merkez Komitesine ve Siyasi Büroya seçildi. Ye, Japonya'da okumuş ve aslen Hunan'lı ve uzun süredir kadın örgütlerinde ülke çapında bir önder olan Zeng Şiençih ile evliydi.

Ye **Ting**, Vamboa Akademisi öğrencisi ve 1926-27 yıllarındaki Kuzey seferi sırasında Milliyetçi kuvvetlerin 24. Tümen komutanlığını yaptı. 1 Ağustos 1927'deki Nançang Ayaklanması'nın belli başlı önderlerinden biriydi. Ayaklanmanın bastırılması üzerine Ye, Svatov'a çekildi. 1927 Aralık'ındaki Kanton Ayaklanması'na katıldı ve Hong Kong'a kaçtı. 10 yıl kadar siyasetten uzak durduktan sonra, 1937 yılında Çan Kayşek tarafından, Yeni 4. Orduyu kurmak üzere Ciyangşi-Fukien-Hunan sınır bölgelerindeki Kızıl partizanları yeniden örgütlemesi için Ye Ting'e yetki verildi. Bu partizanlar, Kızıl Ordunun asıl kesimi 1935'te Kuzeybatı'ya çekildiğinde, artçı bir kuvvet kurmuşlardı ve önderlerinden biri olan Şiyang Ying de (Han

İng) Yeni 4. Ordunun komutan yardımcılığına getirilmişti. 1941 yılında Çan Kayşek'in askerleri Yeni 4. Ordunun bir bölümünü pusuya düşürerek Şiyang Ying'i öldürdüler ve Ye Ting'i de yaralayarak tutsak ettiler. Ye, 1946 yılında salıverilmesi üzerine Yenan'a giderken Dıng Fa, Bo Gu ve diğerleriyle birlikte uçak kazasında öldü.

Zuo Çüen, Yurtsever Savaş sırasında şehit oldu.

S.
C.
B.
S.
DIŞ MOĞOLİSTAN
TİENŞAN
ÖZERK KIZIL MOĞOLİSTAN
SİNCAN
İÇ MOĞOLİSTAN
NİNGŞİYA
NAN ŞİYANG
KANSU
SUEYÜAN
CAHAR
KUKLA JAPON DEVLETİ
LIAONING
MANCURYA
KUKLA JAPON İMPARATORLUĞU
Vladivostok
Mukden
Jehal
Japon Denizi
KORE
JAPONYA
Dairen
Port Arthur
Çu Fu
Tiyencin
Pekin
HİBEY
SHANDONG
Çingdao
Sarı Deniz
CIYANGSU
4. CEPHE ORDUSU
Kayfing
Nancing
ANHUE
Şangay
Hangcov
Ningbo
Hankov
Yucang
Nançang
CİCİYANG
Gangşa
FUKİEN
Fucov
KIZIL BAŞKENT 1934
Pasifik Okyanusu
TAYVAN
Amoy
Svadov
Kanton
GUANDONG
GUANSİ
YUNNAN
Yünnanfu
KWEYCON
HUNAN
Hong Kong
Makao
UZUN YÜRÜYÜŞ 16 Ekim 1934 gecesi başladı
BİRMANYA
Hanoi
FRANSIZ ÇİN-HİNDİ
TAYLAND
HAYNAN
FİLİPİNLER
TİBET
Büyük Çayırlar
Karlı Dağlar
Tatu Nehri
ALTIN KUM NEHRİ
Lancov
Mogong
Sianfu
Cengdu
Congçing
Hı Long 2. Cephe Ordusu
SİCİYANG
SİÇUAN
ÇİN HARİTASI
KIZIL ORDUNUN ESAS KUVVETLERİNİN UZUN YÜRÜYÜŞ'Ü
Doğu Çin Demiryolu
Güney Mançurya Demiryolu
Büyük Kanal
Eyalet sınırları
Çin Seddi
0 100 200 300 400

SUEYÜEN
Sarı Irmak
NİNGŞİYA
Gancon
Sandan
MOĞOLLAR
Ningsiya
Yong Çang
Liangcov
1937 Mart'ına kadar Kızıl Ordunun geçici işgali
Moğolistan'a giden kervanlar
MOĞOLLAR
Yulin
Şen mu
TUZ
KÖMÜ
Lingyu
Yüvang
Yüvang
Yüvang
Kızıl fabrikalar
Bao An
Livang
MÜSLÜMANLAR
Kızıl Başkent 1936
Birinci büyük çarpışma Nankin'in
1. Ordusu kısmen yok edildi - 1936
Lancov
Cingyuan
Hayyüen
Guyüen
Lancov'a giden karayolu
Long Şi
Bircov
San Yüen
Siho
2. ve 4. Kızıl Cephe Ordularının ilerleme hattı
TİBET
BÜYÜK ÇAYIRLAR
KANSU
Şiyenfu
CAHAR
MANÇURYA
JEHOL
Sueyüen
Pekin
ÖZERK
DOĞU
HOPEY
Dungcov
Tiyencin
Liaodung Körfezi
FUBİNG
Şenşi-Hopey-Cahar Sınır Hükümeti Karargahı NİSAN 1938
Fubing
Cihli Körfezi
Dayyüen
YENAN
8. Yol Ordusunun Karargahı
Cinan
SENDONG
Sarı Irmak
Kayfen
Cangcov
Lindong
Mareşal Cang Şüeliyang Çan Kayşek'i burada esir aldı.
HİNAN
CİYANGSU
Japon kuvvetleri Haziran 1938
Düzenli Çin birlikleri Haziran 1938
HUBEY
ANVEY
Hankov
0
100
200
KUZEY-BATI ÇİN
Eski Çin Sovyetleri bölgeleri
Yazarın izlediği yol
Sınırlar
Birlikler
Çin Seddi
Demiryolu
Japon işgalinin dışında kalan Beyaz bölgeler (1938)
Japon birliklerinin garnizonları
demiryolu
karayolu
Gerilla ve partizan bölgeleri
Guomindang-Komünist müşterek bölgeleri

Çince İsimler Listesi

Wade-Giles	Pinyin	Türkçe Okunuşu
Anhui	Anhui	Anhue
An Jen Ch'ang	An Ren Chang	Anrın Çang
An Ting	An Ding	An Ding
An Tsai	An Zai	An Zay
Ao KungChai	Ao Gongzhai	Ao Gongcay
Canton-Hankow	Guangdong-Hankou	Kanton/Guandong-Hanko(v)
Changchia Cha	Zhangjia Zha	Cangciya Ca
Chang Ching-fu	Zhang Jingfu	Cang Cingfu
Chang Ching-yao	Zhang Jingyao	Cang Cingyao
Chang Chun	Zhang Zhun	Cang Cün
Chang Chung	Zhang Zhong	Cang Cong
Chang Fu-kuei	Zhang Fugui	Cang Fugüe
Chang Hao	Zhang Hao	Cang Hav
Chang Hsueh-liang	Zhang Xueliang	Cang Şüeliyang
Chang Kuo-t'ao	Zhang Guotao	Cang Guotao
Chang Nai-ch'i	Zhang Naiqi	Cang Nayçi
Chang Po-ling	Zhang Boling	Cang Boling
Chang Sheng-fu	Zhang Shengfu	Cang Şıngfu
Chang Ting-ch'eng	Zhang Dingcheng	Cang Dingçıng
Chang Tso-lin	Zhang Zuolin	Cang Zuolin
Chang Tsung-chang	Zhang Zongzhang	Cang Zongcang
Chang Wen-ping	Zhang Wenbing	Cang Vınbing
Chang Wen-t'ien	Zhang Wentian	Cang Vıntiyen
Changchow	Zhangzhou	Cangco(v)
Changsha	Changsha	Çangşa
Changtehfu	Zhangdefu	Cangdefu
Chao Heng-t'i	Zhao Hengti	Cao Hıngti
Chao Po-sheng	Zhao Bosheng	Cao Boşeng

Chao Shih-yen	Zhao Shiyan	Cao Şıyen
Chao Tse-yen	Zhao Zeyan	Cao Zıyen
Chekiang	Zhejiang	Cıciyang
Chen Chang	Zhen Zhang	Cen Cang
Chen Ming-hsiu	Zhen Mingxiu	Cen Mingşiyo
Chen Tso-hsing	Zhen Zuoxing	Cen Zuoşing
Ch'en	Chen	Çen
Ch'en Chang-hao	Chen Zhanghao	Çen Canghav
Ch'en Ch'eng	Chen Cheng	Çen Çıng
Ch'en Ch'iao-nien	Chen Qiaonian	Çen Çiyaoniyen
Ch'en Ch'i-t'ang	Chen Qitang	Çen Çitang
Ch'en Hao	Chen Hao	Çen Hav
Ch'en Keng	Chen Geng	Çen Gıng
Ch'en Kung-po	Chen Gongbo	Çen Gongbo
Ch'en Kuo-fu	Chen Guofu	Çen Guofu
Ch'en Li-fu	Chen Lifu	Çen Lifu
Ch'en Ming-shu	Chen Mingshu	Çen Mingşu
Ch'en Po-ta	Chen Boda	Çen Boda
Ch'en Shao-yu	Chen Shaoyu	Çen Şaoyü
Ch'en Tu-hsiu	Chen Duxiu	Çen Duşiyo
Ch'en Wang-tao	Chen Wangdao	Çen Vangdao
Ch'en Yen-nien	Chen Yannian	Çen Yenniyen
Ch'en Yi	Chen Yi	Çen İ
Ch'en Yun	Chen Yun	Çen Yün
Cheng Kuo	Zheng Guo	Cıng Guo
Cheng Shan-jui	Zheng Shanrui	Cıng Şenrüe
Ch'eng Ch'ien	Cheng Qian	Çıng Çiyen
Ch'eng Fang-wu	Cheng Fangwu	Çıng Fangvu
Chengchow	Zhengzhou	Cıngcou
Chia Ho-chung	Jia Hezhong	Ciya Hıcong
Chiang Ch'ing	Jiang Qing	Ciyang Çing
Chiang Ching-kuo	Jiang Jingguo	Ciyang Cingguo
Chiang Hsiao-hsien	Jiang Xiaoxian	Ciyang Şiyaoşiyen

Chiang Kai-shek	Jiang Jieshi	Ciyang Ciyeşı (Çankayşek)
Chiang Kuang-nai	Jiang Guangnai	Ciyang Guangnay
Chiang Ting-wen	Jiang Dingwen	Ciyang Dingvın
Chiao Hui	Jiao Hui	Ciyao Hue
Chiao Ta-feng	Jiao Dafeng	Ciyao Dafıng
Chien Ning	Jian Ning	Ciyen Ning
Ch'ien Lung	Qian Long	Çiyen Long
Chin	Jin	Cin
Ch'in	Qin	Çin
Ch'in Shih Huang Ti	Qin Shi Huangdi	Çin Şı huangdi
Ch'ing	Qing	Çing
Ch'ing Pang	Qing Bang	Çing Bang
Chinghai	Jinghai	Cinghay
Chingkangshan	Jinggangshan	Cinggangşen
Chou Chia	Zhou Jia	Co(v) Ciya
Chou En-lai	Zhou Enlai	Co(v) Enlay
Chou Fu-hai	Zhou Fuhai	Co(v) Fuhay
Chou Hsing	Zhou Xing	Co(v) Şing
Chou P'ing	Zhou Ping	Co(v) Ping
Chou Yi-chung	Zhou Yizhong	Co(v) Yicong
Chou Yi-sung	Zhou Yisong	Co(v) Yisong
Chou Yun-liang	Zhou Yunliang	Co(v) Yünliyang
Chu Hsun-pei	Zhu Xunpei	Cu Şünpey
Chu Jui	Zhu Rui	Cu Rue
Chu Pei-teh	Zhu Beide	Cu Beydı
Chu Shao-liang	Zhu Shaoliang	Cu Şaoliyang
Chu Teh	Zhu De	Cu Dı
Chu Tso-chih	Zhu Zuozhi	Cu Zuocı
Ch'u Ch'iu-pai	Chu Qiupai	Çu Çiyopay
Ch'u Fu	Chu Fu	Çu Fu
Chueh-wu Shih	Juewu Shi	Cüevu Şı
Chung Kuang-ying	Zhong Guangying	Cong Guanying

Chung lai	Zhong Lai	Cong Lay
Chung Yang	Zhong Yang	Cong Yang
Chung-fa	Zhong fa	Cong fa
Chungking	Chongqing	Çongçing
Ke Lao Hui	Ge Lao Hui	Gı Laohüe
Fan Shih-Sheng	Fan Shisheng	Fan Şışıng
Fang Chih-min	Fang Zhimin	Fang Cımin
Fang Wen-p'ing	Fang Wenping	Fang Vınping
Feng Yu-hsiang	Feng Yuxiang	Fıng Yüşiyang
Fenghua	Fenghua	Fınghua
Fengtien	Fengtian	Fıngtiyen
Fu	Fu	Fu
Fu Chin-kuei	Fu Jingui	Fu Cingüe
Fu Ssu-nien	Fu Sinian	Fu Sıniyen
Fu T'ien	Fu Tian	Fu Tiyen
Hailufeng	Hailufeng	Haylufıng
Haiyuan	Haiyuan	Hayyüen
Han Fu-chu	Han Fuzhu	Han Fucu
Han Wu ti	Han Wudi	Han Vudi
Han Ying	Han Ying	Han İng
Han Yu	Han Yu	Han Yü
Hankow	Hankou	Hankov
Hanyang	Hanyang	Hanyang
Ho Chang-kung	He Zhanggong	Hı Canggong
Ho Chien	He Jian	Hı Ciyen
Ho Chu-kuo	He Zhuguo	Hı Cuguo
Ho Hsi-yang	He Xiyang	Hı Şiyang
Ho Lung	He Long	Hı Long
Ho Meng-hsiung	He Mengxiong	Hı Mıngşiyong
Ho Shu-heng	He Shuheng	Hı Şuhıng
Ho Tzu-ch'en	He Cuchen	Hı Suçen
Ho Ying-ch'in	He Yingqin	Hı Yingçin
Holienwan	Helianwan	Hıliyenvan

Honan	Henan	Hınan
Hopei	Hebei	Hıbey
Hsia Hsi	Xia Xi	Şiya Şi
Hsia Tou-yin	Xia Touyin	Şiya Toyin
Hsiang Ching	Xiang Jing	Şiyang Cing
Hsiang Ching-wu	Xiang Jingwu	Şiyang Cingvu
Hsiang Chung-fa	Xiang Zhongfa	Şiyang Congfa
Hsiang Hsiang	XiangXiang	Şiyang Şiyang
Hsiang Chiang jih-pao	Xiang Jiang ribao	Şiyang Ciyang ribao
Hsiang T'an	Xiang Tan	Şiyang Tan
Hsiang Ying	Xiang Ying	Şiyang Ying
Hsiao Chen	Xiao Zhen	Şiyao Cen
Hsiao Ching-kuang	Xiao Jingguang	Şiyao Cinguang
Hsiao Chu-chang	Xiao Zhuzhang	Şiyao Cucang
Hsiao Hua	Xiao Hua	Şiyao Hua
Hsiao K'e	Xiao Ke	Şiyao Kı
Hsiao San	Xiao San	Şiyao San
Hsiao Shih-ping	Xiao Shibing	Şiyao Şıbing
Hsiao Yu	Xiao Yu	Şiyao Yü
Hsieh Fu-chih	Xie Fuzhi	Şiye Fucı
Hsienyang	Xianyang	Şiyenyang
Hsifan	Xifan	Şifan
Hsiking min-pao	Xijing minbao	Şicing minbao
Hsing Ko	Xing Ge	Şing Gı
Hsingkuo	Xingguo	Şingguo
Hsin-Min Hsueh-hui	Xinmin xuehui	Şinmin şüehüe
Hsipei	Xipei	Şipey
Hsu Hai-tung	Xu Haidong	Şü Haydong
Hsu Hsiang-ch'ien	Xu Xiangqian	Şü Şiyangçiyen
Hsu Pai-hao	Xu Baihao	Şü Bayhav
Hsu Ping	Xu Bing	Şü Bing
Hsu T'eh-li	Xu Teli	Şü Tıli
Hsu K'o-hsiang	Xu Kuoxiang	Şü Kuoşiyang

Hsuan Tsang	Xuan Zang	Şüen Zang
Hsuchou	Xuzhou	Şüco(v)
Hsuchow	Xuzhou	Şüco(v)
Hu Chi-lung	Hu Zhilong	Hu Cılong
Hu Han-min	Hu Hanmin	Hu Hanmin
Hu Pei-teh	Hu Beide	Hu Beydı
Hu Sheh	Hu She	Hu Şı
Hu Shih	Hu Shi	Hu Şı
Hu Tsung-nan	Hu Zongnan	Hu Zongnan
Huahsien	Huaxian	Huaşiyen
Huai-an	Huai-an	Huay-an
Huan Hsing	Huan Xing	Huan Şing
Huang Ai	Huang Ai	Huang Ay
Huang Ching	Huang Jing	Huang Cing
Huang Hua (Wang Ju-mei)	Huang Hua (Wang Rumei)	Huang Hua (Vang Rumey)
Huang Kuo-nu	Huang Guonu	Huang Guonü
Huangan	Huangan	Huangan
Huangpi	Huangbi	Huangbi
Huining	Huining	Hüening
Hunan	Hunan	Hunan
Hung Ch'eng Shui	Hong Cheng Shui	Hong Çıng Şüe
Hung Shan	Hong Shan	Hong Şen
Hung T'ung	Hong Tong	Hong Tong
Hupeh	Hubei	Hubey
Jen Pi-shih	Ren Bishi	Rın Bişı
Juichin	Ruijin	Ruecin
K'ai Feng	Kai Feng	Kay Fıng
Kanchow	Ganzhou	Ganco(v)
K'ang P'ei-ch'en	Kang Peichen	Kang Peyçen
K'ang Sheng	Kang Sheng	Kang Şıng
K'ang Yu-wei	Kang Yuwei	Kang Yüvey
Kansu	Gansu	Gansu

Kao Kang (Kao Chung-yu)	Gao Gang (Gao Zhongyu)	Gao Gang (Gao Congyü)
Kao Kuei-tzu	Gao Guizu	Gao Guezu
Kao Yu-han	Gao Yuhan	Gao Yühan
Ke Lao Hui	Ge Laohui	Gı Laohüe
K'e Cheng-Shih	Ke Zhengshi	Kı Cıngşı
Kian	Jian	Ciyen
Kiang K'ang-Hu	Jiang Kanghu	Ciyang Kanghu
Kiangsi	Jiangxi	Ciyangşi
Kiangsu	Jiangsu	Ciyangsu
Kowloon	Jiulong	Ciyolong
Ku Shun-chang	Gu Shunzhang	Gu Şüncang
Ku Ta-chen	Gu Dazhen	Gu Dacen
Kuling	Guling	Guling
Kung	Gong	Gong
Kungch'antang	Gongchandang	Gongçandang
Kuo Liang	Guo Liang	Guo Liyang
Kuominchun	Guominjun	Guomincün
Kuomintang	Guomindang	Guomindang
Ku t'ien	Gutian	Gutiyen
Kuyuan	Guyuan	Guyüen
Kwangsi	Guangxi	Guanşi
Kwangtung	Guangdong	Guandong
Kweichow	Guizhou	Gueco(v)
Lanchow	Lanzhou	Lanco(v)
Lan P'ing	Lan Ping	Lan Ping
Lao Chun Shan	Lao Zhunshan	Lao Cünşen
Lengkai	Lenggai	Lınggay
Li	Li	Li
Li Chiang-lin	Li Jianglin	Li Ciyanglin
Li Ching-ch'uan	Li Jingquan	Li Cingçüen
Li Chou-K'ou	Li Zhoukou	Li Co(v)ko(v)
Li Chuan	Li Zhuan	Li Cüen
Li Fu-ch'un	Li Fuqun	Li Fuçün

Li Han-chun	Li Hanzhun	Li Hancün
Li Hsien-nien	Li Xiannian	Li Şiyenniyen
Li Hsueh-feng	Li Xuefeng	Li Şüefıng
Li Jen	Li Ren	Li Rın
Li K'e-nung	Li Kenong	Li Kınong
Li Ling	Li Ling	Li Ling
Li Li-san	Li Lisan	Li Lisan
Li Lung-kuei	Li Longgui	Li Longgue
Li Shao-tsu	Li Shaozu	Li Şaozu
Li Shih-tseng	Li Shizeng	Li Şızıng
Li Sun	Li Sun	Li Sün
Li Ta	Li Da	Li Da
Li Ta-chao	Li Dazhao	Li Dacao
Li T'ai-po	Li Taibo	Li Taybo
Li Teh	Li De	Li Dı
Li Tsung-jen	Li Zongren	Li Zongrın
Li Tsung-yi	Li Zongyi	Li Zongi
Li Wang Pao	Li Wangbao	Li Vanbao
Li Wei-han	Li Weihan	Li Veyhan
Li Wen-lung	Li Wenlong	Li Vınlong
Li Yuan	Li Yuan	Li Yüen
Li Yuan-hung	Li Yuanhong	Li Yüenhong
Liang Ch'i-ch'ao	Liang Qichao	Liang Çiçao
Liang Kuan-yin	Liang Guanyin	Liyang Guanyin
Liao Ch'eng-yun	Liao Chengyun	Liyao Çıngyün
Lihsiang	Lixiang	Lişiyang
Likiang	Lijiang	Liciyang
Lin Po-chu	Lin Bozhu	Lin Bocu (Lin Zuhan)
Lin Piao	Lin Biao	Lin Biyao
Lin Tsu-han	Lin Zuhan	Lin Zuhan
Ling Ch'i-ch'ao	Ling Qichao	Ling Çiçao
Lintung	Lindong	Lindong
Liu Chih-tan	Liu Zhidan	Liyo Cıdan

Liu Ch'un-hsien	Liu Chunxian	Liyo Çünşiyen
Liu En-k'ang	Liu Enkang	Liyo Inkang
Liu Hsiang	Liu Xiang	Liyo Şiyang
Liu Hsiao	Liu Xiao	Liyo Şiyao
Liu Jen-ching	Liu Renjing	Liyo Rıncing
Liu Lung-huo	Liu Longhuo	Liyo Longhuo
Liu Po-ch'eng	Liu Bocheng	Liyo Boçıng
Liu Shan	Liu Shan	Liyo Şen
Liu Shao-ch'i	Liu Shaoqi	Liyo Şaoçi
Liu Shao-ch'i (Wang kuang-mei)	Liu Shaoqi (Wang Guangmei)	Liyo Şaoçi (Vang Guanmey)
Liu Teh-ch'ao	Liu Dechao	Liyo Dıçao
Liu Ting Chiao	Liu Dingjiao	Liyo Dingciyao
Liu Wen-hui	Liu Wenhui	Liyo Vınhüe
Liu Yang	Liu Yang	Liyo Yang
Liukochiao	Liuguojiao	Liyoguociyao
Lo An	Luo An	Luo An
Lo Chia-lun	Luo Jialun	Luo Ciyalün
Lo Chou-ying	Luo Zhouying	Luo Co(v)ying
Lo Chung-lun	Luo Zhonglun	Luo Conglün
Lo Fu (Chang Wen T'ien)	Luo Fu (Zhang Wentian)	Luo Fu (Cang Vıntiyen)
Lo Jui-ch'ing	Luo Ruiqing	Luo Rueçing
Lo Jung-huan	Luo Ronghuan	Luo Ronghuan
Lo Man (Li Wei-han)	Lu Man (Li Weihan)	Lu Man (Li Veyhan)
Lo P'ing-hui	Luo Pinghui	Luo Pinghüe
Lo Yi-ming	Luo Yiming	Luo İming
Lochuan	Luozhuan	Luocüen
Loyang	Luoyang	Luoyang
Lu Chiang-lung	Lu Jianglong	Lu Ciyanglong
Lu Hsing-pang	Lu Xingbang	Lu Şingbang
Lu Hsun	Lu Xun	Lu Şün
Lu Ting-yi	Lu Dingyi	Lu Dingyi
Lu T'i-p'ing	Lu Tiping	Lu Tiping

Lu Tsung-wai	Lu Zongwai	Lu Zongvay
Lung Hsi	Long Xi	Long Şi
Lung Yen	Long Yan	Long Yen
Lung Yun	Long Yun	Long Yün
Lunghai	Longhai	Longhay
Lunghua	Longhua	Longhua
Ma Cheng	Ma Zheng	Ma Cıng
Ma Chun	Ma Zhun	Ma Cün
Ma Chung-ying	Ma Zhongying	Ma Congying
Ma Hai-teh	Ma Haide	Ma Haydı
Ma Hung-kuei	Ma Honggui	Ma Honggue
Ma Hung-ping	Ma Hongbing	Ma Hongbing
Ma Keh-chin	Ma Gejin	Ma Gıcin
Ma Pu-ch'ing	Ma Buqing	Ma Buçing
Ma Pu-fang	Ma Bufang	Ma Bufang
Mantzu	Manzu	Manzu
Mao An-ch'ing	Mao Anqing	Mao Ançing
Mao An-ying	Mao Anying	Mao Anying
Mao Jen-sheng (Mao Shun-sheng)	Mao Rensheng (Mao Shunsheng)	Mao Rınşıng (Mao Şünşıng)
Mao Tse-hung	Mao Zehong	Mao Zıhong
Mao Tse-min	Mao Zemin	Mao Zımin
Mao Tse-t'an	Mao Zetan	Mao Zıtan
Mao Tse-tung	Mao Zedong	Mao Zedong
Maoerhkai	Maoergai	Maoargay
Maoping	Maobing	Maobing
Meng Ch'ing-shu	Meng Qingshu	Mıng Çingşu
Miao	Miao	Miyao
Min Shan	Min Shan	Min Şen
Min-li-pao	Minli bao	Minli bao
Min t'uan	Min tuan	Min tuan
Moukung	Mougong	Mogong
Nan Hsiang	Nan Xiang	Nan Şiyang

Nanchang	Nanchang	Nançang
Nankai	Nankai	Nankay
Nanking	Nanjing	Nancing
Nieh Ho-t'ing	Nie Heting	Niye Hıting
Nieh Jung-chen	Nie Rongzhen	Niye Rongcen
Ninghsia	Ningxia	Ningşiya
Ningpo	Ningbo	Ningbo
Ningtu	Ningdu	Ningdu
Pai Chia-P'ing	Bai Jiaping	Bay Ciyaping
Pai Chung-hsi	Bai Zhongxi	Bay Congşi
Pang Yuan-ch'ing	Bang Yuanqing	Bang Yüençing
P'ang	Pang	Pang
Pao An	Bao An	Bao An
Pao Hui-sheng	Bao Huisheng	Bao Hüeşıng
Pao Tou shui	Bao Doushui	Bao Doşue
Pao-chia	Baojia	Baociya
Paotingfu	Baodingfu	Baodingfu
Paoting	Baoding	Baoding
Paotung Kang	Baodong Gang	Baodong Gang
Peking	Beijing	Beycing (Pekin)
P'eng Chen	Peng Zhen	Pıng Cen
P'eng P'ai	Peng Pai	Pıng Pay
P'eng Teh-huai	Peng Dehuai	Pıng Dıhuay
Jen min K'ang-jih chu-she	Renmin Kangri chushe	Rınmin kangrı çuşı
Min Pao	Min Bao	Min Bao
Min-li-pao	Minli Bao	Minli Bao
Pien	Bian	Biyen
P'ing Kiang	Ping Jiang	Ping Ciyang
P'ing Yang	Ping Yang	Ping Yang
Pingliang	Bingliang	Bingliyang
Po I-Po	Bo Yibo	Bo İbo
Po Ku (Ch'in-Pang-hsien)	Bo Gu (Qin Bangxian)	Bo Gu (Çin Bangşiyen)
Po Ku (Liu Ch'un-hsien)	Bo Gu (Liu Chunxian)	Bo Gu (Liyo Çünşiyen)

P'in-min Hui	Pinmin Hui	Pinmin Hüe
P'u Yi	Pu Yi	Pu İ
Pucheng	Buzheng	Bucıng
P'u-k'uo	Pu kuo	Pu kuo
San Yuan	San Yuan	San Yüen
Shan	Shan	Şen
Shang Chi-pang	Shang Zhibang	Şang Cıbang
Shanghai	Shanghai	Şangay
Shangheng	Shangheg	Şanghıng
Shansi	Shanxi	Şenşi
Shantung	Shandong	Şendong
Shao Li-tzu	Shao Lizu	Şao Lizu
Shao P'iao-p'ing	Shao Piaoping	Şao Piyaoping
Shao Shan	Shao Shan	Şao Şen
Shaohsing	Shaoxing	Şaoşing
She-hui Min-chu T'ang	Shehui Minzhu Dang	Şıhue Mincu Dang
Shen Tse-min	Shen Zemin	Şen Zımin
Shengchoufu	Shengzhoufu	Şıngcovfu
Shensi	Shenxi	Şenşi
Shenyang	Shenyang	Şenyang
Shih Ta-k'ai	Shi Dakai	Şı Dakay
Shih Tseng-tung	Shi Zengdong	Şı Zıngdong
Shih Yang	Shi Yang	Şı Yang
Shui Hu Chuan	Shui Huzhuan	Şüe Hucuan
Shun	Shun	Şün
Sian	Xian	Şiyen
Sianfu	Xianfu	Şiyenfu
Sikiang	Xijiang	Şiciyang
Sinkiang	Xinjiang	Şinciyang (Sincan)
Soochow	Suzhou	Sucou(v)
Soong	Song	Song
Soong Ch'ing-ling	Song Qingling	Song Çingling
Soong Mei-ling	Song Meiling	Song Meyling

Ssu-ma Kuang	Sima Guang	Sıma Guang
Su Chao-cheng	Su Zhaozheng	Su Caocıng
Su Yu	Su Yu	Su Yü
Sui	Sui	Sue
Suiyuan	Suiyuan	Sueyüen
Sun Hsiao-ch'ing	Sun Xiaoqing	Sun Şiyaoçing
Sun Ming-chiu	Sun Mingjiu	Sun Mingciyo
Sun Yat-sen	Sun Zhongshan	Sun Congşen (Sun Yatsen)
Sun Yuan-li	Sun Yuanli	Sun Yüenli
Sung T'ien-tsai	Song Tianzai	Song Tiyenzay
Sungpan (Szechuan)	Songban (Sichuan)	Songban (Sıçuan)
Swatow	Shantou	Şento(v)
Szechuan	Sichuan	Sıçuan
Ta Hsia	Da Xia	Da Şiya
Ta Hsueh	Da Xue	Da Şüe
Ta Kung Pao	Da Gongbao	Da Gongbao
Ta Lung P'ing	Da Longping	Da Longping
Tai Chi-t'ao	Dai Jitao	Day Citao
Tai Ch'un-ch'i	Dai Chunqi	Day Çünçi
T'ai shan	Tai shan	Tay şen
Taiwan	Taiwan	Tayvan
T'an Chen-lin	Tan Zhenlin	Tan Cenlin
T'an P'ing-shan	Tan Pingshan	Tan Pingşen
T'an yen-k'ai	Tan yan kai	Tan yenkay
T'ang	Tang	Tang
T'ang En-p'o	Tang Enpo	Tang Inpo
T'ang Hsiang-ming	Tang Xiangming	Tang Şiyangming
T'ang Leang-li	Tang Liangli	Tang Liyangli
T'ang Sheng-chih	Tang Shengzhi	Tang Şıngcı
Tangku	Danggu	Danggu
T'ao Chu	Tao Zhu	Tao Cu
Taoism	Daoism	Daoizm (Taoculuk)
Tatsienlu	Dajianlu	Daciyenlü

Tatu	Dadu	Dadu
Teng Chung-hsia	Deng Zhongxia	Dıng Congşiya
Teng En-ming	Deng Enming	Dıng Inming
Teng Fa	Deng Fa	Dıng Fa
Teng Hsiao-p'ing	Deng Xiaoping	Dıng Şiyaoping
Teng P'ing	Deng Ping	Dıng Ping
Teng Tzu-hui	Deng Zuhui	Dıng Zuhüe
Teng Ying-ch'ao	Deng Yingchao	Dıng İngçao
T'eng Tai-yuan	Teng Daiyuan	Tıng Dayyüen
Tiao Pao Tzu	Diao Baozu	Diyao Baozu
T'ien Tai Shan	Tian Daishan	Tiyen Dayşen
T'ien Teh-yuan	Tian Deyuan	Tiyen Dıyüen
Tientsin	Tianjin	Tiyencin
Ting Ling	Ding Ling	Ding Ling
Tingpien	Dingbian	Dingbiyen
Tsai Yuan-p'ei	Zai Yuanpei	Zay Yüenpey
Ts'ai Ch'ang	Cai Chang	Say Çang
Ts'ai Ho-sen	Cai Hesen	Say Hısen
Ts'ai O	Cai E	Say I
Ts'ai Shu-fan	Cai Shufan	Say Şufan
Ts'ai T'ing-k'ai	Cai Tingkai	Say Tingkay
Tsalin (Ch'aling)	Zalin (Chaling)	Zalin (Çaling)
Tseng Kuo-fan	Zeng Guofan	Zeng Guofan
Tsinghua	Qinghua	Çinghua
Tsingtao	Qingdao	Çingdao
Tso Ch'uan	Zuo Chuan	Zuo Çüen
Tso Tsung-t'ang	Zuo Zongtang	Zuo Zontang
Tsu Yun Chai	Zu Yunzhai	Zu Yüncay
Ts'un Pu	Cun Bu	Sün Bu
Tsunyi	Zunyi	Zunyi
Tu Chung-pin	Du Zhongbin	Du Congbin
Tu Wei-hsiu	Du Weixiu	Du Veyşiyo
Tu Yueh-sheng	Du Yuesheng	Du Yüeşıng

Tuan Hsi-p'eng	Duan Xipeng	Duan Şipıng
Tung Chen-t'ang	Dong Zhentang	Dong Centang
Tung Pi-wu	Dong Biwu	Dong Bivu
T'ung Meng Hui	Tong Menghui	Tong Mınghüe
T'ung T'ing	Tong Ting	Tong Ting
Tungku	Donggu	Donggu
Tungkuan	Dongguan	Dongguan
Tungpei	Dongbei	Dongbey
Tzu Hsi	Ci Xi	Sı Şi
Wa Ya pao	Wa Yabao	Va Yabao
Waichiaopu	Waijiaobu	Vayciyabu
Wang Chia-hsiang	Wang Jiaxiang	Vang Ciyaşiyang
Wang Chia-lieh	Wang Jialie	Vang Ciyaliye
Wang Ching-wei	Wang Jingwei	Vang Cingvey
Wang Chun	Wang Zhun	Vang Cün
Wang Chung-hui	Wang Zhonghui	Vang Conghue
Wang Chun-mei	Wang Zhunmei	Vang Cünmey
Wang Ch'u Ts'un	Wang Chucun	Vang Çusün
Wang En-mao	Wang Enmao	Vang Inmao
Wang Erh-tso	Wang Erzuo	Vang Arzuo
Wang Fu-chih	Wang Fuzhi	Vang Fucı
Wang Hua-jen	Wang Huaren	Vang Huarın
Wang Jo-fei	Wang Refei	Vang Rıfey
Wang Ju-mei (Huang Hua)	Wang Rumei (Huang Hua)	Vang Rumey (Huang Hua)
Wang Kuang mei	Wang Guangmei	Vang Guanmey
Wang Kuan-lan	Wang Guanlan	Vang Guanlan
Wang Kung-lu	Wang Gonglu	Vang Gonglü
Wang Lin	Wang Lin	Vang Lin
Wang Ming (Ch'en Shao-yu)	Wang Ming (Chen Shaoyu)	Vang Ming (Çen Şaoyü)
Wang Mu-shih (Wang Hua-jen)	Wang Mushi (Wang Huaren)	Vang Muşı (Vang Huarın)
Wang Ping-nan	Wang Bingnan	Vang Bingnan

Wang Shuo-tao	Wang Shuodao	Vang Şuodao
Wang Tso	Wang Zuo	Vang Zuo
Wang Yi-che	Wang Yizhe	Vang İcı
Wanping	Wanbing	Vanbing
Wei Kung-chih	Wei Gongzhi	Vey Gongcı
Wei	Wei	Vey
Weichow	Weizhou	Veyco(v)
Weinan	Wainan	Veynan
Wen Ch'i-mei	Wen Qimei	Vın Çimey
Wu Ch'i Chen	Wu Qizhen	Vu Çicen
Wu Chung-hao	Wu Zhonghao	Vu Conghav
Wu Han	Wu Han	Vu Han
Wu Hsiu-ch'uan	Wu Xiuquan	Vu Şiyuçüen
Wu Liang	Wu Liang	Vu Liyang
Wu Liang p'ing	Wu Liangping	Vu Liyanping
Wu Meng	Wu Meng	Vu Mıng
Wu Tze-hui	Wu Zehui	Vu Zıhue
Yang Ch'ang-chi	Yang Changji	Yang Çangci
Yang Ch'eng-wu	Yang Chengwu	Yang Çıngvu
Yang Chien	Yang Jian	Yang Ciyen
Yang Hsi-ming	Yang Ximing	Yang Şiming
Yang Hu-ch'eng	Yang Hucheng	Yang Huçıng
Yang K'ai-hui	Yang Kaihui	Yang Kayhüe
Yang Li-san	Yang Lisan	Yang Lisan
Yang Ming-chai	Yang Mingzhai	Yang Mingcay
Yang Shang-k'un	Yang Shangkun	Yang Şangkun
Yang Ti	Yang Di	Yang Di
Yangtze	Yangzi	Yangzı (Uzun Nehir)
Yao	Yao	Yao
Yao I-lin	Yao Yilin	Yao İlin
Yeh Chien-ying	Ye Jianying	Ye Ciyenying
Yeh Li-yun	Ye Liyun	Ye Liyün
Yeh T'ing	Ye Ting	Ye Ting

Yen Ch'ang	Yan Chang	Yen Çang
Yen Hsi-shan	Yan Xishan	Yen Şişen
Yen Hsiu	Yan Xiu	Yen Şiyo
Yenan (Fushih)	Yanan (Fushi)	Yenan (Fuşı)
Yenching	Yanjing	Yencing
Yi Pei-ch'i	Yi Beiqi	İ Beyçi
Yih Chang	Yi Zhang	İ Cang
Yo Fei	Yue Fei	Yüe Fey
Shao-nien Hsien-feng Tui	Shao-nian xianfeng dui	Şaoniyen şienfıng düe
Yu Hsueh-chung	Yu Xuezhong	Yü Şüecong
Yu Sha-t'ou	Yu Shatou	Yü Şatov
Yu Wang	Yu Wang	Yü Vang
Yu Wang Pao	Yu Wangbao	Yü Vangbao
Yu Yu-jen	Yu Yuren	Yü Yürın
Yuan	Yuan	Yüen
Yuan Shih-k'ai	Yuan Shikai	Yüen Şıkay
Yuan Tso-ming	Yuan Zuoming	Yüen Zuoming
Yuan Wen-ts'ai	Yuan Wencai	Yüen Vınsay
Yulin	Yulin	Yülin
Yun Tai-ying	Yun Daiying	Yün Dayying
Yung Ch'ang	Yong Chang	Yong Çang
Yung P'ing	Yong Ping	Yong Ping
Yungting	Yongding	Yongding
Yunnan	Yunnan	Yünnan
Yunnanfu	Yunnanfu	Yünnanfu
Yutu	Yudu	Yüdu
Yuwang	Yuwang	Yüvang

Dizin

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) 16, 20, 30, 34, 38-45, 97, 137, 138, 146, 189, 501, 507, 522, 559, 560, 564, 570, 581, 587
Almanya 31, 32, 36, 37, 95, 96, 131, 145, 193, 316, 406, 407, 426, 435, 452, 490, 508, 552, 579, 580, 581
Amerika, bkz. ABD 15, 16, 30, 38, 41, 42, 44, 45, 59, 119, 130, 135, 145, 146, 170, 178, 229, 306, 316, 395, 426, 435, 440, 468, 470, 490, 493, 500, 552, 573-575
An Ding 255, 302, 353, 596
Andrew, Findlay 262
Anhue 29, 116, 126, 189, 225, 231, 244, 253, 278, 359, 363, 367, 474, 527, 569, 577, 582, 588, 596
Anrın Çang 236, 237, 238, 241, 596
An Zay 77, 78, 83, 84, 86, 87, 88, 596
Ao Gongcay 596
Associated Press 460

Band, William 498
Bang Yüençing 193, 606
Bao An 35, 92, 100, 113-117, 123, 145, 149, 184, 192, 253-255, 257, 258, 274, 279, 289, 293, 296, 298, 299, 301, 313, 376, 396, 420-422, 424, 439-441, 444, 458, 464, 515, 518, 519, 524, 525, 552, 554, 560, 561, 568, 577, 606
Baociya 84, 85, 606
Baoding 316, 606
Baoding Askerî Akademisi 316
Baodingfu 188, 606
Baodong Gang 242, 606
Bao Hüeşıng 192, 606
Bay Ciyaping 87, 88, 90, 606
Bay Congşi 97, 98, 140, 230, 606
Bay-hua 77, 189
Beyaz Ordu, bkz. Guomindang 92, 108, 219, 281, 295, 297, 346, 351-353
Beycing 606
Bingliyang 321, 606
Biyen 88, 606
Bluecher (General) 144
Blum, Léon 418
Bo Gu 34, 306, 422-424, 445, 458, 513-518, 525, 542, 557, 583, 584, 590, 606
Bo İbo 505, 606
Borodin, Mihail 96, 124, 199, 200, 510, 511, 527
Braun, Otto 506, 513, 514, 516, 527, 551, 552 *bkz.* Li Di
Britanya 29, 488
Browder, Earl 512, 568, 583
Bucıng 606
Buck, Pearl 88
Budizm 166
Buharin, Nikolay İvanoviç 331, 406, 515

Cahar 66, 129, 145, 150, 349, 548, 587
Cang Boling 94, 596
Cang Cingfu 257, 596
Cang Cingyao 188, 329, 596
Cangciya Ca 384, 596
Cang Cong 596
Cangcov 217, 392
Cang Cün 470, 476, 596
Cangdefu 279, 596
Cang Dingçıng 206, 228, 528, 538, 545, 596
Cang Fugüe 103, 144, 362, 528, 596
Cang Guotao 35, 36, 186, 192, 201, 203, 205, 244, 245, 363, 441, 510, 512, 513, 516, 519, 520-523, 527, 528, 543, 547, 551, 555, 564, 572, 577, 589, 596
Cang Hav 182, 596
Cang Nayçi 131, 596
Cang Şüeliyang 529, 532, 580
Cang Vıntiyen 529
Cıciyang 529, 575, 585, 586
Cinggangşen 533, 543, 561, 568, 578

Ciyang Cingguo 529, 533
Ciyang Çing 529, 530, 531, 532, 536, 561, 572, 585
Ciyang Kanghu 542
Ciyangsu 537, 559
Ciyangşi 529, 541-545, 550, 551, 552, 554, 557, 568, 569, 572, 578, 579, 581, 582, 585, 586, 587
Co Enlay 530, 532-534, 536, 543, 544, 555, 556, 569, 580, 581
Cu Dı 533, 534, 545, 546, 551, 561, 571
Cang Şıngfu 193, 596
Cang Şüeliyang 35, 58-68, 71, 87, 140, 185, 256, 316, 335, 349, 350, 444, 449-452, 455, 459-461, 463, 465-471, 495, 511, 525, 526, 596
Cang Vınbing 204, 596
Cang Vıntiyen 123, 515, 560, 596, 604
Cang Zongcang 452, 596
Cang Zuolin 64, 185, 186, 596
Cao Boşeng 217, 596
Cao Hıngti 189, 190, 193-195, 510, 596
Cao Şıyen 95, 596
Cao Zıyen 97, 596
Cen Bişih 564
Cen Cang 140, 187, 597
Cengiz Han 75
Cen Mingşiyo 217, 437, 597
Cen Zuoşing 174, 597
Cinggangşen 33, 184, 201, 203-207, 209, 211, 212, 410, 502, 512, 513, 538, 546, 572, 598
Cinghay 265, 300, 371, 598
Ciya Hıcong 417, 597
Ciyang Çing 506, 548, 597
Ciyang Cingguo 597
Ciyang Ciyeşı 597
Ciyang Dingvın 598
Ciyang Guangnay 217, 348, 437, 597
Ciyang Kanghu 175, 602
Ciyangşi 33-35, 71, 98, 103, 107, 108, 116, 135, 147, 151, 153, 154, 181, 197, 204-208, 212, 213, 215, 217, 219, 223-228, 230, 231, 243-245, 248, 253, 255-267, 278, 280, 285, 286, 299, 300, 317, 318, 350, 359, 362, 363, 366, 392-395, 407-410, 418, 424, 425, 437-440, 485, 486, 497, 512, 514, 516-520, 523, 524, 527, 538-540, 546, 547, 552, 553, 559, 560, 575, 589, 590, 602
Ciyang Şiyaoşiyen 454, 597
Ciyangsu 93, 549, 560, 602
Ciyao Dafıng 598
Ciyao Hue 598
Ciyen 116, 182, 206, 213, 215, 218, 230, 299, 321, 322, 598, 599, 602, 611
Çiyen Long 177, 598
Ciyen Ning 218, 598
Ciyolong 602
Cıciyang 93, 108, 116, 133, 263, 438, 471, 538, 548, 596
Çıng Çiyen 329, 597
Cıngcou 58, 597
Çıng Fangvu 154, 597
Cıng Guo 59, 262, 597
Cıng Şenrüe 256, 597
Co Ciya 293, 297
Co Enlay 31, 32, 34, 36, 40, 41, 44, 68, 89-91, 93, 95, 97, 98, 113, 117, 182, 193, 200, 226, 238, 257, 406, 422, 458, 465, 467, 476, 478, 506, 512, 513, 515-517, 519-522, 524, 525, 537-539, 549, 550, 552-554, 559, 564, 567, 576, 589
Cong fa 185, 598
Cong Guanying 598
Cong Lay 242, 598
Cong Yang 255, 598
Cu Beydı 407, 408, 598
Cu Dı 33, 34, 51, 92, 95, 98, 103, 104, 114, 115, 193, 204-207, 210, 212, 213, 217, 218, 238, 245, 321, 387, 397, 398, 403-411, 441, 478, 493, 512-514, 517, 518, 520-523, 528, 538, 546, 547, 564, 598
Cung-guo-jen 173
Cung Şan 69
Cu Rue 515, 598
Cu Şaoliyang 217, 598
Cu Şünpey 186, 598
Cu Zuocı 308, 598
Cüevu Şı 182, 598

Çangşa 34, 116, 166, 171, 173, 177, 180, 184, 187-190, 196, 201, 204, 212-214, 284, 322, 326, 329, 330, 508, 513, 514,

543, 547, 552, 561, 569, 572, 575, 577, 585, 587, 588, 596
Çan Kayşek 32-38, 50-52, 54, 55, 58-60, 62-64, 66, 69, 75, 91, 96-98, 115, 125, 126, 129, 133, 139, 144, 150, 182, 192, 195-197, 200, 203, 213, 214, 217-220, 224-226, 228, 231-233, 235, 238, 241, 245, 256, 280, 303, 313-315, 322, 346, 363, 365, 367, 407-409, 421, 430, 431, 433, 435-439, 443, 446, 449-452, 454-456, 460-474, 478, 482, 483, 486, 492, 496, 502, 505-507, 509, 511, 517, 519, 526, 528, 529, 532, 537-539, 541, 543, 554, 555, 558, 559, 564, 573, 575, 577, 580, 581, 587, 590
Çen Boda 505, 507, 513, 530, 531, 534, 535, 536, 580, 584, 597
Çen Canghav 515, 597
Çen Çitang 218, 230, 299, 597
Çen Çiyaoniyen 95, 597
Çen Çıng 218, 597
Çen Duşiyo 29, 31, 33, 95, 182, 183, 189-192, 195-199, 201, 214, 279, 331, 505, 513, 514, 527, 537, 540, 541, 553, 554, 597
Çeng Çilen 280
Çen Gıng 245, 441, 512, 537, 576, 597
Çen Gongbo 186, 597
Çen Guofu 462, 597
Çen Hav 597
Çen İ 36, 41, 204, 210, 228, 408, 512, 519, 528, 533, 537-539, 546, 557, 564, 570, 575, 577, 581, 597
Çen Lifu 462, 597
Çen Mingşu 597
Çen Şaoyü 34, 440, 515, 582, 597, 610
Çen Vangdao 190, 597
Çen Yenniyen 95, 597
Çen Yün 201, 518, 539, 550, 556, 560, 583, 597
Çin Bangşiyen 306, 515, 606
Çin-Fransız Eğitim Derneği 96, 553
Çing Bang 63, 598
Çingdao 224, 451, 482, 530, 609
Çinghua 206, 286, 609
Çongçing 37, 500, 502, 530, 532, 535, 541, 549, 555, 558, 564, 569, 580, 581, 587, 599
Çu Çiyopay 193, 201, 228, 513, 514, 515, 539, 540, 554, 560, 578, 598
Çu Fu 187, 598

Daciyenlü 180, 608
Dadu 233, 234, 235, 236, 238, 241, 242, 250, 608
Da Gongbao 608
Daladier, Edouard 23
Da Longping 218, 608
Danggu 437, 608
Daoizm 608
Da Şiya 608
Da Şüe 242, 608
Day Citao 195, 608
Day Çünçi 608
Devlet ve Devrim 406
Dıng Fa 542, 583
Dıng İngçao 533, 544, 545
Dıng Şiyaoping 536, 542-544, 551, 561, 570, 579, 586
Dıng Zuhüe 544
Di Dail 192
Dingbiyen 301, 352, 418, 609
Ding Ling 154, 545, 609
Diyao Baozu 609
Dıng Congşiya 192, 608
Dıng Fa 70, 101, 422, 515, 590, 609
Dıng İngçao 94, 182, 192, 512, 609
Dıng Inming 192, 608
Dıng Ping 207, 609
Dıng Şiyaoping 152, 400, 538, 549, 550, 566, 567, 575, 609
Dıng Zuhüe 206, 228, 575, 609
Dongbey 58, 64-69, 74, 75, 247, 350, 421, 441, 444-446, 449-456, 458, 459, 461, 464, 466-468, 471, 474, 505, 525, 610
Dongbey Üniversitesi 67, 68, 505
Dong Bivu 145, 192, 541, 542, 609
Dong Centang 217, 609
Donggu 610
Dongguan 450, 455, 610
Dört Mayıs Hareketi 537
Duan Şipıng 186, 609

Du Congbin 203, 609
Du Veyşiyo 372, 609
Du Yüeşıng 63, 609

Edwards, Dvvight 259
Ekim Devrimi 31, 39, 95, 190, 511, 564
Endonezya 33, 40, 510, 539, 570
Engels, Friedrich 427, 586
Enh-Ouog Duan 268

Falkenhausen, General von 52, 226, 436
Fang Cımin 196, 205, 228, 392, 512, 546, 574, 599
Fang Vınping 393, 599
Fan Şışıng 408, 409, 599
Fınghua 586
Fıng Yüşiyang 542
Filipinler 30, 130, 135
Fınghua 133, 471, 599
Fıngtiyen 94, 599
Fıng Yüşiyang 140, 145, 152, 187, 214, 254, 316, 319, 349, 373, 599
Formoza 30, 138, 476 *bkz.* Tayvan
Fransa 29, 30, 41, 43, 95, 96, 118, 130, 134, 135, 153, 178, 185, 187, 192, 214, 285, 316, 407, 418, 426, 481, 490, 494, 533, 537, 542, 544, 552, 553, 569, 573, 577
Fu Cingüe 100, 293, 294, 298, 304, 599
Fu Sıniyen 186, 599
Fu Tiyen 215, 514, 599

Galin 96, 527 *bkz.* Bluyher, General Vasili
Gancov 218
Gandhi, Mohandas K. 34, 119
Gansu 56, 57, 61, 68, 73, 104, 108, 126, 127, 143, 153, 220, 245, 247, 253, 256, 257, 262-265, 272, 278, 286, 293, 300-302, 305, 313, 318, 320, 321, 341, 344, 352, 353, 358, 371, 373, 374, 377, 387-389, 394, 395, 398, 401, 402, 415, 416, 420, 421, 441, 453, 455, 459, 467, 497, 518, 520, 521, 524, 543, 546, 552, 601
Gao Congyü 192, 546, 601
Gao Gang 192, 546, 552, 553, 601
Gao Guezu 345, 352, 419, 601
Gao Yühan 193, 601
Givens, C. Patrick 53, 54, 134
Gı Laohüe 101, 103, 167, 174, 254, 402, 599, 602
Gladstone, William E. 170
Goethe, Johann W. von 120
Gong 581, 602
Gongçandang 29, 50, 123, 125, 484, 495, 602
Gorki, Maksim 153, 426
Guandong 29, 96, 204, 220, 226, 227, 230, 299, 409, 533, 534, 546, 572, 574, 589, 596, 602
Guanşi 98, 195, 207, 220, 226, 230, 542, 543, 559, 602
Gu Dacen 206, 546, 602
Gueco 34, 126, 127, 207, 220, 228, 230, 231, 232, 235, 243, 244, 353, 486, 517, 519, 550, 551, 554, 602
Guling 478, 602
Gung Buçeng 549
Guo Liyang 182, 602
Guomincün 152, 316, 602
Guomindang 20, 24, 29, 31-33, 35-37, 50-54, 60, 61, 63, 64, 69, 74, 76, 79, 84, 85, 91, 92, 94, 96, 97, 101-105, 107, 108, 114, 115, 120, 121, 123-127, 129, 136-139, 144, 148, 153, 154, 171, 175, 180, 182, 192-198, 200-203, 208, 210-213, 216-219, 223, 226, 235, 250, 253, 254, 261, 262, 277-281, 285, 287, 295, 300-302, 305, 315, 317, 318, 321, 331, 339, 343, 345, 349, 352, 357, 362, 364-366, 373, 375, 377, 379, 381, 382, 384, 387, 388, 394, 398, 403, 405, 407-409, 411, 419, 425- 427, 430, 432, 433, 437, 438, 440, 442-444, 451, 458, 460-462, 464, 467, 470, 473, 474, 476-478, 481, 484-488, 493-497, 500,-502, 505, 507, 510-512, 519, 521, 525, 527-530, 532, 537, 538, 540-542, 544-549, 552, 553, 557, 558, 564, 568, 571-575, 578, 579, 581, 583, 586, 589, 602
Gu Şüncang 97, 578, 602
Gutiyen 207, 512, 546, 602
Guyüen 321, 602

Hail, G. Martel 499

Han Fucu 140, 599
Han İng 495, 501, 516, 538, 590, 599
Hankov 65, 92, 98, 102, 125, 153, 172, 173, 182, 214, 253, 360, 362, 364, 366, 482, 497, 528, 532, 541, 549, 555, 581, 599
Han Vudi 69, 71, 170, 599
Hanyang 98, 201, 202, 305, 599
Han Yü 599
Hatem, Dr. George 15, 16, 17, 561
Hayluflng 33, 203, 206, 572, 577, 599
Hayyüen 93, 324, 569, 599
Hedin, Sven 248
Hegel, G. W. F. 120
Hıbey 556, 569, 570, 578
Hı Long 534, 572
Hınan 579
Hı Suçen 530
Hıbey 66, 129, 145, 150, 349, 472, 484, 497, 498, 499, 548, 587, 599
Hı Canggong 204, 599
Hı Ciyen 116, 182, 206, 213, 230, 321, 322, 599
Hı Cuguo 389, 599
Hıliyenvan 301, 395, 415, 418, 419, 453, 599
Hı Long 100-104, 144, 200, 205, 243, 245, 408, 441, 506, 512, 517, 519, 520-522, 538, 547, 599
Hı Mıngşiyong 599
Hınan 116, 126, 127, 152, 225, 253, 256, 359, 363, 367, 459, 462, 474, 520, 527, 576, 599
Hı Şiyang 304, 599
Hı Suçen 115, 184, 506, 547, 599
Hı Şuhıng 182, 192, 228, 599
Hı Yingçin 216, 217, 461, 462, 465, 470, 599
Hollanda 38, 130, 135, 493, 510
Hong Çıng Şüe 387, 601
Hong Şen 196, 601
Hong Tong 394, 416, 601
Ho Şi Minh 40, 42, 44
Huangan 368, 541, 555, 601
Huang Ay 193, 601
Huangbi 360, 361, 362, 364, 365, 601
Huang Cing 56, 530, 548, 588, 601
Huang Guonü 207, 601
Huang Hua 56, 321, 333, 505, 548, 549, 584, 588, 601, 610
Huan Şing 601
Huaşiyen 462, 601
Huay-an 601
Hubey 116, 144, 182, 191, 192, 197, 205, 225, 231, 244, 253, 357, 359, 362, 363, 367, 368, 372, 373, 527, 541, 555, 556, 557, 576, 587, 601
Hu Beydı 206, 601
Hu Cılong 409, 601
Hunan 534, 536, 544, 545, 557, 568, 572, 573, 574, 580, 584, 585
Hüening 537, 601
Hu Hanmin 194, 601
Hunan 30, 31-34, 49, 58, 102, 103, 108, 110-118, 120, 121, 160, 161, 166, 173-175, 177-180, 184, 185, 187-198, 201-204, 212, 213, 215, 220, 225-227, 230, 243, 244, 253, 279, 285, 318, 321, 322, 326, 328-330, 339, 408-410, 423, 510, 512, 514, 517, 519, 520, 537, 538, 547, 552, 558, 560, 563, 575-577, 587, 589, 590, 601
Hu Şı 182, 183, 601
Hu Zongnan 140, 453, 601

Inprecorr 584
İ Beyçi 180, 509, 612
İ Cang 612
Ingram, Dr. Robert 259
İspanya 17, 23, 30, 34, 118, 365, 429, 435, 483, 552
İsviçre 16, 38
İtalya 31, 35, 36, 44, 131, 145, 426, 435, 452, 481, 490
İzvestiya 461

Jao Şu-şih 546
Japonya 15, 20, 23, 24, 30-32, 34-36, 41, 52, 53, 55, 61, 63-68, 83, 94, 97, 107, 108, 128-139, 141, 142, 144-147, 149, 151, 168-172, 193, 219, 249, 278, 279, 298, 336, 340, 349, 350, 377-379, 398, 403, 426, 429, 438, 442-444, 450-454, 457, 458, 465, 467, 474-477, 479, 484, 485, 488-490, 492-496, 500, 502, 507,

508, 541, 543-546, 548, 557, 558, 560, 563, 569, 571, 573, 579, 583, 585, 587, 588, 589
Jehol 64, 129, 150, 248, 497

Kanada 44, 130, 549
Kang Peyçen 186, 601
Kang Şıng 145, 539, 549, 550, 583, 601
Kang Yüvey 169, 170, 171, 172, 183, 331, 601
Kant, Immanuel 120, 509
Kanton 31-33, 70, 96, 98, 123-125, 144, 171, 173, 182, 191, 192, 194, 195, 197, 201, 205, 206, 253, 280, 305, 362, 372, 409, 433, 456, 511, 514, 527, 528, 540, 550, 552, 553, 557, 561, 562, 563, 569, 577, 584, 589, 590, 596
Kapital 50, 331
Kay Fıng 422, 538, 601
Kı Cıngşı 505, 570, 602
Kızıl Akademi (Moskova) 35, 121, 304, 445
Kızıl Çin (Hung Ssu Chung Hua) 49, 54, 56, 70, 71, 84, 99, 110, 115, 135, 147, 153, 258, 284, 289, 299-301, 344, 397, 421, 435, 441, 446, 449, 477, 481, 505, 525
Kızıl Muhafızlar 211, 520, 528, 531, 532, 534, 536, 539, 541, 544, 550, 551, 579
Kızıl Ordu 15, 34, 36, 49, 52, 62, 66, 75, 85, 87, 90, 98, 101, 103, 107, 108, 117, 126, 132, 136, 138, 139, 143-145, 147, 182, 192, 206-213, 215-220, 225, 226, 228, 229, 234, 241, 243, 247, 249, 250, 253, 256, 269-273, 275, 281, 282, 287-289, 294-296, 297, 306, 313, 315-318, 322-324, 330, 333, 339-341, 347, 350-353, 358, 377, 382, 383, 392, 394, 395, 399, 403, 408, 416, 418, 425, 437, 441, 443, 458, 471, 473, 475, 477, 480, 483, 493, 495, 511, 514, 517, 518, 522, 523, 525, 537, 551, 554, 556, 561, 569, 578, 579, 585, 587, 588
Komünist Enternasyonal 191, 431, 433, 434, 440, 483, 540 *bkz.* Komintern
Komünist Manifesto 95, 190, 331, 380
Kore 30, 38, 43, 138, 168, 532, 549, 555, 556, 560, 562, 564, 571, 587
Kuran 374

Lanco 283, 300, 602
Lancov 459
Lan Ping 602
Lao Cünşen 367, 602
Liang Çiçao 94, 169, 171, 172, 179, 331, 603
Li Cingçüen 519, 550, 565, 602
Liciyang 603
Li Ciyanglin 100, 101, 105, 106, 389, 404, 407, 523, 602
Li Cüen 218, 602
Li Da 551, 603
Li Dacao 31, 95, 185, 189, 191, 192, 527, 537, 551, 603
Li Dı 114, 115, 220, 422, 424, 425, 437, 439, 506, 513, 516, 517, 518, 524, 527, 551, 552, 589, 603 *bkz.* Otto Braun
Li Fuçün 95, 182, 192, 415, 546, 552, 553, 569, 573, 602
Li Hancün 192, 541, 602
Li Kınong 90, 396, 422, 445, 553, 603
Li Ling 196, 201, 603
Li Lisan 33, 34, 95, 180, 193, 204, 212-216, 512-515, 528, 538, 545, 552, 553, 557, 577, 578, 583, 603
Li Longgue 256, 553, 603
Lin Biyao 39, 42, 43, 51, 96, 118, 121, 144, 146, 147, 149, 182, 204, 210, 211, 236, 238, 245, 257, 408, 446, 512, 521, 531, 536, 546, 554, 555, 558, 560, 570, 571, 572, 586, 603
Lin Bocu (Lin Zuhan) 149, 190, 192, 195, 243, 279, 280, 320, 512, 568, 603
Lindong 455, 456, 603
Ling Çiçao 603
Li Rın 417, 603
Li Şaozu 206, 210, 603
Lişiyang 365, 603
Li Şiyenniyen 245, 408, 519, 521, 528, 555, 577, 580, 602
Li Şızıng 96, 603
Li Şüefıng 257, 556, 571, 602
Li Sün 192, 603
Li Taybo 179, 603
Li Vanbao 400, 603

Li Veyhan 145, 182, 193, 550, 552, 603, 604
Li Vınlong 206, 210, 603
Liyang Guanyin 368, 603
Liyao Çıngyün 539, 556, 603
Liyo Boçıng 235, 236, 512, 543, 552, 556, 604
Liyo Cıdan 253-258, 352, 520, 521, 546, 556, 603
Liyo Çünşiyen 306, 603, 606
Liyo Dingciyao 238, 241, 604
Liyo Dıçao 215, 216, 604
Liyoguociyao 488, 492, 604
Liyo Inkang 603
Liyo Longhuo 78, 604
Liyo Rıncing 192, 604
Liyo Şaoçi 32, 34, 36, 42, 182, 201, 505, 513, 516, 531, 533, 535, 536, 539, 544, 550, 553, 556-558, 560, 561, 566-568, 570, 571, 574, 579-582, 586, 588, 589, 604
Liyo Şiyang 234, 235, 603
Liyo Şiyao 228, 347, 349, 376, 400, 401, 558, 604
Liyo Vınhüe 234, 236, 604
Liyo Yang 201, 604
Li Yüen 372, 603
Li Yüenhong 173, 603
Li Zongi 387, 603
Li Zongrın 140, 559, 603
Lınggay 232, 602
Longhay 56, 58, 545, 605
Longhua 605
Long Şi 604
Long Yen 207, 604
Long Yün 232, 605
Lon Nol 44
Lu Ciyanglong 604
Lu Dingyi 423, 444, 535, 536, 559, 561, 566, 586, 604
Lu Man 182, 193, 552, 585, 604
Lu Man (Li Veyhan) 193
Luo An 218, 604
Luo Ciyalün 604
Luo Conglün 192, 604
Luocüen 56, 73, 74, 85, 444, 445, 604
Luo Fu 34, 123, 149, 422, 445, 513-519, 529, 560, 566, 583, 604
Luo Fu (Cang Vıntiyen) 515, 560, 604
Luo İming 97, 604
Luo Pinghüe 210, 425, 560, 604
Luo Ronghuan 560, 604
Luo Rueçing 547, 560, 561, 565, 576, 587, 604
Luoyang 450, 452, 604
Lu Şingbang 244, 604
Lu Şün 426, 476, 530, 540, 604
Lu Tiping 216, 330, 604
Lu Zongvay 195, 604

Ma Buçing 371, 605
Ma Bufang 371, 383, 605
Ma Cıng 368, 605
Ma Congying 373, 605
Ma Cün 182, 605
Ma Gıcin 371, 605
Ma Haydı 453, 506, 561, 605
Ma Hongbing 256, 371, 379, 389, 401, 605
Ma Honggue 319, 358, 359, 371, 375-381, 387, 389, 399, 401, 605
Manzu 246, 247, 605
Mao Ançing 561, 588, 605
Mao Anying 561, 562, 588, 605
Maoargay 244, 543, 555, 589, 605
Maobing Konferensı 204, 205, 209, 513, 517, 605
Mao Rınşıng 161, 605
Mao Şünşıng 605
Mao Zedong 16, 24, 26, 30-45, 51, 54, 62, 77, 86, 88, 93, 95, 99, 101, 113-116, 118, 123, 127, 129, 130, 132, 133, 135, 138, 141, 144, 149, 156, 171, 193, 199, 204, 209, 223, 224, 238, 242, 244, 245, 246, 250, 257, 267, 273, 284, 300, 301, 313, 323, 324, 331, 333, 336, 363, 365, 396, 407, 410, 437, 441, 442, 444, 446, 464, 481, 485, 489, 492, 506-510, 514, 516-523, 525-531, 534-536, 538-540, 542, 543, 545, 549, 551, 553, 555, 557-560, 562, 563, 565, 567, 568, 571-573, 578, 579, 582, 584, 585, 605
Mao Zıhong 605
Mao Zımin 213, 301, 302, 410, 562, 568, 605
Mao Zıtan 213, 568, 605

Mif, Pavel 512, 515, 516, 535, 560, 568, 569, 578, 582, 583
Milliyetçi Devrim 285
Milliyetçi Ordu, *bkz.* Guomindang
Milliyetçi Parti, *bkz.* Guomindang
Min Bao 180, 452, 606
Minli bao 605
Minli Bao 606
Min Şen 250, 605
Min tuan 84-86, 88, 89, 202, 210, 254, 264, 270, 337, 353, 359, 361, 418, 419, 420, 496, 605
Miyao 235, 318, 476, 605
Ming Çingşu 516, 605
Mogong 242, 244, 245, 521, 577, 605
Montesquieu, Baron de 170, 178
Moscow Daily News 511
Mukden 65, 94, 305
Müslümanlar 342, 370, 372-377, 379, 382, 383, 384, 400, 476
Mussolini, Benito 23, 64, 119, 452

Nancing Hükümeti 530, 532, 541, 545, 569, 581
Nançang 33, 98, 101, 103, 144, 200, 205, 212, 214, 321, 363, 407, 408, 512, 514, 527, 537, 538, 540, 544, 547, 553, 557, 560, 569, 574, 577, 589, 590, 605
Nancing 30, 50-53, 57, 64, 66-68, 92, 97, 103, 104, 108, 113, 114, 123, 125-131, 135, 140, 144, 152, 155, 156, 175, 180, 186-188, 192, 194, 196, 197, 199, 203, 215, 216, 218, 219, 223, 224, 226, 228, 230-233, 236, 243, 244, 247, 249, 253, 254, 262, 277, 278, 280, 301, 317, 319, 320, 321, 322, 349, 357, 363, 365, 366, 371, 387, 389, 399, 401, 421, 430, 432, 435, 437, 438, 441-444, 446, 451, 453, 454-456, 458-464, 466-476, 478, 479, 482-490, 492, 538, 549, 560, 605
Nankay Üniversitesi 605
Nan Şiyang 218, 605
Napolyon 23, 170, 249
Nehru, Jawaharlal 119
Neumann, Heinz 511, 514
New China 471
Ningbo 308, 575, 606
Ningdu 203, 217, 606
Ningşiya 56, 57, 61, 68, 73, 253, 272, 300, 301, 313, 319, 321, 323, 333, 341, 371, 373-377, 380, 383, 389, 390, 398, 402, 415, 497, 520, 521, 523, 546, 552, 606
Nixon, Richard 16, 43, 44, 45
Niye Hıting 313, 512, 569, 606
Niye Rongcen 400, 415, 512, 543, 569, 587, 606
North China Daily News 424

Orta Asya 73, 372, 373, 378, 415, 475, 476

Pang 167, 598, 606
Paris 32, 33, 44, 96, 146, 285, 407, 540, 544, 552, 573, 577
Paulsen, Friedrich 509
Pekin 23, 30, 31, 35, 37-45, 53, 55, 56, 61-65, 67, 94, 103, 123, 124, 139, 147, 174, 180, 182, 184-192, 195, 260, 440, 488, 498, 499, 507-511, 518, 527, 530, 532, 534, 535, 537, 539-541, 544, 545, 548-553, 555, 556, 558, 559, 561, 562-564, 568, 570-572, 574, 576, 579, 581, 582, 585-589, 606
Personal History 306
Ping Cen 531, 546, 556, 559, 561, 570, 586, 588
Ping Dihuay 551, 555, 569, 571, 572, 574, 585, 586
Ping Pay 584
Ping Ciyang 201, 322, 331, 606
Ping Yang 417, 606
Pinmin Hüe 268, 606
Ping Cen 505, 566, 606
Ping Dihuay 34, 39, 206, 207, 212, 215, 238, 239, 245, 257, 284, 313, 317, 320-322, 324, 326, 328, 329, 333, 337, 357, 388, 397, 398, 400, 407, 459, 493, 513, 520, 521, 523, 549, 560, 564, 565, 566, 567, 606
Ping Pay 33, 192, 196, 201, 203, 206, 512, 572, 577, 606
Prens Sihanuk 44
Pu Î 150, 572, 606
Pu kuo 187, 607

Rın Bişı 182, 245, 516, 572, 601
Rınmin kangrı çuşı 606
Rock, Dr. Joseph F. 105
Romanya 550
Roosevelt, Franklin Delano 34, 36, 37, 119
Rousseau, Jean-Jacques 120, 170, 178, 509
Roy, M. N. 199, 200, 510, 511
Ruecin 33, 34, 151, 153, 212, 220, 225, 227, 517, 601
Rusya Komünist Partisi 16, 21, 23, 29, 30, 31, 37, 40, 41, 42, 68, 118, 119, 124, 134, 137, 144, 169, 170, 178, 182, 190, 191, 194, 198, 200, 249, 272, 280, 282, 285, 300, 316, 319, 378, 407, 423, 425, 426-428, 431-434, 436, 450, 461, 468, 475, 481, 500, 511, 515, 524, 527, 529, 532, 534, 535, 537, 540-542, 544, 547, 552, 554, 555, 557, 559-561, 570, 571, 575, 578, 583, 584, 588, 589

San Yüen 542, 580
Say Çang 573
Say Hısen 573
Say Şufan 573
Sıçuan 533, 534, 542, 543, 550, 551, 556, 561, 569, 588
Siyasi Büro 534, 535, 536, 542, 543, 544, 556, 557, 568, 571, 578, 579, 582, 583, 586
Smedley 533
Song 529, 573, 574
Song Çingling 574
Song Meyling 529, 573
Sosyalist Gençlik Birliği 557
Sovyetler 535, 555, 571, 587, 588
Sovyetler Birliği (SSCB) 555, 569, 571, 573
Stalin, Jozef 529, 535, 536, 545, 568, 578, 583
Su Yü 574, 575
Saturday Evening Post, The 1, 16
San Yüen 459, 607
Say Çang 95, 192, 415, 553, 609
Say Hısen 32, 95, 182, 193, 201, 509, 552, 577, 609
Say I 404, 609
Say Şufan 422, 609
Say Tingkay 140, 217, 219, 348, 437, 609
Schram 509, 526
Seeckt, General von 435
Selden, Mark 488, 522
Sıçuan 35, 57, 58, 92, 107, 108, 126, 127, 172, 198, 220, 225, 230, 231, 233, 234, 235, 236, 238, 239, 241, 242, 243, 244, 245, 248, 278, 318, 321, 352, 372, 373, 404, 486, 519, 520, 521, 527, 528, 537, 577, 608
Sı Şi 610
Sıma Guang 330, 331, 607
Siyasi Büro 33-35, 98, 201, 204, 214, 257, 429, 507, 513, 514, 516, 517, 539, 549, 550, 552, 553, 560, 563, 566, 576, 577
Smedley, Agnes 15, 512, 513, 519
Smith, Arthur H. 178, 430
Sneevliet, Jahn Henricus 124, 191, 510
Songban 242, 608
Song Çingling 59, 125, 368, 507, 607, 608
Song Meyling 59, 607
Soong, T. V. 368, 607, 608
Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) 32, 38-41, 57, 119, 137, 138, 146, 159, 214, 223, 255, 267, 269, 287, 345, 377, 418, 426-428, 430, 432, 433, 435, 477, 483, 511, 515, 516, 527, 550, 559, 565
Spencer, Herbert 178, 509
Spengler, Osvvald 431
Spinoza, Baruch 120
Stalin, Joseph, ve Stalinizm 23, 33, 36, 38, 39, 197, 200, 426, 430, 433, 434, 440, 510, 511, 512, 513, 515, 516, 524, 526
Stampar, Dr. A. 262, 263, 264, 265, 376
Stilwell, General Joseph W. 522
Strong, Anna Louise 17, 511
Stuart, J. Leighton 178, 507, 509, 526, 548
Su Caocıng 512, 607
Sue 608
Sultan Süleyman 372
Sueyüen 56, 259, 300, 349, 418, 451, 454, 608
Sün Bu 72, 609
Sun Congşen 608

Sun Mingciyo 456, 457, 525, 608
Sun Şiyaoçing 182, 608
Sun Yüenli 192, 608
Su Yü 228, 512, 528, 538, 546, 607

Şangay 607
Şang Cıbang 396, 607
Şanghıng 207, 607
Şao Lizu 58, 60, 61, 454, 456, 505, 575, 607
Şao-N'iyen Sien-Feng Dui 268
Şaoniyen şienfıng düe 324, 612
Şao Piyaoping 186, 607
Şao Şen 161, 167, 532, 607
Şaoşing 607
Şen 161, 165, 167, 196, 242, 250, 497, 515, 520, 532, 604, 607
Şenai köyü 293
Şendong 187, 191, 192, 497, 529, 548, 550, 576, 607
Şeng Şih-zay 568
Şenşi 55, 56, 68, 73, 92, 147, 154, 257, 258, 301, 305, 306, 318, 350, 393, 394, 395, 402, 415, 416, 417, 459, 497, 498, 499, 520, 521, 554, 556, 561, 564, 570, 576, 577, 585, 587, 588, 589, 607
Şen Şih Veyyen 165
Şenyang 94, 607
Şen Zımin 515, 607
Şicing minbao 600
Şiciyang 220, 519, 577, 607
Şifan 246, 600
Şih Zu-pay 345
Şinciyang 265, 319, 373, 377, 378, 383, 475, 521, 523, 556, 565, 568, 582, 607
Şing Gı 395, 600
Şingguo 600
Şinmin şüehüe 600
Şipey 600
Şiyang Cing 505, 600
Şiyang Cingvu 193, 573, 600
Şiyang Ciyang ribao 600
Şiyang Congfa 513, 514, 515, 540, 578, 583, 600
Şiyang Şiyang 168, 169, 196, 537, 600
Şiyang Tan 161, 196, 213, 326, 600
Şiyang Ying 228, 538, 572, 590, 600
Şiyao Cen 182, 600
Şiyao Cinguang 524, 546, 575, 600
Şiyao Cucang 182, 600
Şiyao Hua 313, 343, 477, 578, 579, 600
Şiyao Kı 243, 441, 520, 521, 600
Şiyao San 600
Şiyao Şıbing 205, 600
Şiyao Yü 180, 509, 600
Şiya Şi 182, 193, 204, 575, 599
Şiya Toyin 600
Şiye Fucı 145, 576, 600
Şiyen 35, 60, 66-69, 85, 92, 129, 264, 295, 300, 398, 444, 449, 450-452, 454, 456-462, 464-472, 474-476, 478, 492, 495, 521, 525, 529, 532, 542, 546, 555, 563, 580, 607
Şiyenfu 56, 58, 59, 62, 63, 67, 68, 72, 75, 256, 372, 393, 445, 446, 449, 450, 452, 455, 457, 458, 459, 462, 466, 607
Şiyenyang 445, 446, 600
Şı Dakay 234, 607
Şıhue Mincu Dang 607
Şıngcovfu 348, 558, 607
Şı Yang 607
Şı Zıngdong 192, 607
Şü Bayhav 192, 600
Şü Bing 505, 579, 585, 600
Şücov 375, 383
Şüe Hucuan 88, 164, 404, 607
Şüen Zang 164, 170, 600
Şü Haydong 205, 253, 256, 324, 357-360, 362-364, 367, 369, 379, 387, 388, 390, 400, 423, 446, 459, 520, 521, 527, 576, 600
Şü Kuoşiyang 197, 600
Şün 426, 476, 530, 540, 607
Şü Şiyangçiyen 205, 230, 244, 245, 253, 363, 441, 519, 520-523, 527, 528, 555, 576, 577, 600
Şü Tıli 110, 174, 182, 185, 275, 284, 285, 512, 519, 540, 577, 600

Tan Cenlin 204, 210, 228, 512, 538, 575, 579, 580, 608
Tang 102, 113, 164, 174, 177, 180, 187, 324, 353, 364, 368, 372, 376, 512, 530, 608
Tang Inpo 353, 364, 368, 608

Tang Liyangli 512, 608
Tang Şiyangming 177, 608
Tang Şıngcı 102, 174, 608
Tan Pingşen 186, 195, 512, 608
Tan yenkay 608
Tao Cu 519, 559, 580, 608
Taoizm 155
Tay şen 187, 608
Tayvan (Formoza) 30, 37, 38, 39, 45, 138, 168, 507, 526, 529, 533, 559, 608
Tie Lao-hu 108
Tiyencin 30, 92, 94, 182, 187, 260, 305, 482, 488, 544, 548, 558, 570, 572, 587, 609
Tiyen Dayşen 367, 609
Tiyen Dıyüen 207, 609
Ting Dayyüen 182, 609
Tokyo 30, 53, 92, 94, 279, 479, 488, 492, 541
Tong Mınghüe 171, 180, 279, 541, 574, 610
Tong Ting 188, 610
Troçki, Leon, and Troçkizm 33, 200, 347, 430, 433, 434, 511, 512, 515, 583
Troçkizm 50, 192, 208, 433, 554, 568
Türkistan 29, 372, 373, 475
Türkiye 374, 378
Türkler 372

Uzun Yürüyüş 51, 99, 103, 104, 107, 114, 115, 118, 121, 153, 181, 207, 218, 220, 223, 227, 229, 234, 248-250, 280, 284, 305, 322, 323, 341, 349, 352, 353, 391, 411, 425, 439, 440, 518, 519, 522, 527, 528, 538, 541, 543-547, 551, 552, 554, 557, 559-561, 563, 568, 569, 573, 574, 576, 578, 579, 585, 587, 589

Vamboa 71, 96-98, 144, 194, 195, 253, 315, 362, 462, 537, 553, 561, 569, 575, 577, 589, 590
Vanbing 488, 611
Vang Arzuo 408, 610
Vang Bingnan 525, 580, 581, 610
Vang Cingvey 174, 194, 195, 200, 202, 450, 461, 462, 472, 493, 509, 510, 511, 586, 610
Vang Ciyaliye 231, 610
Vang Ciyaşiyang 583, 610
Vang Conghue 470, 610
Vang Cün 368, 610
Vang Cünmey 192, 610
Vang Çusün 68, 610
Vang Fucı 509, 610
Vang Gonglü 210, 610
Vang Guanlan 272, 610
Vang Guanmey 558, 582, 604, 610
Vang Huarın 505, 610
Vang Inmao 582
Vang İcı 257, 610
Vang Inmao 565, 610
Vang Lin 610
Vang Ming 34, 36, 440, 513, 515, 516, 518, 529, 535, 539, 545, 550, 557, 558, 560, 578, 582, 583, 584, 588, 610
Vang Muşı 63, 610
Vang Rıfey 95, 542, 610
Vang Rumey 321, 549, 584, 601, 610
Vang Şuodao 359, 584, 610
Vang Zuo 610
Va Yabao 74, 258, 353, 610
Vayciyabu 421, 422, 424, 610
Vey 72, 90, 152, 153, 165, 170, 244, 256, 262, 263, 445, 446, 459, 475, 611
Veycov 387
Veynan 462, 611
Vın Çimey 161, 611
Volen 196
Voitinsky, Gregori 191
Vu Çicen 299, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 441, 611
Vu Conghav 210, 611
Vu Han 531, 572, 585, 586, 611
Vu Liyang 611
Vu Liyanping 133, 160, 244, 313, 519, 562, 586, 611
Vu Mıng 250, 611
Vu Şiyuçüen 422, 587, 611
Vu Zıhue 407, 611

Washington, George 32, 124, 170
Woodhead, H. G. W. 439

Yang Çangci 179, 182, 185, 186, 577, 587, 588, 611

Yang Ciyen 215, 611
Yang Çıngvu 587, 611
Yang Di 372, 611
Yang Huçıng 59, 256, 454, 455, 457, 459, 463, 467, 474, 525, 580, 587, 611
Yang Kayhüe 32, 116, 186, 190, 513, 561, 587, 588, 611
yang kuey-zu 325
Yang Lisan 203, 611
Yang Mingcay 191, 611
Yang Şangkun 314, 444, 513, 515, 527, 583, 587, 611
Yang Şiming 195, 611
Yangzı 35, 98, 135, 231, 232, 234, 235, 237, 245, 253, 362, 363, 406, 407, 493, 497, 500, 501, 516, 527, 538, 543, 557, 559, 577, 611
Yao İlin 505, 548, 588, 589, 611
Ye Ciyenying 153, 458, 512, 517, 518, 525, 589, 611
Ye Liyün 611
Yenan 16, 17, 24, 35, 36, 68, 74, 75, 76, 78, 85, 113, 294, 471, 476, 497, 498, 501, 522, 524, 525, 526, 528, 530, 531, 532, 534, 535, 539, 543, 545, 547, 548, 549, 550, 552, 554, 555, 556, 558, 563, 564, 568, 570, 571, 573, 580, 583, 590, 612
Yen Çang 301, 302, 353, 409, 611
Yencing 186, 301, 302, 321, 498, 507, 548, 549, 612
Yencing Üniversitesi 1, 321, 498, 507, 548
Yen Şişen 395, 416, 611
Yen Şiyo 96, 187, 611
Ye Ting 144, 495, 501, 538, 542, 547, 561, 569, 574, 590, 611
"Yirmi Sekiz Bolşevik" 34, 204, 515, 516, 535, 559, 560, 575, 582, 583, 588
Yong Çang 256, 612
Yongding 207, 528, 612
Yong Ping 301, 302, 612
Yu-ci-duy 84, 268
Yüdu 227, 612
Yüe Fey 612
Yüen Şıkay 31, 175, 404, 452, 541, 544, 612
Yüen Vınsay 204, 410, 612
Yüen Zuoming 102, 612
Yugoslavya 37
Yülin 253, 255, 612
Yün Dayying 182, 612
Yünnan 102, 106, 195, 220, 231, 232, 235, 238, 243, 372, 404, 405, 408, 486, 550, 576, 585, 589, 612
Yünnan Askerî Akademisi 404, 589
Yünnan Askerî Akademisine 404
Yünnanfu 104, 105, 232, 404, 405, 612
Yü Şatov 202, 203, 612
Yü Şüecong 459, 612
Yüvang 612
Yü Vang 358, 359, 376, 387, 612
Yü Vangbao 229, 248, 313, 321, 323, 324, 333, 344, 347, 383, 384, 388, 390, 391, 398, 399, 542, 612
Yü Yürın 171, 612

Zalin 203, 609
Zay Yüenpey 96, 179, 609
Zeng Guofan 234, 609
Zinovyev, Grigori E. 433, 510, 515
Zunyi 34, 207, 220, 231, 353, 507, 514, 517, 518, 524, 528, 539, 541, 543, 554, 572, 583, 589, 609
Zuo Çüen 245, 248, 515, 590, 609
Zuo Zontang 609
Zu Yüncay 368, 609

Çin Üzerinde Kızıl Yıldız, Çin devrimi üzerine yazılmış temel kitapların başında gelir. Kitabın yazarı Edgar Snow, Çin'de 14 yılını geçirmiş Amerikalı bir gazetecidir. Bu yıllar içinde Çince öğrenmiş, Çin tarihi üzerine bilgisini derinleştirmiş, Çin'in toplumsal yapısını ve siyasal ortamını yakından inceleyip gözlemlemiştir. Bu zengin arka plan bilgisine ve canlı gözlemlerine dayanarak Çin devrimini, Komünist Partisi önderliğindeki gerilla mücadelesini konu alan bu kitabı oluşturmuştur. Snow, gizlice kuşatma altındaki Kızıl bölgeye geçmiş, on yıla yayılan gerilla savaşının temel dayanağı olan köylüleri, Kızıl Ordu askerlerini tanımış; başta Mao Zedong, Co Enlay ve Lin Biyao olmak üzere devrimci liderlerle uzun sohbetler yapma imkânı bulmuştur. Mao Zedong'un, hayat hikâyesini anlattığı tek kişi Edgar Snow olmuştur.

*"**Çin Üzerinde Kızıl Yıldız** birkaç şeyi birden yapıyor: Bir kere üç ayı kapsayan renkli, heyecanlı bir seyahat ve anı kitabı ile karşılaşıyoruz. İkinci olarak, Çin devriminin ilk aşamalarının ve kritik bir dönüm noktasının strateji, taktik sorunları, devrimin liderlerinin perspektifinden (yazarın merceğinden de geçerek) okuyucuya aktarılıyor. Böylece, 20. yüzyılın ve günümüzün kaderini belirleyen büyük bir tarihsel dönüşümü, oluşum aşamalarında gözlüyoruz; sonraki gelişim doğrultularının kimi izlerini, belirtilerini keşfedebiliyoruz. Dahası, ete-kemiğe bürünmüş insan manzaralarını; başta Mao'yu, ÇKP liderlerini, çok sayıda 'adsız kahraman'ı ve sıradan emekçi, asker Çinlileri izliyoruz. Okurlar, sanırım, anılar, biyografik öğeler, gazetecilik ile tarihçilik gibi farklı alanları birleştiren parlak bir yapıt ile karşılaştıklarını, ilk sayfadan itibaren fark edeceklerdir."*

Korkut Boratav

36 TL. KDV DAHİL

ISBN: 978-605-5541-49-1

9 786055 541491

Yordam Kitap